

DE 2d Suppl.
P. RAMI DIA

LECTICÆ PRÆCI-
PVIS CAPITIBVS DISPVTA-
TIONES SCHOLASTICÆ,

& cum ijsdem variorum Logico-
rum comparationes:

quæ

PÆDAGOGIÆ
LOGICÆ PARS SECVNDÆ,

qua artis veritas exquiritur.

Auctore

FREDERICO BEVRHVSIΟ ME-
nertzhagenfi, Scholz Tremonianæ
Prorectore.

EDITIO SECVNDÆ.

LONDINI.

Ex Officina Typographica
Henrici Bynneman.

CID. 13. LXXXII.

Cum Privilegio Regiæ Maiestatis.

1983

ΕΙΣ ΤΑ ΤΗΣ ΛΟΓΙΚΗΣ ΕΞΗΓΗ-

ματα παρὰ τοῦ φιλοσόφου Γεωργίου τεκτονάμεινα.

Εξίτασις τεχνῶν πυκνιμώδης σύμφορος ὄσι,
 Καὶ συμπλοκαδὶ εὐρερα πολλὰ φύει.
 Τῆς λογικῆς διδασχῆς πολυποίκιλόν' ὄσι ταμεῖον·
 Τῆς λογικῆς διδασχῆς, ὡς σωφίης ἔργον.
 Πυκνὰ διακρίνει λογικῶι θεωρήματα πολλῶν·
 Ἡ δὲ διαλλάττει δόγματα ἱερομόντον.
 Ταῦτα παρξύνει ψυχὴν ἀπυδίσματα δεινὰ·
 Ασχολίῃ ταύτης βελτίερα οὐδὲμία.
 Ὡς αὖτ' ὁ ἱερῶν ἀνδρῶν πολὺ κῆπος δόπων
 Εὐφραίνει ῥίνας κώμματα φρεσὶν ἁερτῶν·
 Ὡς εἰς ἄλσος ἐκδομένη νοταυχῆς αἰσίοιο ὄρεος
 Συμμίκτης φειτμῆς εὐθεῖα θαλαμῶν.
 Πάντῃ ἀρμίζουσα εἰς ἄλσος, πάντῃ τε μεθύουσα
 Καὶ σταθμῶς ὀρθῇ δόγματα τῇ τρυφῇ.
 Ταυτῇ ἀπαγνοῶσ' ἡσίοιο οὐποτὶ πόσις ἀλεύσει,
 Ἐν μούσῃς ὀρεῶς μὴ σπείτον, ἀλλὰ φύει.
 Πολλὴ μὲν τεχνῶν αἰσίοιο σιωπῇ λένεται·
 Μὴ κλέος ἐν μουσῶν ἐν δὲ ἀιγρῶς ἔχει.
 Ἄξιον ἀνείδῃ πέλα τ' ἱερόν τε διειδῆ·
 Σιμῶν τ' ἀνδρῶν εἰς τίον τε συγγραφίαν.

Φίλιππος ὁ Φαλαῖκος

Μακεδονογενής.

FREDERICVS

BEVRHVSIVS LECTO-
RI BENEVOLO S.

ADMIRABILEM

ac pœnè diuinam esse Lo-
gica artis dignitatem, in-
credibilemque, vtilitatem
(candide lector) non hu-
mana tantum, sed etiam
diuina auctoritate nobis
est comprobatum. Nam

quemadmodum naturalis ratione vtendi, hoc est,
differendi facultas, sic et ipse ei obsequium, ut visus in ocu-
lo, ita in mente diuinitus, tanquam sapientia lumen
impressa, ad omnes omnino res, omniaque humani ge-
neris negotia diiudicanda pertinet: ita Dialecti-
cam artem, naturalis Rationis vsus imaginem, ex
prestantibus omnium benè differentium exemplis
expressam, tam latè, quam ipsius Rationis vsum,
patere, cum Plato, Aristotelesque principes huius
artis scriptores, aperte testantur, tum insignia illa

A.ij.

prin-

PRAEFATIO

principia, ἀδύναμις, ἐν ἡμέρῃ, ἐν ἡμέρῃ, ἐν ἡμέρῃ, ἡμεῖς, ὁβερ-
uatio, Inductio, & experientia planè persuaferunt.
Huc. n. ad Logica tum dignitatem asserendam, tum
fines propagandos, illam Platonis in Alcibiade pri-
mo interpretationem, διαλέγεσθαι καὶ τὸ λόγον καὶ τὰ τοῦ
Differere & ratione uti idem, huc alia plurima in
eiusdem, tum Aristotelis aliorumq; elogia, quibus
nobilissima hac ars καὶ τῆς φιλοσοφίας ἰσὺς omnium arti-
um conformandarum magistra, omniumq; huma-
norum negotiorum domina & regina efficitur, spe-
ctare cogitemus. Sed diuina elogia hic longè pre-
stantiora sunt, quod DEVS OPTIMVS MA-
XIMVS, qui Logicum in humanis mentibus lu-
men iniecit, non solum ipse eo ipso, in sacris litteris
edisserendis, sapientissimè usus sit, sed eius etiam
amplitudinem & utilitatem praclaris in diuina
sua lege Symbolis, videlicet notis Vrim & Thu-
nim in sacerdotis pectorali Exodi 28. testatissimam
fecerit. Etenim priore nota splendorem mentis lu-
cemq; ad cogitandum & perspicendum, altera ve-
rò ordinis accuratationem & perfectionem ad inte-
grè incorrupteq; iudicandum designauit. His igitur
logicis facultatibus cùm vniuersum genus huma-
num ad prudenter omnia perspicendum, tum verò
in primis sacerdotem, ad doctrinam diuinitus acce-
ptam perspicuè explicandum, & penitus inculcan-
dum, instructum esse voluit. Quid ergo in humanis
ornamentis ea arte excellentius, quid utilius, quid
diuinitus in mente humana insiti luminis expressa
effigies, & à Deo ipso, eius auctore, non modo usur-
pata, sed peculiaribus etiam monumentis commen-

AD LECTOREM.

data, omnium rerum perspicientiam & dyndicationem sibi vendicat? Itaq; propter tam insigne decus hac Domina etiam semper plurimos excellentes amatores & cultores reperit, qui eius amabilem, sed hominibus incultis incognitam, formam omnibus modis exornatam in lucem eruere & inuentus praesertim politioris humanitatis studiosè, plurimum commendare studuerunt. Atq; hi non aliquo, sed omni, à lapso genere humano, tempore suum studium prodiderunt. Nam primos etiam patriarchas ad mentis lumen turpissima prauaricatione miserrimè obfuscatum ac pœnè exstinctum; nonnihil excitandum populares aliquas ratione utendi vias tradidisse, certis argumentis cognoscimus. Hos paulatim Aegypti, magi ac sacerdotes, inter quos etiam Abrahamus mathematica viginti annis tradidisse perhibetur, tandemq; in Graecia, Italia, alijsq; nationibus Philosophi secuti sunt, qui ut reliquas artes, ita etiam Logicam acceptis à Patriarchis initijs, magnopere excoluerunt. Sed eorum nos in certas Scholas distinctorum catalogum quendam ab initio ad hunc vsq; diem, in huius operis Prooemio contexuimus, ut iuuentuti huius artis non modo antiquissima dignitas, sed varia etiam descriptio probaretur. Enimuerò ut quot sunt homines, tot etiam sententias, variaq; & dissimilia hominum esse iudicia, ita & logicam à varijs auctoribus, non modo diuersis modis usurpatam, sed dissimilibus etiam rationibus conformatam esse, reipsa deprehendimus. Alij enim naturalem ac planam dicendi differendiq; rationem, quam à Pa-

PRAEFATIO

triarchis profectam, Socraticam appellamus, secuti
 artium Rationis & Orationis praecepta quidem di-
 stinxerunt, sed usum in omnibus rebus, hoc est, sa-
 pientiam cum eloquentia, coniunxerunt. Alij verò
 studijs & scholis sapientiae & eloquentiae distractis,
 praecepta artium confuderunt, & usum ita seimux-
 erunt, ut Rhetores seorsim confusa & logica disse-
 rendi praecepta tradentes causas in foro copiosa o-
 ratione tractarent: Philosophi autem praecipua
 Dialectica capita ad spinosas concertationes ad-
 stringentes, nimis arido disputationis genere philo-
 sopharentur. Hinc ut pernitiōsa artium confusio jam
 tandem mera barbaries secuta, omnes scholas oc-
 cupauerat, ac pœnè artium tam legitimam confor-
 mationem, quam verum usum exstinxerat. Qua-
 propter Deus liberalissimus bonorum studiorum
 auctor & conservator, nostro hoc extremo saeculo
 pro sua clementia, per viros excellenti eruditione
 ornatos, praecipueq; logica lumine collustratos, arti-
 um & legitimam conformationem, & usum verè
 Socraticum benignissimè instauravit. Sed quoniam
 dissimiles sententiae & opiniones in medio posita ma-
 nent: illarum modestijs ad artis veritatem asse-
 rendum, Deiq; liberalissima munera inter omnes
 communicandum, comparationibus iuventutem
 exercendam esse, iam olim clarissimi viri censue-
 runt. Itaque cum ego etiam pro mei ingenij tenu-
 itate, ut talentum mihi concreditum ad aliquem
 saltem fructum collocarem, tres generales artes
 Scholasticis non modò interpretationibus, sed eti-
 am disputationibus, atque exercitationibus, ad ca-

AD LECTOREM.

rum tum intelligentiam ; tum veritatem & utilitatem demonstrandum , illustrare iam aliquot annis conatus essem : logicasq; interpretationes , iam pridem discipulorum rogatu in lucem retulissem : nunc & eorundem assiduus precibus , & aliorum etiam bonorum virorum exhortationibus adductus , has quoq; logicas Disputationes & variorum præceptorum Comparationes typis studiosè inuentuti consecrandas esse existimaui . Enimvero hanc editionem hætenus quibusdam impedimentis retardari discipuli nostri conquerebantur : sed mihi ea , quod has eorundem conscriptiones limare per occupationes non licuerit , nimis etiamnum immatura visa est . Quare beneuolos lectores , & puerilium studiorum amatores oratos velim , ut has prodidagmaticum quasi lusiones aequi boniq; consulant . Ego verò de logica controuersia nemini præiudico , multò minus de magnorum hominum scriptis quicquam mihi iudicij arrogo : sed adolescentum cogitationes , & Schola nostra exercitationes quasi in Commentarium redigo . Discipulis autem alijs alios logicos exercitationis gratia defendentibus , illud Rameum assidue inculco : Quam diu de Præceptis disputabitur , fucus , fallacia , captio denique aliqua reperietur : usu , usu , inquam , nobis opus , qui captionibus & distinctionibus eludi non potest . Schol. Dial. lib. 4. cap. 13. Itaque tandem doctos viros , qui & ingenio doctrinæque abundant , & maiorem otij philosophici commoditatem nancisci poterunt , etiam atque etiam oro , ut ipsi ad Socraticam verèque humanam & in-

Aiiij. genu-

PRAEFATIO, &c.

genuam philosophandi rationem illustrandum se-
ria & graua sua iudicia patefaciant: ut vera
studiorum lux liberalissimo Dei beneficio inuenta-
si diuinitus accensa non extinguatur, sed tum ad
ipsius gloriam, tum ad publicam utilitatem
magis inflammata, multo illustrior
reddatur. Bene vale, amice Le-
ctor, & nostris stu-
dijs faue.
(:)

Præfatio

Præfatio in Beurhusium.

*Q*uod in conquirendis imagini-
bus fieri solet, id in disciplina-
rum seligendis artificijs acci-
dit. Nolumus Canachi signa
aut simulachra Polignoti: Sed
queritur semper aliquid perfe-
ctius. Si quis vero ab Apello
quid aut phydia elaboratum af-
ferat, placet id quidem & sepo-
nitur statim adornatum. Non

dissimili ratione qui ad artes perdiscendas accedunt, iudicium
& delectum adhibent: adeo ut unius cuiusdam operis (ut ait
Cecilius) remigem & bainulum non probent: sequantur autem
diligentissimè à quo vident sapienter omnia & politè descripta.
Ac proinde cum à varijs hominibus variè & non vno modo ar-
tes expositæ sint, de optimo artifice quis sit continuo queritur: id
quod cum in cæteris artibus tum præsertim apparet in Logicis.
Sed hîc magna iudiciorum Varietas existit. Aly Aristotelem
principem esse ponunt: Aly Veromandum illum. Sic enim
iamdiu sunt comparati, ut hominum sermonibus quasi in ali-
quod cotentionis iudicium vocati multum discidere putentur.
De Aristotele loquuntur per quidem honorificè. Esse illum in
quem natura omnem sapientiam contulerit, sicut errare non
possit: multis iam sæculis summo consensu approbatum floruis-
se. peruenisse non paucos ad magnam doctrinæ gloriam Aristot-

PRAEFATIO

scilicet scholae subsidio. Qui Ramum probant, habent etiam unde laudationem ornare possint. Quid enim Rami ingenio diutius? Quid tanti philosophi commentariis vel toto tractationis genere illustrius, vel ad usum vitae commodius? Hac tamen ab illis ita dicuntur ut Rami non auctoritate moveantur sed ducantur ratione. Adme vero quod attinet, magni quidem utrinque facio. Fateor praestitisse ingenij doctrinae laudem Aristotelem: hominem tamen esse, non autem eum, qui à Natura omnem sapientiam acceperit. Nam ut è corporum formis nulla unquam fuit, quae omnem vim varietatemque pulchritudinis complecteretur: sic animi splendor in nemine tam aliquando enituit, ut nihil ad summam praestantiam desideret. Sed fecit idem in ornandis hominum ingenijs, quod in texendo poemate sapiens poeta. Non enim in unum versum unamque periodum omnes poeticas virtutes transtulisse videri vult: sed alias alijs sententijs accommodat ac dispersit. Sit igitur acutus in dialecticis Aristoteles. sit in mathematicorum eruditio pulvere versatus diligenter: sit in physiologia subtilitate excellens: non est tamen in omni philosophiae genere tam diutius, quin aliquid in eo sit, unde possis Graecum & flagitium agnoscere. At fuit (inquis) multis iam seculis summo in honore, sic ut tanti philosophi inventa omnium consensu probarentur. De honore & consensu facile concedo: sed aut illum summum aut hunc omnium fuisse non dabo. Quam enim aetatem existisse dicemus, in qua non aliquis peripateticam institutionem affligeret? Urgebant semper Aristotelem Academici & in eum irruerant nonnunquam asperitate verborum. Stoici Lycen illud totis fere voluminibus conciderunt. Quamquam non ignoreo, cum Romana illa Aleto distributis undique fraterculorum & disseminatis familijs Vanissima religionis, mysteria promulgaret, stultam nescio quam in philosophorum animos superstitionem irrepsisse: ita ut explosa consuetudine Academiae, & iudicii libertate repulsa, uni se Aristoteli quodammodo manciparet. Exulavit id tēporis una cum religione omnis polior doctrina cum nemo fere esset qui non mallet aut in monachorum latibulis despere quam in cōmuni vita sapere, aut in scholis fractum & cōminutum sophisma petulanter defendere quam rectum verum rem prudenter exquirere. Viguit cōsuetudo ista perditā multae arte ita acriter & religiose defensa, ut qui eandē vellicaret,

IN BEVRHYSIVM.

hunc non ea æquitate, quam Chrysippus in stadio decurrendo retineri iubet, exciperent: sed contra ac ille de currendo præcipit, supplantarent pede, aut manu depelleret. Immo ut soli Peripatetici regnarent, sciitū populi Atheniensis aduersus Aeginetas renouitū est. Sciuit populus ille ut Aeginetis, qui classe valebāt, pollices præciderentur. Annon simile quiddā in Gallia importuni illi & furentes Aristotelei tentarunt? sane vero non pollices querebātur, sed caput ac latera petebantur. Verum dum summū omnium de Aristotele consensum opponunt, num maius in differendo acumen ostendunt quā in cōsentitiæ sanctitatis defensione Tridentini sacrificuli, qui suum illud catholicū semper obtrudunt? Non est erroris natura dissimilis quorūdam in corpore morborum, qui in principes partes sensim illapsi per omnia membra serpunt facillimè. Qui igitur rerum veritatem hominum consensu & opinione metitur, non argumentorum viribus disceptat, nā ille multum auerret necesse est: & tanquam imperius licitator cum se aurum à venditore auferre putat, auferat aurichalcum. Sed ut hominum consensus mittatur, nihilne (inquies) antiquitati tribuendum? multum cerie. Nam si quis mihi vel platanum illam cuius umbram secutus est Socrates, vel Lyceum cuius sunt Aristotelicis disputationibus nobilitata spacia, vel Phalericum in quo Demosthenes est declamare solitus, vel denique Tusculanum Ciceronis possit ostendere: magnam ille à me gratiam inibit. Cur enim me eiusmodi monumentis delectari neget? Sed opinionum antiquariū, si nihil præter antiquitatem afferant, dispar ratio est. Nam vicunque non iniucūdum fueris quid veteres illi senserint cognoscere: equidem sententijs vetustis propter vetustatem assentiri & summæ stultitiæ est & perniciosissimæ consuetudinis. Vnam quod Athenienses olim in questione religionis, idem facerent philosophi in doctrina philosophiæ. Cum religionis variæ & dissidentes species Athenis existeret, Apollinem Pythiū consulebant quam potissimū religionē sequerentur. Statim de ea, quæ esset in more Maiorū, retinenda editum oraculum est. Poterant responso isto contenti esse Athenienses. Sed videbant multa in mores Maiorum non satis pie & prudenter cogitata inuigrasse: ideoque de religione è tot Maiorum religionibus seligenda ad Apollinem secūdo referebant. Quid Apollo? respondit deligendam esse optimam: id est, quæ optimis & præclarissimis rationibus nitatur. Nonne idem ora-

culum

PRAEFATIO

culum in philosophica ciuitate valere debet? Non antiquissima
opiniones: tenenda sed optime. Quamquam si verè loqui volu-
mus, quam optimam esse constat, eadem sane est antiquissima.
Neque verò illis assentiri possum qui contendunt multos esse A-
ristotelici organi subsidio præclarissimam doctrinæ laudem con-
secutos. Hic enim quod naturæ & usus fuit, topicæ nescio cui
cantilenæ & scholasticæ altercationi ascribitur. Quocirca qui
sic Aristotelem laudat, ut philosophum rerum vniuersarum
cognitione instructissimum appellet, ut illius sapientiam an-
tiquitatis & consensus argumento illustret, ut Organi quibus-
libet institutis excellentem illam in multis bene differendi fa-
cultatem attribuat, is nihil videtur, quod inepti Oratores so-
lent, causam non bonam dicendo deteriorem efficere. Mihi qui-
dem: fieri potest ut errem, dicam tamen quod sentio: mihi A-
ristoteles ille, qui in Lycæo spatiatus esse dicitur & perscrip-
sisse decreta peripateticæ familiæ, præstanti semper ingenio, in-
dustria singulari, eximia literarum scientia videri solet. Ve-
runtamen dum huius logicæ in organo vigilias, si modo huius
sint, cum P. Rami dialecticis comparo: video Organi artificem
à Veromando isto longissimè superari. Ille commentitii nescio
quid, si paucula exceperis egregia illa quidem sed quæ for-
tuito potius exciderint quam consilio scripta sint, spinosis præ-
ceptis complexus est: hic illustribus theorematibus excellentis-
simi usus veritatem. Ille rebus alienis & peregrinis logicam
referat: hic nihil in logico agro consentit, quod non sit velut ex
ipsa stirpe humane rationis enatus surculus. Ille res impares,
ambitu ac comprehensione dissidentes copulauit: hic reciproca
affectionis legem secutus non nisi paria eodem nexu colliga-
uit. Ille multam perturbato & ineleganti ordine: hic omnia
suis sedibus ita distinxit, nihil ut quæras melius. Ille denique
quod rem maximè continet, usum pene puerilem logici artificij
confinxit: hic dialecticam traductam è schola & in auribus pos-
sessionibus collocatam ad omnem humanitatis usum dimi-
sit. Confer mihi cum Rameæ præceptionis usu usum vel or-
gani vel ex organo derivatæ dialecticæ. Equidem cum de
usu agitur, non secus ludimur ab Organi interpretibus ac
Cannius M. Ciceronis à Pythio argentario. Emit à Pythio
Cannius hortulos valde quidem instructos, abundantes pisci-
culis, cymbis, piscatoribus. Sed cum postridie oblectare se in
eisdem

IN BEVRHVSIUM.

eisdem & uti tanto apparatus vellet, secessisse piscatores,
 & cymbas quasi euasisse sensit. Nonne Ianelli isti simi-
 lem fere mercatum instruant? prædicabilia nobis & prædica-
 menta ostentant. Homonyma & Synonyma bastæ subijciunt.
 Sunt etiam conuersionum & reductionum velut nundinæ. Bene
 est. Aream illam, in qua sata ista sunt, tanquam hortulum ele-
 ganter concitum & instructum emimus. At cum postridie de
 Area inquirimus & quæ interposita pactione accepimus, ea ad
 usum aliquem adhibere volumus, statim herclic dolus malus ap-
 paret. Nam prædicabilia & prædicamenta, Homonyma & Sy-
 nonyma, conuersiones & reductiones non minus quam cymbæ
 illæ pythij & piscatores aufugiunt continuo & odio logici usus
 delitescunt. Hic nobis aliquo Aquilio opus est, qui compositis
 de dolo malo formulis latisque legibus amouere Pythios istos &
 coercere possit. Hic lege plectoria opus est, qua solebat adoles-
 centium circumscriptio vindicari. Quanquam vero Rami dia-
 lectica Aquilianæ formulæ & legis plectoriæ instar est. Nam
 & aliquam quasi notam apposuit qua dolus malus internosci
 possit & magistros adulterinæ subtilitatis grauissimis verbis
 castigauit. Sed enim præcepta Rami quem tandem usum ha-
 bent? Eundem certe quem naturalis ratio. Nam ut illa potest
 nativæ inuentionis & iudicij facultate quandam ratiocinatio-
 nis velut fabricam contexere, & eundem vicissim, si opus est,
 retexere ac diligentius expendere qualis sit: sic Rameæ diale-
 cticæ præceptis & aliquid prudenter efformari & de quacunque
 efformatione, quam artificiosè constructa sit, indicari poterit.
 Non iam è schola Rami nouum aliquid ad logicæ usum affero
 sed quiddam è sapientissimorum hominum consuetudine repe-
 tum expono. Agitur itaque (ut videtis) de genesi & analysi.
 Illa rei ad tractandum propositæ quasi exædificationem insti-
 tuit: hæc rem sic constructam quodammodo dissoluit & sine
 ad artis regulam accommodatè facta considerat. Visne igitur
 genesi adhibere? excita cogitationis acumen illud. Rei ad ex-
 plicandum subiectæ causas, effecta, subiecta, adiuncta perquirere.
 Dissentanea & comparata omnis generis excogita. Huc conia-
 gata & notatio: huc distributio, integrum, membra, genus,
 species, definitio: huc testimonia diuina & humana compar-
 anda sunt. Postquam argumenta inneneris, ad dispositionem
 argumentorum meditare. Omnes enunati modos ad illustran-
 dam

PRAEFATIO

dam veritatem, omnes syllogismi formas ad disceptandam consequentiam, methodum denique ad ordinem conformandum adhibe. Atque hæc est illa, de qua loquimur genesis: cum nempe rei propositæ explicatio logica scientiæ artificio perficitur. Magna profecto res & vsu exprimenda diligentius, siue quid ipse tecum commentèrè siue cum altero conferas: siue te ad alieni ingenij imitationem accommodes, siue sequare tuum. Nulla vel rei vel loci exceptio interponitur. Habesne quod poemate aut epistola includi vis? poematis & epistolæ conformatio genesis est. Habesne mathematicum quid aut physicum? mathematici & physici problematis tractatio genesis est. Habesne de repub. politicum aliquid aut de religione theologicum? Politici & theologici operi coagmentatio genesis est. Quinetiam ne locus quidem ullus est, qui genesis istam excludit. Dominatur in foro & theologorum suggestis. Regnat in curia & optimatum conueniibus. Valens in campo & acie. Immo in quolibet logico congressu adhibetur. Vtinam in Gymnasijs Academiæ tam accuratè exerceretur, quàm tantæ rei dignitas postulat. Zenonis illa de rhetoricæ & logicæ discrimine perineptia opinio nescio quam curiam in scholis genesis & dimidiatam peperit: dum scilicet duabus præmissis & nudis conclusiunculis utrinque litigatur. Annon ad instituendam excolendâque iuuentutem utilius est, si thesis ad disputandum proposita adhibitis ex omni genere argumentis & adiuncta tripartiti iudicii illustratione uberius ac magnificèius explicetur? Non minus acutè subtiliterque differis, qui splendidi omnia copioseque, persequitur, quam qui remota eiusmodi examinatione de Maiori ac Minore concisis argutijs altercat. Illud certe ausim dicere, hunc ab illo rerum sylva & multiplici inuentionis subtilitate, splendore & varietate logici iudicii, denique rhetoricæ elocutionis gratia ac dignitate superari. Volo in constructione excellens ædificij, sic in fabrica operis dial-
 Etici amplum quid & magnificum inesse. Architectum videmus nō è binis lapidibus & cemento domum extruere, sed rebus ad ædificandū plurimis usque dissimilibus conquisitis variâ structure & collocationis formas machinari. Apporras igitur ad supplendâ materiam ædificij non modo camentum & lapides, sed auri nonnihil & argenti, sed marmor & ebur. Ad formam vero structure in varijs ædificij partibus distinguendam & illustrandâ triangulos & quadrangulos, cylindros & pyramides cogita.

Affert

IN BEURHVSIVM.

offert etiā ad ornandam domum emblemata fortasse & vermiculatas tabulas. Hanc ego architecti diligentiam logico artifice imitandam esse censeo: adeo ut si quis mihi non aridā atq; exilē ē nuda propositione & assumptione disputatiunculam tanquam in edificio alicuius anguli ē binis lapidibus & cāmēro structuram, sed quæstionis institutæ explicationē & argumentorū copia vberē & tripartiti iudicij generibus illustrem & eloquendi ornamenti luculentiam offerat, eum ego magnam in differendo addo etiā in dicendo laudem consecutum esse putem. Genesi igitur mirabilis utilitas continetur. Quid? Analysis an inanem tantūmodo ostentationem habet? Analyseos certē vsus nō minus quā geneseos est per omnē vitam fusus vberimē. Quid enim aliud est quā factæ explicationis ad logicæ artis præceptū examinatio. Visne ergo ad analysin subducendā accedere? Quæ sit subiecta totius tractationis materia principio attende. Deinde adhibita inuentionis subtilitatem excute: & singulis argumētis ad suum genus ac veluti caput renocatis, quēnā cum præcepto concinant, quēnam ab eodem discrepent spectandum est. Idem in exploranda argumentorū dispositione & iudicio sequēre. Pro triplicis iudicij ratione triplex analysi informanda est: & in qualibet quid arti consentaneum fuerit, quid eidem repugnet, videndum. Sic ex instituta analysi & quantum acuminis ad inueniendum & quantum prudentiæ ad iudicandum afferatur intelliges: ita ut si quæ excellent, ea possis ad imitandum assumere. Atque hic est ille in genesi & analysi logicæ artis vsus: quem si ē P. Rami dialecticæ petere multo plenius vberiusq; possumus quā ex aliorū argutis et inuētis, legēda certē hoc nomine ab adolescentibus est & cæteris præferenda. Quo enim alio cōsilio ars dialecticæ descripta est, quā ut traducta ad vsum humane mentis in differendo facultatē expoliret ac perficeret? Satis iā multa præcepta sunt, eaq; satis aperta & explicata. Vsus, vsus inquam urgendus est & omni cōmentationis studio exprimehdus Rameæ logicæ explicatio à multis prudēter instituta est: iā pridē vero ab homine præstanti doctrina Frederico Beurhusio informata vberius & defensa. Laudo herclē Beurhusi ingeniū ac diligentiam tuā. Sed si me audire vis, tuū illud deinceps, quo tantopere vales, ingeniū ad vsum artis logicæ luculentius illustrandū afferes. Atq; ut quantum genesi possis intelligamus, vel Astronomiā vel reliquā physiologiæ partē ad exponendū et perpo-

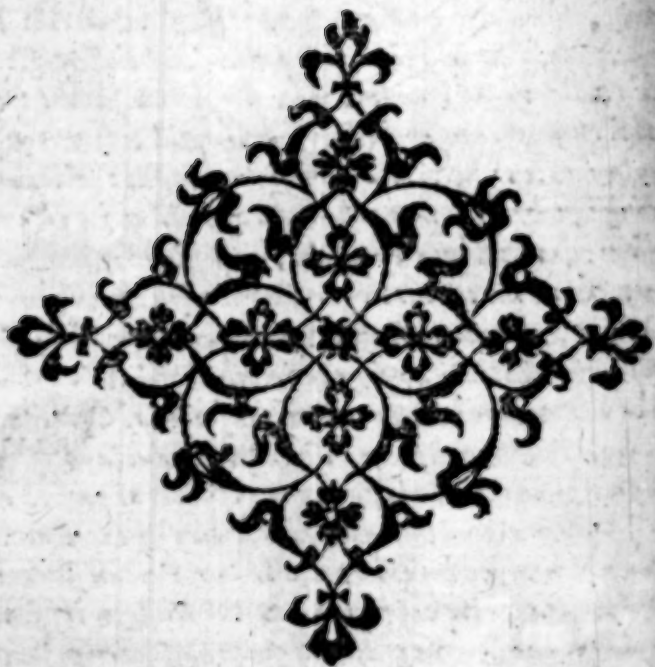
liendū

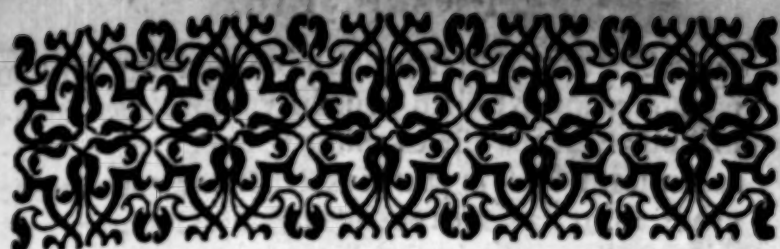
PRAEFATIO, &c.

Uendens fume. Quinetiam ut tuae Analyse beneficio erudi
esse possimus, Aristotelicam de celo & elementis, de anima &
animae affectionibus philosophiam subducta analysi diligen
ter expendere, ut librata ponderibus indicij tui, qualis sis, cognosci
queat. Idem si in Ciceroniana de finibus, de natura deorum, de
divinatione, de questionibus Tusculanis disputatione praesi
teris, nos tibi magno beneficio obligabis. De istis ego te promer
itaque nomen tuum singulari studio admonendum putavi, ut quam
laudis virtutisque Viam iniuisti, eandem ad extremum
studiosissime persequere. Vale. Cantabrig.

2. Martij. 1582.

FREDE

FREDERICVS BEVR-

HVSIVS TREMONIANAE SCHOLAE

Secundanis discipulis suis

Cariss. S. D.

Æ C, Discipuli ornatissimi, logicarum disputationum & Comparationum miscellanea, vobis peculiariter inscribo : qui sæpius & easdem me præside tum acriter differendo, tum ornatè declamādo tractastis, & éditionem hanc humaniter rogando postulastis. Et si enim hæc omnia valde

puerilia sunt, vtpote pueris tantum & adolescentibus etiamnum addiscentibus, non doctis viris grauiora tenentibus scripta: tamen iam aliquot annis non modo nostri discipuli, sed quidam etiam boni doctiq; viri me, vt hanc quasi paratam differendi materiam, argumentorumque supellectilem iuuentuti publicè suppeditarem, amice hortati sunt. Fructum aliquem ex eiusmodi comparationibus, etiamsi non ita accuratis, tamen nec omnino alienis aut barbaris, tum ad artis veritatem obseruandam, tum ad differendi facultatem comparandam, manare iudicabant. Et vt persuaderent, iam olim etiam in Academijs disputationes Pro & Contra, ad iuuentutem exercendā scriptas esse in memoriam mihi reuocabant. Imo verò, cum à P. Ramo & alijs Philosophia quidem eadem, sed philosophandi ratio vsquam dissimilis tradatur, necessariam eiusmodi comparationem & conciliationem esse

PRÆFATIO.

serius etiam demonstrabant. Itaque, quamuis ego mea hæc
puerilia eo loco, ut illam conciliarent controuersiam, nul-
lo modo habenda esse ex animo testarer, quippe quæ a-
cademicam in puerili exercitatione potius aperire
profiteantur; tamen ea pueris ad grauiora aliorum ac P.
Rami iudicia paulatim intelligenda, viam aperire, ideo-
que hoc nomine euulganda esse consuerunt. Quapropter
& vobis ceterisque Scholæ nostræ discipulis ita auidè roga-
tionibus, & bonis etiam doctisq; viris syncerè monentibus,
tandem annui, factamque hunc etiam si immaturum, &
in Schola quasi extemporali nixu editum, in vestras tamè
manus fouendum & nutriendum curauimus. Vos igitur eum
quo animo vobis datur & committitur, eodem illum
complexuros esse non dubito. Non autem materiam tan-
tum, sed formam etiam ferè & modum tum concisam,
tum perpetuam nostræ Classis disputationum, tenaci
stylo ac puerili captui accommodato, utcumque expressi.
Vos igitur hæc rudia à vobis celebratarum disputationum
lineamenta benignè amplectimini, easque tum vberiore
materia, tum viuus additis coloribus magis magisque ex-
polite, ut & disputationum acuminibus sapientes, & decia-
mationum aliarumque exercitationum copia eloquentes
paulatim facti, vtilis in posterum in Repub. ciues
euadatis, hominibusque vtilia, ac Deo grata
præstetis. Valete, è Musæo nostro

Kalendis Aprilis, Anno à

Christo nato cix

19 LXXXI.

ELEN

ELENCHVS PRÆ-

cipuarum in hoc volumine

Comparationum.

PROOEMIUM.

E Principijs aliorum à pag. 1. &

Rami à 7.

De Philosophia partitionibus ali-
orum à 23. & Rami à 26.

De Logica auctoribus, & Scholis

à 29. & 54. & 66.

De varia eiusdem descriptione 37. 39. & 44.

LIB. I. COMPAR. I.

De Dialecticæ Definitione à 69. Definitiones
varia 76.

De forma, fine, & subiecto Dial. 75. 77. 83. & c.

De discrimine Dial. & Rhetor. 90.

Dialectica, Logica 93. De Subiecto Dial. 95. & c.

De questionib. 99. 138. Dialectica in omni proposito,
& sic in Medicina, Iurisprudentia & Theolog.
usus 112.

De Themate simplici & Composito 140.

COMPARATIO. II.

De Dial. partitione 166. Elementa in predicabil.
& predicamentis 167.

Partitio vera 168. varia 169. 212.

Partes distincta 181. De Maximis 189.

Inuentio prior 214. Definitio Inventionis 215. Ar-

gumenti 222. Diuisio Argumenti 227. Argu-

menti & locorum varia à 229. ad 242. ubi In-

ELENCHVS.

Instrumenta Dialectici 235. *Predicabilium dispositio* à 242. & *Predicationum* 258. *Tabula de utrisq;* 263.

Pradicamentorum disputatio à 280. ad 331. *Eorundem tabula* 331.

Argumenti Artificialis continuata definitiones & diuisiones à 358. ad 365. *Ordo locorum ad rerum naturam accommodatus* 359. *Inueniendi ordo* 360. *Explicandi ordo* 361. *Predicationum fundamenta* 363.

COMPARATIO. III.

De Consentaneis à 365. ad 436. *Diuisio Consentaneorum* 365.

Defin. Causse 366. *regula caussarum cõmunis* 367. *ubi de ordine locorum. Dichotomia Causse* 369. *ubi Ordo Causarum. Partitiones Causarum varie* 370. *Species* à 374.

De Effecti definit. 394. *nomine* 395. *De Motu disput.* à 396. ad 408. *De Maximis Causarum & Effect.* à 408.

De Subiecti & Adiuncti nominibus & reipsa 416. & 419. *affectione* 417. *definitione* 419. *Adiuncta varie dispersa* 421. *Ad modos eorum collatio* 425. & *deinceps. Maxima* 434.

COMPARATIO. IV.

De Dissentaneis 436. *Inconstans Dissentancorũ doctrina* ibid. *Defensio* 438. *Nomen* 440. *Defin.* 441. *Lex communis* 441. *Dichotomia.* 443. *Species* à 443. *Maxima* 452.

Disputatio & collatio de vnitate seu identitate & Diuersitate à 458.

COM-

ELENCHVS.

COMPARATIO. V.

De Comparatis à 464. *Comparatorum affectio & genera ibid.*

Maxima & diuersa quantitatis, presertim in Maioribus & Minoribus consideratio à 470. ad 492.

COMPARATIO. VI.

De ortis argumentis 493. *Notatio & Coninga. 496.*

Distributio 500. Totum & pars logicè 502.

Inductio 503. Totum integrum & Membrum 504.

Genus, species, ibidem & deinceps 509, Definitio, 518. Inartificiale 523.

LIBRI II. COMPARATIO. I.

De Axiomatico Iudicio à 530. *Dispositio 537.*

Iudicium. 531. in Analyti. 532 in dispositione 535.

Iudicij definitio 534. diuisio 536. Axiomaticum seu noetieum 539. Axiomatis nomina 540. No-

men & verbum 544. Modi grammatici 545.

Verum, falsum in definit. 548. Partes axiomatis

ibid. Affectiones communes 549. Contradictio

550. Veri defin. 552. diuisio, ibid. Nota honoraria

axiomatis necessarij affir. 553. Axiomatis ge-

nera Simplex, Categoricalum, Compositum, hy-

potheticum 557. Indefinitum 561. Diuisiones

Propositionis (axiomatis) varia 564. Querendi

forma 565. & 570. Modificatoria axiomata

565. De Oppositione 569. De Atquipollentia, &

Conuersione 570.

COM-

ELĒNCHVS.

COMPARATIO II.

De Syllogismo. 571. *Primum iudicium distinguitur à secundo: Def. Dianoa.* 572. *Dichotoma.* 573. *Syllogismus unica Argumentationis forma.* 574. *Octo argumentationis species comparantur.* 582. *Syllogismi definitio.* 592. *Argumentum tertium.* 593. *Quaestio, ibi. Syllogismi partes.* 594.

Enthymema, Prosyllogismus, Inversio. 596. *Syllogismi genera.* 597. *Itē, Demonstratorius, Dialecticus, Sophisticus.* 598. *Purus, Mixtus &c. ibid.* *De Reductionibus.* 607. *Simplex, Contractus, Explicatus.* 612. *Figure tres.* 613. *Quarta figura,* 614. *Compositi definitio & diuisio.* 614.

COMPARATIO III.

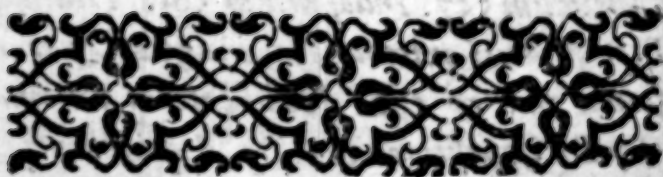
De Methodo vnica. 617. *Comparatio cum ea aliarum ultra quatuordecim à 620. ad finem.*

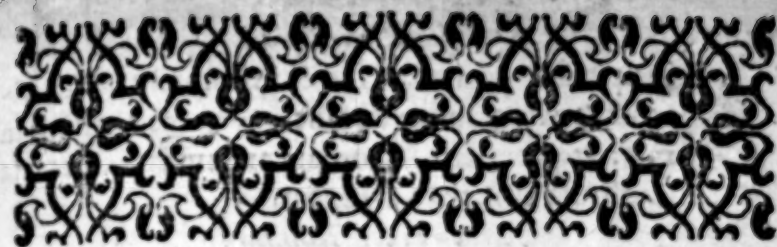
Discrimen Methodi & Inductionis in artium inuentione. 620. & 631.

De sophistica & captionibus. 598. & 641.

De demonstratione. 86. 176. 554. 598. 601. & deinceps. 605. 635.

FINIS.

IN PEDAGOGIÆ LOGICÆ PARTEM SECUNDAM PROOEMIUM.

CAP. I. *De Principijs Seu κατηγεγοις
ex alijs Dialect.*

EX ALIIS

PAEDAGOGVS.

DISCIPVLVS.

QVONIAM de Logicæ præ-
ceptis & explicatione re-
spondisti: deinceps, vt pro-
positum est, Comparatio-
nes illas, quibus præcepta v-
spiam discrepantia solent
conciliari, percunctando &
disputando persequamur. Et
quia illæ ad Principia artiũ
conformandarum sæpè e-
runt reuocandæ: in hoc Proœmio tum Principia illa, to-
tiũsque Philosophiæ seu φιλοσοφίας partitiones confere-
mus; tum Logicæ primos auctores variamque descrip-
tionem formis quibusdam adumbrabimus.

Proposuit

Proœmium

DISC. Placet: Sic enim & ex laqueis, quibus im-
plicati sæpè tenemur, nos expediemus, & quæ verè Lo-
gica sint commodius intelligemus.

PAED. Cùm igitur in primo Proœmio quemadmo-
dum ab ignoratione vindicemur, atque in discendo pro-
grediamur ex Doctorum hominum Commentarijs re-
sponderis, ibiq; principia & Leges conformandæ doctri-
næ collocaueris: ita nunc exordiamur;

Principia.

Qua

P R O O E M I U M.

Quæ sunt Principia?

Principia.

Principia sunt primæ causæ & instrumenta Artis cōformandæ & explorandæ: Vocant *αἰτιόεα* certitudinis in doctrinis: atque etiam Axiomata artium iam affirmata & demonstrata Principia dicuntur.

Quos ea constituentur?

Tria, quibus quartum quidam addunt, & ea diuersis nominibus oppellant: Sunt autem hæc: 1. *Experientia vniuersalis*: 2. *Notitia Principiorum*: 3. *Intellectus Ordinis*: quibus 4. additur *εἰργασία* Effectio.

Vbi hæc solent explicari?

Demonstratio.

In Dialectica, vbi de Demonstratione, id est Disciplinabili & scientifico Syllogismo præcipitur: qui cum veritatis ac certitudinis & sic scientiæ philosophicæ index constituatur, ex prænotionibus, vt omnis doctrina, et anticipatis principiorum sententijs confici dicitur; quod eius Media & probationes à præsumptis illis sententijs & per se notis sumantur. Artes itaq; & sententiæ aliæ ad aliud principium tanquam iudicem proprium referuntur.

Quotuplex igitur rerum illarum genus est, quæ ita prænoscentur?

Res quæ prænoscentur.
παρρησια.
καρυπμια.

Duplex: vnum earum, quæ sub sensus cadunt & apparent, ideoq; *παρρησια* & *αἰσθησις* nominantur: quod cognitio à sensibus inchoata ad mentem animumq; adpotetur: sensus enim in hoc genere primi sunt nostri Doctores. Alterum est earum, quæ sunt in mente reconditæ, à natura scilicet ingeneratæ notiones, quas non docemur, sed cognitæ circumferimus, & paulatim intelligētes demonstrationibus ac problematis accommodamus, quādo in hanc vel illam partem feretur sententia, adhibita Demonstrationis & Syllogismi regula: vnde, *καρυπμια*, quod sensus lateant, nominantur. Atq; illa nobis, hæc naturæ: quædam etiam nobis & naturæ notiora faciunt.

Experientia.
παρρησια.

Nunc igitur *αἰτιόεα* planius enodatos, quemadmodum indicent res illas: *Primò quid Experientia?*

Experientia vniuersalis dicitur, cum de ijs quæ sensu percipiuntur, sani omnes eodē modo iudicāt. Itaq; etiā *αἰσθησις* sensus, qui initium & testis *Experientia*; itēq; *πίστις* fides, & *δόξα* Opinio celebris, à fructu concepti iudicii dicitur.

PROOEMIUM.

An hæc experiendi & prænoscenti ratio eodem modo fieri dicatur?

Non, sed duplex eorum, quæ sensu prænoscentur, discrimen constituitur. Quædam enim *αἰσθητὰ* per se & celeriter sub sensum cadere dicuntur, vt, quæ colorata sunt, simulac videntur, quæ amara aut dulcia, cum gustantur, qualia sint, fit manifestum & iudicatur. Quædam verò non per se sed ex alijs cognoscuntur, ex proprijs scilicet notis: quo in genere *Συμπαραγινώσκονται*. Observatio, principatum obtinet, propterea quod sensu cognitio inchoatur, sed perficitur observatione & usu, vt vulnus fuisse Cicatrix indicio est, & ex umbra corpus cognoscitur: & palior insolitus morbi est nota. Quanquam generatim *συμπαραγινώσκονται* alijs potius dici videtur, cum crebra observatio eorum, quæ sæpius sensibus offeruntur, gignit vniuersalem propositionem collectam vniuersali Experientia, mentisque munere conseruatam, quæ postea, quia est *ἀκίνητος*, in scientijs fit Axioma, vnde deinceps extruuntur innumeræ conclusiones & demonstrationes.

Quas Artes præmo ~~αἰσθητὰ~~ præcipuè subiiciunt?

Artes I, αἰσθητὰ.

Physicam, Arithmeticam, Geometriam, Astrologiam, ceterasque cognatas: quæ quia circa sensus versentur, huius generis pleraque Axiomata habeant.

2. *Quid NOTITIA Principiorum?*

2. *Notitia Principiorum.*

PRincipia hæc nominatim sunt notitiæ nobiscum nascentes, quæ sunt semina singularum artium, nobis diuinitus inrita. Hæ sunt reconditarum illarum rerum notiones in animis consignatæ: quæ idè *ἀντιστάται* anticipatæ & præsumptæ, quod sine Inductione sciantur, & *κοινὰ ἔννοιαι*, communes notiones, quod in mente quasi innatæ sint, nominantur: ex quibus Demonstrationes extruuntur omnium firmissimæ & nobilissimæ: vt, Totum est maius sua parte. Bis quatuor sunt octo. Ipsum *αὐτὸ τὸ αὐτό* dicitur, etiā à tali Mētis facultate sententias *ῥησμοί* inritas & per se claras intelligente: quanquam etiam Intellectum

Intellectum consequentiae hae vox significet.

3.
Intel. Ord.

3. Quis INTELLECTVS Ordinis?

Intellectus Ordinis est cognitio insita, qua Ordinem i. Connexionem & consequentiam in Syllogismo & Inductione iudicamus: quorum ars hinc extruitur. Stoici *γνώση*, Aristoteles *ἀποπείχουσα γνώση* (quae voces tamen latius etiam sumuntur) antecedentem cognitionem, & intelligentiam à natura informatam, itemque *διάνους* Ratiocinationem & quasi Commentationem, seu Mentis discursum nominat: quanquam *διάνους* etiam adstringunt ad res mathematicas, quae partim mente, partim sensu percipiuntur: quod ut sine sensibus intelligi non possunt, ita sine intelligentia demonstrari nequeant: unde *διάνους* talis aestimatrix rerum inter *νῆστι* & *νόον* constituitur, quae ex particulari siue vno siue pluribus fert sententiam de communi pronunciato: ex quo rursus de omnibus particularibus eiusdem generis fiat iudicium. Intellectus autem ordinis Syllogismo & Inductioni precipue attribuitur: quod omnia quae discuntur, aut Inductione aut Syllogismo cognoscantur. Inductio enim à sensu comprehensis progredi ad vniuersalia, Syllogismus verò ex vniuersalibus aut natura notis cōclusionem conficere dicitur.

Inductio.
Syllogismus.

Quae artes precipue secundo & tertio aptissimè subiunguntur.

Tota moralis Philosophia, atque ipsa etiam Dialectica.

4.
Ingenia.

4. Quod Quartum illud ab alijs additum
κρίσις?

ingenia similitudo seu effictio: quae versatur circa rerum fabricandarum imagines, ad quas respicit artifex, dum opus extruit.

Hactenus de instrumentis praescendi, quomodo deinceps praecognitas sententias distinguimus?

Sententiae praecognitae, quae sic etiam Principia dicuntur,

PROOEMIUM.

cuntur, quòd eas nemo sanæ mentis negauerit, cum per se non per aliud aliquod prius fidem habeant, triplici diuisione distinguuntur.

Quæ prima?

Principia alia sunt Theorica, speculabilia in cognitione posita. veluti Physica, vt, Totum sua parte maius est, &c.

1.
*Theorica
Practica.*

Alia practica, quæ in actione versantur, vt ethica illa, Deum colere, societatem ciuilem conseruare, &c.

Quæ secunda?

Alia deinde sunt Communia, alia Propria.

Communia quibus vel in omnibus doctrinis vel in plurimis vtimur, vt, Si ab æqualibus æqualia demas, quæ reliqua sunt, remanent æqualia, &c. quo & Geometra & Arithmeticus vtuntur.

2.
Communia.

Propria, quæ ad materiam vnius scientiæ propriè pertinent.

Quæ Tertia?

Principia alia sunt Axiomata, alia Theses.

Axiomata, Dignitates vel honorariæ sententiæ, sunt illa prima & summa pronunciata, quorum notitia omnium hominum mentibus insita est, vnde *κοινὰί ἀποδείξεις* nominantur.

3.
Axioma.

Theses, positiones sunt pronunciata sua quidem natura vera, vt Demonstratione nulla egeant, sed auditori docentis opera manifesta.

Theses.

Thesis rursus distinguitur, vt sit vel Definitio, vel hypothesis, suppositio, vel *ἀπὸ τοῦ ἀρχαίου* postulatum.

Definitio, quæ rem genere & differentia explicat.

Hypoth. postul.

Hypothesis, quam discipulus à præceptore tanquam veram accipit.

Defi.

Postulatum, de quo artifex cum auditore aliquandiu paciscitur, &c.

Quomodo deinceps Syllogismus ille Demonstrationis, &

*Epistemonicus. i. scientiæ efficiens,
conficitur?*

Non alia Inuentione, nec alia Collocatione, quàm Logicus, verusq; Syllogismus: nihil enim hic nouæ artis est.

Cur igitur ex materia rerumque diuersitate triplex

B. ij.

Syllogis-

*Discrimen
Syll. Demon-
stratiui &
Dial.*

*Syllogismus distinguitur, Demonstrati-
uus, Dialecticus, & So-
phisticus.*

Quaestio.

Argumentū.

*De omni. per
se. uniuersa-
liter Primum*

*Argū. Ter.
Forma.*

Distinctio.

Fructus.

Aliunt in demonstratio pleniorē subtilioremque modum iudicandi, ex Quaestionis & Argumenti natura obseruari. Itaque Quaestionis partes peculiaribus nominibus ex mathesi appellant, Antecedentem τὸ ἀποδοχόν, aut etiam τὸ ὑποκείμενον γένος: Alteram τὸ ἐν τοῦ μέρους, vel καὶ αὐτὸ συμβεβηκός, τὸ πᾶσι. Quaestio etiam ipsa seu Conclusio vel dicitur διόρισμα, si sit Cognitionis, vel ἀπορία si ad Actionem pertineat. Medium, i. tertium Argumentum, quatenus simpliciter in Demonstrationis colloca- tione consideratur, αἰτιον communiter dicitur: quatenus verò extra ratiocinationem pro immediata propositione sumitur, ἀξιωμα vel βέβαιον nominatur. Nunc porro docent in omni Demonstratione esse ἀπορία, i. Quaestio- nem, & duo Axiomata .i. duas necessarias Enunciatio- nes, nempe propositionem & Assumptionem, quibus problema confirmetur. Itaque non-quæuis axiomata ad Demonstrationem recipiunt, sed ea, in quibus prædi- cata subiectis ita coniungantur, vt & omni, & per se, & vniuersaliter insint. Tribus enim notis illis Axiomatis Nec- cessarij affirmati Demonstrationis partes examinant. Atque ita Demonstrationem ex veris, primis, non inter- medijs, notioribus & prioribus, & causis conficiunt. Ar- gumentum igitur tertium ex generalibus quidem Lo- cis sumunt, sed qui Loci sint Demonstrationi accommo- datissimi, vt & quæ formæ Syllogismi distinguunt. Hinc duplicem faciunt Demonstrationem, vnā Præstantis- simam τὸ δι' ἐν βῆ, propter quid est, quæ ex causis ad effecta proficiscitur: Alteram, τὸ ἐν, quia est, ex effe- ctis & signis instituitur. Sed & res demonstrandas Quaestionesque Demonstratori propositas distinguunt, &c.

*Quis tandem Scopus & Fructus De-
monstrationis?*

Aristoteles hunc scientificum Syllogismum vni- cum omnis artis & scientiæ Artificem & Magistrum consti-

PROEMIUM.

constituere videtur. Quare hoc genus conclusionum ad doctrinas & scientias comparandas & tradendas inuen-
tum esse docetur. Neque alius finis Demonstrationis sta-
tuitur, quam scientiæ confectio comparatiōque, & sic
Ignorantiæ expulsio. Quare etiam Cognitionis & Igno-
rantia formæ distinguuntur.

Quotuplex igitur COGNITIO?

Cognitio.

Duplex: Experientia & Doctrina seu Disciplina.

Experientia, est multarum rerum memoria vsu tantum *Experientia.*
percepta.

Doctrina est certa præceptotum comprehensio in utri- *Doctrina.*
lem quendam finem spectantium.

Quotuplex doctrina?

Duplex: Scientia & Ars.

Scientia dicitur necessariæ rei per Demonstratio- *Scientia.*
nem firmissima cognitio. Scire autem est per proprias
causas maxime internas & rem constituentes, cogno-
scere.

Ars dicitur rerum mutabilium, quæ aliter atque sunt, *Ars.*
se habere possunt.

Ignoratio duplex opponitur, vna qua nihil scimus: al- *Ignoratio.*
tera qua temerè alicuius rei persuasionem imbibimus.
Atque hæc de *neg. met. 1.* & principijs doctrinarum ad De-
monstrationem, tanquam huius iudicij Principem tra-
duntur. Aristotelis autem auctoritas in Philosophia eti-
am tanta est, ut principijs etiam illis ipsis, quæ ab ipso tra-
dita sunt, non videantur eius scripta examinanda.

Cap. 2. DE PRINCIPIIS

Ex Ramo.

collatio ex P. Ramo.

*Quomodo Principia à P. Ramo
explicantur?*

IS duo summa principia artium conformandarum & *Principia duo.*
explorandarum ex summorum Philosophorum, Plato-
nis & Aristotelis, auctoritate constituit; vnum Inter-
num seu Instrumentum, alterum Externum seu Materi-
am & subiectum in quo illud occupatur, & vnde artes
B. iij. extruit.

extruit. proce. primo pag. 21.

Quenam sunt illa?

DIALECTI-
CA.
VSUS.

Internum, Dialectica Naturalis & sic eius imago Arti-
ficiofa; Externum, *usus* singulorum facultatum propri-
us: vnde illa Artium Magistra: Hic Inuentor, Modera-
tor, Censor & Corrector appellatur, pag. 21. Virūq; an-
tem est & de Materia artium, & de Forma.

*Est igitur Dialectica quedam Naturalis,
quedam artificiosa; & hæc quidem
illius imago?*

*Dialectica
naturalis.*

*Ars illius effi-
gies.*

Est omnino: Nam Ratio ipsa seu Mens, imago pa-
rentis omnium rerum Dei, Lux denique ingenerata, bea-
ta illius & æternæ lucis æmula, hominis propria est, cum
eoque nascitur. Ideoque simulatque natus homo est, ad
Rationis usum proprio quodam Naturæ studio, præstan-
tiore alius atque ardentiore, alius tardiore atque hebeti-
ore rapitur. Hæc differendi est origo, hæc naturæ est in-
stitutio: cuius vires in Inueniendo & Iudicando etiam in
imperitis apparent: tertium vero Mentis in differendo
munus nullum est. Ut igitur Naturalis Dialectica est fa-
cultas ratione vtendi, in qua gemini quidam motus, v-
nus inueniendi, alter iudicandi obseruantur: Ita Artifi-
ciosa Dialectica ars bene differendi, quæ duabus parti-
bus, Inuentione & iudicio perficiatur, ab antiquissimis
constituta est. Quod cum ita sit, omnino Dialectica na-
turalis fuerit: cuius obseruationem tanquam Archety-
pum ars sibi proponet, à qua nunquam discedere sed eam
semper tanquam Deum sequi debet. Itaque illius cum v-
niuersam vim, tum singulas particulas, id est, monitio-
nes humanis ingenijs insitas, vsūque præstantium homi-
num expressas studiosè obseruabit, easque animaduertas
sæpiusque consideratas & notatas, in Naturæ similimam
Tabulam, imaginemque concludet, & differentibus ad i-
mitandum proponet: vt hoc artificioso quasi speculo Na-
tura formæ suæ dignitatem perspicere, & si qua macula
sit aspersa, delere atque eluere possit. Atque ita Ars, quæ
discipula Naturæ prius fuerat, eius magistra quodam-
modo fiet. Nulla enim Natura est tam firma; constans-

PROOEMIUM.

quæ, quin sui cognitione, & virium suarum descriptione
firmior atque constantior: nulla tam languida & abiecta
est; quin adiumento artis acrior & alacrior effici possit.
Hæc Ramus de Natura Artis primum magistra, deinde
discipula.

*Verum ista non Platonica aut Aristotelea,
sed Ramea videntur?*

Testimonia.

Imo Socratica sunt, & ita Platonica & Aristotelica.
Sic enim Socrates cum Alcibiade de Naturali logica dis-
serit: Τὸ δὲ διαλέγεσθαι, καὶ τῇ λόγῳ χρῆσθαι ταυτὸν πνευματικόν
ἀλλὰ πᾶν. S O C. Disscrere & ratione uti, nunquid i-
dem existimas? Alc. Equidem certè. Atque idem pas-
sim vocabula, διαλέγεσθαι, & Dialecticus, generatim ita
vsurpat.

Aristoteles verò in Ethicis Naturales virtutes appellat *Ad Ni. Li. 6.*
etiam cognitione & scientia comprehensas. Et in Topi- *Ca. 13. Top. 2.*
cis, Nativam ingenij indolem in disserendo plurimum
posse: Itémque, in Elenchis, Idiotas uti Dialectica, & si-
ne arte facere, quòd artis præceptis continetur, confir-
mat. Hinc 2. Post. 18. docet. Principia cognosci συμ-
φύτῳ δυνάμει, à natura ingenerata, facultate, i. sensu:
quin etiam κερτακῶ δυνάμει iudiciariam facultatem no-
minat. Nunc si sensus est naturalis facultas ad princi-
pia cognoscendum: multo magis Intellectus. Intelle-
ctus enim per sensus ut ministros agit: nec hi propriè
principia cognoscunt, sed Mens per illos. Quod igitur
dicitur de Sensu, multò magis de Intellectu convenit
intelligi: Ad eamque rem planius intelligendam Ga-
leni locum audies nono libro de Dogmatis Hippocratis
& Platonis, statim initio, cùm docet iisdem indicijis &
Principium, & è principio secunda, tertia, quarta, & reli-
qua deinceps consequentia percipienda esse: principiumq;
ex Platone ait esse dimidium totius: imò principium om-
nis operis esse, *maximā partem*, potestate videlicet. Iudiciū
igitur quo principia cognoscantur, naturale sic ait esse:
quod naturale nō esset, nisi omnium etiā hominum esset
commune Atq; ita Naturalis Dialectica Aristoteli dici-
tur σύμφοτος δυνάμει, κερτακῶ δυνάμει, ἀτυχὲς διαλεκτικῶς

*Cuius rei po-
tissima pars
principium est,
L. 1. ff.
De origine
Iuris.*

B. iij.

Galen.

Galeno *quoniam xepi tēxiu*, ubi mirificam illam Hippocrati de naturalibus iudicijs vocem meritò collaudat : *αυτος ε φυσις ιουδου, ου μα δεδουται ται διορτα ποιει*. Doctissima natura, licet nihil à magistro didicerit, tamen quæ conueniunt efficit. Ergo ex Naturæ fonte hauriendam esse Dialecticam, Aristoteles auctor est, & Ramus, ceteris præstantissimis Philosophis testibus, rectè confirmat : cuius fructus cum vberissimi in clarissimorum hominum usu quasi dispersi, naturali sensuum iudicio conquirendi & Mentis acumine sunt iudicandi. Nihil igitur in Artificiosa Logica prætermittendum, quod verè logicum in naturali usu deprehenditur : nec quicquam in Arte pingendum & comminiscendum, quod ab illo sit alienum. Hoc experientia ipsa docet, & Necessitas postulat. Sic antiquissimi Philosophi & Oratores disseruerunt, & disserendi rationes docuerunt, ut eloquentia cum philosophia coniungeretur, verâque & communis disserendi ratio teneretur. Sic præstantes homines in nostris Rebus pub. in aulis principum, in curia, in foro, & in Ecclesia, imo in monumentis scriptis naturam ducem sequentes disserunt. Et nostra iuuentus non ad aridas inanèque otiosorum hominum argutias & disceptationunculas ; sed ad fructuosas vberèque humanorum negotiorum & diuinarum rerum disputationes informatur.

Quamobrem Logica naturalis, ut Aristotelis etiam auctoritate abundè confirmatur ; ita rectè Artificiosæ, imo summum omnium Artium principium & Magistra constituitur. Hinc in Metaph. lib. 1. cap. 2. omnium artium *καταδεχεται* efficitur : quæ sit *αυτη η ουσια* de eo quod verè sit & non sit, in Philosoph. lib. 4. cap. 1. & 2. Id quod & Inscriptio Logicæ Aristoteles satis indicat, qua dicitur, *εργον η γνησιον, η φιλοσοφιας χηρ*. Instrumentum Instrumentorum, & Philosophiæ manus.

*Quæ igitur Dialectica primi nemel, & principij
vis & facultas?*

Ea duplex est : vna Inueniendi, altera iudicandi : vnde duæ illæ Artificiosæ partes, Inuentio & Iudicium.

Inuent.
Iudic.

Quæ

Quæ deinde Inueniendi naturales vires?

Vniuersæ illæ mentis facultates & viæ cogitandi atque inueniendi, quæ omnibus affectorum argumentorum generibus describuntur: easque Mens per sensus corporis ac internam vim cogitandi & recordandi exercet. Et quoniam ab exemplorum illustrium usu, omnis Artium Materia est sumenda: hinc quatuor Cognitionis principia & Instrumenta ex principe Aristotele quatuor comprehensa gradibus numerantur: *Αἰσθησις, ἰσχυρία, ἰσχυρὰ, ἰσχυρὰ*, Sensus, Observatio, Inductio, Experientia: quæ argumenta ab exemplis, partibus, & formis ad totius communionem constituendam observant, atque ita tandem validissimo Experientia testimonio artium regulas confirmant. Præm. 1. pag. 23. illorum fundamentum explicatur. Ramus autem non singulis artes peculiare præcipue attribuit, sed ea coniuncta facit omnium artium principia.

Argumentorum affectiones.

An eadem quatuor illorum vis est?

Non, Sed gradibus suis distinguuntur, ut initio à primo sumpto, & observatione per media producta in extremo perfectio statuatur: quemadmodum à P. Ramo præcipue lib. 10. Sch. Dial. cap. 18. & in Metaph. Sch. lib. 1. cap. 1. distinguuntur: quanquam ab eodem etiam vspiciam indistinctè attinguntur.

Gradus principiorum.

Quæ igitur vis Sensus?

Sensus res singulas in illustrium hominum usu sub ipsum cadentes, seu singula videntium & videntium auctorum exempla percipiendo inueniendi & cognoscendi facultatem inchoat. Sic enim res qualibet ætate obuias sine omni prænotione statim apprehendit, ut inde origo principiorum & cognitionis sumatur. Itaque illi *αἰσθησις* & *αἰσθησις*, quæ apparent, sensibusque sunt exposita, proponuntur. Sensibus autem omnia indiuidua, quæ vere sunt, percipi, diximus in Præm. 1. initio.

I. SENSUS.

Verum quomodo omnia cognitio oritur à sensibus, cum multa sub sensum non cadant, ut simplex essentia absque materia intellecta, Deus, Anima: item mathematica abstracta à corpore & sensibus & translata ad

omnibusque.

Res sub sensum non cadentes.

Mentem intelligentiamque?

B.v.

Imo

Imo ad illa recondita etiam sensibus aditus est patefactus, cum illorum inuentio in rebus externis per indicia intelligatur & enuncietur. Sic in primo prooemio diximus rerum illarum externas imagines aut actiones apparere. Nam anima quid sit, ex eius actionibus, quæ sub sensum veniunt, animaduertis. Mathematica illa tamen abstracta à corporibus sint, tamen in ipsis corporibus sensu animaduertuntur, ut quid quadratum, quid ~~inmoderatus~~ & quid Rhombus. Imo illa etiam, Iustitia, Fortitudo, Prudentia, Constantia, virtus denique omnis, quid sit, in coniugatis verbis, & in hominibus quasi cerni potest: cum vides quid iustus, & iniustus, quid fortis & timidus, quid temperans & immodestus, quid prudens & stultus, quid constans & levis homo agat. Quamobrem Mens ita per sensus viam sibi munit, ad naturam omnium rerum, quæ sunt, quæque sentiuntur cognoscendam, & porro definitione explicandam.

At Epicureum hoc videatur, Mentem non cognoscere aut ratiocinari, nisi excisetur & adiuvetur à Sensibus. Recte enim Plato censuisse putatur, in Mente notitias communes principiorum & artium à Natura ingeneratas esse; quibus deinceps de cæteris ratiocinetur, & artes extrinsecas: Itaque procul illi, deflectere ab Aristotele videtur qui sensuum illud iudicium constituit.

Proe. I. fol. 2

Imo ipse Deus voluit cognitionis initium esse à sensibus: quos ideo ut interpretes ac nuncios rerum in capite, tanquam in arce mirificè ad usus necessarios & fecit & collocavit. Deinde voluit ut essent testes cōscientiæ: quia, ut Aristoteles etiam ait, nihil sit in intellectu, quod non prius fuerit in sensu. Et res ita comparatæ sunt, ut quælibet suo perciperentur sensu: Oculi, ut speculatores altissimo loco res ex coloribus in luce constitutas conspicerent; aures proximæ sonum, qui natura in sublime fertur, reciperent; nares odorum, qui etiam ad superiora feruntur iudices essent; lingua gustans, succorum; totaque cutis, rerum tactum mouentium. Sic tum ex rebus creatis Dei quædam cognitio comparatur, tum verbum Dei quo Ecclesia vocatur, & colligitur, oculis perlustratur & auditu percipitur: Neque vero sensibus ista simpliciter tribuuntur,

tribuntur, sed Menti ipsi ut principi, quæ per oculos videat, cæterosque per sensus percipiat, & hinc notiones communes colligat. verum à falso, consequens ab inconsequenti, ordinemque à confusione diiudicet. De notitijs vero inistis respondi in primo Prooemio, Igniculos & quædam initia seu semina virtutum, & artium à natura nostris animis ingenerata videri: sed habitus & perfectas notiones principiorum non ingenitas, nec ab alijs ortas principijs, sed à sensu profectas, exq; variarum rerum memoria, ratione & experientia collectas Aristotelem confirmare, itaque clarif. Sturmius, Sed homines (ait) à sensu primò erudiuntur: isque primus præmonstrator & Magister est: post ætate & vsu ad vniuersalia perueniunt: pugnancia distinguunt: Consequentia colligunt: & excitatur à sensibus illa communis hominum intelligētia. Itaque qui aliter sentiunt illi potius ab Aristotelis sentētia deflectere videntur. Sic igitur Sensus est principiorum primū vnde origo, initium, & testimonium Experiētiæ petitur.

Notiæ infusæ

2. *Quæ vis isceias, & observationis?*

isceia, Observatio deinde exempla plura variaque sensu percepta, eorumque inchoatam cognitionem quasi notat & retinet. Hæc est illa *συνπαρεπίστροφος* crebra observatio notatioque eorum quæ sæpius sensibus offeruntur: sed quæ à sensu in hoc iudicio non sit separanda, nec alijs rebus attribuenda.

2.

OBSERVATIO.

3. *Quæ vis Επαγωγῆς, Inductionis?*

Επαγωγή, Inductio ex inchoatione sensus, & retentione simplicis notionis memoria observatæ communionem quandam seu communem notionem, sentētiā, & quasi dicas generalitatem complurium illarum singularium sufficientium collectione Mente comprehendit, & sic pleniorē cognitionem acquirit. Sic enim ex specialium & inferiorum Inuentione collectarum affectione Syllogismus Inductionis iudex vniuersale iudicat.

3.

INDUCTIO.

4. *Quæ vis Εμπειρίας, Experientia?*

Εμπειρία, Experientia ex memoria & recordatione communis illius notionis, ut eiusdem rei, è varijs exemplis sufficienter sæpius inducta, mentalq; ratiocinatione collecta existens inueniendi facultatem, & cognitionem suo

4.

EXPERIENTIA.

Principia iudicij, de quibus infra.

Artes his principijs colligende, explorande, demonstrande.

suo quasi certissimo testimonio absoluit: unde ita interueniente Axiomatum iudicio, in Legibus tribus de affectione documentorum Artis propriorum (ad eas enim omnia præcepta quadrēt necesse est) vniuersale decretum & artis præceptum, communione suorum specialium definitum, & ad iudicij leges exploratum constituitur, quod Lege de forma artium, quæ Methodus est, in ordinem redigitur. Atque ea sensus, Observationis, Inductionis, & Experientiae via cuiusvis artis ac disciplinae principia, id est, regulæ & præcepta, generalia & vniuersalia facta sunt: & si adhuc nulla essent, hac via quaerenda essent, & instituenda, illustriumque exemplorum, unde profecta sunt, lumine illustranda. Si vero quod præceptum sit in arte aliqua non ista via factum, id commentitium est, ideoque Aristotelis iudicio spurium & nothum. Parentem αἰσθητικῆς, ἰσομετρίας, ἰσχυροῦς, & ἰσπεριεχούσης hoc præceptum non habet, dicit Aristoteles: non est igitur legitimum. Si quod præceptum subobscurum inciderit, vt Definitio, Partitio, vel proprietatis explicatio, quare vera sit addubites, ad illa principia recurram; aliter non ostendam, nec aliter ostendi præcepta debent; aliam Demonstrationem non recipiunt, vt verè in posterioribus Analyticis docetur. Artium autem Theoremata. i. Regulæ ita collectæ, & Definitionibus, partitionibus, & proprietatum explicationibus descriptæ, ad cætera deinceps intelligenda, ostendenda & explicanda debent accommodari: hoc est, vsus Analyseos & Geneseos ijs per insignium exemplorum imitationem debet conformari: unde & ipsa Artium documenta, Principia, ad quorum iudicium recuratur, nominata sunt. Sic enim præstantium hominum vsus Artem discipulam instituit: quæ Magistra facta, discipulorum vsu, adhibitis illius exemplaribus, gubernat.

Vsus.

Cui aliorum principio hæc quatuor Instrumenta respondent?

Primo, nempe vniuersali Experientiae, quæ his accuratius informatur, vbi hoc etiam discrimen spectandum, quod quidam Interpretes Aristotelis huic peculiare artes, vt physicam, & pleraque axiomata scientiarum, quæ circa sensus versantur, vt Astrologia, Geometria, & Arithmetica

Arithmeticae subiiciant: Ramus autem ex Aristotele illa communia omnium artium colligendarum & explorandarum instrumenta faciat.

Quae deinde IUDICIARIA PRINCIPIA, hoc est Instrumenta, Artificialis materiae sic inuenta, recte iudicande;

II.
IUDICIJ
PRINCIPIA.

Ea sunt in duplici Mentis vi ac facultate, quae sunt Notae & *διδασκα*, vnde iudicium *Νοητικόν* Intelligentiae (quod à sua luce Axiomaticum dicitur) & *διδασκαλικόν* Ratiocinationis & ordinis in Arte Dialectica describitur. Atque ita & Materia inuenta, &, Forma Artium iudicatur,

Quomodo Mens vobis iudicat?

Νόησις, Intelligentia, est diuinum lumen in Mente, & facultas, qua communes notiones & principia illa collecta intelligimus & iudicamus; verumque à falso, & illud Necessarium, vnde *Scientia* à contingenti, vnde *Opinio* concipitur, distinguimus. Atque haec cum Inventionem sensus, Observationis, Inductionis & Experientiae coniuncta Materiam Artium. i. singula praecepta suis formis iudicat. Dum enim sensus singularia apprehendit, Notio statim per gradus concipitur & intelligitur. Huius autem Instrumenti leges in Arte Enunciatorum describuntur.

Νόησις.

*Sed quoniam Ars non erit Opinionis, quae praecipua hic *ἐπιτηδεύματα* documentorum Artis traduntur?*

Tres affectiones seu propriae notae Axiomatis Necessarii affirmati; quibus omnia artium documenta conformia esse debent, nempe *ἡ πᾶσι, καὶ αὐτὸ, καὶ ὅπου ἀποδίδεται*, De omni, per se, Vniuersaliter primum, quibus an respondeant, rursus, per exempla explorandum est. Est autem illarum legum tam limatum, iustum, & prudens iudicium, ut omnino, in artibus vniuersalem veritatem, iustam possessionem, & propriam notionum enunciationem requirunt; omniaque contra falsa & fortuita recte repudiant; aliena ad suas sedes iuste remittant; & denique improprie enunciata inanisque tautologias prudenter affinia coniungendo & superuacanea tollendo cuitent. Vide proce. i. & lib. 2. Dialect. Itemque Ram. in 2. post. Analyt.

Tres Leges.

Collatio.

*Cui aliorum principio hoc nuncius respondet;
& num quid interest?*

Nomine conuenit cum secundo, nempe Notitia principiorum; vnde *νόμος* etiam alijs dicitur. Sed hoc primum interesse videtur, quòd alijs sit *αἰσθητικὴ* & prænatio communium sententiarum, & axiomaticum Mentis tantum ingeneratorum, quæ vel omnium vel plurimum artium sint communia; Ramo autem communiter *κατανοητικὴ* sit de sententijs per se manifestis, vndecunque ortæ sint, & nominatim de tribus affectionibus Axiomaticis necessarij affirmati, quæ leges sunt documentorum artis propriorum, & à sensibus, vt Aristoteles affirmat, ortorum.

natura in-
duci.

Notitia in
generata.

Non ingene-
rata.

Instrumenta
cognoscendi.

verbi symboli
commune.

diuina.

*An non verò principiorum notitia & natura inuoluntaria
insunt hominis nature?*

Plato ex Socrate aliquando docet animos hominum immortales è fonte diuinitatis delibatos in cognitione rerum viguisse, antequam in Corpus intrassent; sed obsecuritatem corporis & insolentia perturbatos, in obliuione superioris intelligentiæ delabi. Aliquando animum libro & tabulæ comparat: qui nihil cognitum habeat, sed *ἐννοία* quæ *δύναμις* iugenitam cognoscendi potentiam & facultatem dūtaxat attulisse Aristoteles igitur hanc posteriorem sententiam secutus, cognoscendi duas facultates constituit: alteram ad res singulares, alteram ad vniuersales: illam Sensum; hanc Intellectum facit. Sensus singularia qualibet ætate obuia apprehendunt atque ad animum, notiones inde concipientem, remittunt. Deinde *νοῦς* Intellectus, qui est in animo, *ὡς ὁ θεὸς ἐν ὁφθαλμοῖς*, vt visus in oculo, lumen in homine logicum, diuinum & cæleste, atque omnino generale, commune, & vniuersale, res generales ac vniuersales & mediatas & immediatas, & necessarias & contingentes & fortuitas & cæteras denique omnes cognoscit. Nam si verbi communis (*νοῦς*) humanus vsus in Aristotelis philosophia consideretur, non modo Axiomatici iudicij, sed commune totius Logicæ symbolum est. Notatur etiam 2. post. cap. 18. *τὸ δὲ διαιρετικὸν* comprehensionis verbum generale & commune ad opinionem, rationationem, intellectum & scientiam, cum secus 26. cap. 1. post.

post. vsurpetur. Communes enim illæ facultates Mentis: res autem cognitæ, vel actio cognoscendi potius distinctionem reciperet. Attamen nomine *πρῶτη* cognitio principiorum, seu primum iudicium Axiomatis per se manifesti ideo distinctè significatur. vt certæ partis in Dialectica certum quoque nomen habeatur: quomodo *διάνοια* philopono est *συλλογιστικὴ ἀρχή*. Syllogistica disputatio, & denique quodocunque aliud ex alio explicatur seu definitione, seu distributione, seu quauis explicationis specie. Id autem quod cognoscitur Intellectu, *νοητικόν*; quod rationatione vel Methodo *διδασκαλικόν* nominatur. Cum autem de modo quæritur, quo principia .i. primæ & vniuersales rerum notitiæ gignantur; respondet Aristoteles, Principiorum cognitiones à natura congenitas nostris animis non esse, sed inductione singularium, & experientia per sensus comparari. Quia habeamus à Natura principiorum percipiendorum *συμφύτου διάνοιας*, congenitas facultates cognoscendi, quod Intellectus sit id in Animo, quod Aspectus in oculo, qui colores insitos non circumferat: *ἔστι* autem & *γνώσις* cognitio, & informatio per sensum, inductionem, memoriam. rationationem & experientiam comparetur. Cap. 14. & 26. i. post. & 18. 2.

Vtrum igitur hîc docti viri sequuntur?

Quidam Platonis priorem sententiam ita amplectuntur, vt eam ad Legem Naturæ & igniculos à præuaricationis lapsu reliquos accommodent. Nam sic Dei notitiam, & *κατὰ τὴν φύσιν* hominis quantumuis corrupti naturæ inesse docent, sed vt magnificentissimi ædificij rudera. Illos autem igniculos in artibus & civili æquitate perobscure, in rebus diuinis prorsus nihil lucere, imo per se magis impedire ostendunt. Atque ita omnes artes & disciplinæ ex suis in Mente latentibus principijs & generalibus sententijs naturâ cognitâ accedente Experientia exstruuntur: rerum autem diuinarum & Theologiæ cognitio tantum diuinæ per sacras literas patefactioni tribuitur. Inuenire rursum queas, qui alterâ magis probare videantur, vt hominem nihil ratione & sermone efficere existiment, quod non antea per sensus didicerit: de quo & illud

*Lud. Vives
lib. 5. de disciplinis, initio.*

illud Aristotelis : Nihil est in Intellectu, quod non prius fuerit in sensu : sed hoc alij referunt ad actualem notitiā, non ad naturalem; quia sine luce & sine oculis possit aspicere rerum natura.

Rami sententia.

Quæ Rami sententia?

Cum vsus ex Platonis & Aristotelis sententia, in-
ris & naturalibus exemplis faciat omnis disciplinæ paren-
tem : certè omnem scientiam à sensibus ortam esse cum
ijsdem confirmat. Deinde, cum τὰ ἐκ ἀφαιρέσεως λεγόμενα,
quæ per abstractionem dicuntur, ipsamque ἀφαίρεσιν, ἰσχυ-
ροσιν, & διαίρεσιν ait esse Mentis, non sensus, neque sensus
Inductione dijudicari, nisi quatenus ad sensilia exempla
ad illa explicanda recurratur; ita subiicit : Et mentib. ho-
minum quædam à natura ipsa notitiæ videntur ingene-
ratae, nec à sensibus acceptæ : vt Logicæ, Arithmeticæ e-
tiam & Geometricæ nonnullæ : attamen si consideres a-
cutius, reperiēs à sensibus saltem occasionem aliquam
oblatam esse menti, vnde illa ipsa vniuersalia constitue-
rentur, 1. pos. 14. 2. 18. Et certè cum Dialecticam facit na-
turalem, maximam vim tum ijsdem vijs cogitandi, tum
ijsdem legibus iudicandi, quæ in Arte describuntur, hu-
manæ menti attribuit. Diuina illa facultas est, quæ certis
rationibus res omnes inuestigat, inuentas intelligit, con-
cludit, & in perspicuum ordinem docendi causâ redigit :
quæ vt externa vi sensuum & interna Rationis omnia
scrutatur; ita etiam reliquarum artium initia complecti,
& sic theorematâ seu certa documenta collectis semini-
bus constituere videtur. Facultas igitur cognoscendi
& initia Principiorum sunt in Mente : sed habitus &
comprehensa notio à sensibus per inductionem profi-
ciscitur.

II.

Διάρεσις.

Syllogismus.

Quomodo Mens διάρεσις iudicat?

Διάρεσις est mentis facultas, qua Consequens & Inconse-
quens, Ordinem & Confusionem iudicat : vnde διάρεσις
non iudicium per Syllogismum & Methodum in arte de-
scribitur. Syllogistica enim διάρεσις ex varijs Inductionis
membris Totum, i. vniuersalem communionem colligit
quæ commodè expressa, suæque proprietate ad tres illi
Axiomatis Leges informata, in Arte vt generale præce-
ptum.

ceptum, documentum & theorema Axiomatica; enun-
ciatur, & exemplis, vnde factum est, tanquam vadibus ap-
positis illustratur. Neque enim Syllogistica præcepti De-
monstratio in Arte ponitur; nisi ipsum valde sit obscu-
rum & dubiæ veritatis. Methodus denique sola vniuerso-
rum præceptorum formam, i. perspicuum ordinem & ad
docendum accommodatum describit; quemadmodum tres
illæ Leges Axiomatis singulorum formam iudicant. At-
que hæc interna omnis Artificiosa Materie & formæ
principia seu *ἀρχαί*: quæ ut Mentis facultate continen-
tur, ita in Logica describuntur.

Methodus.

Cui aliorum Principio hoc διακρίνω

Collatio.

respondes?

Intellectui ordinis: qui & sic *διακρίνω* yel cōmuniter e-
tiam *ἐννοεῖται* dicitur. Attamen videtur alijs tantum ad In-
ductionem & Syllogismum adstringi; Ramo autem tūm
Inductionis omnisque adeo Consequentia iudicium so-
lus Syllogismus est, tūm *διακρίνω* Methodum etiam com-
plectitur, vt suo loco docetur.

4. *Cur Ramus præterit εἰς γένος?*

4.

Ea nihil aliud est, quam sensile exemplum; vnde Mens
similiter per sensus notionem colligit; ideoque ipsa ad ex-
ternum principium exemplorum pertinet, & eius inter-
num Instrumentum est Sensus.

Quod EXTERNVM Rami prin-
cipium?

II.

EXTER-

NUM.

VSVS.

*L. Vives in
epist. de rati-
one studij
puerilis.*

Externum est ipse VSVS, cuiusque singula *παρὰ τὸ γένος*
i. Exempla: quæ sunt *αἰσθητὰ* & *φανερὰ* illa, quæ sub
sensus cadunt, ipsæque ita percipiuntur, vt inde vniuersa-
lia Mente concipiantur, & suis legibus iudicata in arti-
bus ponantur.

*Quibus auctoribus hoc fundamentum
constituitur?*

Hoc, inquit Ramus, Aristotelicum dogma est, toties IX. Sch. 14.
à nobis cantatum atque celebratum: Summum vniuersæ
Philosophiæ fundamētum. Platonicum fundamentum:
idenim Polus in Gorgia posuit, & Aristoteles approba-
uit: *ἡ μὲν ἰσχυροτέρα τῶν μὲν ἐμπειρίας, ἡ δὲ ἀπειρία τῶν λόγων*. Experien-
tia artem genuit, in experientia temeritatem, &c. Ergo
C. tantum

X. Schol. 18.

Fanis arifm.

tantum Platonis, tantum Aristotelis fundamentum nostræ Dialecticæ fundamentum feci, Scholarum Dialecticarum fundamentum feci; omniobque Parentem non solum *Logicæ* sed omnis *Discipline* verum naturalémque in veris & naturalibus exemplis *Vsum* statui. Disputavi omnibus Scholarum partibus & locis *Vsum* Dialecticæ artis principium esse: quia ex observatione & animadversione veri & humani & naturalis vsus, generalia logicæ artis dogmata deducenda essent. Hoc Aristoteles generaliter, non de sola arte Logica, sed de omnibus artibus isto capite præcipit. Ergo fundamentum meum Aristotelicum fundamentum est. Disputavi ad eundem illum *Vsum*, tâquam summum finem, omnia Logicæ Artis observata principia & vniuersalia præcepta referri oportere, vt via talis artis adiuti, eorum similes efficeremur; quorum vestigia & exempla sectaremur & imitaremur: Hæc ille. Cum igitur Quæstio magna in Philosophia & grauis ab Aristotele sit mota, Quomodo principia cognoscantur, & qua specie cognitionis & appellationis: P. Ramus summa diligentia cap. 14. & 26. 1. pos. & 18. 2. ad illam Q. intelligendam retexit, vt appareret principiorum cognitiones & habitus à natura non esse animis nostris congenitos, sed inductione singularium, & experientia per sensus comparari.

Quem igitur *vsum*, & quæ exempla *Artis*
proponit?

Qualia exempla.

Non inertem aut fictum, nec exempla abecedaria aut ab otiosis excogitata, sed illustrem præstantissimorum hominum in loquendo, dicendo, differendo, & cætera præstando consuetudinem, in qua exempla in omnem humanæ vitæ partem omnium generum accommodatissima offeruntur: ex quibus vt ars vera & utilis efficiatur, ita eadem eorundem imitatione discipulos bonos & utiles, hoc est tantorum virorum similes efficiat. Itaque nec Dialecticam nec vllam artem ex huius vel illius Philosophi & auctoris (qui sibi peculiare quid coningere potuisset) ingenio, secta aut bibliotheca, sed ex optimorum omnium perpetuo consensu conformandam; nec ad eandem illustrandam exempla ab ipsarum auctoribus confecta,

fieta, sed omnino ex præstanti illo usu deducta adhibenda esse censet. Atque ita V s v s artis est Magister, dum eam conformat & explorat, & rursus Discipulus, dum ad informatæ præscriptum illustrium exemplorum Analyfi, & similitum per imitationem Genefi exigitur.

Quid verò ex usu colligendum materiæ artis an forma?

Materia certè omnium partium, vt in Grammatica Etymologiæ & Syntaxeos, in Rhetorica Elocutionis & pronuntiationis; in Logica Argumentorum, Axiomatibus, Syllogismi, & Methodi, atque ita in cæteris artibus, ex similibus exemplis colligitur: quæ certis præceptis inclusa, sui etiam quæque generis vt Enunciati Regula, omnis Enunciati, Syllogismi, omnis Syllogismi, Methodus omnis Methodi formam continet: quæ postrema sic omnium artium in vniuersis præceptis forma est.

Ex quibus igitur præcipue rebus & argumentis artium omnium Materies &

Inuentio est?

Vnde Materia artium.

Ex causis, effectis, subiectis & adiunctis; vnde rerum Definitiones, Distributiones, proprietatum explanationes denique & propositiones omnes fiunt: è quorum etiam & Oppositis & Comparatis quædam aliquando assumuntur.

In quibus consistit artium iudicium?

Iudicium.

Id ante explicatum est: Nam in artibus obseruandis, regulisque generalibus ex multitudine exemplorum constituendis, Axiomatis, & Syllogismi iudicium cum quatuor illis obseruationis Instrumentis coniungitur. Sed in ijsdem explicandis, omnia fere præcepta Axiomatico iudicio enunciantur, & illustribus exemplis declarantur, Syllogismo rarissimè, sicubi opus fuerit, adhibito: Forma autem vniuersorum Methodi lege constituitur. Atque ita ferè Principia à P. Ramo traduntur.

Sed quid de Distinctionibus illis principiorum

in Speculabilia & practica, communia & propria, Axiomata &

Theses respondes?

Distinctiones Principiorum.

Illæ distinctiones, vt Principiorum, sic & Artium ipsarum

C. ij.

*Speculab.
Practica.*

*Communia
propria.*

*Axiomata.
Theses.*

*Syllogisin.
Demonst. &c.*

ipsarum prorsus inanes sunt, quæ è Mathematicis in Logicam introductæ, nullam in condendis artibus utilitatem, nullumque in Logica locum aut fructum habent. Omnis Ars præceptis constat, quibus iisdem & contemplando scientia paratur, & exercendo usus atque praxis conformatur. Ergo nec diuersa hîc sunt principia, nec distinctæ Artes. Deinde singulæ Artes sua propria, atque ab alijs, subiectâ materiâ distincta præcepta, sed omnia eodem nempe logico iudicio enunciata & conformata, habent. Postremò differentia Axiomatis seu Enunciati Veri necessarij aut probabilis, & falsi reliquas distinctiones satis explicat, nec aliæ hîc requiruntur. Vide & Talæi & nostras in Axiomatum doctrinam prælectiones.

*Quid verò de triplici illa Syllogismi diuisione
in Demonstratiuum, Dialecticum &
Sophisticum. P. R. tradis?*

In Arte nihil: quòd illa differentia Axiomatis propria, à Syllogismo, qui per se necessariam consequentiam semper habet, aliena sit. Præterea Aristotelicæ illius Demonstrationis nec materiam nec formam in rerum natura exstare cōuincit, vt amplius ad Syllogismum dicetur.

Quæ igitur est legitima Artium Demonstratio?

*Vera Artium
Demonstratio.*

Vera & legitima Artium Scientiarumque Demonstratio & Institutio est in Artificioſæ & Scientificæ materiæ per se manifestæ & antè exploratæ Definitione, Distributione, Proprietatis explanatione, & ab insignibus exemplis illustratione, aut si vſpiam obscuræ & dubiæ veritatis fuerint, in Syllogistica assertionem & conclusionem: denique in Methodica præceptorum & documentorum omnium Collocatione & Conformatione. Nam qui hæc omnia in docendis disciplinis accuratè præstiterit; is disciplinarum idoneus Magister, verus interpret, legitimus doctor, & Demonstrator habetur. Vide Procem. in IX. Sch. Dialect.

*Quid tandem de Experientia & Doctrina
discrimine respondes?*

Hoc

Hoc satis ex superioribus apparet, quod Experientia doctrinam pariat, & vicissim exploret. Sed doctrinæ deinceps in Scientiam & artem Diuisio vana & Scholasticum commentum est, vide infra, cap. 3.

CAP. 3. DE PHILOSOPHIAE
Partitionibus.

EX ALIIS.
De 2. Proæmij
parte.

Haftenus de Artium Principijs: nunc de Philosophiæ partitionibus.

Quomodo igitur Philosophia definiri solet?

Philosophia est rerum diuinarum & humanarum (hoc est, rerum sempiternarum, & earum quæ ortui ac interitui subiectæ sunt) cognitio seu scientia. Itaque Philosophiæ nomen generatim omnes artes ac disciplinas, quæ libero homine dignæ sunt, suo ambitu complectitur.

6. Eth. cap. 3.

Quæ communes ipsius et partium appellationes, seu species habituum Intelligentiæ ab Aristotele traduntur?

Ex quinque numerantur, Ars, Scientia, Prudentia, Sapientia, Mens siue Intelligentia.

B. i.

Quæ illarum differentia docetur?

Ars propriè mechanicorum, vt fabrorum & operarum: Scientia Conclusionum: Prudentia Actionum: Sapientia primarum Causarum: Intelligentia Principiorum esse dicitur.

Philoponus verò Disciplinam quasi nomen generale facit, id quod & Artem, & Scientiam sub se concludat. Nunc Philosophiam *ἡ ἀρετὴ τῆς ψυχῆς*, hoc est, à laude & eminentia, *τὴν τῶν τεχνῶν, καὶ ἐπιστῆμων ἐπιστήμην*, hoc est Artem artium, & scientiam scientiarum appellari docent, non quod ea Ars sit verè, sed quod sit omnium bonarum artium procreatrix & quasi parens: ipsa verò tantummodo Scientia & scientiarum omnium principium & Caput.

Quos traduntur Philosophiæ Diuisiones?

C. i.

Ex varis & multiplices apud antiquos sunt traditæ Philosophiæ alijs aliter sentientibus: verum quæ maximè celebrantur

Diuisiones.

C. iij.

tur

tur duæ sunt, quarum una à *Rebus subiectis*, altera à *Finibus* est sumpta.

1. *Recita priorem.*

1. *Diuisio.*

Philosophia in tres partes est distributa, in Naturæ obscuritatem, quæ *Physica*; in Differendi subtilitatem, quæ *Logica*; & in vitam atque mores, quæ *Ethica* appellata est. Huius primi auctores sunt Stoici, teste Plutarcho & Diogene.

2. *Recita alteram.*

2. *Diuisio.*

Philosophiæ pars alia est *Θεωρητική*, quæ in Cognitione & Contemplatione versatur, cuius finis est *Veritas*: alia *Πρακτική*, cuius in agendo munus est, cuique *Bonum* proponitur. Priorem Speculatricem seu contemplatricem, posteriorem Actricem seu Administratricem vocant. Hæc diuisio Peripateticorum Scholæ familiaris fuit, quam ad Animi geminas functiones Ammonius accommodatam dicit.

Quomodo illas diuisiones conciliant?

Nihil aut parum dicunt interesse, quod posterior priorem in se concludat, maxime cum *Ethica* morum Actiones conformans *πρακτική* illud Philosophiæ genus constituat, *Physica* verò in Naturæ contemplatione, & *Logica* in veri ac falsi inuestigatione posita ad Cognitionem pertineant, & *θεωρητική* illud genus constituent.

His igitur explicatis, recita vniuersæ Philosophiæ distributionem, quæ duplicem illam superiorem complexa, ad Aristotelis doctrinam accommodata esse dicitur.

Distrib. Philosophiæ ex Gerb. Mas.

PHILOSOPHIA vel est *Θεωρητική*, vel *πρακτική*.

I. *Θεωρητική*, cuius finis veri cognitio, est vel *λογική*, vel *θυσική*.

1. **LOGICA**, quæ in differendi subtilitate versatur, duplex est. *Apodictica* & *Dialectica*. *Apodictica*, quæ in necessariorum argumentorum conclusione versatur, astruendæ veritati & scientiæ accommodata.

Dialectica, quæ in probabilium argumentorum tractatione posita ad Verisimilitudinem & Opinionem dirigitur.

dirigitur: cui affinitate quadam coniuncta est *Sophistica*.

1. *Physica*, quæ de natura & rebus occultis agit: cuius partes sunt

1. *Θεολογική*, quæ in rerum diuinarum, & omnino à materia abstractarum consideratione versatur, aliter, *Prima Philosophia*, *Theologia*, *Sapientia*, *Metaphysica* dicitur. Huc nostra *Theologia* etsi *θεολογική* quodammodo reuocatur.

2. *Μαθηματική*, quæ in quantitativis ac rebus à materia cogitatione seiunctis consistit, ac tribuitur in,

1. *Αριθμητική* de numeris: ad quam *Logistica*. i.

Calculatoria refertur.

2. *Μουσική*, seu harmonicam de cantu: quæ partim sensu, partim ratione nititur.

3. *Γεωμετρία*, de figuris, ac magnitudinibus, cui subsunt, *Stereometria*, *Geodesia*, *Optica*, *Catoptica*, *Scenographica*, *Architectonica*, & *Mechanica*, quatenus ratione constar.

4. *Αστρονομία*, quæ conuersionem cæli, ortum, orbitum, motumque syderum contemplatur. Huc *Phænomena* pertinent, & *Nautica*, & *Αστρολογία*.

3. *Φυσιολογική*, quæ res materiatas ac ortui & interitui subiectas considerat. Vulgò speciali nomine *Physica*, & *Physiologia* nominatur: cui subest *Medicorum scientia*, quam *ιατρική* Græci vocant.

II. *ΠΡΑΚΤΙΚΗ*, cuius finis boni adeptio, de vita ac moribus considerat, vnde & *ΗΘΙΚΗ*. i. *Moralis* dicitur: cuius partes sunt tres.

1. *Μοναστική*, quæ vitam ac mores hominum singulorum componit: vulgò *Ethica* generali nomine appellatur.

2. *Οικονομική*, quæ domus ac familiæ rationem habet: vnde & *Domestica* Latine nominatur.

3. *Πολιτική*, quæ in Rerumpub. ac Ciuitatum æquabili moderatione versatur: quam *Ciuilem disciplinam* Latini vocant: cuius pars quædam est *Iurisprudentia*.

COLLATIO

de P. Ramo.

A. 5.

B. 5.

*Quid P. RAMVS Philosophiæ nomine
intelligit?*

Philosophiæ unico & communi nomine similiter
studium sapientiæ, & omnes artes liberales compre-
hendit.

*Quid de Differentia appellationum habituum Intelligen-
tiæ & præcipuè Artis ac Scientiæ sentis?*

Hæc vocabula in vero & communi vsu significatio-
nem communem & generalem habere ostēdit, vt Gram-
matica possit & Ars, & Scientia, & Prudentia, & Sapien-
tia nominari, quanquam Prudentiæ nomen de Virtute
moralis in rebus agendis sæpius vsurpetur: Sapientiæ in
Consilijs, & deliberationibus. Quare verborum istorum
discrimina (ait) ab otiosis in Schola hominibus temere
distincta sunt, res autem, vsus & veritas longè alia est. I-
taque Aristoteles hic etiam laudatur, qui lib. 1. Meta. cap.
1. artem & scientiam, verum vsum secutus, pro eodē sum-
psit.

*At verò id videtur differentiam Artis & scientiæ fa-
cere, quòd in Physicis aut alijs artibus, præcep-
ta sint vt plerunque, non semper?*

Error ille inanis persuasionis magnus est. Neque enim
in Physicis vllum Platonis tempore præceptū fuit, quod
non hodie etiam verum sit. Idem in Medicina, & quali-
bet alia disciplina, cuius vel vsus coniecturalis esse possit.
Ars tamen tota est necessaria & *κατά νόμον*.

C. 5.

*Quid de varijs Philosophiæ Diuisionibus
videtur?*

Philosophiam tum è Causis aut Effectis, eorumque
Symbolis, tum è Subiectis aut adiunctis variè distribui
posse, sed & satis confusè à quibusdam distributam esse
non negat, ideoque maiorem ad legitimam Partitionē,
accurationem requirit.

*Sed è duabus illis celebrioribus, vtra præcipuè pro-
batur, & quomodo ille conciliantur.*

Prior Stoicorum è Subiectis Trichotomia partes qui-
dem inde præcipuas vtcunque distinguit, sed nec ordine,
nec formis oppositis ad legitimam omnium partium de-
ductionem satis accurata est.

Altera

Altera Stoicorum Dichotomia formā quidem diu-
dendi accommodatior esset ; sed & vanas initio differen-
tias Cognitionis & Actionis (quæ omnibus pariter pro-
ponuntur) adhibet, & particulas quasdam præterit, quas-
dam improprie enunciat, minusq; accurate digerit. Con-
ciliatio hæc nulla alia conuenit, nisi quod prior è præcipu-
is Subiectis præcipuas partes, altera ex finibus, sed vanis
ac inanibus, genera constituat, & hinc partes distinguat,
quas rebus Subiectis explicat.

*Quomodo igitur legitimam Philosophiæ distribu-
tionem conformandam putat?*

Veras è vero vsu, finibus & subiectis, partium differen-
tias deducendas censet, quibus vtiliter & vsui humano cõ-
uenienter perspicuâ, quantum fieri possit, Dichotomiâ
tota Distributio perficiatur.

*Estne talis quaedam à P. Ramo
adumbrata?*

Sunt quidem lineamenta eius ducta, generibus parti-
búsq; non temerè distinctis, sed accuratè disputatis, quæ
in hunc ordinem rediguntur.

PHILOSOPHIA est artium omnium cognitio. *Partiis Philosophia è P.*

Ars est, rerum homogenearum per generalissimū, *Ramo* per D.
subalterna & specialissima comprehensio & ordinatio. *Henricum*

Ars est Generalis vel Specialis.

1. *Generalis* est Instrumentum & Administra sapientiae, Ioan. Tho. Freigium col-
qua vt vniuersa & generalis hominis facultas nempe Ra-
tio & eius comes *Oratio* perpolitur, ita omnis alia ars con-
formatur & comparatur.

Generalis itaque est

Tum *Dialectica*, omnium $\chi\alpha\lambda\iota\sigma\tau\alpha\iota\tau\eta$, de recto Rati-
onis usu.

Tum { Grammas. } de Orationis { Puritate.
 & { Solutio.
 Rhetor. } Ornatu { Ligato.

II. *Specialis est, quæ generalium artificio effecta, certa res subiecta suis præceptis docet.*

Hæc vel circa *Reverentiam naturam* versatur, vel Circa
C.v. *Mores.*

Novae artes.

Mores.

I. Circa Naturam duz, vna Mathematica, altera Physica.

Mathematica circa rerum quantitatem, rursus duplex, nempe,

1. Arithmetica in Numero: sub qua Logist.
2. Geometria in magnitudine, mensura, & lineamentis: vbi Geodesia, Radius, Dioptra Hipparchi, Regula, Armille, Astrolabium Ptolomæi, Torquetum Regiomontani, Vmbrarum mensura, &c. continentur.

Item huc pertinent Cosmographia, & Geographia, Mechanica & Organica, Ταυτομα τοποικη, ιοσιπικη, de ponderum æquilibrio, Τακτικη ars militaris, Architectura.

Physica, circa rerum qualitatem: quæ est, vel Sensuum, vnde

1. Musica, audiendi.
2. Optica videndi.

vel Corporum.

Tum Simplicium, vnde

1. Astrologia circa Astra: ad quam refertur Sphæra, ματοροσκοπικη, & τομικη.
2. Physiologia, circa Elementa, ad quam Agricultura, & Medicina, referuntur.

Tum Compositiorum, quæ

1. Aut imperfecta, circa quæ Meteorologia.
2. Aut Perfecta, circa quæ Psychologia, & Historia animalium.

Morion artes.

2. Circa Mores, scilicet Ethica, quæ & ipsa generalis est ad Politicam & Oeconomicam. Et huc pertinent Iurispudentia, Historia, & Theologia, quæ nihil aliud est, quam diuina Ethica.

At verò Musica, Optica, & Astrologia ab alijs in Mathematicis numerantur.

Non ignoro Proclum, lib. 1. cap. 12. & 13. Illas Mathematici subijcere: sed eius Partitio plane falsa est. Musica enim non docet doctrinam numerorum, sed genera, differentias, rationes & proportionem sonorum. Optica autem lucidum, vmbrosum, rarum & densum sibi proponit: quæ qualitatibus physicarum & sensibilibus principes sunt. Neque

que *Astrologia* docet quantitatis doctrinam in linea, superficie, corpore (quod *matheſeos* est) ſed naturam & affectionem corporum cæleſtium: quæ non modo pars eſt *Phyſicæ*, ſed prima etiam ſummæque pars: imo reliquarum omnium partium longiſſimè princeps & domina, earumque cauſſas, principia, viciffitudines, ortus, interitus, mutationeſque ſuo ſinu gremioque complexa. Atque hæc ita *P. Ramus* ex ipſo *Ariſtotele* demonſtrat, qui lib. 2. *Phyſ.* 2. *Aſtrologiam*, *Opticam*, & *Harmonicam* *quædam* appellat, vel potius *Mathematicis* contraria: quia *Geometria* lineam quidè *Phyſicam* conſiderat, ſed *Geometricè*: *Phyſica* autem *Geometricam* lineam, ſed *Phyſice*.

Adde etiam ex Ramo definitiones Artium:

Grammatica	} est ars bene	loquendi.
Rhetorica		dicendi.
Dialectica		differeendi.
Arithmetica		numerandi.
Geometria		metiendi.
Muſica		canendi.
Optica		cernendi.
Aſtrologia		diuinandi.
Ethica		viuendi.
Politica		gubernandi.
Oeconomica		diſpenſandi.
Medicina		medendi.
Iuriſprudentia		iuſti & æqui.

Cap. 4. DE ANTIQVISSIMIS

*Logicæ Scholiſ & Auctoriſ, ex
lib. 1. Sch. Dial.*

Quoniam & principia Artium, & Philoſophiæ par- *De 3. Proamij*
titiones repetiuimus: deinceps propius ad *Logicam* ac- *parte.*
cedamus.

*Quinam igitur primi Logicæ auctores
habentur?*

P R I M V S & princeps *Logicæ* auctor eſt ipſe
Deus: qui vt hanc ſuæ Sapientiæ lucem primum in *Deo.*
hominis

*Homines exper-
ti adiuvantes
omnes.*

hominis Mente accendit, ita eiusdem turpissimo homi-
nis lapsu penè extinctæ igniculos suo afflatu in primis
Patriarchis vicissim excitavit, ac paulatim vsu & Experi-
entia per magnos homines eius vim notari, atque in do-
cumenta, Artisque formam redigi curavit.

*Possuntne illi humani auctores certo
ordine enumerari?*

P. Ramus lib. 1. Schol Dial quatuor antiquissimorum
Logicorum Scholas distinxit, *Divinam Mathematicam,*
Physicam, Politicam, quib. quinta *Christiana* nostri Secu-
li addi queat, ut præcipui earum auctores & fructus bre-
uissimè perstringantur.

1.

1. *Quæ divina, & quis inde præcipuus ad
artem fructus manavit?*

Divina.

Methodus.

*Inventio
Iudicium.*

Divina est Hebræorum à Prometheo, qui in sacris li-
teris Noëus fuerit: is antiquissimus Logicus artificiosæ
Methodi auctor in Philebo Platonis celebratur. Nec ali-
enum sit credere de Logicis artib. à primis Parentibus a-
liquid præceptum fuisse, qui de Mathematicis rebus, ut est
apud Iosephum, ita accuratè Philosophari nō potuissent,
sine certa aliqua *Inventionis & Iudicij* regula. Huc confer
quæ sunt Exodi 28. & 1. Procem. pag. 16. Et de Abrahami
Mathesi ex Artapamo Hist. apud Eusebium in præparat.
Euang. lib. 9. cap. 4.

2.

2. *Quæ Mathematica eiusque fructus?*

Mathematica.

Inarteficiale.

Vsu magister.

*Inventio
Dispositio.*

Veritas

Opinio.

Categoria.

Mathematica est eorum, qui mathemata præcipuè do-
cuerunt, & in primis Pythagoreorum: qui, quod Pytha-
goras, Italicæ Philosophiæ princeps, suis discipulis quin-
quenni silentium imperasset, Argumentum *Inarteficia-
le* cum auctore suo magni fecisse videntur. Porro ex Py-
thagoreis Heraclitus *Vsum* Sapientiæ magistrum fecisse
Empedocles Rhetoricam inuenisse, hoc est, eius nonnè
Inventionem & Iudicium ad causas forenses accommo-
dasse, Parmenides *Veritatis & Opinionis* Iudicium di-
stinxisse (quanquam ipsum omnino Logicum fuisse
Dialogi Platonici ab eius nomine inscriptio ostendit)
Architas Tarentinus *Categorias* constituisse dicitur.

3.

3. *Quæ Physica, & quis inde fructus?*

Physica

Physica Ionica est, in varios Magistros ad Socratem vsque diuisa. Ex his Zeno Eleates *Logica inuentor*, teste Aristotele, quod veterum inuenta collecta auxisset, apud Laërtium efficitur. Huius varia documenta *Logica* ex Platone colliguntur, de causis, Effectis, Adiunctis, Oppositis, Comparatis, Genere, specie, Toto, Partibus, Diuisione, Definitione. Democritus autem nominatim de Axiomatibus, *Syllogismo*, & *Methodo*; Protagoras de *Contradictione*, & *Sophistica* præcipue; Hippocrates de *Inuentionis* & *Dispositionis* partibus ferè omnibus. disseruit.

3.
Physica.
Inuentor Logica.
Argumenta pene omnia.
Iudicium.

4. *Quæ Politica, & Quis eius fructus?*

Socratis & Socraticorū logica Schola πολιτικῆ, Socrateſque omnium superiorum non solum Naturā, sed etiam arte & vsu λογικῶτατος fuit: vnde Galenus eum non modo Ethicæ inuentorem, sed etiam Logicæ perfectorem facere videtur. Socrates autem Dialecticæ definitionem, quæ est, *Ars bene differendi*, & tres omnium Artium Causas, *Naturam, Doctrinam & Exercitationem*; Artes Naturæ & exercitationi communes, *Inuentionem* & *Dispositionem*, aut à seipso ferè deprōpsit, aut rectius excoluit: *V s v m* verò Artis verè naturalē, insignem & illustrem, quem P. Ramus tantopere commendat, Socraticūque appellat, *Analyſi* & *Genesi* ad virtutes & vitia acutissime deprehendenda, imo ad auctorem Deum cognoscendum, omnino mirabiliter & vberrimè illustrauit.

4.
Politica, Socraticaque.
Fructus Socratici.

V s v s.

A Socrate deinceps quānam in Schola Politica præcipue celebrantur?

Socratici.

Deinceps sectæ & scholæ variæ exortæ sunt, Socratemque Philosophi præcipue quinque Logicis artibus celebres sunt consecuti; Anaxarchus, Aristippus, Euclides, Antisthenes, Plato.

1. Ab Anaxarchi discipulo Pyrrhone extitit Pyrrhonæ Logicæ Schola: 2. Ab Aristippo Cyrenaica, & Epicurea: 3. Ab Euclide magis Sophistica vt Zenonica: 4. Ab Antisthene primum Cynica, vnde deinde orta Stoica: 5. A Platone *Platonica*. cuius *Logica*, eadē quæ *Socratica*. Tandem ē *Platonis Schola* sectæ duæ factæ sunt, vna Academicorum, altera Peripateticorum.

Platonica est Socratica.

Academici.

In Academia Speusippus Platonis nepos, & alij excellentes Logici numerantur lib. 1. cap. 6. Sch. Di.

*Peripatetici.**Aristoteles.*

Peripateticorum, qui mirificè artes Logicas excoluerunt, princeps fuit magnus ille ARISTOTELIS, longè omnibus & ingenio & diligentia præstans, ut ait Cicero. 1. Tusc. Huius deinceps Sectatores & interpretes plerimi fuerunt.

Sed quis fructus ad Logicam ex omnibus illis

Scholis à Socrate ad Aristotelem

usque redundauit?

Multiplex omnino. Nam etiam si quidam conuellere Logicas artes velle viderentur, alijque etiam magis Sophisticam amplecterentur: tamen illi ipsi ad confirmandum suum institutum logicis, & rationum & testimoniorum probationibus utebantur. Reliqui verò præsertim Stoici logicas artes partesque omnes accuratissimè excoluerunt & exercuerunt, ut non satis verè à Cicerone dictum videatur, Stoicos tantum iudicandi partem diligenter esse persecutos. Hos tamen Peripatetici & subtilitate, & vbertate longè superarunt.

Stoici.

Quem igitur fructum Princeps eorum Aristoteles ad Logicam attulit?

*Aristotelica**Logicae fructus.**Libri Logici**Aristotelis**150.**Materia & forma Artium**ex Aristotele.**Labores Aristotelis.*

Longè vberissimum, tum ad legitimam artis conformationem, tum ad vtilem eiusdem exercitationem. Nam cum Aristoteles Alexandri magni beneficio libros innumerabiles superiorum Philosophorum cōgregasset plurimosque etiam ipse non modo de Logica (qui, quoddè titulis dininare utcumque licet, Centum & quinquaginta minimum videntur fuisse, partim totam artem nomine Dialecticæ & Rhetoricæ, partim eius particulas etiam complexi) verum etiam de vniuersa Philosophia conscripisset: ipsius Philosophia tanquam omnium Philosophorum Bibliotheca quædam fuerit, ex qua tum Dialecticæ, tum cæterarum etiam artium omnium ut *Materia* ferè omnis, ita & *Forma*, atque vtriusque iudicandæ certæ *Leges* depromi queant. Nam ut ipse tanquam Logici Agri diligens & industrius cultor, fertilissimam segetem, quam à Philosophis antiquis in eo, sed varijs sentibus noxijsque herbis obsitam, offenderat, mirabili labore ac studio

dio expurgavit: ita ſectatoribus & æmulis ſuis ad impedimenta, quæ ſuperſeſſent, expurgandum viam ac rationem certis legibus ac principijs (de quib. ſupra reſpondi) accuratiſſimè oſtendit. V s v s autem Artis tam mirificè ab eodem excultus & celebratus eſt, vt, cùm propoſita in vtramque partem diſcipulis de rebus omnibus diſſerendi ratione ita Philoſophiam cum Eloquentia coniungeret, inde Aurei fluminis laudem, Cicerone iudice, eius Oratio meruerit. Inde *ἡμετέριαι δὲ διδασκαλίαι*, id eſt, matutinas & vespertinas lectiones ita diſtinxit, vt mane Philoſophiam, à meridie Eloquentiam doceret, cùm interea vtramque etiam ipſe plurimum in Dialogo, eodem Cicerone teſtante, commentando coniungeret. Sic ille V s v m verè naturalem & Socraticum ſummo ſtudio & ope non modo diſcipulis inculcauit, ſed ſcriptis etià de vniuerſa Philoſophia plurimis libris ad poſteros propagauit. Itaq; quicūq; tanti Philoſophi exemplo Philoſophiam coluerint & exereuerint, ij verè Ariſtotelei Ariſtotelis ipſius iudicio habendi ſunt.

Leger.
Principia
V s v s Ari-
ſtotelicus.

*Ariſtoteleſ
qui.*

*Qui Diſcipuli & ſectatores Ariſtoteleſ
præcipui fuerunt?*

Ariſtotelis inter cæteros diſcipulus, & in Lyceo ſucceſſor fuit Theophraſtus: cui etiam Bibliothecam ſuam dedit. Is verò artem Logicam non ſolum copioſius, pluribuſque libris expoſuit, ſed ſtudioſius etiam, quàm Magiſter exercuit: & quam diligentia Doctōris ſui auream dedicerat, diuinam ipſe meditationum & excitationum ſuarum ſtudijs effecit. Theophraſti diſcipulus & ſucceſſor fuit Strato eloquentiſſimus: cui Lycon ſucceſſit, qui, quòd in dicendo ſuauiſſimus eſſet, *Γλυκύς* dictus fuit. Phalereus etià Theophraſti auditor fuit, diſputator ſubtilis, Orator parum vehemens, ſed dulcis tamen: qui ſimiliter de Logica & Rhetorica quædam cōmentatus eſt. Euclides præterea Platonis diſcipulus primum deinde Speuſippi, vir doctus, plurima etiam ad Logicam illuſtrandam ſcripſit, vnde Laertius teſtatur monimenta ipſius nominatim de Dialecſtica ſuo tempore lecta eſſe. Atque ita Peripatetica Schola facile reliquas omnes logicis laudibus ſuperauit.

Theophraſtus.

Strato.
Lycon.
Phalereus.

Euclides.

Quid

*Reliquiae, Lo-
gica Peripa-
tetica.*

*Quid igitur de tam multis Logica artis peripa-
teticiis monumentis reliquum
habemus?*

Nihil præter Porphyrium (qui annis amplius quingen-
tis post Aristotelem *Categoriæ* à generali Inuentione
separata, pro *Isagogica Institutione Dialecticæ* præfi-
xit) & *Septendecim* libros Aristotelis, si tamen Aristo-
telis, qui in vnum Opus coniuncti *Organon* appellan-
tur.

Cur non videantur Aristotelis esse Libri?

Quod nec fluminis illius aurei in tot libris vlla gutta
cernatur; nec vetus ille singulorum librorum & titulus
& numerus à Laërtio propositus præsentî titulo nume-
roque conueniat, nec Ciceronis *Topica* ex his conuersa
videantur.

*Quæ igitur Causa huius dissimilitudinis
esse videtur.*

Cum Theophrastus Neleo, & hic suis posteris, homi-
nibus idiotis libros Aristotelis dedisset, qui eos inclusos
& negligenter abiectos tenuerunt, imo in fossa quadam
sub terra occultauerunt, vnde tandem tineis & situ exesos
& corruptos eorum etiam posterî Appelliconi Teio eos-
dem magno pretio vendiderunt: factum videtur, vt cum
is vellet corrosos & exesos emendare, scriptura non exple-
ta, exemplaria noua describeret librosque vitij & men-
dis refertos ediderit, vt P. Ramus ex Strabone & Plutar-
cho refert, lib. 1. cap. 7. vbi plura de Causis Corruptionis
& Corruptoribus ipsis.

Ex cap. 8.

*Qui deinceps Interpretes Aristotelis
præcipui fuerunt?*

*Interpretes.
Adrastus.
Aspasius.
Alexander.
Galenus.*

Cum ab ipsis obitu ita libri annos ducentos quadra-
ginta latuissent; ac tum in lucem editi, quod ita corrupti
& mutilati essent, à nemine curarentur: tandem Adra-
stus, Aspasius, Alexander primi de peripateticis Aristote-
licam Logicam in publicas Scholas induxerunt, & iuuen-
tuti proposuerunt, Hos secutus videtur Galenus: qui du-
centis circiter annis post publicatam Aristotelis Philo-
sophiam floruit. Is, cum animaduertisset non modo se-
ctarum cum sectis alijs in logica theoria discordiam, sed
singularum

Singularum etiam inter se sectarum dissensionem: nulli se sectæ præcipuè addixit, sed tanquam neutralis & electius, ut ita dicam, è singulis, quæ placuerunt, elegit. Itaque de suo iudicio, non omnino ex Aristotelis arbitrio, plurimos etiam libros ad Logicæ & totius Philosophiæ illustrationem conscripsit: vide lib. I. cap. 8. Alexander Aphrodisæus incertum est, an superior Galeno, vel inferior (quod magis probabile) fuerit. Hos secuti sunt, Themistius, Porphyrius, Plotinus, Iamblichus, Ammonius, Simplicius, Grammaticus, Herminus, Maximus, Boëthius, Sidonius, Dexippus, Alexander, Ægeus, Cornutus, Athenodorus, Syrianus, Eustratius, Ariston, Achaicus, Eudoxus, Psellus, &c. Mitto iam Ciceronem qui omnia Logica documenta & Rhetorica ex Aristotele & Græcis Magistris in suis Topicis & reliquis Oratorijs libris interpretatus est: mitto Academiarum & Illustrium Scholarum peculiaria in omnes Aristotelis libros Commentaria: cuiusmodi Facultas artium in Academia Louaniensi per totius Philosophiæ peritissimos viros Anno M. D. XXXV. componi curauit. Mitto reliquos nostri seculi clarissimos vniuersi Aristotelis aut tantum Organi Logici Interpretes, & explanatores, inter quos D. Gerhardus Matthiæ Geldriensis Philosophiæ, & S. Theologiæ Doctor, ac Bursæ Montis apud Colonienses Rector, quem ego circa annum 1560. audiui præcipuè celebratur. Edidit & Iacobus Schegkii aliquot in Organon Aristotelis Tractatus qui Anno 1577. Basileæ impressi sunt. Gulielmus Xylander institutiones Aphoristicas Logices Aristotelis euulgauit Anno 1577. Heidelbergæ. Et Franciscus Toletus, societatis Iesu, Commentaria vna cum Quæstionib. in vniuersam Aristotelis Logicam Coloniz Anno 1579. impressa edidit. Scripsit & Perionius Observationes in Aristotelem; sed P. Ramus Animaduersiones seu Scholas Logicas omnium luculentissimas, &c.

An vero illi omnes eodem modo in Aristotelis Philosophia

versati sunt?

Aristoteles dissimiles.

Minimè: nec enim omnes eadem libertate in legitimam

D,

mam

*Liberi.**Servi.*

nam Logicæ conformationem incubuerunt, nec præstitem eius usum similiter celebrarunt. Nam antiquissimi Aristotelis sectatores Aristotelis similes, hoc est liberissimi in Philosophia fuerunt, & contra alios veri gratia, liberrimè senserunt: logicamque artem non solum concisis contentionum modis, sed disputationibus etiam perpetuis, & in utramque partem tractatis exercuerunt: quorum ultimus Galenus videtur fuisse. Reliqui deinceps plerique serui, non veri Philosophi fuerunt, qui libertate veri quærendi & tuendi abiecta, nullaque vera exercitatione adhibita, totam rem ad aniles & inertes, de præceptis creditis, non intellectis, nec usu vlllo meditati & expertis, altercationes traduxerunt. Sic enim versati sunt illi post Galenum interpretes in Aristotelis Logicis, ut ab eo Logicam & inuentam & perfectam crederent, deque eius vlla parte quærere aut dubitare nefas putarent, usum autem artis verum prorsus ignorarent. Inde ad nostrum ferè seculum, miserabilis Sophistica, nomine & specie Logicæ exercitationis in omnes Scholas inducta est, ut Logica percommode exerceri videretur, si discipuli eius artis de Logicis præceptis acerrimè inter se clamarent, nec præterea usum vllum intelligerent. Imo & ille ex distractis olim Rhetorum & Philosophorum Scholis, dissimilique quorundam disserendi modo, error inuenteratus vsipiam in hodiernum diem manet, quod Logica tenuiter, arridè & concisè, Rhetorica autem copiosè, abundanter, & grauitè disserendi Magistra; ideoque illa Philosophorum, hæc Rhetorum, poetarumque propria esse dicitur, atque hoc falso discrimine illa ab hac distinguitur. Sed naturalis rationis vsus Magister & Censor adhibitus omninò conuincit, ut Grammatica sit ars benè loquendi omnibus communis, ita & logicam esse benè disserendi, Rhetoricam autem benè dicendi artem prorsus generalem, omnibus rebus & auctoribus, omni loco & tempore communem: ideoque illas artes præceptis omnino distingui, usu autem semper coniungi: qui ut maximè varius in præstantium hominum exemplis appareat, ita eorum imitatione ex artium præscripto sit conformandus.

*Sed de Artis conformatione & descriptione,
que precipue Controuersia fuit.*

*De artis confor-
matione contro-
uersia.*

Cum Aristotelis Logica aut omnino interiisset, aut ita mutilata esset, ut non modo Definitio & Partitio nulla, tanquam Capita, quod reliqua membra referrentur, initio reperirentur, sed reliqui etiam libri dispersi non satis cohererent: hæc de Artis descriptione contentio existit, ut alij Interpretes ad vnam generalem Artem, quæ Inuentione & Iudicio perficeretur, omnia quoquo modo redigerent; alij verò duplicem artem ex quibusdam iudicii differentiis facerent, ad eamque libros illos accommodarent. Nam primum antiquissimi interpretes, ut Adrastus, teste Simplicio, & eius sectatores (inter quos etiam è recentioribus Philoponus & alij numerantur) cum vniuersam artis vim verbis *διαλεκτικῆς* & *λογικῆς*, id est, differere, ut interpretatur Cicero, à Platone & Aristotele comprehendi, & ab iisdem in Inuentionem & Iudicium distinguere viderent: prudenter cogitarunt ad illud Definitionis caput, statum vniuersæ artis complectens, & ad duo illa Partitionis primaria membra ex tota artis essentia naturæque constituta, reliquas omnes particulas esse suo ordine accommodandas. Itaque Logicam ex primi Topici cap. 1. Artem bene differendi definientes, Partitionemque illam à Socrate, Platone, & Aristotele acceptam, imo vsq; Magistro indicatam & comprobata constituentes, ad illud caput, eiusque membra naturali ordine distincta, varios & confusos Aristotelis illos libros quoquo modo retulerunt nec aliam partitionem agnouerunt. Eadem ratione Cicero legitimam tum definitionem tum partitionem approbans, multos Aristotelis Topicos libros non ad verbum quidem interpretatus est, nec ullis Dialecticam differentiis distinxit, sed summam eos omnes & generatim in vnam communem Inuentionem contraxit, quod similiter in Iudicio facere constituerat. Sed deinceps Alexander, Themistius, Porphyrius, alijque nonnulli cum viderent eandem Artem nunc ad necessarias, nunc ad Probabiles, disputationes, distinctis fortasse quibusdam particulis quæ tamen per se sunt communes, applicari, & Sophisticam separa-

*Adrasti Dispo-
sicio.*

*Definit. & Par-
ticio Dialect.*

*Alexandri Di-
spositio.*

*Partitio Logica
Alexandrina.*

rim tractari; hac ex accidente, eoque non artis vniuersæ, sed vnius tantum particulæ (est enim Axiomatis propria) distinctione adducti, duplicem Logicam fecerunt; vnam *Apodicticam* seu Analyticam de demonstratione, hoc est de necessaria argumentatione; Alteram *Topicam* seu speciatim Dialecticam de Probabili disputatione: cui *Sophisticam* affinitate quadam coniunctam subiecerunt. Itaque Categorias (quib. à Porphyrio etiam Prædicabilia præfixa sunt) ad initium Logicæ agglutinas & libros de Interpretatione, id est, de Axiomate itémque libros duos Analyticorum priorum de communi Syllogismi forma, communia vtriusque Artis Elementa fecerunt; deinde Apodicticam in posterioribus Analyticis, Dialecticam in Topicis, & postremò Sophisticam in Elêchis doceri monuerunt. Vtramque autem partem & Inuentionem & iudicium suum habere censent: cum tamen eadem & argumentorum & Iudicij genera in vtrâque repetantur. Tum verò & illa Partitio paulum ab alijs immutata est, teste Boëtio initio in Top. Cicer. Nam cum à Platone, Aristotele & Cicerone aliquando tria præcipua Dialecticæ officia ex Inuentione & Iudicio ad artis commendationem coniungantur; inde tres partes factæ sunt, *Definitio*, *Diuisio*, & *Collectio* seu *Argumentatio*; & hæc vicissim triplex, Apodictica, Dialectica, & Sophistica. Illum autem cõfusum Organi ordinem Thomistica, Egidistica Peterhispanica, Albertistica, Scotistica Logica secuta, & Gotica barbarie adiuta, non modo veram Logicæ sed ceterarum etiam artium conformationem atque earundem vtilem exercitationem toto terrarum orbe penitus extinxit.

CAP. 5. DE NEOTERICIS
Christianæ Scholæ Logicis.*5. Schola Legi-
ca.**5. Quenam est quinta Schola Logica?*

EA est hominum Christianorum, & quidem variorum professionum, sed eorum præcipue qui nostro seculo Gothicam barbariem explodentes artium

tum legitimam conformationem, tum meliorem exercitationem assiduis vigilijs reuocare studuerunt. Quod vt commodè perficerent, non modo Platonem, Aristotelem, Ciceronem, Quintilianum, ceterosque præstantes superiorum Scholarum auctores suis Commentationibus illustrarunt, sed ex eorum maioribus etiam vigilijs succinctiores & magis compendiaras artium descriptiones deduxerunt. Et quidem primus omnium Rodolphus Agricola post beata Græciæ & Italiæ tempora Logicam in Germania ab Ebulideis tenebris in lucem vindicare cepit: cuius viri industriam cum plerique præstantes in Germania viri, D. Philippus Melanthon, D. Ioannes Sturm, & alij permulti; tum præcipue P. Ramus in Gallia, allatis eò à Sturmio ex Agricola Schola eximijs Logicæ fructibus, in hac præcipue arte, omnium artium fabricandarum Magistra, tum legitime conformanda, tum vtiliter modis omnibus exercenda, omni conatu æmulatus est, vt hoc felicissimo seculo vera artium lux & vtilitas diuino beneficio per omnes Reipub. partes resplendeat.

An igitur in hac Schola prorsus est auctorum consensus?

Artes quidem pariter illi omnes earumque vsum explorata barbarie, ad publicam Scholarum vtilitatem diligenter excolere voluerunt; alijque eas ad Philosophiam magis, alij ad Theologiam vel ad alias disciplinas illustrandum magno cum fructu accommodarunt. Sed interim quædam tum in Artium conformatione, tum in earundem fine & vfu manet discrepantia. Tantum inueterata & recepta valet Consuetudo.

Quenam est in Logica descriptione præcipua dissimilitudo?

Alij Adrastum argumentum & ordinem, alij Alexandrum magis sequuntur, sed vtrique dissimilibus modis & rationibus. Qui Adrastum & naturalem ordinem sectantur, ij plerique omnes à definitione & partitione, quanquam non eadem, artis conformationem quidem deducunt; sed valde dissimiliter. Quidam tum fragmenta illa vulgata Prædicabilium, Prædicamento-

dicamentorum, nonnullaque alia commenta retinent, & quoquo modo vel tanquam elementa aut totius artis, aut Inventionis, vel tanquam peculiarem Inventionis, partem, separatim ad initium aggregant: tum vel totam artem, vel Iudicium totum, aut saltem Syllogismum Axiomaticis differentiis improprie in Apodicticum, Dialecticum, & Sophisticum distinguunt. Quidam verò, ut præcipue P. Ramus, & qui eum sequuntur, accuratius omnia diiudicantes & digerentes, unam generalem & communem Logicam ut Aristotelis principijs & legibus, sic Ciceronis etiam exemplo, ex varijs illis dispersisque fragmentis colligunt, quam ut naturali Rationis usus convenientem, & æquè late patentem faciunt; ita generalissima definitione, quæ est, *Arts bene differendi*, totam comprehendunt, & duabus partibus, *Inventionem* & *Iudicio*, quæ totidem Rationis in differendo muneribus respondent, distinguunt. Particulas autem illas fragmentorum & Elementa, suis quæque locis, ut prædicabilia & prædicamenta passim in Inventionem, Axiomata, in quibus est primum & difficilimum iudicium, in Iudicio accuratè collocant: Differentiasque Necessarij, Contingentis seu Probabilis, & falsi, soli Axiomatico Iudicio, cuius omnino propriæ sunt, undèque in Syllogismo considerantur, prudenter attribuant. Fallacias verò, etsi ex veris præceptis intelligi censent, tamen pro rudioribus, extra artem describunt. Atque hi toti in hoc incumbunt, ut tum omnes artes omnino generalibus semperque veris, itemque essentialibus distinctisque, & denique propriè enunciatis præceptis methodico ordine conforment, tum earum usum & exercitationem, non fictis aut abecedarijs & scholasticis, sed illustribus omnium generum ex præstantissimis auctoribus, exemplis demonstrent. Qui verò Alexandream ordinem exprimunt, eorum nonnulli, initio Definitionem & partitionem nullam admittunt, sed à communibus initijs quasi Synthetica Methodo exordientes, postea duas differendi artes Analyticam, & Topicam distinguunt, utrique suam Inventionem & Iudicium attribuentes, atque Sophisticam tandem adiungunt; nonnulli verò definiunt aliquo modo, sed non partiuntur;

Alexandrei Logici.

alij partiuntur etiam, sed dissimiliter vel in Officia, vel in partes, & Inuentionem contra Naturæ ordinem iudicio postponunt; Prædicabilia, Prædicamenta, Definitiones, Diuisiones, tanquam Elementa, à generali Inuentione, Enunciata autem & Methodum Thematis simplicis à generali Iudicio discerpunt; atque vel totam artem, vel Iudicium vel saltem Syllogismum triplici illa ex Axiomatis affectionibus deductâ differentiâ etiam diuidunt, &c.

Ex utroque genere sunt, qui tum Iudicium in sola Argumentatione ponunt, tum naturalem Logicæ partitionem in Inuentionem & Iudicium, initio omittunt, imo reprehendunt etiam, & in medio vsu alij inuersam, alij directam collocant; imo quidam non vniuersæ artis eam partitionem, sed Argumentationis subpartitionem esse censent; tum denique totam artem nimis angustè ad scholasticas Argumentationes fere adstringunt, Atque hunc inuersum Alexandri ordinem quidam etiam magna contentione defendunt; quidam verò alijs studijs magis occupati eundem quidem retinent, sed præcepta diligentius expoliunt, & præstantibus suorum studiorum & professionum exemplis, magis illustrant. Hinc tanta Descriptionis Logicæ varietas extitit, vt quot eius reperiuntur scriptores, tot etiam fere sint conformationis formæ.

Sed in fine & vsu quæ discrepantia?

Cum ex Aristotele vel eius potius Interpretibus alij Demonstrationem, alij Probabilem Disputationem seu Argumentationem, alij fidem, alij alium Logicæ finem proponant: manent quædam inueteratæ opinionis reliquæ, quasi Logica sit tantum Philosophorum & Scholarum tum Methodica Simplicis Thematis exponendi Magistra, tum Syllagistica de coniuncto themate disputatrix. Itaque omnia fere præcepta, eorumque definitiones & Diuisiones angustius ad Methodi Thematis Simplicis & Syllogismi vsum accommodatæ sunt; & tota Inuentio quasi speciale, tertij argumenti seu methodij inueniendi, nõ cuiuslibet materiæ considerandæ, Instrumentum efficitur. Exempla verò à quibusdam abecedaria,

daria, ficta & Categorica; ab alijs autem etiam illustra-
 quædam ex bonis auctoribus adhibita quidem sunt, sed
 omnia ad Thema simplex & ad Syllogismos adstringun-
 tur & aliter pleraque quàm à suis auctoribus disputata
 sunt, contrahuntur. Attamen ipsi huius instituti auctores
 quotidiano vsu & suis in bonos auctores Commentatio-
 nibus angustiam suæ artis demonstrant, & emendant.
 Contrà alij Socratem, Platonem, imo ipsum Aristote-
 lem propius secuti finem Logicæ in *Be. e differendo* omni-
 nò generalem & communem esse contendunt, vt tam
 latè eius vis pateat, quàm humanæ rationis vsus. Itaque
 tam excellentis artis, quæ sit humanæ rationis expressa
 effigies, vsu non in doctrinali tantum Simplicis The-
 matis Methodo, & Syllogistica de themate Coniuncto
 disputatione, sed omninò in differendo & ratione vt-
 do ponunt, vt cum generali Inuentione qualemcumque
 materiam suis affectionibus inuenimus, & considera-
 mus, deinde Axiomate ad quiduis exponendum & expli-
 candum enunciamus, tùm porro Syllogismo ad *Quæ-*
stionem disputandam concludimus, & denique Methodo
 vnica & vniuersali ad qualemcumque Thema docendum,
 explicandum, & disputandum ordinamus & disponimus.
 Quare ad illam etiam naturalem & communem disse-
 rendi rationem & vsu totius Artis conformatio ita
 accuratè & accommodatè descripta est vt ea omnibus
 auctoribus ad omnes res quocumque modo differendas
 æquè parata, prompta & expedita sit. Exempla autem
 ad artem illustrandam ex Poëtis, Oratoribus, Philoso-
 phis, Historicis, omnibûsque denique præstantibus au-
 ctoribus maximè illustra, ea forma & modo adhiben-
 tur, quo ab ipsis coniuncto Grammaticæ & Rhetoricæ
 vsu disputata & tractata sunt, vt & varius differendi mo-
 dus, argumentorûmque accommodatio appareat, & con-
 iunctus trium generalium artium vsus coniunctim
 perspiciatur. Neque hic tanquam in Fragmentis con-
 sistitur, sed iuuentus porro ad integra excellentium
 auctorum opera, ad Scholasticas & vmbrales disputati-
 ones, ad Conciones, ad Iudicia, ad omnia denique insignia
 in Repub. negotia, quæ ratione & Oratione à mag-
 nis

his viris tractantur, deducitur, vbi diuinum Logicæ vsum porro obseruet & perspiciat. Neque exempla omnia ad Syllogismum contrahuntur (cùm multa Axiomaticæ & Methodicæ differantur, vbi Syllogismi vsum nullus est) sed suæ artis, vt Axiomata Axiomatum, Syllogismi Syllogismorum, Methodi Methodorum artificio & analysi ita retexuntur, vt artium accommodatione perspecta, similia Imitatione per Genesin conficiantur. Sic enim eximius Logicæ & verè diuinus vsum à Scholarum aridis & spinosis contentionibus ad naturalem Socraticamque in omnibus vitæ humanæ & Reipub. partibus exercitationem reuocatur, vt Iuuentus à Poetis, Oratoribus, omnibusque excellentibus auctoribus discat, non solum purè loqui & ornatè dicere, sed de propositis etiam rebus acutè cogitare, prudenterque iudicare, atque has facultates arte & vsum comparatas & confirmatas deinceps in Reipub. ad Dei Opt. Maximi gloriam, & ad publicam hominum vtilitatem summo cum fructu exerceat. Hæc diuina est diuinæ Logicæ exercitatio, hic fructus ad omnes Reipub. partes vberimè redundans, quo non contentiosi & morosi cauillatores, sed prudentes & sapientes homines efficiuntur. Ergo qui hanc Logicam, non solum vniuersalem & Scholasticam, sed domesticam, sed forensensem, sed Ecclesiasticam sed omnibus humanitatis partibus accommodatam, atque ab omnibus summis inter homines hominibus opere & exemplo tractatam, Iuuentuti inuident, ij & veram sapientiam eidem, & Reipub. Platonem, Ciceronem, Homeros, Virgilios, Lycurgos, Solones, Moses, & Paullos, hoc est, summos, & omni sapientiæ ac eruditionis laude præstantissimos homines inuident.

Auctores postremæ Scholæ insigniores infra diuersæ Artis descriptioni Subijciuntur.

CAP. 6. DE DIVERSO ORGANI ARISTOTELICI ordine, & inde deducta dissimili Logicæ descriptione, eiusque præcipuis auctoribus. De 4. Proæmij parte.

Nunc diuersum ordinem, Librorum Aristotelis & primum Adrasteum describito.

D.V.

ADRAS.

Definitio generalis initio Organi desideratur, sed hæc i. Top. cap. i. extat

Partitio etiam suo loco abest, sed alijs exprimitur: atque omnia Aristotelis Logica decreta in hanc subeunt.

Hæc Organo post Adrastum præfixa sunt.

ADRASTEVS

Organi Aristotelis ordo.

ΔΙΑΛΕΚΤΙΚΗ ὁ μὲθ' αὐτὸν ἡ δυνάμις διαλέγεσθαι καὶ παρτίς.

Partes due.

1. Τοπικὴ ἢ εὐρηστική.
2. Κερπική, seu Αναλυτική.

1. ΤΟΠΙΚΗ. i. Localis, seu Inuentio est de loco argumenti inueniendo. 8. Top. cap. i. Vel facultas inueniendi. i. Analy. 33. Argumenta, Categoriæ, Principia, Elementa, Termini, Media, rationes, probationes, nominantur.

Inuentioni hi Libri subijciuntur.

1. Prædicabilia Porphyrii,

TOPICORVM Ciceronis ex Organo expressorum, & Rodolphi ordo.

ΔΙΑΛΕΚΤΙΚΑ est diligens differendi ratio. Cic.

Ars probabiliter de quaq; re proposita differendi.

Ars docendi, Boet. Rodol. Ars differendi, Hyperius.

Subiectum Dialecticæ est Thema seu Quæstio, vt Rodolpho placet, seu Propositum, vt Cicero appellat, Hyperius.

Partes due, vna Inueniendi, altera Iudicandi, Cic. Boet. Rod. Hyper. Perion. Willich. Valer. Gorscius, Byrlæus, &c.

1. INVENTIO locos. i. Sedes argumentorum, continet.

Argumentum est ratio, quæ rei dubiæ facit fidem. Cic. Argumentum est id, quo fidem facimus. Rod.

(Hæc pro generali & communi Argumenti vsu, definitio nimis angusta est, tantumq; argumento Tertio seu medio conuenit.)

1. (Prædicabilia cum nec

DIALECTICAE

P. Rami ex Arist. & Cic.
conformatae, ordo.

DIALECTICA
est ars bene differen-
di, eodemq; sensu Logica
dicta est.

Partes duae, Inuentio
& iudicium.

I. INVENTIO
est pars Dialecticae de in-
ueniendis Argumentis.

Argumentum est,
quod ad aliquid argu-
endum affectum est:
quales sunt singulae ra-
tiones solae & per se
consideratae.

(Quoniam Inuen-
tio tantum simplicia
argumenta seu The-
mata distinguit, Iudi-
cium, autem Axioma-
ticum

DIALECTICAE IO-
an. Sturmij, & similium indi-
dem deductae ordo.

DIALECTICA est
ratio bene differendi: eo-
demq; sensu Logica nomina-
tur. Sed Logicae vocabulum
quibusdam communius est,
cuius una pars Apodictica
de Demonstratione ex ne-
cessarijs, altera Dialectica,
de Disputatione ex proba-
bilibus, sed haec etiam pro
toto ponitur. Stur.

Partes duae, Vis differentis &
Disquisitio.

I. Vis Differentis in Inuen-
tione, Iudicio, & Collocatio-
ne.

Partes 4. Notio affectionum,
Diuisio, Definitio, Argu-
mentatio, Franc. Hotoma-
nus.

I. INVENTIO LO-
cos Argumentorum docet, St.

Argumentum est inue-
ntum idoneum ad proban-
dum. St.

Inventionis elementa
sunt, Praedicabilia, Praedi-
camenta, Definitio, & Di-
uisio. Willich.

Inventionis elementa
sunt, Vocum gradus, & Ca-
tegoriae: Iudicij Instrumē-
ta sunt, Definitiones, Diui-
siones & Enunciationes:
Valerius.

Dialectica est ars
de quaere
propo-
sita probabiliter
in utranq; par-
tem differendi.
Perizonius.

Officium, Finis,
Subiecta mate-
ria id est, Qua-
estionum genera,
Discrimen à Rhe-
torica hic vulgo
traduntur.

Inuentio est sci-
entia Locorum
inueniendorum,
ex quibus argu-
menta deprom-
untur, Peri.
&c.

Inventionem à
Questionum
generibus incipi-
mus. Idem.

Inventionis par-
tes sunt quatuor.

1. Vocum.

2. Rerum.

3. Questionum.

ADRA. ORDO.

phyræ, quæ sunt,

Genus, Species.

Differentia, Propriū.

Accidens:

* (Illa Quæstionum duplicia, & argumentorum è quibus illæ conficiuntur quatuor aut quinque genera à Sturmio, Perionio & cæteris proposita, partim ex Prædicabilibus, & partim è Topicis deducta sunt: sed plura etiam Q. genera à Perionio & alijs aliunde cumulatur)

II. *Categoriæ seu Prædicamenta Architzæ decem.*

(Categoriæ tanquam Elementa quædam & Principia Philosophiæ, ad Dialecticam aggregata sunt: quæ Adrartus, quod generali Inventioni præponerentur τὰ πρῶτα τῆς φιλοσοφίας Alexander τὰ πρῶτα τῆς φιλοσοφίας nominavit.)

III. To-

CICER. ORDO.

nec Aristoteles ipse nec Cic. separatim docuisset, etiam Rodolphus & Ramus ad generalē Inventionem reuocarunt & suis quæq; locis tum commodius docuerunt, tum vberius exercuerunt.)

*(Cicero Quæstionum Doctrinam Inventioni generali subiungit, & speciatim ad eas argumenta accommodat: quanquam ipse lib. 2. de Oratore fatetur, eiusmodi accommodationem non esse artis exquisitæ, sed mediocris ingenij.)

(Categorias nec Cic. nec Rod. & P. Ra. ad Logicam separatim adsumpserunt. Cum autem tanquam Philosoph. quædam principia, seu vniuersitatis classes, sint confusa quædam tum Rerum ipsarum, tum Logicorum argumentorum genera, sed nec ad Logicam, nec ad res ipsas discendum & exercendum satis aptè constituta: Res ipsæ ad suas

Categorias alij Inventionem Primariam.

Logicam, alij secundariam, & rursum hanc alij Rerum, alij Verborum, alij utriusque faciunt.

RAME. ORD.

ticum primum ipsa inter se disponit vt inde existant Themata coniuncta: Axiomatum doctrina etiam Quæstionum doctrina est, & sic omne Axioma omnisq; Quæstio distinguitur non modo ex his prædicabilibus, sed ex omnibus argumentis, vt sit Causæ, & Effecti, Subiecti & adiuncti Oppositorum, Comparatorum, Generis, Speciei, &c. vt est lib. 2. cap. 4.)

* Imò omne Ens & non ens, omneque Thematis & Quæstionis genus Dialectico proponitur, vt artis progressu id distinctè continetur. Dialecticus autè & Demonstrator idem est, eodemque artificio utitur. Neque enim idèd Ars aut Artifex duplex est, quod aliàs Sumptiones Syllogismi sunt necessaria Axiomata, aliàs Contingentia: ea distinctio Axiomatum propria, nihil ad totam artem, aut ad Syllogismum attinet, sed in Syllogismi partib. inde spectat.

Argumentorum aut Specialis ad certas Quæstiones

STURM. ORD.

Valerius.

Loci sunt,

I. Alij *περὶ λαμβάνειν* id est Quæstionum, vt, Genus & Species. Differentia & Propriū. Definitio, Accidens.

* Dialectico profusa sunt quatuor Quæstionum genera: 1. Quæstio Generis: 2. Proprii: 3. Definitionis: 4. Accidentis: quibus inferuiūt & materiā dant illi loci.

Alia 4 genera, An sit? An tale sit? Quid sit? Quamobrem sit? Demonstratoris sunt propria. Sturm.

II. Alij *Λοκοὶ* sunt τοιοῦτοι, nempe Categoriae, decem rerum summa genera: in quibus præcedentium locorum facultates, id est, res verbis expressæ seu exempla latent.

Hactenus Quæstionum genera & Loci in Prædicabi-

4. Argumentorum
Byss.

I. Inuentio vocum. Franc. Byssens.

Ad quartum genus Quæstionum pertinent hi Loci, Genus, Species, Differentia, Definitio, Proprium, Accidens, Peritium.
2. Inuentio Rerum Byssens.

Decem sunt definitiones

ABRAS. ORDO.

III. *Topicorum Libri octo.* Hi enim præcipue sunt inuentionis, quam & quædam Iudicij propria, vt de Quæstionibus, seu Enunciationibus, deque Syllogismo & Methodo miscentur, sicut & in Iudicij libris, inuentionis capita confunduntur. Atque hæc caussa est, cur in Topicis Dialecticam probabiliū separatim institui, multi velint.

Inuentio igitur in Topicis est,

1. *Tum Quæstionum,* de quib. disseritur, estq; Quæstio Generis, Proprij, Definitionis, Accidentis.

2. *Tum Rerum* è Categorijs, quæ citantur.

3. *Tum Mediorum,* seu Argumētorum per quæ Quæstiones disputantur:

CICERO. ORDO. suas artes distincte remittuntur, Argumentorum autem genera in generali Inuentione suis quæque Locis commodissime explicantur. Itaq; Argumenta è Logica, Res autem ipsæ è suis artib. logico artificio petantur.)

(*Inuentio Ciceroniana et Ramea* è Topicis præcipue, tum præteritis ijs, quæ iudicij, tum aliunde congregatis, quæ etiam Inuentionis sunt, collecta est.)

(*Inuentio vna Generalis Ciceroniana & Ramea* omnem omnino materiam, tum è qua omne Enunciationis & Quæstionis genus conficitur) tum qua omne propositum quocunque modo explicando, siue confirmando arguitur, multò facilius & plenius, quàm illæ concisæ Inuentiunculæ suppediat atque distinguit.)

Inuentionis Ciceroniane, capita:

Loci alij In suis, alij Assumpti.

Quæstiones reuera iudicij sunt

Res è suis artibus melius inueniuntur..

Sic et vulgo Inuentionis nimis angustè ad Media Syllogistica adstringitur

P. RAMI ORDO.

ffiones Accommodatio
vt non est certa & vniuf-
modi, ita nec peculiaris
Artis. Itaque omnia cu-
iuslibet Propofiti affe-
cta argumenta scrutan-
da sunt: quorum vis &
ratio generali Inuentio-
ne continetur; delectus
autem è reipfa nascitur,
& differentis cõfiliò re-
gitur.)

(Categoriæ peculia-
rem logicæ partem non
faciunt: attamen in Scho-
lis, tanquam Logicæ ap-
pendix, & Ifagoge Philo-
fophica præfertim cū
à noftris Logicis multi-
plici rerum & Verbo-
rū copia exornatæ fint,
ad Doctorum homi-
num Commentationes
intelligendum, fepara-
tim cum fructu aliquo
explicari poterunt.)

Vt Axioma, fic Quæ-
ftio diffinguitur ex om-
nibus Argumentorum
Generib. Ramus lib. 2.
Dial. cap. 4. vt & paulò
ante notatum.

Inventionis Ramæ ca-
pita. Argumentum est.

I. ARTIFICIALE, idq;

I. Tum PRIMVM, & hoc

huc Simplex, nempe,

Confen-

STURMI ORD.

dicabilibus & Prædica-
mentis: fequuntur Enū-
ciationes ex ijsdem con-
fectæ, quæ partes sunt
Argumentationis & sunt
Argumenta: itaque hîc
Argumentorum Loci,
& tum ipfæ Argumen-
tationes. Perion.

III. Alij Loci funt Enu-
ciatores, qui indicant Argu-
menta ad Quæftiones
illas tractandas.

(Ifta de Q. è Topicis
Sturmius & alij præmit-
tunt, vt paulò ante de-
monftratum.)

Inventionis Stur. prin-
cipalis capita.

Sunt autem Loci illi
ijpafuati.

Totum.

omnium prima
& fuma gene-
ra Horom. *Postrema Quæ-
fti. Diuifio est è
Prædicamentis.*

Perion.

4. Inuentio Ar-
gumentorum.
Byrfeus.

Loci funt Infti-
t. Artificiales,
& Affumpti. i.
In uificiales.
Perio.

*Ipsi Locī argu-
mentorum sunt
istā eiusdem &
diuersi iudicandi
Instrumenta, ut
separata illa do-
ctrina superua-
cana sit, Inuen-
tio itaque una
generalis iure
omnia Argumen-
torum dispersa
genera comple-
teretur nec ita
angustē ad cer-
tas Q. adstrin-
geretur.*

ADRAS. ORDO.
tur : atque hæc habentur, & distinguuntur, &
Per quatuor Dialectici
Instrumenta, ut per De-
finitiones, Distinctiones,
Differentias, & Similitudines, lib. 1. &
Per Locos Inuentionis: qui
sunt :

Vel Generis lib. 4.

Vel Proprij lib. 5.

Vel Definition. lib. 6.

Vel Eiusdem & Di-
uersi. lib. 7.

Sic enim argumentorum genera, Causæ effecta, & cætera deinceps sæpius iterata ad Quæstionū genera accommodantur quæ semel generatim tradita, & facilius intelliguntur, & vberius tractantur. De dispositione quædam 8. Top. De Elocutione, ibidem.

**II. ΚΡΙΣΙΣ, ΓΕΝΕ-
σις, τὸ ἔξῃς, Ἀνάλυσις,** id est,
Iudicium, Compositio,
Ordo, Resolutio.

Iudicio hi libri attribuantur.

CIC. ET RO. OR.
sumpti.

1. *Institi*, vel Totam rei naturam explicant: ut.

Definitio, Partitio, Diuisioq., & Notatio vel parsen, ut,

Coniugata, Genus, Species, Similitudo, Differentia, Contrariū, Aliunctum, Antecedentia, Consequentia, Repugnantia, Causæ, Effecta, Comparatio.

2. *Assumpti*, qui expertes artis, sunt auctoritates, &c.

Rodolphi non admodū dissimilis est Inuentio,

Cicero ad finem Topicæ, Rodolphus autem lib. 2. Rhetorū & Scholarum, quarūdam more Quæstionū genera persequuntur & ad ea vñum locorum accommodat, sed superuacanea & fortuita est eiusmodi applicatio.

IUDICIUM formam quandam argumentandi, & inuenta explorandi tradit Rodolph.

(Nec Cicero, nec Rodolphus separatim totam Iudicii artem tradidit, sed eius partes tamen ille passim, hæc

PROOEMIUM.

RAMEVS ORDO.

Consensanum
primò absolute
Causa & Effectum
deinde modo
quodam vt,
Subiectum, et
Adiunctum

aut Dissensanum.
Tum Diuersum,
Tum Oppositum.
& hoc
Disparium et
Contrarium.

Relatū
Aduersum.
Cōtra-
dicens.
Prius

Aut Comparationem
in

Quantitate,
vnde
Par)(Impar
Maius, Minus.
2. Tum

aut Qualitate
vnde
Simile)(Dissimile
ORTVM: vt

Coniugata,
&
Notatio.

Distributio ubi
Integrum, Mēbrū.
Genus, Species,
Definitio.

II. INARTIFICIALE quod
est Testimonium, Diuinum & Hu-
manum.

Liber.2.

IVDICIVM est secunda pars Diale-
ctice.

ST. OA.

Totum,
Partes, No-
tatio, Con-
iugata, Ca-
sus, Causæ,
effecta, Ad-
iuncta, Te-
stimonia,
Similia,
Contraria,
Compara-
ta, Antece-
dentia, Cō-
sequentia,
Repugnā-
tia.

Gorscius, &c.

Loci Personarum, aut Rerum.
Willichius, Va-
lerius, &c.

Præterea opus est quatuor
Instrumentis.

1. Propositio, copia.
2. Facultate definiendi & diuidendi res multiplikes.
3. Inuentione Differentiarum.
4. Consideratione similium.

(Ex octauo illo
Topico
quædam in-
fra de Col-
locatione
& Elocu-
tione)

Liber.2.

IVDICIVM

ABR. ST. ORD.

I. *Propositi*: De Interpretatione, alijs vnus, alijs duo libri: qui præcipue Axiomaticum ludi-
cium continent.

(Titulus hic promittit artem sensa & cogitata Mentis alteri significandi per Nomina, Verba, & Orationem, quæ est Enunciatio: præterquam hic quædam gramma-
tica traduntur.)

2. Libri duo Analyticorum priorum, qui præcipue sunt de SYLLOGISMO.

(Quatuor libris Analyticis summa Logicæ artis quædam doctrina, sed obscurissima & confusissima continetur: Attamen primi duo præcipue sunt de Syllogismo, posteriores de Methodo, sed nomine Demonstrationis: cuius partes cum debeant esse Axiomata scientifica, hic tres illæ notæ Axiomatis necessarij affirmati traduntur.)

3. Libri duo Analyticorum posteriorum, præcipue de *Methodo*.

Sic

CIC. ET RO. OR.
hic lib. 2. & 3. ferè attingit, quæ sunt, &c.)

I. *Enunciatio*, seu Enunciatum.

2. *Syllogismus* seu Ratiocinatio.

3. Dispositio Rhetorica seu Ordo, Methodi Logicæ Exemplum seu effigies

RAME. ORDO.

Atque de disponendis Argumentis ad bene iudicandum.

(Iudicium nimis angustè in Argumentatione tantum à plerisque ponitur.)

Iudicium est Axiomaticum, vel Dianoticum.

1. *Axioma* est dispositio argumenti cum argumento: quæ esse aliquid aut non esse iudicatur. Latine Enunciatum, Enunciatio, Pronunciatum, &c.

(Hic tota Axiomatici. i. primi iudicii doctrina ordine explicatur, &c.)

Dianoia est cum aliud Axioma ex alio deducitur:

Estque *Syllogismus* aut *Methodus*.

2. *Syllogismus* est *Dianoia* quæ Quæstio cum argumento ita diff-

STURMI. ORDO.

VM seu Analysis est via, qua confecti Syllogismi resolvuntur.

Iudicium est vel de Symplici Themate, vel de Enunciatione, vel de Ratiocinatione, vel de Disputatione, Byrsæus.

Argumentationis doctrina diuiditur in Inuentionem & Iudicium, Fr. Horo. &c.

Syllogismus est Apodicticus, Dialecticus, Sophisticus.

1. Generatim partes Syllogismi sunt, Termini, i. Argumenta & hinc factæ

Pronunciata seu *Enunciata*. (Eorum hic tota doctrina ponitur quæ ab alijs naturalem ordinem sectantibus Inuentioni tanquam Elementa iudicii subiijciuntur.)

Iudicium est in Argumentatione.

Huius species sunt, Syllogismus Enthymema, Inductio, Exemplum, Dilemma, Sorites, &c. Perio. Gors. Wil. Vale. Horo. &c. Sic plerique omnes

ADRASTEVS.

Sic igitur Adrastus di-
spersos Aristotelis Li-
bros ad Inventionem &
Iudicium distinxit.

CICERON.

effigies quædam est in
Cicerone: quanquam &
1. Off. Lex Methodi at-
tingitur.

FINIS.

*Nunc præcipuos postremæ Scholæ logicos recen-
seas, et primum qui naturalem Adrastii par-
titionem vel omnino vel aliquo modo
consecrati sunt.*

DE varijs Dialecticæ scriptoribus legatur Tomi. 2.
Bibliothecæ Getneri lib. 2. itemque clarissimi D.
Dauidis Chytræi liber de Ratione discendi. Hi au-
tem mihi hoc tempore ad manum erant, quorum Cata-
logum à Cicerone Ethnico, principe eorum, qui ex Ari-
stotele Dialectica Adrasteo ordine deduxerunt exordi-
ar.

1.

Cicero.

1. *M. Tullius Cicero* circa annum 41. ante natum Chri-
stum, ex varijs Aristotelis libris, quibus triplex Logica
conformari videtur, vnâ generalem, omnibusque rebus
communem colligere instituit, vt è Topicis breuiter &
generatim comprehensis apparet. Definuit, *Artem bene
differendi*: Partes statuit duas, *Inventionem*, & *Iudicium*.
Inventionem vnicam & communem primo loco descrip-
sit, *Iudicium* si superstes fuisset similiter descripturus. Hu-
ic Logicæ nulla Prædicabilia, nullaque Prædicamenta
præfixa sunt.

2.

Quintilianus.

2. *Quintilianus* circa annum Christi 70. illam Logi-
cæ essentiam & Partitionem naturalem omnino Proba-
uit.

Sed deinde circa annum Christi 257. ille in Deum &
naturalem Logicam impius Philosophus *Malcus Por-
phyrius* Prædicabilia à generali Inventionem separauit, &
sic plurimas in Logicam obscuritates induxit.

3.

Boetius.

3. *Anitius Manlius Senerinus Boetius*, Christianus, &
omnium Romanorum eruditissimus Philosophus, qui
circa

RAMEVS.

disponitur, vt posito antecedente, necessario concludatur.

(Hic de partibus & earum affectionibus.)

Syllogismus est Simplex aut Compositus. (De vtroque ordine.)

3. METHODVS est dianoia variorum Axiomatum homogeneorū pro naturæ suæ claritate præpositorum, vnde omnium inter se conuenientia iudicatur, memoriaque comprehenditur: estque vnica

STURMIANVS.

Syllogismus est simplex & Compositus.

(De vtroque ordine deq; reliquis Argumentationis speciebus.)

2. Speciatim de Demonstratio Syllogismo, lib. 3.

3. De Sophistico, lib.

4. Hic alij ferè definunt.

De Collocatione & de Disquisitione.

(Hic quædam de Methodico ordine, tum de crypsi Dianoetica præsertim in Dialogis, miscetur.)

De Disputatione, deq; varia in ea Methodo, Byrsæus et Hospinianus.

FINIS.

circa annum Christi 480. floruit, etsi in Commentario in Topica Ciceronis duas Logicæ partitiones attingit, & quasi conciliat; tamen censet naturalem illam in Inventionem & Iudicium, partitionem ex ipsa Definitione cōmodè deduci & demonstrari.

4. *Laurentius Valla* circa annum Christi 1415. representata Thomistica & Scotistica Logica quæ interea irreplebat, tres Dialecticarum Disputationum libros politius quidem, sed retentis varijs particulis, & ordine non prorsus naturali confecit, vsumque ad illustres auctores reuocare cœpit. Tradit autem hæc ordine, *Prædicamenta et Transcendentia: Definitionem, Descriptionem, Etymologiam, Prædicabilia*, lib. 1. Deinde *Enunciationes, et Locos* Ejij. *Argumentum*

Interpretum et Thomistica renebra interea inualescebant.

4. *L. Valla. Vide infra Pet. Hisp.*

Argumentorum, lib. 2. Tum *Argumentationem* lib. 3.

5.
Trapez.

5 Georgius Trapezuntius circa Annū 1435. Dialecticam quidem definiuit. *Diligentem differendi rationem*, eamque in *Inventionem* & *Iudicium* partitus est, quod Valla ita non fecerat, sed tamen Inuerso ordine Iudicium scilicet Syllogisticum præposuit, in eoque Propositiones, & Prædicabilia ac Prædicamenta tanquam partes & harum Elementa comprehendit, imo ipsam etiam Inventionem alieno loco attingit.

6 Rodolphus Agricola, qui obiit Anno 1485. cum lucem à Cicerone in Logicis accensam Sophisticæ illæ tenebræ & Gotica barbaries oppressissent, maiore etiam conatu, quam Valla & Trapezuntius, primus legitimam Dialecticam tum veris suis partibus describere, tum illustri præstantium auctorum usu illustrare coepit. Itaque prædicabilia & Prædicamenta à generali Inventionem præcidit, vel potius in ea suis quæque Locis cum Aristotele tum Cicerone collocauit. Atque ita Inventionem generalem libro primo, quantum illa tempora dabant legitimè describere conatus est: secundo autem & tertio illius usum ad Quæstionum genera atque ita ad Expositionem & Argumentationem, quod necesse non erat, si vera iudicii ars tradita fuisset, accomodauit, deque Dispositione Methodica quædam præcepit.

7.
G. Valla.

7 Georgius Valla Placentinus Anno 1500. ita naturalem ordinem expressit: *Prædicabilia*, *Prædicamenta*, *Quæstiones*, *Loci argumentorum*, *Enunciata*, *Argumentationis genera*.

8.
Ioan. Sturmius.

8 D. Iohannes Sturmius, qui in Germania Eloquentiæ, omnisque eruditionis dignitatem & decus adhuc sustinet, Logicam quidem elegantissima oratione, & ordine fere naturali, sed conformatione non ita generali, quatuor libris descripsit: Vide supra adumbrationem. Edidisse videtur circa Annum 1530.

9.
Willichius.

9 Iodochus Willichius Resellianus circa Annum 1538. tribus libris sic Adrasteum ordinem expressit *Dialectica ars argumentandi*: Partes, *Inuentio*, & *Iudicium*. *INVENTIO* est de Argumentis. Elementa Inventionis *Prædicabilia*, *Prædicamenta*, *Definitio*, *Diuisio*: *Loci Argumentorum*,

torum, lib. 1. **I**NDICIUM inuenta argumenta dijudicat. Elementa eius sunt *Propositiones* seu *Enunciationes*: Iudicium ipsum est in *Argumentationis* speciebus, lib. 2. *Confutatio* *Sophistica* lib. 3.

10 *Ioachimus Perionius Cormeriacenus* Anno 1540. in tribus de Logica libris hæc ordine exposuit: *Dial. ars probabiliter* de quaque re differendi. *Partes*, *Inuentio*, & *Iudiciū*. Inuentio est *Argumentorum*: his varia *Quæstionum* genera præmittuntur, quibus *Prædicabilia*, & *Predicam.* tanquam *Quæstionum* fontes adduntur: *Enunciata*, hinc exstruuntur. *Loci* argumentorum, & eorum ad *Quæstiones* accommodationes. *Iudicium* in *Argumentationis* generibus & *Sophistica*, lib. 3. Idem *Topica Theologica* edidit.

10.
Perioni.

11 *Cornelius Valerius Ulstraectinus* Anno 1545. Sex *Dialecticæ* *Tabulas* edidit, eodem fere quo *Willichius* ordine, sed eam diligentem differendi rationem definiuit.

11.
Valeri.

12 *Iohannes Monhemius* Ducalis Scholæ *Dusseldorpij* Rector, Anno 1550. *Institutionum Artis Dialecticæ* libros tres eodem fere ordine euulgauit, vñumque eius *Philosophicis*, *Oratorijs* & *poeticis* exemplis accuratè declarauit.

12.
Monhemius.

13 *Andreas Hiperius*, Anno 1559. *Topica Theologica*, imitatus *Rodolphi* *Locos*, dictauit, similiterque librum vnum de *Dialectica*, & de *Rhetorica* vnum conscripsit, qui libri post ipsius mortem in lucem emissi sunt. In *Dialectica* autem naturalis ordo, particulis *Prædicabilium* & *Prædicamentorum* ad *Quæstiones* cum tota Inuentione accommodatis, ita expressus est: *Dialect. est ars differendi* de quocunque Themate. *Thema*, seu *Quæstio* est *Simplex* aut *Composita*. *Partes* duæ: *Inuentiua* & *Iudicatiua*: *Inuentiua* per locos docet inuenire, quid de Themate dici queat. *Septem* *Quæst.* genera hîc constituuntur, quæ solent dici *Thematis simplicis*; ad ea *Loci* *Inuentionis* cum insertis *prædicabilibus* & *prædicamentis* distinctè accommodati explicantur. *Iudicationis* deniq; *Instrumenta* *Argumentatio* (in qua *Propositiones*, eius partes, docentur) & *Analysis* constituuntur.

13.
Hiperius.

14.
Gorscius.

14. Iacobus Gorscius Anno 1563. decem libris dispersas etiam Logicae particulas in naturalem ordinem sic redegit: *DIAL.* est ars de quavis re probabiliter disserendi. *P. Inuentio*, & *Iudicium*. *Inuentio* à simplicissimis *Vocibus*, id est, *Prædicab.* & *Prædicam.* exordienda. *Definitiones* & *Divisiones*, vnde oriuntur *Loci Argumentorum*. *Quæstionum* doctrina quibus argumenta accommodantur. *IVDICIVM*, cuius *Elementa Pronunciata*, in *Argumentationis generibus*: est, *Apodicticum*, *Dialecticum* & *Sophisticum*.

15.
Byrsius.

15. Franciscus Byrsius sic Adrasteum ordinem Ioan. Sturmii præcipue imitatus expressit Anno 1565. *DIAL.* artificiosa differendi ratio, &c. *P. Inuentio* & *Iudicium*. *Inuentio* quadruplex, 1. *Vocum* è *Prædicabilibus*: 2. *Rerum* è *Prædicamentis*. 3. *Quæstionum*: 4. *Argumentorum* è *Locis*. *Iudicium* quadruplex: 1. *Thematis simplicis* per Methodum simplicem. 2. *Enunciationis*. 3. *Ratiocinationis* (vbi Syllogismus *Apodicticus*, *Dialecticus* & *Sophisticus*, & cæteræ *Argumentationis Species*.) 4. *Disputationis*, vbi de multiplici Methodi.

16.
Vulsius.

16. Iustus Vulsius, Anno 1565. Compendium *Dialecticæ* edidit: in quo simuliter præcepta vulgata ad naturalem ordinem, sed peculiari instituto digessit.

17.
Hotoman.

17. Franciscus Hotomanus Anno 1573. libris 4. valde politis *Dialecticam* naturali quidem ordine, sed peculiari quodammodo descripsit: *DIAL.* est ars quæ ex cuiusque rei & verbi affectione, diuidendi, definiendi, & Argumentandi rationem demonstrat, &c. *Materia subiecta omnes res*; sed hinc certæ sunt *Quæstionum* formæ quibus ea includuntur. *Partes* 4.

I. *NOTIO affectionum*, tum *Rerum ipsarum*, per *Locos Inventionis* (qui hinc tractantur) tum *Diffinitionem* per *Prædicamenta* & *Locos repetitos*. Lib. 1.

II. *DIVISIO*: cui Methodi triplicis doctrina præmittitur.

III. *DEFINITIO*, & *Enunciatio*: huius enim illa fit *Species*. Lib. 2.

IIII. *ARGUMENTATIO*: cuius *Materia Quæstio quadruplex*: & huius explicandæ *Instrumentum*,

Ratio,

Ratio, id est, Medium.

Argumentatio constat *Inuentione Medij* (quæ sic iteratur lib. 3.) & *Iudicio* in *Argumentationis* speciebus & sic *Sophistica* lib. 4.

18 *Petrus Ramus Veromandus* circa annum 1540. Logicam similiter ex Aristotele præcipue deducere, atque non modo Adrasteo ordine digerere, sed Aristotelicis etiam, imo ipsius naturæ Principijs ac Legibus, imitatione ferè Ciceronis & Rodolphi Agricolæ accuratius, & naturali vsui conuenientius conformare cœpit. Itaque deinceps ætatis bonâ pars non in Mathematicis solum, cæterisque artib. sed multò magis in Logico illo fabricandorum artium Instrumento & poliendo, & acuendo, & modis omnibus exercendo illi consumpta est. Et quoniam hanc artem non Scholarum & Philosophorum tantum disputatricem, sed communiori instituto generale Rationis humanæ Instrumentum, quod tam latè, quàm illius ipsius vsus pateret, efficere voluit: huc totius artis descriptionem & conformationem per Definitiones Distributiones, Proprietatum explicationes, & illustrum exemplorum illustrationes, accuratè accommodauit: cuius hæc sunt præcipua ex postrema editione capita:

DIALECT. est ars benè differendi. Part. *Inuentio*, & *Iudicium*. *Inuentio* est de inueniendis argumentis. *Argumentum* est, quod ad aliquid arguendum affectum est: quales sunt singulationes solæ & per se consideratæ, &c.

Inuentio igitur Argumentorum genera & species explicat, quibus omnis materia ad quodcunque modo differendum inuenitur, omniâque themata simplicia suis affectionibus distinguuntur. Itaque ita accuratè conformata est, vt non modo naturâ & rerum affectione priora præcedant, ortâque sequantur, sed omnes etiam disperse per Logicam & Rhetoricam forenses *Inuentionis* particulæ, vt tum Prædicabilia, Prædicamenta, & Dialectici instrumenta, tum Loci & Dialecticorum, ex Personis & Reb. distributi, & Rhetorum ad causas forenses accommodati, iisdem Argumentorum generib. ita conuenienter comprehendant, vt inde multò tum facilius

E.v.

intelli-

18.

Ramus.

intelligentur tum vberius exerceantur, atque ita Inuentio non solum Medij & tertij argumenti (vt nimis angustè à quibuldā accipitur) inueniendi doctrina est, sed omnino generale & commune Instrumentū, quo omnes res & voces suis affectionibus inueniuntur, considerantur, agnoscuntur atque ita tum *eodem vel diuerse*, tum *Pares aut Impares, Similes, aut Dissimiles*, & quidem tum prima simplicisque, tum orta & symbolica ratione iudicantur. 2. *Iudicium est secunda Pars Dialecticæ de disponendu argumentis, ad benè iudicandum. Estq; Axiomaticum, vel Dia-noëticum, &c.*

Et hæc similiter generalis Logici Iudicij doctrina ad vniuersum humanæ rationis vsum accommodatissima est, omnesque omnium auctorum disponendi formas complectitur.

1 *Axiomaticum Iudicium* primò argumēta inter se disponit, atq; ita ex thematibus simplicibus facit Cōiuncta: quæ si manifesta sint, suis primi huius Iudicij legibus iudicantur, vt sunt pœnè omnia Artium documenta, & sententiæ in omnibus auctoribus totaque humana vita plurimæ. Sic enim Axiomata tum maximum extra Syllogismos vsum habent, cum ad docendum, explicandum, & quocunque modo sine consequentia aliquid declarandum adhibentur, tum fiunt Syllogismorum partes. *Dia-noëticum iudicium est in Syllogismo & Methodo.*

2 *Syllogisticum igitur iudicium* adhibetur, cum Axioma, id est Thema Coniunctum est dubium, & sit *Quæst.* ad quam responderi potest, *Ita vel Non.* Hæc enim cum ex duobus argumentis seu terminis, vt loquuntur, constet, per *Tertium Argumentum*, seu Medium, ex eadem generali Inuentione repertum Syllogisticis legibus probatur, affirmate vel negatè conclusa. Reliquæ omnes sententiæ siue Quæstiones sint, siue aliæ assertiones ad quas responderi non potest *Ita vel Non*, contentæ sunt primo Axiomatico iudicio, eiusque legibus in quauis tractatione & usurpatione enunciantur.

Hic omnes Logi-
corum, Rhetorum
Theologorum, &

3 *Methodus* denique in longiore Artis vel alterius Rei Tractatione Axiomata suo vel Syllogistico iudicio manifesta, id est, tum vsu ipsam sola, tum cum Syllogismis in ordinem

ordinem redigit, vt in Artib. Orationib. Poëmatib. Historijs, &c. Hæc reuera vnica est, etiam si multiplex quibusdam esse videatur. Atque ita Rameæ Logicæ conformatio ad Naturalem Rationis vsum & ad differendi progressum omnino accommodata est.

19. *Bernhardus Copius*. I. V. Doctor, & diligens Socraticæ Philosophiæ assertor, quem meum ante aliquot annos Præceptorem, honoris causa, vt par est, libenter nomino, anno 1560. *Partitiones Dialecticas* ex Platone & Aristotele, Rameo instituto collegit, easque sacris & profanis exemplis illustrauit. Deinde proximo anno *Partitiones* etiam Logicas, hoc est Grammaticas, Dialecticas, & Rhetoricas breuius concinnatas edidit, quod commune esset Retum & Verborum instrumentum.

*ceterorum de
Methodo & Di-
spositione paritè
orationis præ-
ceptiuncule con-
tinentur.*

19

Copius.

20. *D. Henricus Schorus*, Præpositus Surburgensis, singularis Rameæ Philosophiæ amator & sectator, ante aliquot annos Isagogicas Tabulas tum in vniuersam Philosophiam, tum in artes generales, à P. Ramo conformatas, atque etiam separatim tum earundem Rudimenta, tum Analyfin & Genesin, præcipuè Grammaticam in lucem retulit, & plura, vt speramus, ad verum artium vsum propagandum meditatur.

20.
Schorus.

21. *Franciscus Fabricius Marcoduranus* Ducalis Scholæ Dusseldorpij Rector anno 1567. Rudimenta Dialecticæ ex P. Ramo in lucem emisit.

21.

Fabricius.

22. *Io. Thomas Freigius* I. V. Doct. & egregius Rameæ Philosophiæ propugnator circa an. 1570. Quæst. Logicas, præter alia insignia suæ eruditionis monimenta, Rameæ arte & Methodo publicauit.

22.

Freigius.

23. *A. Vessodus Rutenus* an. 1571. Dialecticam & Rhetoricam Rameam, paucis vsq. tum mutatis, tum additis, cum primis Scholæ placitis euulgauit.

23.

Vessodus.

24. *Rolandus Makilmenæus Scotus* an. 1579. P. Rami Dialecticam postremam paucis in ea mutatis, exemplis omnium artium & scientiarum, ac præcipuè sacris illustratam edidit.

24.

Makilmenæus.

Atque hi mihi iam quasi Adrastæi & magis Socratici Logici ad manum erant.

Diinceps igitur Alexandreum ordinem seu Porphyri-
anum adumbrato,

ALEXAN-

ALEXANDREVS

Organi ordo.

*Sic Interpretes
pariuntur.*

** De falsa ista
notatione Valla
lib. 3. & Ramus
lib. 1. Scho. Di-
al. Nec disputa-
tio semper duo-
rum est, sed sa-
pius etiam u-
nius.*

ORGANON constat
tum Principijs &
Elemētis, tum Logica du-
plici, Apodictica seu De-
monstratione. & Topica,
seu Dialectica; cui op-
ponitur Sophistica.

(Ista Physica & Gram-
matica a Logica aliena
sunt.)

*Principia seu Elementa
sunt hæc,*

I.

1. PRÆDICABILIA
Porphyrij.

2. CATEGORIÆ.

(Hic Interpretes postre-
mi in Organo interpo-
nūt ē Boëtio Tractatus,

3. DE

P. HISPANIDI.

alectica ordo.

Dialectica est ars ar-
tium, scientia scien-
tiarum ad omnium Me-
thodorum principia viam
habens.

* Dicitur à τὸν i. duo, &
λόγος. i. sermo, vel λόγος
ratio, quasi duorum ser-
mo vel ratio, scilicet
Opponentis & Respon-
dentis in Disputatione.
Disputatio fit mediante
Sermone, Sermo Voce,
Vox sono: Itaq; à Sono
tanquam principio in-
choandum.

Vox alia Incomplexa: ut
Nomen & Verbum } quæ hic ex-
plicantur.

Alia Complexa. i. Ora-
tio.

Sola Indicatiua Oratio
dicitur *Propositio*.

2. *Propositio est Catego-
rica vel Hypothesica,*
(Hic Enunciationū do-
ctrina.)

Propositiones deinde fi-
unt ē

3. PRÆDICABI-
LIBVS, &

4. PRÆDICAMEN-
TIS.

5. SIL-

CAESARII, TIT-
sebanii, &c.
ordo.

Dialectica ars disse-
rendi, ab Elementis
i. Simplicibus Vocibus
& disiunctis seu per sese
duntaxat inspectis, quæ
sunt Prædicamenta, pro-
greditur ad Interpreta-
tionem (i. Enunciatio-
nem) & hinc ad Syllogis-
mum, qui deinceps ex Lo-
cis argumenta sumit;
estque Demonstratiuus,
Dialectic⁹ & Sphisticus.

De his ordine.

(Dialectica non tota
versatur in Themate sim-
plici & Coniuncto: sed
Inuentio simplicia di-
stinguit, Iudicium facit
& iudicat cōposita the-
mata)

Præmittuntur ad Præ-
dicamenta explicandum
Prædicabilia.

1. PRÆDICABILIA.
2. PRÆDICAMENT.
Hætenus Simples &
Incomplexæ Voces: se-
quitur Perfecta Oratio,
cuius partes sunt, Nomen
& Verbum, quæ per Vo-
cem definiuntur. Vox est
Sonus

PHIL. MEL. HV-
nai & similitum
ordo.

Dialectica est ars rectè
docēdi: quod sit, Defi-
niēdo, Diuidendo, & argu-
mēta vera cōnectendo,
falsa refutādo. Phil. Mel.
Officia hæc eadem.

Discrimen Dialect. &
Rhetor. Phil.

Subiectum circa quod ver-
satur, est Omnis materia
seu Quæstio de qua do-
cendi sunt homines.

Quæstio est Simplex vel
Coniuncta.

Simplex tractatur per
definitionem, & Diui-
sionem, Methodo sim-
plici.

Coniuncta autem Ar-
gumētatione. Phil. Hun.

Prædicabilia & Prædi-
camenta sunt Elementa
Iudicij & Inuentionis,
Hospi.

1. PRÆDICABILIA.
2. PRÆDICAMENT.
Hinc extruuntur.
3. DEFINITIO.
4. DIVISIO.
5. METHODVS
Thematis simplicis per cer-
tas Quæstiones ordine tra-
ctandus.

Dialectica vel
Logica est ars
benè differendi:
cuius partes In-
uentio, & Iudi-
cium. August.
Humani.

Hæc ad Defini-
tiones & Diuisi-
formandas tra-
duntur.

ALEXAND. ORD.

3. DE DEFINITIONE.

4. DE DIVISIONE.)

5. ΕΡΜΗΝΕΙΑ *Interpretatio
de Propositione.**Interpretationis Symbola
sunt aut Symplicia, vt**Nomen & Verbum.**Aut Composita vt,**Ipsa Propositio.*

6. SYLLOGISMVS.

*communis. i. partibus, gene-
ribus, & formis informatus,
sed ad nullā materiam appli-
catus. In Analyt. prioribus.**Hic infra speciatim in A-
podicticum, Dialecticū, &
Sophisticum distinguitur.**Hactenus Principia vtriusq;**Logicę communia.*

II.

*Orta de Principijs, seu du-
plex Logica, Apodictica
& Dialectica; cui affinitate
quadam additur Sophistica.*1. APODICTICA *est De-
monstratio ex Necessarijs:
cuius.**Inuentio & } In posteriorib⁹
Indicium } Analyticis.*2. DIALECTICA *est
Disputatio ex probabilibus.
cuius**Inuentio & } In Topicis: vnde
Indicium } & Topica dicitur*3. SOPHISTICA *duobus
libris Elenchorum.*

FINIS.

THOMISTICVS.

5. SYLLOGISMVS.
*vbi de Propositioni-
bus & Terminis, e-
ius partibus.**Syllogismus simplex
tantum.**Enthymema, Indu-
ctio Exemplum.**De Locis Argumentorū.
Argumentum est ra-
tio rei dubiæ.**Locus est vel Maxi-
ma, vel locus Diffe-
rentia Maximæ, &c.**Sophistica.**Parua Logicalia co-
piosè & barbare,
vt omnia.*

FINIS.

CASA. TITEL.

Sonus &c. Hic Nomen, Verbum: Oratio Perfecta, Indicativa dicitur.

3. PROPOSITIO *Categorica* vel *Hypothetica*. i. Simplex vel Coniuncta. Titel.

Sequitur ea artis pars, in qua eius tota vis sita est, nēpe *Inveniendi*, & *Iudicandi*. *Inuentio* Topice q. localis dicitur. *Iudicium* tum est cōmuniter de structura *Argumentationis*, tum de *Materia*.

1. *Argumentationis* formæ sunt.

1. *Syllogismus* *Categoricus*.

Enthymema, *Inductio*, &c.

Syllogismus *Hypotheticus*.

Sunt & aliæ *Dialecticæ* partes: *Collectio*, *Definitio*, *Diuisio*.

1. *Collectio* est aut

Demonstratio è necessarijs. aut

Dialectica è probabilibus

Sophistica è captiosis.

Hinc

2. *Definitio*.

3. *Diuisio*.

De *Locis* *Dialecticis* è quibus argumenta eruuntur.

De *Sophistica*.

FINIS.

PHIL. HOSPI. HUN.

Elandas.

Hactenus de *Simplicibus*: nunc de *Compositis*:

6. PROPOSITIO est oratio *indicativa*, verum aut falsum sine ambiguitate verborum significans. Ph. *Enunciatio* Hu. *Alia* *Categorica*, *alia* *Hypothetica*. &c. De *Categorica*, & hinc.

7. *Argumentationis* species.

Syllogismus *Categoricus*.

Enthymema, *Inductio*, &c.

De *Hypothetica* *Propos.*

hinc

Syllogismus *Hypothetic.*

Lib. 4. Phil.

Alia pars *Dialecticæ* est *iudicatrix*, *alia* *Inuentrix*.

Hactenus *iudicatrix*. (cos. *Inuentrix*, *Topice*, docet *Loco* *Quæstio* *Coniuncta* confirmatur per *Locos* *iudicio* *Syllogismi*.

Syllogismus ex *Materia* est *Apodicticus*, *Dialecticus*, *Sophisticus*.

1. De *Demonstratione* ex necessarijs.

2. De *Locis* *Dialecticis* *Personarum* & *Rerum*:

3. De *Sophistica*.

Parua *Logicalia* reijciuntur: de quib. Ph. Mel. Nullus & Nemo mordet se in sacco.

FINIS.

Nunc deinceps reliquos Logicos, qui hunc præcipue ordinem consecrati sunt enumeramus.

24.
P. Hisp.

1. **P**etrus Hispanus Vlixibonensis circa annum Christi 1270. in Gottica barbarie quo superior lux restineta erat, ex distortis Sophistarum Commentis & Thomistica Philosophia, nimis barbaram & distortam Logicam in Scholas induxit, in qua Composita quæque suis elementis præposuit. Eam Thomas Murner stultissimo imaginum Chartiludio magis obscurauit, anno 1508. L. Vallengis, & Trapezuntius illas tenebras dispellere ceperunt, sed Agricola veram lucem attulit, ut supra inter Adresteos notatum.

25.
Cæsarius.

2. Ioannes Cæsarius circa annum 1520. decem libellis sed Alexandreo ordine scriptis superiorem illam logicam multum emendauit.

26.
Tiselmanus.

3. Franciscus Tiselmanus Minorita, an. 1533. sex libris Dialecticam imitatus Cæsarium descripsit.

27.
Melanib.

4. Philippus Melanthon, ingenij & doctrinæ per Germaniam princeps, circa annum Christi 1519. videtur primum Dialecticas præceptiones in lucem edidisse, quas paulatim auctas quatuor libris compleuit. Is quidem grauissimis omnium artium & præcipue SS. Theologiæ studijs atque negotijs assidue occupatissimus, vulgatum etiam ordinem, ut eum à suis præceptoribus acceperat, retinuit, sed Artem & multò illustriorem fecit & præ ceteris omnibus cum ad vniuersam Philosophiâ, tum præcipue ad Theologiam retexendam, exercendam, & in Scholis publicèque docendam summo studio accommodauit. Itaque non modo inter hos, sed etiam inter multos Adresteos Logicos merito principatum obtinet. D. Philippum plerique ex sequentibus tum contraxerunt tum propius imitati sunt.

28.
Ringelbergius.

5. Ioachimus Eorius Ringelbergius Antuerpianus anno 1529. breuissimè eodem ordine Dialecticam emisit: Propositiones Axiomata appellauit: & in fine argumenta speciatim ad Laudationes, Deliberationes, & ludicia accommodauit.

29.
Sarcerius.

6. Erasmus Sarcerius anno 1536. Sigenæ Tengronum Dialecticam & Rhetoricam eodem fere ordine descripsit.

& illustribus sacrarum litterarum exemplis usum utriusque ostendit.

7. *Ioannes Spanzebergius* anno 1541. Northusiae Triuium trium artium generalium edidit. 30. *Spanzeb.*
8. *Ioannes Rinius Westualus Attendarien.* noster popularis, circa idem tempus similiter Triuium, sed breuius & elegantius iuuentuti dedit. 31. *Rinius.*
9. *Lucas Lossius*, *Erotemata* e Dialectica D. Philippi collegit circa annum 1560. 32. *Lossius.*
10. *Georgius Cassander* primum anno 1544. Iudicium in Prædicab. Præd. Propositione, & Argumentatione; deinde anno 1550. Inventionem locorum in apertum retulit. 33. *Cassand.*
11. *Godescalcus Prætorius* Magdeburgæ anno 1555. Cõpendium Dialecticæ eodem fere ordine fecit, sed Prædicabilia & Prædicamenta Methodo simplici & Definitioni postposuit, &c. 34. *Prætorius.*
12. *Ioannes Hospinianus Steinanus* anno 1542. & iterum 1557. valde copiosè sex libris, eodem ferè ordine Dialecticam descripsit, sed ad extremum multiplicem Methodum addit, qua se usum artis ait demonstrare, quam partem ceteri Dial. non contrectarint. 35. *Hospinianus.*
13. *Casparus Rodolphus* anno 1549. quatuor libros de Logica etiam Alexandreo ordine edidit. 36. *Cas. Rod.*
14. *Augustinus Hunæus* anno 1550. sex libris eodem ordine Logicam conformauit, sed initio accuratius definiuit, & partitus est. 37. *Hunæus.*
15. *Hieronymus Wildenbergius* circa an. 1560. octo libros eodem instituto de Dialectica scripsit. 38. *Wildenbergius.*
16. *Petrus Nunius Velius Abulensis* primum anno 1569. Dialecticæ libros tres in lucem emisit. quos deinde 1578. recognouit. In ijs se mediam viam tenere affirmat: Definit. DIAL. *artem benè differendi.* Partitionem à Boëtio citatam, addita Methodo, sic adhibet: *Differimus Definitione, Argumentatione, & Methodo.* Atque hi auctores mihi hoc tempore suppetebant, &c. 39. *Nunius.*

Hactenus igitur in Prooemio quasi fundamenta sequentium disputationū iacta sint: deinceps ad Scholasticas nostras disputationes summarim repetendas progrediamur. *Transitio à Prooemio ad Scholasticas Disputationes.*

mur. Omnis autem eiusmodi disputationum ratio tibi iam aliquot annos in Tremoniana Schola instituto satis explorata est, qua propositis ex omnibus artibus ad disputandum vel Axiomatis seu nudis Theſibus, vel Quæſtionibus Syllogismo iudicatis, vel denique utrūſque, inventus non modo concisis contentionum modis, sed disputationibus etiam perpetuis, & in utramque partem tractatis ad sapientiam & eloquentiam pariter exercetur. Nos verò hoc tempore præcipuas de Logicæ partibus disputationes hac domestica exercitatione ita repetemus, ut ego cæterorum Logicorum, tu verò P. Rami præcepta tuearis. Quæ repetitio si nunc in Logicis mediocrem nobis fructum præbuerit; aliàs, si Deus vitam & vires dederit, similiter in cæteris artibus instituetur.

DISC. Placet mihi tuum institutum: sed velim quæ aliquando in Scholis perpetua Oratione, sumpto ad meditando spacio copiosius disputari solent, ea brevius quidem, sed ut forma tamen quædam eiusmodi tractationis retineatur, hic contrahant.

PABD. Quo brevius egerimus, eò maturius progressum fecerimus. Tu verò tuam mihi in hac repetitione attentionem & industriam ita probes, ut & præclaram de te parentum expectationem diligenter sustineas, & bonorum virorum liberos ad maiorem imitationis laudem inflammes.

DISC. Mihi quidem in respondendo industria non deerit; sed ingenij & eruditionis, quæ in me nulla vel nimis exigua sunt, nullos potero fructus singulares edere.

Neq; enim ego limatas ex abditis Philosophiæ fontibus Rameo more, sed rudiores è scholasticis concertationibus puerili instituto disputationes & sententias in medium adduxero.

Finis Proœmij.

AD P. RAMI DIALECTICÆ LIBRVM

PRIMVM DE INVENTIONE:

COMPARATIO PRIMA
de Definitione.

Ad Cap. 1.

I.
*ARTIS DOCUMENTA,
qua disputationis Theses.*

IALECTICA est ars benè differendi:
2. Eodemq; sensu Logica dicta est.

Theses.

II.
QVAESTIONES SYLLO-
gismis Iudicatae.

I. Q. *An Dialectica initio definienda sit?*
Affirmatur à formâ, hoc iudicio:

1. Quaestio.

Quod & uniuersae arti commune, & absoluta notione *Propositio.*
primum est: id ium ex lege Kadēdu apūto: uniuersae arti reciproce enunciari, ium ex Methodi lege præcedere debet.

At Definitio & uniuersae arti communis est, & absoluta *Assumpt.*
notione prima.

1. Omnia enim Dialecticæ documenta pariter ad benè differendum referuntur.

2. Scire verò est per causam nosse, propter quam res est,
1. cap. 1. Post.

Definitio autē causis essentialibus constat: unde Plato & Aristoteles, Scire & per Definitionē nosse idem esse iudicant.

Ergo Definitio & toti arti reciproce enunciari & primo lo- *Complex.*
ci collocari debet. Ex hoc fonte & Cicero primo de Offi. Methodi legem ad suum ordinem declarandum adsumit.

CONTENTIO.

PAED. Quoniam hæc Quaestio prima in cōtrouer- Oppug.
F. ij. siam

*Proposio.**Assumpt.**Complex.**Propug.*

I.

B.

fiam ac disceptationem vocatur: de ea mihi illi recte sentire videntur, qui Definitionem Dialecticæ aut alterius artis initio nullam suscipiunt. Nam si logica, Methodo seu *συνθεσις* ab Aristotele sapientissimè explicata est: omnino definitionem initio respuit, quod hæc Methodus à primis ac minutissimis partibus, artiumque principiis & elementis ad singulas formas & partes, usque ad perfectam rei constitutionem conscendat. Etenim Definitio ex minimis illis conficitur, perfectionemque rei complectitur. Logicam verò illa via ab Aristotele & plerisque alijs sapientissimè conformatam esse, eademque omnes fere artes ac disciplinas explicari, res ipsa indicat, & clarissimi homines testantur. Vnde efficitur logicam initio definitionem non recipere, quam *ὑστέρησιν* seu *διαίρεσιν* Definitionis seu Diuisionis, non autem Compositionis Methodus caput explicationis statuere solet.

DISC. Aristotelis interpretes triplicem Methodum commenti sunt, quam Aristoteles cum Platone reuera unicam & simplicem docuerat, ut à P. Ramo ad Methodum differitur & à nobis comparabitur. Sed hoc loco ita breuiter respondeo. Si illa Synthesis vel *συνθεσις* Methodus intelligitur, quæ à minimis ac simplicissimis rebus arti propositis, progreditur ad eas, quæ ex illis componuntur: dico eam esse unicæ Methodi viam, quæ à generalibus ad specialia procedat, atque initio definitionem, ad quam omnia referantur, requirat. Nam simplicia generaliora & natura priora suis compositis: & tam illa, quàm hæc generalibus præceptis traduntur. Definitur autem initio Totum ipsum; cuius deinde partes cum quædam sint Simples, quædam Compositæ: ab illis fit ad has progressus: & nisi illud definitione constitueretur, quorsum dissoluta absque Scopo præfixo partium tractatio referretur? Sin verò Synthesis illis dicitur, quæ ab indiuiduis, rebusque singularibus aut exemplis ad vniuersalia constituenda procedat: dico eam nec Methodum esse artium tradendarum, sed viam artium per Inductionem obseruandarum, nec à Aristotele, utpote infinitam & incertam, in arte describenda

benda adhibitam esse. Nam Aristoteles, ut ipsi confirmant Interpretes, à Categorematis id est ab argumentis, quæ generalia & in logica simplicissima sunt, ad Enunciationes inde conficiendas, & hinc ad Syllogismos progressus est. Ergo naturalis Methodus, quæ Definitionem initio requirit, ab Aristotele & alijs Logicis usurpata est, etiamsi non nihil vspiam distorta, & partibus quibusdam iniuria temporum mutilata sit: quo vitio aut Definitio partitioque auulsa, aut tota Aristotelis logica Methodice descripta intercuisse videtur, ut reliqui libri, si Aristotelis sunt, præterea diuerso tempore conscripti sint.

Ad Defini.
Dialect.
Gerh. Ma.

II. Q. *An Dialectica rectè definiatur Ars bene differendi?*

2. Questio
de Definitione,

Confirmatur à lege Definitionis hoc est à causis.

Definitio causis essentialibus constans, legitima est.
At hæc is causis constat, quippe Genere & forma, sineq; proprio.
Ergo bona & legitima est.

CONTENTIO.

PAED. Mihi verò Definitionem illam particulatim retexenti, Dialectica multis modis ars non esse videtur. Omnis enim Ars & in rebus certis versatur, & semper finem, quem propositum habet, adipiscitur, & sic officium suum tuetur, ut nemo, qui ea non sit præditus, id facere possit: & earum rerum est, quæ sciuntur, & denique opus, quod efficit, conseruat, non euertit. Hæc verò & pleræque alia Dialectica conuenire non videntur. Nam primum rerum est simplicissima, & sæpè frustratur: deinde acutè cogitando & sapienter examinando multi idiotæ plurimum valent. Tum si certarum rerum non est, & in vtramque partem omne propositum dissecat: non potest esse earum, quæ sciuntur, nec opus, quod efficit, conseruat. Hinc itaque efficitur in Artium numero Dialecticam non esse habendam.

Oppug.

Proposit.

Assump. & eius
prosyll.

Comp.

Falsj.

Disc.

Propug.*1. Argum.*

DISC. Et si inanes Scholarum illæ sunt argutæ, tamēn figillatim eas excutiamus. Primum itaq; argumentum sic concludis:

Ars in rebus certis versatur.

Dialectica autem in rebus certis non versatur. Est enim commune instrumentum de omni proposito in utramq; partem differendi.

Ergo Dialectica ars non est.

Artis definitio.

Hoc, ut cætera omnia, vno ferè modo refelli posse censet Perionius, quod ferè ex artis definitionis ignoratione nata sint. Sit igitur Ars (ait) quidam ex multis perceptionibus ac notitijs vlu & exercitatione conquistus, & in vnum exitum ac finem spectantibus, animi habitus constitutus, vel earum coaceruatio. Hac Artis constituta Definitione, quam ex Aristotele & Cicerone confirmat, facilem esse, ait, locorum contrariorum refutationem. Atque ex hoc fundamento negatur primi argumenti Propositio, quod ars in rebus certis versetur: cum id eius Definitione non comprehendatur. Retinemus igitur quod in Definitione Logicæ positum est, Dialecticam esse artem: quia pars eiusmodi est, cui totum sit essenziale.

Oppug.

PAED. Sed quomodo Ars in certis rebus non versetur, cum definiatur ex rebus penitus perspectis, planeque cognitis, atque ab opinionis arbitrio seiunctis, scientiaque comprehensis, ut Cic. de Orat. testatur.

Oppug.

DISC. Cum negant Dialecticam in rebus certis versari, significant eam esse commune omnium rerum tractandarum instrumentum, non propriam certi rerum generis doctrinam, ut sit Physica & Ethica: vnde Ars in Generalem, quæ sit generale instrumentum, & in Specialem, quæ certarum rerum dicitur.

Propug.

PAED. At verò in rebus penitus perspectis constare ait.

Propug.

DISC. Rei nomē generatim pro perceptionibus ac notitijs, id est, documentis artium ita sumit: qua significatione si à te supra assumptum fuisset, negassem Assumptionem, quod Dialectica omnino certas Rationis humane vires in differendo ac facultates describat. Atque ita omnis ars ex certis rebus, hoc est proprijs in rebus certis

ternis præceptis constat: secus ars non esset. Sed repeto secundum Argumentum.

PAED. Ars semper finem, quem propositum habet, adipiscitur. At Dialectica non item: unde efficitur artem non esse. Neque enim semper probabilem facit Disputationem, aut persuadet ut fides orationi habeatur.

DISC. Respondeo ad infirmam & ambiguam assumptionem Contradictione. Dialecticam omnino finem suum assequi: qui non est *Fides ac persuasio*, ut infra dissolvetur, sed *bene differere*, quem præceptis legitime conformatis & ipsa Ars obtinet, & Dialecticus ipsdem prudenter adhibitis consequitur. Repete igitur tertium Argumentum.

PAED. Ars sic officium suum tuetur, ut nemo qui ea non sit præditus, id facere possit. Nunc autem cum Dialectica ita non differat, quin multi idiotæ eam faciant: Attis nomine dignanda non videtur.

DISC. Respondeo ad propositionem comparatione eam distinguens: Cum ars omnis à Natura proficiatur, eiusque vis præceptis comprehendatur, facultas autem & perfectio usu comparetur atque absolvatur. Ars quidem ita officium suum tuetur, ut inscius id æquè non teneat, etiam si exercitatione & consuetudine aliquando satis callidè præstet quod Artifex. Nam hoc inscius, qui usu valet, ab artifice differt, quòd ille non potest asserre causam, cur ita fiat, hic potest. Ars enim quousque Naturæ vires progredi possint intuetur, non in vno homine, aut paucis, sed in omnibus usu & exercitatione præstantibus: atque tum Ars nascitur & oritur, cum ex multis exercitationis atque experientiae perceptionibus uniuersa quædam similitum notitia nascitur. Quare Natura, Ars & exercitatio eodem modo agunt: sed Ars est dux certior quàm Natura, & ut usu gignitur, sic crebra exercitatione absoluitur. Quartum igitur deinceps argumentum iteretur.

PAED. Ars est earum rerum quæ sciuntur. Dialectica autem earum rerum non est quæ sciuntur. Non est igitur Ars Dialectica. Propositio à Cicerone secundo de Oratore explicatur.

Ad Definit.
Dialect.

2. Argum.

Oppug.

Propug.

3. Argum.

Oppug.

Propug.

Cicer. 2. Orat.

2. Argum.

Oppug.

tar his verbis: Ars enim earum rerum est, quæ sciuntur.
Oratoris autem omnis actio opinionibus, non scientia
continetur, &c.

Assumptionis hæc ratio est, quod cum Dialectica in
differendo posita sit, & is qui contra disputat, sæpe contra
alterum, & ille contra hunc dicat, de iisdem rebus dispu-
tantes, alterum necesse sit falsum dicere: unde omnino
efficiatur Dialecticam earum rerum non esse quæ scian-
tur, ideoque nec artem.

Propug.

DISC. Facile quidem ad hoc subiectorum distin-
ctione responderi potest. Si intelligis per res quæ sciun-
tur, ea quæ Artis præceptis finibusque continentur, As-
sumptio prorsus falsa est: cum Dialectica certissimis, &
vfu exploratissimis de inueniendo & iudicando præcep-
tis constet: quæ qui tenet, is certè veras differendi leges
& notitias mente comprehendit. Sin per res quæ sciun-
tur, intelligis eas, quæ differentibus proponuntur: teme-
rè & imprudenter Arti tribuis, quod è suis disciplinis de-
promptum in vfu artifice offertur, ab eoque variè tracta-
tur. Id si quis non teneat, quamuis perseuerum sit, dabit
operam vt Dialecticæ præsidio addiscat. Sic enim disse-
rimus exquirendæ veritatis gratia, in qua exquirenda, si
periti artifices sumus, ex certis initijs quod volumus per-
uenimus, hoc est certissimis logicæ documentis verita-
tem indagamus & exquirimus. Quapropter Logica &
certis, quæ sciuntur præceptis constat, & vt res propositas
scientia comprehendat iisdem bene differit: nec ideo
Artis nomine priuanda est. Tandem igitur veniamus ad
id, quod vltimum vniuersa illa argumentatione comple-
tebaris.

3.
Oppug.

Propug.

PAED. Ars suum opus conseruat, non evertit: qua-
re Dialectica nõ videtur ars esse, quod evertat opus suum,
contra veritatem disputando.

DISC. Dialectica opus aut officium suum nec ma-
tat nec evertit, sed statum vniuersum tuetur, atque om-
nia ad suum finem dirigit. Cum autem in vtramque par-
tem aliquis differit, & dissentanea opponit: tum verita-
tem magis illustrat, nisi prorsus arte abutatur. Logica i-
gitur non modò Artis nomine censenda, sed omnino

Artium

Artium Regina habenda est. Quid autem deinceps in
Controuerſiam vocabis?

Ad Definit.
Dialect.

PAED. Sequitur vt de forma, ſineque Dialecticæ
diſſeramus: vnde hæc exiſtit Quæſtio:

III.Q. *An, Bene diſſerere, propriam Dialecti- 3.Q.
ca formam exprimat?*

Hanc quomodo confirmas?

DISC. A Definitione Formæ, hoc modo:

Propug.

Forma eſt per quam res eſt id quod eſt, & à cæteris rebus
diſtinguitur.

Prop.

Nunc autem facultas bene diſſerendi artis documentis com-
prehensæ, eſt ea cauſſa, per quam Logica eſt, & à cæteris arti-
bus diſtinguitur.

Assum.

Vnde efficitur ijs verbis formam Logicæ rectè exprimi.

Comp.

CONTENTIO.

PAED. Ego verò Aſſumptionem exiſtimo valdè in-
firmam eſſe: quòd forma illis verbis legitimè non ſigni-
ficetur. Ac Formam primo communis vitio repre-
hendo: Definitio erit definitæ rei ita propria, vt hanc
propriam formam ab alijs omninò diſtinguat. Atqui hæc de-
finitio eiufmodi non eſt: vnde apparet eam propter com-
munem quandam formam eſſe vicioſam. Aſſumptio in-
de manifeſta eſt, quod, *Bene diſſerere*, ſit Rhetoricæ cum
Dialecticæ commune, cum illa etiam de cauſſis diſſerat.
Quare apparet quod commune eſt, contra legem ſecun-
dam ſoli Dialecticæ eſſe tributum.

Oppug.
Formæ.

Propug.

Prop.

Assum.

Comp.

DISC. Lex ſecunda, καὶ αὐτὴ pro ſua iuſtitia artium
fines regens te vehementer iniuſtitia, ipſorum etiam
Rhetorum auctoritate accuſat. Hi enim dicendi faculta-
tem ſibi vendicant, diſſerendi autem vim Dialecticis re-
linquunt. Et Ariſtoteles totum illud διαλέξειν omnia-
que eius genera Logicis adiudicat. Cicero autem in
Topicis, Cauſſarum propria argumenta eſt Logicis ſum-
pta locis, in præceptis oratorijs explicari, id eſt, nomi-
natim ad cauſſas accommodari proſiteretur. Ex de Orat.
Diſputandi ratio, ait, Dialecticorum ſit: Oratorum au-
tem dicendi & ornandi. Quare idem diligentiffimus

Propug.

Græcorum imitator Dialecticam artem bene differendi, Rhetoricam bene & ornatè dicendi definit. Differit quidem, ut ceteri omnes boni auctores, etiam Orator, verum non sua, sed aliena, nempe Logica facultate differit.

Oppug.

Propug.

P A E D. At verò in Rhetorica peculiaris Inuentio & Dispositio docetur.

D I S C. Hoc iniustitiæ vitium satis perplexum & inutile Rhetores præstent, qui contra artium leges, nomine Rhetoricæ forensæ litigandi instrumentum, ex Grammatica, Rhetorica, & Dialectica, imò ex reliquis etiam disciplinis, & ex ipso iure confuderunt: atque particulas illarum artium, quæ generales & omnium communes erant, ad suas tantum causas additis varijs expertorum hominum consilijs accommodarunt, quæ commodius & expeditius è generalibus artibus depromi, & exerceri potuissent, si diligens institutio & crebra exercitatio adhibita fuisset.

Oppug.

P A E D. Sed tamen illud, *Bene differere*, nimis incertum, latum & vagum est, ut propriam formæ vim non satis exprimat: itaque ex Aristotelis, Ciceronis & aliorum auctoritate ita colligo.

Propositi.

Quæ Definitio propriam totius artis affectionem, subiectum, & finem complectitur: ea accurata & certa est.

Assumpt.

At hæc (Ars bene differendi) illas proprietates non complectitur.

Dialectica Defin. varie.

Aristot. I. Top.

Casparus Rodolphus.

Ciceronis.

Boesij & Phil.

Mel.

Hæc autem Aristotelis, Ciceronis & alia aliorum similes illas exprimunt hoc modo:

Διαλεκτική ἐστὶν ὁ μέθοδος ἀφ' ἧς δι' ὧν δὲ μὲθ' αὐτὴν διαλεχόμεθα, τὰ ἀληθῆ καὶ τὰ ψεῦδη, &c. hoc est, ut Casparus Rodolphus interpretatur. Dialectica est Methodus per quam possumus ratiocinari de omni problemate, ex probabilibus proposito.

Dialectica est Ars veri & falsi deceptatrix.

Dialectica est ars seu via rectè ordine, & bene docendi, quod sit rectè definiendo, diuidendo, argumenta vera connectendo, & malè coherencia seu falsa retaxando & refutando.

Petri Hispani.

Dialectica est ars artium, scientia scientiarum, ad omnium Methodorum principia viam habens.

Perionij.

Dialectica est ars de quaque re proposita probabiliter.

& in vtramque partem differendi.

Dialectica est ratio differendi de rebus in vtramque partem probabiliter. *Iohan. Sturm.*

Dialectica est ars, quæ certam argumentandi rationem docet. *Iod. Will.*

Dialectica est diligens differendi ratio, seu de quaque re proposita probabiliter, & in vtramque partem disputandi facultas. *Cor. Vale.*

Dialectica est artificiosa differendi ratio seu methodus explicandæ cuiuslibet quæstionis. *Fran. Byrsei.*

Dialectica est Philosophiæ instrumentum continens doctrinam simplicium vocum enunciatorum, & argumentationum. *Hospiniani.*

Dialectica est ars benè differendi argumentis, enunciatis, Syllogismis & Methodo. *A Vessodi.*

Dialectica est ars benè definiendi, diuidendi, & argumentandi. *Eras. Sare.*

Dialectica est ars, quæ ex cuiusque rei & verbi affectione diuidendi, definiendi, & argumentandi rationem commonstrat: quæ eadem & Logica vulgo nominatur, &c. *Fra. Hosomani.*

Vides quàm multa hîc à multis definiendo comprehendantur: unde Rameam definitionem vagam & incertam esse apparet. *Complex.*

DISC. Video in Definitione, quæ generalis & accurata esset, nimis multa cumulari: quibus ea suas virtutes & laudes potius amittit. Itaque eiusmodi plerâque definitiones nimis angustas & improprias: Rameam autem, quæ eadem Soeratica, Platonica, & Ciceroniana, generalem, propriè enunciatam, & toti arti communem esse contendo. Nam quamuis multa illæ minuta cumulent, tamen Ramea vniuersum artis Logicæ statum atque essentialem proprietatem, subiectum, & finem elegantius & definiendi legibus conuenientius comprehendit. Propria enim vniuersæ artis affectio & forma est, vis illa & facultas, quæ eius præceptis inclusa ad benè differendum accommodata est: eaque vt à Platone & Aristotele verbo διαίρεσις, ita à Cicerone latine linguæ principe verbo Differere, expressa, atque particula

particula *Bene*, tanquam huius artis summum bonum, & naturali facultate distincta est. Atque hæc forma toti arti communis est, quippe per eius omnes particulas, quæ pariter ad bene disserendum pertinent, diffusa. *Finis* verò officium, & usus, qui huius artis viribus continetur & præstatur, iisdem verbis exprimitur, ut infra clarius dicetur. Et ita *Definitio Genere*, communis essentiae symbolo, & forma finèque proprio perfecta, reliquarum artium *Definitionibus* venusta proportionem respondet. Nulli enim certæ rei subiectæ *Artem* adstringit, sed ita generatim definit, ut omni proposito, enti vel non enti, ut loquitur Aristoteles, hoc est verò vel ficto, simplici vel composito, eius usus communis esse intelligatur, quemadmodum & Grammatica est ars bene loquendi, Rhetorica bene dicendi de quacunque re & materia oblata. Nam ideo illæ tres generales Artes nominantur: quod Magistri ita breuiter discipulis inculcabunt, sed in artis descriptione totius & partium affectiones non conturbabunt ut deinceps particulatim demonstrabitur.

Propug.

P A E D. Sed interim Aristoteles subiectum definiendo attigit, *ἡ δὲ παρὰ τὸς*, de omni: & alij alias addiderunt *proprietates*, vel etiam vim artis alijs verbis expresserunt.

Oppug.

DISC. Attigit sane Aristoteles subiectum, & quidem artem nunc ad necessariam, nunc ad probabilem questionem accommodauit, sed contra suam ipsius legem catholicam, quæ vetat ne, vel quod omnium commune est, id certis rebus, vel quod partis alicuius proprium, id Toti attribuat. Nunc autem tota logica omni enti communis est, quod tum artium generalium distinctione à specialibus, tum generalibus ipsarum *Definitionibus* satis intelligitur. Itaque non debuit *Questioni* necessariæ vel contingenti adstringi: cum etiam de non *Questione* differatur, atque tum simplicium tum coniuictorum, de quibus differitur, ratio præceptis ipsius artis contineatur. Inuentio enim simplicia themata & res nudas sua affectione considerat: vnde progressus sit ad Coniunctas sententias & *Questiones*, de quibus

Simplicia themata.

Axioma-

Axiomatum & Syllogismorum legibus iudicatur. Deinde Necessarium & contingens particulæ artis, nempe Axiomati tantum conueniunt: unde intelligitur inde Artis commune subiectum distinguendum non fuisse: cum etiam hæc distinctio suo in arte loco se commodissime offerat. Ergo illud (De omni) non necesse erat Definitioni attexere, multò minus lex permittebat, artem Necessario & Probabili adstringere: & illud (In utramque partem) addere, quod affirmatione & negatione Axiomatis & Syllogismi continetur. Ad Cicero-
Cicero.
 nianam illam definitionem respondeo, eam non veram definitionem esse, sed laudationis descriptionem, ex genere, & non totius artis, sed vnius eius partis, nempe Axiomatis effectu & fructu proprio: quia illud propriè verum & falsum dicitur, idque diiudicat. Sic & P. Hispanus genere per comparisonem & effectu laudat. Alioquin Cicero cum ex professo Logicam definit, eam artem seu rationem bene disserendi facit, ut est in eius conformatione initio Topicorum, quanquam & s. Tus. eandem disserendi rationem & scientiam appellat. *Nam ars, ex vniuersi sui corporis, non ex vnius membri natura & fructu definienda est, ne contra legem Catholicam specialis affectio, toti attribuantur.* Itaque si Artem demonstrandi, aut argumentandi, vel etiam definiendi, diuidendi, & argumentandi: aut, quæ ex cuiusque rei & verbi affectione diuidendi, definiendi, & argumentandi rationem commonstret: aut Philosophiæ Instrumentum continens rationem simplicium vocum, enunciatorum, & argumentationum, aut similiter definias: ita non ex vniuersi corporis, ut lex tum Definiendi tum Catholicè enunciandi requirit, sed vel ex vnius partis, ut Syllogismi, qui Demonstrationis & argumentationis instrumentum dicitur, vel ex plurium particularum, ex Inuentione & Iudicio collectarum, & inæqualiter confusarum, non tamen omnium naturâ & fructu, valde præposterè definis. Et, si maxime omnes Inuentionis & Iudicii particulas, definiendo colligas, aut ad definitionem aggredes, tamen improprie definis, quodd subiectas veris partibus particulas vel pro vniuersali Causarum totius symbolo præposterè

præpostere sumas, vel eas ad illud ipsum temerè aggreges. Definitio enim est vniuersale symbolum Causarum, essentiam rei & naturam constituentium: non est coaceruatio partium, multò minus rerum legitimis partibus subiectarum. Nam ita præteritis suo loco rebus naturâ prioribus Methodus præceps ad consequentia ruit. Naturâ præcedit vniuersæ artis status & generalissimum officium, quo omnia eius membra referuntur, quod est, *Ars certâque ratio benè differendi, id est, ratione vtendi*: deinde cum id vnâ Mentis actione non absoluitur, sed duabus: sequitur *Partitio*, quæ vniuersum illum artis statum & vsum Rationis distributis officijs explicat. Differimus enim *Inueniendo & Iudicando*: tertia Mentis actio in differenda nulla est. Nunc & notæ viæque inueniendi & res inuentæ nominantur Argumenta ac voces simplices: Iudicium autem fit Axiomatis, Syllogismis & Methodo. Quapropter si tu vel Argumentum, vel quædam eius genera, vt Definitionem, Diuisionemque, ac vel Argumentationem, Demonstrationemue: vel omnes etiam iudicij Species pro definitione coacerues; vel legitimæ Definitioni attexas: inscitè & imprudenter principes Rationis actiones artisque partes, functiones illas inferiores complexas præteris, atque inferiora superioribus præponendo omninò improprie definis.

Oppug.
Docere.

PAED. Sed quoniam præcipuum hominis opus est, docere, vt alij de agnitione Dei cæterisque magnis rebus alios instituunt, atque in eo Rationis actiones cernuntur: Dialectica multò ad naturalem vsum accommodatius & neruosius, *Ars rectè & perspicuè docendi mihi* definiri videretur. Neque ea definitione magni homines sine magno consilio vsi sunt: quia Dialectica efficit, vt ea, quæ ignoramus, discere, & ea, quæ scimus alios docere, possimus.

DISC. Et si vocabulis, re intellecta, non admodum laborandum est: attamen, quia illa sunt rerum notæ, maximè propria eligenda & in arte vsurpanda esse censeo. Docendi itaque vocabulum præcipuum humanæ Rationis vsum significare, idèque ad Logicam Rationis artem definiendum valde accommodatum esse intelligo.

Sed

Ad Definit.
Dialect.

Sed quoniam propriè significat, præcepta tradere, ideòq; ad discipulum affectum est: atque etiam omnium artium officium & fructum complectitur: non videtur vniuersum & Proprium Rationis usum satis exprimere. Nam etiam si in docendo, præcipue dominetur Logica & Rationis usus, dum res argumentis eorumque dispositione explicantur: attamen & res aliarum artium propriæ, logicis axiomatis inclusæ, ipsæque litteræ, syllabæ ac voces suam etiam quandam vim in docendo exerunt: & aliquando differere videmur, vt nihil doceamus. Sed quod vniuersum siue docendi, siue differendi officium in definiendo, diuidendo, & argumentando tantum ponitur: id nec *κατὰ παντός* est, nec Catholicum. Nam vt vniuersus Logicæ usus ita non comprehenditur: ita impropriè pro tota Inuentione, totoque Iudicio, illius duæ, & huius vna particula confunduntur. Definitiones & diuisiones principem quidem in rebus methodicè explicandis locum obtinent: sed solæ tamen non explicari: similiterque in Syllogismo magna quidem Iudicii vis est sed præterea non minor imo maior etiam in Axiomatis & Methodo. Itaque hæc nec propriè cum Definitione Logicæ enunciantur, nec legitimam eius Distributionem faciunt, vt infra dicetur.

Definire.
Diuidere.
Argum.

PAED. Veruntamen mihi illud verbum *Differendi*, à rudibus agricolis & olitoribus in hanc subtilem artem traductum, magnam ambiguitatem & obscuritatem patere videtur. Nam cum vniuersa Rhetorica *κομμοπικα* & *γυμνασι* à Platone dicitur: tum maxime Tropus obscuritatis latebra ab Aristotele efficitur. Quod cum ita sit, mihi vel propria huius facultatis symbola potius adhibenda viderentur, vel quæ eius vim apertius & propius denotent, vt sunt Docere, ratione uti, ratiocinari, disputare, disceptare & si quæ sunt similia.

Oppug.
Differere translationem.

DISC. Plato & Aristoteles vniuersam Logicæ vim vocabulis *διαλέγεσθαι* & *λογίζεσθαι* complexi sunt: quæ princeps latinæ linguæ Cicero verbo Differere etiam definiendo interpretatus est. Atque iidem auctores à quibus tibi auctoritatem contra Tropos comparatam existimas, etiam Tropos vehementer collaudant, si significantes, grati,

Propug.

grati, & de propinquo sumpti sint. Itaque etiam ipsi de vocabulis pro se respondeant, & eorum, quæ ad nos propagarunt, modificationem præstent. Et quoniam Plato & Aristoteles vocabulis simplicibus in definitione uti maluerunt, eaque per coniuncta τὰ λόγια λήδῃ interpretati sunt: Cicero etiam Differere generatim sumpsit, adque alijs aliquando verbis, ut ratiocinari, ratione uti, disputare, per rationem consequentia cernere, principia & causas rerum videre, &c. exposuit. Sunt autem fere omnes illæ voces, quibus Logicæ vis definitur, vel translata, vel per Synecdochen modificata: Sed ex omnibus illis Differere, pro communi Logicæ facultate latissime patet. Ut enim Olitor (ait Varro) differit in areas sui cuiusque generis res: sic in Oratore qui facit differere dicitur: quod ita communiter de inveniendis, enunciando, concludendo, & ordinando dicitur. Disputare, & disputare et si synecdochice, ad communem rationis usum etiam referri possunt: tamen utrumque magis ad iudicium spectare videtur, quod illud propriè purum facere, & sic certa lege iudicare: hoc autem Quæstionem in varias partes distrahere significet. Vide Cap. 2. lib. 2. Schol. Dial. & Talarum ad Defin.

*Explicatio
Tropi.*

*Oppug.
Apodictica
Topica.*

PAED. Sed occurrit aliud, quod vestram Definitionem ambiguam & incertam esse arguit. Nam cum veteres primum Logice in duas partes, Apodicticæ & Dialecticæ distribuerint: atque illam demonstrandi, hanc probabiliter differendi artem definierint: incertum est utra ars definitione vestra contineatur, cum ea generatim bene differendi facultatem explicet.

Propug.

DISC. Imo sic decebat generali Definitione unicam & generalem artem definire. Nam ista Logicæ Partitio omnino falsa est: cum differentia Necessarij & probabilis tantum Axiomatis propria, nihil ad reliquas partes, aut ad totam artem attineat, ut ad Partitionem infra latius dicetur.

III. Q. *An Dialectica proprius finis in eadem
verbis, Benè differendi, contineatur?*

Dialect.

4. Q. De fine
Logicæ.

Affirmatur à Definitione finis ex ipso Arist.

Finis est cuius gratia res est, & quò referuntur omnia.
Atqui benè differendi gratiâ Logica inuenta & conser-
mata est: atq; eò omnia eius præcepta referuntur.
Ergo Benè differere verus & proprius Logicæ finis est.

CONTENTIO.

PAED. De Logicæ Artis fine, qui ab Ramo ipsa De-
finitione compræhenditur, ab alijs autem post eam sepa-
ratim explicatur, diuersas esse video doctorum hominum
sententias. Nam plerique Aristotelis interpretes huic Ar-
ti *Demonstrationem* proponunt, freti hoc prioris Analy-
seos testimonio: Consideratio est de Demonstratione,
& de Demonstratiua scientia.

Oppug.

*Demonstratio
Finis.*

DISC. Lex *αἰσῶς* illam inanem damnat tautolo-
giam, qua per plura explicatur, quod commodius pau-
cioribus expediri potuisset. Quid attinet finem & qui-
dem falsum à Definitione separatim & operosè inquire-
re, qui eadem verissimè & facilimè comprehenditur?
De Demonstratione autem miror tuam inconstantiam,
quòd cum paulò antè Definitione duplicem Logicam
Apodicticam & Dialecticam seu Topicam volueris di-
stinguere, nunc eundem utrîque finem, cum vnaquæque
proprium requireret, proponas. Si Analytica ars de-
monstrandi erit, eius etiam finis erit Demonstratio: Si
Topica ars probabiliter differendi: eius etiam finis, pro-
babilis disputatio seu conclusio fuerit. Sed Aristotelis
locum, vnde finis ille temerè concluditur, videamus: v-
bi si Aristoteles simpliciter proponit se de Demonstra-
tiua scientia dicturum esse: certè inde non efficitur ip-
sum Demonstrationem finem vniuersæ logicæ consti-
tuere. Idem de Categorijs, de Interpretatione, & in
Topicis qua de re futura sit explicatio proponit: an ideo
concludes Logicæ finem in Propositionibus illis nobis
esse præmonstratum? Non opinor. Quod autem initio

Propug.

Proposit.

Affirm.

G.

prioris

prioris Analyseos ita simpliciter proponat, cum hic locus ostendit, (Primum dicendum circa quod, & de quo consideratio est: quoniam circa Demonstrationem, & de Demonstratiua scientia) tum apertius eiusdem repetitio & distinctio idem conuincit, (Definitis autem his, de quo, per quæ & quando, & quomodo fiat omnis Syllogismus, postea dicendum est de Demonstratione: quia Syllogismus magis vniuersalis est.) Ergo tu cum ilis Interpretibus valde aliena ratione in sententiam illam adductus es.

Complex.

Oppug.

*Demonstratio
Philosophorum
propria.*

PAED. At non satis est argumentum quo indecti sumus refellere: opinionem potius ipsam, quam opinionis argumentum refellere conuenit. Et quoniam Demonstratio Philosophorum propria est, & Logicæ præcipuum opus: probabilis autem disputatio etiam Oratorum est & Poëtarum: non video cur ita ineptè, vt tu videris existimare, hic Scopus Logicæ præfigatur.

Propug.

*Demonstratio
eiusmodi nulla.*

DISC. Solam Logicam esse generalem & omnibus omnino communem disserendi artem iam antè respondendi, vt nemo disserat, qui non solius huius artis artificio disserat. Siue igitur nunc necessariò, nunc probabiliter aliquis disserat: ea quidem differentia suo in arte loco explicatur, sed inde toti arti nec specialis finis, nec duplex attribui potest. Neque præcipuum Logicæ opus Demonstratio esse, & cæteris disputationibus longe antecellere poterit, vt ideo illius finis debeat constitui: cum nullum eiusmodi Demonstrationis exemplum vquam fuerit, nec vllum esse possit, vt suo loco ex Petro Ramo comparabimus. Sed etiam si esset & antecelleret: non erit tamen consequens quod hinc efficitur, neque consentaneum. Pronunciatio prima Eloquentiæ pars & princeps à Demosthene & Cicero constituitur: an inde efficietur Rhetoricæ finem esse, bene pronuntiare, quod vnius partis est, non autem bene dicere, quod est vniuersæ artis?

Propositi.

*Omnes artis particule
ad communem finem aspi-
rabunt.*

Verum vt res planior sit, ipsum finitum cum fine proposito conferamus: Age igitur, hoc Logicæ finem Logicam definiamus, Logicam esse artem bene demonstrandi. Sic enim decet artes suo fine definiti: & ad eum

non

non partem aliquam, sed totam & vniuersam earum naturam essentiâque referri: nec vllius rei finis dici potest, ad quem non omnes eius partes spectent, tendant & aspirent: alioquin finis omnium non esset, si alia pars aliò tenderet. Sic Grammatica definitur *ars bene loquendi*: quia eius finis est *bene loqui*: atque ad hunc finem omnes eius vel minimæ particulæ tendunt: quod similiter in cæteris manifestum est. Consequens igitur est, si Demonstratio sit Logicæ finis, Logicam quoque artem bene demonstrandi definiendam esse, & eò omnes eius partes referri. At verò totius Organicæ Logicæ quota pars ad Organicam Demonstrationem propriè refertur? Certè vnicum argumenti genus est in posterioribus Analyticis ex causis Demonstrationi ab Aristotele singulariter attributum, nec tamen totum, sed quod sempiternam, primam, necessariam causam affectionis de proprio subiecto concludendæ habeat. At causæ sunt innumerabiles, & finis, & forma, & generis omnis efficiens, & materia, quæ tales non sunt: & in posterioribus Analyticis multa sunt communia Definitionis & Partitionis cum Demonstratione: multa etiam propria Definitionis & Partitionis, per quas sine Demonstratione rerum omnium essentia docetur ac discitur, cum Aristotelis Demonstratio sit tantum affectionum, & per se accidentium, vt illic præcipitur. Reliqua verò Organi doctrina, vt Categorematum, Categoriarum, Interpretationis, Analaticon priorum tota communis efficitur Apodicticæ & Topicæ, ad Demonstrationem propriè nihil eorum refertur. In Elenchis nihil Demonstrationi vindicatur. Quamobrem cum de tota Logica

Assum.

Complex.

Finis non eris
formis.
Prop.

Nullius artis finem ad fortuitum euentum alligari: sed qui artis potestati subijciatur, actu concludi: atque tum disciplinam *πλὴρῶς ἔχειν*, tanquam diceret, finaliter habere, & finem suum assequi, cum præstatur, quod artis finibus veribusque continentur. Nunc autem quæstiones innumerabiles erunt quæ Demonstrationem Organicam nõ capient: & Logicus, Dialecticûsque circa eas efficiet, quicquid artis viribus potest effici, id est, bene disseret & finem Dialecticæ consequetur, sed tamen non eo modo demonstrabit. Sic multi præstantissimi tum Philosophi tum Oratores & poëtæ permulta rectè disputare: in eorum tamen libris eiusmodi Demonstratio nulla est. An idcirco Dialecticæ & Logicæ facultatibus benè nusquam sint vñ? Quare tandem concludamus, Logicæ aut Dialecticæ finem Demonstrationem nullo modo constitui posse.

Complex.

Oppug.

Demonstratio la-
tis sumpta.

Dr. Ho.

P A E D. Sed quid si Interpretes paulò latius Demonstrationem sumant, vt sit veri & falsi dijudicatio, siue facultas iudicandi, quemadmodum verum à falso internoscatur, quid nam in Oratione consentaneum sit, aut dissentaneum: quæ sit apta aut inepta verborum consecutio, & quamobrem ea vel apta vel inepta pronuncian- da sit? Certè hoc sensu *Demonstratio* potius quàm *Bene dis- serere*, finis Logicæ fuerit. Satis enim constat, nullam in sese artem versari, sed esse aliud artem ipsam, aliud quod Arti sit propositum. Itaque cuiûsque artis finis extra ip- sam quærendus est. Vnde intelligitur, vt Medicinæ finis propositus sit, valetudo: Arti militari, victoria: Archi- tecturæ, opus: sic Dialecticæ illam *Demonstrationem* pro- positam esse.

Propug.

D I S C. Vide quæso quàm procul nunc ab Aristote- lis instituto recedas, vt falsum Logicæ, & male contor- tum finem assignas. Itaque vt id quoquo modo obti- neas, si non vniuersum Logicæ opus, saltem iudicium nomine Demonstrationis obscure & longo verborum anfractu confundis: sed ne hac quidem obscuritate, quod voles, obtinebis. Nam si demonstrare idem sit bo- nis auctoribus quod Differere: tantum de verbis inanis *λογισμὸς* fuerit: & tamen verbum vñtatius, quod in De- finitione

finitione à Cicerone ipso ponitur, potius retinendum. Sin verò tibi idem sit, quod iudicare: certè vnus partis finis, non debet toti arti proponi, cui hoc naturā propositum est, vt prius inueniat, deinde certa dispositione iudicet. Deinde illud valdè alienum est à tuo instituto, quod dicis, artem non in sese versari: sed esse aliud artem ipsam, aliud quod propositum sit arti, & artis finem extra artem esse. Quis dicit autem in sese versari? nisi quatenus Logica vt commune omnium artium formandarum instrumentum, seipsam etiam conformat. Imo rectè dicimus Artem in suo typo depingendo vt logicam in naturali Rationis vsu, cuius expressa sit imago, propriè versari: Logicum autem arte sua instructum de quouis ente & non ente differere. Nec quisquam dubitat aliud esse artem ipsam, aliud id quod Arti propositum sit. Cùm verò finem extra artem esse dicis, certè finem, subiectum, & effectum confundis, Finis enim artis est legitimus præceptorum vsus, qui eorundem facultate & viribus continetur & præstatur: idèoque vt Definitioni vniuersæ artis natura & status, ita & eiusdem finis comprehenditur. Atque ita ars dicitur, vt antè ex 2. cap. 1. Top. dixi, *τὰς ἀρχὰς ἔχειν*, quando id præstatur, quod eius præceptis continetur, & præstandum docetur. Res autem artificii subiecta & proposita, de qua differit, si Ethica, Physica, aut alterius artis sit, extra Logicam est, & hinc opus, in quo efficiendo Artifex sibi arte rectè vti proponit, similiter extra artem manet: quod, vt ipsa quoque operatio, est Artificis artis beneficio comparatum effectum. Hæc tu vide quomodo confundas: & tamen dicis Demonstrationem, quæ artis pars efficitur, esse Logicæ finem, quasi dicas Syllogismum, aut eius exemplum esse Logicæ finem. Hinc etiam exempla, quibus finem extra artem demonstrare cupis, aliena esse intelligis. Non enim vt valetudo est extra Medicinam, & Victoria extra artem militarem, & Opus extra Architecturam: sic etiam Demonstratio extra Logicam, sed potius Demonstrationis, si quæ esset, Subiectum & Opus, extra Logicam esset. Quanquam nec Medicinæ finis propriè

est Valetudo, etiamſi eam Medicus petat, ſed potius, *Benè mederi* : quem finem, etiamſi valetudinem non reſtituat, tamen, ſi omnia ſecundum rationem faciat, medicus conſequitur.

Oppug.
Probabilis con-
cluſio;
Jacobus Gorſc.
&c.

PAED. Verum, quoniam alius de Demonſtratione diſſerendi locus erit, *Probabilis Concluſio* Dialecticæ propoſita videri queat, ad quam comparandam eius officium accommodatum ſit. Nam etſi Dialecticus etiam concludit nonnunquam neceſſariò (quod ea diſciplina efficit, quam Apodicticè appellamus) tamen id rariùs ſit : hoc autem genus probabile frequentiffimum eſt : idèòque huius partis finem toti Arti diſſerendi, dari quibuſdam placet.

Propug.

DISC. Et hinc apparet quàm facile à via deſectamus, ſi non rectà ingrediamur. *Benè diſſerere*, eſt Logicæ verus & rectus finis : in cuius particula, quæ eſt de Axiomatis, cùm ſit differentia Neceſſitatis, & probabilitatis, quæ non in præcepta, ſed in diuerſa exempla cadit : inde duplicem Logicam quaſi deuij interpretes commenti ſunt, vnā de neceſſariorum Demonſtratione, alteram de probabilium Concluſione. Hi diſtincti fructus cùm vſpiciam in Organo quaſi Logicæ fines attingantur : alij præſtantix argumento freti, *Demonſtrationem*, alij frequentiam prætendentes, *Probabilem Concluſionem* vniuerſæ Artis finem conſtituunt. Itaque ſi probabilitas & Neceſſitas ſunt communes Axiomatis affectiones tantum, nec quicquam vel ad Argumenta per ſe conſiderata, vel ad Syllogiſmum & Methodum attinent : nec probabilitas aut probabilis concluſio ex partis vnius affectione toti arti attribui poteſt. Verum autem primum, vt poſtea latius diſſeretur : verum igitur & poſtremum. Deinde Concluſio proprius Syllogiſmi fructus & finis eaque illius legibus ſemper neceſſaria eſt : probabilitas autem tantum in Axiomatis, nempe Propositione & Aſſumptione eſſe poteſt : vnde etiam licet probabilem Concluſionem appellare, ſed ea diſtinctio ad Syllogiſmi artem nihil ſpectat.

Propoſit.

Aſſump.
Complex.

Oppug.

PAED. At verò ſi à partis affectione non debet

toti arti scopus præfigi: non tamen negabis, si duplex
 Ars sit Apodictice & Dialectice; duplicem etiam fi-
 nem esse, illius nimirum Demonstrationem seu ne-
 cessariam conclusionem, huius autem probabilem.
 Nunc autem duplex ars hîc omnino etiam magnis vi-
 ris esse videtur. Quare duplicem illum finem etiam sal-
 tem obtinebo.

Ad Definit.
 Dialect.

Duplex finis.

Proposis.

Assumps.

Compl.

DISC. Propositionem sanè tuæ argumentatio-
 nis tibi facile concedam, si duplex ars sit, & earum v-
 na demonstrandi, altera probabiliter concludendi. Sed
 quod assumpxisti id omnino bona magnorum viro-
 rum cum venia pernego. Etenim nec alia Inuentio
 dispositioque demonstrandi, alia probabiliter conclu-
 dendi tradi potest, nec illæ differentię quicquam ad to-
 tam Logicam attinent, ut ad partitionem etiam di-
 cetur. Vnde efficitur, ut non duplex ars sit, ita nec du-
 os fines, multo minus alterutrum toti arti affingendum
 esse.

Propug.

PAREO. Attamen mihi Officium Artis videtur à
 fine distinguendum esse, quòd sit coniuncta officij, fi-
 nisque Quæstio, non eadem: quòd illud huius conse-
 quendi causâ adhiberi soleat. Sit igitur officium o-
 mnia præstare, quæ ad benè differendum conducunt,
 & adhiberi solent ad fidem faciendam. Finis autem
 sit, ipsa Fides, quæ argumentis eorûmque Iudicio effi-
 citur.

Oppug.

Fides,

DISC. Ego verò perparuum, aut nullum omnino
 discrimen hîc agnosco. An non is finis est cuius gratia
 inuenta est & conformata Logica? An non benè disse-
 rendi causâ Logica in Scholis docetur. Maxime verò. Sed
 an non officium videatur, præcepta ad illum finem per-
 tinentia usurpare, & ad benè differendum dirigere? Fi-
 nis certè definitione generali exprimitur, totâque arte
 efficitur: Officium eadem significatur, & exercitatio-
 ne absolvitur. Quod autem Fidem, qui aliquis est fru-
 ctus & effectus Differentis, pro Logicæ fine obtrudis;
 id eodem argumento, quo Demonstrationem paulò an-
 tè, etiam refuto. Definire enim decet in re, & negotias, ex
 bona & perfecta actione, summo quippe finè virtutum

Propug.

Fides,

omnium, non solum in actione externa, sed etiam in intima animi contemplatione positarum, ait Aristot. cap. 3. lib. 8. Polit. Finis siquidem est actio, & huius gratia facultas adhibetur, ait 8. cap. 9. Philosop. Itaque verbo *ἡ τελειότης*, Aristoteli, ut communiter Logica definitur, sic eius etiam finis significatur. Atque ita aliquis summum artis bonum adeptus est, quando tantum præstitit, quantum finibus artis continetur, non quando fidem fecit, quam sæpè propter imperitum & refractarium auditorem facere non potest. Huc optime quadrat id quod ex 1. Top. cap. 2. citavi, nos *τοῦ τέλους* finaliter, hoc est, perfectè & absolutè disciplinam habere, quando similiter habeamus ac in Rhetorica, Medicina & eiusmodi facultatibus: id autem est, quoad eius fieri poterit, quæ statuimus efficere. Nec enim in omni causa Orator persuadebit, nec medicus semper sanabit: sed si nihil omiserit eorum, quæ fieri possint, præclare scientia instructum fuisse dicemus. Quintilian. lib. 2. cap. 17. eandem sententiam copiosius tractauit.

5. *Quest.*
De Differentijs.

V. Q. *An verum Logica & Rhetorica
discrimen sit, Differere & Dicere?*

Confirmatur à Formæ proprietate.

Forma est per quam res est id quod est, & à cæteris rebus distinguitur.

At benè Differere Logica, Dicere Rhetorica forma est.

Ergo eadem differentia ille artes distinguuntur.

CONTENTIO.

Oppug.

Copia & breuitas.

Prop.

Affirm.

P A E D. Tu mihi vna eademque Definitione ea omnia præstabis, quæ separatim ab alijs studiosè inquirentur. Sed si utræque ars differendi facultatem continet, & ad verisimilem persuasionem refertur: certe eo discrimine non rectè separantur, sed aliud constituendum est. Nunc autem non modo illud se ita habet, sed Rhetorica etiam cum apparatu & copia differendi rationem instituit:

stituit: vnde intelligimus sapienter aliud in modo differendi discrimen olim à Zenone constitutum esse. Nam cum Dialecticam videret rudiùs & contractius, Rhetoricam autem cultius & explicatius omnia differere: manu ille demonstrare solitus est, quid inter has artes interesset. Cum enim compresserat digitos, pugnumque fecerat, Dialecticam aiebat eiusmodi esse: Cum autem diduxerat & manum dilatauerat: palmæ illius similem eloquentiam esse dicebat. Atque ante hunc Aristoteles principio artis Rhetoricæ dicit, illam artem quasi ex altera parte respondere Dialecticæ, ut hoc videlicet differant inter se, quod hæc ratio dicendi latior sit, illa loquendi contractior. Quæ verba planissimè discrimen inter Rhetoricam & Dialecticam explicant.

Ad Defin.
Dialect.

Comp.

DISC. Vtinam perspicua breuitate omnia expendantur: sed quid quæso magis intricatum est & confusum, quàm docere & fateri Logicam formam veras differentias constituere, & his tamen neglectis alias curiose & quidem falsas inquirere? Supra ostendi Logicam esse solam differendi artem, cuius facultate omnes omnino auctores differant. Nec ideo Rhetorica est ars differendi, quod Rhetores in Oratorio Instrumento ex multis artibus confuso è generali Logica quædam argumentorum & Dispositionis genera ad certas causas, quas illi in foro ferè tractabant, accommodauerunt. Fatentur antiquissimi Rhetores, & nostra etiam memoria clarissimi viri, quæ Rhetores de Inventionem & Dispositionem tradidère, ea esse è Dialecticis deducta. An igitur Rhetorica alienas sibi facultates, & hinc alienam Definitionem vendicabit? Minimè verò: Theologi quoque ad formandas conciones argumentorum genera & Dispositionis formas diligenter applicant: attramen se artem differendi tradere minimè asserunt. Cum igitur sola Dialectica benè differat, Grammatica rectè loquatur, Rhetorica ornatè dicat: illis tantum finibus & proprijs documentis illæ artes distinguuntur, vsu autem omnium rerum communi coniunguntur. Alterum autem illud discrimen non est ipsarum

Propug.

Assum.

Prop.

rum artium, sed hominum vel tenuiter & aride, vel copiose & abunde differentium: quæ dissimilitudo inde nata est, quodd olim studiis & professionibus distractis Rhetoricæ Scholæ à Philosophicis separarentur, eum Rhetores artem dicendi è varijs disciplinis confusam sibi vendicantes & causas splendide agentes Philosophis Dialecticam nudatam & spoliatam tanquam umbratilis & Scholasticæ disputationis magistratam reliquerunt. Nam alioquin omnis illa Rhetorum copia, quæ in rebus, & argumentationibus, itémque Digressionibus, & Commorationibus consistit, Dialecticorum propria est: qui illam sua arte complexi omnibus auditoribus communem faciunt. Omne enim argumenti genus ad amplificandum adhiberi potest, & ad illustrandum atque exornandum: deinde etiam Axiomatibus quævis amplificatio enunciat, & prosyllogismi cum Syllogismis coniuncti efficiunt illas Rhetorum multarum partium argumentationes. Methodus denique Digressiones & Commorationes, tanquam Diæretica & Explicationes crypticas complectitur. Hæc etiam tam admirabiles opes è Logica Rhetores in suam illam litigandi artem comportarunt, & variè exposuerunt, ut ita quasi suo artificio contenti nihil à Dialecticis amplius petere opus haberent. Relinquitur igitur Rhetoricæ solus ornatus proprius, qui etiam quandam amplificandi venustatem habet, sed non illam excellentem dignitatem, quæ est in rebus ipsis. Sic sapientissimus Cicero, etiam si illud Rhetorum discrimen ut à Græcis magistris acceperat, ita, ut cætera omnia, in libris Orationis interpretatus sit: tamen naturali mentis lumine in veram artium distinctionem incidit, cum Dialecticæ tantum rationem differendi, Rhetoricæ exornandi attribuit, artiumque commenta naturæ facultate, & exercitationis assiduitate in philosophia tractanda & causis agendis valde superavit.

Comp.

6. Q.
De altero nomine.

V L Q. *An Dialectica eodem sensu Logica dicta sit?*

Affirmatur à Notatione pari.

Σ *ἡ δαλζυαδὲ & λογικήαδὲ generaliter eodem sensu accipiuntur: certè et Dialectica et Logica.*
Assumptum. Ergo et postremum.

CONTENTIO.

P A R T. Vt hæc quoque breuiter discutiatur Quæ- **Oppug.**
stio, verbo, quæ mihi in mentem veniunt dicam. Et qui- **Comp.**
dem, etsi illæ voces solent generatim eodem sensu vsur-
pari, magnum tamen inter eas discrimen esse mihi vide-
tur. Primum enim Logicæ vocabulum latissimè sumitur
in Diuisione Philosophiæ, vt eas artes complectatur om- **Assum.**
nes quæ sermonis sunt, atque orationis. Deinde cùm ipsi
etiam disserendi arti tribuitur, multo communius est,
quàm Dialecticæ vocabulum. Nam veteres primùm Lo- **Io. St.**
gicæ in duas partes diuiserunt, in Apodicticæ & Diale-
cticæ: quarum alteram deinde etiam pro toto posue-
runt. propterea quòd maiorem ad disserendum materi-
am suppeditaret. Vnde apparet vocem Dialecticæ multò
esse angustiorẽ, vt quæ partem, nempe probabiliter dis-
serendi rationem significet. Præterea etiam ex Cicerone
intelligimus, eam quoque partem disserendi, quæ iudi- **3.**
candi vias aperit, à Stoicis Dialecticam appellatam fuisse.
Quæ cum ita sint, etiamsi Peripatetici *καὶ ἐξ ὧν* disseren- **Prop.**
di arti, vt in hoc genere præstantiori commune nomen
Logicæ attribuerint: manifestum tamen inter eas vo-
ces discrimen negari nullo modo potest.

D I S C. Non defuerunt quidem vnquam verborum **Propug.**
nouorum architecti: & sanè sit sæpenuerò, vt aliter
loquantur homines, ac rerum ipsarum natura se habe-
at. Sed de vocum illarum vi & vsu sic breuiter respon-
deo:

Si & res ipsa, Logica nimirum, omninò generalis est, **Prop.**
& eius vocabula illa eodem sensu generaliter ab antiquis-
simis auctoribus vsurpata sunt: certè nullum inter ea ve-
rum discrimen est; sed vtrumque æquè generale & com-
mune totam quomodocunq; disserendi rationem com-
plectitur.

Nunc autem & res ipsa vocabulis subiecta, tota **Assum.**
generalis

generalis est, & vocabula eodem sensu ad generalem illam rationis communionem significandam ab antiquissimis auctoribus usurpata sunt.

*Prosyl.
Assum.*

Nam vel in ipsius Aristotelis Organo, in quo videtur triplex Logica institui, omnia prorsus communia sunt, nihil huius vel illius omnino proprium est: vide Scho. Dial. lib. 2. cap. 3. §. &c. Et infra ad Partit. Plato autem, qui primus in Philosophia Dialecticam, & Aristoteles, qui primus Logicam pro eadem re nominasse videtur, itemque reliqui Peripatetici & Stoici, vocabulis illis generaliter vsi sunt ad omnem differendi vim significandum. Dialecticæ verò, Dialectici, & διαλεκτικῶν vocabula Platoni planè sunt generalia, & omnem differendi facultatem complexa, ita ut is etiam ijs contentus alia non adhibuerit, & communionem verbi διαλεκτικῶν per τῶν λόγων χρῆσις interpretatus sit. Logicæ autem vocabulum pro eadem re Vallæ videtur in Dialecticis, lib. 3. cap. 44. ab Aristotele primò factum esse, quòd λόγους, id est, rationes & argumenta suppeditet. Aristoteles itaque & Dialecticæ, & Dialectici, & Logicæ & Logici, & διαλεκτικῶν & λογικῶν vocabulis generaliter locis varijs vsus est. vide Schol. Dial. lib. 2. cap. 2. & Talmæum ad defin. Dialect. Latini etiam, ut Tullius & Quintilianus mirificè hanc generalem rationis communionem & re & verbis confirmarunt. Et clarissimi nostra memoria Logici, etsi plerique vel totam Logicam vel Syllogismum saltem ex Necessarij, Probabilis, & falsi differentijs distribuunt: tamen proposita tantum illa partitione, artem nihilominus vnam generalem & communem faciunt, nisi quod separatim quasdam de demonstratione obseruationes addant.

Comp.

Ergo reuera inter illas voces discrimen nullum est: cum vtraque eodem sensu antiquissimi in eadem re vsi sint.

Quòd autem in Philosophiæ diuisione Logica commune trium generalium artium nomen constituitur, eaque distributio Peripateticis, & in primis Aristoteli tribuitur à quibusdam: certè in ijs quidem libris Aristotelis, qui extant, nomen Logicæ illo sensu reperiri non opinor. Et quanquam Grammaticorum etiam & Rhetorum præcepta

De Subiecto D.

præcepta sermonis sunt atque orationis, quæ Instrumentum est Philosophiæ, vt sic Logica ars *ἡ τοῦ λόγου* à sermone & oratione ab illis auctoribus appellata sit: tamē, quia ea demum oratio est, quæ rationibus argumentosa & quasi sapiens est, eam ob causam illi auctores non tam Grammaticorum puritati, Rhetorum splendori, quàm sapientiæ & sublimitati Dialecticorum, illud nomen tribuisse videntur, vt in hoc vsu sit Synecdoche speciei præstantioris. Deinde, quod Aristoteles etiam Dialecticam aliquando, philosophos fortasse quosdam secutus, specialiter pro verisimili differendi ratione, vsurpauit; agnoscamus in eo Synecdochen generis pro specie, ad eius Philosophiam intelligendum: quemadmodum & Logicæ Verbum in eadem verisimilitudine aliquando idem ille vsurpauit. Similis Synecdoche totius est, quod Cicero vsurpauit vt & Stoici, solum Iudicium Dialecticam nominauit, teste Boetio. Etsi verò Stoici hanc generalem differendi artem angustius tractauēre, solum Iudicium expli- cantes; talem qualemcunque suam artem, sine Necessitatis & Probabilitatis discrimine, Dialecticam nominarunt; nec commodè Iudicium, nisi saltem aliquid Inventionis miscerent, videntur docere potuisse. Quamobrem Dialectica seu Logica est ars bene differendi, & re & vocabulis generalis; ideoque sic generaliter intelligatur. Præterea autem etiam vocum modificatio notetur, vt ex utroque genere significationis nobis fructus constet, ars autem propterea non confundatur.

Boetius in
Top. Cic.

VII. Q. DE DIALECTICÆ Q. 7.

Subiecto.

An Dialecticæ certa materia, de qua differat, aut certa aliqua forma, ad quam disputationem applicet, separatim proponenda sit?

Negatur tum à communi Adiunctorum plurium ad idem subiectum affectione, tum ab ipsorum præceptorum forma.

An Thema
simplex aut
Compositum
Logicæ propo-
nendum?

Quod cum generalibus artibus æqualiter subiectum satis ipsarum distinctione ac generalibus definitionibus significatur:

nificatur: tum ipsius Logice præceptis & progressu per se continetur & efficitur: id separatim in arte non debet explicari.

Esset enim in legem $\chi\alpha\delta'$ αὐτὸ iniustum, & in legem $\chi\alpha\delta$ $\lambda\alpha$ ridiculum.

Affum.

Atqui tum OMNIA, scilicet Entia vel non entia æqualiter tribus generalibus artibus subiecta, & a suis ipsarum distinctionibus & communibus definitionibus significantur: tum eorum forma et modus ipsius logice præceptis per se continetur et efficitur.

Omnia enim sermone, ornatu & ratione tractari possunt: nihil excipitur: Atque ideo Aristoteles hic omne Ens vel non ens nominavit.

Et hinc generales artes a specialibus distinguuntur, quod illæ in omnibus versentur, hæ certarum rerum propriæ sicut. Quare & generales illarum definitiones nullis certis distinctæ rebus significant, non minus eas omni proposito, vero vel ficto, simplici vel composito esse communes, quam sint in homine facultates loquendi, dicendi, & ratione utendi.

Postremo propositarum rerum forma & modus ipsius Logice præceptis ita continetur, ut Inuentio Theoremata simplicia distinguat. Axematum doctrina constituit coniuncta, de quibus tum hæc ipsa per se, tum Syllogismus & Methodus iudicet.

Comp.

Ergo nec subiecta materia, nec eius consideranda forma, licet in arte explicari debet.

CONTENTIO.

Oppug.

Non facile ex
Definitione om-
nia illa intelligi.

P A E D. Quicquid præcipies, inquit Horatius, est brevis: sed cauere etiam iubet ne sit nimia breuitas obscurus. Hoc certè vobis iure occinitur, qui ex una Definitione omnia deducitis, formam, finem, officium, subiectum & si quæ sunt eiusmodi: quin eadem etiam Efficientem procreantem. Benè differentium usum, & Conseruantem, nimirum assiduam benè differendi exercitationem, qua artis status conseruetur, comprehenditis. Hos tam multiplices definitionis fructus aliquis satis tentans & in artibus versatus ex illo fasciculo carpat: discipulus rudis & minimè subactus illos se præceptum ne somniabit quidem.

Propug.

D I S C. Imò homo rudis, ne quid ipsa Definitione quidem intelliget, nisi doctor & institutor, labor & i-

Aria accedat. Hoc autem adiumento omnes illos fructus ex una Definitione multò facilius, quàm ex multis obsecrè & impropie cumularis præceptiunculis intelliget. Quid enim facilius, quàm ex Definitione, Doctoris institutione vel commentario brevissimè illustrata, percipere primum ipsum Genus (*Ars*) significare, constantem Dialecticæ materiam, nempe præcepta suis legibus iudicatà, & eorum methodicam informationem: deinde, duo illa verba (*Benè differere*) exprimere tum formam Logicæ, quæ eadem vera differentia: tum finem, summumque bonum, quod præstare & consequi hæc ars possit, quod idem in actu & officium eius, & effectum sit: eaque omnia tam latè patère, quàm naturalis rationis usus pateat, atque similiter in omni proposito versari? Nunc confer quæ separatim de fine, officio, differentia, subiecta materia, & similibus rebus solent inquiri, & pleraque non satis legitimè explicari: confer etiam Institutoris vocem, & satis copiosas commentationes. Non est igitur quod verearis ne vel obscurus fias, si ita brevis esse labores, vel ut pueri hæc intelligant, quæ ita prompta, atque ad discendum naturam accommodata sunt. Quamobrem hoc inani abiecto metu, rem ipsam videamus.

P A E D. Si omnia, etiam non Entia Logicæ proposita sunt: omnia etiam in Arte pinget. At verò in arte non omnia pingit. Ergo nec proposita sunt omnia.

Disc. Tu mihi iam Artis & Artificis subiectum confundis. Ars sibi Rationem humanam ut typum proponit, quam suis præceptis ita effingat & describat, ut ipsa sit Rationis expressa imago & effigies. Rationis autem actiones & vires in benè differentium, & hominum expertorum usu atque exemplis propalam sunt expositæ, ut inde eius imaginis lineamenta adumbrari, & paulatim ipsa absolui possit. Usus autem ille consistit in omnibus omnino rebus, quas Mēs hominis capere, cognoscere, intelligere & exponere possit. siue illæ ita existant in rerū natura, siue etiā fingantur, & quidē vel simplices vel in sententia coniunctæ. Et quoniam hic innumerabilia sunt, & infinita exempla: ex illis certæ differendi rationes ac formæ Experientia & Inductione collectæ, & sic generales notiones,

Propug.

*Omnia in arte,
pingenda.*

Propug.

*Subiectum
Artis.*

*Subiectum
Artificis.*

notiones, quæ sunt artis documenta, constitutæ sunt, quibus Artifex deinde Instructus vicissim de omni proposito, ente & non ente differit. Artis igitur subiectum, quod generalibus suis præceptis interpretatur, est *Naturalis Rationis* usus, qui in exemplis infinitis apparet, sed in Arte summam generalibus notionibus contractus distinguitur: Artifici autem ad artem exercendam vicissim omne ens & non ens, omneque Thema certo progressu proponitur. Ars igitur non indiuidua, exceptis exemplis, sed vniuersalia, quæ sunt præcepta complectitur: Artifex in omni proposito atque in Indiuiduis versatur. Hæc non sunt confundenda, sed vt perspicue artis conformatione & progressu reuera comprehenduntur, ita in Scholis etiam & Commentarijs explanabuntur.

*Oppug.
De Sophistica.*

PAED. Sed si etiam in non ente artifex versatur: Sophistica cum arte coniungi debebat: quam cum P. Ramus prætermittat: non poterit ille non ens similiter arti subijcere. Aristoteles enim 1. cap. 6. Philosophiæ, non Eni Sophistis subiectum esse confirmat.

Propug.

DISC. Sophistis quidem proprie subiectum est, non ens, quod apparet, sed verè non est: attamen quia non ens opinabile est, ait idem Philosophus de Interpret. & 1. cap. secundi, quartoque quarti Top. & quarto primi Elenc: illud etiam Dialectico rectè proponitur, præsertim cum etiam plurimum versetur, in non entis refutatione. Imo cum non ens saepe ad iucunditatem aut declarationem fingatur; atque etiam in Comparatis veri & Entis vim obtineat, eademque arte qua ens tractetur: illud à generali & communi Logicæ usu alienum non est.

*Oppug.
De generibus
Causarum.
Prop.
Rel.
Assum.*

PAED. Sed quomodo Logicus in omni proposito versetur, cum & Rhetores certa Causarum, & Theologi certa Concionum genera suæ arti quasi propria attribuant, atque illa etiam ipsis à Philosophis concedantur, quemadmodum & vicissim Rhetores Logicis certas relinquunt Quæstiones? *Sim* enim, quam Cicero Consultationem & Propositum vocare solet, Dialecticorum & Philosophorum propriam esse volunt: qui non singulas res intueantur ac spectent, sed de vniuerso genere rerum disputent. *Sim* autem, hoc est finitam Quæstio-

nem, quam Cicero Causam & Controversiam vocat, quæque in temporibus, actionibus, personis, & certis negotijs cernitur. Rhetores sibi vendicant: eamque tribus generibus distinguunt, in quibus omnis definita Quæstio lateat. Et Theologi vel ea ipsa Causarum, vel alia etiam genera sibi constituunt, ad quæ suas conciones referant: Atque utrique certas inveniendi ac disponendi rationes ad ea genera accommodant. Itaque hinc satis apparet, non à Dialectico propriè omne Ens & non Ens tractari. *Comp.*

Disc. Et de Quæstionibus infra, & de Causarum Propug. generibus aliàs in Pædagogia Rhetorica. Deo dante, cōferemus: hic autem breuiter ex lege iustitiæ *K&D' au' rē ita* respondeo.

Quod soli Dialecticæ homogeneous, cognatum & essentialiale est; id iniquè & inscienter Rhetoricæ aut alij attribuitur. Ita enim Lex iustitiæ sancit, ut quæque ars rebus sibi cognatis & essentialibus perficiatur, nec alienis misceatur, ut certi artium fines natura distincti teneantur. *Prop. Assumpt.*

Nunc autem omnis Quæstionum & doctrina soli Dialecticæ essentialis, & disputatio Dialecticorum propria est. Nam primum omne Quæstionis genus est Axioma seu Enunciatio: quæ quemadmodum ex argumentis cōficiatur, & deinde iudicetur in sola Logica præcipitur. Deinde quicunque Quæstionem differit qualemcunque, ille Dialecticus est, & Dialecticæ artificio differit.

Ergo iniquè & inscienter Rhetoricæ aliqua Thematum seu Quæstionum genera attribuuntur. Quis enim non modò iustum, sed aptum etiam & conueniens iudicet, illud quod natura vnius generis & Coniunctum sit, ita distrahere ac discerpere, ut eius partes diuersis artibus subijciantur, ad quas vnius tantum facultas affecta sit, & naturali ratione pertineat? Sed Quæstionum genera ita natura coniuncta esse & coherere, ut pariter vni arti subiecta sint omnia, inde manifestum est, quòd omnis eorū & doctrina & disputatio Rationis sit, hoc est, quòd quælibet Quæstio mentis in differendo proprijs actionibus & cōficiatur, & disputeretur. Non enim *Om̃s* tantum & *H.* *gene-*

generalis Quæstio, quæ Philosophorum esse dicitur, sed *uñdiu*; etiam & specialis ex Categorematis, hoc est ex argumentis conficitur, atq; Axiomaticis legibus iudicatur: deinde verò in vsu & Oratione similiter vtraq; argumentis, eorumq; iudicio differitur. At verò Logica Rationis, hoc est argumentis eorumq; iudicio differendi ars sola est: Rhetorica verò ornatum Orationis, vt Grammatica sermonis puritatem gubernat. Et sic ex coniuncto trium illarum generalium artium vsu omnes perfectæ Orationis virtutes existunt. Hinc igitur efficitur vni Logicæ omnem Quæstionum rationem ac disputationem homogeneam esse; ideoque inconuenienter quoddam eorum genus tanquam membrum à suo corpore auulsum alienæ arti attribui.

Compl.

Oppug.

P A E D. Si argumentis, eorumq; iudicio, ais, Quæstio & constat & explicatur: solius Logicæ propria est. At ego hanc consecutionem propterea nego, quòd Rhetorica etiam suas causas argumentis eorumq; iudicio ita pertractet, vt hæc latius Dialectica autè preliùs differat.

Propug.

D I S C. Tu mihi eandem quorundam Cantilenam insufurras: ad quam suprà respondi, Rhetoricam esse artem dicendi non differendi, hoc est, eam ornatum Orationis, non differendi rationem præstare, idq; rationibus & magnorum hominum auctoritatibus ostendi. Neque enim frustra clarissimus D. Philippus Melan. in Instit.

Phil. Mel.

“ Rhet. pronunciauit hanc sententiam: Ego certum argumentorum iudicium à Dialecticis, Ornamentorum figurarum à Rhetoribus peto. Item: Loci Inventionis & Dispositionis à magnis Rhetoribus negliguntur: & cum ea sit sola Dialecticorum facultas, nihil minus quam sua illi agnoscunt. Itaque solus Orationis ornatus Rhetoricæ homogeneus est; differendi autem omnis ratio & facultas heterogenea.

Oppug.

P A E D. Sed si auctoritatibus pugnare libet, eæ certè omnes mecum faciunt, quas tu contra me adducis. Nam & antiquitas & nostra etiam ætas, ferè Rhetoricæ non modò certa Quæstionum genera, sed differendi etiam, hoc est inueniendi ac disponendi rationes adiudicauit.

Propug.

D I S C. Non ignoro illam confusionem in liberales artes

De Subie-
cto D.*Quintil. lib.
3. cap. 1.*

artes inductam esse: & hæc est P. Rami contentio ut ea
 sublata distinctionis & perspicuitatis lumen restituatur.
 Cum autem Rhetores quidam, ut Corax & Thyfias di-
 stractis ijs studijs, quæ natura coniuncta essent, quandam
 in foro & curia litigandi ac deliberandi artem nomine
 Rhetoricæ ex confusis aliarum artium: facultatibus fa-
 bricati essent: præstantes deinceps homines more poti-
 us quodam contra naturalem rationis & Orationis usum
 introducto, quàm certa ratione ac naturæ lege, illam qui-
 dem, quàm à Magistris suis acceperant, confusionem, in
 Rhetorica describenda retinuerunt, atque illo falso bre-
 uitatis & copię discrimine Dialecticam Rhetoricamque
 distinguentes, ei conuenienter passim ferè locuti sunt.
 Attamen iidem naturali rationis lumine etiam natura-
 lem artium distinctionem apertissimè & planissimè cum
 testimonijs sæpè suis, quasi aliud agentes & aliqui antici-
 pantes, significarunt, tum verò in primis ipso opere & v-
 su in omni Orationis ac scriptionis genere, naturali po-
 tius rationis vsui, quàm vulgaris præceptiunculis conue-
 nienter conformato, expresserunt. Meministi me ex A-
 ristotele & Cicerone suprà, & paulò ante ex Phil. Mel.
 Clarissimo Germaniæ lumine, quædam testimonia at-
 tingere, quibus vniuersa & differendi facultas soli Diale-
 cticæ, & dicendi ratio Rhetoricæ attributa est. Huc plu-
 rima alia non modò antiquitatis, sed nostræ etiam æta-
 tis testimonia aggregari quidem possent, sed hoc vno Ci-
 ceronis de Finibus breuitatis causâ erimus contenti.
 Dialecticam, ait, contemnit Epicurus, quæ una continet
 omnem, & perspiciendi quid in quaque re sit, scientiam,
 & iudicandi, quale quidque sit, ac ratione & via dispu-
 tandi. Si igitur vna ac sola Dialectica continet omnem
 differendi rationem: efficitur Rhetoricæ nullas differen-
 di partes esse.

Prop.

PAED. Attamen eæ non frustra illi videntur à sum-
 mis viris attributæ; ut Dicere, Ciceroni & alijs, non ita
 angustè significet ornatè eloqui, sed omnia Oratoris of-
 ficia complectatur, & Ornatus non omnem Rhetoricæ
 facultatem, sed præcipuum eius splendorem exprimat.

Oppug.

DISC. Sunt quidem ex differendi arte, eius quædam Propug.

Hij.

parti-

particulæ forensi Rhetoricæ attributæ, & quidem à politicis quibusdā magistris, vt peculiari quasi arte, seu Instrumento, omnia politici hominis in causis agendis officia, ex diuersis tamen artibus confusa, complexo, certos homines in disciplinam receptos ad politiam, hoc est ad forum & curiam informarent. Attamen illi ipsi Magistri, nec illam Oratoriam seu politicam Institutionem, generalem ac puram Rhetoricam (quæ ars sit ornatus tantum) nec differendi rationes eius proprias esse censuerunt: sed tum generalium artium, præcipueque Dialecticæ quædam & Rhetoricæ ferè omnia, pauca autem Grammaticæ præcepta, tum Philosophiæ etiam atque Iuris quædam decreta ad Causas forenses ac politicas, suis, vtpote expertorum hominum consilijs applicauerunt. Hoc cum naturalis verborum, ornamentorum, & rationum distinctio, & ipsa Oratoriæ illius artis conformatio, tum verò apperta magnorum hominum confessio planissime conuincit. Nam argumentorum inuentionem ac Iudicium seu dispositionem naturæ vi Rationis, ideoque Logicæ esse supra ostendi. Et argumenta vt Causæ, Effecta, & similia (quanquam & rerum ipsarum nomina, vt Honestum, utile, &c. pro argumentis ponuntur) itemque Iudicij genera, vt Ratiocinatio, Enthymema, Dispositio, &c. in Rhetoricis illis nominantur. Nunc quis alia dicat Rhetorum esse argumenta, alia Logicorum? cum naturali ratione semper eadem sint, & vni eandem habeant? Ita quidem ex falso illo discrimine multi loquuntur, quasi diuersa sint Rhetorum & Dialecticorum argumenti & iudicij genera; sed omnino eadem sunt, nec villo discrimine separari possunt. Quicquid igitur Inuentionis est & Dispositionis, illud omne Logicum est, & speciatim è logica ad politicas causas accommodatum. Elocutio & Pronunciatio Rhetoricæ propriæ, ideoque in suo regno sunt. Memoria Methodicæ Dispositionis comes & fructus est ideoque præceptiunculis quibusdam, seu potius consilijs è Dispositionis fontibus deriuatis, seu ad eam saltem quoquo modo accommodatis exponitur; cum tamen logica dispositionis ars hic abundè sufficeret. E Philosophiæ Honestatis & utilitatis genera, ex lure æquitatis & Ini-

1. Inuentio.

2. Iudicium.

3. Elocutio.

4. Pronunciatio.

110.

5. Memoria.

quitatis

De Subie-
cto D.

quitatis fontes commonstrantur, &c. Sic igitur res ipsa sa-
 tis ostendit, quinque politici hominis officia ex varijs ar-
 tibus conquisita, in Oratorio illo Instrumento speciatim
 explicari & ad Causas applicari, ut hæc non generalis Rhe-
 torica sit, sed politica quædam Commentatio & Instru-
 ctio, ex diuersis artibus consuta, & expertorum hominum
 consilijs illustrata. Quod cum doctissimi quique viri simi-
 liter testentur: quid est cur dubitemus? & forensi illam,
 politicamque, Rhetoricam pro generali defendamus? præ-
 sertim cum nec similiter eius sit in nostro foro usus, nec
 omne quæstionis genus ad illas Causas commodè refer-
 ri queat? Cicero in ipsius Logicæ descriptione, hoc est in
 Topicis, expositis omnibus argumentorum Locis, ait eos
 quidem omnes ad plerasque Quæstiones accommoda-
 tos esse, sed alios tamen ad alias aptiores. Deinde cum ad
 Causas etiam forenses (quod ex etiam Logicæ propriè,
 ut omnes aliarum quæstiones, propositæ sint) suo more locos
 quosdam accommodasset, tandem addit, Harum Causa-
 rum propria argumenta ex ijs sumpta locis, quos expo-
 suimus, in præceptis Oratorijs explicata sunt. Quid quæ-
 so, aut quomodo clarius dici posset de Argumentorum
 verè Logicorum ad Causas politicas accommodationem?
 Atque hæc Applicatio seu Accommodatio in Partitioni-
 bus & reliquis libris Oratorijs manifestissima est: in qui-
 bus primum Cicero Argumenta, ut in Logica, summa-
 tim partitur, ac deinde eadem ferè, sed speciatim tum per
 Argumentorum, tum per rerum nomina, in Causarum
 generibus & Orationis partibus repetit & accommodat;
 atque è Dialecticis omnia manare sæpius admonet. Sic
 Philippus Mel. in Dialect. in loco Generis: Ex hoc fonte,
 ait, sumptum est præceptum, quod sæpe repetit Cicero,
 hypothesein transferendam esse ad Thesin. Item in loco
 Finis: Hæc ideò adscripsi, ait, ut studiosi admoniti sciant,
 Locos Dialecticos fontes esse locorum, qui in Rhetori-
 cis recensentur alijs appellationibus, &c. Similiter Ioan.
 Sturmius, & alij clarissimi viri Rhetorum inueniendi ac
 iudicandi rationes à Philosophis desumptas esse profi-
 tentur. Andreas Hyperius autem cum videret omnia, tum
 profanarum Commentationum, tum sacrarum concio-
 num

Quid Rhetorica
 forensis.

Proposi.

Assump.

Dial. lib. 1. cap.
 1. &c.

num genera incommode angustis illis forensium Causarum finibus coerceri; Multum inquit, diuersa cum sit actio Concionatoris in templo, ab actione Rhetoris in foro: frustra mihi videntur se torquere, atque iniuriam etiam non leuem inferre Theologiae, omnium disciplinarum principi, qui conantur tria illa genera Causarum, Demonstratiuum, Deliberatiuum, & Iudiciale & profano foro in sacram ad religiosam Ecclesiam inducere, atque Concinatoribus proponere sequenda. Quapropter necessario ex praecedentibus cogitur, vnius Dialecticae omnes differendi rationes esse proprias, vnde tanquam e fontibus riuuli quidam ad Causas forenses quasi paratius certiusque tractandas deducti & expertorum hominum consilijs accommodati sint: qui cum generali Rhetoricae sint annexi, ex ea specialis fori & curiae ars effecta est. Itaque & Dicere, saepe apud Ciceronem cum ad eiusmodi artem respicit, omnes eius facultates complectitur, vt cum in Bruto ait, Dicendi doctrinae partes tres sunt. Et ad Att. Dicendi opus ex quinque partibus constat. Sed cum ait, Bene dicere esse politum & ornatum dicere. Ornatum autem Orationis tanquam vestem esse, & Ornatum verborum Oratoris putandum esse, itemque Disputandi rationem dialecticorum, Oratorum autem dicendi & ornandi, &c. tum inquam naturalis Iudicii bonitate in veram ac naturalem artium distinctionem incidit, qua soli Grammaticae, bene loquendi; Rhetoricae, bene & ornatum dicendi; Dialecticae denique bene differendi partes tribuuntur: atque ita Bene dicere, & Ornatus Orationis solam Elocutionem & Pronunciationem complectitur. Quae cum ita sint, non negamus aduersaria ex Cicerone & alijs praestantibus etiam nostri seculi auctoribus testimonia produci posse, sed quorum alia more potius est consuetudine, alia certa ratione nitantur. Itaque si vera Rhetorica proprias differendi rationes nullas habet, forensis autem illa alienas quasdam, easque mutilatas & mirifice distractas, precario ac certo quidem vsui a Dialectica mutata est, quae tamen est generali sua arte multo promptius ad quoduis institutum depromerentur: valde alienum & *z. 7. 11* sit ei, quae sua facultate nihil

differere.

Complem.

diffidere potest, certum tamen genus Quæstionis differendum proponere.

PAR. Sed tamen negari non potest, Oratores, siue sua, siue aliena facultate, speciales quæstiones, & Philosophos generales seu Theses disputare; ut hoc si non verum generalium artium saltem rerum subiectarum, & inde Professionum discrimen sit.

DISC. Imo ego mihi utrūque, & quidem duplici ratione, negare posse videor. Nam nec alia Quæstio est Philosopho alia Oratori proposita, nec Orator sua quadam arte à Philosopho distinguitur. Oratorem dicunt hypothèses & speciales differere quæstiones: at ego ostendam eum tum in parte Orationis semper, tum tota etiam Oratione aliquando Thesin ac generalem Quæstionem tractare. Primum in parte orationis in Thesi versatur, cum Syllogismorum propositiones & locos communes suis Prosyllogismis disputat, ut pro Milone hanc,

Insidiator sceleratus iure occiditur:

Vnde hypothésin adsumit & concludit,

At Clodius fuit insidiator sceleratus.

Ergo Clodius iure occisus est.

Hoc enim est illud Rhetorum consilium, Hypothésin ad Thesin transferendam esse: quod generali Syllogismi artificio sua sponte præstatur. 2. Deinde an non Orator laudet Temperantiam, vituperet Ebrietatem; suadeat leges sumptuarias esse ferendas, Tépore pacis de bello esse cogitandum, & Rempublicam fortium virorum copia & omni genere armorum esse muniendam, &c. Et hæc nonne Theses seu generales Quæstiones esse videantur, quæ toti Orationi sint propositæ, in qua tamen interim etiam ad speciales descendatur, quemadmodum à specialibus ad generales sæpè ascenditur? Quid Ecclesiastici Oratores, anne fere generales Quæstiones differunt, Fidem iustificare; Bona opera esse proprios fidei fructus; Ceremonias esse abrogatas? Christianis esse assidue ieiunandum & vigilandum, &c. Contra verò Philosophus si aliquam Philosophiæ artem describat. Theses quidem, hoc est generalia Axiomata, qualia omnium artium decreta esse debent, exponit: sed interim etiam exempla

H. iij.

specialia

De Subie-

cto. D.

Oppug.

Propug.

specialia adhibet. Sin verò aliam disputationem instituat fieri non potest, quin cum generalibus sæpe specialia coniungat. In utroque genere exempla è Platone, Aristotele, & Cicerone abundè suppetunt. Et Philosophus sæpe in Inductione & experientia singularia exempla in utramque partem meditando considerat. Quæ cum ita se habeant; est quidem illa distinctio aliqua, quod plerumque in foro & curia ex proposito specialis Quæstio, in Philosophia generalis, & illic quidem copiosius, hîc prescius ferè disputetur: sed illa & indigna artibus, & differentium actionis potius, seu usus & modi differendi, quàm artium distinctio est. Nam utrobique & Logica facultate differendum, & Grammaticæ Rhetoricæque artificio loquendum & dicendum est; sed facultates illæ ad quaecunque propositum æque paratæ, nunc ad has nunc ad illas quæstiones, & quidem vel copiosè vel mediocriter pro auctoris arbitratu adhiberi possunt. Nemo enim alterutrum præstare hoc est, aut Causam politicam commodè agere, aut quæstionem Philosophicam tractare possit, nisi & trium generalium artium, & rerum scientia præditus sit. Atque hoc illud est, quod secundo loco dixi, Oratorem à Philosopho sua quadam arte distingui non posse. Tam enim Rhetorica quàm Dialectica Philosophiæ pars est, & quaecunque quæstiones tractantur, eæ ex Philosophiæ fontibus deductæ sunt. Itaque & bonus Philosophus eloquentia, & verus Orator sapientia præditus esse debet. Alioquin nec ille bonus Philosophus, sed aridus & inutilis speculator; nec his verus Orator, sed loquax & odiosus rabula habendus esset. Neque tamen hîc eloquentiam naturali cum pompa & splendore pronuntiandi & causas agendi, facultate (quæ multis data non est) sed benè dicendi, hoc est ornatum orationis tum retexendi, & conficiendi, tum, quantum aliquis arte & exercitatione per naturam consequi potuit, cum dignitate pronuntiandi sciētiā definitio. Ita enim in Scholis artium institutione docti, hoc est, sapientes & eloquentes homines efficiuntur: ac verus artium usus semper est coniunctus. Atque ita Sapientia cum eloquentia Patriarcharum ac principum Philosophorum & oratorum

sum temporibus semper coniuncta fuit. Quare non mo-
do P. Rami suasiones in Orationibus de Philosophia & eloquentia coniungenda, pro Philosophica Parisiensis A-
cademiæ disciplina, de sua professione: itemque Proce-
dunt reformandæ Academiæ, Ciceronianus, & tota de-
nique tum ingenuarum Artium legitima conformatio,
tum exercitationis per Analyfin & genesin utiliter susci-
piendæ Commentatio & institutio: sed & Philippi Me-
lant. Ioann. Sturmij, & aliorum præstantissimorum vi-
rorum, etiam si confusa vsquam artium tractatione Scho-
larum consuetudini obsequentium, omnia tamen studia
& commentationes ad veram sapientiam cum eloquen-
tia coniungendam pertinent. Huc similiter omnium be-
nè institutarum Scholarum conatus tendit, vt discipuli
eruditi, sapientes & eloquentes euadant. Itaque cum ar-
tium explicatione per omnes classes pro discipulorum
capto non modo diligens insignium auctorum Analysis,
sed nouorum etiam exemplorum præsertim ad imitatio-
nem instituta Genesis coniungitur. Quas laudes præci-
puè in inferiorib. studijs Scholæ Triuiales seu Particula-
res, quas vocant, sibi singulari studio vendicant, dum di-
scipulos per ætatis & eruditionis gradus certis classibus
distinctos, summa diligentia, omni eiusmodi meditatio-
nis genere erudiunt. Et præcipuè hoc Tremonianum Ar-
chigymnasium his Philosophiæ cum eloquentia coniun-
ctæ laudibus à iactis suis fundamentis antecelluisse gra-
tissima plurimi eiusdem alumni memora commemorât.
Nam cum vir clarissimus D. Ioannes Lambachius I. C.
Doctor, & egregius Philosophus, in hac celeberrima Im-
periali Ciuitate, sua patria, sapientissimo Amphiss. Sena-
tus decreto, illud præter quatuor antiquas totidem Paro-
chiarum Scholas, (quibus etiam tâquam illius seminarijs
sui in hodiernum diem furculi relinquuntur) ad celeberrimæ
Scholæ Argentinensis formam (quam tum ante
paucos annos à clariss. Sturmio erectam, ipse Louanio,
Lutetia Parisiorum & Aurelia tandem in patriam reuer-
tens, ac Argentinæ per aliquot menses moratus, ibidemq;
à Sturmio etiam ad professionem suscipiendâ inuitantus
diligenter spectauerat) anno à Christo nato 1543. septem
H.v. classibus

Scholæ triuia-
les.Tremonianæ
Scholæ.

classibus prudentissimè constituisset, ac die Lunæ à festo S. Bartholomæi primum promulgatis diuino auspicio legibus aperuisset: semper ille ipse iam tricesimum & septimum annum idem illud Gymnasium (ex quo interea tanquam ex equo Troiano milites, innumeri docti viri exierunt) diuina ope feliciter gubernans, operam dedit, ut optima iuuentutis erudiendæ ratio teneretur; ac ~~exercitaretur~~ sibi & Collegas Philosophiæ & eloquentiæ laude ornatos adiunxit, quod pari ope per omnes classes veræ Socraticæque institutionis fructus propagarentur. Itaque ut non modo vera Analyti tum liberales Philosophiæ artes, ac Medicinæ, Iurisprudentiæ & sanctæ Theologiæ principia, tum eorum exempla ac fructus in Poëtis, Oratoribus, alijsque insignibus auctoribus perspicue retererentur; sed vsus quoque & exercitatio in sermone, scriptione, disputatione, declamatione, omnique vtili meditatione susciperetur: Primum cum Aristotelis, Ciceronis & Quintiliani fontibus, renouata Rodolphi Agricolæ, Philip. Melan. & Ioan. Sturmij doctrina, deinde & P. Rami, (quem in suæ professionis exordio ipse Gymnasiarchus audierat) accuratiùs etiam conformata institutio introducta est. Et quidem D. Gymnasiarcha matutinis horis Philosophiam & Iurisprudentiam, Prorectores autem pomeridianis eloquentiam in publico Auditorio, distinctis ita ab initio professionis partibus profitentur. Profestis autem diebus & festis sacræ lectiones iisdem non professionis genere, sed libris ac horis distinctæ sunt. In cæteris verò classibus similiter Philosophiæ studijs eloquentiæ studia ita coniunguntur, ut artium præcepta disjunctè, vsus autem earundem coniunctè tradatur; alijsque horis artis ipsæ, alijs Oratores, Poëtæ, cæterique boni auctores explicentur: ac non modo varia optimorum auctorum Analysis, sed Genesis etiam, præsertim imitatione, in omni genere exercitationis diligenter adhibeatur. Nam cum Socratica institutio in Scholis ita obsoleuisset, ut non modo essent alij Philosophiæ doctores, alij Rhetoricæ, sed auditores quoque separati, ut qui Philosophiam audiret eloquentiæ studium non modo nullum coniungeret, sed planè putaret alienum & contrarium,

Contrarium; nec Philosophiæ ullus in Poëtis & Oratoribus vsus versari crederetur, sed totus in Scholastica de artium præceptis altercatione conclusus iudicaretur; cumque fœda barbaries ita omnia occupasset, vt non modo barbari Grammatici, Rhetores & Dialectici in Scholis barbarè exponerentur, sed nullus etiam vsus scribendi, disputandi, declamandi, & iuuentutem vtiliter exercendi adhiberetur: Ioannes Lambachius ita Tremonianam Scholam Sturmiianæ similem effecit, vt insignes Socraticæ veræque Institutionis rationes, eiusque amabiles fructus (quos Ioannes Sturm primùm ex Agricolæ Schola Lutetiam Parisiorum attulerat, ac deinde magis exultos in suam Argentinensem Scholam induxerat) à Sturmio ipso, Latomo, Ramo & alijs præstantibus Doctoribus perceptos & collectos in eam studiose diligentèrque comportaret. His igitur illa ornata ita statim effloruit, vt gratissimi eius etiam fructus non modo per vniuersam nostram Westualiam, sed per omnes ferè Christiani orbis nationes longelatèque disseminati sint. Atque vt Lambachiana Schola insignem Sturmiianam, sic porro vtrànque aliæ per nostram Westualiam iisdem laudibus præstantes Scholæ secutæ sunt. Sed vt eò, vnde digressus sum redeam, huc Scholarum benè constitutarum omnia studia & labores pertinent, vt iuuentus sapientia pariter & eloquentia imbuatur, vt iidem sint & rectè viuendi & benè dicendi magistri: iidemque & in Scholis iuuentutem, pro concione aurem populum docere, & in foro Causas agere possint. Attamen, quia vnus nec per naturam omnibus satisfacere potest, nec propter functionum discrimina quilibet debet in quasilibet res se inferre & intrudere: perceptis vtcunque tum artibus generalibus & linguis, tum cæterarum etiam disciplinarum rudimentis ac capitibus præcipuis, hominum deinceps studia maioribus rerum disciplinis & certis in Repub. functionibus discriminantur.

Talis Patriarcharum, & laudabilis antiquitatis institutio, ac studiorum distinctio fuit, vt Oratores à Philosophis non eloquentiæ arte (qua omnes pariter præditi

*De Natura
Deorum.*

præditi erant) sed dispari eruditione, & diuersi muneris
 functione differrent. Sic Plato quasi quidam Deus Phi-
 losophorum à Cicerone prædicatur, & princeps ingenij
 ac doctrinæ ad Quint. Fr. nominatur: at de eodem ait
 idem Cicero de Cla. Orat. Quis vberior in dicendo Pla-
 tone? Iouem sic, aiunt Philolophi, si græcè loquatur, lo-
 qui. Itémque de Orato. Longe omnium, ait, quicunque
 scripserunt aut locuti sunt, & copia dicendi, & grauitate
 princeps Plato. Nec sine caussa Aristotelis summi post
 Platonem Philosophi aureum Orationis flumen ab eo-
 dem Cicerone celebratur: qui idem matutino tempore
 Philosophiam, pomeridiano verò eloquentiam docuit &
 vtrampue coniunctim omni meditationis & exercitatio-
 nis genere tractauit. Et quis denique Ciceronem ip-
 sum vel sapientia vel eloquentia superauit: aut vbi ille est,
 quanquam in Philosophia ipsa eloquentior? Esto, ad
 motus animorum sint pleræque in politicis Orationibus
 vehementiora: at verò hanc Orationis aliquam dissimi-
 litudinem non Rhetorica, quasi peculiaris disserendi ma-
 gistra, præstat, sed eam ipse Orationis auctor pro rerum
 subiectarum natura suo consilio ex tribus generalibus ar-
 tibus pariter efficit; dum orationem facit & magis ar-
 gumentosam, & ornatu abundantiorē. Nam in quo-
 cunque Disputationis & Orationis genere verseris, sem-
 per generalium artium vsus coniungitur; sed in alio par-
 tius, in alio verò vberius tam argumenta, quam orna-
 menta adhibentur. Neque in Philosophia tantum, sed in
 politicis etiā causis res philosophicæ & Iuridicæ disse-
 rantur: imo quæcunque in vita humana tractantur, eæ
 philosophiæ siue diuinæ siue humanæ fontibus hauriun-
 tur. Quæ cum ita sint, quòd sola Logica omnes sibi de
 quibuscunque rebus & quocunque modo disserendi ra-
 tiones vendicet? Rhetoricæ autem solus ornatus reho-
 quatur; satis apparet tum inscitè & improprie Rhetoricæ
 certa Quæstionum genera, de quibus copiosè disserat,
 attribui, tum incommode & ineleganter generali Rhe-
 toricæ nomine, specialem ac forensem causarum actio-
 nem Scholis obtrudi.

*Prop. senten-
tia ad conclu-
dendum ad-
hibita.*

Oppug.

P A E D. Verum enimuero temerarium mihi videtur,

ei, quæ aliquam ad puerilia studia commoditatem adfe-
ferunt, aspernari & rejicere. Sed Speciales illas ad Caus-
farum genera, Inventionis & dispositionis Accommoda-
tiones, plurimum ad exercitationem momenti habere
magni viri maturo iudicio testantur. Vnde ego censeo
non esse illas Rhetorû præceptiones temere repudiandas.

DISC. Et vide ne crimen tu nobis temerè impo-
nas: qui Rhetorum præceptiones nullo modo repudia-
mus, sed à generalibus artibus eas separamus ac distin-
guimus, aliena quæque ad suas sedes remittentes. Respo-
deo tamen ad tuam Propositionem, Non statim in arte
esse ponendum, quod aliquando utilitatis aliquid & com-
moditatis habeat. Artium præcepta erunt *καὶ παντὸς*, om-
nino, semper, necessariòque vera, utilia, & omnibus ubi-
que accommodata. Rhetorum autem illæ Inventionuncu-
læ, ac Dispositionis fragmenta, illis tantum causis tribu-
untur, quibus tamen nec sola; nec semper conueniunt &
satisfaciunt: ideoque non sunt vera ac generalia artis præ-
cepta. Habent quidem aliquid commoditatis, dum mon-
strant nominatim præcipua laudationis, suasionis, & iu-
dicii argumenta, eoque partes Methodi, quas vocant O-
rationis, applicant: sed illud totum ex generalibus præ-
ceptis institutio Magistrorum per exercitationem & imi-
tationem multò facilius & perfectius præstiterit. Imo,
quod venia & pace magnorum hominum dixero, Rhetor-
um illæ Applicationes ita plerumque iuventutem impli-
cant, ut se ex varietate & confusione explicare nequeat,
existimetque mirabilem quandam artem à Logica om-
nino alienam illis contineri. Attamen quas utilitates ha-
bent, eas accipimus, & utramus: sicubi inuolutæ sunt,
generalium artium lumen & discrimen adhibemus. Ne-
que enim è manibus discipulorum illa Rhetorica excu-
tienda, aut è Scholis extrahenda, sed cum generalibus
artibus suo loco & ordine ea coniungenda existimamus.
Sed quoniam non omnes ad forenses causas instituun-
tur, præstat in Scholis primum generales & distinctas ar-
tes docere, ut pariter omnes Rationis & Orationis virtutes
percipiantur; deinde eiusmodi forenses, ut etiam Ec-
clesiasticas Commentationes tanquam riuulos fontibus
illis

iecto D.

Prop.

Assum.

Compl.

Propug.

Prop.

Assum.

Compl.

illis paulatim adiungere, ut expertorum etiam hominum consilia, ab ijs præsertim, qui ad Ecclesiam & forum aspirant, maioris experientiae gratiâ, cognoscantur. Ecclesiasticae autem de formandis Concionibus Commendationes maiore diligentia euoluendæ sunt, quod non modo speciales ex generalibus artibus applicationes, sed necessarias etiam de rebus sacris institutiones completantur. Alioquin generales artes rerum studijs diligenter adhibita, & assidua exercitatione exculta, ad veram eruditionis laudem sufficiunt.

Oppug.

A Medicina,

*Iurisp. &
Theol.*

Prop.

Assum.

P A E D. Deinceps aliud argumentum à summis disciplinis aduersus generale & commune Logicæ subiectum opponi à quibusdam solet. Nam si nec Medici, nec Iurisperiti, nec Theologi arte Logica, aut certè non totâ, nec semper eâ utuntur: non fuerit illa ars omni proposito cõmunis. Nunc autem pariter illi omnes certissimis suarum disciplinarum decretis tanquam oraculis utuntur: cum à Legum auctoritate per Magistratum recedere non liceat; Theologiæ autem documenta merito & iure optimo, ut sanctissima Dei Oracula, omni auctoritate & exceptione maiora habeantur. Medici verò etiam vix ab Hippocratis, Galeni, & aliorum decretis recedunt, aut rariò alio, quàm experientiae argumento differunt. Quare cum ad omne propositum suæ tantum artis decreta accommodent, in quibus tantum Inartificialis argumenti vis inesse videtur; sunt qui putant eos naturæ beneficio contentos Logicæ artificio ad vnum illud ab arte remotum argumentum, non indigere.

Complex.

Propug.

*Prop. de Lo-
gicæ duplici
usu.*

D I S C. Logica tua aduersus diuinum Logicæ usum mirabilis, & vere Eubulidea ac Aporetica est: qua cum ab illis artibus remoues, in quibus ad humanæ vitæ utilitatem florentissimus elucet. Etenim si tum in Medicinæ ac Iurisprudentiæ obseruatione & conformatione, tum in earundem usu & accommodatione, multò vberius etiam, quàm in alia quauis arte, Logicæ fructus effusi sunt; mirum est rem clarissimam ita verbis obscurari & extenuari. Itémque si & sacrorum Bibliorum descriptio, & vniuersa Theologiæ tractatio, explicatio & propagatio, diuinis Logicæ facultatibus adornata & in-

structa

De Sub-
iecto D.

structa est: impium sit ijs bonis nostræ salutis doctrinam
velle priuare, quibus Spiritus sanctus eam exornatam esse
voluit. Nunc autem insignes illas dotes breuissimè in
summis illis artibus demonstremus. Primum omnes hu-
manitatis artes singularium exemplorum sensu, obser-
uatione, inductione & experiètia colliguntur, documen-
tis inde Axiomatico Iudicio enunciatis, & Syllogistico
conclusis. Deinde in artis conformatione ac descriptio-
ne documenta illa principijs & legibus suis iudicata, Me-
thodi lege in ordinem rediguntur. At in illa artium ob-
seruatione & conformatione omnes Inuentionis & Iu-
dicii fructus concurrunt. Exempla singularia, vnde ge-
neralia documenta colliguntur, horum species sunt; &
illorum Inductio, Distributionis vsum continet. Sed &
exempla inter se collata, vel similia, vel dissimilia, aut
paria etiam & imparia sunt: atque in ijs etiam dissensio
sæpe spectatur, & vocum notatio adhibetur. Materia au-
tem ipsa, quam ab exemplis collectam præcepta enun-
ciant, est in Causis & Effectis, subiectis & adiunctis,
aut aliquando in cæteris etiam argumentis, è quibus De-
finitiones, Distributiones, & Proprietatum explicatio-
nes, id est, artium Regulæ constituuntur. Hæ autem
cum sint Axiomata suo ferè iudicio manifesta, aut vspi-
am Syllogistico demonstrata, & in arte methodicè di-
sposita: satis apparet in artium obseruatione & confor-
matione omnes Logicæ particulas concurrere; quæ si-
militer in earundem Analyfi retexendæ sunt. Nunc quis
neget Medicinam & Iurisprudentiam exemplorum In-
ductione obseruatas & collectas esse? Neque enim cæ-
lestia sunt diuinitus patefacta oracula, nisi quatenus le-
ges quædam è sacris Biblijs forte desumptæ sunt. Arti-
ficia autem vtriusque conformatio ac Methodus etsi
non omnino accurata est, tamen suas qualescunque Defi-
nitiones, Diuisiones, proprietatum explanationes, & ex-
emplorum illustrationes habet, in quibus si legitimè iu-
dicatæ & ornatæ sint, vera artium demonstratio consi-
stet. Theologia autem non quidem humana Inductione
obseruata, sed diuina auctoritate, ipsius Spiritus sancti in-
iunctu patefacta est: Attamen eo omne genus Argumèti,
Enun-

*Assump. prior
pars de artis
obser. & con-
format.*

Prop. Pro syl.

*Assump. Pro-
syll. de obser.
& confor.
Medic. & Iu-
risp.*

*De Theol.
descrip.*

Enunciationis & Syllogismi complexa, Methodicè descripta est, quemadmodum sigillatim à præceptoribus memini demonstrari. Atque hoc sæpe etiam mihi repetendum esse video, nos de Socratica, Ramea ac verè generali Dialectica loqui, qua omnis sententiæ partes singula argumenta sunt, omnesque sententiæ Axiomata, quæ vel suo iudicio ad aliquid explicandum adhibentur, vel Syllogistico iudicio approbantur, cuius & ipse ita partes fiunt; ac denique Methodica dispositione ordinantur.

“ Sic prima Geneseos sententia, (Principio Deus creauit

“ cælum & terram) duobus argumentis. Causa & Effecto

constat, estque Axioma copulatum, affirmatum, & diuina auctoritate necessarium. Similitérque tota illa sacra Historia gradatim retexenda est: cuius explicatio ferè perpetuis Axiomatis constat, sed si vspiam incidat Syllogismus, is suis etiam legibus agnoscitur. Totius autem Historiæ Dispositio est Methodi legi conuenientissima,

dum tempore priora, quæ ita sunt generaliora, præcedunt, posteriora sequuntur, ut in historijs fieri solet. Si v-

spiam, antequam ad Consequentia fiat progressus, præ-

cedentia quædam repauntur: nota sunt etiam in profanis

Methodi quasi diuerticula, Commorationes & Digres-

siones: quæ Vatribus & Apostolis familiares sunt, dum

quibusdam repetitis & inculcatis sequentia commodè

annectunt. Similis Inventionis & Iudicij ratio est & in

alijs Bibliorum Historicis libris & quidem in Euange-

licis historijs propter Christi cum Discipulis & cum a-

lijs hominibus Dialogismos, passim plurimi tum ipsius

docentis, aut exhortantis, tum inter se disceptantium

Syllogismi intexuntur. In alijs verò quibusdam libris, ut

in Epistolis apostolicis fere perpetua est Dianoëtica hoc

est Syllogistica disputatio, methodicè, ut in Epistolis &

Orationibus Ciceronis, disposita. Quæ cum ita sint, il-

lud quod primum proposui, satis manifestum est, videli-

cet Logicæ vsum vberimè, tum in Medicinæ & iuri-

prudentiæ obseruatione, tum in earundem, ut in sacra

etiam Theologiæ conformatione & descriptione, adhi-

bitum esse. Alterum erat, ut in vfu illarum disciplinarum

& ad publica negotia accommodatione, incredibilis Lo-

Complex.

Alter.

Assump. pars

gia

gicæ utilitas ostenderetur. Hic primum cum in Scholis **De Subie-**
 explicantur, earum Magistri illas rationes & facultates, **cto D.**
 quibus obseruatæ & conformatæ sunt, retexendo ostendunt: atque ita non modo singula Methodi Axiomata, *de artium ad r-*
 tum ex argumentis, quæ enunciant, tum è sua dispositione *sum accommo-*
 ne distinguunt, declarando an sint Definitiones, Diuisio- *datione.*
 nes, proprietatum explicationes, vel exemplorum illustra-
 tiones, & quo Axiomatis genere illæ enunciatæ, quo ali-
 quando Syllogismo conclusæ, ac denique quo Methodi
 gradu collocatæ; verum etiam plurimum exemplorum è
 quibus Axiomata nata sunt Inductione adhibita tum
 veritatem profanarum artium, tum utilitatem omnium
 demonstrabunt. Neque Magistri hæc docendo tantum
 ipsi præstabunt, sed iuuentutem eadem exercendo in par-
 tibus efficere iubebunt. Hæc prima accommodatio est,
 qua artes antea suis principijs conformatæ, explicantur
 & iuuentuti inculcantur. Proxima est, qua ad vsum in
 Repub. utilem transferuntur, cuius etiam in Scholis assi-
 dua præcedent progymnasmata disputando, scribendo,
 declamando, & quocunque modo utiliter exercendo, qui-
 bus ita, vt iam dixi, & profanarum artium veritas, & uti-
 litas demonstratur. Atque huc omnes tam Magistrorum
 seu Doctorum ad artes explicandas exercendasque
 labores & Commentationes, quam discipulorum exerci-
 tationes pertinent: quæ pariter omnes vniuersæ Dialecti-
 cæ vsum indigent, cuiusque artificio perficiuntur. Publicus
 autem deinde earundem vsum & praxis quomodo vlla Lo-
 gicæ particula carere potest? Hic, ais tu, quemadmodum
 in discendo illarum artium decreta discipuli tanquam il-
 lustres sententias atque suorum Doctorum testimonia
 percipiunt, ita eadem in vsum adhibent, vt sic nulla admodum
 Logica, aut saltem minima eius in argumento inartifi-
 ciali particula vtantur. At ego inquam, multò vberior
 tam in artibus illis conformandis & addiscendis, vt iam
 ostendi, quam in ijsdem, quod negare nemo potest, vlti-
 pandis, Logicæ vsum versari. Partem enim tu vnâ arri-
 pis, reliquas, & ita totum ipsum, relinquis. Verum quidem
 illud est, quod dicis artium illarum documenta, vt suo-
 rum auctorum testimonia addisci, & ad vsum adhiberi;

quod similiter in omniū artium documētis accidit, dum primū
 tanquam certæ normæ addiscuntur, deinde eadem eorūde cōse-
 ctaria fructūsque in praxi & Syllogismorum Propositiones, Locī
 Cōmunes ac fundamēta disputationis, & in generalib. etiā Syllo-
 gismis Assumptiones fiunt: attamen ita non Inartificialis tantum
 argumēti vis, sed longē vberior vniuersæ Logicę fructus nō mo-
 do vt supra declaravi in docendo discēdōq; sed in tali etiam praxi
 & accōmodatione adhibetur. Nam inter docendū documētorum
 profanæ artis veritas & vtilitas argumentis eorūmq; iudicio hoc
 est exemplorū experiētiā demonstranda est: in vsurpando autem
 omniū Dialecticę particularū, imo Grāmaticę etiam & Rhetor-
 icę vsus coniungitur. Nā & Res seu Quęstio proposita multis so-
 let argumentis disputari, & ipsæ Artiū regulæ seu earū Cōsectaria
 dum Syllogismorū fiunt Propositiones, alijs etiā prosyllogisticis
 aliquādo argumentis solent declarari vel exornari: Assumptiones
 autē quia plerūq; continent, vt Rhetores aiunt, *κατασκευαστα*, hoc est,
 dubij sunt iudicij, alijs etiā argumentis approbātur, cōplexionēq;
 vt reliquæ partes, similiter prosyllogismis exornantur & augētur.
 Atq; hæc omnia tā in priuatis colloquijs, quam in perpetuis Ora-
 tionib. ita solent cōiungi: quæ sunt, accedente, in perpetua oratio-
 ne, Methodo, vniuersæ Inuentionis ac Dispositionis facultates. Sic
 igitur Medicus de morbo aliquo deliberat, vel integram etiam di-
 sputationē instituit, adhibito fundamento suæ artis aliquo Theo-
 remate, atq; ex eo assumit argumētū ad propositū morbum ar-
 guendum, indeq; Quæstionem concludit. ac partes Syllogismi, si
 ita res postulet, prosyllogismis, nempe Propositionē ē suæ arte, vel
 ab experiētia, Assumptionē verō ē morbi natura sumptis exponit.
 Similiter Iurēcōsultus suas Quęstiones, quas Casus vocat, medita-
 tur: atq; ita in Actionū formulis & libellis si controuersia dispute-
 tur, fundamēta Iuris suis Legib. explicātur, quę ita sunt Propositio-
 nes Syllogismorū: deinde ex ipsē ad propositū negotiū assumitur.
 Assumptioq; rationib. negotio insitis, vel testib. ac tabulis demō-
 stratur, indeq; casus concluditur, postulando ac petendo à iudice &
 Magistratu, vt ex illa disputatione sentētia feratur. Theologus de-
 niq; simili ratione & progressu suas Quęstiones disputat: & quan-
 quā nihil habeat ratū, quōd non ē sacrarū Litterarū fontib. proba-
 tur, tamen ex earū apertis fundamētis necessarias de reb. alicui du-
 bijs aut nō concessis cōsequētiās ad veritatē confirmandā, & he-
 æsin errorēq; cōfutandū colligit. Atq; pariter illi oēs, cum lōgione

Oratione

Oratione res illas tractât, Methodicū ordinē adhibēt, atq; Eloquentiâ cum sapiētia, vt boni Philosophi & Oratores consueuerūt, diligenter coniungunt. Quomodo igitur tu vsum Logicæ per omnia tum Argumentorū, tum Axiomatum, Sillogismorūq; genera ac ipsius aureæ Methodi partes in summis illis disciplinis earūq; praxi luculentissimum, vel omnino nullum esse dices, vel saltem angustissimis argumenti inartificialis terminis coërcebis?

PAED. Ego verò, vt de reliquis concedā, cū maximū in Iure præcipuè cōformando & tractando dialecticæ vsum esse clariss. viri testētur, de Theologia cur aliter sentiam, multis argumētis moueor. Primū enim cū ipsa Theologia sit à Spiritu sancto profecta, & hominib. tanquam Instrumētis inspirata & quasi dictata: ipsa nō videtur humanā Logicā, humanæ rationi cōuenienter esse cōformata. Nam ideo nulla prophetica scriptura dicitur esse priuatæ interpretationis, quod non sit hominis voluntate edita olim prophetia, sed sancti Spiritus instinctu locuti sint homines diuini. Itaque consequens est & consentaneum, Theologiam, quæ est *diuina*, non esse humanæ Logicæ cōuenienter eiusdem artificio conformatam.

DISC. Per mihi mirum videtur, te & Spiritum sanctum, Rationis auctore, diuinumq; lumen, & præstantes ab eodē agitados atq; collustratos homines, diuinis Rationis muneribus ac fructib. velle priuare. Theologia quidē *diuina* ac diuinæ inspirationis & interpretationis est: sed an ideo Rationi, quæ ad Dei imaginē homini diuinitus insita est, cōuenienter nō sit conformata? imo verò e- go, quia ab ipso Rationis archetypo & auctore sit inspira- ta, & cōformata ideo existimo eā maximè Rationi, eiusq; expressæ imagini, scilicet Logicæ, cōuenienter, eiusdē facultate & artificio institutā & descriptā esse. Nec enim vi- detur Spiritus sanctus vel alia Ratione, quàm ea, qua ho- mo primum fuit ornatus, vti, aut in ratione vtendo, aliā viā progredi sacrāmque scripturam proponere voluisse. Nunc autem homini lapsō non noua aliaue ratio infu- sa est, sed prioris Rationis igniculi & scintillæ relictæ sunt, quæ ita tamen languidæ, infirmæ, obtuscatæ, & pene excæcatæ extinctæque sunt, vt à prima hominis

De Sub-
iecto D.

Compl.

Oppug.

De Theol.
Prop.

Assum.
2. Petr. 1.

Compl.

Propug.

Compl.

Prop. *essentia*
cōnectio nega-
tur & inuerti-
tur.

Assumpt.

De Rationis vi
& congruentia.

infantia, multis annis, & assidua tum per singularia exempla, tum per generalia inde collecta præcepta institutione externorum sensuum ministerio excitatæ vix in rebus humanis incipiant lucere, & aliquos, sed valde debiles, præstantium anteq̃ collustratorum hominum imitatione, radios, integræ Rationis fructibus saltem ordine ac specie conformationis aliquatenus similes edere queant. Integræ igitur rationis in homine lapsa & puero tantum minimæ scintillæ reliquæ factæ sunt, eæ paulatim excitatæ in adulto homine & exercitato obscuram quandam, in regenito autem & à Spiritu Dei concitato illustriorem quodammodo, non tamen in hac carne perfectam, illius imaginem repræsentant. Artificiosa verò Logica sic excitatæ & exercitatæ Rationis humanæ imago est: vt tamen non ex vnius hominis ingenio variisque iudicijs, sed ex omnium præstantium hominum, imo ipsius etiam spiritus sancti in disserendo exemplis, rationis videlicet in Deo perfectissimæ, in homine autem ita, vt antè dictum, infirmæ sed exuscitatæ fructibus sensu & experienciâ collecta & expressa sit. Quod cum ita se habeat, nō ideo existimabimus sacras litteras Logicæ non esse conformatas, quod à Spiritu sancto inspiratæ sint, sed contrà, vberiore propterea diuinæ artis, indeque etiam expressæ, vltum in ijs, diuini Spiritus ope, obseruabimus.

Logica Rationis imago.

Propos. sententia.

Oppug.

PAED. Sed illud certè mihi non modo multò magis mirum, sed absurdum etiam & pœnè impium videtur, quod asseris sacram Theologiam humanæ Logicæ congruenter esse conformatam; cùm tamen & D. Petrus addat Prophetiam non hominis voluntate editam esse, & Theologi confirmant eius rationes cum humana sapientia pugnare. Et nota certè sunt ac manifesta illa eiusdem Axiomata; Animalem hominem, ea quæ Spiritus sancti, non capere, sed ea spiritualiter diiudicare; nec Mundum Spiritum Dei capere. Deinde etiam Carnis sensus est inimicitia aduersus Deum; vt ideo tam propter cæcitatem, quàm propter contumacem & hostilem animum, homo electus, diuinitus sit docendus, interpretatiōque non humana seu humanæ Logicæ, sed diuina, sacris litteris adhibenda. Atque hinc est illa Doctorum hominum admonitio

1. Cor. 2.

Ioan. 1.

Rom. 3.

Esa. 45.

Ioan. 6.

nirio sapienter ita conclusa;

Humana sapientia non confundenda aut commiscenda
est cum diuina.

At Dialectica est humana sapientia.

Ergo Dialectica non est cum diuina in sacris litteris
expressa sapientiae confundenda. Et certe sunt prorsus di-
stincta doctrinarum genera Theologia & Philosophia,
cuius Logica pars est, ut ea sint suis finibus accurate dis-
cernenda, ne ex eorum confusione grauissimi nascantur
errores.

Dis c. Qui recte attendit, & bene omnia distin-
guit, is mirari desinet, & me nihil absurdum dicere faci-
le intelliget. Augustissima sunt illa sacrae scripturae testi-
monia, quae, oracula diuina non hominis voluntate, sed
Spiritus sancti instinctu oblata, ideoque spiritualiter etiam
dijudicanda esse declarant. Homo enim non modo pro-
pter caecitatem ea quae Spiritus sunt non intelligit; sed ea-
dem etiam infesto animo repudiat. Attamen inde tu mi-
nus bene colligis, propterea sacram Theologiam ab hu-
mana Logica abhorre, & si haec ad eam adhibeatur, di-
stinctas disciplinas confundi, & humanam sapientiam re-
bus diuinis immisceri. At ego hoc consequens & consen-
taneum esse nego, constanterque contra affirmo: Cum à
Spiritu sancto profectae & patefactae sint res diuinae, ideo-
que spiritualiter etiam sint dijudicandae; propterea cer-
tissimum Logicae usum in ipsarum tum descriptione tum
interpretatione versari; nec ideo humanam sapientiam
cum diuina confundi. Quod ut recte intelligatur, primum
mihi rerum ipsarum dissimilitudines ab Instrumentis seu
generalibus artibus quarum artificium illis pariter com-
mune est, deinde naturalis illorum Instrumentorum, hoc
est, Rationis & Orationis vis ac facultas, certa via pro-
grediens, à naturali hominis caecitate, ac peruersa vo-
luntate, prauo affectu sensuque, ac ab vniuersa vitiositate
distinguenda; atque ita diuersa excatae Rationis pra-
uæque voluntatis erga dissimiles res illas vis & pro-
pensio ostendenda esse videtur, unde sic & verum diuinæ
atque humanæ sapientiae discrimen, & Causae intelli-
gantur, cur homines ita dissimiliter in res diuinas ac hu-

Propug.

*Logice à Spiritu
sancto sacras lit-
teras expositas
esse.*

Compl. precedis.

*Affirm. pro syll.
per Dissinctio-
nes. 1.*

2.

*Consequens di-
stinctionum du-
plex.*

1. *Distinctio.**Comparatio primæ partis.**Protasis de rebus divinis.*

humanas animati sint, ut quasdam facilius & libentius, quasdam verò difficilius & inuitius, diuinas verò per se etiam non apprehendant & sequantur. Nosti igitur primum res alias esse diuinas, alias humanas, quæ rursus in multiplici discrimine versantur. Diuinæ tum maiestatis diuinæ, tum nostræ salutis ratione tantum ab humanis, quantum Deus ab homine, distant. Dei essentia est augustissima, immensa, infinita, &c. Is vnus in essentia, & trinus in personis est, atque mundum hunc vastissimum & pulcherrimum solus & quidem ex nihilo creauit, &c. Hæc & eiusmodi alia augustissima & diuinæ maiestatis propria sunt. Et porro salutis nostræ restituendæ gratia, secunda sanctissimæ Triadis persona æternus Dei patris filius, ante secula ab æterno à patre genitus, certo tempore de spiritu sancto conceptus, homo ex Maria virgine natus est, & tamen mansit quod ab æterno fuit, nempe verus Deus, ut vnitis duabus in vna persona naturis, & pro homine patiendò, & peccatum, mortem, Diabolum expiandò, abolendò, superandò verus Mesiās, redemptor ac mediator esse posset, &c. Hæc & plurima alia ad salutem nostram attinentia similiter augustissima, & prorsus arcana mysteria sunt. Atque diuina illa omnia miraculosa, incomprehensa, ac longissimè supra sensum captumque humanum posita, nisi verbo Dei essent patefacta, ab homine nullo modo cognosci & explicari possent; imò eadem iam patefacta, non, nisi à regegnitis intelliguntur seu potius creduntur. At omnia in rebus humanis longè dissimilima sunt. Homo & res humanæ finitæ sunt, certoque naturæ cursu & modo oriuntur, vigent, tractantur & intereunt. Harum tamen aliæ occultiores sunt, aliæ apertiores; sed omnes eiusmodi ut sensu, obseruatione, inductione & experiētia paulatim ab homine cognosci possint, quia earum Causæ, effecta, cæteraque argumenta, & exempla, quibus demonstrantur, ferè aperta sunt, atque sub humanum sensum ingeniumque veniunt. De diuinis illis sacra Theologia sacris Biblijs comprehensa docet: de humanis humanæ artes conformata suisque finibus distinctæ sunt. Attamen in sacris Biblijs non augusta illa ran-

Antapodosis de rebus humanis.

tū,

etiam, arcana, & incomprehensibilia mysteria, sed naturalia etiam pleraque & humana; tum ad illa illustranda, tum ad humanæ vitæ vsum describuntur. Atque hæc de rerum ipsarum dissimilitudine; nunc de Instrumentorum seu generalium artium cum illis coniunctione. Instrumenta igitur res illas rectè & ordine explicandi, & distinguendi, sunt generales Artes, Dialectica, Grammatica, & Rhetorica, quibus vniuersæ & generales hominis doctes, Ratio & Oratio ei quidem à Deo attributæ, sed ipsius turpissima culpa, miserrima cæcitate ac vitiositate inumbratæ, obfuscatæ ac pœnè extinctæ, nonnihil instaurantur, & expoliuntur. Itaque vt Ratione & Oratione pariter Adamus & Eva ornati fuerunt; ita earundem minimæ facultates & scintillæ reliquæ, sed parum aut nihil, nisi diu multumque exercitatione, aut singulari afflatu exuscitatæ lucentes, omnibus hominibus naturales sunt. Et quoniam non nisi excitatæ, multumque exercitatæ, aut singulari etiam afflatu diuino adiutæ illæ facultates, primi sui muneris vel infirmas saltem umbras efficiunt: ideo necesse fuit Artes illas, non ex vnius aut paucorum hominum ingenijs ac iudicijs, seu imaginationibus, sed ex vfu (qui non modò in omnium expertorum & bene exercitatorum imò etiam quorundam diuino afflatu illustratorum hominum scriptis & exemplis ratione & oratione bene conformatis, sed etiam in sacris Biblijs, ab ipso Spiritu sancto, Rationis auctore & Archetypo, optimè omnino rationis ac orationis muneribus expressis, elucet) ex illo inquam omnium qui vnamquam benè ratione, ac oratione vfi fuerunt illustri vfu artes illas necesse fuit describi, vt pariter rebus omnibus, generali sua conformatione tractandis & considerandis essent communes. Quod velim attentius mecum consideret, si quis veretur, Vsum esse ipsius artis magistrum, cōcedere, quod vsum ad doctrinæ normam exigendus potius, quàm doctrina ad vsum penitus accommodanda videri possit. Certè diuinus Spiritus sancti in sacris Biblijs vsum, itemque ipsâ formâ modoque non admodum dissimilis Platonis, Demosthenis, Aristotelis, Ciceronis aliorumque præstantissimorum hominum in differendo vsum, nō

De Subiecto D.

Altera prima distinctionis pars.

Artes generales

Artem Inuentio.

*Vfus artis
Magister.*

*Generales artes
omnibus com-
munes.*

ad aliquam ex nostro cerebro excogitatam artem exigendus, sed veræ Logicæ conformationi, ut hæc illum generalibus suis præceptis rectè exprimât, proponendus esse mihi videtur: atque ita noster in differendo usus ad talem artem, eorundem exemplorum imitatione erit exigendus. Et qui negant in Theologia Logicæ usum verari, illi similiter cogitent, veram Logicam è Biblijs etiam, non ex ethnicis tantum exemplis, expressam esse. Sed pergamus. Naturalis igitur in differendo ac ratione verendo facultas & *νοησις* vna generali Logicâ cuiusque populi bene loquentis sermo, suâ Grammaticâ: Ornatus verò Orationis Rhetorica, usu scilicet, unde omnia depromuntur, institutore, magistro, moderatore, & censore, ita describitur & exprimitur, ut ex artes omnibus rebus communes, pariter omnibus etiam usus sui præstandi, munerisque fungendi facultatem præstent, omnesque res suis ipsarum principijs accommodatè tractent. Et quia in omnibus rebus & verbis simplicia sunt naturæ priora compositis: illæ etiam artes ita conformatae sunt, ut prior sit doctrina considerandi simplicia, deinde sequatur componendi artificium & composita iudicandi. Sic Etymologia primum voces simplices exponit; deinde Syntaxis earundem structuram docet. Similiter Inuentio Logica omnes locos & vias, quibus argumenta simplicia, & singulæ rationes solæ & per se considerantur persequitur: Iudicium deinde ex simplicibus rationibus facit sententias hoc est coniuncta Themata, eaque vel per se, vel per aliud iudicat. &c. Hæc naturalis artium illarum *νοησις* & progressus est: quarum deinceps artificio omnes aliæ artes, ut & illæ ipsæ, conformantur; omnesque adeo res sacræ & profanæ ratione & oratione tractantur. Etenim Spiritus sanctus, ipse Rationis, omnisque boni muneris auctor & dator, sacras litteras diuinâ suâ facultate ita expressit, ut & ex simplicibus rebus ac verbis coniunctæ sint sententiæ (nam hæc in illas retexuntur, earumque affectione considerata distinguuntur) & Syllogismis crebris illæ disputentur, & denique in singulis libris quæque ordine methodico collocentur. Nam omnium generum tum argumenta, tum Axiomata & Syllogismi

logissimi in Biblijs rectè, eodemque, quo in profanis au-
 thoribus artificio, distingui possunt, & pàssim vnica è ge-
 neralibus ac natura prioribus. Methodus etiam adhibe-
 tur: quod similiter de verbis & ornamentis intelligen-
 dum est. Homines autem naturali facultate vsu excita-
 ta: aut arte etiam instructa easdem disserendi, loquendi &
 ornandi rationes, tam in sacris, quàm profanis rebus tra-
 ctandis, sed alij alijs accuratiùs sequuntur. Hoc enim A-
 nalysis ostendit, quæ eorū opera similiter in eadem mē-
 bra retexuntur. Quæ cū ita sint, Grammatica, Diale-
 ctica & Rhetorica generales sermonis, rationis & orna-
 tus artes sunt, & quasi instrumentariæ, diuino beneficio,
 ex Rationis & Orationis in rebus diuinis & humanis vsu
 idè conceptæ & conformatæ, vt vicissim omnibus ijs re-
 texendis & tractandis essent communes. Speciales verò
 artes sunt, quæ rerum doctrinas, nempe quæque sibi es-
 sentiales ac cognatas suis finibus distinctas, & quidem ge-
 neralium artificio conformatas continent, vt Theologia
 res sacras, Philosophia, quæ vicissim in plures artes di-
 stincta est, res humanas complectitur. Ergo Spiritus san-
 ctus, & homines eadem artificij formâ, sed non æquè be-
 ne, nempe verbis eorumq; structurâ locuti sunt, ornāmē-
 tis eorumq; pronuntiatione dixerunt, argumentis deni-
 q; eorumq; iudicio disseruerunt, sed ille res sacras ex sacro
 earum principio, hi vel sacras ex eodem, vel profanas è su-
 is etiam principijs tractando. Nā omninò hic etiam dis-
 similia principia fundamenta, causæq; artium ac disci-
 plinarum spectanda sunt. Sacrosanctæ Theologiæ, prop-
 ter augusta, & arcana seu incomprehensa & inexplicabi-
 lie eius dogmata, Principium est, *Diuina in verbo diuino*
patefactio; cui similitum eiusdem sententiarum collatione
 intellectæ homo conuersus, Sancti Spiritus instinctu cre-
 dit, fidemque adiungit. Sic enim fides est ex auditu, sci-
 licet Verbi diuinitus patefacti. Humanarum autem ar-
 tium principium est *Vs v s in præstantibus exemplis*,
 quæ sensu, inductione, obseruatione, & experientia
 gignunt generalia sui generis præcepta: vide 1. & 2. par-
 tis Proæmium. Atque ita in Theologicis rebus nihil
 ratum habetur, nullumque dogma recipitur, quod ex-

De Subie-
 cto D.

*Logica in sa-
 cris & profa-
 nis eadem.*

*Principia ar-
 tium.*

*Verbum Dei
 principium
 Theologiæ.*

*Vsus principi-
 um huma. arti.*

*Hominum
Commenta.*

*Secunde di-
flinctionis
prior pars.
Vide Proam.
L. p. 16.*

*Logica fa-
cultas com-
munis.*

Ordo.

Inuenire.

Iudicare.

presso Dei verbo aut nominatim non continetur, aut concludi & probari nequit. In reliquis artibus omnibus, nulla documenta legitima sunt, nisi illis principiis inducta, & veris artium legibus conformata sint. Quæcunque igitur principiis suis non conueniunt, ea hominum placita, imaginationes, & commenta sunt, quæ aut impia sunt, aut nihil utilitatis habent, aut si quid habent, id artificiosi præcepti nomine minimè dignum est. Hactenus de rerum ipsarum dissimilitudine, deque Instrumentis seu generalibus artibus, quæ illis etiam si inter se dissimilibus, tamen æquè communes sunt. Deinceps communis harum artium facultas, à communi hominum cæcitate & vitiositate distinguenda, & dissimilis tum eorum in res dissimiles affectus, tum harum apprehensio explicanda est. Ut loquendi, ita etiam ratione vtendi facultas omnibus hominibus naturalis est, atque *ἡ φύσις ἐν ἡμῶν*, *νόεσσι τῶν λόγων*, ut visus in oculo, sic intelligentia in animo. Sed illa Rationis facultas, ac naturale lumen cum pœnè totum extinctum esset, nihil in vllis rebus lucet, aut valet, nisi à minimis scintillis sensuum ministerio diuturna à prima infantia institutione ac obseruatione excitatum, vix tandem in rebus humanis obscuros quosdam, ut antè dictum radios emittat. Hoc igitur lumine naturali, præsertim arte etiam magis accenso, quilibet homo, siue pius sit, siue impius, eandem in considerando seu differendo, rationeque vtendo *πορεία*, progressum, modum, & viam sequitur, eademque facultate simplicia distinguit, & inde composita facit ac considerat. Itaque prima facultas hic est, inueniendi, altera disponendi ac iudicandi, ut in arte etiam vtraque illa exprimitur. Inuenire est res vocesque simplices, quæ artificiosè argumenta nominantur, sua affectione cogitare & distinguere: in quibus est materia differendi. Illud autem sit argumentorum generibus & in ijs affectionum definitionibus, quibus eorum exempla agnoscuntur, & modo res intelligantur. Iudicare est disponere res illas simplices, ut fiant sententiæ, quæ Axiomata in arte nominantur, atque illas, si manifestæ sint, sua luciditate

De Subie-
cto D.

indicare; fin dubiæ, Syllogismo concludere; ac denique Methodo multas sententias in ordinem redigere. Hæc & naturalis & artificiosæ Dialecticæ munera sunt, quæ tali facultate seu artificio & ipsi exequimur, & ab alijs præstita agnoscimus. Inuentio itaque seu inueniendi facultas res simplices qualescunque, siue sacras siue profanas, ita affectionum quasi notis & indicibus cogitat & distinguit, ut nota seu affectione tum Causæ, Causam seu Causæ exemplum, tum Effecti Effectum, & ita deinceps agnoscat: quod affectionis discrimen in exemplis enunciatis etiam è sententiæ phrasi intelligitur. Et sic homo impius etiam in rebus sacris generatim intelligit, illud Causam, vel Effectum dici, cui talis argumenti vis, affectio ac definitio conveniat. Atque si in Biblijs legat, Deus è nihilo mundum creauit, intelligit quidem hîc Efficientem procreantem remota materia, cum Effecto procreato enunciari; sed non statim credit ideo aut assentitur, ut deinceps de Axiomatico iudicio dicetur. Porro Axiomaticum iudicium ita Sententias & Enunciationes tam simplices quam Compositas, affirmatas à negatis, veras à falsis distinguit: ut illo artificio talia exempla agnosci queant. Sed in hoc primo iudicio maxima apprehensionis dissimilitudo & difficultas est. Nam cum primum illud Logicæ quidem generalibus præceptis instructum, præcipue tamen è rerum affectione, eiusque apprehensio à sensus humani intelligentia ac propensione pendeat: ita fit, ut prout res nobis cognitæ, vel nos ad illas affecti simus, ita etiam illas aut facilius & libentius, aut difficilius & inuitius, aut omnino etiam non apprehendamus. Intelligat igitur Aristoteles hoc Axiomate (Deus ex nihilo mundum creauit) Efficientem & effectum remotione materiæ enunciari: intelligat etiam esse Axioma simplex, & affirmatum: sed utrum illud esse omnino negabit. Secundum autem, Syllogisticum videlicet iudicium, etiam si Dispositionis necessitate etiam hominem à proposito auersum cogere possit: tamen, quia in partibus antecedentibus primum videlicet Axiomaticum cum illo cõiungitur, imperitus & contumax aliquis resistit. Postea enim verò, scilicet Methodi seu Ordinis iudici-

*Inuentio &
agnitio argu-
mentorum fa-
cilior.*

*In Axioma-
tico iudicio
maxima diffi-
cultas.*

*Syllogisticum
iudicium co-
git.*

*Secunde Diff.
altera pars.*

iudicium, quia Axiomatis sua vel Syllogistica luce manifestis constat; his quidem intellectis, etiam omnino perspicitur; incognitis autem ijs, umbra eius quædam, non vniuersum lumen apparet. Hæc igitur inueniendi & iudicandi tam naturalis, quàm artificiosa facultas omnibus hominibus, omnibusq; rebus, omni loco & tempore communis est. Sed quia primum iudicium videlicet Axiomaticum, tum generali Logicæ artificio instruitur, tum è rerum præcipue affectione & naturâ pendet, ideoque eius apprehensio pariter tum artis rerumq; enunciatarum intelligentiâ, tum hominis erga res affectu regitur & denique quia hæc ex primo iudicio in secundum Syllogisticum & Methodicum redundant: hinc tandem, quemadmodum naturalis ratione vtendi facultas, ab hominis cæcitate & vitiositate, qua illa tota perfusa est, distinguenda sit: & quantulum vel quàm nihil prorsus illa siue naturalis siue artificiosa vis ad res diuinas apprehendendas propterea valeat, facile intelligi potest. Logica enim illa siue naturâ tantum, siue arte etiam nixa, est facultas & vis innata, sed à minimis igniculis difficulter excitata, ratione vtendi, certâque via ac ratione inueniendi & iudicandi. Naturalis autem cæcitas, infirmitas, prauitas & vitiositas est, qua Rationis intelligentiæq; primitus à Deo insitum lumen ita obfuscatum pœneque extinctum, & voluntas adeoque totus homo ita deprauatus, imo totus prauitate ipsa perfusus, ac pœnè immutatus, pessimusque Dei virtutisque osor, ac teterrimum Diaboli mancipium factus est, vt etiam si plurimum excitato rationis lumine tamen res humanas vix diuturna institutione aliquo modo percipiat, diuinas autem propter augustam & incomprehensam maiestatem, propterque insitam cæcitatem odiumque prorsus, nisi diuinitus regenitus & conuersus, non intelligat, imo dissimilitudine etiam rerum humanarum motus, iisdem furenter contradicat. Voluntas autem inde tanta etiam est peruersitatis, vt etiam humanas res, alias ægrius alias facilius eligat & exequatur vnde illud Medæ,

— *Video meliora, proboq;*

Deteriora sequor.

Dipius

De Subiecto D.

Diuinas autem omnino per se repudiet & aspernetur. Etiam si igitur homo naturali Rationis lumine, & præterea eius arte Logicæ præditus inuenire & iudicare, inuentique & iudicata agnoscere possit: tamen rebus enunciatis & cōclusis non essentitur, nisi vel humanis argumentis institutus aut diuinitus collustratus sit. In diuinis duo sunt impedimenta, primum est augustissima rerum diuinarum maiestas, & infinitus splendor, infirmissimas humanæ intelligentiæ scintillas perstringens, longissimæque superans; alterum est totius hominis cæcitas illa & peruersitas, qua constrictus nec intelligit diuina, & odio eadem prosequitur. Itaque huiusmodi enunciata; Deus mundum è nihilo condidit: Christus è Maria virgine à matre; verus homo natus est, &c. Paulus & Aristoteles eadem Logicæ facultate intelliget, esse enunciata simplicia, & affirmata, quibus Causa & effectus enuncietur: sed Paulus etiam auctoritate diuina verissima esse, utpote regeneritus & diuinitus edoctus iudicabit: Aristoteles humanâ sapientiâ fretus potius falsa esse contradictione asseret. Quid igitur huic ad veritatis Iudicium deest, cum eius Instru-mentum è Logica habeat? Deest rerum diuinarum scientia, è qua pendet illud iudicium, deest verbum Dei, & eius præcipuè intelligentia à Spiritu sancto inspiranda. Logica igitur generalissimum Instru-mentum est, quo utimur & ad res intelligendas, & ad intellectas tractandas; sed intellectus rerum humanarum institutione è suis artibus hauritur, diuinarum autem non institutione è verbo diuino tantum, sed & mentis voluntatisque illustratione ac conuersione à Spiritu sancto infunditur. Atque ita, quoniam res humanæ suis argumentis, similibusque exemplis demonstrantur, diuina autem tantum diuina patefactione in verbo Dei docentur, ut illæ experientiæ cognitione, hæ fidei illustratione percipiantur. Illa humana est sapientia, cum quis Logica cæterisque generalibus artibus instructus, res humanas suo more, modoque perspectas habet & tractare potest; diuina autem sapientia est, cum quis siue naturali uel etiam artificiali logica, id est, ratione & Oratione vtiendi facultate instructus, etiam diuinitus conuersus, ac rerum

Consequens distinctionum.

Humana & diuina sapientia.

*Applicatio
Instrumenti
ad res.*

rerum diuinarum scientiâ è sacris litteris Spiritus sancti afflatu haustâ ornatus est, eamque fide firmissimâ apprehensam, & sibi applicat, & alios ad Dei gloriam docere potest. Differimus igitur humanâ scientiâ, cum humano more, humanis exemplis & humanarum artium rebus seu argumentis vt Physicis vel Ethicis vtimur. Differimus autem diuinâ scientiâ, cum diuino more, diuinis exemplis & sanctæ Theologiæ argumentis & rebus vtimur; sed vtrobique eodem generali differendi instrumento differimus, vt similiter eadem Grammatica de omnibus rebus loquimur. Vna argumentorum, Axiomaticum, Syllogismorum, & Methodi ars ad sacra & profana exempla agnoscenda & tractanda sufficit & idonea est: sed res longissimè differunt. Alio naturæ modo aliquid Physicè causâ est, alio Theologicè; sed tamen generali Causæ definitione, nempe, cuius vires est, vtique iudicatur. Cuius igitur vi in Physicis aliquid esse intelligo, id causam nomino: & ita etiam in Theologia causam voco, cuius vi aliam rem esse intelligo, etiâ si dissimilis in Physicis & Theologicis rebus causandi, vt ita loquar, vel efficiendi modus sit: quod simile de cæteris intelligendum est. Physicæ res Physicis, Ethicæ Ethicis, Theologicæ Theologicis, id est è suis disciplinis & principijs depromptis, sed eodem loquendi, differendi & differendi artificio tractandæ sunt. Si autem Theologica Ethicis vel Physicis reb. pro argumentis adhibitis disputetur; ita humana sapientia cum diuina temerè commiscetur, non si ars logica & applicetur. Vnde experiri igitur, vt hæc tandem concludamus, etiam si vniuersa Logica naturalis sit, & ex vero etiam in rebus diuinis vniuersa sit, ita pressa, ipsaque in illis iam intellectis, vtiliter vsurpari potest: tamen inde non effici, eius facultate & scientiâ hominem ad salutem vel per se magis idoneum esse, vel per se comparari posse; sed nihilominus, nisi conuertatur, furens eorum contradicere. Nam & Logica facultas tantum certo ordine cogitandi ac iudicandi instrumentum est, & eius naturales sed pœnè extincti igniculi diuturnâ per se experientiâ exuscitati, res humanas certis indicijs tantum inculcatas vix percipiunt, diuinas autem per se percipiunt.

De Subie-
cto D.

propter augustissimum earum splendorem, tum propter
institam cecitatem ac infestum odium, omnino non in-
telligunt, sed ut absurdissimas impiè auersantur. Et vides
tamen, etiamsi hæc ita sint, ut propterea etiam Aristote-
les Logicus omnium auctoritate præstantissimus, si con-
uertendus sit, diuinitus sit collustrandus & docendus, spi-
ritualiæque ei sint spiritualiter dijudicanda: tamen inde
non effici nullū Logicæ in rebus diuinis meditandis, do-
cendis, & quoquo modo tractandis vsum versari. Et hinc
apparet, non esse humana voluntate editam prophetiam,
quæ illa, nec cæcâ intelligentiâ propter augustam huius
maiestatē capere potest, & infesto sui iudicij odio prose-
quitur. Denique intelligitur, humanam sapientiam non
confundi cum diuina, quando represso humano ex rebus
humanis collecto iudicio, mens hominis diuinitus ad di-
uinam sapientiam amplectendam conuertitur, & sic Lo-
gicum lumen ad res diuinas spiritualiter hoc est argu-
mentis Dei verbo patefactis (quibus tamen Logicæ
inueniendi rationes tum iudicandi formæ conue-
niunt) diuino affectu disputandas adhibet. Logica enith
per se non est humana sapientia, sed est illud naturale Ra-
tionis instrumentum ac lumen, & quidem commune ac
geniale, quod in rerum tam diuinarum quàm humana-
rum artificio, quo ex differuntur, splendet, quodque ijs-
dem imaginibus in arte inde expressum est, quibus in il-
larum tractatione & descriptione lucet. Humana autem
(ut hoc repetam) sapientia est rerum humanarum partim
experientiâ, partim etiam artè præcepta cognitio, quæ ut
humanis argumentis ex humanis disciplinis comparata
est, ita ijsdem etiam vel in rebus tantum humanis, vel in
diuinis quoque confusè & permixtè exercetur. Diuina
vero sapientia est, qua homo à Spiritu sancto edoctus
per diuinas & verbo Dei fide ad salutem præceptas tener, *1. Tim. 9.*
eiusdem ope easdem ex ijsdem fontibus petitis argu-
mentis ad Dei gloriam hominūque salutem propa-
gat. Atque ita D. Paulus sapientissimè Theologiam de- *1. Cor. 1.*
scribit, sapientiam non seculi huius, neque principum huius
seculi, qui abolentur; sed sapientiam Dei in mysterio,
quæ est recondita, quam præfinierat Deus ante seculi,
quàm

quam & per spiritum suum reuelauit. Quia in & vni-
 genitus, qui est in sinu patris ipse ad nos descendens eandem
 enarrauit. Ioan. i. Vt igitur res ipsæ dissimilimæ sunt, ita
 & earum apprehensio dissimilima seu porius contraria
 est, cum res humanæ sensu & experiētiā, humano affe-
 ctui familiari, diuinæ autem verbi diuini patefactione,
 diuināq; regeneratione, humano sensui iudiciōque con-
 traria percipiuntur. Attamen & res humanæ in hominum
 libris, & res diuinæ in sacris Biblijs, ita sermone, ornatu,
 & Ratione tractatæ sunt, vt eodem generalium artium
 inde exstructarum artificio & illæ explicationes reteran-
 tur, & aliæ similes conficiantur. Sed, vt paulò antè etiam
 memini, etiam si eadem tum argumētorum tum iudicij
 definitiones sacris & profanis rebus accommodari possint,
 tamē longè dissimilima est earum propria vis, ratio & fa-
 cultas. Quamobrem si & tanta est rerum diuinarum &
 humanarum dissimilitudo, tamque perniciosus cæcita-
 tis ac peruersitatis morbus per vniuersam hominis natu-
 ram ita penitus peruasit, vt is res diuinas supra sui inge-
 nij captum propter earum augustissimam naturam in-
 nitè positas, imò sibi inuisas, omninò per se non asseque-
 tur, humanas autem vix diuturnā sensuum experientia
 aliquatenus percipiat; & Logicæ tamen artificium ex-
 trarumque vsu expressum ita providentia diuina compo-
 ratum est, vt eodem non aliter, ipsius instrumenti ratio-
 ne, sacra Biblia, quàm profana scripta reterantur. hinc
 intelligi potest, quemadmodum Logicæ vsus in sacris li-
 teris, ipsarum sensui nihilominus humano iudicio in-
 stissimè per se contradicente, vberimè tamen versetur.
 Logicæ enim artificium est eorum munerum, quæ
 ratio in differendo exercet, imago, ex præstantium exem-
 plorum typis expressa, quæ munera scilicet inuenientia
 & iudicandi siue naturæ siue artis forma ac progressus
 Theologiæ non aduersantur, in qua eadem adhibita
 deque etiam expressa sunt: sed in homine iudicij & ap-
 prehensionis facultas tum propter inositam cæcitate
 prauitatemque Deo diuinisq; rebus inestam, tum pro-
 pter augustam & incomprehensam earundem maiestatem
 contradicit, auersatur & abhorret. Nunc autem

*Prop. conne-
 xa superioris
 disp. ad eam
 conclu-
 dam accom-
 modata.*

ma illa ita se habent, vt supra explicatum est: Quare eti-
am postremum inde sequitur, vt intelligamus Dialecti-
cam diuinitus hominum generi datam in sacris litteris
ad Dei gloriam laudémque vtilissimè exerceri.

P A E D. Ego verò, si temporis angustia ferret, multis
tibi adhuc rationibus contradicere possem. Nam si Dia-
lectica nihil confert ad Dei cognitionem, nec hominem
præparat, aut idoneum facit, imo humana ratio etiā con-
tradicit: non video quis illius, nisi ad contradicendum,
in sacris vltus esse possit. Primum autem ipse paulò ante
confessus es: secundum igitur manifestum est. Negat e-
nim humana ratio præfractè eiusmodi Axiomata, Deus
mundum ex nihilo fecit. Maria virgo non cognito viro
peperit filium. Dei filius homo natus est, & perpeffus
est mortem. Homo alienæ iustitiæ imputatione, & per
fidem apprehensione iustus coram Deo censetur, &c.
Atque hinc, quod suprà etiā dixi, Theologi monent
Theologiam sub humanæ rationis iudicium non veni-
re, quo coërcito fide sit ipsa apprehendenda. Cùm verò
acutissimi quisque Dialectici humana ratione sacras litte-
ras metiantur, ideo eos plerunque hæresium auctores ex-
stitisse intelligimus: vnde etiā Theologis Dialectici
vt plurimum inuisi semper fuerunt, & à Dialecticis Ec-
clesiam vt liberaret Deus, in templis D. Ambrosij tem-
poribus oratum esse legimus. Sunt enim Dialectici fere
semper loquaces, garruli, verbosi, inflati, & contentiosi;
ideòque de lana caprina, aut asini vmbra rixantes nego-
tium Theologis, & res sacras candidè simplicitérque tra-
ctantibus faceffunt. Itaque etiā plerique à Logicæ ar-
tificio non instructi, tamen optimi Theologi fuerunt.
Quin & inferioris notæ homines, incultos piscatores,
atque illiteratos sæpe ita Spiritus sanctus afflat, vt insig-
nes euadant Theologi. Præterea nec ea videtur esse sa-
cræ scripturæ ratio, vt Logicæ ad eam & Rhetoricæ ar-
tificium queat accommodari. Nam quod Logicè Caus-
sa, Effectum, vel aliud argumentum nominatur, ei defi-
nitio distinctaque illius affectio conueniat necesse est:
quod similiter de Iudicij partibus & ornatu Rhetorico
intelligendum est. Quare vtrumque illud artificium

cto D.

Assumpt.

Compl.

λογικῆς.

Oppug.

Prop.

1.

Assumpt.

Compl.

2.

3.

4.

Hyp. de sac. stu-
dys non dese-
rendis.

5.

6.

7.

8.

K.

procul

procul à sacris litteris illi arcent. qui dicunt in ijs omnia singulari ratione simpliciter, propriè & absque omni arte tractari. Ita enim putant Christum non posse logicè Causam nostræ salutis dici; quia ille ipse etiam sit nostra salus, vt affectio argumentorum illorum essentialis non sit in Theologicis distincta. Absurdum autem esse Christum & Causam nostræ salutis dici, & esse salutem ipsam, ac quasi Effectum. Neq; Metonymiam, aut alium Tropum admittunt; vt Christus salus nostra, hoc est salutis auctor, instaurator, & dator, atque ita Deus pater Agricola, hoc est Agricolæ similis dicatur. Quare & illud mihi postremò absurdum videtur, quòd Logicam dixisti è sacris etiam litteris obseruatam esse, cum nec Spiritus sanctus vlla Logica eguerit, & ea potius suam ad Aristotelem, aliosque ethnicos auctores originem referat. Imitemur igitur Apostolorum potius exempla, qui simplicitè locuti Dialecticæ artificium non affectarunt.

Propug.
I.

D i s c. Multa tu quidem ad me irretiendum cumulas: de quibus ego breuius iam respondebo. Dialectica nihil confert, nec præparat hominem ad salutem: quia homo naturâ etiam si præstantissimus Logicus, tamen rebus diuinis tum propter ipsarum augustam ac spiritua-lem rationem, dissimilémque humanarum naturâ, tum propter insitam cæcitatem, ac hostile odium, infestissimè contradicit. Imo etiamsi Aristoteles aliquis generalibus argumentorum, Axiomatis, Syllogismi, ac Methodi definitionibus, Argumenta quædâ, Axiomata, Syllogismos, & Methodi partes ex tractatione vtcunque agnoscat, tamen suo iudicio & sensu, tū illas esse Causas vel Effecta, aliaue argumenta, quæ ita enuncientur, deinde Axiomata vera esse, Syllogismis rectè concludi, & denique Methodi partes rectè ordinatas esse, negabit, & quidem precipuè ex primi iudicii repugnantia. At homo iam diuinitus absque vllò proprio motu cōuersus, diuinâque è sacris litteris sapientiâ imbutus, augustam illam lucem sibi è caligine & tenebris in lucem extracto affulgentem admiratus, eam distinguendo quæque tum argumentorum, tum iudicii genera & ipse sibi singulari animi lætitia magis inculcat, & alijs, etiam non conuersis summo studio

Vide supra 13 9.

explanare,

explanare, noxiōsque errores tam diuinæ artis instrumen-
 tis conuellere potest. Ita Dialectica vera & legitima non
 modo pijs vberimos cum voluptate fructus adfert, sed
 hæreticos etiam, & homines à veritate auersos conuulsis
 eorum fundamentis, mirabili dexteritate cōfutat. Quòd
 verò dicis Theologiæ axiomata cum humana ratione
 pugnare, cui Virginem parere, & eiusmodi alia multa in-
 credibilia imò falsa & inepta videantur; ita tu Rationis
 (cuius in differendo munera sunt, Inuenire & Iudicare)
 nomine tum cæcitatem prauitatemque Mentis, volunta-
 tisque humanæ, tum humanam sapientiam ex humanarū
 rerum naturā, conditione, ac statu comparatam cōfundis.
 In generali logica nullum præceptum est quo Virginem
 parere, Deum omnia ex nihilo creare, & eiusmodi alia
 Theologiæ propria Axiomata, negentur aut per se coar-
 quantur: sed physica, & humana è physicis rebus sapientia
 contradicit, quæadmodum Ethica, negat aliquem alienæ
 iustitiæ imputatione iustum esse censendum. Physicæ e-
 nim hæc Axiomata sunt, logicæ quidē artificio, sed phy-
 sicarum rerum inductione, conformata: Animantiū om-
 nium cōmunem materiam esse semen vtriusque sexus: E
 nihilo, nihil fieri, &c. quæ Logica ita in physica enūciat, vt
 è physicarum rerum naturā observata sunt: quod simili-
 ter in Ethicis fieri intelligendum est. Logicæ autem præ-
 cepta multò generaliora sunt, & altiora: quæ generatim
 definiunt, quid Causa, Effectum, & cætera argumenta;
 quid Axioma, & illud quomodo verum, nempe si pronū-
 ciet vt res, & ex quibus argumentis præcipuè necessa-
 rium ἐν παντί, καὶ αὐτί & κατέλου constet, quid Syllogis-
 mus, quid Methodus. Verum Logica nec quod in Theo-
 logia, Physica, aut Ethica, hoc vel illud argumentum, nec
 quodnam Axioma, verū falsumue, aut quis Syllogismus
 Consequens vel inconsequens, aut deniq; quæ Axiomata
 primo, medio, vel infimo gradu collocanda sint, nomina-
 tim & speciatim decernit, sed altiora præcepta constituit,
 quibus in omnibus rebus & disciplinis ad exempla ac-
 commodatis, tum argumentorum, tum Iudicii genera
 agnoscere & distinguere queant, etiamsi rerum natura, & cō-
 ditio dissimilima sit. Itaque Logica ijsdem generalibus
 K. ij. præceptis

Physica Ax-
 iomata.

- præceptis ad quasuis res artésque accommodatis, vnúmque argumenti & axiomatis genus ex rerum, quæ enunciantur natura ac conditione earundem principijs accommodatè dijudicat, atque ita quâsque res ex suis fontibus, Theologicas è theologicis, Physicas è physicis, Ethicas ex Ethicis differendo exponit: & sic tantum abest, vt diuinis contradicat, vt ad eas illustrandum atque à cæteris distinguendum, mirabilem lucem adferat. Nam sic Logica, illud Axioma (Deus Mundum è nihilo creauit) monet auctoritate diuina Efficientem cum effecto, & quidem materiæ (quæ physicarum rerum exemplo aliqua esset) remotione ad diuinam Omnipotentiam demonstrandum, enunciare; atque ita illam procreationem è Materiæ tamen Loco, eius scilicet negatione à physica & artificiosa aliarum rerum procreatione distinguit. Item è solo procreandi modo Mariæ virginis partum, à physico mulierum partu ad Dei erga nos clementiam celebrandam, & mediatoris essentiam, officiûmque declarandum discernit. Etsi igitur rebus illis diuinis humana sapientia & experientia prorsus contradicit, tamen Logica eadem diuinitus perceptas, vt à Spiritu sancto disputatæ sunt, ita etiam retexit, & diuinis non humanis argumentis differendo exponit. Qui verò hæresium auctores extiterunt, quique Theologis infesti fuerunt, ij, vt homines litigiosi, & Sophistæ ad rixam conciti, non veri logici, Logica Eubulidea, & Captiosa, non legitima vsi humanis è rerum humanarû conditione petitis argumentis sacrosanctam Theologiam examinare seu potius turpiter lacerare consueuerunt. Hoc igitur argumentum ab abusu fallaciam accidentis nominant; quod ille effectus non à logica, sed à malitia Sophistarum, Logicâ abutentium proficiscatur. Et certè omnibus temporibus orare conuenit, vt Ecclesiam ab eiusmodi Eubulidibus liberet misericors Deus, qui Eubulideâ Logicâ, quam ipsi dicunt Aristotelicam, gaudent Theologos vexare, & contortis maleque tornatis Syllogismis flagellare, quique suo sensu & iudicio, suis stultis imaginationibus augustam tum Iesu Christi veri Dei & hominis, tum cæterarum rerum diuinarum maiestatem examinare & conuellere student.

dent. Et certè mirum non est illos homines esse garrulos, verbosos, & contentiosos, quòd ad repugnandum verbo diuino argumenta, homini impio ab innumerabili rerum humanarum copia, præsertim Diaboli instinctu, facile suppetant, sed vel ad minimum iota euertendum nulla vnquam erit facultas, imo tam belli auctores in lapidem impactorium impingentes callidum illud suum cerebrum miserimè effundent. Quod putas quosdam à Logica minimè instructos optimos tamen Theologos fuisse hos quidem ego optimos quoque siue naturæ vi, siue artis etiam beneficio Logicos fuisse existimo. Ea enim vera & genuina Logica est, quæ naturalem illam in disserendo simplicitatem retinet. Afflauit quidem Dominus incultos piscatores, atque eos ipsos subito ad doctorum prouexit subsellia: Verum id rarum est & singulare, ideòque ordinariæ Dei dispensationis dissimile, qua alioquin vult homines primùm sacris alijsque bonis litteris imbui: deinde ad docendi munus vocatos grauiter & assiduè laborare, studiisque sacris incumbere. Sic etiam D. Paullus politioribus litteris, & legis diuinæ studijs ornatus fuisse legitur. Attamen quibus Deus sacrarum rerum scientiã inspirauit, ijdem etiam disserendi facultatem auxit. Ita non minor Logicæ vsus in D. Petri, qui rudis piscator à piscatura, quam in D. Paulli, qui eruditus Doctor ex Academia ad Apostolatum vocatus est, concionibus & Epistolis apparet. Multi etiam inferioris notæ homines omnibus temporibus de rebus sacris absque Logicæ artificio prudenter locuti sunt, sed illi naturalis logicæ facultate res diuinas similibus testimoniorum copia & collatione mediocriter ita disseruerunt. Quòd verò ea quibusdam non videtur esse sacrarum rerum natura ac ratio, vt ijs argumentorum affectiones & iudicij leges queant accommodari; in eo mihi illi videntur non parum errare. Infinita quidem res diuinæ ab humanis ratione distant, sed cur non id Causam vel effectum nominem, quod Spiritus sanctus ita expressit, vt Causæ vel Effecti vim habere, ideòque talis argumenti affectio & Definitio ei conuenire intelligatur? Cùm D. Paullus ait, hominè fide absq; legis operibus iustificari,

K. iij. hoc

hoc est, iustitiam apprehendere, quid impedit, quo minus fidem Causam instrumentalem iustitiæ gratis consequendæ ita Logicè appellem, quemadmodum pileum vel scutellam rudi similitudine Causam & Instrumentum nomino, quo mendicus stipem à diuite oblatam accipit? Cur non in Explicatione Euangelij S. Matthæi, Librum generationis Iesu Christi filij David, è Logicâ nostrâ Catalogum procreantiû causarum, ac Maiorum hominis Iesu Christi, ex Abrahami stirpe nati, ad promissionis certitudinem demonstrandam contextum, ac in generationes certas diuisum appellem? An non diuina & humana natura integræ personæ Christi partes sunt? Cur nō hoc dictum (*Iosephus erat iustus*) Axioma è Subiecto & adiuncto dicam? An non omnia in Biblijs integra dicta & sententiæ sunt axiomata & certorum argumentorum dispositiones? An non abundant Sacra Biblia Syllogismis? An verò eos Syllogismos non licet nominare? Vel an hæc Christi conclusio Ioan. 10.

*Vel inuertatur
Pro. ut normæ
conueniat.*

Bonus pastor animam suam dat pro ouibus suis.

Ego animam meam do pro ouibus meis.

Ego igitur sum bonus pastor.

Hæc inquam Christi, & aliæ eiusdem itémque Vatum, & Apostolorum plurimæ conclusiones, an non sunt similiter Syllogismi ac Platonis, Aristotelis, aut Ciceronis Conclusiones? Christus, aiunt quidam, est salus nostra, hoc est auctor salutis, & simul ipsa salus: hinc causæ essentia ab effecti essentia non est distincta. At, inquam, omnia sacra angusta sunt; & diuinæ ac incomprehensæ naturæ affectionisquæ; & quædām Christi personæ aut officij propria, peculiaria, & singularia, de quibus præceptum in arte generali *ut res præter se* constitui non potest. Attamen etiam si Christus ita salus nostra dicatur, ut ipse non modo illius auctor, sed & ipsa salus ita sit ut in eo viuamus ac diuina lætitia perfruamur, tamen quatenus salutem amissam acerbissimo suo supplicio restituit, eius rectè Causa, & auctor dici mihi videtur. Et certè salus ipsa aliud quiddam fuerit, quàm ipsius Christi essentia; cuius tamen ut Sanctissimæ Triadis, conspectus, & æterna perceptio ad salutem ipsam pertinet. Est igitur pleraque

plurique in sacris Biblijs penitus abstrusa & quædam Christi personæ officijque peculiaria sunt, tamen fere omnia rectè intellecta Argumentorum & iudicij generibus dextrè accommodatis exponi ac tractari possunt. Omnia etiam propria volunt esse, nihil metaphoricum & translatum. Cur igitur Christus ipse Similitudines & Parabolas, in quibus Deus Sator, vel Agricola nominatur, propriè exponit? An propriè Christus Sol, lux, via, vitis pastor, lapis, fundamentum, &c. an vero rerum humanarum similitudine & translatione appellari videntur? Certè translatione & Metaphorâ ad sensum humanum accommodata. Quare eiusmodi vanæ sunt, & cum vero diuino pugnant imaginationes, quibus misèrè homines à saluari verbi diuini, in quo se Deus benignissimè ad nostrum captum accommodauit, lectione & meditatione, ad vanas ac incertas reuelationes ac pæfæctiones abducuntur. Néque tibi absurdum videtur, Logicam etiam è sacris litteris obseruatam esse, quod eius Aristotelem auctorem & inuentorem esse multi existiment. Certè Aristoteles in Græcia eius aucto: propterea visus fuit, quod superiorum Philolophorum decreta collegisset: attamen ad hos etiam à primis Patriarchis Logicæ artificium propagatum esse non est dubitandum. Deinde omnibus temporibus in hodiernum etiam diem ita illa ars obseruatione & experientiâ polita est, vt eius artificium etiam ad Biblicum usum accommodatum sit. Et certè profitendum est nobis cum Augustino liberrime, nullâ Spiritum sanctum Logica eguisse; cui nec sacra scriptura opus fuit: sed ipsi visum fuit res sacras infinitè humanum captum exsuperantes vt sermone populari, ita & perspicua differendi ratione clarisque dicendi luminibus ad subleuandam nostri captus imbecillitatem, exponere. Loquuntur quidem simpliciter Apostoli, quos imitari debemus; sed tamen puro sermone, ornata oratione, & rationis muneribus vtuntur. Itaq; vt illi sacra tantum dogmata è sacra scripturæ fontibus rectè, ordine, & perspicuè, familiari dicendi ac differendi genere vtentes exposuerūt: similiter & nos eorum imitatione facere oportet.

Non ideo non differuerant, aut ornate dixerunt, quod simpliciter locuti sunt, sed ideo non captiosa, aut ad ostentationem, & fastum comparata Logicâ, nec inai orationis pompa vti sunt. Minimè igitur illos audiemus, qui obgannunt, sic à Spiritu sancto expectandam vniuersam intelligendi atque explicandi sacras litteras facultatem, vt neutiquam opus sit, nos discendis illis artibus operam nauare. Minimè etiam Philosophiæ sue generales, siue speciales artes disci & adhiberi debent vt ad earum leges examinentur sacre scripturæ decreta: multò minus, vt ab ijs iudicium de Religionis nostræ dogmatibus petatur; sed tantum ad subleuandam nostri captus imbecillitatem, vtque illarum adminiculo & artificio tum ea, quæ Spiritus sanctus edisseruit, ita retinere, tum quæ nos mente concepimus, clarius certiusque alter alteri exponere possumus. Nā sic tota Philosophia famulæ & pedissequæ loco, Theologiæ Dominæ sue prudenter adiungi potest, nempe vt artes generales ad sermonis ornatum, & rationis vsum demonstrandum, Speciales verò ad res sui generis, sacris etiam litteris comprehensas, explicandas adhibeantur, sed ita vt diuinarum dogmatum, & augustarum rerum ratio & explicatio pure & simpliciter, absque minima humanæ sapientiæ confusione, e verbi diuini patefactione auctoritateque deducatur. Quare, vt tandem hæc disputatio periretur, Logicam veram ac legitimam in sacra scriptura, non humanis, sed diuinis ex eadem deductis argumentis & exemplis, non humano, sed diuino sensu iudicioque retexenda & explicanda maximo nobis vsui esse concludamus. Putare enim quenquam posse absque ratiocinando ratiocinari, disserere & ratione vti, siue id ex arte, siue ex sola natura faciat, hominis est prorsus amens, & qui se hominem esse planè sit oblitus.

Con. dispu.

DE QVAESTIONIBVS.

*Oppug.
Transitio.*

P A R T. E Sto igitur, habeat noster Logicus communem cum Grammatico & Rhetore materiam res videlicet omnes, quæcunq;

ad differendum adferuntur. Neque enim generales artes certas sibi res propositas habent, vt Speciales, nempe vt Physica naturam, & Ethica mores; sed pariter ad res omnes, quæ ratione & oratione tractari possunt, accommodatæ sunt. At verò etiam si Dialectica per omnes artes ac disciplinas ita fusa sit, vt omnibus vsus sui præstandi, munerisq; fungendi facultatem præstet: duo tamen hic ad veram differendi rationem omnino necessaria mihi requiri videntur. Primum enim peculiari præcepto docendum esse puto; *Logicam in omni proposito versari; deinde certe Quæstionum formæ, quibus omnis materia includatur tradende sunt.* Vtrunque hoc *πρῶτον* fuerit & ab alijs præstantibus Logicis præclare explicatum est. Moment enim plerique, Res quidem omnes, quæ in disputationem incidere possint, Dialecticæ propositas esse tanquam materiam; & Quæstionem seu Thema generatim dici, quicquid in disputationem, & humani ingenij disquisitionem cadere possit. Et quoniam nunc res aliqua simplex, nunc integra sententia in disquisitionem venit, eaque vel ex generali aliqua, vel ex speciali arte deducta, hanc vel illam affectionem habet: inde variæ Thematum seu Quæstionum Diuisiones traduntur, ad quas omnis differendi ratio præclare accommodetur. Sic autem plerique & de vniuerso Dialecticæ subiecto præcipiunt, & porro Quæstionum genera patiuntur:

1. Obiect.

Complex.

2.

Assum.

Dialectices Subiectum est Thema seu Quæstio, vt *And. Hyp.* Rodolpho placet, seu propositum, vt Cicero appellat.

Res omnes, quæ in disputationem incidere possunt, *Isa. Perio.* Dialecticæ tanquam materia propositæ sunt.

Dialectica nullum habet certum ac proprium materiaz genus, in quo solo versetur: sed per omnes artes ac disciplinas fusa est. Est enim planè tanquam instrumentum quoddam, quo reliquæ artes vsus sui hominum generi præstant. Genus autem omne Quæstionis (hoc est, quæcunque in disputationem, & humani ingenij disquisitionem cadere possunt) est illa in singulis artibus materia, in qua instrumentum illud Dialecticæ adhibetur, atque vt ita dicam, operatur, &c.

Fr. Hor.

Sic alij separatim de subiecto præcipiunt, alij definitione

K.v.

tione

tione illud nominatim comprehendunt; vt, Est ars differendi de omni proposito, de quacunque re proposita, probabiliter, in vtramque partem. &c.

Deinde Thema seu Quæstionem nonnulli multis diuisionibus, nonnulli verò vna alteraue explicant; & quidem hæc ex quibusdam collectæ sunt:

1. Diui. Quæstionum.

Thema seu Quæstio, id est, Omne illud, quod tractandum vel disputandum proponitur, est Simplex aut Compositum.

Simplex cum de vna voce quæritur, vt Quid est sapientia? Coniuncta quæ de Oratione interrogat, vt An iustitia sit expetenda?

Hic Quæstionis & Enunciationis discrimen docetur, quod hæc certo aliquid affirmet, aut neget, illa de reb. dubiis percontetur.

Imo quidam ex Aristotele hanc propriam Quæstionum Dialecticarum formam tradunt, quæ per Contradictionis membra optionem det aduersario, vt, Sumne Centauri, an non? Simplicem vero Interrogationis formulam, cui additum non sit, An non? vocant Propositionem.

2. Diuisio. Q.

Secundò, Quæstio tam simplex quam coniuncta, vel est Generis, vel Definitionis, vel Proprij, vel Accidentis. Hæc Genera Dialecticorum propria esse dicuntur.

3. Diuisio. Q.

Tertiò, alia est Quæstio est Substantiæ, alia Quantitatis, alia Qualitatis, alia Relationis, alia Actionis, alia Passionis, alia Vbi, alia Quando, alia Situs, alia habitus.

4. Diuisio. Q.

Quartò, alia Quæstio est Cognitionis, alia Actionis, alia Logices.

5. Diuisio.

Quintò, alia Quæstio est, An sit? alia Quid sit? alia Quale sit? alia Quæ causa sit?

6. Diuisio.

Sextò, alia Quæstio est Infinita, alia Finita. Infinita Græcè *ἀνέριστος*, Latine Propositum, Consultatio, & generalis Quæstio dicitur, & Philosophis propriè attribuitur, vt quæ sola fide nitatur.

Finita *ἐνέριστος*, Causa, Controuersia, Specialis Quæstio, Oratorum peculiaris esse dicitur, vt quæ fidem motumque postulet. Hinc tria Causarum genera in Rhetoricis distinguuntur, Demonstratiuum, Deliberatiuum & Iudiciale.

7. Diuisio.

Septimò, quidam certas ex superioribus Quæstiones coniungunt, ad quas earundem ordine rerum explicationem accom-

accommodant, & eas Methodi simplicis Quæstiones nominant: imò quidam etiam ad ipsas tractandas Prædicabilia, Prædicamenta, & totam Inventionem particulatim referunt. Enumerantur autem ferè decem, sed à nonnullis pauciores:

1. Quid vocabulum significet?
2. An sit res?
3. Quid sit res?
4. Quæ rei partes?
5. Quæ species?
6. Quæ Causæ?
7. Qui Effectus seu officia?
8. Quæ adiacentia?
9. Quæ cognata?
10. Quæ pugnantia?

*Phil. Mel.
decem, Hyp.
septem facit.*

Reliqua Quæstionum discrimina ex Axiomatum affectionibus petuntur, ut sint aliæ affirmatæ, aliæ negatæ, &c. Vides igitur quàm variæ ab alijs & multiplices Quæstiones tradantur: quæ quoniam à P. Ramo sunt omnino prætermittæ, valdè incerta & lubrica differendi ratio ab eodem descripta esse mihi videtur. Nam si & generalis subiecti cognitio, & Quæstionum certarum descriptio ad veram differendi rationem necessaria ac rectius mihi illi præcipere videntur, qui primum monent, Dialecticam in omni proposito versari, idque Thema seu Quæstionem appellari: deinde certa Quæstionum genera, ad ea omnes differendi vias applicantes persequuntur.

*Prop.
Con.*

DISC. Omnis quidem differendi ratio suo certo modo (qui totus artis præceptis comprehensus vera Quæstionum genera inclusa continet) ad rem propositam dirigitur: sed illæ Quæstionum divisiones tam variæ, ut ipse fateris, sunt, ut si ad eas differendi ratio debeat applicari, nihil sit eâ futurum incertius, & magis Vagum ac lubricum. Et quoniam ita distortæ sunt, ut certo progressu non cohereant, cum aliæ ex omnibus artibus, aliæ ex Inventionem, aliæ ex iudicio Logico sint quoquo modo confusæ: hæc causa & confusio earum auctores ipsos ita reddit incertos, ut alijs quædam ex illis generibus & quidem

*Propug,
de Quæstio-
num Divisio-
nibus.*

Fra.B.

Cicero.

**Summa ob-
iectionis.**

**Propositum.
Respons.**

Prop.

Assum.

dem diuersa in Logica tradant, reliqua vel non attingat, vel ad Rhetores reijciant; alij omnia vel in Logica vel in Rhetorica, dissimili tamen ratione & ordine, cumulent: cum alij etiam ea vt materiam Logicæ proponant; alij verò Inuentionis certam in ijs partem constituent, vt sit Inuentio Vocum, Inuentio Rerum, Inuentio Quæstionum, & Inuentio Argumentorum. Et profecto noui multos, qui, cum ad illas Quæstiones conarentur sua studia & meditationes referre, ita implicati tenerentur, vt, nisi naturam, misis illis generibus, ducem secuti fuissent, à legitima differendi ratione quasi in varios scopulos coniecti, longissimè aberrassent. Retexat aliquis omnia Ciceronis opera, deprehendet sanè, etiam in Græcorum artes sit ita vt acceperat, interpretatus, tamen naturam eum potius ducem, atque ita veram differendi Methodum, quàm tot & tam intricata Quæstionum genera, aliasque Rhetorum perplexas artes secutum fuisse. Idem in Mose, Vatribus & Apostolis, alijsque præstantibus auctoribus apparebit.

Intelligo autem te duplex in Ramo præceptionis genus desiderare, *primum*, quo nominatim exprimatur, *Logico omnia proponi, nihil excipi: alterum* quo certe *Quæstionum formæ tradantur, quibus & omnis in differendo materia includatur, & progressus differendi gubernetur.* Ego verò vtrumque nego, & neutram separatis in generali Logica præceptis explicandum esse, imò omnes veras Quæstiones eâ ipsâ commodissimè contineri ac doceri confirmo. Quod vt planè & perspicuè demonstrem, primò nec de subiecto communi, nec de certis quæstionum generibus, vllum in Dialectica aut Rhetorica peculiare præceptum requiri, sed omnes tamen quæstionum formas commodissimè generali Logica comprehendere; deinde separatas illas Quæstionum distributiones mancas & inutiles, ideoque è generalibus artibus rectè exterminatas esse ostendam. Sic igitur à generali forma colligo:

Ars omnino generalis & communis, nec peculiari præcepto subiecti mentionem faciet, nec subiectam sibi materiam diuidet.

At Logica, Rhetorica & Grammatica sunt artes generales & communes.

Ergo

Ergo ut Grammatica nec generatim de subiecta matē-
 ria præcipit, nec eius genera diuidit, ita nec Dialectica nec Rhetorica faciet. stionib.
Compl.

PAED. Propositio mihi non satis firma esse, sed proba-
 tionis indigere videtur. Si enim artes generales sunt;
 docendum etiam eas communiter in omni proposito
 versari; certa quæ Quæstionum genera, ad quæ genera-
 lia præcepta certis rationibus applicentur, constitui vti-
 liter possunt. Oppug.

DISC. Neque de Subiecto communi prorsus est
 silentium, sed in vniuersæ Philosophiæ, cuius hæ artes
 membra sunt, partitione à communibus & proprijs sub-
 iectis sumitur generalium & specialium discrimen, do-
 ceturque illas in omni proposito tanquam communia
 instrumenta, has verò in certo rerum genere, vtpote cer-
 tarum rerum proprias artes versari. Quod igitur in To-
 tius in certa membra distinctione antegreditur, & præ-
 cipuam lucem adfert, id vetat lex *καθόλου* vel in singulis,
 vel in vlla etiam parte repeti. Generalia enim, ait Aristo-
 teles, generaliter & semel, specialia per species docenda
 sunt. Si secus fiat, odiosa & inutilis tautologia commit-
 titur. Partes autem ita debent concinnè definiri, vt totius
 affectionib. commodè subijciantur Quare, vt Gramma-
 ticæ definitio pura, generalis, & nullo tautologiæ vitio
 scd data est, dum nec ipsa vlli certæ materiæ generi ad-
 stringitur, nec ei peculiare de subiectis præceptum addi-
 tur; ita & Rhetoricæ & Dialecticæ illæ definitiones om-
 nino artificiosæ ac legitimæ sunt, quibus illa generatim
 & purè, ars bene dicendi, hæc ars bene differendi defini-
 tur, nempe de omni proposito, ente vel non ente, vt in
 communi ad has artes ingressu, hoc est in ipsius Philo-
 sophiæ partitione distinctè explicatum sit. Hoc autem
 breuissimè institutor monere poterit, ne opus sit artes
 ipsas repetitionum tautologijs cumulare. Itaque con-
 cludo nec in Dialectica, nec in Rhetorica peculiare de
 communitate subiecti, multò minùs de certo subiecti
 genere præceptum esse tolerandum; cum & eiusmodi
 præceptum artes illas antegrediatur, & ipsæ generali-
 bus definitionibus nullis rebus adstrictæ omnibus ita
 com- Propug.
Assum.
Prop.

communes esse intelligantur.

Assump.

De Quæstionum autem generibus, ad quæ dicis generalia præcepta esse accommodanda, respondeo, generalia Grammaticæ, Rhetoricæ & Dialecticæ præcepta ita posse conformari, & iam ita conformata esse, ut ad quodvis propositum, quocunque modo tractandum equè parata, prompta & accommodata sint, nec referre quo genere Quæstionis quidque quæsitum, vel enunciatum sit, dummodo verum illarum artificium rectè adhibeatur, & naturalis dicendi ac disserendi progressus, artificio illo comprehensus seruetur. Nam ut Grammatica communes omnium vocum simplicium & coniunctarum rationes præscribit, ita Rhetorica tum tropos & figuras, quibus oratio quasi vestiatur, tum vocem & gestum, quibus cum dignitate enuncietur; Dialectica autem Argumentorum Inventionem ac Iudicium, in quibus disserendi actus & progressus consistit. Ita generaliter docet, ut omnes loquendi, dicendi ac disserendi, & sic enunciandi, quærendi & respondendi formæ ac modi, triplici illo artificio commodissimè contineantur. Quod cum ita sit, peculiaris Quæstionum doctrina, in nulla arte generali locum habet, imò si misceatur, magnam difficultatem, confusionem & obscuritatem inducit.

*Prop. cum
Comp.*

Oppug.

P A E D. At verò, quia Logica interioris rationis, ceteræ autem exterioris Orationis artificium continent: illa præcipuè tanquam Domina & inter illas generalissima non modò argumenta inuenire & iudicare, sed etiam certas Quæstiones, quibus omnis disserendi actus rectè procederet, excogitare doceret. Nam & Quæstionum ratio aliquid Inventionis & Iudicij habere mihi videtur. Nec sine Causa quidam Quæstiones & Locos Inventionis elementa nominant, quidam certam eiusdem partem aut subiectum faciunt, alij etiam eas ad Iudicium referunt.

Propug.

D I S C. Non ignoro, quemadmodum hic plerique se torqueant, & vaga Quæstionum genera per Rhetoricam forensem ac Dialecticam mirificè distorqueant, dum à naturali disserendi via desectentes, diuertunt & flexiones consectantur. Etsi verò Dialectica omnium

generalis

generalissima est, tamen res subiectę pariter sibi artes generales adiunctas habent, nisi quod aliquando vel sola mente, absque sermone, vel etiam sermone absque ornatu aliquid differere possimus. Nec magis Logicę ad suum munus fungendum quàm cęterarum interest, quo Quęstionis genere quidque propositum sit, nisi quatenus id artis conformatione comprehensum est. Attamen cum ipsa Logica utpote Rationis ars, omnium aliarum artium Regina, & sui etiam ipsius effectrix sit: ideo etiam ipsa, ut dixisti, veram Quęstionum doctrinam complectitur, ac naturalem quęrendi, differendi que progressum informat.

PAED. Quid igitur aduersus Quęstiones disputas, si earum doctrinam ad Dialecticam pertinere concedis? **Oppug.**

DISC. Disputo aduersus separatam Quęstionum Propug. doctrinam, quę in Rhetoricis & Dialecticis varię solet confundi, dum alię Oratoribus, alię verò Logicis, & in his alię Demōstratori, alię etiam Dialectico attribuuntur: sed legitimam Quęstionum doctrinam non tollo, quę tam in differendo necessaria est, quàm solis lumen in mundo.

PAED. Vbi igitur illa Quęstionum legitima doctrina continetur? **Oppug.**

DISC. In toto Dialecticę artis progressu commo- Propug. dissimę & omninò ad naturalem differendi rationem accommodatę, omnes illę verę Logicę Quęstionum distinctiones & formę, quę in Rhetoricis & Dialecticis varię dispergi solent, suis quęque locis tum monstrantur, quomodo in Dialectica consineantur. Quod ut rectę intelligatur, naturalis in Logica ordo, & perspicua rerum coherentia diligenter attendatur. Primum Dialectica definitur, *Ars bene differendi*, id est ratione utendi, scilicet de omni Themate & proposito, de quo Ratio aliquid è suis fontibus cogitare & iudicare possit. Hic commune Rationis in differendo officium generali Defini- Defini. tione describitur: quo cognito Partitio deinceps illud Partitio The- in duo primaria munera distinguit, quibus omne thema ma Simplex & differitur, eiusque in Simplex & Cōpositū distinctio tacitę Comp. mon- signifi- fitas.

significatur, sed artis progressu vtrunque apertius & ver-
bis ad differendi vsum accommodationibus exponitur.
Deinde Inuentio suo officio & subiecta materia, quam
suis præceptis interpretatur, distincta, tum vias notatque
inueniendi, quas describit, tum materiam, quæ Inuenti-
onis artificio è suis artibus inuenitur, artificio nomine
Argumenta nominat. Argumenta igitur prima differen-
di principia ac elementa, vtpote in Logica simplicissi-
ma, quæ primò offeruntur differenti, & reliquarum par-
tium sunt initia seu membra, hæc inquam Argumenta
sunt primæ Dialecticæ partis id est Inventionis *Sub-
iectum*, quod illa & suis generibus describit, & in suis arti-
bus quærendum monstrat. Atque hæc sunt Themata
simplicia, prima scilicet Prædicabilia, quæ nudè cogi-
tantur & offeruntur, ac deinde disposita, gignunt The-
mata coniuncta, de quibus mox suo loco. Simplicia-
igitur Themata Inventioni proposita tantum sunt, atque
dum Argumentorum genera & affectiones docentur,
simplicium Thematum genera distinguuntur. Simpli-
cia enim themata nudè inueniri & offerri possunt, sed
simpliciter & nudè hoc est absque Dispositione, qua sta-
tim fiunt Composita, tractari & disputari nequeunt. Ita-
que hîc primus Dialecticæ progressionis gradus est,
quo Themata simplicia considerantur & distinguuntur.
Sequitur secundus, quo fiunt & primum iudicantur
Composita. Axiomatum enim deinceps artificio argu-
menta singula id est simp'icia Themata inter se disponi-
tur, vt fiant coniuncta, nempe sententiæ & enunciationes
quibus esse aliquid aut nō esse iudicetur. Si itaque Axioma
hoc est enunciatum, quod est Thema coniunctum, si
manifestum, statim suis legibus iudicatur: sin verò alicui
sit dubium, Quæstio appellatur, ad quam responderi po-
test, *Ita vel Non*; eaque ad Syllogismi deinceps iudicium
per tertium argumentum iudicanda venit: vbi tertius
Dialectici progressus gradus est. Atque ita tota Axioma-
tum seu Enunciatorum & Propositionum doctrina est
vera ac legitima Quæstionum doctrina: vnde vt Enun-
ciatio est Simplex vel composita, affirmata vera aut falsi-
fic etiam per omnes species & affectiones Quæstio est
Quæstio

*Themata sim-
plicia.*

*Themata
composita.*

Quartus gradus est in Methodo, qua vnica & generali multa Themata coniuncta (nunquam autem simplicia) illo axiomatiko vel Syllogistico iudicio disputata in ordinem rediguntur. Themata igitur naturali progressu primùm sunt simplicia, vt ea Inuentio considerat, deinde sunt axiomatiko iudicio coniuncta, quo eodem etiam plurima iudicantur; sed si dubia sint, ad Syllogismi tribunal remittuntur; & cum multorum ordo quaeritur, Methodus vnica adhibetur. Disserturo autem alicui vel simplex res & Thema, vel integra sententia & coniunctum thema offertur, ad quod deinceps Inuentionem & Iudicium accommodat; sed Thema simplex nec simpliciter tractari potest, nec propriam inueniendi, aut iudicandi artem habet. Nunc igitur considera, quàm accurate & accommodatè omnis thematum ratio ipsius Dialecticæ progressu contineatur. Primùm in definitione Argumenti voce, *Aliquid*, quaecunque thema, omneque Proposition simplex vel coniunctum, sed artis progressionem & argumentorum distinctione propriè Simplex indicatur, simpliciaque Inuentione distinguuntur, Composita Iudicio fiunt & iudicantur, vt illa diuisio Thematum in Simplex & compositum reuera ac legitime Dialecticæ in Inuentionem & Iudicium partitione contineatur, totiusque de quocunque themate differendi progressus conuenientissimè connectatur. Generales artes primùm ideo distinguuntur, quod in omni Propositione versentur, deinde ita definiuntur & distribuuntur, vt idem commune *subiectum* significetur: tum Inuentio ita definitur, vt in Thematibus simplicibus occupari intelligatur: atque hæc Argumenta vocabulo trito nominantur, definiunturque generatim ita, vt voce *Aliquid* propositum thema significetur, & proprietatis confectario simplicia à compositis distinguantur. Itemque Iudicium ita definitur, vt intelligamus eius artificio tum fieri, tum triplici gradu quasi ad triplex tribunal iudicari Themata Composita.

Quæ cum ita sint, vt res & doctrina omninò eadem sit, sed & alijs accommodioribus verbis, & accuratiore conformatione tradita; non est quod conqueramur legitimam

Omne Propo-
sitionem in voca-
Aliquid,

Prop. pro concl.

gitimam Questionum doctrinam è Ramea Logica prætermittam esse.

Oppug.

P A E D. Sed multo fuisset ad docendum accommodatius si illa propositi cuiuscunque diuisio in Thema Simplex & coniunctum initio adhibita fuisset.

Propug.

D I S C. Minime verò: Id enim & in legem *Kαὶ δὴν* iniquum esset, & in legem *κατὰ τὸν πρῶτον* improprium. Nam primum quod aliquid simplex sit aut cōiunctum, id in rebus ipsis est non in arte: sed simplex aliquid aut compositum considerare & efficere, hoc artis est proprium, & ipsius Partitione exprimitur, cum Inuentio res simplices consideret, Iudicium coniunctas. Ergo iniquum esset, & illud à rebus ad artem, & hoc ab artis partitione, qua propriè continetur, ad res artificii propositas transferre. Deinde valde improprie cum toto enūciatur, quod partis est proprium. Nunc autem res simplices considerare Inventionis est proprium, coniunctas Iudicij: quod illarum partium officium ipsarum Definitione continetur, & nominatim tum accommodatio argumenti ad aliquod thema, tum simplicium consideratio, Argumenti definitione, & illi apposita appendice exprimitur, quæ admodum & Axioma si dubium sit, Questionem effici ad Syllogismum docetur. Ergo improprie omnino enūciaretur de tora logica, quod est partium separatarum, quarum una in simplicibus, altera in coniunctis, non autem tota ars in utrisque versatur: idque partium definitionibus & præceptis, in quibus est naturalis artis progressus, perspicue efficitur.

Oppug.

P A E D. Sed si maxime concedam, generale & commune trium generalium artium subiectum satis tum in communi ad ipsas ingressa explicari, tum generalibus earundem definitionibus & partibus indicari, præcipueque ipsius Logicæ progressu rationem & modum, quod offeratur & tractetur, informari: non tamen omnia satis assequor, nec prorsus intelligo, quemadmodum omnes illæ Questionū formæ, ad quas omnis disputatio dirigitur, Logicæ artificio tum cōmōstrentur, ut dicebas, tum explicatè distincteq; contineantur. Itaq; sigillatim illa simpliciter & distinctius per species explices, & primò cur

fit vlla Quæstio aut tractatio seu Methodus simplex.

DISC. Benè habet: hæc aliqua nostri propositi Propug. pars est, vt nihil verarum Quæstionum, & quod ad veram differendi rationem pertineat, à P. Ramo prætermisum esse prorsus demonstretur. Ordine igitur Quæstionum genera inspiciamus.

Prima siue Thematris siue Quæstionis Diuisio fuit, in *1. Diuisio.*

Simplex & Coniunctam. At verò res simplex esse, vt dixi. & offerri potest; quod sanè dicatur Thema simplex: sed nec Quæstio, quæ est cognitionis appetitio, nec eius tractatio, quæ saltem sit Axiomatica collocatione, simplex esse potest. Nam vt cognitio iudicatur saltem axiomate, quo esse aliquid aut non esse, idq; affirmatè vel negatè, & utroq; modo verè vel falsò, enūciatur; ita & Quæstio semper vim habet Axiomatis: quia etiam de re simplici proposita, quærit rē aliam, quæ ad illam affecta sit, hoc est, de argumento quærit alterū affectum argumentū. Simplex Quæstio hæc in Scholis dicitur, *An sint Antipodes? An sit Iustitia?* Composita autem, *An Iustitia sit expetenda?* Constitutio seu recta earum Enunciatio est, *Iustitia est: Iustitia est expetenda.* An non vtraq; est integra Enunciatio, & Quæstio, hoc est integra è duobus argumentis sententia: An non in priore Verbū *Est* tam sit alterū argumentū, quàm Verbū *Vivit*, in hac sententia *Antipodes vivunt?* Omnino verò. Nā de Antipodibus tam aliquid enuncias, cum dicis, *Antipodes sunt*, quàm cum dicis, *Antipodes sunt homines*, aut, *Antipodes nobis contraria vrgem vestigia.* Quod vt magis appareat, clariùs eiusmodi Quæstionis sententiam expone, *An sint Antipodes in rerum natura? An sit in humano genere Sapientia?* Vt Cic 3. de Orat, loquitur. Deinde nec simplex aut nuda possit vlla esse tractatio, cum saltem Axiomaticum, & si longior sit, etiam Methodi dispositione perficiatur. Nam nec Magistrorum Tabulis quæ nudis adumbrantur Verbis, nudæ ac simplices res, sed suis affectis argumentis & definitionibus explicatæ intelliguntur, methodicæq; forma comprehenduntur. Hoc igitur primum est ad illam Diuisionem refutandam argumētū.

quod nec Quæstio, nec Tractatio nuda & Simplex esse

L.ij.

possit;

*Fran. Horo.
Translatio
nulla simplex.*

2. Argum.

possit: alterum est, quod res illi Diuisioni subiecta, ipsa Logica Partitione generatim, vt & Vorum tales affectiones Grammatica partitione, comprehendantur. Dicit enim Inventionem simplicia argumenta, quae sunt res & verba, id est, Themata simplicia separatim considerat: Iudicium ea coniungere & iudicare: Item Grammatica singularum vorum proprietates in Etymologia interpretatur, Coniunctarum autem convenientiam & rectitudinem Syntaxi exponit. Res autem suis notis symbolisque, id est, vocibus expressae in suis disciplinis nominatim explicantur. Itaque illa non vera Quaestionum diuisionis est, sed confusio rerum & vorum Dialecticae Grammaticaeque Partitionibus generatim subiectarum: neque tamen in Logica, quod illa Partitio intendit, desideratur, cum eius Partitione contineatur, & naturali progressu vsui conuenienter efficiatur. Quapropter de prima Quaestionum diuisione in simplicem & coniunctam Lex κατὰ μέρος, nec totam artis essentiam in vtraque versari, sed alteram partem in altera, nec simplicem Quaestionem esse aut tractari simpliciter posse: καὶ αὖτις vero simplicis & compositi considerationem non iuste soli Logicae tribui, καὶ δέλου denique lex, quod separatarum partium sit, id inconsiderate toti attribui pronunciat. Imò infra lex κατὰ μέρος, totam Quaestionum separatam doctrinam mancā & inutilem esse conuincet.

Discrimen Q.
& Enunc.

Discrimen autem Quaestionis & Enunciationis nulum aliud est, quam quod haec certa affectione & constitutione enunciet; illa autem dubia sit. Nec quicquam ad veram differendi rationem refert, simpliciter: ut quæras, an per Contradictionis formam, estque vanum huius formae à Propositione traditum discrimen.

2. Diuisi.

Secunda deinceps Diuisionis omnem Logicam Quaestionem dicit aut Generis esse, aut Definitionis, aut Proprii, aut Accidentis.

Hæc non Quaestionum genera, sed earum materiam nimis angustè diuidit. Argumentorum enim in Inventionis generib. hæc distinctio propria est, quod alia sint Genera alia Species, Definitiones, & ita deinceps. Sed quia argumenta sunt Axiomatum & sic Quaestionum materia

Materia ac principia hæc quidem consideratio in Axio-
mata & Quæstiones inde cadit, sed nulla Quæstionum
genera facit. Itaque Axioma definitur dispositio argu-
menti cum argumento, deinde per affectiones & species
nominatim, quæ argumenta quoquo genere enuncien-
tur, docetur, ut ita è materia Axiomata & Quæstiones
considerentur distinguanturq;. Et quoniam talis ex om-
nibus argumentorum generibus distinctio petitur, illa
ex quatuor tantû argumentis diuisio nimis angusta est.
Quare ex Axiomatum etiam generali doctrina hæc di-
stinctio hauriatur & perficiatur, ut dicamus, Axioma &
sic Quæstio Causæ & Effecti, Subiecti & Adiuncti, Dis-
sentaneorum, Comparatorum, notationis & nominis,
Coniugatorum, Integri & Membri, Generis & Speciei,
Definitionis & definiti, Testimonij & rei testatæ, ut in-
telligamus quæri, Sítne hic illius causæ effectus, hoc il-
lius Subiecti adiunctum, & ita vicissim ac in cæteris. Hæc
inquam consideratio perfecta & utilis, ideoque generali
Axiomatum & sic Quæstionum doctrina continetur:
altera illa nimis impropria & angusta est. Notetur igitur
Logica doctrina, Axioma enunciare omne argumenti
genus, Simplex item omne, exceptis plenis comparatio-
nibus & distributionibus, Compositû etiam omne, sed
distinctis modis: atque hinc Quæstiones vtiliter distin-
guantur.

Tertia deinceps Diuisio è decem Prædicamentis to-
tidè Quæstionum genera diuidit. At quorsum hæc? Ex
distinctis artiû generibus dicatur Quæstio Grammati-
ca, Ethica, Physica, &c. & ex argumentorum generibus,
Quæstio Causæ & Effecti, &c. ut antè dictum: sed ut
Prædicamenta sùnt quorundam argumentorum, cum
rebus ipsis confusa genera, ita etiam hæc confusa est &
minus apta Diuisio. Propriæ & aptæ Quæstionum di-
stinctiones sumuntur tum ex argumentorum generi-
bus, tum ex rebus quæ enunciantur.

Quartò alia Quæstio Cognitionis, alia Actionis, alia
Logices esse dicitur. Mirabiles illi sunt Diuisionum Co-
thurni, qui in omne propositum accommodari possunt.
Nunc tota philosophia & artes, nunc Axiomata seu prin-
cipia

3. Diuisio.

4. Di. i. so.

cipia, nunc Quæstiones sic è finibus describuntur. Itaque ut artium & principiorum ita & Quæstionum inanis est, & lenicula eiusmodi Diuisio. Nam omnis ars & Cognitionem habet sibi propositam in ipsis theorematibus, & Actionem in usu, quæ iisdem præceptis conformatur: Dialectica autem rationem, Grammatica sermonem, Rhetorica ornatum omnibus rebus communem gubernat: estque harum generalium Artium usus in Oratione de omnibus rebus instituta coniunctus. Itaque Artes veris suis finibus & subiectis ipsæ distinguuntur, ut Generales sint de Orationis facultatibus Ratione, sermone, & ornatu: Speciales autem de rebus sibi propriè subiectis, ut Physica de Natura, Ethica de moribus, &c. Atque de eiusmodi rebus illis subiectis, tota Disputatio, non tantum Quæstio, dicitur Logica, quæ est de rebus logicis, Grammatica, de rebus Grammaticis, Physica de Physicis, & ita de cæteris. Ergo ineptum est talem ab Artibus ita distinctis Quæstionum Diuisionem trahere, cum talis distinctio rebus ipsis & toti tractationi conueniat, sitque vniuersarum artium communis, non particulæ vnius propria.

§. *Diui.*

Quintò, alia Quæstio dicitur, An sit? alia, Quid sit? alia, Quale sit? alia, Quamobrem, vel Quæ Causa sit. Et hæc similiter. Diuisio ex quorundam Argumentorum ut Causarum, adiunctorum, Comparatorum, & Definitionis affectione confusa & manca est & inutilis. Nec enim semper An sit? & pluribus etiam modis (ut infra dicitur) quæritur, nec ad inueniendum aut iudicandum illa Diuisio quicquam facit. Ergo & illi cæterique omnes quærendi modi ab ipsis argumentorum definitionibus indicantur & offeruntur.

¶ *Diui.*

Sextò, alia Quæstio dicitur *De* Infinita, alia *De* finita seu Causa: & huius in Rhetoricis tria genera, Demonstratiuum, Deliberatiuum & Iudiciale constituuntur. Hæc postrema Diuisio ex Axiomatis simplicis Generibus sumpta, contra legem κατὰ φύσιν etiam in Quæstionibus ponitur, cum in Axiomatis semel & propriè explicata abundè sufficeret. Thesis est generale Axioma, Hypothesis speciale, & cum separata, nudaque argumenta in ijs considerantur, in Thesi Genus

in Hypothesi species fuerit. Ergo vides ut hæc generali logica distinctè comprehendantur, quæ in Quæstionum doctrina variè distrahantur. Et quidem mirabiliter hæc confunduntur: Docent Thesin disputari à Philosophis, Hypothesin ab Oratoribus; & huius tria genera faciunt Demonstratiuum, Deliberatiuum, & Iudiciale; atqui nihilominus monent, Hypothesin ad Thesin esse reuocandam & vicissim. Omnium quidem Artium præcepta sunt generalia Axiomata, hoc est Theses: quæ quidem à Philosophis in artibus traduntur, & si quid in his dubium sit, argumentis disputatur. Quando autem Hypothesis hoc est singularis Quæstio siue à Philosopho, siue à Poëta, siue ab Oratore, siue ab Historico Syllogismo differitur, tum Thesis ex illa arte, ad quam Hypothesis pertinet, fit Propositio Syllogismi, & fundamentum Disputationis. Atque hoc est Hypothesin ad Thesin reuocare, nempe Propositionem, & generale fundamentum ad specialem Quæstionem accommodare. Syllogismumque integrum differere, ut in prima Catilinaria dicunt hanc esse Thesin,

Perniciosi ciues sunt morte multandi.

Hæc Propositio Syllogismi est, ex qua assumitur & concluditur, hoc est hypothesis disputatur.

At Catilina est perniciosus ciuis.

Ergo Catilina est morte multandus.

Sic igitur generali tum Axiomatum, tum Syllogismi doctrinâ ista Quæstionum diuisio apertissimè continetur: imo etiam in Inventionis generatim præcipitur, Genus ad speciem quoquo modo disputandam, & hanc vicissim ad illud affectam esse & adhiberi: quæ sic tum generatim tum speciatim enunciantur, hoc est fiunt Theses & hypotheses. Quare satis apparet hanc etiam Diuisionem suis in generali Logica locis aptissimè comprehendendi, idèoque tum iniquè contra legem *æπὸ τοῦ ἀπὸ τοῦ* à quibusdā in Rhetoricis collocari, tum minus sapienter contra legem *ἀπὸ τοῦ ἀπὸ τοῦ* in Dialecticis separatim doceri.

Septima diuisio est Quæstionum Methodi simplicis: 7. *Diui.*
At ea duo è generali Logica cōfundit. Primum enim fere omnia Argumentorū genera per quæ quoduis propo-

tum deducatur attingit: hoc igitur in Quæstionibus alienum est: cum sit Inventionis proprium. Deinde generalis Methodi ordinem ad Quæstiones illas applicat: qui similiter Methodi proprius, à Quæstionum autem materia per se alienus est. Quare cum omnia argumentorum genera in generali Inventione pro sua affectione convenienter doceantur: Methodus autem, quæ Iudicii est, cum Inventione nihil commune habeat: & hæc Divisio duo aliena bona confundens alienior & minus propria esse intelligitur. Argumenta enim omnium generum ex Inventione, Quæstionum autem formæ ex Axiomatum doctrina petantur, Methodus denique vnica suis legibus ad quaecunque propositum accommodetur, & legitime differetur, nihilque errabitur. Neque enim est alia Methodus simplex, alia Coniuncta; sed Methodus reuera vnica, eaque omni proposito communis, & ab omnibus excellentibus auctoribus usurpata est, vt ad Methodum dicetur.

Oppug.

PAED. Etsi hic multa solent disputari, ego tamen breuitatis gratiâ pauca attingam. Quæstionem Infinitâ dicis esse Axioma generale, finitam speciale: sed Speciale in Logica in particulare & proprium, Hypothesis autem seu Causa in Rhetoricis in tria genera, Exornationem, Deliberationem & Iudicium diuiditur. Quomodo igitur ista conciliabis, & vnde hanc Hypotheleos, quæ nusquam in generalibus artibus extat, diuisionem petes?

Propug.

DISC. Ista nulla Axiomatis aut Quæstionis diuisio est, sed nimis angusta quædam è forensi vsu tantum desumpta distinctio finium, modorumque quæstionem specialem differendi, qui vt plurimi & innumerabiles alij sunt, in querendo, consolando, mitigando, concitando, terrendo, confirmando, præcipiendo, obscure dicta interpretando, narrando, deprecando, gratias agendo, gratulando, obiurgando, maledicendo, describendo, mandando, renunciando, optando, opinando, &c. ita in differentis instituto, voluntate & consilio positi in arte locum nō habent. Nec est quod respondeas ad Exornationes, Deliberationes, & Iudicia modos illos omnes referri: cum id & nihil necesse sit, & nimis contortū, rem tam latè fusalā.

ita

sta breuiter adstringere, atq; huc imperfectos argumen-
torum riuulos, lacerâsque dispositionis formas cogere,
vt aliâs ad Rhetoricam conferemus. Nam generalis ars ad
quoduis Quæstionis genus, quocunq; modo finêque tra-
ctandum æquè parata & accommodata est. Quæstionum
autem tam multiplices diuisiones vehementer iuuentutê
implicant, & retardant, dum in ijs nouam aliquam do-
ctrinam, & à generalibus artium præceptis distinctam
contineri putat, cùm tamen in Logicæ progressu omnia
illa, quantacunque sunt, commodissimè se offerant.

Oppug.

P A E D. Dicis Inventionis doctrinam esse Thematum
simplicium doctrinam, deinde axiomata esse Themata
coniuncta, quæ vel suo iudicio iudicentur si manifesta
sint, vel Syllogistico, si dubia, quæ sic Quæstiones nomi-
nentur, & sic axiomatum genera etiam Quæstionum ge-
nera esse. Denique totius Logicæ progressu & omne
Quæstionis genus, & omnem differendi rationem aptis-
simè comprehendi ostendis. At verò non omnis Quæ- 1. Ob.
stio Syllogistica est, sed tantum ea, ad quam potest *Isa* vel
Non responderi. Separata autem illa quæstionum doctri-
na etiam reliquas quærendi formas habet: quare nec
axiomatum doctrina omnes Quæstionum cōiunctarum
diuisiones, nec omnino varias quæstionum species Logi-
cæ progressus commodè complecti & offerre videtur.
Deinde separata etiam Quæstionum diuisiones nō con- 2. Ob.
temnendas ad faciliè & perspicuè differendum commodi-
tates habent. Nam, vt è multis hanc præcipuè attingam,
ad certas Quæstiones etiam certi argumentorum loci ac-
commodantur, quibus illæ præcipuè disputantur. Quare
si & Quæstiones generali Logica mutilatè continentur,
& separata doctrina tam præclaras commoditates habet:
hanc ego retinendam esse existimo.

Propug.

D I S C. Rectâ tu me ad illud quod secundo loco pro-
posueram, deducis, vt, dum tu generali Logicâ putas mu-
tilatè Quæstiones contineri, & multas harum separatam
doctrinam habere vtilitates, ego contrarium doceam,
ostendâmq; & vitiosas seu mancas, & inutiles esse se-
paratas Quæstionum Diuisiones. Hic autem primò tu
mecum considera, quemadmodum quaecunque genus

L.v.

quæ-

quæstionis commodissimè generali Logica vtiliter doceatur. Omne Quæstionis genus vel Axiomaticum appellatur, quo quæritur quoquo modo & respondetur disputaturque tantum axioma, vel Syllogisticum ad quod responderi potest *Ita* vel *Non*, differiturque ad fidem dubitanti faciendam Syllogismo. Alterum autem fieri potest ex altero, præcipueque posterius ex priore nascitur: ut si quæras, Quidnam hominem iustificat? Hæc Axiomatica quæstio est, ad quam Axiomate tantum respondetur: Fides hominem iustificat Sed hoc responsionis Axioma tale est, ut ei possit *Ita* vel *Non* responderi: itaque sit Quæstio Syllogistica: An fides hominem iustificet? ego respondeo *Ita*, alius contradicit, *Non*: unde tertio argumento per Syllogismum est confirmanda. Nunc cuiuscumque quæstionis materia est ex Inventione; forma vero, qua enunciatur, è Iudicio axiomatico est. Hoc est, Omnis Quæstio est axioma, quod argumenta enunciat: ut, Quis creavit mundum? Deus. Quæstio est efficientis & effecti, & responsio similiter etiam elliptica; enunciata. Quot sunt partes Dialecticæ? Duæ: quæstio & responsio est integri ac membri. Quot sunt Iudicij genera? duo, Axiomaticum & Dianoëticum: quæstio & responsio est Generis ac specierum, sed quæstiones illæ duæ simplici axioma, responsiones membra & species recitantes Copulato axioma enunciatur. Similiter de cæteris intelligendum est: nec enim mihi quisquam vllum obtrulerit Quæstionis genus, cuius ego faciliem ex Inventione & Iudicio rationem & Analysin non ostendero. Quoduis præceptum de se, suisque exemplis quærendi rationem simul indicat, quæ axiomatico iudicio disponitur.

Sed deinceps mancas & inutiles esse quæstionum diuisiones ideoque rectè exterminatas demonstratur hoc modo:

2. Propositi
pari.

Propos.

Si perfectæ, atque viles essent: & omnes quærendi, logicæque adhibendæ rationes & occasiones complecterentur, & ad artis munera præstandum, hoc est ad inueniendum ac iudicandum essent necessariæ. Quod similiter de Grammaticæ & Rhetoricæ usu intelligo.

Assumpt.

At nec omnes quærendi, logicæque adhibendæ rationes & occasiones

occasiones complectuntur, nec ad munera logicæ vel aliarum artium præstandum sunt necessariae.

Ergo nec perfectæ illæ divisiones: nec in arte viles: ideoque recte, tam è Logica, quam è Rhetorica exterminatæ sunt, præsertim cum in Grammatica nullæ traditæ sint, quæ tamen commodè suo munereungebatur.

PAED. Ego verò ad Propositionem respondeo, tantam accuratorem & perfectionem in artibus non requiri; sed satis esse, si præcipuè commoditates præceptis cõprehendantur; Assumptionem autè prorsus nego.

DISC. Sed ego & illam tuam ad Propositionem distinctionem prorsus repudio, & Assumptionem ita cõfirmo. Nam primùm multæ sunt querendi rationes quæ vulgaris generibus non continentur, vt, Quæ efficiens est? quis huius rei auctor est? quæ Materia? ex quo illud factum? quæ forma? quis finis? cuius rei gratia? ad quem vñ? quo spectat? quid efficere potest? quos fructus patit? Vbi est? quando? qualis est? quantus est? cuius est? Vnde dicitur? vnde venit? quò pergit? quibz partes habet? &c. imò vnumquodq; argumenti genus suam habet querendi rationem. Ad eiu(s)modi autè quæstiones etiam logicæ vsus adhibetur, nempe explicationes & responsione ab ijs argumentorũ generibus, de quibus quæritur, quod similiter de Rhetoricæ ornamentis intelligendum est, vt quis ornatus quæ vox, quis gestus huic sententiæ conuenit? Metonymia, addubitatio, &c. Deinde multiplex etiã Dialecticæ vsus est, vbi nihil quæritur, vt in principijs & omnibus enunciatis, per se manifestis, atq; in eorũ disputatione & methodo: itemq; in quotidianæ vitæ mandatis, iussis, narrationibus, & similibus ratione vtendi modis logicæ vsus sæpissimè adhibetur, vbi differendi nec occasio est in quæstione, nec ratio ad quæstionem dirigitur.

Ergo demonstrato prioris Assumptionis membro, etiam Complexionis prior pars indeficitur, quæstionum diuisiones imperfectas & mutilas esse.

Altera pars sequitur, diuisiones illas esse inutiles: quã sic colligo:

Si vel in Rhetorica, vel in Dialectica viles essent, vel ad ornamenta adhibenda, vel ad inueniendum & iudicandũ necessaria- & ornatum.

Compl.

Oppug.

Propug.

1. Mutila.

Conclusio

1. paria.

2. Inutiles.

Nullam commoditatem habent ad verba necessaria- & ornatum.

necessariam commoditatem haberent. At horum neutrum. Ergo nec illorum vllum. Primum ad ornamentum nihil amplius commoditatis habent, quàm in Grammatica ad verborum simplicium etymologiam, vel conjunctionum structuram ad sententias mente comprehensas accommodandam.

*Nullam ad
Inventionem
& Iudicium.*

Deinde Aristoteles ait 2. cap. 2. Post. finem Quæstionum esse, Inventionem medij, id est, argumenti, quo illa differantur. Atq, hinc & Apodicticæ Logicæ & Topicæ suas quæstiones attribuit.

*Analyt.
poster.*

At verò ad inventionem medij, imò omnino ad inveniendum & iudicandum, illa quæstionum distributio & consideratio nihil adiuuat. Primum enim vna communis Inuentio medij etiam ab Aristotele ipso, in illis ipsis libris, vbi Quæstiones, ex veteribus quibusdam Philosophis conquisitæ, traduntur, explicata est, vnde quoduis medium ad quamlibet quæstionem, imò quodcumque argumentum ad quoduis propositum disputandum absque quæstionis seu quærendi formæ consideratione, facillime eruitur. Nam primum in libris de Demonstratione nominatim quidem Demonstratorium Syllogismum ex certis argumentis & Enunciatis informare conatur: sed quia eius nullum vnquam exemplum existit, vt Cardanus & Ramus conuicerunt; nihili illa marzotechnia est. Cætera in iisdem libris omnia communia sunt, vt de generalibus argumentorum locis fere omnibus, sed præcipuè de causis, effectis, subiectis, adiunctis, indeque definitione, & distributione; itémque de Enunciati necessarij tribus notis sciētificis, & de Methodo. In Topicis autem, quibus probabilis Dialectica doceri putatur, iisdem etiam, sed plures generales & communes Inventionis loci explicantur, & propè infinita tautologia iterantur. Et quanquam ad quæstiones illas Topicas, Accidentis, Proprij, Generis & Definitionis vsquam quædam applicentur, tamen illa accommodatio puerilis & manca est: quod nec hæc argumenta illis Quæstionibus sufficiant, nec hæc solæ illis tractentur. Ergo Organi partes, quæ ad illas Quæstiones verbis videntur adstringi, reipsa omnibus rebus communia argumenta continent. Reliqua

quos autem libros præcedentes Categoriæ, Cate-
goriarum, Interpretationis & Analyticorum priorum,
generalia omnino & communia, rerum omnium præ-
cepta explicare, ipsi Interpretes affirmant. Postremò e-
tiam Rhetorum in quinquepartita Rhetorica, præcepta *Rhetores.*
& instituta ita communia sunt, ut Cicero fateatur ipsa
omne propositum tractari commodè posse. Quæ etiam
causa est cur Cicero tam in partitionibus cæterisque li-
bris Oratorijs, quàm in Topicis primùm argumentorum
genera summatim persequatur, ut quæ omni proposito
æquè sint communia; deinde Rhetorum quodam more
speciatim ad certas Quæstiones certa etiam argumenta,
ex propositis illis generibus accommodet: quasi primùm
generalem artem exponat: deinde puerilem quandam in
certis quæstiunculis exercitationē instituat, atq; ita com-
modiora quædam argumenta applicare doceat. Neque
enim vel ipse vel Aristoteles interrogatus dicere potuis-
set ea argumenta, quæ certis quæstionibus accommoda-
rent, esse ipsarum omnino propria. Nam re ipsa conuicti
& illas ipsas quæstiones, quibus peculiariter attribuunt ar-
gumenta, & omne Quæuis genus iisdem argumentis tra-
ctari non negarent, sed potius ex Oratore suo Cicero, &
e suis Topicis Aristoteles responderent; Quod autem ar-
gumenti genus (ait Cicero 2. de Orat.) cuique causarum
generi maxime conueniat; non est artis exquisitæ præ-
scribere, sed est mediocris ingenij iudicare. His igitur lo-
cis in mente & cogitatione defixis, & in omni re ad di-
cendum posita excitatis, nihil erit quod oratorem effu-
gere possit, non modo in forensibus disceptationibus,
sed omnino in ullo genere dicendi.

Sumendi verò (ait Arist. 1. Top. 12.) quam maxime
vniuersales Loci: sic enim sumpti ad plures, commodio-
res fuerint. Item cap. 3 1. primi priorum: Via igitur & ra-
tio de omnibus eadem. Sic enim ab utroque nominatim
communis Inuentio commendatur & collaudatur. Atq;
Ramea & Inuentio & Dispositio ita conformata est, ut
ad quoduis propositum quoquo modo tractandum, utraq;
expeditissima sit; nec quicquam referat, quomodo res vel
sententia, quæ arguenda ac disputanda sit, proponatur.

Sed

*Accommoda-
tio argumenti
ad Q.*

*Sed singularum Quæstionum confusio, & ad eas ar-
gumentorum superuacanea accommodatio compare-
tur.*

Collatio.

L. THEMA SIMPLEX certis quæstio-
bus locisque, & quidem Methodicè tractari; sed ea-
dem argumenta etiam in Coniuncto valere docent.
Sed totam Inventionem, imo vniuersam Logicam o-
mni proposito communem esse semel logicè docetur;
quare hoc ad quæstiones separatim repetere lex catho-
lica non permittit, multò minus quæstiones, quæ
sunt primi iudicii, cum argumentis, & cum vtriusque
methodum, quæ postremi est iudicii, confundere.
Et *apud* ista maxima est, postremum Methodi iudi-
cium ijs argumentis, è quibus primum axiomata,
deinde Syllogismi, ac tandem Methodi conficiun-
tur, trium graduum traiectione antepone. Qui-
nimò quæstiones illas consuetari, est rem proposi-
tam per locos ducere, ita vt quidem Methodi ordo
præcipuis partibus etiam seruetur, sed reliquis non om-
nino.

*Ducere per
locos.*

Delectus.

P A E D. Attamen singulis etiam hisce Quæstio-
nibus explicandis certos locos destinatos esse ac seruire
monent.

Respon.

D I S C. Memini: sed tota locorum doctrina genera-
lis & communis est, nec suâ naturâ vlli loci certis rebus
adstricti sunt. Delectus autem ille facilimus est, & ex ip-
sis argumentorum affectionibus ad rem propositam ac-
commodatis omnino apparet.

1. An sit.

I An sit, arguitur tum ab experientia, & sapientum
asseueratione atq; consensu, tum ab effectibus seu signis.

Collatio.

Hic sensuum, & sapientum hominum testimonia, item
que effecta indicantur. At illa argumenta eadem operi
è generali Inventione petuntur, & plura etiam huc ali-
quid præsidij attulerint. Rara autem hæc Quæstio est &
minimè *et per se*.

Andr. Hyp.

2. Quid sit.

2 Quid sit, Disputatur Definitione tum nomi-
nis, tum rei, genere, specie, differentia, proprio, ac-
cidente; quæ è Prædicementis sumuntur. At sola de-
finitio

Collatio.

Definitio propriè explicat quid res sit, vt est in eius definitione: quæ si propria sit, ex genere & differentia, si impropria, ex pluribus etiam alijs constat. Nec etiam hæc argumenta illi quæstioni tantum seruiunt, & plura ad definitionem declarandam adhiberi possunt. Ergo generalis Inuentio hunc ipsum & vniuersum vsum logicè indicat.

3. *Quos partes, siue quottuplex?* Explicatur Diuisione, Toto, partibus. At dixi supra ad cuiusque argumenti naturam peculiarem interrogationem esse accommodatam. Ergo generalis Logica vt Definitionis, Quid, sic Distributionis, Quot vel Quottuplex, indicat; separatâque Logica hæc tautologiam habet.

4. *Ad Quæstionem de causis*, applicant materiam, formam, efficientem finem. At logica generatim hæc præcipit.

5. *Ad quæstionem qui effectus*, ordinantur Effecta, Euentus, destinata, actus, vires, seu officia, &c. At Effectorum definitio illam & quæstionem & accommodatorem indicat.

6. *Ad quæstionem que affinia seu cognata referuntur*, Coniugata, Similia, Comparata, Pronunciata. At alienior ab affectione argumentorum hæc quæstio est, quæ tamen ipsa Comparata spectat. Nam alioquin & Consentanea omnia, & Relata cognationem, id est, consensionem habent. Ergo teneamus Quæstiones ad argumentorum affectiones propriè accommodatas, ad quas etiam horum vsus rectè applicabitur. At Logica argumentorum & tales quæstiones & simul applicationes indicat.

7. *Ad quæstionem que pugnantia vel contraria*, pertinent Repugnantia, Opposita, Imparta, Dissimilia. At vera quærendi ratio hæc est, Quæ dissentanea? & ea tantum dissentaneorum generibus tractatur: Imparia & Dissimilia sunt alius affectionis.

8. *Que Testimonia*, testimoniorum generibus differunt. Quid igitur hæc separata logica comoditatis habet? Collas. Nihil.

De Quæstionib.

3. Quos summa Collasio.

4. Causæ.

5. Effecta. Collas.

6. Affinia. Collas.

7. Contraria. Collas.

8. Testimonia.

Nihil. Generalis enim Inuentio & omnia argumentorum genera proprijs affectionibus explicat, & sic accommodatas de ijs querendi formas indicat. Methodus autem logica accuratè ordinem demonstrat.

II. Q. diui.

Collas.

II. QVÆSTIO deinceps dicitur Generis. Definitionis, Proprij, Accidentis: quæ Dialectici propriæ dicuntur. His Prædicabilia, Categoriz, & omnes loci inserviunt. At cur non etiam Q. causæ, effecti & cæterorum argumentorum dicitur? Nec omnes loci illis tantum, sed omni proposito sui usum præstant.

III. Q. diui.

Collas.

III. QVÆSTIO est, An sit, quid sit, quale (ali, quodd) sit, quamobrem sit: quæ Demonstratoris propriæ sunt: sed tamen superiores cum his iunguntur. Rectè coniunguntur: quia nulla arte distinctæ sunt. Sed Rhetores etiam disserere, *An sit*, monent. Hic igitur distinctiones. At bone Deus, cur non aperta logica adhibetur, quæ omnes illas difficultatis nebulas discutit: demonstrator & dialecticus idem est: differentia tantum est in axiomatis necessarijs & probabilibus.

An sit.

Collatio.

Quæstio, An sit, à Cicerone in quatuor partes distribuitur: Sitne aliquid? unde ortum sit? An hæc vel illa causa fecerit? An his vel illis rebus aliquid mutetur? At prima est essentiz quæstio; cæteræ sunt obscuriores de causis interrogationes. Sed omne argumenti genus certam de se querendi rationem ostendere sæpius dixi.

Argumenta.

An sit, ait Cicero, coniecturâ. Quid est, Definitione. Quale est, Iuris & iniuriæ distinctione tractatur. Dialectici ferè omnes locos ad antecedentes quatuor quæstiones accommodant, sed Demonstratorem seligere commodiora argumenta monent. At in generali Inventione argumentorum affectiones ita distinguuntur, ut unde necessaria vel contingentia axiomata fiant intelligatur. Ergo inde verior demonstratio. Coniectura vero non est nomen argumenti, sed eius per axioma fructus mente conceptus. Itaque signis, causis, effectis & Coniunctis dicitur disputari. At nec hi loci coniecturæ tantum seruiunt, nec Coniectura his satis demonstratur: unde etiam ipsi auctores monent plures incidere. Imo ipse etiam Cicero in Partit. monet de verisimilibus & proprijs rerum

Id. Ger.

De Quaestionib.

rerum notis, id est ex omnibus argumentorum generibus sumi. Sic igitur *An sit*, nunc est de simplici quaestione, nunc de composita Demonstratoris & Rhetoris. Alij quædam argumenta, alij omnia illi tribuunt. Quid prodest hæc confusa diuisio? obest certè plurimū. Generalis autem Inuentio commodè omnia argumēta suppeditat.

2 *Quid est*, hic etiam definitione dicitur explicari: Rectè: hæc quaestio definitionis propria est. Sed Definitionem ait Cicero ex omnibus exponi. Certè sic fit Descriptio, vt supra dixi. Itaque etiam partim Cicero, partim alij auctores addunt, *Quid sit*, explicari descriptione, Notatione, genere, specie, differentia, proprio, diuisione, partitione, coniugatis, causis, effectis, antecedentibus, consequentibus, repugnantibus, &c. An non sic tota Inuentio fere ad vnā quaestionem accumulatur? At semel generatim exposita multò facilius in omne propositum, omnēque quaestionem, quā tot concisis repetitionibus, accommodatur.

*Quid sit.**Gors.*

3 *Quale est*, recti prauique partibus explicatur, vt Cicero ait: At ea argumēti generalia nomina nulla sunt. Additur igitur eius disceptationem ē locorum descriptione sumendam esse. Cur igitur generali Inuentione contenti non sumus? &c.

3.
Quale.
Collas.

Porro *Dialecticæ generis Quaestioni* accommodantur hi loci, definitio, partes, totum, notatio, coniugatio, genus species, simile, dissimile, contrarium, antecedentia, consequentia, repugnantia, causæ effecta, &c. Sed cur non dicitur vno verbo, Omnia argumenta? aut cur non potius tota nec nimis operosa & inutilis separatio omititur?

1.
Generis Q.
Collas.

Quaestioni Definitionis, Proprii, & accidentis eadem dicuntur genera conuenire: ergo idem etiam hîc respondemus.

2. 3. 4.
Def. Pr. Acc.

Cognitionis & actionis quaestionibus propria argumenta non attribuuntur: quia hæc alias inclusas habent. Sed nec inde quaestionum valet diuisio, vt supra dictum est.

Cognis.
Action.

Infinite quaestioni tota inuentio communis esse dicitur: rectè, quia omni enti & non enti communis est: sed tautologia duplex hîc est: quia & generale Axioma,

Infinis.

M.

quod

quod ita solet esse Propositio Syllogismi, in quaestio-
bus, & communis Inuentionis vis ad has ipsas iteratur.

*Finita.
Collat.*

Finita quaestio infinita est cognata, & altera ad alteram
in disputationibus saepe traducitur. At hoc axiomatum
est, potestq; generale commutari in speciale. Sed in dis-
putationibus nunc thesis seu infinita quaestio, id est pro-
positio Syllogismi generalis: nunc hypothesis seu finita,
id est, assumptio seu complexio speciales disputantur.
Ergo id Syllogismi legibus praecipitur, hic obscura tau-
tologia repetitur.

*Finita genera.
Collat.*

Finita quaestio à Rhetoribus in tria genera distribuitur,
Demonstratiuum, Deliberatiuum, & Indiciale. At hæc di-
uisio ad forenses causas accommodata pro vniuersis rerum
generibus nimis angusta est, vt etiam Hyperius testatur.

Monent in hanc, An sit, Quid sit, Quale sit, incidere:
quanta confusio? generalis logica abundè illa omnia
præstat.

Peculiares Inuentionis locos in vnoquoque genere in-
dicant: peculiares ratiocinandi formas præscribunt; &
vniuersam dispositionem in partibus orationis ordinant,
minutosque locos & consilia singulis partibus attribu-
unt. Sed in confirmatione præcipuè peculiaria tradunt
argumenta sic.

1. In *Demonstratiuo* genere, aliquid vel ob honestatem
splendidè laudatur, vel ob turpitudinem vituperatur, ne-
pe tum *Persona*, à parentibus seu natiuitate, à patria, ab
educatione, à pueritia, adolescentia, iuuentute, senectute,
rebus gestis, morte &c. tum *Factum* ab honesto, utili,
possibili, &c. tum *Regio vel vrbis*, à situ plano vel montoso,
à conditoribus, ab antiquitate, populi celebritate, co-
pia rerum necessariarum, religione, politia, &c.

2. In *Deliberatiuo* genere ex locis præcipuè honesti,
inhonesti, utilis, inutilis, facilis, difficilis, pietatis, impie-
tatis, iusti, iniusti, possibilis, tuti, periculosi, necessarij nõ
necessarij suasiones ac exhortationes, vel dissuasiones &
dehortationes sumuntur.

3. In *Indicali* iudicis clementia vel sæuitia ob iustum vel
iniustum, ex locis præsertim volutatis, potestatis, naturæ
legis, consuetudinis, æqui, boni, pacti, definitionis, Com-
parationis.

parationis, & Inartificialium argumentorum excitatur.

At illi Loci nec ferè argumentorum, sed rerum genera sunt, nec illis ipsis causis tractandis sufficiunt, sed plures è generali logica adhibendi sunt. Et quidem omne argumenti genus, missis illis Rhetorum locis, multò paratius è logicis fontibus vna opera petitur, quam partim ex Rhetorum riuulis, & partim è Dialecticis locis operose conquiritur. Nam logicam Inventionem scrutantes & in illa Rhetoribus monstrata, & in reliqua omnia vno ductu incidimus. Testantur hoc illæ ipsæ doctorum hominum de quæstionibus & eorum locis cõmentationes: quibus etsi proprium aliquid singulis conantur attribuere, tamen semper in communia recidunt. Testantur idem apertæ & veritatis vi, etiam in ipsa confusione, expressæ magnorum hominum confessiones; cum naturalem artium distinctionem anticipantes, vulgatam tamen confusionem in præceptis retinent. De Cicerone supra aliquoties diximus: Iacobus Gorscius libr. 6. Commentariorum artis Dialecticæ, dum ipse & vberior, & robustior, & ac nervosior disputationem esse, si è logicis fontibus argumenta hauriamus, fatetur, hoc in Antonij persona Ciceronis testimonium citat: Singularum (ait Antonius) causarum defensiones, quas solent magistri pueris tradere, relinquamus: aperiamus autem capita vnde omnis ad omnem causam & orationem disputatio docetur: hæc ille.

Testatur denique ipsa experientia pueros varijs quæstionum præceptiunculis ita implicari, vt expedire se nequeant; contraque è generalibus artibus expedite loqui, dicere, & differere. Ratiocinatio autem Rhetorum est Syllogismus cryptis tractatus, de quo apertè logica: ordo partium orationis est Methodus.

Quæ cum ita sint, tota illa & Quæstionum separata doctrina, & certorum ad illas locorum accommodatio, vt intricatam difficilemque tautologiam habet, ita superuacanea, atque tum ad inueniendum tum ad iudicandum inutilis, imo perniciosa est. Quapropter tam inuolutam confusionem, vnde se auctores ipsi, quatumvis multis distinctionibus, satis euoluere nequeunt, relinquamus

& paratissima generalium artium consilia ad expeditum
inueniendum, accuratèque iudicandum sequamur.

DISPUTATIO II.

Ad ca. 1. vel in
pen. edit. 2.
Theses.

DE PARTITIONE ET ARGUMENTI GENERIBVS.

I. THESES, QUÆ IPSA Artis Theoremata.

Theses.

IALECTICAE partes duae sunt, Inuentio & Iudicium.

2 Inuentio est pars Dialectica, de inueniendis argumentis &c.

II.

QVAESTIONES.

1. Q.

I. Q. An Logica ex partium Distributione sit constituenda?

Logicam omnino partitionem recipere, ex eaque constituendam esse, sic a partium forma sineque efficitur:

Quod artis uniuersam essentiam reciproce continet, omnesq; eius particulas distinctis primarijs officijs ad propositum finem dirigit: ex eo ars omnino constituenda est.

Sic enim ex lege $\alpha\beta\delta\lambda\epsilon\pi\epsilon\phi\tau\omicron\upsilon$ generale generatim enunciat, & ex lege Methodi notitia secundum sequitur primum.

At Logica partitio uniuersam eius essentiam reciproce continet, omnesq; eius Particulas distinctis primarijs officijs ad propositum finem dirigit.

Docet enim nos inuenièdo & iudicando differere, propositumque finem adipisci.

Nec quicquam in Logica praecipitur, quod in hanc partitionem non subeat.

Ergo Dialectica omnino ex partium Distributione est constituenda.

CON-

CONTENTIO.

PAID. Sed si Dialectica à simplicissimis, ijsq; communibus elementis progreditur ad coniuncta: non videtur esse partienda, aut certè non initio.

Quia communia illa Elementa cum neutrius partis sint propria, recte abique partitione præcedunt.

Dialecticam autem à communibus eiusmodi elementis progredi testantur Aristotelis interpretes: qui eius officia sic ad mentis operationes accommodant, ut sit primò simplicium prehensio, deinde Compositio seu Divisio, tertio Ratiocinatio: atque in eorum etiam singulis aiunt dominari Inventionem & Iudicium.

Vnde efficitur Dialecticam ita non esse distribuendam initio præsertim in Inventionem & Iudicium. Itaque videmus, multos Dialectica ex Aristotele deduxisse, ut initio sic partiti non sint, sed in medio partitionem, in qua usus elementorum appareat, attigerint.

DISC. Respondi ad Definitionem, Scire & per Definitionem seu Causas nosse, idem esse. Definitio Causas vniuersæ essentia summam complectitur: Partitio nominatim easdem & distributim continet, atque ita vniuersam artis statum distributis officijs absoluit. Quapropter rectè Plato & Aristoteles Philosophia eos imperitos dicunt, qui initio Definitionem & Distributionem artium nullam admittant. De Elementis autem illis respondeo, non esse ea communia eiusmodi principia, sed totius artis particulas temerè distortas, & è proprijs sedibus auulsas, imo ex alijs etiam disciplinis confusas. Sic prædicabilia, quæ separatim docentur, Inventionis communia argumenta sunt, in quæ & rectius & ad usum accommodatius docentur. Categoriarum verò argumentorum etiam genera quædam cum Physicis, Ethicis, alijsque rebus permista continent. Enunciatorum vero doctrina tantum abest ut Elementaris tantum sit ut etiam non modo primum, sed difficilimum Iudicium contineat. Neque tamen principia & elementa differendi desideramus: sed tota Inuentio Elementaria est, quæ minima in differendo principia, singulas nimi-

De Partit.

Dialect.

Oppug.

Ab Elementis.

Propositi.

Assum.

Complex.

Propug.
à Causis.

Elementa.

1.

Prædicabilia.

2.

Categoriarum.

3.

Enunciata.

Progressus Logicus ab Elementis.

rū singulas nimirū rationes, solas & per se absque dispositione consideratas, hoc est, verē nuda predicabilia, unde omnium generum Enunciationes conficiantur, exponit: à quibus ita fit progressus ad composita, nempe ad Enunciationes, & hinc ad Syllogismum & Methodū, ut hæc Logicę informatio sit ad illas animi operationes accommodatissima. Quare hoc iure obtineo, ex Partitione essentialium membrorum, qua & ad propositum finem bene differendi omnia commodissime dirigantur, & animi illę operationes ad viuum adumbrentur, Logicam omnino constituendam esse. Hac enim diuinā luce in Logicam introducta, densissime confusionis & obscuritatis tenebrę prorsus discutiuntur.

2. Q.

An bona sit
Partitio?

à vero arti-
um principio.

II. Q. An igitur Dialectica in Inventionem
& Iudicium legitime distribuatur?

DISC. Partitionem hanc legitimam, & essentielles totius artis partes complexam esse, confirmatur summa ratione Naturalis Vsus, qui recte artis præceptis etiam ab Aristotele ipso subicitur, atque proponitur: eaque deinde locupletissimo nobilissimorum Logicorum testimonio comprobatur. Itaque sic a Typo & Magistro Artis colligo.

Propos.

S I Naturalis RATIONIS in omnibus præstantibus auctoribus, omnibusq; omnino bene differentibus hominibus Vsus huc incidit, ut primò cogitentur & inueniantur, quæ differenda sint, deinde ut ijs dispositis indiceatur, tertium verò Mentis in differendo opus nullum sit: ceriè duæ illæ partes necessario efficiuntur, nisi Logicam ad opus comminisci, & à Mentis officio discedere velimus.

Assum.

Nunc autem naturalis rationis vsus totus huc incidit.

Retexantur omnia in Poetis, Oratoribus, Philosophis, Mathematicis, Historicis, omnibusque omnino hominibus bene differentibus, & Mentis in differendo actiones progressusque obseruentur: profectò tantum Inventionis & Iudicii fructus deprehendentur, & hoc artificio accuratè retexentur.

Ergo hæ duæ partes Inuentio & Iudicium Logicæ omnino propriæ & essentielles fuerint: quæ præceptis quidem totam

artem continentibus sunt distinctae, usu autem omnium re- De Partit.
rum communium semper coniunctae.

Atque hæc prima summaque, ut omnium documentorum,
ita etiam huius partitionis Confirmatio est: adquam com-
probandam secunda ex Aristotelis, & Aristoteleorum nobi-
lissimarum Scholarum a quibus eadem partitio constituta &
celebrata est, auctoritate accedit.

CONTENTIO.

PARED. At verò Aristoteles & initio Partitionem
omisit, ut Talæus ipse ad Partitionem ait & aliam etiam
à differentia finis fructusque differendi constituit, in cu-
ius singula membra peculiaris Inuentio iudiciumque
incidat. Deinde etiam alij clari nobilesque logici tum
hanc, de qua dicam, Aristoteleam secuti sunt, tum alias
etiam Distributiones adhibuerunt, & quidem Naturali
vsi etiam, ut aiunt, conuenienter. Itaque sic primum ve-
stram partitionem impugno.

Oppug.
ab exemplis
diff.

Vere species totius uniuersi erunt *arndinipmua*, distinctae, Propo.
et inter se oppositae, quae semel in idem non concurrant.

At Analytica et Topica sunt Species *arndinipmua*: Inuen- Assum.
tio et Iudicium non sunt.

Nam cum Logica sit ars probandi & fidem faciendi Prosyll.
per notiora; Probatio autem omnis aut sit necessaria, Assum.
aut *inddē*, probabilis: rectè & vsui naturali conuenien-
ter una Logicæ species Analytica de proprijs & necessa-
rijs; altera Topica de probabilibus rationibus constitui-
tur. Et porro vtriusque illius partis Dialecticæ finis est
Inuentio & Iudicium, ut possumus inuenire & iudicare
argumenta, quibus probandum est aliquid. Vnde appa-
ret Inventionem & Iudicium non esse Species *arndinip-*
mua, ut quæ in idem concurrant, nec sint præceptis di-
stinctæ, sed per vniuersam artem tanquam eius faculta-
tes confusæ.

Ergo Analytica et Topica sunt vere species, Inuentio et In- Compl.
dicium minime, ut male Stoicis, has Dialecticæ species, iucto-
re Boetio, facientibus visum est.

Atque ita libri Aristotelis scripti, & in Analyticos ac To-
picos rectè distributi sunt, ideoque interpretes ut Alexan-
der, Themistijs & alij plerique Organi libros ad Analyti-
cam, Topicam, & Sophisticam digesserunt.

Propug.
ex vera Di-
strib. lege.

**Prop. conce-
ditur.**

Ass. negatur.

**Non species,
sed Partes.**

**Analytica
Topica.**

**Necessarium.
Probabile.
Falsum.**

Prop. 1

Disc. Intelligo quid velis, & cum magnis quibus-
dam viris contendas : sed videte ne hoc nimis præposi-
tè conermini.

Propositionem vobis libenter largimur, atque opta-
mus, vt ex partibus *ἀντισημειωταῖς* nobiles Dichotomiz
in artibus ac disciplinis haberi possint. Recordor itaque
Logicum illud P. Ram. in loco Distributionis Axioma:
*Tantò eam accuratiorē esse, quantò partium & cum Toto
consensio, & inter se dissensio maior fuerit.*

Assumptionem autem prorsus nego : & primùm de
vocalibus, deinde etiam de reipla respondebo. Nun-
quam P. Ramo venit in mentem, vt Inventionem & lu-
diciū Logicæ species, vt in Scholis loquuntur (sic-
nim vtraque separatim esset integra differendi ars & fa-
cultas) efficeret, sed partes illas facit vnum Logicæ Cor-
pus constituentes, quæ præceptis & eorum vi non modò
distinctæ, sed etiam oppositæ sint, vsu autem coniunctæ.
Tu verò Analyticam & Topicam Species facis, quarum
vtraque Generis naturam communem, suamque Inuen-
tionem & Iudiciū habeat, vt sint genere eadem, for-
mis autem finibusque contrarijs distinctæ : cum Ne-
cessarium, quod Analytica disputet, & probabile, quod
Topica sint contraria. Sed hæc vide quomodo cohere-
ant : & qui Logici illam Distributionem hac ratione
approbarint. Differentia Necessarij & probabilis, con-
traque falsi, nec ad vniuersam artem, nec ad Syllogis-
mum, Methodumue, sed tantum ad Enunciatum, iudicij
vnā particulam propriè pertinet : quomodo igitur ex
ea particulæ vnus affectiōe totam artem distribues?
Deinde plerique vestri Logici non totam artem, sed
Syllogismum ex materia in illas Species, Apodicticum,
Topicum, & Sophisticum ferè distinguunt. Itaque ego
contrà nunc illas Species vniuersæ artis *ἀντισημειωταῖς*
non esse, sic efficio :

*Si Analytica & Topica distinctæ sunt & inter se oppositæ
species : certè vnaqueq; & communem generis essentiam ha-
bebit, & propriā totius sue corporis formā constituta ab alia-
ra distinguetur. Sin verò membra erunt: ipsa quoq; ei sui
essentialia, et inter se essentialibus proprietatibus opposita sui
necessa*

necesse est.

Nam vt tota ars ex totius corporis essentiali differentia, non e membri vnus affectione definitenda est: ita etiam essentialibus partium formis distribuenda: qui secus partitur, male & falso partitur, vt satis e Totius & partium definitionibus, & legibus distribuendi intelligitur.

At Analytica et Topica, nec communem essentiam Logica Assum. pariter participant, nec totius sui corporis formam ita vt vel species, vel membra essentialia solent, distinguuntur, ne in ipso quidem Aristotelis Organo: quod etsi verbo ad istas differentias in posterioribus Analyticis & Topicis referri videatur; totum tamen re ipsa est commune generis & necessarii, & contingentis.

Ergo Analytica & Topica nec membra totius artis, nec species sunt. Compl.

PAID. Assumptionem velim apertius demonstrare. Oppug.

DISC. Nam particula Logica vnica, nimirum Axioma hanc sibi Necessitatis & probabilitatis differentiam propriam vendicat; tota ars eam respuit, quae necessarijs & probabilibus, imò fictis etiam prorsus communis est, nec omnino illis differentijs distingui potest: Imò ista differentia ne ex vna quidem proprie artis particula quae est de Axiomate (cuius doctrina etiam tota est necessaria & constans, secus ars non esset) sed potius ex opere eius, seu fructu & exemplo est. Ars enim semper necessaria, nunquam contingens est: sed exempla alia necessaria sunt, alia contingetia. Quapropter à P. Ramo sapienter in communibus Enūciati affectionibus, e quibus exempla agnoscantur, eiusmodi differentia collocata est. Reliqua verò in arte omnia tota sunt communia omnis entis & non entis, id est veri necessarii aut contingentis, & ficti aut falsi: nihil huius proprium, alterius alienum. Inventionis enim genera omnia tam necessarijs quam probabilibus, imò etiam fictis cogitandis, & inveniendis æque conueniunt: & tamen diuersæ argumentorum affectiones, vt essentielles, & aduentitiae, ceteraque omnium generum, in quibus sunt necessitatis & probabilitatis fundamenta, accuratissime distinctæ sunt. Deinde Axiomatis formæ quibusuis argumentis sententijsque e-

nunciandis accommodatz sunt: & tamen hic propriè illæ differentiz explicantur, quibus è dispositione argumentorū sententiz necessariò aut probabiliter veriz falsiz iudicentur. Porro Syllogismorum genera cuius Quæstioni concludendæ; & Methodi leges quibullibet Axiomatis ordinandis cōmuniter & generatim conveniunt: & tamen è Syllogismorū definitionibus omninò intelligetur, quinam affirmatas aut negatas, easq; generales, speciales, aut proprias Quæstiones concludant. Et quidem in ipso Aristotele ita omnes Logicæ partes generales & communes sunt; nisi quod perplexa tautologia, eadem communia instrumenta nunc ad necessitatē, nunc ad probabilitatē variè iterantur; ut id diuersis temporibus ad discipulos exercendos factum videri queat.

Oppug.

P A R D. Attamen cū aliz argumentorum, ut formæ & formati. Subiecti & adiuncti proprii, aliorumque etiam nonnullorum affectiones arctissimè cohzreant, & natura simul sint; aliz non item; atque cū Syllogismi etiam tam in contingentibus quam in necessarijs versentur, ut & Methodus: rectè ad illas differentias tota ars mihi distingui videtur.

Propug.

D I S C. Omninò sanè argumentorum affectiones, in quibus iudicij semina & fundamenta latent, accuratissimè distinctæ sunt: sed ars tamen tota generalis, vniusmodi, & iisdem inueniendi iudicandique legibus tam necessariæ quam contingentis materiæ communis est, ut non sint alia argumenta rerum necessariarum, alia probabilium, nec aliter definiatur Causa harum, quam illarum, sed iisdem definitionibus & legibus tum argumenta omnia tum Axiomata, tum deniq; Syllogismi & Methodus in quamlibet materiam adhibeantur, nisi ut differentiz illæ in Axiomate considerentur Definitiones igitur & regulæ Artis necessaria sunt Axiomata: sed exempla & res aliz Axiomata necessaria, aliz contingetia, & contra aliz falsa constituunt. At verò argumenta cū sint singulæ rationes, solæ & per se consideratz, nec verum, nec falsum absque dispositione efficiunt, sed eorum dispositio è rerum natura & affectione illos iudicij fructus parit. Hinc Aristoteles ait, Nominibus & Verbis

quæ sunt Argumentorum symbola, neque verum neque falsum, ideoque nec necessariū aut contingens significari. Inuentio igitur communia omnium argumentorum genera, suis quæq; ijsq; vniuersimodi definitionibus exponit, quæ & in necessarias & in probabiles res adhiberi possunt: At ipsa verum aut falsum nō intuetur, nec iudicat & distinguit. Syllogismus autem semper necessariam cōsequentiā (secus legitimus Syllogismus non est) Methodus variorum axiomatum ordinem aut confusionem iudicat. Vnde satis apparet Necessitatis illam & probabilitatis differentiam tantum ad Enunciati communes affectiones, ad totam autem logicam nihil omnino, attinere: & tamen à Petro Ramo tum fundamenta illarum in argumentorum affectionibus, tum eas ipsas in Axiomatico iudicio, suo loco accuratissimè explicari, in Organo autem logico Aristotelis, quod ad eas distinctum esse dicitur, mirificè confundi & obscurari.

P A E D. Sed esto, P. Ramus ita generalem & communem Logicam pro suo arbitratu facere conatus sit: at in Organo Aristotelico Analytica de necessarijs, & Topica de probabilibus omnino separata & suis legibus distincta sunt.

D I S C. Imo potius nomine Necessitatis & probabilitatis confusa & distorta, re ipsa autem verè generalia & communia sunt. Primum enim ipsa Inuentio, etsi in sedecim Inuentiunculas dissecta est, & variè ad istas differentias accommodata: tamen tota communis est & generis apodictici, & probabilis: quod sic confirmo:

Si tota Aristotelica Inuentio non est communis: certè alia Analyseos, alia Topicæ propria sit necesse est, ut alia definitione Causæ Analytica, effectus analyticus, cæteraque argumenta analytica, alia verò Topicæ explicentur.

Nam si vna definitione quæque argumenta in omnes res adhibeantur. communis doctrina fuerit.

At non est alia Analytica, alia Topicæ propria Inuentio, nec diuerse sunt in illis generibus argumentorum definitiones.

Quia omnia argumenta iisdem suis definitionibus explicantur, tum in Categoriæ Porphyrij, & Categorijs, tum in Inuocatione medijs tam Apodictici, quam Topici. Nec sunt alia

Oppug.

Organon ita
distinctum
esse.

Propug.

Propos.

Assum.

alia Catagoremata Apodictica, alia Topica, nec alie Categoriz apodicticæ, alie Topicæ: neque item medijs Inuentis alia est Apodictica, alia topica: sed omnia in illis omnibus sunt omnino communia.

Compl.

Oppug.

Propug.
*per distinctionem diuersorum.
Verbo dicitur, reipsa non est.*

Ergo tota Aristotelica Inuentio communis est.

PAED. Attramen negari non potest in Posterioribus Apodicticam, & in Topicis Topicam Inventionem de probabilibus separatim institui.

DISC. Instituitur quidem: sed tamen Inuentio illa, quæ verbo Apodictica in posterioribus appellatur, de Causis, Effectis, Subiectis, Distributione, Definitione: reuera tota communis est etiam contingentium: neque alia definitio vel distributio de causis, effectis, cæterisque argumentis, in posterioribus est, quam quæ repetitur in Topicis. Topica autem quæ verbo propriam probabilitatis logicam pollicentur, reipsa communem Entis & non Entis præstant. Nam quatuor problemata, quæ sunt de accidente, genere proprio & definitione non instruunt, potius Accidens Topicum, Genus Topicum, Proprium Topicum & definitionem topicam, quam accidens, genus, proprium & definitionem apodicticam. Et loci, quibus de Accidente differitur in secundo & tertio Topico, communes omnium rerum Loci nominati appellantur in secundo & tertio Topico. Neque logica in problematè de Definitione contraria est Logicæ, de Definitione in posterioribus analyticis: neque aliter introque opere Genus, differentiatæ (vnde Definitio constat) definitur. Itaque tota vel in Topicis, sicut in organo toto, Inuentio communis & generalis est.

Compl.

**De Iudicio
communis.**

Propos.

Secundo Iudicium non aliud esse Apodicticum, aliud Topicum, sed totum commune, sic concludo:

Si Iudicium non esset totum generale & commune: certum aliud esset Analyseos, aliud Topicæ proprium, & utrumque sua formâ distinctum.

Assumpt.

At sic proprium & distinctum non est.

Non enim est alia ars enuncians, concludendi & ordinandi necessaria, alia sic iudicandi probabilia: sed vna omnibus materijs communis. Imo Enunciatorum exempla, seu enunciaturæ intelliguntur necessarie seu contingentes: Syllogismus autem sua forma etiam ex Partibus falsis constructus semper necessariam consequentiam efficit; Methodus ordinationem axiomatum dijudicat.

Ergo Iudicium etiam totum generale & commune est. Dialect.
neque ita etiam ab Aristotele docetur, nisi quod ille moneas, Compl.
que Syllogismorum figura ad Demonstrationes sit accommo-
dior.

PAED. Sed quoniam, ut ipse fateris, ex alijs argu-
 mentis fiunt necessaria Axiomata, ex alijs verò non i-
 tem: quid vetat quo minus duplex etiam Logica consti-
 tuatur, una de Necessarijs, altera de probabilibus, præfer-
 tim cum etiam alij Syllogismi ad docendum & demon-
 strandum, alij non item, sed tantum ad dedocendum va-
 leant, & ad refellendum? Magnus profectò in eo studio-
 rum consistit profectus, si iuventus necessaria à conti-
 gentibus, & inde Demonstrationes, quæ necessariò do-
 cent, à probabilibus disputationibus & popularibus dis-
 cernere possit.

Oppug.

DISC. Maximus profectò in eo fructus situs est, & **Propug.**
 summa hæc est Iudicij utilitas, ut vera necessaria à con-
 tingentibus, & utrâque à falsis ritè dijudicentur: sed an
 non Ramea Logica hæc tibi facultatem abundantissimè
 præstare videtur? Cum enim primum omnia argumentor-
 um genera ita accuratè definitionibus, distributionibus
 & proprietatum legibus doceantur, ut distinctæ affectio-
 num vires, & arguendi facultates luce meridiana clarius
 appareant: deinde cum Axiomatum illarum affectiones, Ve-
 rum & falsum, & illud necessarium aut Contingens; hoc
 autem Contingens aut Impossibile illustri perspicuitate
 suo loco ita distinguantur, ut nominatim etiam ostenda-
 tur, e quibus argumentis præstantiora conficiantur Axio-
 mata: quid quæso hîc desideres ad illos fructus cumula-
 tissimè percipiendos? Aut quæ causa sit ex una generali
 & communi logica, in qua omnia perspicuè omnino &
 distinctè doceantur, duas speciales, in quibus omnia
 perniciosa confusione conturbentur, & odiosa tautolo-
 gia obscurentur, falsa & iniqua ratione comminiscendi?
 Quæris quid vetet duplicem eiusmodi logicam consti-
 tuere: ego contrà quæro quid cogat, quæ causa sit? Ve-
 tant certe naturalis Rationis Vtus & hinc exstructæ Ar-
 tium formandarum Leges: quas omnes, qui totam Lo-
 gicam in Apodicticam de Necessarijs, & Topicam de
 probabi-

1.
*Vitium in pri-
mam Legem.*

de probabilibus, partitur, temerè violat. Primum enim contra Legem κατὰ τὴν φύσιν falsum dicit: quia falsas partes seu species facit, quæ partes totius non sunt: cum nec argumenta nuda absque collocatione, qualia Inuentio considerat, nec syllogismus, nec Methodus, sed tantum Axioma, vna artis particula, Verum aut falsum enunciet & indicet. Deinde quod nec Demonstrationis, qualem Aristoteles fingit, in rerum natura vllum exemplum reperiatur, vt Ramus, Cardanus & alij conuicerunt. Secundò in Legem κατὰ τὴν φύσιν iniquum dicit, quod etiam Sophisticam, partem heterogeneam & alienam (vitium enim virtuti est heterogeneum) in corpore Logico collocet.

2.
In secund.

Tertiò contra legem Sapientiae, κατὰ τὴν φύσιν, particulae vnius, nimirum Axiomatis affectionem toti attribuit, tautologiam incredibilem committendo, dum sedecim Inventiones veluti speciales & proprias ex vnica generali infinitè repetita & iterata accumulatur; cum tamen hæc vnica plus decuplo vt breuior & facilior, ita etiam ad omnes illos fructus præstandos accommodatior sit.

In Syllog.

Porro ἀποδεικτικὸς concludit & captio ἔτι iudicat: In Logica spectatur verum necessarium, aut contingens. Ergo Logicæ partes duæ sunt, vna Apodictica de necessarijs altera Topica de probabilibus. Quanquam hæc captio potius est intellectæ propositionis, quæ fuerit Axioma Connexum: Si in Logica spectatur Necessarium & contingens: ipsa tota sic distribuenda est. Respondeo, Axioma falsum est, cum in vna parte, non in tota Logica illæ differentiae spectentur.

In Metho.

Denique peccat ista Partitio in Methodum: quia Iudicium Enunciati & Syllogismi naturâ posterius, inconsideratè præponit: Inventionem autem mediij Apodictici & Topici subiungit. Vnde etiam plerique, qui ex Aristotele Dialectica deduxerunt, se misericordè torserunt, dubitantes qui Aristotelis libri ad hanc vel illam partem attinerent. Vides igitur nunc quid vetet, quomodo vnus duplex, aut addita Sophistica triplex Logica sit fingenda? Quod semel & multò facilius doceri potest, id non debet perplexa tautologia, vnde se discipulus decem-

nio vir explicuerit, iterari, & ad varias Quaestiones earumque differentias obscura confusione accommodari, cum semel & generatim explicatum per se & sua sponte ad omne genus Quaestionis quoquo modo differendum sit accommodatissimum. Alia quidem argumenta habent necessariam affectionis cohaerentiam, alia fortuitam; alia alijs sunt priora & illustriora, alia natura simul, & aequè manifesta: sed hoc & Inventionem accuratissime distinguitur, & tamen in totis saepe non est generibus, nec denique in exemplis dicitur verum aut falsum, nisi accedat Axiomatica dispositio: in qua haec differentia apparet, ideòq; in arte hinc ponitur. De Syllogismis quidem rectè dicis, alios Quaestiones affirmatas, quibus praecipuè doceatur, alios negatas, quibus refutetur, & quidem generales, speciales, propriasque concludere: idque ita accuratè in arte distinguitur. Sed quod dicis alios esse ad Demonstrationes illas aprioris, id quidem ita concedo, ut dicam tamen primum id pertinere ad Axiomaticum iudicium, si praemissae partes sint necessariae, alioquin omnem syllogismum sua dispositione efficere necessariam consequentiam: deinde eosdem etiam syllogismos tam in Contingenti, quam necessaria materia posse usurpari. Dicitur igitur sane Syllogismus affirmatus generalis, in Barbara, ut vocant, Apodicticus & Demonstrativus si & eius Sumptiones ex primo iudicio, & Complexio ex secundo sit necessaria; dicatur etiam Topicus, seu potius Contingens (illud enim vocabulum ad Locos pertinet) si sumptiones sint Contingentes (Consequentia enim semper in legitimo Syllogismo sua vi necessaria iudicatur) sed illa differentia Axiomatum propria est; ad Inventionem, Syllogismum, aut Methodum nihil attinet; ideoque nec in tota arte, nec in dianoëtico iudicio illius Distributio locum habet. Appellatio illa & distinctio ex Axiomatico iudicio & syllogistico coniunctim deriuata in Scholis & exercitatione tolerari potest, ut etiam ab Aristotele usurpata videtur: sed artis inde aut Syllogismi Distributio falsa, aliena, & impropria esse intelligitur.

PAED. Dicis saepe P. Ramum ex Aristotele tum o-
mnem Logicæ materiā deduxisse, tum Aristotelica Me-
thodo

Oppug.

thodo eandem collocasse: sed fatearis necesse est. hanc Partitionem Aristotelicam non esse, cum Aristoteles nec eam nominatim vsus sit, nec ad eam Logicæ præcepta distincte retulerit, vt ipse de confusione conquestus es, & Talmus ad Partit. aperte in quibusdam editionibus testatus est. Quapropter secundum de hac partitione argumentum à testimonio non modo Aristotelis, sed aliorum etiam præstantium logicorum explicatius audire aueo.

II. ARG.
de Partit.

Propug.
Testimonia
de legitima
Partitione.
Deus auctor
part.

DISC. Quoniam ita videtur, huius sanè auctoritatis argumenta altius à principe auctore, Deo ipse accessamus: qui vt hanc duplicem vim, vnam inueniendi, alteram iudicandi, Menti impressit; ita eandem geminis Mosaiici λόγιου notis, V R I M, & T H V M I Maperte testatus est; quarum illa lucem Mentis ad cogitandum & perspicendum, hæc ordinis accurationem & perfectionem ad integrè incorrupteque iudicandum significat. Exod. 28. Proëm. 1. & 2.

Socrates.
Plato.

Socrates deinde & Plato inter antiquissimos facile principes, Inuentionem & Iudicium, seu Dispositionem Dialecticæ attribuerunt. Nam Socrates in Phædro Platonis, dum examinat orationem Lyfiæ, partes Dialecticæ Εὐρησιν καὶ διάθεσιν, Inuentionem & Dispositionem, aperte nominat. Atque etiam Definitionem & Diuisionem (quæ sunt membra Inuentionis) & vniuersæ Dispositionis Collocationem, non solum effert laudibus, sed etiam modi facultatem Rhetoricæ detrahens Dialecticam tantam esse confirmat: & eos qui recte definire, diuile e, & collocare queant, Dialecticos appellat.

Arist.

Aristoteles verò, etsi Organum, quod hodie circumfertur, initio partitione aperta distinctum non est, vt vel illa partitio, vel integra Aristotelis Logica duabus illis partibus perfecta interijisse videatur; tamen illas partes in Organo & Rhetoricis nominatim appellauit, & proposuit, nempe, Εὐρησιν καὶ διάθεσιν, siue ταχῆν, θέσιν, & γένεσιν, id est Inuentionem & Dispositionem, siue Compositionem & ordinationem, qua fit Iudicium. Sic primo Analytico distribuit totam Hyperthesin logicam in Εὐρησιν καὶ θέσιν, & vtriusque Analysin, id est, Resolutionem communem vtriusque. Hæc autem Analysis fecit partitio-

nam obscuriorem interpretibus, quod hanc etiam partem quandam putarent; Cum sit utriusque partis examinatio, & exploratio, in propositis exemplis nostris vel alienis, quorum & Inuentio & Dispositio iisdem illarum partium legibus exploranda sit. Idem repetit octavo Topico, Inueniendum esse primum, tum disponendum, atque utrumque exponendum. In Rhetoricis similiter *πρῶτον δὲ τὸ εὑρίσκειν*, Fidem & ordinem non solum partes, sed partes solas ad bene docendum necessarias esse confirmat. Itaque hæc Propositio (*Logica tota est Inventionis aut Iudicii*) Aristotelis propositio est.

3. Top.

In Rhet.

PAED. Esto, partitionem hanc Aristoteles uspiam probauerit, attamen non est in tradenda arte eam sequutus.

Oppug.

DISC. Imo verò re ipsa sequutus est. Nam Categorias præposuit, & eis Topica subiunxit, ut ipse testatur Analytico primo cum Inventionem medij, quam leuiter attingit, remittit ad Topica prius exposita. Quid igitur amplius hinc obsisti potest?

Propug.

PAED. Sed id P. Ramo fortasse ita videatur: attamen Scholis Aristotelicis nunquam Partitio ista probata & accepta fuit.

Oppug.

De Scholis Aristotel.

DISC. Quid igitur Adrastus, clarissimus ille Aristoteleorum interpretum, qui tantopere celebratur à Simplicio, quid Adrastus inquam aliud egit, cum Categorias *τὰ κατηγορηματικά*, tanquam diceret, Antetopica, appellauit, & illis Topica ex Aristotelis mandato coniunxit, tum porro Iudicii partes statuit, nempe *Ἐκ μέρους* in Enunciato, Analysis priorem in Syllogismo, posteriorem in Methodo doctrinarum? Quid? quod eandem Partitionem, ut Aristoteleorum nobilissimæ Scholæ complexæ sunt, ita Logici etiam Politici, qui hanc Artem in usum popularem deduxerunt, vehementer probarunt, eamque Aristoteli summa cum laude attribuerunt. Cuiquæso M. Tullij Ciceronis sententia non sæpe lecta & satis perspecta est? Cum omnis diligens differendi ratio (ait in Topicis) duas habeat partes, vnam Inueniendi, alteram Iudicandi: utriusque princeps, ut mihi quidem videtur, Aristoteles fuit. An non secundo de finibus, ut iam hoc etiam

Propug.

Adrastus,

Politici,

Cicero.

“ tantum attingam, utrâmq; facultatem perspicue interpretatus est, cum inquit: Sed dum Dialecticam contemnit
 “ Epicurus, quæ una continet omnem & perspicendi quid in
 “ quâq; re sit, scientiam, & iudicandi quale quidque sit, ac
 “ ratione & via disputandi, ruit in dicendo, ut mihi quidem
 videtur, nec ea, quæ docet, vult vlla arte distingui.

Quintil.

Sed & Quintilianus post Ciceronem, eandem Partitionem, tanquam inter Dialecticos in dubitatam statuit, cum de Dialecticis circa finem libri quinti loquitur: Sibi & inveniendi, & Iudicandi vendicant partes: quarum alteram *τομὴν*, alteram *κριτικὴν* vocant.

*Prop. relata
pro connexa
ad preced.
disp. conclu-
dendam.*

*Illustratio de
vocalibus.*

Prop. seq.

Assumps.

Quapropter cum & ipse DEVS, ipsius Mentis ac Logice, omniumque Artium auctor, & ipsa rerum natura, & antiquissimi quique prestantissimique Philosophi, Logici, Rhetores, & politici, atque inter eos præcipue Aristoteles, eiusque sectatores primarij hanc partitionem legitimam, & naturali Rationis vsui convenientem & accommodatam approbauerint: valde mirum est, Aristoteli ab Aristoteleis, qui videri volunt, hanc iustam laudem eripi & falsam affingi. Sed permirum etiam est vocabula Inventionis & Iudicij quibusdam tantopere displicere, cum principibus illis artium & linguarum auctoribus placuerint: imo cum illi ipsi, qui ea partiendo refugiunt, re ipsa consentiant, verbis tantum, quæ meliora tamen ostendere nequeunt, discrepent. Nam plerique Materiam Inventioni & Iudicio subiectam, eandem, eodemque penè ordine tradunt: tradere autem ad inveniendum & iudicandum videri nolunt. Sic enim doctrinam principiorum, id est Categoriæ & Categoriarum, quæ sint Elementa & termini, unde Enunciata fiant, præmittunt: doctrinam de Enunciato, Syllogismo, & Methodo subiungunt. At inquam, illa est Aristotelea, & Ramea, imo naturalis Inventio: hoc Iudicium: nisi quod accuratius, quæ dispersa sunt, in suum quæque locum & ordinem in generali Logica redigantur.

3. Q.

3. Q. *An Inventionis & Iudicij partes præceptis omnino sint distinctæ, vsu autem coniunctæ, & omnium rerum communes?*

Affirm.

Affirmatur à formis essentialibus:

Que re ipsa ac veritate suis essentialibus, usq; oppositis
formis constant, atque naturæ ordine alia sunt alijs pri-
ora: ea etiam prorsus distincta sunt; quatenus autem
sola & separata usurpari nequeunt usu coniunguntur. *Propos.*

At Inuentio & Iudicium suis essentialibus & quidem op-
positis formis constant, atque illa naturæ ordine prior est: at
reiuuente absque Iudicij forma usurpari nequeunt. *Assum.*

Ergo Inuentio & Iudicium præceptis omnino distinguun-
tur, usu autem omnium rerum communi coniunguntur. *Compl.*

CONTENTIO.

PAED. Ut hanc Quæstionem etiam nostræ Scholæ
consuetudine disseramus, ego ad eam euertendam sic As-
sumptionem ab adiunctis impugno: *Oppug.*

Si Inuentio & Iudicium per totam Logicam pariter
confusæ sunt: certè præceptis distinctæ non fuerint. *Propos.*

Nunc autem per totam Logicam pariter sunt confusæ. *Assum.*

Sunt enim communes artis fructus, fines, & facultates,
quæ præceptis Apodicticis de necessitate, & Topicis de pro-
bilitate pariter præstantur.

Vnde efficitur præceptis illas, quas facitis, partes distin-
ctas non esse. *Compl.*

Disc. Assumptionem illius argumentationis ut
falsissimam omnino repudio. Certè qui ita somniat, ille
omnino quid sit Inuentio, & quid Iudicium, aut igno-
rat, aut profiteri non vult. Non magis Inuentio & Iu-
dicium in doctrina Logicæ, quam Etymologia & Syn-
taxis in Grammatica, suis præceptis confunduntur: nec
in usu illæ partes magis, quàm hæ separantur. An tibi
ea, quæ nuda, solitaria, separata & simplicia sunt, non vi-
deantur à coniunctis & compositis esse distincta, imo
his etiam opposita? Nunc autem, ut Etymologia singu-
larum & simplicium vocum proprietates absque Syn-
taxeos confusione interpretatur: ita & Inuentio Logica
singula argumenta, solas & separatas nimirum ratio-
nes, tanquam solitaria prædicabilia & nudos terminos
absque vlla collocationis & iudicij ratione aut confusio-
ne sua tantum affectione, quæ argumenti Definitione
N. ij. compre-

comprehensa est, docet, explicat, & sic ad differendum inuestigat. Deinde vt Syntaxis voces illas simplices certa structura coniungit, vt sententiam significant: ita & axiomatica Collocatio argumentum cum argumento iam primum coniungit, vt inde sententia affirmata vel negata, & alterutra vera vel falsa efficiatur. Hæc autem si manifesta sit, statim intelligitur, & iudicatur, vnde *Opinio*, aut *Scientia* concipitur; sin dubia, fit *Questio*, quæ ad Syllogismi tribunal transit, cuius certis legibus per Tertium argumentum, vicissim ex Inuentione depromptum confirmatur. Methodus tandem varia Axiomata in ordinem certum redigit: atque ita inueniendo & iudicando vniuersa Logicæ facultas absoluitur. Vnde satis apparet, cum Inuentio in separatis, nudis & simplicibus argumentis versetur; Iudicium in dispositione, vt illa non disponat, hoc autem disponat & iudicet; earum partium præcepta esse omnino distincta, imo opposita; vsum autem in omnibus rebus coniunctum. Itaque etiam illarum definitiones suis oppositis formis perspicue discriminantur hoc modo:

Inuentio est pars Dialecticæ de inueniendis argumentis.

Iudicium est altera pars Logicæ de disponendis argumentis, ad bene iudicandum.

Certè inuenire nuda argumenta, & iudicare collocata, sunt opposita, vt etiam nondum inuentum, & inuentum. Idem porro de singularum particularum definitionibus & documentis intelligendum est. Nec enim Definitio Causæ, Effecti, aut alterius argumenti, est Definitio Axiomatis, Syllogismi aut Methodi: cum argumenta suâ inter se affectione ad inueniendum appositâ; Axiomata, autem, Syllogismus & Methodus suæ dispositionis formâ ad iudicandum directâ, indicijque proprio fructu definiantur & explicentur. Respondeat igitur aliquis mirificus Logicus, & doceat Logicam de inueniendis Causis, effectis, cæterisque argumentis, esse eandem Logicam, quæ ~~apparet~~ Enunciati, quæ Analysis Syllogismi in suis figuris & modis, quæ denique Analysis Methodi in perpetua artium collocatione, etiam apud ipsum Aristotelem, etsi satis obscurum & confusum? Illic enim Inuen-

*Compl. loco
prop. rela.*

tionis

tionis logica est, hic Iudicij logica. Concludo igitur tandem Inventionem & Iudicium non esse facultates & fructus artis per totam Logicam confusas, sed partes omnino distinctas, totum artis corpus constituentes.

P A E D. Ita tu mihi videris alium facere, qui possit inuenire verum, siue probabile illud sit, siue necessarium; & alium qui non inuenire, sed duntaxat iudicare possit: cum potius idem artifex vtrunque præstare possit, habitu nimirum Artis instructus. Habitus autem ille est Organicus, ex præceptis Apodicticis & Topicis comparatus, quo qui præditus est, is potest inuenire & iudicare. Vnde Inuentio & Iudicium non Logicæ partes distinctæ, sed potius aliarum partium distinctarum fructus, & inde cõperatæ facultates esse mihi videntur.

D I S C. Mirificam Logicam somnias, quasi nos alium inueniendi, alium iudicandi artificem faciamus, qui vnum eundemque Logicum his duabus partibus & facultatibus instructum esse & quasi compositum aperte asserimus. Sunt enim Inuentio & Iudicium partes totum simul integrantes & vnum Logicum simul efficientes, quarum cum prior materiam alteri, quæ formam præstat, suppeditet: neutra sola absque altera consistere potest. Itaque vnus Logicus, vnus Dialecticus artifex vnius artis, sed duarum eius partium beneficio, vtrunque præstabit, vt & inueniat, & disponendo iudicet.

Quod autem aduersus distinctas artis partes de confuso ex vtrâque parte artis habitu organico opponis, id vix responsione dignum est. Videris somniare iisdem præceptis informari habitum inueniendi & iudicandi confusum, quasi vnum idemque præceptum pariat duplicatum habitum, vnum inueniendi, alterumque illi coniunctum simul inuenta iudicandi: & vt duplicem facis Logicam, vnâ de necessarijs, alterâ de probabilibus, ita etiam singis eiusmodi duplicem habitum. Sed quid quæso isto somnio & commento est absurdius? Vnus quidem homo vnâ Mente & inuenit & iudicat: at tamen nõ vno mentis munere vnâque facultate, sed duabus, vt Philosophi experientiâ edocti distinxerunt. Sic vna ars Logica docet inuenire & iudicare ea quæ inuenta sunt;

Dialect.

Concl.

Oppug.

Habitum Organicus.

Propug.

verum id non vna parte, nec vno eodémque præcepto, sed vt partibus, ita in ijsdem etiam documentis distinctis præstat: in quibus tamen necessarium à contingente apertissimè distinguitur.

Oppug.

Complex.

Assumpt.

deinceps explicata.

PAED. At verò ne tibi illud meum somnium videatur, confer quæso Aristotelem lib. 1. de partibus animalium, vbi habitum illum Organicum Methodum appellat: qua præditus qui sit, is possit Analysin, id est modum cognoscendi, tractandi & explicandi, ad res quaslibet, præsertim Epistemonicas adhibere, & accuratè appositèque iudicare de omnibus ad inquisitionem & declarationem veri pertinentibus. Et quod eiusmodi Methodus pertineat etiam ad inquisitionem & Inventionem, & non tantum ad iudicium veri docet Aristoteles lib. 1. Ethicorum sic scribens: *παραδειγματὶς γὰρ ἐστὶν ὅτι τὸ εὖ τοῦ τ' ἀκριβὲς ὁρίζεσθαι, καὶ ἕκαστον γινώσκειν, ὅ ἐστιν ἢ τ' ἀκριβέστερος φύσις ὁρίζεσθαι*, hoc est: Est enim hominis probè instituti, tantam in vno quoque genere subtilitatem desiderare quantam rei ipsius natura recipit. Dirigit & linat Iudicium Inventionem: cum inueniantur non tantum vera, sed etiam falsa; Verissimumque est illud, quod aliqubi scribit Quintilianus lib. 3. cap. 3. Ego porro ne inuenisse quidem credo eum, qui non iudicauit. Et cum verorum quoque discrimen quoddam sit in Epistemonicis, quomodo inuenienda sint argumenta necessaria, & internoscenda etiam, atque discernenda à non necessarijs Posterioribus Analyticis docuit Aristoteles. Huius Methodi planè diuinum opus est, cuius præcepta hunc usum habent, vt in Demonstrationibus, & inuenire & iudicare necessaria argumenta possimus, quibus Epistemonicus conficitur Syllogismus. Eadem sunt, inquam, præcepta, Inventionis & Iudicij. Quia Scientia est de his, & ex his, quæ causâ veritatis aliter se habere nequeunt. Quænam porro sint illa, priore libro Posteriorum exponit Aristoteles: posteriore autem, quæ perfectio sit omnis Demonstrationis explanat, ostendens ad definitionem eam reuocari, qua nimirum *ἡ σοφία* propriè *πρότερον* explicetur, quæ sit nihil aliud, quam principium quoddam *ἀπὸ τοῦ*, quandoquidem nihil aliud sit talis Definitio,

finis,

De Partit.
Dialcct.

nitio, quam causæ propriæ ~~reduc~~ explicatio quædam, qua res intelligatur esse, vel ratione Materiæ suæ, vel formæ, vel ratione Efficientis, vel explicatione finis, quæ nimirum ut causæ, ita quoque principia rerum existant. Ad hanc perfectionem cognitionis Aristoteles libro altero Posteriorum Resolutionum omnem ~~ἀποδείξιν~~ reuocat, Definitionem scilicet Demonstrationis perfectionem esse demonstrans. Cum igitur ita Aristoteles doceat quemadmodum argumenta & inuenienda & iudicanda sint tum necessaria è quibus fiat Epistemonicus Syllogismus, in Analyticis; tum probabilia, è quibus fiat Dialecticus Syllogismus, in topicis: satis apparet, Inventionem & Iudicium esse vtriusque partis Organicos habitus, fines, fructus & facultates.

*Prop. vel. ad
sup. disp. con-
clu.*

Propug.

I.

*Refut. Testi-
citat.*

Anteced.

Enthy.

DISC. Quid opus est tam longo verborum anfractu, quo primum à buteris Aristotelis auctoritate, deinde captiose & fallaciter argutaris. Aristoteles enim locis illis neque logicam Iudicii artem, neque logicam Inventionis artem præcipue vel appellat vel cogitat; ne dum id, quod tu dicis, testetur & profiteatur. Et quidem ut falsò è libris non logicis abs te productum Philosophum intelligas, Aristoteles toto Organo Logico hîc contra te est. Etenim Categoremata, Categoriae, ~~ἐν τοῖς~~ ~~τοῖς μὲν~~ & Apodictica, & Topica (quorum omnium legitima Inuentio Aristotelea, Ramea etiam Inuentio est) aliam (ut supra etiam dixi) & separatam logicam habent à logica Iudicii, primum ~~ἐκ τῆς~~ de Enunciato, deinde Analyseos prioris de Syllogismo, denique posterioris de Methodo: quorum librorum legitima ~~ἐκ τῆς~~ Aristotelea, Ramea etiam ~~ἐκ τῆς~~ sunt. Nec vna & eadem Logica est in Organo, quæ doceat eodem libro, eadem paginâ, eadem sententiâ, iisdem verbis & inuenire argumenta, seu media, seu terminos, seu principia, ac Elementa Enunciati, Syllogismi, Methodique; & quæ inuenta disponere doceat ad iudicandum. Quare ad istum tuum confusum Inventionis & Iudicii habitum apertè abuteris productis Aristotelis testimonijs. Sed errorem quæso agnosce, & erroris causam perpende, Dicis præcepta tradi de inueniendis &

Conseq.

Enthy.

pariter discernendis argumentis, nempe Analytica de necessarijs & Topica de probabilibus. At ille fructus est Iudicij formati, non Regula & doctrina dispositione certâ iudicandi. Tales sunt omnium artium regulæ, nempe, Axiomata & propositiones generales, quibus exempla ipsis subiecta iudicantur & agnoscuntur. Sic Grammaticæ Regulæ iudicant de suis exemplis, vt, In A femina sunt, vt penna. Sic Inventionis Definitiones docent quemadmodum argumentorum genera agnoscenda & discernenda sint, vt Materia est causa ex qua res est, vt ex panno vestis. Et tamen hæc Inventionis, illa Etymologia regula est, etiam si de rebus sibi subiectis iudicet. Sic Aristoteles cum docet argumenta agnoscere, & distinguere necessaria à probabilibus, hoc est, è quibus axiomata necessaria vel probabilia fiant (his enim solis illa distinctio pronuntiatur) tum docet Inventionem, & eandem quidem, quam P. Ramus, qui multò etiam accuratius tam argumentorum definitionibus, quam proprietatum regulis affectiones argumentorum distinguit vt appareat, quæ vel naturâ vel tractatione aut priora, aut simul, & vel notiora vel congenita aut æquè manifesta sint: quæ semina & fundamenta sunt, è quibus parte secunda extruitur differentia Iudicij necessarij & probabilis, vt cum docetur Axioma *ἡ ἀληθεία ἀπὸ τοῦ ἀποδείκνυται*, quod necessarium affirmatum essentiale appellatur, fieri è forma & formato, subiecto & adiuncto proprio, genere & specie. Sive igitur separet aliquis argumentorum genera, nimirum necessaria a probabilibus, vt facit eadem communia repetendo Aristoteles, siue vnâ generalem & communem doctrinam argumentorum tradat, in qua tamen accuratius etiam affectionum differentias distinguat, vt facit P. Ramus: semper is quatenus argumenta docet & distinguit, Inventionem docet non Iudicium Logicum.

*Quid iudicij
Logici.* Est enim Iudicij Logici doctrina eiusmodi, quæ certis formas disponendi & conficiendi Axiomatis, Syllogismi, & Methodi tradit, è quibus iudicium veri aut falsi, Consequentis, aut Inconsequentis, Ordinis aut confusionis fiat & eliciatur. Huius Iudicij exempla sunt omnia omnium artium documenta. Nunc si vel Aristoteles, vel
alius

alius quispiam iudicij faciendi regulas in Inventione cum argumentorum documentis permisceat : tamen alia erit Regula argumenti, alia Iudicij formandi (neque enim iisdem litteris & syllabis constiterit) & tamen vtraque etiam erit Iudicium, sed illa de argumento regula est factum Iudicium, & iudicij Logici exemplum iudicans & docens de inveniendi arte: hæc verò de Axiomate, Syllogismo, vel Methodo regula est certa norma de iudicandi arte, hoc est de tali iudicio exstruendo & conformando. Hæc igitur erroris manifesti causa est, quòd Definitio & doctrina argumenti, qua hoc intelligitur & agnoscitur, pro Iudicij Logici, hoc est, pro Axiomatis & Syllogismi Methodique doctrina, temerè obijciatur. Hunc errorem ipse prodit, dum ais, Analytica docere & discernere necessaria argumenta, è quibus fiant Syllogismi Epistemonici. Si igitur Analytici libri docent argumenta, è quibus fiunt Syllogismi : certè non docent ipsos syllogismos, aut Enunciata iisdem præceptis, etiam si fortasse iisdem libris illa confundantur. Miror igitur hîc quosdam ita vehementer recalcitrare, sed profecto contra stimulum, contra naturalem Philosophiam, contra Philosophiæ clarissimum etiam lumen Aristotelem: cum videant præcepta diversa esse in Categoriæ, Categorij, Inventionem mediij seu argumenti, siue Apodictici, siue Topici, quæ argumentorum Inventionem continent : diversa item de Enunciato, Syllogismo & Methodo, quæ Iudicium interpretantur.

PAED. At interim ad Quintilianij pronunciatum nihil respondes : qui Inventionem & Iudicium etiam confundit.

DISC. Esto confundat. eodem nimirum sophismate. quo tu deceptus : attamen non dicit Inventionem & Iudicium esse Dialecticæ facultates, fines, fructus, & habitus, ut tu : sed Dialecticæ partes τοτὴν καὶ κατὰ τὴν nominatim dicit, & à Dialecticis vindicari ait. Neque etiam eiusmodi documenta tradit, quæ sua vi pariter & inveniendi & Iudicandi partes ac facultates complectantur ac discendi inculcent : sed regulas permiscet. Partibus igitur legitimis probatis, facile error agnoscitur &

Oppug.

à Quintilianio.

Propug.

distinguens à diversis.

Conseq.

*De vocabulis
commodiori-
bus.*

*Actus habi-
tusq; differer-
di est usus.*

*Concl. præced.
dispu.*

corrigi potest. Quid igitur hanc instantiam contra Aristotelem, imo contra veritatem ipsam tam manifestè falsam persequeris? Vtrum Vocabula Inventionis & Iudicii tibi displicent? Attamen Platoni (vt supra dixi) Aristoteli, Ciceroni, Quintiliano placuerunt. Verum age, si quis alia commodiora traderet, ei maximam haberemus gratiam. At cum res ipsa ante oculos apertissima sit: quid est quod quisquam de verbis tumultuetur, & manifestæ veritati reluctetur? Define igitur tu etiam in his ipsis Inventionis & Iudicii verbis tam apertè ludificari. Vides ne duplicem tuæ oppugnationis Elenchum? Quæstio tibi est mecum de distinctis partibus & præceptis Logicæ artis: tu autem primum partibus veris è tota videlicet artis essentia, & duplici Rationis in differendo munere sumptis, alias non veras, è particulâ nimirum artis, seu particulæ potius fructu sumptas opponis. Deinde ad confusum animi habitum (qui non Naturâ & arte solum, sed usu propriè & consuetudine tandem habetur) nos traducis, & Inventionem facis habitum, Iudicium facis habitum, Dialecticam totam facis habitum. At heus tu, da Aristoteli, quod inficiari re ipsa non potes, Inventionis & Iudicii præceptis naturam totius artis Dialecticæ, essentiâque rectè diuidi: tum ego verè tibi concedam in ipso differendi actu habituque fructum earum partium coniungi. Etenim vt in loquendo usum Etymologicæ & Syntaxeos simul coniungis, quamuis pars vtrâque præceptis discreta ac distincta sit, ita fateor in differendi actu, atque in hoc tuo habitu Inventionis & Iudicii vim simul exerceri, tametsi theoremata partis vtriusque omnino separata sint. Cum igitur præcepta Dialecticæ de cogitandis argumentis seu principijs differant à præceptis, quæ dispositione Enunciati, Syllogismi & Methodi iudicium instituunt; eâque differentia non modo naturali Rationis munere in differendo duplici, quod in omnium benè differentium exemplis elucet, demonstrata, verum etiam in Organi Logici libris expressa & hinc ante oculos posita sit: quis aut ita amens est, vt

Inuentio-

Dialect.

Inventionem & Iudicium proprias Logicæ partes esse non intelligat, aut ita præfractus, ut malit logicam distorta partitione obscurare, quàm veritatis approbatione discipulorum studia illustrare? Quæstio est de Inventionem & Iudicio, ut de veris Logicæ partibus: tu ad partitionem inuoluendam opponis animi habitum. Certè nos non solum confitemur, sed vltro etiam profitemur, Naturæ, Artis & exercitationis habitum, hoc est vsum & fructum artis in differendo & ipso actu confusum, coniunctum, omnibusque rebus omninò communem esse. Quare desinamus de re nihili contendere; & istam verbi captiunculam veritatis studiosis valdè indignam prorsus repudiemus. Partes istæ veræ & legitimæ sunt: quæ cum habitum in actu & vsum confusum gignant: hic illis, qui consequens esse solet, opponi nullo modo debet.

Distinctio
Quæstionis
et Obiect.

PAED. Veruntamen aliud patrociniū huius conjunctionis occurrit, quod nullo modo sit prætereundum. Etenim cum in Topicis Axiomata Argumentorum, id est Maximæ iudiciariæ seu Regulæ consequentiarum etiam collocentur: omninò videtur Iudicium cum Inventionem confundi.

Oppug.

DE MAX-
IMIS.

DISC. Ego verò Logicum in Maximis Iudicium esse pernego: quod si tibi aliter videtur, hæc noua erit nouæ disputationis Quæstio.

Propug.

4Q. *An Maxima sint pars seu doctrina
Iudicij Logici?*

MAXIMAE.

Hanc quidem ego à negata forma nego
hoc iudicio.

Q Valibet pars iudicij Logici tradit doctrinam de disponen- Prop.
dis argumentis ad bene indicandum, hoc est de Axioma-
te, Syllogismo, vel Methodi ordine conficiendo.

At Maxima non tradit doctrinam de disponendis argumen- Affirm.
tis ad bene indicandum, &c.

Ergo Maxima non est pars seu doctrina Iudicij Logi- Comp.
ci.

CON-

DISPUTATIONES
CONTENTIO.Oppug.
Conf.

Fr. Hot. Ant.

Propug.

Oppug.

Propug.
à distinctione
Regule
iudicandi à
Regula iudi-
cata. Omnis
regula iudi-
cat aliquid:
quia axioma
est. Sed alia
de inuenien-
do, alia de
disponendo,
alia de voce,
alia de orati-
one, alia de
numero, alia
de quantitate,
& ita dein-
ceps indicat
& quidem in
sua quæque ar-
te indicat.

P A E D. Ut igitur hanc Quæstionem nunc discuti-
amus, hoc mihi mirum etiam videtur, de Maximis te ita
abiectione sentire, quæ & communia sunt Axiomata, & fir-
mamenta Consequentiarum magnis viris appellantur.
Sunt enim communes notiones & generales Regulæ ex
infinite singularibus similium Inductione collectæ;
quibus & igniculus Iudicii in hominis mente propemo-
dum sopitus accenditur, & vis argumentorum conse-
quentiaque iudicatur.

D I S C. Ego verò nec abiectione de ijs sentio, nec præ-
clara Axiomata esse nego, sed nullam Logici Iudicii par-
tem aut doctrinam hic esse confirmo. Itaque tu insutu-
tum persequere.

P A E D. Nonne verò si Axiomata sunt, etiam Iudi-
cium continent? An non Axiomata faciunt primum
Iudicium?

D I S C. Imò Axiomatis conficiendi & certa lege iu-
dicandi doctrina, est Logicum iudicium primum, non
verò similiter quoduis Axioma. Qualiacunque enim Ax-
iomata, Axiomatici Iudicii exempla sunt, non ipsa Ax-
iomatica doctrina: quia non sunt leges enunciandi affir-
matè vel negatè, verè aut falsò, generaliter, specialiter,
singulariter, copulatè, connexè, discretè, distinctè. Alio-
quin quælibet Definitio Argumenti, iuncta suo defini-
to per Axioma, imò omnes omnium artium regulæ,
quæ Axiomata sunt, essent Axiomaticum iudicium; quod
valde absurdum fuerit, cum sint Axiomatici Iudicii fru-
ctus & exempla ad res suæ artis iudicandas axiomatica
doctrina conformata, & in suis quæque artibus collo-
cata; unde fiunt Syllogismorum Propositiones, cum de
re illis subiecta Quæstio existit, ut ex ipsa Logica Effici-
entis definitio sit Syllogismi propositio, si de eius aliquo
exemplo sit Quæstio, hoc modo:

A quo res est, id eius Efficiens est.

At ab Otio Amor est.

Ergo otium est efficiens amoris.

Sic omnia artium omnium legitima documenta, sive
etiam Confectaria ex ijs deducta sunt Axiomata, & fa-
ciunt

ciunt vel Propositiones Syllogismorum vel earum etiam prosyllogisticas declarationes, si de rebus artibus illis subiectis incidat Quæstio: sed non ideo sunt Pars Iudicij Logici. Quare cum Quæstio mihi tecum sit de Logicis iudicandi præceptis: & tu eiusmodi Iudicij nomine vniuersitatis obijcias: ex vocabulis homonymiam, Elenchum pueris intellgentibus irridendum construis. Iudicij nomine in Logica ars iudicandi intelligitur & definitur: itaque eodem nomine eius fructus ad conturbandam intelligentiam ne opponatur.

PAED. Attamen si consequentiæ rationem & vim **Oppug.**
Maximæ illæ ostendunt: profectò Iudicium Logicum *à Consequen-*
constituunt. Quod cum ita sit: rectè etiam Regulæ con- *tiæ ratione.*
sequentiarum nominantur. Nunc autem exempla illud
satis demonstrant Maximis per vniuersam Inuentionem
ab alijs Logicis declarata, hoc modo:

Sol lucet. Ergo dies est. Si consequens negetur, eius ratio per Maximam ostenditur, sic,

Posita enim causa ponitur effectus.

DISC. Hic ego ingenij tui acumen vel desidero, **Propug.**
vel intendere te nolle existimò. Maxima illa non conse- *à negato illo*
quentiæ, quæ ex Syllogistica forma pendet, rationem *effecto & di-*
tradit, sed absentem partem, nempe Propositionem (sine *functione dis-*
qua totus Syllogismus nec consistit, nec à quouis intelli- *paratorum,*
gitur) vel addit, vel pro syllogismo declarat aut confir- *Assump.*
mat, atque ita vel Syllogismum perficiendo vel absen-
tem eius partem demonstrando primum in partibus an-
tecedentibus iudicium, fulcit & firmat, vt in præmissis **Quid Maxi-**
exemplo est absentis propositionis brevis Prosyllogis- *ma propriè de-*
mus sola propositione comprehensus (sic enim antea di- *monstret.*
xi vel ipsas artium regulas vel earum consectaria fieri
propositiones syllogismorum & prosyllogismorum) qui
sic cum ea ipsa explicaretur:

Si sol lucet, dies est.

Posita enim causa, ponitur effectus.

At sol est causa diei: Ergo eo lucente dies est.

At sol lucet.

Ergo dies est.

Vides hic non regulam esse consequentiæ, sed demon-
stratio -

*Quid et Quo
modo in Syl-
logismo ne-
gandum.*

strationem primi Iudicii in Propositione, quæ imperitæ & refractario sit necessaria. Et quoniam consequentia vis est non ex illa Maxima, sed ex Definitione Syllogismi, qui est Dispositio, qua Quæstio cum Argumento ita disponitur, ut posito Antecedente, necessario Consequens efficiatur: Antecedens autem duabus essentialibus partibus, Propositione & Assumptione constat, unde Consequens pendet: hinc est, quod negato in Enthymemate consequente videatur hoc tali Maxima demonstrari, qua re ipsa pars Antecedentis ommissa vel additur ipsa, vel prosyllogismo demonstratur: quæ etiam in Syllogismo integro negaretur, non ipsum Consequens seu Complexio, si ille legitimus sit. Quare & in Enthymematis, si consequens negandum sit, rectè cum distinctione vitij vel in antecedente vel in forma negaretur: aut si simpliciter negetur, Antagonista partem absentem addet, & considerabit sitne in ea ipsa, vel in dispositionis forma illud vitium, quod consequentiam impediat. Nam si in forma sit: propriè consequentiæ vitium dicitur: sin pars aliqua antecedens falsa vel dubia sit, etsi consequentia per se quidem vi Dispositionis necessaria est, tamen quia defectus est in partibus integrantibus, è quibus ipsa pendet, propterea non admittitur, vel consueque donec ex demonstratæ sint, suspenditur. Quapropter, nisi omninò refractarius esse, & luci tenebras effundere velis, concedas necesse est, Maximas nihil per se ad Consequentiam Syllogismi facere, sed partem antecedentem, si necesse sit, demonstrare. Quod si ita est: certè Iudicium Consequentiæ, cuius Regulæ temerè appellantur, nullū cōtinēt.

P A S D. At verò siue ad partes Antecedentis, siue ad Consequentiam demonstrandum adhibeantur, tamen iudicium nihilominus faciunt.

Compl.

*Prop. sup.
disp.*

Oppug.

Propug.

D I S C. Respondeo iam tertio, ut supra, Maximas non esse regulas constituendi Logici iudicii, hoc est ex argumentis Axioma, ex Quæstione & tertio argumentato Syllogismum, ex varijs denique axiomatis Methodum conformandi, sed esse exempla Axiomatum, esse factum iudicium, ut sunt omnes artium Regulæ, quibus tanquam propositionibus Syllogisticis vicissim iudica-

tur de rebus suæ arti subiectis. Sunt igitur Maximæ illæ, ut aliarum artium regulæ, Axiomatum exempla ipsorum legibus facta, non sunt leges ad quas Axiomata aut Syllogismi conficiantur.

P A E D. Sed difficulter adduci possum, ut Maximas, seu Firmamenta (quo nomine Cicero eam rationem, qua sola causa nititur, & sine qua stare non potest, appellat) ad consequentiam nihil facere concedam: cum ijs solis quasi fundamentis argumentatio sustineatur, quæ iisdem subductis corrueret. Ex multis enim eiusdem generis, id est, eodem ex loco ductis argumentis, animaduersum est vim & proprietatem eo loco quandam inesse, unde consequentia efficiatur: quæ vis & proprietas communibus illis Locis seu Elementis, quæ Maximæ dicuntur, comprehensa & ad illam demonstrandam explicata est. Itaque etiam si Syllogismi lege & efficacia Consequentia non efficeretur; tamen eiusmodi firmamenti satis dijudicari videretur. Quod si ita est: efficitur plurimum firmamenti ad Consequentiam demonstrandam in illis Maximis inesse. His enim intelligitur cur quidque hoc vel illo modo concludatur, cum *τὸ δὲ πρῶτον*, ut Aristoteles loquitur, contineant. Hoc si non satis intelligatur, vicissim exemplo declarabo: Si quaeratur, An ei, cui domus oppignorata sit, incensa domo, penitusque sublata superficie, area tamen oppignorata maneat: idque ita concludatur,

Domus ei oppignorata fuit.

Ergo etiam area oppignorata manet.

Consequentia hoc firmamento adhibito demonstrabitur: Quod toti conuenit, id parti cuique conuenit. Cuique totum conuenit, & pars quæque conuenit. Et similiter ex omni Locorum genere eiusmodi firmamenta petuntur.

D I S C. Videris me insigni argumento, & exemplo convincere velle; sed nihil noui, aut firmi ad propositum adders. Dicis vim ei proprietatem in vnoquoque loco quandam inesse, quæ Regulæ generali inclusa, sit Argumentationis fundamentum, quo subducto, illa corruat. Vis illa profecto & proprietas est in omni argumentorum genere.

Oppug.

Compl.

Fr. H.

Assum.

Proposit.

Exempl.

Maxima.

Propug.

*Affectio argu-
mentorum.*

*Maxime pe-
culiari in
Ramo.*

genere ac loco propria & distincta, quæ *Affectio argumen-
torum* nominatur, & argumenti generali definitione cõ-
prehensa (quod ad aliquid arguendum affectum est) de-
inceps eiusdem Distributionibus accuratissime distin-
guitur, & nominatim in vnoquoque genere definitur,
atque etiam, si ita eius natura requirat, peculiari Propri-
etatis regula omninò explicatur, qualis hæc est vna de
multis, *Forma simul cum re ipsa ingeneratur*. Hanc locorum
vim ac proprietatem tantum abest vt negemus aut tol-
lamus, vt eam etiam multo accuratius à P. Ramo, quàm
à quoquam alio explicari, atque in eo totam Inuentio-
nis artem consistere ingenue asseramus. Sed illud, quod
tu colligis, inde effici negamus.

Si Maxima vim & proprietatem Loci explicat: ea Cõ-
sequentia regula ac formamentum est. At primum.
Ergo & postremum. Considera quæso quàm infirma sit
illius connexionis consecutio, & pari exemplo eam di-
iudica:

Si Definitio causæ, aut alterius argumenti, eius vim
ac proprietatem explicat: ea consequentia regula ac fir-
mamentum est.

Vides quam imprudenter hæc dicantur, vt permibi
mirū sit, artiū præcepta à magnis viris non sapientius di-
stingui. Adiectiui & Substantiui vt in Etymologia distin-
ctio & definitio ad Syntaxeos aliquod exemplum in pue-
rili exercitatione demonstrandum sæpe assumitur: an
ideo illa definitio sit regula Syntaxeos? Argumenti De-
finitio aut alia proprietatis regula ad Syllogistici exempli
vim demonstrandam sæpe adhibetur, nempe in Syllogis-
mo integro ad Antecedentem partem obscuram, in En-
thymemate, ad Consequentem, vt apparet, (cū propriam
ad absentem respiciat) declarandam: an ideo illa Argu-
menti Definitio, aut Regula, sit consequentia docu-
mentum & regula? Minime verò. Definitiones argu-
mentorū ipsæ, & reliquæ proprietatis regulæ sunt cõ-
munia Axiomata, quæ ad exempla sibi subiecta decla-
randum tanquam propositiones syllogismorum, vel pro
syllogismi accommodantur: sed illæ Consequentia
gem doctrinam, aut vim nihil continent, primum tan-

immodo Antecedentis Syllogistici iudicium constitu-
unt & declarant, quemadmodum, ut antè dixi, omnia
omnium artium documenta faciunt. Syllogismus so-
lus est certa Consequentiae efficiendae Regula ac norma,
eaque ita accuratè constituta, ut nisi exempla eius mini-
mis etiam legibus omnino respondeant, lubrica sint &
ad fallendum periculosa. In eo autem erroris vestri can-
sa latet, quod, cum ex essentiali antecedentis Syllogistici
constitutione Consequens pendeat; illiusque pars ab-
sens Consequentiam remoretur: hæc quando comple-
tur, vel pro syllogismo eius vis declaratur per Maximam,
ipsa Consequentia vobis demonstrari videatur. Quare
cum ea Argumenti vis & proprietas, quam Maxima com-
prehendi ipse dixisti, ad Sumptiones Syllogismi seu præ-
missas pertineat; Consequentia autem ex Syllogistica
consecutione efficiatur: tandem concedas necesse est,
non magis Firmamenta illa esse logici Iudicii partem,
quàm vel Inventionis quilibet vel alterius artis regulas.
Vis quædam ijs Consequentiae inesse videtur; sed cuius-
que argumenti sua vis est, unde certa dispositione aliquid
iudicatur. Atque in Syllogismi sumptionibus legitime
conformatis ea vis est, unde consequentia necessario effi-
citur, quæ per Maximam, cum videlicet ea vel altera an-
tecedentis pars sit, vel eius prosyllogistica demonstratio,
quasi occultata patefit & illustratur.

Syllogismus

solus.

Consequentia

Regula.

Prop. preced.

disp.

Oppug.

PAED. Dicis vel ipsas argumentorum Definitiones
Distributionesque vel peculiare Maximas esse factum
iudicium, non doctrinam iudicandi, seu iudicii certam di-
positionem faciendi, & in primis non esse Consequentiae
regulas, cuius ratio ac vis ad solum Syllogismum attine-
at. Verùm hæc tua distinctio cum generali logica, & ipso
disserendi progressu pugnare mihi videtur. Nam propo-
sitiones Syllogismorum, itemque ipsos Prosyllogismos
ex partibus Quæstionis & tertio argumento fieri ars
generalis docet: tu verò hic integras artis regulas sumi
& propositiones fieri confirmas.

DISC. Supra aliquoties dixi, id ita sua sponte cade-
re, ut, dum ex partibus Q. & tertio argumento constru-
itur Syllogismus, Propositio sit vel documentum aliquod
Q. eius

Propug.

Nota.

eius artis, ad quam pertinet Quæstio, vel saltem illius fructus & consecrarium. Ita etiam cum Maxima adhibetur, nihil à communj differendi ratione discrepans committitur, sed propriè integræ Regulæ pars argumentum arguens est, atque ut solet in Argumentis affectis fieri, vel Definitio, vel Distributio, vel alia proprietas, id est aliud argumentum, ad propositum argumentum, quod sit vel definitum, vel distributum, vel aliud argumentum est, arguendum adhibetur; & illa Definitio vel Distributio, vel aliud argumentum arguens sic cum definito vel alio arguto argumento dispositum, facit eandem Definitionem, Diuisionem, vel proprietatis regulam, quæ in Argumentorum doctrina collocata est. Cum igitur Maxima adhibetur, (sic enim iam & ipsas Definitiones Diuisionesq; argumentorum, & peculiares Maximarum regulas appello) tum nihilo minus quàm in communi differendi progressu, ex elementis seu separatis argumèntis iudicium construitur, argumentumque à proposita in dubia parte rei definitione, diuisione, causa, effecto, vel alio, ut fieri solet, argumento sumitur. Exempli causa:

Solatij gratia matrimonium contrahitur.

Ergo solatium est matrimonij finis.

Hoc Consequens, vel potius pars hæc omittitur.

(Si solatij gratia matrimonium suscipitur: illud est huius finis) in qua ponitur vox (Finis) demonstratur ipsa Finis definitione, tanquam Maxima, sic,

Finis enim est causa cuius gratia res est. Similiter tum omnes Regulæ in Inuentione & Iudicio, imò in omnibus artibus positæ, tum ex illis deducta consecraria de causis, Effectis, subiectis, adiunctis, dissentaneis, comparatis, notatione, & coniugatione earundem adhibentur, ut propriè illarum pars sit argumentum arguens.

Oppug.

P A R D. Cogis tandem me ut concedam, Maximam quoniam argumenti vim proprietatemque explicet, partem Iudicij Logici vel regulam nullo modo rectè dici posse, cum hoc ex argumentis quidem confirmatur, sed certa dispositionis regula perficiatur.

Sed interim de exemplo taces, quemadmodum id e Ramea Logica, in qua eiusmodi Maximæ præteritæ sunt demon-

demonstrari possit.

DISC. Hic noua vicissim se offert Quæstio, in quâ dum inquirimus, propositi etiam exempli, & aliorum similitudinem demonstrationem è Ramea logica ostendam.

Dialect.

Propug.

5. Q. *An Maxime in Inuentione, & tota Logica docenda sint?*

Eam à rebus subiectis ego ita confirmo.

SI Maxime Inuentionis Argumentorum vim & affectionem, iudicij autem iudicandi rationes & Leges explicans: certe in utraque Logica parte docenda sunt.

At primum. Ergo & postremum.

5. Q. *An Maxime in Logica collocanda?*

Propo.

Assum.

Compl.

CONTENTIO.

P. AED. Tu mihi Rameam Logicam, quam hæcenus propugnasti nunc oppugnare videris. Nam P. Ramus non modò Regulas illas Consecutionum in Logica præterijt, sed in Aristotele etiam propterea Syllogistici ludicij negligentiam notauit, quod eiusmodi regulas varijs locis per Organum disperserit. Hoc cum re ipsa manifestum est, tum ab ipso Ramo ita prædicatur: In his Axiomatibus, ait etiam diutius hæseram: sed tandem omnia tollenda esse deprehendi: quia Syllogismus Regula sit cuiusvis Consequentia vel insequentia. Quod cum ita sit, miror quid tibi in mentem veniat, ut Axiomata illa Consecutionum in arte collocanda esse confirmes.

Oppug.

Compl.

Assum.

Propo.

Propug.

De vecis Maximis.

DISC. Tu mihi contra accuratissimas P. Rami in tradendis artibus rationes aut ignorare aut dissimulare videris. Nam is artes definiendo, diuidendo, proprietates explicando, & præstantibus exemplis illustrando ita conformat, ut nihil quod ad ipsarum vel essentiam, vel vsum pertineat prætermittatur, nec quicquam redundet, nèue quod alijs partis proprium sit in alia conturbetur. Itaque etiam Maximas veras ac legitimas tam ludicij, quam Inuentionis suis quasque locis accuratè exposuit: illegitimas verò, minus ratas ac fortuitas ex ipse præterijt: prorsus sustulit. Nam eiusmodi

O.ij.

regu-

regulæ Consecutionum plurimæ varijs locis per Organum dispersæ sunt, vt de definitis & infinitis, Compositis & diuisis, de modificatis, de paribus, maioribus, minoribus, & consimilibus: quæ regulæ omnes nihil nisi Syllogistici iudicij negligentiam possunt ostendere, quasi illi Aristoteles diffusus aut excolendo non satis intentus, tam varijs Regulis conclusionum vim ex argumentis ostendere voluerit. P. Ramus autem cum omnes Argumentorum proprietates in Inuentione, omnes iudicij leges in Dispositione, tum definitionibus tum alijs proprietatum documentis perfectè exposuerit: quæ Maximæ ad hanc vel illam partem propriè attinerent, eas retinuit, & vel definitionibus ipsis comprehendit, vel separatim tradidit; reliquam verò turbam temerè Iudicium cum Inuentione permiscentem repudiavit, atque ex artis finibus exterminauit. Hæserat quidem in illis diu & præsertim in Comparatis: quod genus exemplorum & Maximarum varietate variè torquebatur, vt nunc difficilius esset Maius, facilius autem Minus, vbi spectabatur *in prædicamento* ratio, quò Maximæ accommodabantur; nunc simpliciter maior quantitas, & contrà minor consideraretur, vbi Maximæ non requiruntur. Posterior ratio tandem tentata est: quòd prior exempla rerum naturâ & quantitate minorum ad Maiora, & contrà, iuxta Maximas de attributione duriùs cogeret, atque etiam vno genere dissimilia exempla comprehenderet. Quapropter Firmamentis fortuitis & non certis ac ratis præteritis, P. Ramus & Inueniendi & iudicandi artem ita accuratè distinxit & exposuit, vt nihil vel in argumentorum vi ac proprietate, vel in Iudicij & Consequentæ formis desideretur. Et quidem ex eiusmodi veris Definitionibus & legitimis documentis itémque ex affectorum argumentorum effectis, adiunctis, & comparatione possunt innumerabiles pœnè Maximæ, & Consecutaria tanquam eorum fructus deduci, quibus in vsu artis præcepta ad exempla demonstrandum & declarandum accommodantur: quo in numero sunt vulgatæ illæ Maximæ, quas P. Ramus prætermisit,

Vide ad Comparata.

Oppug.

P A S D. Atamen cum aliquam ad declarandum commoditatem

moditatem habeant & in bonæ auctoribus vſitatæ ſint; **Dialect.**
 non debeant prætermitti; præſertim quòd ijs præteri- *Ab effectis.*
 tis reipſa experiantur ex Rami generali Logica eiufmo-
 di demonstrationes aut non ſuppeterè, aut ita paratas non
 eſſe.

Disc. An tu exiſtumes, quicquid aliquam commo-
 ditatem & fructum adferat, id in Arte eſſe collocandum?
 An non ita omnes documentorum & exemplorum in-
 terpretationes artibus inculcabantur? nullus ea ratione
 præceptionum Finis, nullus artium modus erit. Quæ
 omnino, ſemper, & ubique vera, eſſentialiæque ſunt, ea in
 artibus propriè ſuis quæque locis enunciabuntur; cætera
 experientiæ relinquentur, aut in commentarijs ponentur.
 Nunc illæ vulgatæ Maximæ vel alijs verbis idem,
 quod Artis definitione alioùe præcepto comprehenſum
 eſt, enunciant, atque ita in Arte verè expoſitæ ſunt: vel
 ſunt Conſectaria tum è præceptis ipſis, tum etiam ex a-
 lijs rerum præceptis comprehenſarum argumentis pro
 exemplorum varietate deducta, & quidem fortuita, vt ad
 quædam exempla præceptum rectè accommodent, ad a-
 lia non item; eaque in arte locum non habent, in Com-
 mentario, quòd in vſu aliquando occurrant, tolerari, & à
 quouis artis perito pro exemplorum ratione fingi, & ac-
 commodari poterunt. Exempli cauſſa, ſi bonum filium
 à parentibus etiam bonis commendes: hîc Maxima eiuf-
 modi ex cauſſæ Efficientis adiuncto ad effectum compa-
 rato fingi poterit. *Qualis cauſſa, talis & effectus*; ſed ple-
 rûnque non ſemper; ideòque non eſt *æ præterit.* Huius i-
 gitur generis Maximas P. Ramus in Arte prætermiſit;
 quòd & fortuitæ ſint, & cognitæ veris documentis inde
 generalis Inventionis ductu pro exemplorum ratione ef-
 fingi poſſint.

Propug.
Ab artium
principijs.

Maxima for-
uita.

Pæd. Sed tandem vt & è Rami Logica Maximas
 exponas, & exempla conferas, breuiter velim totum de
 Maximis negotium repetas, omnia quaſi in ſummam
 contrahendo.

Oppug.

Disc. Omnium artium legitima demonſtratio
 conſiſtit in Definitionibus, Distributionibus, proprieta-
 tum explicationibus, & à præſtantibus exemplis illuſtra-

Propug.
Vera artium
descriptio.

tionibus: illæ legitima artium documenta continens exempla vsum ob oculos subiiciunt. Definitiones autem, Distributiones, & Proprietatum illæ Explicationes sunt generalia atque vniuersalia Axiomata; exempla autem sunt res aut vocabula vel sententiæ singulares, quæ pauca tanquam vades ad præcepta demonstrandum, pro infinitis, quorum Inductione communio præceptorum collecta est, in arte collocantur. Nunc si vel in ipsa Arte de generali Axiomate, vel in vfu etiam de re singulari controuersia existat: Loci Inuentionis ad eam dirimendam, atque ad sententiam affirmatè vel negatè concludendam tertium argumentum indicant, vt Caussam, Effectum, vel aliud quoddam genus. Hoc si cum Quæstione ex Syllogismi legibus disponatur, ita quasi sua sponte per rerum naturam accidit, vt Propositio Syllogismi sit documentum eius artis, ad quam Quæstio proposita pertinet, vel saltem Consectarium, quod ex ipso documento fluat. Itaque omnium artium documenta & generales sententiæ sunt fundamenta & propositiones Syllogismorum vel prosyllogismorum, ex quibus assumitur & concluditur de rebus ad illas artes pertinentibus. Atque ita illæ sunt Artium quasi propriæ Maximæ, hoc est generales præceptiones & rationes ad res illis propositas explicandum. Et quoniam Dialectica omnium Artium generalissima est, & communissima: etiam eius Definitiones, Distributiones, & proprietatum explicationes, sunt omnium generalissimæ & communissimæ Maximæ, quæ non tantum valent ad alias res artesque omnes, sed etiam ad seipsas explicandum. Et cum omnes Definitiones & Distributiones Argumentorum, Axiomatum, Syllogismi ac Methodi Maximæ sunt, hoc est generales probationes & rationes, quæ sunt fundamenta disputationum & propositiones Syllogismorum; tum præcipuè illa documenta, quibus proprietates eorundem præterea explicantur, *Maximæ & firmamenta Logica* distinctè appellantur. Atque hoc nomine etiam consectaria, Loci communes, Capones illi vulgati, seu illustres sententiæ censentur, quæ præterea tum ex legitimis præceptis eliciuntur, tum ex argumentorum argumeta-

*Omnium ar-
tium regula
sunt Firma-
menta &
Maxima.*

argumentis colliguntur, & vulgò tantum in Scholis
Maximè dicuntur. Sed ut distinctè deinceps Ramea
Firmamenta exponam: Primò Inventionis Maxime sunt,
quibus Locorum proprietas, vis affectionis, & fructus
explicatur: quales præter Definitiones & Distributiones
hæ in arte legitime collocantur:

Inventionis
Maxime.

1. Itaque hic primus Locus Inventionis fons est omnis Causarum
scientiæ, &c. Hæc communis omnium Causarum Maxi-
ma est, tum de ordine, tum de vi & fructu earundem.

Maxima.

2. Forma simul cum re ipsa ingeneratur. Hæc specialis Formæ
Formæ Maxima est, de æquali reciprocationis vi, pari-
busque momenti formæ & formati, ex quo fundamen-
to infra in Iudicio Axioma $\kappa\alpha\theta' \alpha\upsilon\tau\omicron$, & $\kappa\alpha\theta' \alpha\lambda\lambda\alpha \pi\epsilon\gamma\omicron\upsilon$ di-
iudicatur.

3. Siue igitur gignatur, siue corrumpatur, siue modo quo-
libet moveatur quidlibet, hic motus & res motu facta Effectum
dicitur. Hæc Effectorum Maxima eorum communem &
verè Logicam significationem & usum exprimit.

Effectorum.

4. Huius loci sunt Laudes & vituperationes. Hæc simi-
liter Effectorum proprium usum ostendit, cum cætera
argumenta non ita propriam laudis materiam præbeant.

5. Adiunctum eisi subiecto est lenius: attamen est copio-
sius & frequentius: ideoq; per se parva, cumulata, maiorem
vim habent.

Adiunctorum.

6. Siue sint propria, quæ omni soli q; subiecto semper con-
ueniunt, siue communia.

7. Sed Consentaneorum Categoria sic est. unde quidvis
alteri consentaneum, vel idem ac unum dici possit, &c.

Consentaneo-
rum communis.

8. Sunt autem Dissentanea inter se æquè manifesta, &c.

Dissentaneorum.

9. Itaque opposita eidem attribui, secundum idem, & ad
idem, & eodem tempore non possunt. Itaque ex altero affirmata
alterum negatur.

Oppositorum.

10. Et ob hanc mutuam Relationis Causam Relata di-
cuntur simul esse natura, ut qui alterum perfectè novit, novit
& reliquum.

Relatorum.

11. Atq; hic Affirmatum dici non habetur, Negatum au-
tem Privatiq;.

Privatiuum.

12. Quæ tamen si ipsa Comparationis natura æquè nota
sunt, attamen alteri altero alicui notius & illustrius esse potest.

Comparativum
communis.

- Parium.** 13. *Sæpeq; notis brevis indicantur, &c.*
 14. *Argumentum igitur Pari erit, cum par explicatur à pari, &c.*
- Oriorum communis.** 15. *Huius loci sunt Consecutaria illa, &c.*
 16. *Oria de primis perinde sunt ad id, quod arguunt, scilicet prima unde oriuntur.*
- Coniungatorum.** 17. *In Coniungatis est Symbolum Consentaneorum argumentorum.*
- Notationis.** 18. *Nomina siquidem sunt notæ rerum, &c.*
 19. *Est vero ut notationi, &c.*
- Distribus. & Defi. communis.** 20. *In qua utraque affectio reciprocationis est, illic parium omnium cum toto, hinc Definitionis cum definito.*
- 1. Dist. propria.** 21. *Atq; ut distinctio Totius in partes Distributio: seu Collectio partium ad constituendum Totum Inductio dicitur.*
- 2. Dist. proprio.** 22. *Distributio sumitur ex argumentis totius consentaneis, inter se autem dissimilaneis.*
- 3. Dist. proprio.** 23. *Itaque tanto accuratior erit Distributio, quanto partium & cum toto consensio, & inter se dissensio maior fuerit.*
- Integri & Membri.** 24. *Quin etiam aliter tractatur hoc argumenti genus, vel à partibus ad Totum, vel à Toto ad partes.*
- 1. Generis & Sp.** 25. *Genus & Species notæ sunt Causarum & Effectuum.*
 26. *Hinc vniuersale, insigne ac præstabile est, quia causam declarat.*
- 2.** 27. *Generis Distributio informas specierum eadem est.*
- 3.** 28. *Genus & species non solum tractantur hac simplici*
- 4.** *Diuisionis formula, sed etiam separatim alterum ex altero.*
- 5.** 29. *Exempla specialia suo generi accommodata sunt huius loci.*
- 1. Definit.** 30. *Definitio vicissim definito arguitur.*
 2. 31. *Itaque perfecta definitio nihil aliud est, quam vniuersale symbolum Causarum, essentiam rei & naturam constituentium.*
- Describe.** 32. *Atque hæc succincta breuitas non est in hac specie perpetua, sed sæpe illustriorem & magnificentiorē desiderat.*
- 1. Inarti.** 33. *Itaque cum exquisita rerum veritas subtilius exquiritur, per exiguam vim probationis habet, &c.*
 2. 34. *Reciprocatio hinc obscurior est, ut quia refutationem verum sit, testis sit etiam verax.*

IUDICII MAXIMAE PRAETER
Defi. & Diuis. sunt eiusmodi.

1. Certa enim Dispositionis regula vniuersumquodq; iudicatur. *Vniuersi Iudicij.*
2. Itaque veritatis huius Contingentis Iudicium Opinio dicitur: quae praeteritum & praesentium homini certa esse potest, futurorum per naturam non admodum potest. &c. *Axiomatis conting.*
3. Necessarium affirmatum appellatur & $\gamma\tau\alpha\tau\omicron\varsigma$. *Necessarij.*
4. Axiomata artium sic & $\gamma\tau\alpha\tau\omicron\varsigma$ esse debent, sed praeterea Homogenea & Catholica.
5. Tres haec sunt leges documentorum Artis propriorum, &c.
6. Atq; eiusmodi axiomatum ita Catholicorum iudicium, verissima & prima scientia est.
7. Itaq; affirmatio verbo affirmatur, negatio negatur. *Simplicis.*
8. Atque haec prima est inuictarum rerum dispositio, &c.
9. Quomodo argumentum quodlibet enunciari potest (exceptis plenae Comparationib. & Distributionib.) Consensum quidem affirmando, dissensum negando.
10. Atque hic Contradictio non diuidit semper verum a falso, sed coniungentium, imo & non coniungentium utraque pars falsa esse potest. *Generalis Contradi.*
11. Hic Contradictio semper diuidit verum a falso. *Specialis Contradi.*
12. Huic autem axiomati generaliter contradicitur.
13. Itaque e coniunctione affirmata affirmatur, &c. *Particularis.*
14. Contradictionisq; pars vera est, pars falsa. *Compos.*
15. Congregantium enunciat omnia consentanea affirmando, omnia etiam dissensanea negando. *Congrega.*
16. Verum enunciati copulati iudicium pendet ex omnium partium veritates falsum saltem ex vna parte falsa. *Copulati.*
17. Huic generi affine est Enunciatum relatae qualitat. Relati. cuius coniunctio est ipsa relatio.
18. Coniunctio haec interdum negatur apertius, &c. *Connexi.*
19. Affirmatio enim significat, &c.
20. Quare cum iudicabis Connexum absolute verum esse, necessarium quoque iudicabis, &c.
21. Connexo axiomati affinis est, ista consequentiae relatio, &c.
22. Axioma segregantium argumenta Dissensanea enunciat. *Segregat.*
23. Discre-

Discreti.

23. Discretum est Dissentaneis præcipue Diuersa enunciat.

24. Discretum enunciatum indicatur esse verum, & legitimum, si partes non solum veræ sed etiam discretæ sint: falsum vel ridiculum contra.

Disiuncti.

25. Affirmatio significat è Disiunctis unicuique verum esse, &c.

26. Nam si disiunctio absolute vera est, est etiam necessaria, partesq; sunt oppositæ sine ullo medio.

27. Veruntamen quamuis, &c.

28. Disiunctio plerumque est ex conditione, &c.

29. Primum iudicium est Axiomatis per se manifesti.

Syllogismi.

30. Nam cum Axioma dubium sit, Quæstio efficitur: & ad eius fidem tertio argumento opus est, cum Quæstione collocata.

Partium

31. Si quæ pars Syllogismi defuerit Enthymema dicitur, &c.

Syllog.

32. Sic vsus differendi magister Syllogistici iudicii contrahitur, nec aliter explicatur.

Syll. Con-
tracti.

33. Atque ista expositio principium Syllogismi partibus explicari ab Aristotele efficitur, tanquam per se pleno Syllogismi iudicio sit clarior & illustrior.

Syll. explicati.

34. In Syllogismo explicato Propositio est generalis aut Propria: & Conclusio similis Antecedenti aut parvi debili.

Syll. Composi-
ti.

35. Tollere in Composito Syllogismo est specialem contradictionem ponere.

Connex. 1.

36. Frequens et hic non assumitur idem, sed Maius.

37. Concludendi modus hic idem est, quando propositio est relata temporis.

38. Hæ duæ Syllogismi species sunt omnium vtilissima.

1. Disiuncti.

39. Si partes disiunctæ Propositionis sint duabus partibus, iudicandi concludendiq; ars erit eadem.

2.

40. Eiusmodi Syllogismus efficitur è propositione copulata negata.

Methodi.

41. Atque ut spectatur in Axiomate veritas & falsitas, in Syllogismo Consequentia & Inconsequentia: sic in Methodo consideratur, ut per se clarus præcedat, obscurius sequatur, omninoq; ordo & confusio indicatur.

42. Sic disponetur ex Homogeneis Axiomatis primo loci absoluta notione primum, secundo secundum, &c.

43. Ideoq; Methodus ab vniuersalibus ad singularia peruenit progreditur.

44. Hæ

44 Hac enim sola & unica via proceditur ab antecedentibus omnino & absolute notioribus ad consequentia ignota declarandum.

45 Eamq; solam Methodum Aristoteles docuit.

46 Methodi unitatem exempla doctrinarum & artium precipue demonstrant, precipueq; vendicant.

47 In artibus quantum omnes regulæ generales sint & universales, tamen earum gradus distinguuntur, quantoque unaqueq; generalior erit, tanto magis precedet.

48 Generalissima loco & ordine prima erit: quia lumine & motu prima est, &c.

Atque hæc ferè sunt præter Definitiones & Distributiones Artis Logicæ Maximæ, hoc est Proprietatum Regulæ, quibus tum in Inventione Argumentorum vis affectionisque ratio ac proprietas & ulus ad inveniendum & inuenta ponderandum; tum in Iudicio Dispositionis efficacia, proprietas & fructus ad bene iudicandum accurate explicatur. Nam in Argumentis sunt semina & fundamenta ex quibus extruitur iudicium; in Dispositione autem est rata norma & efficacia, quâ certa ex argumentis sententia constituitur, patet, & iudicatur. Sic Dispositio primò Axiomatica ex affectis argumentis affirmat vel negat sententiam, veram aut falsam manifestò iudicans; Deinde syllogistica, sententiam dubiam per tertium argumentum ratiocinando affirmare vel negare concludit, & Consequentiam aut inconsequentiam efficit; Methodica ex varijs Axiomatis pro sua luce & claritate dispositis ordinem aut confusionem iudicat. Vnde satis apparet, Maximam non Consequentiam (quam Syllogismus necessariam efficit) regulam esse, sed in Inventione argumentorum vim ac proprietatem, in Iudicio Dispositionis efficaciam ac fructum explicare. Itaque Inventionis Maximæ sunt fundamenta & Principia, quibus argumentorum proprietas; Axiomatum Maximæ sunt principia, quibus eorum ratio & fructus, nempe veritas & falsitas; Syllogismorum Maximæ sunt principia, quibus ipsius constitutio & consequentia vel Inconsequentia; Methodi Maximæ sunt principia, quibus eius Ordinatio iudicatur & demonstratur: quæ ad exempla

*Vere Maxi-
me.*

*Varie Ma-
xime & for-
miste ex ar-
gumentorum
asseneratio-
ne vel attri-
butione sim-
plici vel cō-
parata colle-
cta.*

*Oppug.
Exusu.*

*Assump. per
Induct. exēp.*

exempla demonstrandum accommodata sunt funda-
menta & propositiones Syllogismorum, vel earum pro-
syllogistica declarationes. Itaque veræ Maximæ sunt le-
gitima Artis documenta: reliquæ autem, quæ variæ in
Scholis cumulantur, nihil nouæ & propriæ artis aut præ-
ceptionis habent. sed è Definitionibus & veris Maximis
tanquam Confectaria & fructus eliciuntur, aut ex argu-
mentorum vel qua si directâ asseneratione, vel obliqua at-
tributione, eaque simplici aut comparata colliguntur, &
ad exempla accommodantur. Quapropter vel idem,
quod legitima documenta alijs verbis enunciant, vel an-
gustius pro exempli ratione contractæ non sunt *exēp.* *ma-*
xime, sed singulares & fortuitæ, quæ in alia exempla qua-
drant, in alia nō item, vt nominatim tūm per Locos tūm
per Iudicij partes demonstrabitur.

PAED. Sed cūm vſitatæ sint in bonis auctoribus nō
modo illæ Maximæ, quas tu veras appellas, sed etiam re-
liquæ non ita generales nec æquæ ratæ; neque in Arte
tantum ponantur verum in vſu etiam paſſim adhibean-
tur: P. Ramus eas temerè prætermiſiſſe & omnino re-
pudiāſſe videtur. Vſitatas autem eſſe etiam extra
artem plurimis exemplis demonſtrare poſſum. Nam Ci-
cero eas & in Philoſophia & in Orationibus adhibuit.
“ In Tuſculanis contrariorum legem quandam adſumpſit:
“ Qui, ait, cūm faterentur ſatis magnam vim eſſe in vitij
“ ad miſeram vitam nōne fatendum eſt eandem in virtu-
te eſſe ad beatam? Contraria enim ſunt contrariorum
“ Conſequentia. Eiufmodi Diſſimilitudinis legem ſecun-
“ da Agraria idem uſurpauit: Cūm à T. Gracchi, ait, æqui-
“ tate ac pudore longiſſimè remotus ſis, id quod diſſimili-
ma ratione factum ſit, eodem iure putas eſſe oportere?
Cicero item de fato Connexi primi proprietatem quan-
“ dam ad conſuſionis cōfirmationem adhibuit: Si quod,
“ ait, primum in Connexo eſt, neceſſarium eſt, ſit etiam
“ quod conſequitur neceſſarium. Et idem de Finibus ſe-
cundi connexi definitionem quandam attigit: Tenea-
“ mus illud, ait neceſſe eſt: Cūm conſequens aliquod fal-
“ ſum ſit, illud cuius conſequens ſit, non poſſe eſſe verum.
Sic in Natura Deorum Diſiuncti Syllogiſmi pronuncia-
tio

tio quædam ab eodem ponitur: In omnibus disunctionibus, in quibus (est, aut. nō est) ponitur, alterutrum verum esse. Sic etiam l. libro de officijs quandam ex Methodo monitionem posuit: Omnis quæ via & ratione suscipitur de re aliqua institutio, debet à definitione proficisci, vt intelligatur id, de quo disputatur. Quamobrem non satis prudenter P. Ramus eiusmodi leges, & firmamenta ex arte exterminauit. *Compl.*

DISC. Vsitatas esse eiusmodi Maximas & adhiberi non modo in Arte, sed etiam in philosophia & orationibus P. Ramus non solum fatetur, sed ipse etiam ijs, quæ à te sunt adducta, exemplis demonstrauit. In arte autem, vt dixi, non modo Definitiones & Distributiones (quæ & ipsæ tanquam vera firmamenta in argumenti subsidium venire, & ad confirmandum adhiberi possunt) collocauit, sed etiam proprietatum Explicationes, quæcunque legitimæ sunt id est veras Maximas retinuit, & accuratius etiam tum in Generibus passim vniuersis, tum per species explicauit. Reliquas verò fortuitas & minus ratas, aut idem per species inani tautologiâ iterantes, quod semel in genere satis explicatum esset, iure ac merito prætermisit; quod nec doctrina parte aliâ vera, aliâ falsa, tempore aliò vera, aliò falsa in Arte vllò modo probari possit; nec per species repetendum sit, quod semel generatim dixisse sufficiat. Hoc igitur postremum genus ex Arte exclusum, in Commentarijs ad inuentutem exercendam cumulari poterit: imo non difficile est ex tempore eiusmodi quasi Canones, & communes sententias è veris præceptis elicere. Nihil enim nouæ artis habent: cum reuera quasi sua sponte illæ Sententiæ seu Maximæ existant, si ex ipsis generalibus Inuentionis Locis argumentum ad propositum sumas, & cum eo disponas. Notabis autem postremo, quòd nec ab omnibus Logicis eodem Maximæ & eodem modo doceantur, nec à bonis auctoribus iisdem, quibus in arte ponuntur, verbis, sed nonnihil mutatis & ad propositum nonnihil inflexis versantur, vt sic & diuersæ aliquando videantur, quæ sunt eadem, & plurimæ pro varia accommodatione cumulantur. *Diuerfas
Maximarum.*

Vt igitur summatim concludam, Maximæ Inventionis, vim & proprietatem affectionis in Argumentis declarant, vnde Axiomata ex argumentis constituta, non autem Syllogismorum consequentiæ demonstrantur: Maximæ verò Axiomatum primum in illis iudicium de veritate & falsitate declarant atque exponunt: Maximæ Syllogismi Syllogisticæ Dispositionis & consequentiæ rationem, quemadmodum Methodi Maximæ Ordinis virtutes explicant: vnde contraria vitia passim intelliguntur, quæ ad legitima præcepta non quadrant. Atque ipsi in Maximas incidimus, seu communia eiusmodi Axiomata facimus, cum vel propositæ sententiæ partes seu argumenta ad suos locos iudicii quæ regulam retexendo referimus & accomodamus, vel aliud argumentum ad eam demonstrandum quærimus, noua sic prosyllogismi dispositione vtentes. Vt si ita argumenteris,

Si Pygmaeus est homo: certe anima rationalis ei ingenerata est.

At: est homo. Ergo anima rationalis ei ingenerata est.

Hic si quis primum Axioma, id est Connexam Propositionem aut neget, aut non intelligat: argumentum ab exempli genere, adhibeatur, hoc est affectio inter Hominem & Animam ostendatur, quod argumentum si cum Propositionis (quæ ita fit noua quæstio) partibus disponatur: nouus efficitur Syllogismus, cuius Propositio ita, non cogitante etiam puero, fit vel artis ipsius documentum, vel inde fluens conlectarium, sic,

Forma simul cum re ipsa scil. formata ingeneratur,

At anima rationalis est hominis forma.

Ergo anima rationalis homini ingenerata est;

Ideo quæ, Si Pygmaeus est homo, etiam ei anima rationalis ingenerata est.

Vel etiam è Iudicii Axiomatici regula argumento sumpto sic Propositio demonstratur,

Ex forma & formato fit Axioma necessarium essentiali, quod negari non potest.

At connexa illa Propositio est ex forma & formato:

Ergo ipsa est necessarium Axioma, quod negari non potest.

Si autem quis neget Complexionem bene constitutam Syllogismi, Definitio & leges Syllogismi tanquam verissima

Complexio
negata.

Similia Principia & Maxima ad Syllogismi exemplum Dialect.
confirmandum adhibebuntur, ut ad superius illud:

Consequentia negari non potest, cum sit Syllogismus connexus primi Modi, quo assumitur antecedens & concluditur consequens &c.

PARET Sed quid respondebis ad Maximarum accu- Oppug.
tatam distinctionem, qua ab alijs tum ad confirmandum, à confirman-
tum ad refutandum distincte accommodantur. Nam sic do & Refu-
triplex Maximarum genus constituitur, & varijs admo- sar do.
titionibus illustratur: Fr.H.

Primum genus est simplex & directum, quo esse ali- 1. Genus
quid concluditur, cum respondetur ad Q. An sit? ut Maximarum,
Causa est. Ergo & effectum.

Alterum est Conuenientiae & attributionis, cum vel 2.
alterum ex affectis argumentis alicui personae aut rei, vel
ipsi aliquid attribui & conuenire disputatur: propterea
quod vel prius illi, vel huic aliquid, contraque conueniat:
quae ratio ad Q. Quale sit, vel, Quae causa, refertur.

Tertium est Reciprocationis, quae in ijs est, quorum 3.
paria sunt in utramque partem momenta.

Ad hos differendi modos Maxima distinctae, prom-
ptam argumentorum facultatem & accommodationem
praestant: quae ex generalibus Rami praeceptis nimis in-
certa esse & difficilis videtur.

Disce. Primum respondeo, illam distinctionem
non esse rata pariter, quod nec in omne argumenti ge-
nus cadat nec omnia illa Firmamenta rata sint.

Deinde contra legem καὶ οὐκ confundit in omnibus
Locis simplicem tum essentiae tum adiuncti affectionem
tum comparata, dum aliquid & esse, & alteri pari ratio-
ne attribui colligit.

Tertio contra legem καὶ οὐκ negat, quod argumentorum
definitionibus & proprijs legibus satis explicatur
inani Maximarum tautologia repetit. Nam & Causarum
Definitionibus satis constat. quemadmodum ex ijs effecta
eristant, & subiectorum atque adiunctorum definitionibus
ac legibus satis arguitur quemadmodum haec illis, si pro-
pria sint omnino, sin communia aliquo modo adiungan-
tur & attribuantur: quod de exteris generibus simili-
ter

Propug.
à Legibus
Logis An-
tecedens.

ter intelligendum est.

Paria autem affectionis & reciprocatationis momenta in quæ genera cadant, à Petro Ramo satis definitum est. Quod igitur tibi in illa distinctione facile & promptum videtur, id propter varias cautiones & distinctiones nimis perplexum & intricatum est. Quod vero in Ramo difficile ijs videtur, qui alijs præceptis instituti sunt; id propter facilem breuitatem, & accuratam Artis conformationem, paratum omnino & expeditum est. Nam si tu ad quoduis propositum argumenta inuenias, earumque affectione suis legibus ponderatâ, deinceps certâ Axiomatibus & Syllogismi arte iudices: atque tum partes, si egeant, approbes, tum totum iudicium, si non concedatur, suis principijs, id est Definitionibus ac veris Maximis demonstres: paratissimè omnia præstabis, & nihil aberabis. Nam quod varijs illis Maximis & Quæstionum generibus, plurimis vtrinque admonitionibus cumulatis confunditur, id generalis artis generibus, & progressu per se suâque sponte continetur & efficitur. Inuentio enim argumenta & themata simplicia considerans, omnes inueniendi locos & arguendi affectiones, consentaneas ad consensionem & identitatem arguendum & confirmandum, dissentaneas ad differentiam & diuersitatem arguendum, & ad refutandum; Iudicium verò omnes ad bene iudicandum Dispositionis formas ac modos affirmatos & negatos, ad confirmandum ac refutandum, & quoquo modo arguendum perfectè explicat. Atque hic Axiomata hoc est coniuncta themata fiunt ex argumentis simplicibus; & vel suo, si manifesta sint, artificio iudicantur, vel si dubia sint, Syllogismo per tertium argumentum disputantur. Ergo in generali arte promptissima ad differendum via est, quæ & ipsa Instrumenta paratissima describit, & pariter Quæstionum simplicium, ut loquuntur, coniunctarumque genera, modosque differendi affirmatè vel negatè eadem descriptione completitur. Vnde etiam vitiosum est generalem Inventionem ad confirmandum & refutandum adstringere; cum ipsa nuda tantum consideret argumenta, quæ nec affirmant nec negant per se, ideoque nec verum nec falsum absque dispo-

Inuentio.

Iudicium.

Consequens.

2. Ant.

dispositione enunciant, sed simpliciter inuenta ad quod. uis propositum quoquo modo, affirmata vel negata dispositione arguendum apta & parata sunt. Atque modus differendi ut generatim, arte præcipue dispositionis continetur, sic in exemplis ultro se offert, atque ita in rerum conditione ac natura consistens, iudicio & consilio differentis ex arte conformatur. Variæ autem expertorum hominum de arte applicanda & exercenda admonitiones, Institutioni magistrorum, & commentarijs relinquuntur. Ergo illa in singulis locis triplex Firmamentorum Distinctio superuacanea est, & nihil nouæ artis habet: cum quoquo modo differatur, semper affectio argumentorum ponderata, & Iudicij ratio adhibita abundè satis faciat. In attributione autem & conuenientia etsi sæpe eadem ratio est, quæ in simplici essentia disputatione, ut siue dispates Diem esse, ab efficiente, quia sol exortus sit; siue differas, Ægistum esse amatorem, quia otio disfluat, similiter à causa, quæ ei conueniat, unde etiam Effectus attribuitur: attamen etiam in aliorum argumentorum attributione adiunctorum affectio præcipue & Comperatorum aliquando incidit, ideoque sic considerata est. Itaque qualis est argumentorum affectio, talis etiam inde Enunciatio, contingens vel necessaria iudicabitur, unde & Syllogismo totus, etiam si Consequentiam per se quidem semper necessariam habeat, ratione tamen antecedentis contingens & necessarius distingui poterit,

Modus differendi.

Conseq.

Illust. ex diuersis.

PARD. Verum enim uero deinceps aliorum Maximas cum Ramea generali arte, & utrinque exemplorum Demonstrationes comparato.

Oppug.

DISC. Id infra commodius per singulos locos & Iudicij genera fiet: At nunc collationis exemplorum specimen tantum in vno genere summatim èlamus. Suprà igitur hoc tuum exemplum fuit,

Propug.

Es exemplorum collatio.

Domus ei oppignorata fuit. Ergo area etiam, eâ sublata, oppignorata manet.

Consequentiam hoc firmamento demonstrabas:

Cui totum conuenit, ei & pars: & quod Toti conuenit, id parti similiter.

P.

Ex

Ex Rami arte addita propositione Consequentiam demonstrō;

Si domus, etiam area.

Et hanc definitionē Totius Integri, si opus sit, necessariam esse conuincō :

Totum integrum est cui partes sunt essentielles, ut area est essentialis domus pars.

Vides hanc certiorē est demonstrationē ex ipsa Argumenti naturā & definitione, quæ in vestra Maxima non ita apparet. Nos igitur fundamentum ipsum adferimus, vos aliquid inde deductum : nos Enthymemata complemus, vos Consequens per prosyllogismum improprium & remotiorem comprobatis.

Et ne operosam eiusmodi Demonstrationem esse putēs, breuius in differendo etiam contrahitur in Propositionis intellectæ prosyllogismum, sic,

Domus oppignorata fuit. Ergo & area.

Nam area est vna ex essentialibus domus partibus.

Vel hīc Maximas ex definitione totius & partium deductas etiam adhibemus; quas tamen ideo in Arte non ponimus.

Et similis quidem aliorum exemplorum ratio ac Demonstratio est. Hactenus satis multa de Maximis : nunc ad Logicæ Partitionem redeamus.

ALIORVM LOGICAE Partitiones.

I.
Oppug.

P A R T. **L** Ogica à P. Ramo in inuentionem & iudicium distribuitur: quam partitionem tū ex naturali Rationis vsu, tum ex præstantissimis huius artis auctoribus Socrate, Platone, Aristotele, Cicerone, & Quinctiliano Logicæ propriam vendicasti.

Deinde Distributionem in Apodicticam, Topicam, & Sophisticam, ē particula artis, vel potius ex particula, nempe Axiomaticæ doctrinæ, fructu natam toti Arti attribui non posse ostendisti. Sed quoniam plures etiam Distributiones insignes traduntur, earum auctoritatem

non contemnendam esse existimo.

Sunt enim qui ex Boëtio pariter distribuendo definiunt Dialecticam artem definiendi, diuidendi, & argumentandi: quam diuisionem quasi in sua officia, alij etiam Definitioni statim, alij partitioni in Inuentionem & Iudicium subijciunt. De ea autem Rami Logica tractet.

Dr. Nullius hominis auctoritatem contemnimus, sed Scholarum libera consuetudine in vtramq; partem differimus, vt & ingenia exerceamus, & rerū atq; argumentorum quandam nobis facultatem comparemus. Boëtius naturalem probat partitionem, sed hanc etiam obiter attigit: qui verò eandem accuratius tradūt, ij cum totum differendi munus in Themate simplici & coniuncto constituent; atq; illud definiendo & diuidendo præcipuè, hoc verò argumentando tractari censeant: inde quasi ad Methodum vtriusq; respicientes, illa Logicæ tria officia constituerunt. Sed nec Thema vnquam simplex absq; axiomatico Iudicio tractari potest, aut sane vnica cuiuscunq; thematis tractandi ratio est & Methodus; nec illa *Diuisio* legitima est. Offendit enim primùm in legem *æque partis*, quod duas Inuentionis particulas, & vnā Iudicij, quæ vniuersum artis statum non complectuntur, tãquam principes partes, & vniuersalia officia constituat. Deinde lex *æque partis* violatur, quod particularum officia toti attribuantur, & generatim enuncientur, quæ suo loco per species enuncianda erant. Itaq; artium leges principali Partitione constitutâ hanc ex particulis confutam, disijciunt, easq; suo loco ita exponunt, vt rectius conformentur & commodius adhibeantur. Inuentio enim Definitiones & Distributiones, vt orta argumenta, suis locis planè instituit, earumq; vsum vberimè ostendit: Methodus docet propositam rem definiendo, distribuendo, & sic partibus explicandis tractandam esse.

P A R T. Occurrit et eiusmodi Partitio; quæ cum plenior videatur, non ita facile repudiabitur. Dialecticæ sūt quatuor, Notio affectionum, Definitio, Diuisio, & Argumentatio.

Oppug.
4. Part.

Disc. Imo illa eadē ratione repudiatur: quod nomine

Propug.

P. ij.

Notio-

Notionis affectionum, totam Inventionem, cum duabus eius particulis, & vna Iudicij parte similiter conturbet. Inuentio tota est notionum illarum, hoc est argumentorum doctrina, qua etiam Definitio & Diuisio comprehenduntur. Argumentatio autem est Syllogismus, prior Dianoëtici Iudicij species. Notio autem potius argumēti & iudicij fructus, quam illius genus esse videtur: quod argumentis & eorum iudicio omnia cognoscantur, nempe res singulæ suis præcipuè formis & nominibus: vniuersalia autem singulorum Inductione, & hinc constituta definitione.

Oppug.
5. *Part.*

PAED. Sed quid, quod in vim differentis, & in Disquisitionem diuiditur? vis autem illa vicissim in Inventionem, iudicium & collocationem,

Propug.

DISC. Noui hanc partitionem Ciceronis imitatione factam esse; qua auctor non simpliciter artis essentia spectauit, quemadmodum nec Cicero Rhetoricæ; sed Prudentiam in exercenda arte cum ipsius essentia coniunxit, vt vocabula ostendunt, cum artis essentiam vim differentis, & prudentiam exercendi Disquisitionem seu disceptationem nominet, vbi præter cætera Collocationis Methodicæ in Dialogis quædam præcepta exponuntur. Alioquin clarissimus ille auctor naturalem ordinem studiosè confectatus est, &c.

6. *Quest.*

6. Q. *An Inuentio priore loco docenda sit?*

Propug.

DISC. Affirmatur ab vnicæ Methodi certissima lege.

Naturâ prius præcedet.
Inuentio est naturâ prior.

Cic. in Top. Prius enim aliquid cogitatur, quam iudicari. Et simplicia, quæ Inuentioni propolita sunt, antecedunt coniuncta, quæ sunt Iudicij.

Ergo Inuentio præcedet.

Oppug.

PAED. Sumptiones quidem tuz Ratiocinationis concedo, sed propositionem ita distinguendam puto, vt
quæ

que nobis notiora sint & ad docendum commodiora, ea etiam in puerili Institutione præcedant. Nunc autem simplices Voces Categorematum & Categoriarum nobis sunt notiores, unde deinceps fiunt Enunciationes, ex his verò elementis porro Syllogismus conficitur & in quo cum medium seu tertium argumentum ad fidem faciendam adhibeatur: Inuentio rectè subiungitur, è qua media illa petuntur. Quorsum enim initio traderetur Inuentio, antequam, quò pertineret illa, intelligeretur? Et illum progressum etiam Methodus illa quæ *analogia* dicitur, requirit.

DISC. Et hoc mihi mirum videtur hæc ita præponere contra auctoritatem antiquissimorum philosophorum, imo contra perspicuum naturæ ordinem torqueri. Est profecto grauis ille error & præpostera cogitatio, quasi Categoremata & Categoriarum sint peculiaris Elementa, è quibus Enunciationes, & hinc Quæstiones atque Syllogismi extruantur; Inuentio autem sit tantum ministra medijs seu tertij argumenti, ad Quæstionem Syllogismo probandam, seu inueniendi seu agnoscendi. An est qui non intelligat unicam generalem Inventionem esse commune Instrumentum cuiuscunque materiz inueniendæ: quæ ideo Argumenta tanquam prædicabilia, vt loquuntur, singula & sola suâ affectione considerat, vt inde primi Iudicij legibus fiant Enunciationes, quæ si manifestæ sint, statim iudicentur; sin dubiæ, Quæstiones fiant, ad quas disputandas tertium argumentum vicissim ex generali Inventionem quærat, & cum ijs Syllogismo disponatur? Quod cum ita sit nulla causa est tam præposterum ordinem affectandi: & tota Inuentio est simplicium elementorum, à quibus sit progressus ad coniuncta.

Partium.

6. Quæst.

Prop.

Assum.

Compl.

sens.

Propug.

à naturali

ordine.

Compl.

Assum.

Prop. sens.

7. Q. An Inuentio rectè definiatur, pars Logica de inueniendis argumentis?

Confirmatur à lege definiendi.

DEFinitiones legitime constant essentialibus causis, quales genere & forma comprehenduntur.

Prop.

At hæc constat genere & forma.

Assum.

Genus est, pars Logicæ: forma, De inueniendis argumentis, quæ verba etiam Finem Officiumque & Subiectum, quod Inuentio tractat & inuenit, simul exprimiunt.

Compl.

Ergo hæc definitio legitima est.

CONTENTIO.

Oppug.

Propo.

Assum.

Compl.

P A R D. Si Definitio perspicuè explicabit, quid res sit: certè non per obscuriora & incertiora quam definiti sit, id efficiet. Hæc autem per Argumentum definiens Inventionem, nomen multò incertius ad explicandum somit, quàm sit ipsa Inuentio. Vnde apparet eam non satis perfectam aut accommodatam esse, nisi antea nomē Argumenti vel definitione ipsa, vt, Dialectica est ars disserendi, argumentis, enunciatis, syllogismo & Methodo, vel alia ratione sit introductum.

Propug.

à lege defi.

Compl.

Assum.

D I S C. Definitio hæc perfectissima est, cum genere & forma, quæ finem, officium & subiectam materiam complectitur, perficiatur: Officium scilicet Inuenire, vocabulo satis manifesto, subiecto verò materia, quam Inuentio & suis præceptis interpretatur & iisdem inuenit, proprio & vtitato Artis nomine, quo & notæ præceptorum, & res inuentæ nominantur, aperte definitur. Prius autem Argumenti mentio facièda non est, quàm ea pars definiatur, quæ illas res tradit, quas Argumenta nominamus. Neque enim Dialectica immediate, sed per Inventionem in Argumentis versatur: vnde efficitur Inventionis definitione primum Argumenti nomen fuisse collocandum. Quod vt quid sit, & in arte significet, intelligatur, statim eius generalis vis & significatio definitione euoluitur. Quod verò in Definitione Logicæ Argumenta, Axiomata, Syllogismum & Methodum complectentia, id non video qua ratione commodè fieri possit, vt partium Subiecta seu particule, ipsis præteritis totius definitioni inculcentur. Definitiones sunt vniuersalia symbola causarum, essentiam rerum constituentium: quæ symbolica comprehensio constat vna vniuersi status communione, quæ deinceps solet distributione in partes separari. Quæ si quæq; res suis causis & subiectis definienda est, quæ in

Definit.

nec toti alicui vt eius parti, nec alij parti similiter propo-
sita est: efficitur Inventionem rectè de inueniendis argu-
mentis definiri: quod nec tota Logica in Argumentis
immeditatè, nec Iudicium in eijsdem inueniendis ver-
setur. Primum autem ita se habere, è definitionis legi-
bus, & illustribus exemplis constat. Quare etiam po-
stremum necessariò sequitur.

Assum. &

Compl.

log. & mor.

Oppug.

ab alijs defin.

Phil. Mel.

Valer.

Gorscy.

Byrsæi.

Fr. H.

Propug.

Prop.

Assum.

PAED. Sed inuentrix est, quæ monet, quo modo res
inuestigandæ sint, aut, proposito rerum cumulo, docet
eligere ea, quæ præsentem materiam illustrant. i. Aut
etiam hæc plenior definitio fuerit: Inuentio seu Topice
est inueniendorum argumentorum disciplina, qua Lo-
ci continentur, ex quibus illa depromuntur. Vel hæc:
Inueniendi pars ea est, quam Topicen vocant, quam Bo-
ëtius (quod Cicero non est ausus) localem appellauit;
quod locos, è quibus argumenta, veluti è thesauris de-
promuntur, ad disceptandum de re quauis in quæstionè
vocata demonstret. Vel talis: Inuentio est discernendæ
quæstionis, & inueniendi argumenti scientia. Tum &
aliæ complures, sed hæc præcipuè excellere videtur. Ars
inueniendi est, quæ quid quisque affectus ad disputandū
valeat, aut non valeat, ostendit. Non enim satis est locos
affectuum digito commonstrasse, nisi quæ cuiusq; vis &
facultas sit, quam in partem valeant, & qualis eorum sit
usus, demonstretur. Et sic Medij inueniendi ars est notatio
proprietas cuiusq; loci atq; argumenti, quæ lōgo vsu &
exercitatione percepta, certis regulis comprehensa est.
Omitto iam reliquas à magnis viris non minus accu-
ratè confectas definitiones, quæ vestræ illi tribus verbis
nimis obscurè expressæ, longissimè antecedunt.

DISC. Breuitas & perspicuitas in Definitionibus
coniunctæ, maxima illarum lumina & summæ sunt vir-
tutes. Definiuit Ramus Inventionem Genere (quod est,
Pars Dialecticæ) & forma, sine subiectoq; expressa, vel,
si ita placet, genere ac sine subiectoq;. An non hoc omnes
faciendum esse docent: & perspicuam breuitatē in De-
finitionibus requirunt? Sed quid clariùs dici, aut quo
modo queat, quàm Inventionem esse partem Dialecti-
cæ? An non hoc ita est, & faciliè intelligitur? Deinde

*Compl. loco
prop. relas.*

Collatio.

quid planius, quam esse partem de inueniendis argumentis? Intelligisne eiusdem originis voce, finem officiumque, quod est, Inuenire; perspicue definiri? Dic, si potes, tu clarius, quis sit Inuentioni finis propositus, & quod sit eius officium? Deinde additur subiecti artificiosum nomen, quod & Inuentio describat, & descripta arte inueniatur. Nam & inueniendi viz seu notæ, quas sedes argumentorum, domicilia, atque locos appellant, & res seu materiz inuentæ Argumenta ab arguendo vt artificiosè, ita & rectè ac vsui conuenienter nominatæ sunt. Quare cum Inuentio tum vias inueniendi doceat, tum iisdem inquirendo materiam ad differendum inueniat; atque cum vtræque illæ Argumenta nominentur: certè ego breuitatem illam definiendi omnino perspicuam, quam tu accusare conaris, satis laudare non possum. Pueris incipientibus nihil facilius, nec hoc ipsum commodius inculcari potest, quàm Inuentionem. priorem Dialecticæ partem esse & docere de inueniendis argumentis. Inuenire eius esse proprium artificium; argumenta autem dici tum certas in arte inueniendi notas, tum materiam, quæ inueniatur & ad differendum adhibeatur. Et quidem eò apertius hoc ita docetur, quod statim argumenti definitio addatur, qua illud nuda mentis ratio esse intelligitur, vt est vocabulum nudum in Etymologia, quæ deinceps Axiomate cum altera, vt in Syntaxi vocabulum cum vocabulo disponatur, atque ita ad quoduis propositum arguendum affecta & apposita sit. Tu aliorum definitiones opponis: eas ego minimè repudio; sed vel idè copiosius explicare, vel improprias esse ac nimis angustas, vel aliena complecti video, A quibusdam altera pars Inuentio nominatur, certè contra naturæ ordinem, & contra præstantissimorum Logicorum auctoritatem, vt aliàs demonstratum est. Iidem Propositionum seu Enunciationum partes non argumenta, sed terminos nominant, quos Prædicabilia & Prædicamenta præbeant: Argumenta autem illis sunt illa media, quibus Propositio seu Quæstio confirmatur seu refutatur. Atque ideo prius prædicabilibus & prædicamentis, propositionum conficiendarum rationem docent; deinde hinc exstruunt Syllogismo,

logismo,

Syllogismos, tanquam ex postibus & trabibus præparatis do-
mibus, postremoque Inuentionem Medij Syllogistici tra-
dunt, cum tamen Syllogismus iam antè exstructus suum
medium inclusum teneat: quanquam excusant, se for-
mam Syllogismi absque materia tradere. Sed vera defen-
sio esset, si generali cuiusque materiæ Inuentione præ-
missa, postea inde Axiomata, Syllogismos; & Methodum
conficerent. Nec enim vel omnes res, vel omnes rerum
affectiones, è quibus omnis generis Enunciationes fiunt,
è prædicabilibus peti possunt; nec Inuentio solum Me-
dia id est Quæstionum probationes suppeditat, sed vias
omnem materiam, omnesque res & voces inueniendi,
considerandi, & simpliciter ponderandi describit. Dispo-
sicio autem omnes iudicandi & sic differendi formas, ra-
tiones & modos complectitur. Nunc pleræque illæ, quas
tu adducis definitiones, vel apertè medij tantum inueni-
endi artem profitentur, vel si maximè generatim sumi
queant, eò tamen applicatæ sunt. Clarissimus totius
Germaniæ præceptor D. Philippus ita quidem definit, ut *Ph. M.*
generatim intelligi queat: sed vniuersam tamen Logi-
cam, ut à suis præceptoribus accepit, ita illustrauit. Res in-
uestigare, ut loquitur, nihil aliud est, quàm inuenire: ad-
dit declarationem specialem, quòd sic etiam, proposito
rerum cumulo doceat eligere ea, quæ præsentem mate-
riam illustrent. Hic delectus nullam nouam doctrinam
habet, illaque definitione, *de inueniendis argumentis* satis *Delectus arg.*
explicatur. Singulorum enim argumentorum definitio-
nes, distributiones, ac proprietatum explicationes om-
nino vniuersum cuiusque rei & vocis considerandæ & di-
stinguendæ, atque ita ad arguendum accommodandæ
artificium complectuntur. Sic Causa arguit Effectum,
Subiectum suum adiunctum, & vicissim, atque ita in cæ-
teris: quæ arguendi, considerandique rationes perfectis-
simè inueniendi arte describuntur. Sin verò delectus cer-
torum ad quòdque genus Quæstionis argumentorum
intelligatur: respondeo nullum argumenti genus esse,
quod non ad omne propositum arguendum accommo-
datum & aptum sit; ipsamque differendi & applicandi
rationem modumque Dispositionis generibus & sic artis

progressu contineri. Prudentia autem quædam ex omnibus seligendi non artis est, sed ingenij & mediocris exercitationis: quam nec ij, qui ita definiunt, certis legibus informant. Illa verò Definitio, *Inuentio quæ Topicè appellatur, est inueniendorum argumentorum disciplina, quæ loci continentur, ex quibus illa depromuntur*, quid quæso melius aut accommodatius definit? Topices fortasse vocabulum desideras: at ea Metaphora est omnium artium communis; argumentorum vim ac naturam nihil explicat, Nomen est nominum locus, pronomen pronominum, Metonymia metonymiarum, & ita deinceps. Et certè alienior est à Logica, quòd Inuentio non res ipsas suppeditet, sed vias tantùm certæque indicia inueniendi tradat. Certius igitur hoc & apertius est, quod inuentio sit artis Logicæ pars de inueniendis argumentis, hoc est, quæ certas argumenta inueniendi rationes ac vias tradat: vnde etiam ille auctor, inueniendorum argumentorum disciplinam nominat. Quare nec opus est addere, & superuacaneum est, *ex quibus illa depromuntur*; cum intelligatur esse artem inueniendi scilicet argumenta, quorum viæ commonstrantur, non res ac facultates suggeruntur: hæ enim in suis distinctis sunt repositæ disciplinis. Idem respondeo ad illam definitionem quæ argumenta è locis ad disputandum de re quauis in quæstionem vocata, similiter depromi dicuntur. Et alienum hoc est in Inventionis definitione, *de re quauis in quæstionem vocata*, imo etiam nimis angustum: quia tota ars in omni proposito versari intelligitur, nec argumenta ad quæstiones tantum, sed ad nudas etiam res, & quolibet sententias arguendū adhibentur. Illa verò (*Inuentio est discernende Quæstionis & inueniendi argumenti scientia*) definitio priore parte falsa, altera vera esse mihi videtur. Neque enim Quæstionum vllam doctrinam aut differentiam Inuentio docet, nisi quod ille auctor pro suo arbitratu id ita statuerit: sed rectè argumentorum inueniendorum scientia dicitur, quæ sunt omnis sententiæ, Enunciationis & Quæstionis semina. Vtus igitur hîc Iudex & Censor adhibeatur, non hominis alicuius Opinio spectetur. Postremò etiam eorum de la-

Valer.

Loci.

Gorsc.

Fy. Byr.

definit.

Fr.H.

Propositi.

Assum.

uentione sententiam obiecasti; qui cum non vniuersam Logicam, sed Argumentationem in Inuentionem & Iudicium partiantur: primò Notionum, id est omnium argumentorum genera, hoc est Inuentionem ipsam reuera tamen docent, ac inde Definitiones porro, Divisiones, & Argumentationem exstruunt: deinde hac in Inuentionem & Iudicium distributâ, *Inuentionem* faciunt postremò Medij inueniendi, & sic Maximarum seu Firmamentorum artem, qua affectuum in locis vis & facultas, & quam in partem valeant, & qualis eorum sit usus, demonstratur. Hic Iudicium legis καθόλου adhibeatur, quæ tautologiam vetat. Primò Notiones affectuû in rebus tanquã prima Dialecticæ pars, id est ipsius Inuentionis loci docentur; deinde affectiones dictionum traduntur, id est Inuentio eadem iterata ad dictiones accommodatur. Secunda deinde Dialecticæ pars nempe Diuisio, tum tertia nempe Definitio & hic Enunciatio; postremò quarta nempe Argumentatio explicatur; atque in hac Inuentio & Iudicium ponitur. Inuentio autem eadem illa est, quæ supra fuit, primo Rerum Notio, deinde dictionum; ideòque tertio iteratur eadem, nisi quod hic triplices Maxima addantur & ad argumentationes accommodentur. At verò vna Inuentio & res vocelque inuenit atque considerat, & media ad Syllogismos, imò omnem materiam ad quoduis iudicij genus cõmonstrat. Atque in eadem verè argumentorum Maxima ac Firmamenta, vt supra ostendi, exponuntur. Quod autem Dispositionis & Iudicij proprium est, id perfectè in secunda parte docetur, vt nihil ad perfectam differendi rationem desideretur. Quid igitur triplici illa eiusdem Inuentionis repetitione & tautologia opus est? Imò verò quid cogit eas soli Argumentationi partes attribuire quibus vniuersæ artis essentia constet, & quarum prior nullam Argumentationis vim continet? Nam siue terminos Quaestionis, siue medium spectes; vtrobique rationes nudas ac separatas consideras, quod omnino Inuentionis proprium, & ad Argumētationem, cuius tota in Dispositione vis est nihil attinet. Nā si maximè argumētationē definias Regulā, qua vera & falsa dijudicetur:

ut illi definiunt, qui ita etiam partiuntur; tamen ipsa & Dispositione perficitur, & id quod disponitur, aliunde, nempe ex generali Inuentione, accipit. Sic enim ipsi mo-
nent, Argumentationem esse argumenti expositionem, tractationem, conclusionem & expolitionem. Quare si est argumenti expositio; non fuerit eius Inuentio: aut si Inuentio eius pars esset, altiore genere definiretur, cuius communione & Inuentio argumenti & eiusdem iudicium contineretur. Quæ cum ita sint, intelligimus Inuentionem, quæ essentialis totius artis pars, & quidem qualicunque materiæ inueniendæ communis est, contra legem *καθ' αὐτὴν* tum nimis angustè à multis ad Medium tantum inueniendum adstringi, tum præposterè & falsò etiam argumentationis partem constitui. &c.

Conclu.

8. Q. *An Argumentum rectè definiatur, Quod ad aliquid arguendum affectum est?*

Affirmatur à definitionis Lege.

Q. *Vod Causis essentialibus definitur, id rectè definitur. At Argumentum causis essentialibus definitur, nempe Materia & forma propria suis proprietatibus confirmata. Ergo Argumentum rectè definitur.*

CONTENTIO.

*Oppug.
Genus.*

P A E D. At verò essentielles Causæ Genere & forma comprehenduntur: hinc autem nullum genus expressum est.

Propug.

D I S C. Argumentum ipsum hinc summum genus est, nec alia res est, cum qua communem essentiam habeat, ideòque nec genere, essentiae communiò, quæ nulla est, definiri potest, sed sola hinc Materia formæque, quæ & finem significant, essentiam argumenti satis definiunt.

Oppug.

P A E D. Sed cum Notatio quædam eaque, ut infra dicetur, aliena, hinc tantum expressa sit: nec materiam nec formam hinc agnosco.

Propug.

D I S C. Materia rei incorporeæ ipsâ formâ comprehenditur:

henditur: hæc autem suis essentialibus proprietatibus accuratissime exprimitur. Nam cuiuscunque rei vel vocis, veræ vel fictæ, cogitatæ vel expressæ vis & facultas arguendi ad id quod arguitur affecta. est argumenti essentialis, eaque generalis proprietas qua est, id quod est, & ab Enunciato & Syllogismo Methodoque distinguitur.

PAED. Quæ verò sunt illæ essentialis proprietates? certe nimis mihi vaga & incerta omnia esse videntur, in vocibus, Quod, Aliquid, Arguere, affectum est.

Oppug.

DISC. Imo omnino generalia & communia sunt, ut conuenit rem generalem omnino & communem definire. Nam ut Logica tota generalis est, tam latè patens, quàm naturalis rationis vsus: ita & argumentum æquè generale sit necesse est, videlicet quæuis ratio & sententia pars, quocunque modo etiam arguat, ut in artis explicatione demonstratum est. Itaque quatuor proprietates hic pro forma argumenti considerantur, quibus additur Appendix illustrationis de simplici argumenti natura & consideratione, qua à dispositione distinguitur.

Propug.

1. Proprietas est in voce, *Quod*, quæ præterquam 1. *Proprietas* quòd ostendit argumentum esse genus omnium argumentorum generalissimum, præcipuè argumentum arguens, eiusque generalitatem & communitatem exprimit, ut sit, quæcunque ratio siue cogitetur, siue exprimitur, res vel vox, vera vel ficta, &c.

2. Est in voce, *Aliquid*, quæ indicat argumentum argutum, quod ab altero arguitur, quod sic est omne propositum, ens vel non ens, thema simplex vel còpositum, ad quod arguendum arguens argumentum adhibetur: semper enim alterum argumentum, arguit alterum, siue hoc solum sit, siue in sententia collocatum.

3. Est in voce, *Arguendum*, quæ communem & generalem argumenti vim & vsum significat, siue simpliciter axiomatice dispositione aliquid exponat, siue syllogistica collocatione quæstionem confirmet.

4. Est in voce, *Affectum*, quæ significat in omni argumentorum genere esse mutuam binorum affectionem, respectum, & relationem siue consentiens ea sit siue dissentiens, siue simplex siue comparata. Hac enim affectione

fectione argumenta cogitantur, valent, distinguuntur & inter se arguunt. Atque eiusmodi proprietates cum Argumento sint essentielles, eius formam constituunt. Appendix autem illustrationis (*Quales sunt singule rationes solæ & per se consideratæ*) propriam tum argumenti affectionem, quæ à dispositione distinguitur, tum Inventionis in cogitando & considerando rationem, magis exponit. Inuentio enim propriè in Themate simplici versatur, & argumenta singula, quæ sunt themata simplicia sua affectione cogitat, inuenit, & considerat. Iudicium autem ex ijs dispositis Themata coniuncta facit, eaq; vel Axiomatis legibus per se manifesta, vel si dubia sint, per tertium argumentum Syllogismo indicat: Methodus omnia sic iudicata in ordinem redigit.

Thema simplex.

Thema compositum.

Oppug.

Argumenta sunt singuli termini.

Comp.

Iac. Sc.

Assum.

P A E D. Intellego quam defendas argumenti communitatem, ut illud omnis Enunciationis & sententiarum partes, hoc est terminos, minorem & maiorem, vel subiectum & prædicatum significet. Sed nimis vaga & incerta est illa Argumenti definitio & significatio: quis ita utquam Subiectum & Prædicatum, quæ sunt partes Enunciati, appellauit argumenta? Argumentum enim Syllogismi est, quo probatur Prædicatum inesse aut non inesse Subiecto: sed nequaquam Enunciati nullum habentis argumentum, sed duntaxat Subiectum & Prædicatum, ut, *Homo est Animal: Homo, est Subiectum, Animal, prædicatum.* Argumentum autem, quia Syllogismi proprium est, rectissimè Cicero in Topicis ita definiuit: *Locus est argumenti sedes: Argumentum autem ratio, quæ rei dubiæ facit fidem.* Atque hinc etiam intelligitur, Argumentum non esse simplex verbum vel copulatum aut nudam rationem, sed esse totam Enunciationem & Assumptionem: unde clarissimi quique viri vel illam Ciceronis definitionem retinuerunt, vel ita eandem sententia definiuerunt: *Argumentum est Enunciatio, quæ res dubia probatur.* Quæ cum ita sint P. Ramus illam definitionem summo clarissimorum hominum consensu constitutam temerè mutasse videtur.

Cic. Top.

Arg. defi.

Argument.

Enunciati.

Alia defi.

Periomy.

Prop. sent.

Propug.

à varijs argumenti appellationibus.

D I S C. Sapienter sanè Ramus illam definitionem ex Platone, Aristotele & Cicerone haustam, sanctis Aristotelis

aristotelis, imo naturæ legibus conformauit. Et si enim plerique more quodam potius quam certa ratione definiendo ab Ramo discrepare videntur, reipsa tamen omnino conueniunt. An non separatae omnis sententiæ partes variè à philosophis sunt nominatae, vt Categoremata, & eorum doctrina Categoria, Principia, Elementa, Termini, Subiectum, prædicatum seu attributum, imo præcipuè in Syllogistico vsu, Media, Rationes, probationes, &c? Docuerunt igitur è Categorijs Categoremata & principia sumi, vnde Enunciata componantur, quorum illa sunt termini, vt, *Homo & Animal*, sunt duo Categoremata, principia & elementa, è quibus hoc Enunciatum, *Homo est animal*, conficitur; quæ ideo metaphoricæ eius termini, minor & maior, itémque subiectum & prædicatum in Scholis nominantur. Et quoniam in Quæstione, quæ est enunciatum dubium, sunt eiusmodi duo termini; Aristoteles eius probationem appellauit *Medium terminum* in Syllogismo: quem in Scholis temerè *Argumentum* tantum appellant. Nunc autem quoniam illa vocabula græca, partim erant non satis propria & nimis communia, vt *Categorema*, etiamsi communiter ab Aristotele sæpe sumatur, tamen videtur argumentum consentaneum alteri attributum magis significare; partim nimis alienæ, & duriores metaphoræ erant, cum etiam litteræ in Grammatica, & similia in alijs artibus, principia, elementaque dicantur, Termini autem agrorum proprii sint: ideo Cicero & qui latinè loquuti sunt, pro Categorematis, & cæteris vocabulis generatim *Argumenta* nominarunt. Quoties enim Topica interpretantur, toties *Argumentum* faciunt summum genus, Causæ, Effecti, Subiecti, Adiuncti, & reliquorum generum; & singulas species, imo etiam illas Rationes, quæ in Syllogismo Quæstionem probant, *Argumenta* nominant. Quid? quod omnes illi clarissimi viri, qui argumentum *rationem* definiunt, *quæ rei dubiæ faciat fidem*, 2. *Demon. ex* latius illud ipsum vsurpant, quam definiunt, cum *Argumentis*, non modo Quæstionem confirmari, sed quoduis etiam propositum quouis modo tractari, illustrari, exponi, & amplificari suis dictatis & commentarijs ostend-

Vide. 1. Tom. pag. 62. 63. 64. &c. Scholasticæ appellationes.

Cicero Argumenta dicit.

Assum.

ostendunt? Thema simplex monent Definitione, Divisione, Causis & eiusmodi alijs rationibus doceri & exponi; quod sit Axiomatica dispositione: An verò illa argumenta aut non sint, aut nominari non debeant? Cur nomen illud amittant? An quia fiunt Enunciatorum partes? at semper in usu etiam Syllogistico, Argumentum est pars Enunciati. An distinctionis gratiâ, ut partes Questionis ab illo argumento quo illa confirmatur, separentur? At Distinctio ab Aristotele metaphorica in termino Minore, Maiore & Medio, ab Ramo autem propria & perspicua in Argumento Antecedente, Consequente in Enunciati, & tertio in Syllogismi doctrina tradita est. Quod cum ita sit: quid Ramus ab Aristotele aut Cicerone, imo ab *Usu* omnium magistro & Censore alienum commisit, si latine & proprie cum Cicerone nominavit, quæ nimis improprie, & dure, in Scholis expressa erant. Quanquam appellationes illas, & vulgatos Terminos P. Ramus ex arte quæ proprie & pure doceri debet, tantum excludit; in Commentarijs autem confert, & sæpè etiam ipse usurpat. Vulgata igitur Argumenti Definitio nimis angusta, & à Rhetoribus profecta ad forenses tantum usum (ubi tamen etiam communiter argumenta usurpantur) quodam institutionis more accommodata est: quæ ideo à Ramo Tertio tantum argumento, quod Questioni fidem facit, attribuitur. In Argumenti itaque Definitionis formâ nonnihil immutatum & accuratius conformatum est: res ipsa & vocabuli generalis significatio & usus prorsus idem manet.

Oppug.

P A E D. Sed si Argumentum tertium dicitur, quod Questioni, in qua duo Argumenta sunt, fidem facit: nõ fuerit illud, ut quidam definiunt, integra Enunciatio & Assumptio.

Propug.

D I S C. Rectè quidem: neque enim erit, nec etiam ex Aristotelis sententia, qui tres terminos in Syllogismo facit, quæ nobis tria argumenta sunt, Argumentum integra Enunciatio & Assumptio esse poterit. Propositio seu Maior Syllogismi tum simplicis, ex consequente Questionis parte seu maiore termino, & tertio argumentum compositi ex tota Questione & tertio argumentum

Assumptio

Assumptio ex Antecedente Quaestionis seu minore termino & tertio argumento constituitur : quanquam in cōposito etiā aliquando solum tertium argumentum assumitur. Quomodo igitur Tertium argumentum seu probatio, cum sit pars Enunciationis nempe Propositionis & Assumptionis, erit ipsa integra Enūciatio? aut cur potius Assumptio, quā Propositionis, quae tamen fundamentum est disputationis ex aliqua arte sumptum, erit argumentum : cum Assumptio sit argumenti ē propositione ad institutum applicatio? Miror igitur cuiquam venire in mentem potuisse, Argumentum non esse simplex verbum aut copulatum, sed tantum Enunciationē & Assumptionem, ut ita propriam argumentorum affectionem; quod ea sint singulae rationes, solae & per se consideratae, labefaceret : cum tamen vulgo etiam doceatur, Categoremata, ē quibus Enunciata fiunt, esse singulas voces vel coniunctas, unde etiam ipse Aristoteles tres terminos in Syllogismo, hoc est, tria argumenta constituit. Quamobrem hoc ratum & fixum manet, Argumenta esse singulas rationes & simplicia mentis cogitata sola & per se considerata, quorum minimum duo faciunt enunciationem & sententiam, siue ea singula, singulis vocibus, siue etiam quibuldam coniunctis, exprimantur: de qua in loquendo ratione vide primum Tomum pag. 73. 74. 75. &c. Sed haec nunc abrupimus: neque enim omnia, quae a condiscipulis adferri solēt, repetere operae pretium aut commodum est.

Compl.

9. Q. *An Diuisio Argumenti in Artificiale & Inartificiale sit accurata?*

Affirmatur à Lege distributionis.

Si totum cum partibus conuertitur : certè legitima est haec *Propositio.*
Diuisio.

At totum cum partibus conuertitur.

Assim.

Nam haec communis differentia, & quidem contraria, omni argumentorum generi conuenit, ut nullum argumentum sit, quod non sua vel aliena facultate arguat.

Ergo haec diuisio legitima & accurata, ideoque ab antiquissimis, Aristotele, Cicerone, & Quintiliano probata est.

Compl.

Q.

CON.

CONTENTIO.

Oppug.*à Differentijs**Artif. &**Inart.**Conseq.***Propug.***Prop.**Comp.**Assum.**affirmata.**Assum.**negata.*

P A R E D. Diuisio quidem illa, & illis etiam vocabulis, sed non illis differentijs, quas vos affingitis, ab antiquissimis constituta est. Artificiale enim illis definitum fuit, quod per artem & nos ipsos comparari potest: Inartificiale verò, quod non comparatum est à nobis, sed antè existit, quòdque vltro occurrit vel cum causa adfertur. Itaque huius argumenti non tam inueniendi, quam tractandi certa ratio & ars fuerit. Quapropter Diuisio illa à vobis affectata & alio temerè contorta mihi videtur.

D I S C. Sed res spectentur, non testimonia: quanquàm neque hæc nobis desunt. Quælibet res eadem, qua definitur facultate, etiam distribuenda est, vt eius vires ac differentia rectè deductæ legitimè etià distinguantur. Itaque cum definiatur argumentum, quod ad aliquid arguendum sit affectum; ex illa arguendi affectione & facultate ita distribuetur & exponetur, vt & qua facultate, & quid seu qua affectione arguat aperitè doceatur. Imo si maximè vulgatam definitionem retinerentus (*Argumentum est, quod rei dubia fidem facit*) ex illa fidem faciendi facultate etiam rectè distribuere:ur. Nunc autem cum argumentum in Artificiale & Inartificiale diuiditur; tum communis illa, qua definitur, arguendi & fidei faciendæ facultas in proximas arguendi & distinctas facultates distinguitur; quòd illud ex sese hoc est sua arte, vi & facultate; hoc autem non suâ naturâ, sed assumptâ argumenti alicuius Artificialis vi, arguat. Et sic porro omnia argumentorum genera gradatim ex diuersa origine, vi arguendi, & affectione distinguuntur, vt & omnes arguendi rationes ac differentia satis appareant, & facultas inueniendi sit promptissima.

Contrà verò quando Artificiale ex quadam forensi consuetudine definitur, quod per artem & nos ipsos comparari possit, Inartificiale autem contra: tum non ex ea, qua definitum est facultate, sed ex adiuncta quadam inueniendi ratione diuiditur, vt sic eius vires & arguendi

arguendi facultates quasi interdicant & non explicentur. Quid? quod hæc etiam Definitiones e forensiv-
su, ubi sic aliquando Inartificialia ad Oratorem adse-
muntur, natæ, etiam falsæ sint: cum vtrunque genus
& in Arte describatur, & per artem perque nos ip-
sos, cogitari & comparari possit; atque tam Artifi-
ciale quam Inartificiale ab alio etiam suppeditetur a-
liquando? Quemadmodum autem Logicus, siue O-
rator ille sit, siue Philosophus, notione Causæ, ef-
fecti, vel alterius argumenti artificialis eius exempla
e suis disciplinis cogitat & inuenit; ita etiam defini-
tione Testimonij diuini vel humani, eius exempla e
suis disciplinis, vel historijs aut e vita communi co-
gitat & inuenit. Et si igitur Aristoteles, Cicero, &
Quintilianus ex forensi magis consuetudine, quam
docendi accuratione, angustius vtrunque argumen-
ti genus definiuerunt: tamen iidem generalem etiam
vim & differentiam perspexerunt & expressè indica-
runt. Sic Aristoteles in Rhetoricis ad Alexandrum,
Inartificialia argumenta vocat probationes adiunctas
ijs, quæ sunt: imo octauo capite de Interpret. ait,
Non quia affirmatum aut negatum sit, ideo esse, aut
non esse, significans primis argumentis testimonia
ponderanda esse. Cicero verò secundo Oratorio aper-
tius idem significat, cum ait, Omne argumentum
sumi aut ex sua vi atque naturâ, aut assumi foris, vt
ea, quæ non sua vi, sed extranea subleuentur. Quid?
quod Plato in Protagora, & Gorgia, præcipue con-
tra inertiam testimoniorum disserit, & veritatem re-
rum ex artificialibus argumentis exquirendam esse
censet? Quare cum causæ, effecta, & reliqua eius-
dem generis argumenta sua vi & arte arguant, Testi-
monia autem per se inertia & tenuissimam fidem ha-
bentia, illorum vi subleuentur: profectò argumen-
tum legitime illis primis artis & inertie differentijs
diuiditur, generâque illa rectius ex arguendi vi & facul-
tate, propria scilicet & aliena, quam ex fortuita ra-
tione inueniendi & argumenta comparandi definiun-
tur. Vocabula vsu trita, & res reuera eadem manet:

*Illustratio d
diuersa.*

Aristos.

Cicero.

Plato.

Contrel.

sed eorum definitiones paulò aliter distinguuntur, & ad generalem communemque Inventionis vim & usum rectius meliusque accommodantur.

Oppug.

Insum.

Assum.

P A E D. Cur illa Ciceroniana, Insum & Assumptum, non retinentur: quæ, quoniam tum illud in partibus quaestionis hæret, hoc autem ex totius Quaestionis affirmatione vel negatione assumitur, tum utraque latina sunt, in Artis descriptione, & præsertim latina, accommodatiora esse videntur, cum inveniendi rationem apertius explicant?

Propug.

*Ex lege vxi
mudi.*

1. Arg.

D I S C. Illa quidem vocabula P. Ramus aliquando in Arte posuit, cum eam etiam vulgato more ad Quaestionem adstringeret; cuius respectu præcipue definiuntur. Sed cum artis vim latius patere, vocabula autem illa potius angustiore ad Quaestionem respectum, quam communem arguendi vim, binorumque argumentorum inter se affectionem significare perspiceret: tandem ex propria, & aliena arguendi vi, quæ binorum inter se affectione constat, Artificiale & Inartificiale cum Aristotele, Cicerone, Quintiliano, & alijs præstantibus Logicis dicere maluit. Præterea etiam pleraque quæ Insum nominantur, non magis sunt rei vel Quaestioni propositæ insita, quam ea quæ dicuntur assumpra. Forma & Materia insunt effectui. Adiuncta pleraque Subiecto, quod illorum symbola Totum & partes, Definitio & Definitum repræsentant: cætera vel (ut consentanea & comparata) extrinsecus quoquo modo attingunt, vel (ut dissentanea) absunt & pugnant, ut non minus Testimonium rei adiungatur, quam aliud Adiunctum, aut Comparatum.

2. Arg.

Oppug.

Interni.

Externi.

P A E D. Sed Rodolphus Agricola, cuius viri industriam P. Ramus magnoperè prædicat, non male Locos in Internos & Externos cum multis alijs distribuisse videtur: quod alia argumenta in Re ipsa insint, ut Definitio, Genus, Species, Proprium, Totum, Partes, Adiuncta quædam & Coniugata: alia extra rem sint, ut Efficiens, Finis, Effecta, Locus, adiuncta quædam, Opposita, Comparata, & Testimonia.

Propug.

Assum.

D I S C. Et hæc Diuisio quidem aliquam Argumentorum differentiam exprimit, sed nec ex arguendi vi & affectione

affectione deductam, nec ideo propriam & satis generalem, imo qua argumenta eiusdem affectionis, originis & facultatis pernitiola separatione distrahuntur, dum quædam Causæ, vt Materia & Forma Internis, quædam vt Efficiens & Finis Externis, similiterque Effecta externis, subiecta & adiuncta partim Internis, partim externis satis distortè attribuuntur, quod similiter in cæteris generibus accidit. Nunc quid durius, & ad naturalem Logicæ *Propo.* considerationem ineptius, quàm ea argumenta, quæ naturali inueniendi & arguendi affectione cõiuncta sunt, & coherrent, leui & speciali discrimine separare & distorto ordine distrahere? Attamen illud qualecunque discrimen in Ramea Logica tum continuata argumēti distributione, tum generum definitionibus & diuisionibus ad differendi rationem accommodatè continetur.

PAED. At verò Diuisionem illam vehementer probandam esse censeo, qua loci alij Personarum, alij rerum esse dicuntur. Nam cum omnis disputatio aut de Personis, aut de Rebus suscipiatur, aliæque argumenta personas, alia res propriè attingant: hæc Distributio à summis viris sapienter constituta repudiari nullo modo potest.

DISC. Nihil temerè repudiamus, sed discēdi gratiā *Propug.* Scholarum more diuersa artis præcepta comparamus. Verum argumentorum genera essentialibus formis, non subiectis rebus distingui, atque ita in generali arte explicari debent, vt sint personis & rebus, atq; omnino omni Enti, & non Enti communia. Neq; enim pro qualicunq; commoditate artes sunt congerendæ, sed constitutibus *Assum.* perpetuisq; legib. conformandæ. Nunc autem à P. Ramo ita sunt argumentorum genera accuratè cõstituta, vt qui ea scrutatur, is in omnem materiam, siue ea personas attingat, siue res, facilius incidat, quàm qui speciales personarum & rerum locos ita nescio ob quam commoditatē dissectos, consecretur. Imo generalium locorum ductu omnia, quæ vel in personam, vel in rem cadunt, simul cogitantur & occurrunt, quæ in specialibus locis variè dispersa hinc inde conquirenda sunt. Exempli causa, *Sexus, Mores, Vite Genus, Aetas,* & si quæ sunt in Personarum *locis*

locis eiusdem generis separatim ex illis locis quaerentur, deinde è Rerum locis nihilominus Adiuncta vel Adiacentia & Connexa sollicitabuntur, vt Scientiam, Inertiam, opes, paupertatem, & similia argumenta alia suppeditent: quæ alioquin pariter omnia solâ adiunctorum cogitatione & inquisitione offeruntur. Hic enim Locus omnia quæ vel ad Animum, & Corpus, vel ad vniuersum hominem, vel ad tempus, vel ad rem occupatam atinent, apertissimè distinguit. Sic locus Causarum *Parentes & Educatores*. Locus Subiectorum *Patrem*. Locus Effectorum *Studia, Res gestas, & Euentus* exitusque consiliorum, Locus Priuantium *Mortem*, vitæ oppositam, vna eademq; cogitatione ostendit. Cur igitur rationes illæ naturâ coniunctæ separabuntur, & distractis operose cogitationibus in diuersis locis quaerentur, quæ vna inquisitione pariter ex vno loco suppetunt? An quia in personas cadunt? At etiam pleræq; in res cadunt, quæ etiam suos parentes, suum progressum & tandem suum interitum habent. Nec illi loci personarum disputationi sufficiunt, sed generales etiam adhibendi, qui præcipuam vim habent. An qui de personis differit, ei non omnes efficiendi modi, omnèque adeo causæ & effectus sint usurpandi? An non quacumque subiecta & adiuncta, an non dissentanea ad distinguendum, Comparata ad illustrandum & quoquo modo arguendum profuerint? Quid? Nomen ad nominandum, & eius interpretatio ad illud ipsum explicandum; Integrum ad Membra, Genus ad Species & vicissim, arguendum, Definitio ad Personam vel rem, quæ in ipsam cadat, describendam, nihil hîc valeant? Et denique Testimoniorum hîc nulla vis sit? Dici sanè vix potest, quantam argumentorum, quæ in personas cadunt vbertatem generales loci suppeditent, quam, qui Personarum locos sectatur, vel præterit, vel distractis cogitationibus difficulter aliunde reperit. Quod cum res ipsa & experientia conuincat, sapienti sanè consilio speciales riuuli vel in Personas, vel in Causas forenses deriuati, ad suos communes fontes à P. Ramo reducti sunt, vnde & facilius & vberius eorum usus ad omne propositum redundet.

Compl.

Prolepsis.

1.

2.

Conclusio.

Division.

Oppug.

Locus Maxi-

ma, &c.

Assum.

Compl.

Assum.

Prop. vel.

Propug.

Compl.

Assum.

P A R T. Est autem & aliud Divisionis locorum genus, quod omnino à P. Ramo præteritum, ad argumentorum & hinc argumentationum vim plurimum conducere videtur. Est enim vel *Locus Maxima*, seu Communis, vel *Locus Differentia* Maximæ. Nam duplicia è singulis locis argumenta sumuntur: Alia propria, quæ ex subiecto, vel attributo Thematis desumpta, iisdem Quæstionibus probandis vel improbandis adhibentur: alia Communia, quæ in singulis locis pluribus possunt accommodari, ut sunt communes illæ sententiæ, quas in Scholis *Maximæ*, vel *communis Axiomata*, & *Firmamenta* appellant. Itaque *Locus Maxima*, est generalis Regula de argumentorum: *Locus differentia* Maximæ est ipsum argumenti nomen & locus, nempe Causa, Effectus, & cætera, atque ita cuiusq; Loci exemplum. hoc est, argumentum & terminus quilibet. Quare cum hoc discrimen sit omnibus argumentorum generibus commune, ex eo etiam rectè videntur distribui.

D I S C. Longissimè certè petita & omnino aliena est eiusmodi distributio: cum hoc omnium artium commune sit, Habere præcepta & eorum exempla; Præcepta, quæ de exēplis sibi subiectis iudicium facere. Nam veræ Maximæ sunt artis documenta, ut tum ipsæ Definitiones, & Distributiones, tum aliæ proprietatum Regulæ, quibus exempla, cum opus est, tanquam suis prosyllogismis, demonstrantur. Neq; tamen hæc est nova argumēti adhibendi ratio, aut diuersa ab ea, quæ generali Inventionē præscribitur, sed omnino eadem, & eadem viā procedens. Etenim cum ad exemplum demonstrandum adhibes Definitionem, argumentum à Definitione, cum Distributionē, à Distributione, cum aliā proprietatis regulā ab alio genere, ut Forma, Effecto, Adiuncto, aut Toto argumentū ut generalis Inuentio docet, usurpas, cuius Relatū seu affectū, est ipsum exēplum de quo agitur, cum quo si iungas inuentā & adhibitā Definitionem, vel Distributionem, vel aliam proprietatem, fit tale artis præceptum, quod pro Maxima firmamento adhibetur, estq; Sylogismi novi Propositio, ut tolent Propositiones artium & Disciplinarum, è quibus materia sumpta

est, vel vera esse præcepta, vel saltem eorum consecutaria, ut aliàs dictum est. Quod si cui obscurum sit, exemplis manifestum euadet: Sit hæc Quæstio puerilis:

An Paulus exerceas Dialecticam:

Affirmatur à Definitione:

Qui exercet artem bene differendi, is reciprocè Dialecticam exercet.

At Paulus illam exercet. Ergo & hanc.

Illam propositionem si quis neget; demonstretur communi Distributionis & Definitionis proprietate, id est, Maximâ, quæ sic in arte ponitur:

*Maxima in
arte posita.*

In Definitione & Distributione affectio reciprocationis est, illic partitionem omnium cum toto, hic definitionis cum definito.

Attamen non propriè tota illa regula pro argumento adhibetur; sed communi inveniendi ratione Argumentum tertium à partis in Quæstione affectu aliquo, quo cum ea disposito, ipsa regula inde existit, ut hic Logicum genus, quod est *Definitio*, cum consequente Propositionis, quæ hic sit Quæstio, facit hanc prosyllogisticam Propositionem, quæ illa artis Maxima est,

Definitio cum definito reciprocatur.

At ars bene differendi est definitio Dialectica.

Ergo inter se reciprocantur, ut quæ illam, idem & hanc exerceat.

Sic porro,

Omnis homo ridet.

Namus est homo.

Ergo Namus ridet.

Propositio est Axioma Physicum: quod si non concedatur, qualia argumenta enuncientur ostendetur, quorum affectio Definitione demonstrabitur: Est enim ridere, adiunctum hominis proprium; quod omni & soli subiecto semper inest.

Ergo cum Maximæ sint ipsa Præcepta, vel saltem eorum fructus & consecutaria: inscitum est, & à distributionis legibus alienum dividere locum Logicum, in ipsius argumenti nomen, & eius præceptum, vel in Præceptum & exemplum. Nam omnia quarumlibet artium docu-

documenta suorum exemplorum argumenta & iudicia sunt, vt

Q. sic: Penna est feminini generis:

Quia desinit in A.

In A. desinentia feminini generis sunt.

Penna desinit in A.

Ergo penna est feminini generis.

Vides argumentum ex parte regulæ sumi, & ita in propositione cum Quæstionis consequente parte iungi, vt integra tamen regula existat. Idem de Maximis veris vel fortuitis, & omnium artium regulis iudicandum est. Quod cum ita sit, locus logicus ineleganter & improprie in suum nomen vel exemplum, & in Præceptum sui ipsius distribuitur.

PAS D. Quid? quod etiam Inuentio Logica diuiditur ab Aristotele in Locos & instrumenta. Loci sunt ipsa argumentorum genera; Instrumenta autem sunt quatuor, quibus copiosæ ratiocinationes & conclusiones efficiuntur, nempe, Propositiones, distinctiones ambigui, Differentiæ, Similitudines. In quibus cum summa ad differendum utilitas posita sit, non debebat eorum explicatio prætermitti. Nam in primo est delectus Propositionum: at qui meliora deligit, is verè sumit; Alterum facultatem explicandi verba, quæ multiplicem potestatem habent; Tertium earum rerum, quarum verba notæ & signa sunt, distinctionem, & differentiarum inuentionem; Quartum considerationem & animaduersionem similium continet. Itaque hæc quatuor mihi magna esse videntur, & exercitatum requirere, atque eruditum ingenium.

DIS C. Magna, quidem illa sunt, sed miror, te primum à P. Ramo hæc prætermissa esse existimare; deinde tam confusa diuisione Inuentionem in locos seu argumenta, & in iudicij particulam cum quibusdam argumentorum generibus coniunctam quasi discerpere. Nam generali Inuentione & Iudicio omnia & inueniendi & iudicandi instrumenta, quibus materia quælibet quocunque adhibeatur modo, inuenitur, distinguitur, & iudicatur, comprehenduntur. In illa verò

Oppug.

Loci & instrumenta.

Assump.

Prop.

1.

2.

3.

4.

Propug.

*à Lege rati-
onis.*

Compl.

Assump.

Q. y.

Inuen-

Inuentionis diuisione Loci sunt ipsa argumentorum genera, de instrumentis autem illis quatuor, duo prima, Propositio & Distinctio ambigui, Inuentionis logicæ nihil omni inò sunt: cum illa sit Iudicij, hæc verò totius ferè Inuentionis, itemque Rhetoricæ & Grammaticæ fructus. Sed Postrema duo sunt vera argumentorum genera, generali Inuentione comprehensa, & hæc sine causa iterata. Quia Differentia Forma vel etiam Dissimilitudo est: imo omnibus Dissentaneorum generibus differentie patefiunt & dijudicantur. Similitudo autem suum in locis nomen obtinet. Atque omnes illorum Instrumentorum fructus generalis Inuentio pariter multò commodius & vberius præstat. Nunc autem quid minus conueniens, quàm Inuentionem in eiusmodi duo genera partiri, quorum vnum ipsam totam complectatur, alterum tum ex duabus eiusdem partibus, vnâque Iudicij, tum ex fructu quodam illius vniuersæ, & cæterarum etiam generalium artium confusum sit?

Prop.

Oppug.

*Delectus
Propositio-
num per*

1. Inst.

Ans.

P A E D. Sed alia ratione, quàm tu existimare videris, illa docentur. Neque enim Axiomatis seu Propositionis consiciendæ iudicandæq; ars, sed Propositionum delectus quem *λεξις περὶ τῶν* Aristoteles nominat, ad certam differendi facultatem & copiam hæc traditur. Itaque hæc, vt & certus sit delectus, & suppetat copia, Propositionum, præsertim probabilium (quia in Necessariis demonstrator dicitur versari) quedam genera distinguuntur, in quibus & pondus & copia spectetur, atque tum de vniuersalibus inquirendis, deq; aliorum scriptis, è quibus variarum rerum cognitio hauriatur, legendis, tum de Analyseos & Geneleos exercitatione, deq; variarum auctorum consentientibus & repugnantibus dogmatis conferendis admonitiones adduntur. Atque dum hæc de Propositionum delectu traduntur, etiam quedam argumentorum genera nominantur, è quibus illæ consiciantur. Deinde secundum instrumentum ad verba explicanda accommodatur, quæ multiplici potestato significationisq; habent. Et quoniâ prouidendum maxime potest est Dialectico, vt ne verbi ambiguitate in errorem deducatur, siue ipse secum commentetur, siue disceptetq; alter.

*Verborum
explicatio
per 2.*

altero: hæc autem cautio & facultas argumentis perfici. **Diuisi.**
tur utiliter hoc instrumentum etiam tanquam **Conseq.**
functionum Inuentio traditum est.

Potro tertium Instrumentum non est simpliciter, ut tu **Differentia**
dicis, Locus quo argumentum ad Questionem disputan- **per 3.**
dam inuenitur, sed cautio atq; facultas Differentias scru- **Instrumen.**
tandi. Et quoniam præcipue duplex genus est rerum illa-
rum, quarum differentie necessario sunt querendæ, vnū
eorum, quæ vnus naturæ & eadem sunt: alterum ea-
rum, quæ non remotam à se inuicem nimis naturam ha-
bent: certè ut recte præcipitur, quot modis aliquid cum
altero idem esse dicatur, ita etiam, quibus rationibus res
illæ, quæ eadem vel vicinæ videntur, propriè differant.

Postremo nec quartum Instrumentum, nempe Simi- **Similium con-**
lium rerum contemplatio, est simpliciter argumentum **sid. per 4.**
Similitudinis, sed peculiaris consideratio earum rerum **Instrumen.**
præcipue, quæ remotæ sunt & generibus atq; naturis di-
siunctæ. Ut enim Tertiū illud ea præcipue quæ propinqua
sunt, & valde cognata, sub eodēq; rerū genere posita, atq;
ita à natura proximè coniuncta, certis rationibus disiun-
git, ita hoc quartum ea quæ remota sūt, & à natura mul-
tū disiuncta, quibusdā affectionibus coniungit. Vtrunq;
maximas commoditates ad veras distributiones, Defini-
tiones, Inductiones & Conclusiones conficiendas habet;
nec illo cūmuni Inventionis actu ductūque, sed peculiari
cogitatione ex certis argumentorum generibus perfici-
tur. Quare non videatur tibi ita alienū duplex illud inue-
ntionis officiū, vnū commune, in argumentis per omnia
genera cogitandis, alterum peculiare in singulari Dia-
lectici Instruētū, distinguere.

Dis c. Certè illa Distinctio iure mihi aliena, & san- **Propug.**
ctis artium legibus contraria videtur esse. Quomodo- **Compl.**
enq; enim excusetur, tamen & heterogeniæ & tauto- **Affirm.**
logiæ vitio laborat: Heterogenia est iudicium admisce-
re Inventioni, & communem artium generalium fru-
ctum in ambiguis distinguendus Inventionis partem
facere: Tautologia satis scæda est, Differentiam & si-
militudinem generalia Inventionis Argumenta noua
Diuisione ad peculiarem vsum adstringere, imo etiam ad
Pro-

Conclus.

Propositiones, quæ ex omni argumenti genere sunt, & ad Differentias ac Similitudinem certa quædam argumenta, eaq; sæpius iterata, reuocare. *Ad propositionum* delectum iterantur Testimonia, aduersa, similia, definitiones, distributiones. Sed quid tautologia eiusmodi operatur: semel argumentorum genera explicata, paratum suum vsum omnibus præstant. Cur in legem *αὐτὸ* quædam genera Propositionia tribuuntur, cum fiat ipsa ex omnibus? Cur deniq; in legem *αὐτὸ* Propositio in Inuentione docetur? Non doctrina, ais, sed delectus Propositionum est: At genera tamen Propositionum probabiliter distinguuntur, & argumenta e quibus fiant indicantur, quod certè doctrinæ & artis est. Adduntur quædam quasi consilia & admonitiones, quæ non Artis sunt, sed Commentarij & Institutoris. Ars enim sua sponte omnia præstat, & ad omnem vsum parata est, & accommodata: sed discipulus artis, & sic vsus capessendi ignarus, & Institutoris voce, & commentationis præsidio adiuuatur. Sic igitur ex omni Argumentorum genere Enunciationes seu Propositiones conficiuntur: quarum vna ex argumentis confecta, plures alias, & hæ vicissim progrediendo innumerabiles ita gignunt, si ad illarum partes affecta per omnes locos argumenta quærantur. Inde enim Propositionum in omnes partes mirabilis copia existit. Nam vt primum Res aliqua nuda, vt est *Homo* proposita per Locos deducitur, vt argumenta ad eam affecta inueniantur, quæ singula cum illa coniuncta singulas Enunciationes pariunt: sic porro singularum eiusmodi Enunciationum singulæ etiam partes vicissim per locos deductæ, nouam aliarum Enunciationum turbam gignunt, & ita deinceps: vnde infinitæ rationes, declarationes, Enunciationes, Syllogismi, & prosyllogismi ad qualemcunque vsum tanquam ex abundantissimo fonte scaturiunt. Atq; hæ sunt immensæ illæ Logicæ opes, quarum magnificentia in varia ac multiplici rerum explicatione ac disputatione, & in amplificatione seu copia rerum ac verborum, præsertim Rhetorica delitijs insignita, summa cum admiratione apparet, atque lectorem seu auditorem mirabiliter docendo, mouendo & delectando afficit. Hinc

*Propositio-
num copia
vnde?*

Copia.

est quod nulla ferè Enunciatio seu pars Syllogismi ab excellenti aliquo auctore enūciatur, ad quā declarādā non exornandā aliquod argumentum prosyllogisticum quasi sua sponte accurrat: vbi in primis dissentanea in Antithesi, & comparata in collatione valde prompta & parata sunt. Vides igitur cuiuslibet omnino argumenti, siue præcipuam in disputando vim obtineat, siue ad primaria stabilienda & exornanda copiar & delectationis gratiā accurrat, eisdem esse in generali Inuentione fontes, eandemque cogitandi & inueniendi, si rerum cognitio accedat, satis expeditam rationem; Hinc infinita Enunciationum & Syllogismorum copia: atque vt Enunciationes inter se in Oratione, seruato interim Methodi ordine, variè annectuntur; sic Syllogismi inter se variè implicantur, & alij alijs subiiciuntur; quæ ratio omnis & variatio vna generali arte continetur, & faciliè adhibitâ exercitatione expeditur. Ars autem enunciandi, & Iudicium atque delectus Propositionum axiomatica doctrina perfectè continetur, qua Necessaria à contingentibus, & vtrorumque vicissim genera ac proprietates distinguuntur. 4. 5. & 6. Legenda aliorum scripta esse, etiam in Propositionum delectu monēt, & nos diu multumque exercitatos esse oportere, & consentientia, vel repugnātia aliorum dogmata esse conferenda. Quis hoc negat aut ignorat? Tota hæc ars, vt ceteræ omnes, vsum & exercitationem requirit; & tamen hæc peculiaris earundem præceptio nō est; sed communis omnium artium comparandarum causa, imo proprius documentorum fructus. Deinde legenda esse, & cognoscenda aliorum Iudicia, generale Testimonij argumentum admonet: Argumentorum enim est indicare & monere. Dogmata autem aliorum, & iudicia inter ipsa comparanda esse, generali comparatorum artificio monemur. Quid igitur eiusmodi præter generalem artem, in arte cumulantur, quæ ab ipsa sua sponte omnia suggeruntur? Aut si rudiores hæc sunt magis informandi, arte ipsa instruantur, & admonitionibus exemplorumque imitatione iuuentur.

De ambiguum distinctione idem intelligendum, tam ex omnibus ferè Inuentionis argumentis sumi pos- 2. Inst.

Ambigua.

se. & Grāmaticæ Rhetoricæq; artificio adiuvant. Et cum Ambiguū sit Inventionis vel Dispositionis vitium, ut Aristoteles ipse inter Sophismata id numerans indicat, certe illud vel eius distinctionem inter argumentorum genera numerari non decet. Vitium enim à virtute heterogeneum est: eius autem Distinctio cum sit communis ferè omnium argumentorum fructus, non potest Inventionis peculiare caput efficere. Itaque eiusmodi quidem fructus ex generalibus artibus perse fluit, sed vt à rudioribus accuratius obseruetur, de eo extra artem, vbi de reliquis vitijs præcipitur, aliquid etiam admoneri solet.

3. & 4. Inff.

De tertio & quarto Instrumento per mihi mirum videtur. duo illa communia Inventionis genera ad specularem differentiar & similitudinis vsum inani tantologia iterari. Error puerilis est, ex inuentione tantum argumenta ad Syllogismos petere; cum ea sit generalissimum instrumentū omnē materiam in rebus & verbis inveniendi, cogitandi, considerandi, & distinguendi. Tertio Instrumento quod est differentiar, docent ea, quæ natura proximè coniuxit, disiungi: quarto ea quæ disiunxit, coniungi, & vtriq; quosdam locos attribuunt. At verò generalis Inuentio accuratissimè ea præstat omnia, quæ illis admonitionibus imperfectius attinguntur. Consentanea argumenta simpliciter & distinctè, quæ verò ab illis orta sunt. Symbolicè vnitatem rerum & identitatem proprie arguunt; Paria eandem quantitatem, Similia qualitatem similè ostendunt. Atq; illis Instrumentis proprie rerū consensus vnitatsq;, tum quantitates & qualitates coniunguntur, similitudinèsq; & quasi cognationes perspicuntur, vt P. Ramus ad finem Consentaneorum admonuit. Dissentanea verò rerum varias differentias distinguunt, dū vel formas rerū, quibus easūt id quod sunt & à cæteris distinguuntur, vel alia etiā argumenta antithesi opponunt, vt de res Diuersæ vel disparatæ, aut Contrariæ relatz, aduersæ, priuantes, aut cōtradictæ esse dicuntur. Sic enim Dissentanea rerum essentias, & quæ cum ijs coniunctæ sunt, simpliciter opponunt & distinguunt: Comparatæ autem Imparia quantitatem, Dissimilia qualitatem eundem comparatè discernunt. Hic plenos vides & dis-

Differentia.

Similitudo.

*Identitas per
consens.*

*Differentia
per dissens.*

parentium & rursus similitudinum, hoc est, identitatis & cognationis fontes, ut nihil necesse, imo superuacaneum sit, eorundem aridos, & inutiles riuulos repetere. Quapropter omnia argumentorum genera sunt Dialectici Instrumenta, quibus non modo simpliciter ad argumenta cogitandum, sed ad omnem omninè materiam, ad res & verba perpendendum & distinguendum utitur. Sed hæc de quatuor Dialectici Instrumentis.

P A R T. Postremò mihi duplex alia Inventionis seu *Oppug.*
Locorum distributio occurrit, à viris clarissimis consti- *Ab alia Locorum diuisione.*
tuta. Primum enim sunt Loci *πρὸς ἁπλῶς*. Quæstionū
argumenta complectētes, nempe, Genus, Proprium, De-
finitio, Accidens: Nam res omnis, quæ ad disputandum
docendumque à Dialectico proposita est, aut Generis dis-
ceptionem habet, aut Proprii, aut Definitionis, aut ex-
ternæ fortuitæque rei, vnde: Arist. quatuor Problematarum
seu Propositionum & Quæstionum genera Dialectico
proponit. Deinde sunt loci *πρὸς ἁπλῶς* decem rerum sum-
ma genera; in quibus præcedentium res facultatesque con-
tinentur, tertis ordinibus distributæ, & definitis di-
stinctæ gradibus, decem rerum attributa, summa om-
nium, quæ in se atque natura posita sunt genera, quæ à
Dialecticis *κατὰ γένος* nominantur, & à nostris Prædica-
menta in Scholis sunt vocata. Tertio sunt Loci *ὑποκειμένων*,
quæ uelutissimi, qui ad illa quatuor superiora Quæstionū
genera tractandum, illustrandum, & confirmandum ac-
cessunt: ut Totum, Partes, Notatio, & reliqua omnia
argumentorum genera. His postremò adduntur Diale-
ctici illa quatuor Instrumenta, de quib. paulò antè disse-
ruimus, ut Dialecticus sit copiosus Inuentor propositio-
num, & verborum ambiguorum explicator, & rerum di-
uisor, earumque cum opus est cōlociator. Atque ex illis Lo-
cis qui *ὑποκειμένων* nominantur, & propositiones sumi, & ver-
borum multiplices potestates, & rerum distinctas natu-
ras cognosci & distinguere res inter se differentes, & quæ
differunt, quasi inter se rursum consociari monent.

Ab alijs verò paulò aliter illa Diuisio traditur: qui
cū Inventionem discernendæ Quæstionis & inueniē-
di Argumenti scientiam definiant, eius partes, seu locorū
gene-

1.

2.

3.

3.

Propug.

genera quatuor faciunt, vt sit Inuentio Vocum, Rerum
Quæstionum. & Argumentorum.

DISC. Vtraque illa diuifio ad vulgatam præcipien-
di rationem, & ad Inuentionis fragmenta dissipata col-
ligendum accommodatiffima; fed à generali Ratione
inftitutione prorsus veraq; diuidendi ratione aliena est.
Nam vide quæfo quam fit illa distorta diuifio, in quæ-
dam argumenta, rursus in alia quædam cum rebus per-
mixta, in Axiomata Quæstionum, in omnia argumen-
ta: in quosdam argumentorum fructus, cum iudicij
particula confusos, quæ sunt instrumenta illa quatuor.
Certè Cicero quæcunque ab Aristotele in varijs libris
dissipata fuerunt, breuiter in Topicis vno Inuentionis
genere complexus est: quanquam nec Aristoteles, sed
post eum amplius quingentis annis Porphyrius Aposto-
ta Voces seu Prædicabilia à generali Inuentione separa-
uit. Categorias autem, seu Prædicamenta, quæ rerum
genera plerique nominant, ab Archita Tarentino tan-
quàm τὰ ὀνόματα τῆς φιλοσοφίας aliquando vtcunque constitu-
ta, Aristoteles vna cum reliquis Philosophorū inuentum
adsumpsit, & ad Logicam, vel vt particulam eius, vel vt
Isagogen ad Philosophiam, in qua generum, specierum-
que, & earundem differentiarum distributionibus ex-
positarum exempla ostenderentur. Sed de Quæstioni-
bus & Instrumentis separata fuit disputatio: quare &
Categorizata atque Categorias separatim compara-
mus.

10. COMPARATIO DE PRÆDICABILIBVS.

*Q. Prædicabilium separata doctri-
na non est legitima.*

Confirmatur à negata præceptorum forma.
Legitima præcepta ex lege, tum veritatis vera, tum in-
finitia essentialia, tum prudentiæ propriè enunciatæ, &
denique ex lege Methodi naturali ordine collocata
debent.

At Prædicabilium doctrina nec est nota vera & positiua

*nec propriè enunciata, nec Methodicè disposita.
Ergo eius præcepta non sunt legitima.*

CONTENTIO.

PARD. Mihi verò diligentius in rerum naturam intuenti, Categoriæ doctrina legitima, & primum vera ac perfecta esse videtur: quod hac duplici demonstratione efficio: In omni Prædicatione regulari monstrat Prædicatum seu attributum, aut *quid* sit Subiectum aut quale sit, nec plures sunt modi prædicationis regularis. Nunc verò Prædicatum monstrans *quid* sit Subiectum, est aut *Genus*, aut *Species*. Prædicatum autem ostendens quale sit, aut necessario tribuitur ei, vt *Differentia* & *Proprium*, aut contingenter, vt *Accidens*. Vnde efficitur Prædicabilem doctrinam & Distributionem legitimam esse & perfectam: quod similiter etiam hac ratione demonstratur:

Tot sunt Prædicabilia, quot sunt modi, quibus vocabula iuxta communem naturæ ordinem ita possunt coniungi, vt vel superiora de inferioribus, vel æqualia de æqualibus prædicentur. Nunc quinque tantum modis vocabula iuxta communem naturæ ordinem possunt coniungi. Ergo tantum sunt quinque Prædicabilia & voces simplices, quæ cum alijs angustioribus tribuuntur aut prædicantur de ijs essentialiter, aut accidentaliter. Si verò essentialiter, necesse est congruere aut multis notionibus & naturis diuersis, aut vni tantum naturæ, quam vnica imagine & communi notionem possimus agnoscere. Itaque congruunt multis rationibus & naturis diuersis, tum vel prædicantur in *Quæstione*, *Quid est?* & constituunt genus, vel *Quæstione*, *quale est?* & constituunt differentiam generalem. Sin vni tantum congruunt naturæ: tum similiter prædicantur vel in *Quæstione*, *Quid est?* & constituunt Speciem: vel in *Quæstione* *Quale est?* & constituunt Differentiam Specificam, aut proprium. Si verò accidentaliter, monstrant quintum Prædicabile, nimirum *Accidens*. Atque ita hinc apparet, esse tantum quinque Prædicabilia.

Oppug.

I.

*Demonstratio.**Altera demonstratio.**Prop.**Assum.**Compl.*

Propug.

Ordo in cogitando naturalis.

DISC. Videtur quidem illa speciosa esse Categorematum Demonstratio, sed ea tam logica & legitima est, quàm ipsa Categorematum doctrina. Vtramque enim primum à naturali differendi cogitandique usu & ordine alienam atque ideo etiam mancā, deinde improprie enunciatam & ordine confusam esse facile ostendi potest. Et enim naturalis in cogitando rationis usus & ordo huc incidit, nō vt primum & solum quaeratur *Quid sit*, & *Quale sit*? sed quæ sint Consentanea rei argumenta, vt quæ Causæ, Efficiens, Materia, Forma, Finis, quæ Effecta, quæ Subiecta & Adiuncta: quibus Rerum propositarum vnitas & identitas, hoc est quatenus eadem sint & consentiant, inquiritur. Deinde proximum est, vt rerum differentiarum & diuersitates spectentur: cuius considerationis Instrumentum est Dissentaneorum Categoria, qua explicatur quæ Diuersa, Disparata, Relata, Aduersa, Priuata & contradicentia. Sic enim Consentaneorum Categoria essentiarum & res eadem, Dissentaneorum diuersæ & differentes considerantur. Et quæ per Consentanea dicuntur, rerum materiarum, formarum, fines, &c. ea per dissentanea opposita, dicuntur disparatæ vel contrariæ materiarum, formarum &c. Tum porro incidunt Quantitatis aut Qualitatis in rebus comparationes, vnde eæ Tantæ vel non tantæ, Tales vel non tales esse dicuntur. Hinc symbolica considerantur argumenta, quæ vel rerum illarum nomina propius attingunt, vel naturam vniuersam tum in partes distribuunt, tum communionem & collectionem proprietatum comprehendunt & definiunt. Postremò etiam Testimoniorum auctoritas spectatur. Atque hic naturalis est in cogitando & considerando singulas rationes ordo & progressus: quanquam in Methodica rei tractatione ille ordo quibuldam partibus inuertitur, vt generalissima definitionum & distributionum lumina, quibus prima simplicia comprehenduntur, præcedant & hæc inde explicentur. Imo etiam non negamus in simplici rerum Inuentione & cogitatione quædam Orta, nempe Genus & Speciem, cum primis coniungi, & prima quædam suā significatione (vt Genus Materiam & formam specierum communem) complecti & significare, ex qua considera-

tione

tionem Prædicabilia constituta sunt: sed tamen naturalis in quærendo & cogitando usus non consecratur sēper aut solum quinque; illa Prædicabilia seu cognatas voces, sed potius omnia Consentanea, nec his contentus est, sed statim in Dissentaneis Differentias quærit, & ita deinceps quantitates & qualitates cōparat. Itaque non primum quæritur, nec solū, *Quid sit*: hoc est Genus & Species (quāquā etiam illa expositio Definitionis propria est) aut *Quale sit*: hoc est differentia formæ vel Dissimilitudinis, Proprium, Adiunctum, & Accidens aliquod: sed etiā & multo magis, Quæ Causæ separatim, Efficiens, Materia, forma, & finis, quæ Effecta, subiecta, & Adiuncta omnium generum (quæ inconuenienter & improprie Accidentis nomine confunduntur) item quæ Dissentanea, Comparata, Nomina, Inregra, Membra, Genera, Species Definitiones, & denique Testimonia. Atque illa argumentorum genera omnes naturales, veras, propriasque prædicandi rationes, hoc est argumentorum affectiones cōplectuntur: quæ sane, si maximè consentanea & cognata spectes, improprie & vero vsui inconuenienter ad *Quid* & *Quale* adstringuntur. Nam *Quid*, tantum Symbola, Genus & Definitionem, *Quale* Qualitatem aliquam vel simpliciter adiunctam vel comparatam, non essentialem formam, aut Proprium adiunctum, aut Effecta, proprie indicat, etiam si ad illa omnia, hominum arbitratu contra naturalem rationis usum illud *Quale* torqueatur. Singula enim argumentorum genera suam habent propriam affectionem, quā ut consideratur, & arguunt, ita etiam quæstionis formā ad illam accomodatā, & ab usu non abhorrente quærentur, ut, Quæ efficiēs, quis auctor & effector? Quæ Materia? unde res facta est? Quæ forma, vel essentia? quis finis & usus? &c. Quapropter cum & alia argumenta omnia, & aliter aliāque ratione & affectione quærantur & arguāt: satis apparet Prædicabiliū sepe ratā tractationem ab excellenti benè differēdi vsu alienā esse, & propterea nec *κατὰ τὸ πρῶτον*. Nā cum non modo Dissentanea & reliqua argumenta, sed quædam etiam consentanea & cognata hic desiderentur negari nō potest hanc doctrinam mutilam esse & imperfectam.

Vere prædicaciones,

Oppug.

*Prædicabilia
ad Diale-
cticæ officia
accommodata*

*1. Utilitas
Prædicab.*

P A E D. Tum mihi naturalem in cogitando inuenien-
doq, ordinem obijcis, à quo Categerematum hæc Inue-
ntio tum cogitandi progressu, tum argumentorum defe-
ctu discrepet: sed velim hîc consideres Categeremata eo
consilio non esse instituta, vt naturalem in cogitando or-
dinem omnino exprimerent, omniaq; argumentorum
genera, quæ vniuersæ Inventionis sunt, complecteren-
tur. Alium enim vsum, quàm qui omnium argumentor-
um communis est, hîc Porphyrius spectauit: quem cum
quædam argumenta cognata, quorum & prædicatio sin-
gularis, & cogitatio coniuncta est, complecterentur: ea
ex Inventionem generali propterea selecta, & pro disserē-
di Elementis seposita sunt. Nam cum tria sint præcipuè
Dialecticæ officia, nempe obscura definire, vniuersa diui-
dere, & vera argumentis confirmare, falsa q; refutare: Phi-
losophi primum tanquam principia Philosophiæ, Cate-
gorias constituerunt, è quibus materia definiendi, diui-
dendi, & sic etiam argumentandi, hoc est, Res ipsæ suis
vocalibus expressæ sumerentur, donec ad vberio rem re-
rum è tota Philosophia cognitionem perueniretur: Hinc
iam considera Prædicabilium vsum primum ad Catego-
rias illas intelligendas & Logicè explicandas accommo-
data sunt. Nam cum Categoriæ sint decem omnium Re-
rum classes, in quarum vnaquæq; res suis vocalibus expres-
sæ à summo suo genere, per media, differentijs & propri-
etatibus illustrata, ad infimas vsque & indiuiduas species
distribuantur: necessarium erat iuuentuti, vt res illas cog-
natas logicè nominare & distinguere posset, nempe Sub-
stantiam, Quantitatem, Qualitatem, &c. summa ac ge-
neralissima rerum sibi subiectarum Genera; reliqua in
vnoquoque gradatim intermedia, subalterna genera, aut
species, & earum Differentias vel propria nominando. Et
quoniam Substantia per se subsistit; reliquæ autem no-
uem Categoriæ illi innituntur: hanc distinctionem
Accidens ostendit. Hic primus seperatorum Categerema-
tum vsus est, vt sint voces logicæ. i. argumentorum no-
mina, quibus res in Categorijs suis vocalibus expressæ
explicantur & distinguuntur.

Deinde quoniam Definitiones propriæ fiunt ex
Genere

Genere & Differentia, reliquæ etiam ex Proprio & Accidētibz : ideo ad Definitiones etiam & Diuisiones conficiendas Categoremata constituta sunt, vt logicè intelligeretur, quānā res è Categorijs vel suis disciplinis essent ad illas adhibendæ, & qua illæ res logica voce essent nominandæ.

Tertiò etiam Prædicationum & Enunciationum affectiones distinguunt, vt aliæ sint necessariæ, ex Genere, Specie, Differentia, & proprio: aliæ Contingentes ex Accidente.

Quartò ad demonstrationes conducunt : quæ sunt ad Aristotelis legem propria affectionis ex causa Prima & summa, qualis est differentia. Vides igitur alium finē esse & vsum Categorematum, quā sit generalis Inuentionis, vt mirari non debeas, si & cogitandi ordine, & quorundam argumentorum defectu hæc elementaris doctrina ab inuentione, quæ argumenta ad confirmandum, & refutandum suppeditat nonnihil discrepet.

Di. Vtilitates hæ magnæ quidem sunt; at non omnes. nec catholicè propositæ: quas generalis inuentio pariter & coniūctim, ac multo etiam cōmodiùs exhibet, vt hæc, quæ magno compendio esset, doctrina maximum in discerpendis argumentorū fructibus, animisq; discentiū distrahēdis attulerit dispendiū. Itaq; sic, quod secundo loco paulò antè proposuerā, ex lege καθόλου ἀφ' ὧν, colligo.

Generalia generaliter & semel, ait Aristoteles, & specialia specialiter docenda sunt. Itaque generalia cum generalibus, & specialia cum specialibus enunciari & cōiungi debent: qui secus docuerit, is sophisticè docet, & coniuncta distrahendo perniciosam tautologiam inducit. Nunc autem Prædicabilia sunt argumenta generalia, vsumq; omnino logicum & generalem habent: quæ ideo, vt naturalis rationis vsus docuerat. Aristoteles & Cicero in generali etiam Inuentione collocarunt. Habent enim pariter summum illum finem propositum, vt pertineant ad benè differendum, & ad propositum, quocunq; modo arguendum siue axiomatice dispositione simpliciter aliquid exponendo, declarando, illustrandoūe, siue in Syllogismo ad Quætionem concludendam adhibeantur: &

Compl.

quidem utroque modo vel singula separata, vel Definitione aut Distributione coniuncta. Vnde efficitur, in generali Inventione suo loco illorum Categorematum doctrinam legitime & quidem perfectius tradi, tum vsum vniuersum commodius & vberius commōstrari; separatim autem & doctrinam & vsum vitiose distrahi ac mutilari. Vtrinque autem ita clarius demonstro.

Genus quid.

Quod primum ad doctrinam attinet, negare nemo potest, Prædicabilia ista esse suam naturam generalia & communia argumenta, quæ ideo etiam in generali Inventione iam ab Aristotele & Cicerone solum tradantur, tum vulgo etiam iterentur. In generali igitur Inventionem cum propriam sedem habeant, etiam propriam affectionem, & respectus collationem ab Ramo docentur, nempe Genus & Species sua naturali, eaque orta & symbolica affectione in loco distributionis, quod hæc in Totius & Partium consideratione consistat: ubi ex illa affectione legitime definiuntur, nempe Genus totum suis partibus essentialibus; Species pars generis. Genus enim communem specierum causas, Materiam & formam, unde earum essentia est, significat: quare vicissim species sunt eiusmodi partes generis, hoc est effecta, quæ essentiam ex illis causis communem habent. Sic igitur in Primis argumentis causæ distinctæ considerantur; in ortis communione coniunctæ in voce symbolica, ad eiusmodi communionem significandam excogitata. Atque hæc simplicium & Coniunctorum distincta consideratio ad rerum naturam & vocum significationem scrutandam plurimum momenti habet. Hic deinde Generis & Speciei distributio illius in generalissimum & Subalternum, huius in Subalternam & Specialissimam commodè traditur, & accurate explicatur: ut genus generalissimum paucissimis proprietatibus, reliqua media pluribus, infimas autem species plurimis vel omnibus, adstrictas esse ideoque illud latissime, reliqua media non ita late patere, infimæ autem species angustissimæ esse intelligatur. Quæ distinctio & explicatio sane inde pendet, quod sint orta argumenta, sed ea in separata doctrina tradi aut intelligi nequit. Sequitur *Differentia*, quo nomine duo argumentorum genera confus-

Differentia.

confunduntur, nempe Forma eiusq; fructus, & Dissimilitudo: illa Propria differentia, hæc communis & impropria est. Nunc autem Formæ, qui causa est, propria affectio & respectus est ad Effectum formatum; ideòq; ea in causis legitimè collocata, illius essentiam informare, & à cæteris rebus dissentaneæ formæ oppositione distinguere docetur. Dissimilitudo autem dissimiles qualitates spectat; ideoque in Qualitatis comparatione rectè ponitur. At verò in separatis Prædicabilibus propriæ illæ affectiones distrahuntur, & alieno nomine, qui formæ fructum significat, confunduntur, cum Differentia, id est fructus formæ, vel in quibusdam exemplis Dissimilitudo, Speciei attribuitur; cuius tamen propria est ad Genus affectio. Quapropter Differentiæ confusio tollatur, & essentiæ proprietas ad formam, qua essentiæ dissentaneæ, & dissimilis differentia, ad Dissimilitudinem, qua dissimiles qualitates distinguantur, remittatur.

Proprium deinde in Adiunctis legitimè explicatur; quia est, teste Aristotele, modo quodam essenziale, seu consentaneum, non omnino & absolute. Atque ita eius propria est, ad Subiectum affectio, quæ in Prædicabilibus etiam ad Speciem improprie distorquetur. Si quid sit in hac doctrina non omnino *Proprium*, id ad reliqua adiuncta, vel ad effecta pertinet. Imo si de Proprio esset separatim præcipiendum, esset idem de communi etiam faciendum, nempe quid esset commune, & quot modis diceretur: quod à Porphyrio prætermissum est; sed in Adiunctis proprijs & communibus ea distinctio Logice à P. Ramo adhibetur. Huc accedit, quod nec *Proprium*, ut neque commune, sit peculiare Argumenti nomen aut genus, sed utrunque alijs etiam argumentis sit commune, ut dicamus communes vel proprias causas, effecta, subiecta & adiuncta. Imo proprium etiam in cõmuni & populari usu, est Individuum, quod Grammaticis nomen *Propriũ* dicitur, & opponitur appellativo: deinde etiam Axioma Speciale in Particulare, & *Proprium* distinguitur, ut inde etiam magis huius prædicabilis confusio appareat.

Postremo *Accidens*, popularis græcæ & latinæ Linguae *Accidens*, ut & Aristoteles ipse, facit id, quod est fortuitum, *R. iij.* infinitum,

Proprium,

Vide tomum

i. pag.

Aliud argu-
men,

infinitum, & inordinatum; quod neque necessitate, neque frequenter evenit, sed fortunâ & casu, ut sit latens modus causæ per accidens efficientis. Itaque etiam illud nomen in modis Efficientis logicè collocatur, cum per se genus aut nomen Argumenti peculiare nullum faciat. Deinde ex Argumentis inter se dispositis, etiam sententia seu Enunciatio dicitur Contingens, probabilis, fortuita, seu accidens, quæ aliter evenire & se habere potest.

Que Porphyrio accidentia.

At verò Porphyrius Accidentis nomine eas res confudit, quæ in populari usu, & ab Aristotele ipso distinctæ, aliæque affectione considerantur, ut quædam Effecta, Adiuncta, & Comparata; quatenus scilicet ea adesse vel abesse absque Subiecti interitu queant, siue reipsa, siue cogitatione tantum separentur. Verum quæ sic Accidentis alieno nomine confunduntur, ea rectius distinctè traduntur, quod effecta ad causas, Adiuncta ad Subiecta, Comparata inter se affecta sint. Atque affectionis seu prædicationis ille modus quod adesse queant, vel abesse illorum Argumentorum definitionibus continetur, & aliter etiam atque accuratius explicatur, ut Effecta de causis essentijs existere, non essentialia esse; adiuncta autem modo quodam consentanea præter essentias accedere, Comparata quantitate vel qualitate conferri intelligantur: qui veri & distincti affectionis modi sunt. Quæ cum ita sint, ambiguitas illa nominis tollatur, & argumenta distinctis generibus, ac proprijs, & ad communem usum accommodatis nominibus sedibusque doceantur.

Conclus.

*Oppug.
a peculiari
usu & prædicationis
modo.*

PAED. Non negamus quidem Categoremata etiam suis passim in Inventionem locis contineri, sed propter peculiarem usum tanquam prima elementa, quibus pueri primum ad uniuersam differendi rationem introducantur, rectè ea separari affirmamus. Atque ut ad illum usum essent accommodata, ea, inquam, sunt ex Inventionem argumenta selecta, quæ, quod cognata sint, in considerando concurrant: cum quædam essentiam, quædam attributas proprietates & qualitates concernant. Itaque in his etiam duplex Prædictio spectatur: una, qua superiora de inferioribus; altera, qua æqualia de æqualibus dicantur.

DISC.

Disce. Respondi iam antea, legem naturæ, & ipsius naturæ vetare, ne, quod generatim per pauciora commodius effici possit, id speciatim per plura inani tautologia efficiatur. Nunc autem paulò ante etiam ostendi, generali Inuentione illa Categoremata & breuius, & tum ad rerum naturam, tum ad verborum significationem cognoscendam, multò commodius primorum & ortorum distinctione doceri: sequitur vt peculiarem etiam illum vsum ex generali Inuentione commodius peti ostendam vbi pariter de Elemētari doctrina & prædicationibus respondebo.

Propter vsum, ais, peculiarem, hanc elementorum doctrinam separatam esse. Quis verò ille vsum, qui à generali Inuentioni separari possit, & quem illa non abundantissimè præstet? Nescio quid de Inuentione somnare mihi, & in quas illam angustias constringere videaris, quasi tanquam sedes ac domicilia complectatur è quibus illa argumenta tantū depromantur, quib. Quæstiones confirmantur aut refutantur. Mirum est in tam crasso erroris luto quenquam hæere. *Inuentio* enim est omnino generalissimum, & res & verba, hoc est, singulas rationes solas & per se considerandi, suisque affectionibus & proprietatibus distinguendi Instrumentum, siue inter se dispositæ sententiam efficiant, siue ad sententiam explicandam, aut ad Quæstionem disputandam adhibeantur. Nam sic consentanea Rerum & vocum vnitatem seu identitatem & consensionem; Dissentanea earundem diuersitatem & differentias; Comparata quantitatis parem vel imparem rationem, aut qualitatis similem vel dissimilem affectionem ostendunt, arguunt & explicant. Hinc argumenta Orta, vicissim eandem primorum vim & affectionem nouis nominibus, aliâque via inueniendi referunt, vel in Nominum ipsorum Notatione aut Coniugatione, vel in Toto integro, aut vniuerso in suas partes distributo, vel in vniuersa rei natura Definitione comprehendenda. Huc Postremò Testimonij & Testati distinctio accedit. Hoc inquam communissimum & generalissimum Instrumentum est, cuiuslibet rei aut materię cogitandæ, inueniendæ, & logicè distinguendæ,

Inuentio generalis & illos fructus, & reliquos omnes præstat.

Assum.

Prop. sent.

eius argumenti reperendi, quo fides Quæstioni syllogismi iudicio fiat. Quod cum ita sit; tota Inuentio simplicissima prædicabilis, voces, rationes, & elementa exponit, quibus in differendo nihil est prius aut simplicius; quæque inter se dispositæ omne Enunciatum, omnemque sententiam & Quæstionem efficiunt; ac vicissim earum aliter ad quamlibet vel sententiam explicandam, vel Quæstionem probandam adhibentur. Ergo Inuentio generalis tanquam diuina Rationis Regula omnia illa pariter, & quidem promptissimè præstat, quæ & Categorematum vocibus & Categoriarum generibus, & denique Inuentioni distractis cogitationibus vulgò tribuuntur; nisi quod res, quarum Categoriz quædam complectuntur, e suis disciplinis ipsius ductu artificis; & petendæ sint. Atque ita tota Inuentio Elementaris est, ac prima, simplicissimaque elementa differendi cõtenet: quæ nihil inuentuti rudius, nisi fortassis eius Epitoma, proponi poterit. Huius ars ita est & conformata, & exemplis illustrata, ut tum vniuersa, tum quæuis eius particula ad qualemcunque rerum usum & tractationem sit accommodatissima, siue aliquid simpliciter exponas definitione, distributione, alioue argumēti genere. siue quæstioni per tertium argumentum syllogistico iudicio fidem facias. Quid igitur magis præposterum & ineptum esse possit, quàm naturali Inventionis & ordine, proprietatēque in argumentorum affectionibus turbata, & usu diminuto, argumēta quædam propter peculiarem usum ab ea separare, quorum ille usus multò vberius & facilius ex illa ipsa petatur? Quod ut appareat, & cuius sit in promptu, tandem Categorematum utilitates, conferamus.

Compl.

*1. Utilitas
Prædicab.*

Primum, ais, initio logici studij, pueri simplices voces docendi sunt, e quibus Definitiones, Diuisiones, & sic Enunciationes seu Propositiones fiant: quarum omnium ratio & ars præcognoscenda est, antequam ad Syllogismum, qui ex illis Elementis componitur, atque ad Inventionē, qui Syllogismo argumētum confirmationis suppeditat, perueniatur. Et quoniā materia ista prima est in Categorijs, scilicet res nudæ suis vocabulis expressæ: præmittuntur commodè voces logicæ hoc est artificiosæ

Inventionis

Inventionis seu argumentorum quorūdam genera quibus res Categorijis comprehensæ logicè nominentur, & tota Categoriarum Informatio explicetur. Hæc prima simplicium vocum & sic Categorematum ad Categorias intelligendas utilitas magnoperè prædicatur.

Sed quærso per Deum immortalem, quid ex Inventionione facis? An hæc tibi integras sententias suppeditat, quibus quæstiones probentur? Sic enim mihi somniare quidam videntur. At tota Inuentio, in nudis & singulis rationibus, solis & per se consideratis, sua affectione docendis & distinguendis versatur, tota logicæ voces simplices, è quarum minimum duabus fit Enunciatio, docet: tota, inquā, Elementaris est & prædicabilia prima, omniq; cōsentanea, dissēctanea, reliquaq; omnium generū explicat. Hoc qui non videt, is Inventionis vim ac naturam non intelligit. Singulæ autem rationes seu voces logicæ, generatim & ad vñum accommodatè argumenta nominantur, & tertium argumentum nominatim distinguitur. Quod duo Quæstionis argumenta inter se disposita per syllogismum disputat, quemadmodum Aristoteles duos Quæstionis terminos, & deinde tertium seu medium in Syllogismo satis durā metaphorā distinguit, ut supra dictum est. Vnde etiam apparet Inventionem non integras sententias pro argumentis suggerere, cum in Syllogismo tantum tres termini constituantur.

Cum igitur tota Inuentio singula argumentorum genera nudè distinguat, quorum ductu singulæ rationes, generum illorum nominibus appellatæ, è suis disciplinis quarantur & distinguuntur, eæq; ad quodlibet propositum quocunq; modo explicandum & tractandum adhiberi possint & valeant: ex ea similiores omnium generum voces non tantum quinque illæ prædicabiles, promptissimè depromuntur, ut Causæ, nempe Efficiens, Materia, forma, finis, & Effecta, subiecta & adiuncta, Diuersa, Disparata, Relata, Aduersa, Contradictoria, Priuātia, Paria, Maiora, Minora, Similia, Dissimilia, Notationes, Cōiugata, Integrū, Mēbra, Genus, Species, Definitio & Testimoniū: in quib⁹ omnis vt prædicādi naturalis

naturalis affectio ita & materia differendi prima inuentione inest, quæ ad res ipsas secunda inuentione è his disciplinis querendas, inueniendas, agnoscendas & distinguendas ducantur. Atque hinc omnis materia suppetit, vnde quiduis tum componitur, tum adhibita dispositione Axiomatica vel syllogistica disputatur.

*I. Utilitas è
Loci com-
modior.*

Quod igitur nominatim ad primū Prædicabil. fructū in Prædicamentis explicandis attinet, si hæc imaximè sint eiusmodi rerum classes, in quibus res omnes lateant, qua de re, infra; certè eorum explicatio multò ex naturali argumentorum affectione accuratior multòque expeditior è generali inuentione sumi possit. Primò, quia Substantiæ reliquæ nouem Categoriz inhærent, quæ ab illa sustinentur & fulciuntur: hæc illius Accidentis sunt: quæ cognatio & affectio Categoremate Accidentis explicatur. At, inquam, illud accidens, diuimiles & discrepantes diuersorum argumentorum affectiones hic confundit, nempe Effecta in Actione, Subiecta in Vbi, Adiuncta in Quantitate & Qualitate (quæ tamen etiam comparantur) in Passione, Quando, & Habitu: mutuas causas & dissentanea in Relatione: quorum respectu Substantia vel Causa, vel Subiectum, vel ipsa etiam adiunctum, vel mutua causa effectumque aut dissentaneum est. Ergo hoc Accidens valdè hic confusum, & naturali rerum distinctione vñque alienum est: nec tamen in Prædicabilibus Subiecti, quod hic esset Substantia, & Accidentis affectio satis distincta est, cum Subiectum inter Categoremata non numeretur.

*Categoriarū
è Loci ex-
plicatio.*

Itaque è generali Inuentione clarior hæc distinctio esset, si Categoria substantiæ, reliquarum vel causa vel subiectum esse, vel vnius etiam adiunctum diceretur.

Deinde quia singulæ Categoriz dicuntur esse Rerum à summo genere, per media earumq; differentias & proprietates, ad infimas species distributarum (classes; hæc Generis, Speciei, Differentiæ & Proprij doctrina adhibenda est, vt res illæ sic nominari & distingui logice possint: quò etiam Diuisiones, quæ postea docentur, com-
commo-

commodantur.

At. inquam, si sunt rerum ita Distributarum classes, cur rerum doctrina logicæ commisceatur? Attamen huc vniuersa Distributionis Categoria commodissimè adhibetur; quæ non mutilatam & dissipatam, sed perfectam & naturali ratione coniunctam, tum Totius partiumque doctrinam omnem, tum Distributionis leges vniusque complectitur. Genus & species ab alijs & in Prædicabilibus, & in Locis; Diuisio autem post prædicamenta ac rursus in Locis traditur: at Ramus ea omnia naturali affectione coniuncta Distributionis Categoriæ inclusit, & omnino propriè explicuit. Genus definit, non incerta illa ratione, quod prædicetur in *Quid*; sed naturali significatione, quod sit suis partibus, id est, speciebus essentialibus, hoc est, quod symbolica sua significatione communem materiam & formam complectatur, qua singularum specierum essentia pariter contenta; has autem præterea proprijs formis ijsque oppositis ita distingui, ut cum Genere Specierum vnitas seu identitas significetur, formis oppositis diuersitatis differentia constitutatur. Itaque quò in Distributione aliqua altiora sunt genera, eò paucioribus, quò inferiora, eò pluribus proprietatibus, sua significatione adstricta sunt. Hæc accurata Generum ac specierum orta & symbolica significatio certè è Rami Logica ad Categoriarum Diuisiones accommodata omnem rerum vim, ac vocum significationem penitus explanat: cum illa definitio per *Quid*, omnia prima argumenta præcurrens, nihil eiusmodi, sed officio quid obscure doceat. Itaque ad Prædicamenta explicanda tum è Distributionis doctrina genus & species, eorumque orta significatio, atque omnis diuidendi ratio, tum è Causis *Formæ*, & è Dissentaneis earum Differentiæ, ex Adiunctis *Propria* & *Accidentia*, imò etiam Subiecti Adiunctique, & aliorum etiam Argumentorum affectiones adhibeantur, ut tum in vnoquoque Generum diuisiones gradatim distinguantur, tum reliquorum ad Substantiam, similiterque inter se aut ad sua propria affecta respectus & accommodatio ostendatur.

Oppug.

P A R D. Sed ita Categoriarum Inventioni essent postponendæ, quæ alioquin præponi solent.

Propug.

D I S C. Imo verò Categoriarum per se Logicæ nullam partem faciunt, ut infra demonstrabitur: sed si qua earum utilitas, ut sint *τὰ ἀποτὰ τῆς φιλοσοφίας*, & Introductio quædam, rerum genera, quamvis cum argumentorum generibus confusa, complectens; separatim in Scholis utcunque iam prægustata logica, explicentur, atque in ijs usus Distributionis, Generum ac specierum demonstretur. Sic enim Categoriarum in Scholis retineri, & Dialecticæ prælectioni cum aliquo fructu adiungi poterunt, ut quoniam qualemcunque universitatis rerum, in certas classes distinctionem complectuntur, quæ res ipsæ, quibusdam Logicis generibus, quanquam confusis, utcunque tamen includuntur; accurato iudicio, quod Logicum sit, ad Logicam, res autem ipsæ ad suas disciplinas distinctè referantur. Quanquam præstaret omnia è suis fontibus separatim hauriri, idèoque iuvenum logicis studiis occupatæ, Physicæ, Ethicæ, cæterarumque artium saltem Epitomas primùm proponi.

2. *Vulgi.**Ans.*

Secundò ad Definitiones & Diuisiones Prædicabilia conducere dicebas, & illas separatim propter simplicis thematis Methodum doceri. At bone Deus, cur tanta in utrisque tautologia affectatur? Tam Definitiones ipsæ & Diuisiones quam Categoremata sunt generalia Inventionis argumenta: nec vlla idonea causa fuit, cur separatim traderentur. Definire & diuidere, dicuntur duo esse Dialecticæ officia in Themate simplici sua Methodo tractando. Sed Definitio inquam, & Diuisio generalia argumenta sunt, ad omne propositum, omneque Thema quoquo modo arguendum accommodata. Methodus autem cuiuscunque Thematis vnica est, quæ à generalissimis progrediens Definitiones primo loco, & inde distributiones statuit. Præterea nimis præposterè ante Inventionem Methodus illa docetur; cum non modo ex Definitione, & Diuisione, verum ex alijs etiam argumentis, ut ex Causis, Effectis, Cognatis, Contrarijs &c. vulgò constituatur. Ergo inutilis, imò tautologia est, Categoremata propter Definitiones

*Methodus
ante Inven.
Præposterè.*

Diuisi

Divisiones; has autem propter Methodum Thematici prædicabilis, quæ nulla peculiaris est, separare.

PAED. Attamen Definitiones & Divisiones ex illis Oppug.
votibus conficiuntur.

DISC. Rectè quidem, sed nec ex illis solis conficiuntur nec extra Inventionem ratio eas conficiendi rectè tradi potest. Definitio propria fit ex causis essentialibus, quales Genere & forma (quæ in Prædicabilibus, Differentia, comprehenduntur. (At in Prædicabilibus, non præcognitis causis, illa Definitionis essentialis proprietas ita doceri nequit: Genere & Differentia quidem confici dicitur; sed ita eius propria orta, vis non satis intelligitur; cum etiam solâ formâ materiâ complexâ in summis generibus conficiatur. Descriptio verò ex omnibus etiam argumentorum generibus illustrior componitur, quemadmodum illi etiam ipsi, quâquâ nō satis perfectè distinctèq; docent, qui hæc officia post Categoremata & Categorias tradunt. Aliam enim ex Effectis & signis, aliam ex plurium accidentium & adiunctorum congerie, aliam ex similitudine per Metaphorâ, aliam etiam ex similibus, aliâ per eversionem contrarij, aliâ per declarationem, aliâ per exempla, aliâ per defectum integri seu pleni, aliâ per laudem, aliâ per proportionem, aliam per ea, quæ cum aliquo conferuntur, fieri monent. Vide quæso quàm multa ante Inventionem ad Descriptionem, quæadmodum ad Methodum etiam Thematici simplicis, requirantur, quæ ex Inventionem tamen omnia depromantur necesse est.

*Descriptio
multiplex.*

Ad Divisionem deinde Categorematum doctrina similiter manca est; Inventio autem perfectè eam suo loco distinctis generibus informat. Nam cum Distributio sit, vel ex Causis, & sic Integri in membra; vel ex effectis, & sic Generis in species, vel ex Subiectis, vel ex adiunctis, ut in Inventionem inter orta argumenta perspicue docetur: hæc Genera ex Prædicabilibus (vbi nihil de causis & effectis, nihil de integro & membris, nihil de subiectis præcipue & adiunctis occupatis) extrui nullo modo possunt, ut mirum sit, eadem tamē ante Inventionem quibusdā doceri. Ergo Distributionis genera in generali Inventionem suo loco cōveniēter e suis primis argu-

Divisio.

argumentis & fontibus derivantur: Prædicabilibus autem manca, & tamen ex consequente Inventionis viamque corrupta & completa sunt.

3. *Utilitas in
Prædicationibus.*

*Prædicatio
quid?
Quotuplex.*

Tertio ad prædicationum & Enunciationum differentias Categoremata valere dicuntur. Et hinc prædicationum separata doctrina instituitur, & Enunciationum similiter. Prædicatio enim est vis & modus, quo prædicabile alterum attribuitur alteri: estque aut Regularis, aut figurata, aut inusitata. Deinde alia est essentialis, alia causalis; alia accidentalis; Tertio alia vera, aut necessaria aut contingens, alia falsa. Hæc Prædicationum genera eorumque differentiarum à Prædicabilibus sumuntur: cuius doctrinæ nulla à P. Ramo usquam mentio fieri potatur.

Comp.

Assum.

Certè P. Ramus nullam separatam eiusmodi Prædicationum doctrinam confundit, sed tamen nihil veræ prædicationis prætermittit. Prædicationum enim doctrina est ipsa Axiomatum doctrina: cuius fundamenta sunt in distinctis argumentorum affectionibus, unde Enunciationum id est prædicationum distinctio & analysis petitur, ut Enunciatio vel prædicatio formæ deformato, Adiuncti de subiecto, Dissentaneorum, Comparatorum, &c. distinguitur. Deinde Axioma seu Enunciatio propriè affirmata vel negata, vera vel falsa, necessaria vel contingens, & illa affirmata *κατὰ τὴν οὐσίαν*: univocaliter vera, *κατὰ αὐτὴν* essentialis seu homogenea, & Catholica, id est reciproca dicitur. Distinctio autem, quæ vulgò additur, proprii & figurati sermonis, ea à logica aliena est: itémque prædicatio seu modus enunciandi de filio Dei, Theologiæ proprius, & quidem singularis ac unicus est, ideoque in generali arte non *κατὰ τὴν οὐσίαν*. Cum igitur sola Axiomatum doctrina sit vera & perfectæ prædicationum doctrina: perniciofa tautologia de his separatim præcipiatur, ut iuventutis cogitationes variè distractæ, aliud in Prædicationibus, aliud in Enunciationibus scientiæ genus quærant, quod re ipsa idem & unicum est, ex Inventionis quidem affectibus pendens, sed Axiomatum legibus perfectè conformatum. Atque idem Argumentorum à summo genere, quod est ipsum. *Argumentum*

Prop. vel a.

per media, eorumq; differentias, ad infimas species Distributio ita accuratè à P. Ramo continuata est, ut omnes illorum affectiones, vires, ac differentia, in quibus primi Iudicii, id est Prædicationum fundamēta sunt, penitus cognoscantur. Est ergo ipsa Prædicatio nihil aliud quàm Enunciatio seu eius modus: cuius affectiones & genera sunt ipsarum Prædicationum affectiones, genera seu modi, ut loquuntur. Et quemadmodum quælibet argumenta inter se affecta prædicentur, id est mutuo enunciantur, id ex eorum affectibus, Axiomatum legibus docetur, nempe ut Consentanea affirmatè, Dissentanea negatè, & quidem ad eorum in Inventionem definitam affectionem, accommodatè enunciantur. Quemadmodum autem enunciata è suis partibus, hoc est ex argumentis, quæ enunciantur, eorumq; affectionibus distinguuntur & iudicantur, ut dicas esse Enunciatum ex causis & effectis, subiectis & adiunctis vel Effecti de causa, Adiuncti de subiecto, &c. sic vulgo ex argumentorum, seu Prædicabilium affectione dixerunt, prædicatio essentialis, causalis, & accidentalis, sed nimis angustè & improprie; quod illa Prædicationum, hoc est Enunciationum distinctio ex omnibus argumenti generibus ac differentiis sumi debeat, ut in Enunciationum doctrina explicatur. Sic enim tum generatim Prædicatio seu Enunciatio, aut enunciandi affectio Artificialis vel Inartificialis, prima vel orta, simplex vel comparata, consentanea, eaq; absoluta seu essentialis, aut modo quodam, vel dissentanea; tum speciatim enunciatio causalis, vel causæ & Effecti, item formalis seu formæ & formati effecti, item Adiuncti seu Accidentis & circumstantiæ, aut Subiecti & Adiuncti; item dissentanea, Comparata, Nominalis, Integralis, seu Integri & Membri, Generis & speciei, Definitionis, & denique Testimonij, ex argumentorum affectionibus, & porro è Iudicio Axiomatico, affirmata vel negata, vera vel falsa, &c. ut antè dictum, dici potest. Quamobrem, ut ex confusa Prædicationum doctrina quæq; ad suos fontes tandem remittamus; sic comparemus:

Prædicatio omnis, aiunt, est vera vel falsa.

S.

Hæc

*Prædicatio est
Enunciatio.*

*Prædicationes
ex omnibus ar-
gumentorum ge-
neribus.*

Hæc est communis Axiomatum affectionis diuifio.

Deinde vera Prædicatio primò est regularis, aut figurata, aut inusitata.

Hæc à Logica aliena est, nimirum ex distinctione Proprij è figurati sermonis, qua Grammatica & Rhetorica distinguuntur, deriuata; ad quam è Theologia humanæ rationi non subiectâ, singularis loquendi & enuncianti forma, additur. Itaque illa distinctio tum è generali artium distributione, tum è Grammaticæ & Rhetoricæ definitionibus, finibus & subiectis petenda est, & nominatim in Rhetorica ponitur: postremum membrum prorsus theologicum & singulare est: de qua nihil in generali arte, qua ex similium Inductione constat præcipi potest.

Prædicatio regularis esse dicitur, quæ congruat ad aliquem modum de quinque Prædicabilibus.

At verò etiam essentialis ex definitione, & causalis ex causis, iisdem auctoribus dicitur fieri. Item quæ figuratæ cum regularibus in interpretatione dicuntur congruere, vt tyrannus est lupo, id est, similis lupo. Nunc autem illæ prædicationes etiam regulares sunt, quæ ex Definitione, causis, & simili dicuntur fieri; cum tamen hæc argumenta Prædicabilibus non contineantur, nisi quod Simile accidentis nomine etiam confundatur, &c.

Ergo Logicè dicamus Prædicationem regularem, hoc est Enunciationem ex omnibus argumentorum generibus confici. Figurata prædicatio est Enunciatio modificata & ornata: quæ detractò ornatu clarioris iudicii causâ enunciabitur simplici & proprio sermone.

Secundò, vera Prædicatio est essentialis, causalis, aut accidentalis.

Dixi paulò ante ex omnibus argumentorum generibus, vt Enunciatorum partibus, in quorum affectionibus est vis coherentiæ vel discrepantiæ, Enunciationes distingui posse: vt aliæ sint causales, aliæ modo quodam consentaneæ, seu, vt ita cum Scholasticis loquamur, accidentales &c. vnde deinde Enunciationum distinctiones pendent, vt aliæ sint veræ, aliæ falsæ, aliæ contingen-

tes, aliæ necessariæ. Sed hæc vulgata distinctio & ad dicabil.
Prædicabilia accommodata, ratione argumentorum nimis angusta est, quia non est ex omnium generum affectionibus perfecta: deinde improprie ex argumentorum & Enunciationum quibusdam differentiis confusa est. Nam etiam si forma, formato, & Genus speciei, sit essentialiale, tamen hinc proprie Enunciatum *καθ' αὐτό*, essentialiale dicitur. Itaque prædicatio essentialis est Enunciatum *καθ' αὐτό*.

Causalis ex Inventionem à causis dicta, Enunciati propria affectio non est, nisi quatenus omne Enunciatum à partibus, id est, argumentis, quæ Enunciantur, ut supra dixi, nominari potest.

Accidental prædicatio contingens Enunciatum, quanquam nimis angustè, significat: quod hoc ex alijs etiam fiat.

Tertiò vera Prædicatio alia est necessaria, alia contingens. 3.

Hæc veri Axiomatis propria diuisio est: ideoque etiam & Prædicationi & propositionibus in Scholis tribuitur.

Quæ cum ita sint, satis apparet, prædicationum doctrinam peculiarem nullam esse; omnemq; materiam eorum nomine confusam, tum artium generalium distinctione, tum Logicæ partibus distinctè & perfectè, imo ad intelligendum & differendum conuenientissimè contineri.

P A E D. Postremò ad Demonstrationes Prædicabilia plurimum utilitatis adferre dicuntur. Nam cum ex sint ad Aristotelis legem propriæ affectionis ex causa prima & summa, qualis est Differentia: ideo distincta Prædicabilium doctrina necessaria est.

4. *Utilitas Prædicab.*

D I S C. De Demonstratione illa Aristotelica infra ad Syllogismum conferemus: sed cum nullum unquam legitimum eius exemplum repertum sit, frustra huc Categoriemata separantur. Attamen sit eiusmodi Syllogismus Demonstratio, cuius & partes antecedentes sint omnino necessariae, & cōsequēs necessariò ex Syllogistica dispositione effigiat: at illa partiū præmissarū necessitas est primi nēpe Axiomatici iudicij, quod è quibus Argumē-

*Conclusio per
Prop. 1. 61.*

torum generibus efficiatur, ipsa Axiomatum doctrina perspicue explicatur; atque illa argumenta huc etiam accommodatè in Inventionem definiuntur. Ergo & hinc Prædicabilium finis vanus est, atque è tota Inventionem quicumque hinc fructus spectatur, multò commodius deducitur. Quamobrem, ut hanc comparisonem concludamus. cum Prædicabilia naturæ generalia argumenta sint, ideoque ab antiquissimis Logicis Socrate, Platone, Aristotele & Cicerone in generali Inventionem collocata; cumque Inventio tota simplices voces seu singulas rationes, solas & per se consideratas, è quibus non modo Definitiones & Divisiones, quæ & ipsa argumenta sunt, sed & omnium generum Enunciationes, & hinc Syllogismi conficiantur, omnisque quoquo modo differendi materia petatur, cum tota inquam Inventio eiusmodi nudas voces, quæ generatim Argumenta nominat, consideret, suisque generibus primis ortisque accuratissime distinguat, omnesque adeo fructus illos, qui Prædicabilibus affinguntur, pariter & multò facilius præster: perniciosam tautologiam Porphyrius in Scholas induxit. multisque difficultatibus implicavit, categoriæ à generali Inventionem separatis. Imo ita Inventionem præstantissimis suis laudibus spoliavit, ut ea non amplius generale omnium rerum & verborum considerandum, suisque affectionibus distinguendum instrumentum, sed tertij tantum ad Syllogismum argumenti (quod inde etiam temerè integra sententia esse putatur) sedes & latebra habeatur. Taceo iam pœnè infinitas ex hac distractione confictas esse admonitiones & observationes. itémque vocum, categoriarum, & Argumentorum differentias ac distinctiones, utilitates, fructus & nescio quæ alia commenta, ad iuventutem potius inuoluendam, multisque annis torquendam, quam facile perspicueque erudiendam comparata.

Sed ut omnia sint luculentiora, breuiter Prædicabilia in Tabula comparabimus, & ad suos fontes reuocabimus.

TABULA

TABVLA PRAEDICABILIVM, AD LOCOS INVENTIONIS RELATORUM.

EX ALIIS DIAL.

AD RAMVM COLLAT.

PRAEDICABILIA seu rationes purae sunt communes voces, quae dicuntur de alijs rebus, & cognatis tituli vice tribuuntur.

(Principes Logici, Socrates, Plato, Aristoteles, Cicero, &c. hanc Inventionis particulam non separarunt, sed generali & naturali Inventionem omnes inveniendi vias, simpliciaque considerandi rationes compleri fuerunt.)

2. Voces ille aut de uno, aut de pluribus dicuntur.

De uno Individua nominantur, & rem dunt.

PRAEDICABILIA ista sunt omnino quaedam generalia Inventionis argumenta, & praecipue consentanea, partim prima, partim orta; sed & temere à generali Inventionem separata, & uspiam affectionibus confusa, usuque mutilata. Omnia autem argumentorum genera rebus ipsis in usu & tractatione, quasi tituli vice, & quidem rectis distinctisque affectionibus, attribuantur. Itaque ut omnia alia argumenta, ita & quinque illa in generali Inventionem, tum proprijs affectionibus distincta, tum uniuerso usu illustrata coniunctim multò commodius, quàm separatim extra Inventionem, distractis affectionibus, usuque mutilato docentur.

2. [Vocum illa in Proprias & Communes distinctio ex specialissime hoc est individuae speciei, & Generis affectione deducta illic essentiali affectione aliquid

S. iij.

pro-

Differentiae, Proprijs & Accidentis nominibus, diversarum affectionum argumenta confunduntur.

Individuum Ramo est specialissima species in Loco Distributionis.

EX ALIIS

duntaxat unam significanti, ut Moses, Paulus, Cerberus, &c.

Appellantur in Scholis termini singulares, suntque res vocesque singulae, siue proprio nomine exprimantur, siue aliter, ut pronomine Hic, ut hic lapis, hæc penna, &c. designentur.

Voces autem pluribus communes appellantur termini vniuersales: de quibus deinceps.

No.

AD RAMVM COL.

proprie singulare & vnius, vel generale & inferiorum commune est) ut in omnes res & voces, ita etiam in omnia argumentorum genera, eorumque singularia exempla, quæ sunt indiuidua suorum generum species, consideratione accommodari debet. Sed ea hic improprie, quippe distortis tum essentialibus, tum aduentitijs affectionibus, Prædicabilibus attribuitur, & quidem perinde ac si in Inventionem ita præciperes: Omnia argumenta vel sunt vnius, ut Indiuidua species, vel sunt plurium, ut reliqua omnia ad sua affecta applicata; quæ nimis distorta esset & impropria diuisio. Vnumquodque enim argumenti genus suarum inferiorum specierum, quarum infima sunt exempla, genus est: sed reliqua omnia argumentorum genera ad Indiuiduam speciem diuidendo accommodata, nullam cum ea communionem habent.

Adiunctæ qualitates etiam logicè in *Proprias* & *Communes* distinguuntur, sed longè secus, seruata Adiuncti affectione, non ex generis & speciei re-

spe-

EX ALIIS

AD RAMVM COLL.

3. *Voces communes de pluribus dicuntur: que vulgus vniuersalia, & Prædicabilia præcipuè nominat; ut sunt,*

*Genus,
Species,*

Differentia,

Proprium,

Accidens,

Nos à specie ordinamus.

specu; vnde Axioma speciale rectè in Particulare & Proprium diuiditur. Itaque talis Vocum distinctio indiuiduæ specei & Generis propria, in cæteris vocibus & argumentis aliena est.

3 (Omnia argumentorum genera sic de pluribus affirmantur vel negantur: eorum autem exempla sunt de vno, quippe indiuiduæ species. At non tali ratione, sed naturalibus, proprijs & ad vniuersum vsum accommodatis affectionibus ea distinguuntur.)

Genus & Species symbola sunt, simplicia prima comprehendentia, ideoq; in Distributione recte docentur.

Differentia formæ fructus est dissentaneo oppositæ.

Proprium Adiuncta qualitas est.

Accidens certum argumenti genus non est, sed quædam effecta, adiuncta & similia confundit.

[At Generis natura, quia causas complectitur, prior est.]

1. Species.

2. Genus docet Ramus in loco Dist. ca.

16. sed ante Totū & part, genera Integri membrorū, generum & specierum facta sunt.

Sic Ramus naturali ordine proceditur.

EX ALIIS

4. Species seu Forma, est id, de quo genus dicitur in questione, quid sit? ut de homine Animal: de candore color. &c.

(Nota species hic & statim etiam genus non essentiali significatione, sed externa, eaq; non in totū propria questione definiri. Itaq; excellens ad rerum naturam & vocum significationem explicandam fructus hic desideratur.)

Species est specialissima vel subalterna.

Specialissima (latine ultima seu infima) est quæ de individuis tantum, seu numero differentibus in nature questione dicitur: quæ semper est species, nunquam genus, ut homo de Catone, canis de Cerbero dicitur.

6. Sub

AD RAMVM COLL.

4. Genus est totum partibus essentiali: Species est pars generis: ut, Animal genus est hominis & bestie, &c. Homo Genus Petri & Pauli.

[Nota Genus hic accurate communi, quam significat, specierū essetia defini-ri, ut eius essentialis ad species affectio, & ita orta ac symbolica significatio intelligatur: unde tum rerum natura, vocumq; significatio inquiritur, omninoq; Distributionis ac definitionis vis intelligitur, tū axiomatis affirmati necessarii iudicium homogeneum distinguitur.]

Genus est generalissimum aut subalternum.

Species subalterna aut specialissima.

Generalissimum, cuius nullum est genus, ut in Inventionne Argumentum Genus est generalissimum omnium deinceps argumentorum.

[Ramus Generis & Speciei Definitiones, Diuisioneq; ad vitandam tautologiam coniungit.]

5. Sub

EX ALIIS

6. Subalterna, (latine interiecta) quæ diversa ratione & species, & genus esse potest, species quidem cum superiore collata genus cum inferiore. Talia sunt, Animal, Piscis, &c.

Genus est vox communis, seu notio, quæ de multis specie differentiis dicitur, in quaestione, quid sit? ut, Animal de homine, & bestia; ars de Grammatica & Rhetorica, &c.

Genus est duplex generalissimum & subalternum.

Generalissimum (latine summum) est quod cum supremum sit, nulliq; subiectum, species esse non potest, ut sunt Substantia, Quantitas, & reliqua Categoriarum capita, seu genera summa.

P.

AD RAMVM COLL.

6. Subalternum genus, ut Subalterna uem species, quod species huius, illius autem genus est: ut Causa species est argumenti absolute consentanei, genus autem materiae et finis, &c.

[Ramus Logicè Subalterna genera & species facit, quæcunq; inter generalissimum genus & Individuum interiecta sunt: alij pleriq; eam speciem seu genus, quæ Individui proxima est, nimis angustè speciem specialissimam faciunt, quod illis individuum, species non esse videatur: vide compa. ad Locum Distrib.]

[Sic & Ramus, sed naturali progressu supra.]

[Ramus breuissimè. Generalissimum, cuius nullum est genus.]

[Imo quæq; res summa cuique arti proposita generalissimum genus cæterarum specialium omnium sub illa comprehensarum, ut vox in Etymologia, omnium vocum: Argumentum in Dialectica omnium argumentorum, &c. Et sic Substantia seu Essentia in Physica sit omnium naturarum summum genus &c: sed certè plerq; aliarum Categoriarum ut Relatio, Actio, Passio, ubi,

S.v.

Si-

Genus quid?

Quotuplex.

EX ALIIS

Subalternum (latine interiectum seu medium) quod est inter sumnum genus & speciem ultimam interiectum, & species esse potest, ut corpus, animal, &c.

[Illa, de orta Generis & specierum affectione, philosophia, ad rerum naturam, verborumq; significationem declarandam, accommodatissima & lumen necessaria, ab alijs ita non consideratur.]

4. Differentiæ.

3 Differentia dicitur, quæ res inter se differunt.

Ea triplex est: communis, propria, & Specifica.

Com-

AD RAMVM COLL

Situs, Quando, Habitus, potius sunt subalterna Argumenti Logici genera.]

[Tautologia, quod cum subalterna specie rectè coniungeretur. Nimis autem angustæ etiam definitur, quasi sit tertium & ita deinceps ab Individuo.]

Genus & species nota sunt causarum & Effectorum, ut in animali est essentia corporea: quæ materia est ad species communiter attingens: tunc facultas rationis & sensus, quæ forma utè communiter ad species spectat &c.

(Differentia est fructus formæ, ut in loco formæ docetur: sed Dissentanea sunt instrumenta formas opponendi, ut differentiarum discrimina appareant; quæ admodum consentanea eorumq; symbola sunt unitatis, idètitatis seu conuenientiz instrumenta: Sed & comparatio aliquid discriminis facit.)

(Falsa hæc Diuisio est: quot autè Dissentaneorum genera, tot etiã differentiarum modi sunt, ut mirum sit, quosdã etiã ex omnibus argumentorum locis Differentias sumere: quasi non quæq; argumentorum genera illis dissentaneis formis differant.)

[Eius-

EX ALIIS

*Communis, est acci-
dens separabile, &
qualecunq; discrimē,
veluti quo tristis ab
hilaris, agilis à remisso
differt.*

*Propria, acci-
dens inseparabile, quo cy-
gnus à corvo candore
differt, &c.*

*Veraque fortuita
discrimina notat; quæ
ad hunc locum non
pertinent.*

*Maximè propria
seu specifica est, qua
species unaquæq; à
ceteris differt, quæq;
cum genere coniuncta
constituit speciem, ut
Animal rationale, id
est Homo.*

Hæc

AD RAMVM COLL.

[Eiusmodi exempla eius,
in quo sunt, adiuncta, inter
se, autem opposita sunt. Itâ-
que si alterum ex eodem
subiecto pellat alterum: ea
oppositorum est ex sua lege
cessio. Sin in diuersis spe-
ctentur subiectis; dissimilis
qualitas est ut hic peculiare
Differentiæ genus vnum
sit.]

(Adiunctum hoc est sui
subiecti, ut candor cygni;
nigror corui: quæ cum Dis-
sentaneorum legibus confi-
derantur, sunt aduersa ad-
iuncta, quibus sic cygnus &
coruus distinguuntur.

(Rectè; quia adiuncta
sunt: quæ inter se considera-
ta, aliquo Oppositorum ge-
nere dissentiant, ad diuersa
autem subiecta accommo-
data, etiam dissimilia fue-
rint. Atque ea est natura-
lis eiusmodi rerum affectio;
quæ ad differentiam eo mo-
do improprie cogitur.

(Hæc Logica forma est,
per quam vnaquæque res
est, id quod est, & à cæ-
teris differt. Ea quidem
ad communem Specierum
essentiam genere compre-
hensam, Accedens, eas
propria essentia vi in-
format, & inter se distin-
guit;

EX ALIIS

Hæc species definiuntur & diuiduntur : ut Homo est animal rationale : Animal est Homo vel Bestia : vel, animalium aliud rationale, aliud irrationale : cū Differentiæ pro Speciebus ponuntur.

Huius igitur Differentiæ duplex officium, constituere speciem, eamq, distinguere ab alijs diuidendo.

Postremò differentiarum aliæ generales sunt & latius patens, aliæ Specificæ & ultime, quæ angustius

Ad RAMVM COLLIGIT : sed non satis Logicè eius affectio ad Specie nominatim accommodatur, quæ, utpote causa, omnium rerum est communis. Sæpe res spectantur, non ut species, & tamen per causas. Cum autem Generum ac Specierum significatio & natura cōsideratur & distinguitur, huc Forma etiam adhibetur, ut in Generis doctrina traditum est. Itaque Forma in causis, affectione Effecti logicè docetur.)

Rectè : sed prior utilitas formæ, in Definitionis, altera in Distributionis doctrina locum habet, à separata autem formæ doctrina, aliena est, quæ omni enti & non enti quoquo modo arguēdo communis est.)

(Prius Formæ definitione, alterum Proprietatis cōsectario illi addito explicatur. Quod autem Genus in Species diuidatur, id in loco Distributionis cōmodè docetur.)

(Hæc distinctio Generum & Specierum propria, ad formam per se nihil attinet. Genus generalissimum, & sic proxima subalterna ordine omnia

EX ALIIS

gustius contrahuntur,
vixote ultima speciei
procreatrices. Sic A-
nimatum generalis for-
ma multis speciebus
conuenit homini,
bestiæ, arboribus:
sed Rationale, soli
homini.

AD RAMVM COLL.

omnibus inferioribus Spe-
ciebus conueniunt. Species
etiam Individuis proxima,
illis omnibus conuenit. Lo-
gicum autē præceptum est,
quàmque rem & vocem, si-
ue omne ens & non ens, suā
veram vel fictam habere for-
mam: vnde & quæque ge-
nera ac species sibi conueni-
entes, latas vel angustas for-
mas habere intelliguntur,
quæ sic in singulas inferio-
res species cum tota videli-
cet Generum essentia cadūt.
Itaque, *Animatum*, est forma
generis cuiusdam Physici
nempe concreti corporis, i-
deoque eius speciebus pro-
ximis, vt *Animali* ac *Plantæ*,
& hinc ea omnibus inferio-
ribus, cum tota Generis na-
tura communis est. Atque
inferiores species suas etiam
formas habent, quæ non
adscendūt ad superiores. Er-
go, cum & singulorum ge-
nerum gradatim suæ essen-
tiæ ac formæ, eæque totæ
speciebus inferioribus com-
munes sint, & Individuæ e-
tiam species proprijs præte-
rea formis constituentur, il-
lud formæ generale docu-
mentum est, *Omnibus rebus
suam formam esse*; hoc vero
Generis, *Eius essentiam pari-*

EX ALIIS

4. *Proprium.*

1. Ergo adiunctum est.

*

Illud in iudicio Axiomatico docetur.

4. *Proprium est inclinatio aut quiddā ad iacens, quod uni soli speciei semper, & omnibus eius individuis inest, & quod retro etiam vicissim cū specie * potest convenire, ut loqui & ridere soli homini convenit.*

Recitatur hīc admonitio de abusu vocabuli: quod quatuor modis sumitur.

Primo, propriū dicitur, quod uni speciei tantum, sed non omnib. individuis convenit,

AD RAMVM COLLIGITUR omnibus speciebus esse communem.

Proprium est qualitas subiecto præter causas adiuncta, quæ omni, soli, & subiecto convenit, ut homini risus, &c. (Sic P. Ramus rectè in Adiunctis qualitatibus proprium ponit, idque ad subiectum, non ad speciem (quæ ad genus affecta est) logicè refert. Et certè proprium est qualitas modo quodam non omnino essentialis: ideoque eius ad Subiectum affectio est, nō ad speciem, cuius cum genere affectio est essentialis.

Qualitas igitur adiuncta est accidens ad essentiā causis constitutam accedens: eaque in Propriam & cōmunē rectè in adiunctis distinguitur: illa est verè Propriū hæc continet & exempla pleraque Accidentis; hoc enim & Proprii nomine etiam multa effecta confunduntur.

(At vno modo verè Proprium aliquid dicitur: qui illius definitione exprimitur & distinguitur. Cætera exempla ad alia adiuncta vel Effecta pertinent.)

(Hoc ita quidem Homini proprium Adiunctū est, ut Bestiæ non cōveniat: quæ admodum ex omnibus argumentis

EX ALIIS

venit, ut fieri Heroicū bellatorem seu Herculis similem, soli homini, sed non omnibus Individuis contingit.

Secundo, quod omnis Individuis convenit, sed non soli speciei, ut esse bipedem.

Tercio, quod soli speciei, & omnibus Individuis convenit, sed non semper, ut canere.

Quarto, verè Proprium est quod toti speciei, soli & semper, omnibusq; eius Individuis, convenit, & tractatur de Specie in Quæstione, Qualis est, ut Ritus de homine, &c.

Discrimen Diff. & Pro.

Differentia significat partem constituentem, ut rationale significat mensem, quæ est pars hominis.

Proprium

AD RAMVM Colligementis quædam magis aliter propriæ dici possunt: sed non est Logicum modo quodā essentialē *Proprium*; ideoque hîc alienum est)

(Hæc particula quædam formæ in corpore, quia homini cum quibusdā bestiis communis est *Proprium* logicum non facit)

(Hoc quia corporis ad certum tempus adiunctum est, satis etiam generali adiunctorum definitione intelligitur.)

(Propriæ adiunctæ qualitatis definitio ab Ramo in adiunctis posita, huic respondet: Sed & distorta affectione ad Speciem, & improprie ad *Quale* vulgo refertur. Nā & propria qualitas ad subiectam causarum essentialiam accedit, & ad quale etiam cetera adiuncta pleraque, & alia quædam argumenta responderi possunt.

(Discrimina eiusmodi separata in artib. rectè traditis non requiruntur; quod ea definitionib. ac legitimis præceptis satis explicentur.)

(Rectè; Differentia enim est fructus formæ; quæ ipsa essentia seu eius potissima pars est: ideoq; extra Inventionem tradi non debet.)

Rectè.

EX ALIIS

Proprium quid sit, ut & reliqua argumenta, generatim in Logica traditur: sed quodnam illud cuiusq; entis proprium sit, itemq; quatenus alia etiam Adiuncta, ceteraq; argumenta, aliorum rerum magis vel propria vel communia id nominatim in verum disciplinis explicatur.

Arist. Philosoph. li. 5. ca. 30. & 6. 2. & 11. 7.

5. Accidens.

Proprium significat quiddam sequens rem constitutam, ut posse loqui, & videre, non constituunt hominem, sed sequuntur constitutionem.

5. Accidens, (συμβεβηκός, fortuitum, quod est adiunctum Substantia) est vox, quæ res naturis, seu subiectis inherentes notat: seu, quod sine rei, in qua inheret, interit, vel adesse, vel abesse dici potest. Non enim per sese subsistit, nec est pars essentia, sed in alio est mutabiliter.

Acci-

AD RAMVM COLL

(Recte: & ea causa est cur in Adiunctis ponatur, quod ad essentiam formam accedat, atque ita formæ & Adiuncti definitionibus, imo consentaneorum distinctione, absoluta & modo quodam, ipsiq; vocabulis multo melius illud discrimen exprimitur. Ex certè variaz illæ tum convenientiæ, tum differentiaz ac discrimina, quæ vulgò in artibus accumulantur, multo clariùs & rectiùs rerum artibus propositarum definitionibus, ac diuisionibus, quàm separatis illis præceptiunculis explicantur.)

[Accidens est vocabulum ambiguum: Aristoteli & sic Græcis omnibus significat fortuitum, infinitum, inordinatum, quod neque ex necessitate, neque frequenter eueniat, ut sit fortuitus efficientis modus. Porphyrius & cæteri in Prædicabilibus Accidentis nomine exempla quædam Effectorum, adiunctorum, & comparatorum, propria eorum affectione ad Speciem incommode distorta confundunt: quæ multo commodiùs in generali Inventionis distincte, nempe Effecta

EX ALIIS

*Accidens aut se-
parabile est aut in-
separabile.*

AD RAMVM COLL.

ad causas, adiuncta ad Sub-
iectum, cōparata, ad ea cum
quibus comparantur, relata,
traduntur.

(Hæc distinctio, ut & ex-
empla ipsa, ex diuersorum
argumentorum affectione
confusa, ideoque minus lo-
gica est. Generalibus enim
causarum & Effectorū Sub-
iectorumq; & adiunctorum
definitionibus docetur, qua-
tenus ea argumenta in rebus
coniuncta sint; & nomina-
tim adiunctorum nomen e-
tiam significat, ipsa non esse
essentialia; distinctioque
Propriæ & Communis adiuncti
huc etiam pertinet.

Ergo quælibet argumen-
torum affectio satis & pro-
priè docet, quatenus quæq;
res consentiant & coniunctæ
sint, vel quatenus dissentiāt,
& discrepent, idq; tum sim-
pliciter, tum comparatè. Sed
& rerum disciplinæ nomi-
natim docent, quæ cuique
essentialia, vel aduentitia
sint: quod generatim argu-
mentorum definitionib; di-
stinguitur.

(Adiuncta generatim de-
finitur, quibus aliquid sub-
ijciatur, & quæ præter essen-
tiam accedant, quod exem-
plis declaratur: quæ in suis

*Separabile, ut fri-
gus ab aqua, nutritia
à mente, latissia à
corde.*

Sic

T,

artibus

EX ALIIS

*Sic, Socrates di-
spuas, ambulat, scri-
bit, &c.*

*Inseparabile, ut
magnitudo a Substā-
tia corporea, calor ab
igni, humiditas ab
aqua, &c.*

*Utilitas Predica-
bil.*

*1. Discernit gra-
dus vocabulorum in
Prædicamentis.*

2. Profundus

AD RAMVM COLL.
artibus distinguuntur. Sic
Scientia seu notitia & igno-
rantia, virtus & vitium ani-
mæ adiuncta nominantur;
quia præter essentiam acce-
dunt; à qua etiam abesse in-
telliguntur posse. Ex quia
contraria sunt; hinc constat,
ea se mutuò expellere, &c.

[Ex Efficientis modis cō-
stat, naturales causas habere
naturalia effecta, volūtarias
voluntaria, necessarias ne-
cessaria, fortuitas fortuita:
vnde etiam quatenus ea se-
parari queāt commodius in-
telligitur.]

(An actu reque ipsa sepa-
rentur, an potestate solaque
cogitatione ad rerum disci-
plinas attinet. Logicæ pro-
prium est essentialia ab ad-
uentitijs, & in his propria à
communibus distinguere.
Sed videndum quæ Insepa-
rabilium exempla ad For-
mam, vel ad Proprium ad-
iunctum, quorum arctissi-
ma est affectio, pertineant.)

[Imo nulla est separato-
rum.]

[Omnia argumentorum
discernunt quasi libet rerum
& verborum affectiones; sed
illos Prædicamentorum gra-
dus multò commodius caus-
arum & effectorum, sub-
iectorum

EX ALIIS

2 *Profunt ad
Definitiones, & Di-
uisiones.*

3 *Profunt ad in-
dicandas connexiones
vorum: Nam erudi-
tè omnes proposi-
tiones in communi na-
ture ordine in hos
paucos modos incluse
sunt, Et ita hinc su-
mitur discriminè Præ-
dicariorum.*

4 *Profunt ad di-
indicandas necessa-
rias & Contingentes
Propositiones. Ne-
cessariæ enim sunt ex
specie, Genere, Diffe-
rentia, & Proprio:
Contingentes ex acci-
dente.*

Prædi-

AD RANVM COLL.
iectorum & adiunctorum,
ac Denique Distributionis,
& in ea Generis ac Speciei
doctrina distinguit.]

[At illæ non ex Prædica-
bilibus solis, sed etiam ex a-
lijs argumentis, ideoque in
generali Inuentione multò
rectius conformantur.]

(Imò quot sunt argu-
mentorum affectiones, tot
sunt fundamenta & modi
connexionum seu prædica-
tionum, id est argumentor-
um inter se enunciando-
rum, quorum formæ A-
xiomatum legibus conti-
nentur, vt consentanea affir-
mate, Dissentanea negatè e-
nuncientur. Atque hi perfe-
cti & ad vsum accommodati
sunt, illi non item; vt supra
comparatum est.)

(At Iudicium primum il-
las differentias Enunciatio-
num distinguit, & quidem
ex omnium argumentor-
um affectionibus, non ex
illis quinque tantum pen-
dent. Nam etiam ex Dis-
sentaneis tum necessariæ tū
contingentes sunt Enuncia-
tiones: Et nimis impropri-
um, contortum, coactum-
que est, nomine acciden-
tis, reliquas causarum &
T.ij. Effectorum

EX ALIIS

*Prædicationes i-
gitur hinc distingu-
untur.*

I. *Prædicatio a-
lia est vera, alia fal-
sa.*

II. *Vera est Re-
gularis, Figurata, vel
Inusitata.*

1 *Regularis, quæ
congruit ad aliquem ex
quinque, Prædicabili-
bus modum.*

2 *Figurata est
in sermone improprio
per Metaphoram, Sy-
necdochen, &c.*

3 *Inusitata, cuius
non sunt alia exēpla
in tota verū uniuersi-*

sate,

AD RAMVM COLL.
Effectorum, Subiectorum,
& adiunctorum, Compa-
ratorū, Notationis, & Con-
iugationis, Distributionis,
ac in ea Integri Membriq;
Definitionis, & denique Te-
stimoniōrū affectiones cō-
plecti, quæ videlicet, Gene-
re, Specie, Differentia, &
Proprio non continentur.

[Prædicatio est Enuncia-
tio seu Axioma, cuiusque af-
fectio: quæ tum affirmata
vel negata, tum vera vel fal-
sa, & quidem quatenus ex
arte facta, semper regularis
est; sed eius sermo seu ora-
tio, alia est regularis, alia fi-
gurata. Inusitata autem af-
fectio, quia vnica, singula-
ris, & filij Dei propria est,
non constituit Logicæ præ-
ceptum *κατὰ μέρος*, sed ha-
bet peculiarem in Theolo-
gia obseruationem.]

(Imo logica & artificiosa
prædicatio, id est Enuncia-
tio congruit ad aliquam ex
omnium argumentorum
generibus affectionem.)

(Ergo hæc Orationis in
Rhetorica, non Enunciatio-
nis in logica distinctio est:
vide cap. 14. De figura.

(Ergo Theologicæ pro-
pria, & quidem singularis,
in arte generali non consti-

tuit

EX ALIIS

tate, ut, Deus est
Homo.

III. Prædicationis alia est essentialis, alia causalis, alia accidentalis.

IIII. Prædicationum

verarum alie sunt necessarie, alie contingentes.

AD RAMVM COLL.

tuit præceptum prædicti præ-

(Hæc superuacanea est: quia deinceps Veræ Necessariæ, & contingentis distinctione continetur. Nam Necessaria Enunciatio his notis, De omni, Per se (quæ Essentialis) & Reciprocè, distinguitur. Causalis pro sua affectione Necessaria vel Contingens est, ideoque propriam Differentiam non habet. Accidentalis est Contingens.

(Axiomatis seu Enunciationis veræ hæc apertè propria diuisio est)

Nota in his Prædicationibus etiam Definitionum, Diuisionum & aliorum Locorum mentionem fieri, quorum doctrina tamen etiam distracta, tandem sequetur, ut hinc etiā defectus & confusionis argumentum manifestum sit.

Quæ cum ita sint, Prædicabilia ad generales Inventionis locos, vnde à Porphyrio frivolo argumento separata erant prudentissimè ab Rodolpho Argicola, & P. Ramo relata sunt; ubi eadem etiam Socrates, Plato, Aristoteles & Cicero, duce naturâ, collocauerant. Cætera, quæ Iudicii & cæterarum artium propria sunt, etiam è Iudicio & distinctis artibus multò commodius & paratius petuntur.

II. Q. An Categoria vel peculiarem artem, vel separatam Logicæ partem faciant?

Negatur à forma & fine:

Si Categoriae nec ad artium Leges sunt conformatae, nec verum Logicæ aut alterius artis usum habent: cerè neque peculiarem artem, nec separatam Logicæ partem faciunt. At priora.

Quia tum contra Leges mutilatæ, heterogeneis permixtæ, ac improprie enunciatæ, itemque præpositæ vspici collocatæ sunt, tum verum Logicæ aut alterius artis usum minime exhibent.

Ergo & posteriora.

CONTENTIO.

Ingressus.

P A R D. Quoniam nobis Categoricæ disputatio- nis repetitio in hanc horam proposita est: ego ex ijs, vt hæcenus feci, quæ in Schola copiosè disputata sunt, pauca in memoriam reuocabo.

Oppug.
Q.

Ego igitur, cum artium leges requirant, vt præcepta sint *ratio naturæ*, Categoricas legitimè conformatas esse ita à subiectis confirmo:

Propo.

Si tota rerum vniuersitas, & quicquid in ea constat atque mouetur, decem his tabellis siue classibus commodè includitur: non video cur categorica doctrina non sit *ratio naturæ*, & omninò perfecta.

Prosylla.

Nam cum omnia complectatur, satis de omni perfecta fuerit, vt nulla parte manca & mutilata sit. Et vt de omnibus rebus, ita etiam semper vera fuerit: neque enim hæc vniuersitatis machina & rerum natura ante suum finem mutatur, vt alijs temporibus alia & diuersa sit. Nunc autem tota rerum vniuersitas, & quicquid in ea constat atq; mouetur, categoricis classibus perfectè inclusum est. Nam quemadmodum Geographi totius terræ situm ac metas, & Oceani ambitum in suis tabulis artificiosè pingunt, vt sciamus quo in loco præcipue Ecclesia Dei fuerit; ita & sapiens antiquitas totam rerum vniuersitatem in decem Classes, tanquam in vrbes decem distribuit, & in ijs omnia distinctè spectanda proposuit, vt quasi

Assump.

Vit.

Stri.

Corse.

cuius

gines suis istis in urbibus suis legibus, suis moribus, & suo instituto viuerent: ac ne quicquam suâ categoriâ, suâq; urbe, in qua ei sedes datæ sunt, relicta, in alienam commigraret, sedulò cautum est. Cum enim prudentes illi viri vellent penitus vim & naturam omnium eorum, quibus machina mundi confecta est, sigillatim inspicere, penitusq; introspectas cognoscere? viderentq; id se consequi non posse si ita confusas, atq; inter se permixtas sinerent esse: hoc consilij cœperunt, vt seiunctas à se mutuo, & ex ea permixtione euolutas in classes eas digere-
rent, nec amplius paterentur, vnum genus cum alio permisceri, ne ea rerum, quæ Generis esset diuersi admixtio, cognitionem eorum moraretur atque impediret. Ac principio animaduenterunt, duo rerum genera esse, quæ plurimum à se distarent. Nam alterum viderunt ea potestate à natura præditum esse, vt per se, & suis viribus, absque cuiusquam subsidio posset *subsistere*, quod genus *Substantiam* appellarunt: Alterum, quod ipsum vi sua, nullo modo consistere; ac nisi ab eo genere, quod sua vi subsistere dixi, sustineretur, ne momento quidem in rerum natura permanere posset: cui generi *Accidentis* appellationem tribuerunt: quod tale est, vt semper *Substantiæ*, à qua sustinetur, & fulcitur, inhæreat. Ita enim naturâ comparatum est, vt *Substantia* suam nuditatem *accidentibus*, tanquam vestitu quoquam, contegeret, ac veluti coloribus exornaret; pro eoq; beneficio ea sustinendo ab interitu vindicaret. Quæ consociatio *Substantiæ* cum *Accidentibus*, quoniam cognitioni perfectæ & Substantiarum, & ipsorum accidentium obstaret: prudentes viri hoc naturæ vinculum dissoluerunt, *Substantiam* omni illo vestitu accidentium, atq; fuco illi detracto, nudâ, simplicem, & quæ nihil alterius generis admixtū haberet, in eâ Categoriâ, quæ *Substantiæ* appellatur coniecerunt. Et quoniâ plura genera sūt eius pluresq; formæ: non vtcunque, & absq; vlllo discrimine; sed distinctas à se mutuo, & in ordinem redactas, gradibusq; quibusdam constitutis, collocarunt: infimo gradu, & quasi ad pedes suarum formarum, quibus subijciantur, eas Substantias, quæ singulæ sunt & indiuiduæ, repo-

1. *Diuisio Categoriarum.*

Substantia.

Accidens.

Substantia nuda.

suerunt: secundum gradum species infimas tenere iusserunt: tertius, quartus & qui deinceps vsq; ad summū sequuntur, illis, quæ iam generū subalternorū, iam formarū vim induunt, gradus celsit: supremum illi tradiderūt, quod genus luminum appellatur. Quod quidem exemplo clarius erit: *Alexander, Philippus, Darius* infimo loco, & ad pedes hominis confederunt. supra eos ipse *Homo*: cui succedit *Animal*. hinc rursus *Corpus animæ particeps*: inde *corpus ex elementis mixtum*: supra quod *corpus ipsum* est. qui quidem gradus summo vicinus est; quem ipsa *Substantia*, tanquam princeps, & quasi parens omnium, quæ in ea Categoria collocata sunt, occupauit. Et quoniam diuersæ formæ & diuersa genera Substantiarum, sæpè eundem teneant gradum, ne inter se rixentur, interposuerunt inter eas differentias, veluti parietes quosdam, quibus à se seiungerentur, veluti cum *Homo, Bos, Leo, Equus, Lupus, Ovis*, & multæ præterea animalium formæ aliæ, eundem teneant gradum: placuit cuiusque certum spacium loci in eo gradu designari, ac veluti parietibus interpositis, vt quietè viuerent, eas disungere. Itaque *Hominem* à cæteris omnibus primum seiunxerunt interposito inter ea *Rationali, & Irrationali*, differentijs: vt *Rationale* omnia bruta ab homine excluderet, nec pateretur hominem suo deturbari loco: Irrationale vicissim hominem brutis commisceri non permetteret. Et quoniam *belluarum*, quas ab homine seiunctas diximus, variæ sunt & plurimæ species, eas quoq; à se mutuo seiungi placuit, interiectis inter eas differentijs, ne inter se permiscerentur, ne altera in alteram imperum faceret, ne *lupus ouem* dilaniaret, ne *gryphes equis* iungerentur, canibusque *timidæ* miscerentur *damæ*: Cuique igitur suus & certus locus, differentijs tanquam parietibus circumseptus, datus est. Assignarunt præterea cuique Speciei, quod & sola, & perpetuò obiret munus certum, quod *Proprium* appellarunt: vt *Homini* ridere, loqui, artes discere, numerare: quorum nihil vllam in speciem aliam, præter ipsum hominem cadit: ea autem quæ ab omnibus præstari possent, & quæ aliquando adessent, aliquando verò remouerentur ab ipsis, *Accidentia*

Differentiæ.

Proprium.

Accident.

&

& adventitium quiddam dixerunt. Hoc instituto Substantiarum ordine, atque ita à se distinctis, ut si simplices & absq; alterius cuiusquam admistione spectari possent; naturas earum, ipsi perspexerunt, & eos, quorum ingenia excolerent, spectatum admiserunt, ut vim & naturam nudarum rerum introspectas penitus cognoscerent: quam penitus cognitam ac perspectam litteris mandarunt, ad posterorūq; transmiserunt. Itaque nobis primum

cament.

Substantia
proprietates.

Perspectā & depictā naturā Substantiarum, ad alterum genus, quod *Accidentis* esse dictum est, animum flexerunt, ut itidem vim eius atque naturam prorsus perspicerent atque depingerent. Cuius cum nouem genera esse deprehendissent, nouem Categorias confecerunt, quibus ea genera diuersa includerentur, & ut à Substantia, ita à se quoque mutuò secernerent: ne si confusa esse finerent, cognosci ea & perspicere, altero alterius cognitionem, impediante, non possent. Primum itaque locum à *Substantia* *Quantitati* dederunt; quæ ea contineret *Accidentia*, quæ magnitudinem, extensionem, contractionem, multitudinem, paucitatem signarent. Secundum *Qualitati*: quæ affectiones tam corporis, quā animorum complecteretur. Tertium ijs, quæ *ad aliquid* dicuntur, quæ officia & mutuos respectus ad se rerum recipiunt. Quartum sortitura est ipsum *Agere*: cui omnia verba, quæ agere quidpiam significarent, subijcerentur. Quintus ipsi *Pati* datu: quod ea verba complectitur, quibus *Passio* designatur. Sexto loco consedit ipsum *Vbi*: cui locorum circumstantias subijci voluerunt. Septimo ipsum *Quando*: quod temporum differentias & adiuncta notat. Octauo *Situm esse*: quod rationes collocandi corporis indicat. Postremo *Habere*: cui omnis ratio vestiendi & ornandi corporis subiecta est. Facta igitur distinctione *Accidentis* in nouem Categorias: in tin-

Accidens.

2. *Divisio.*

Quantitas.

Qualitas.

Relatio.

Agere.

Pati.

Vbi.

Quando.

Situm.

Habitus.

*Gradus in
singulis reli-
quis Catego-
rijs.*

Differentie.

Propria.

Accidentia.

*Proprie-
tates.*

Conclusio

*Assumptionis
illustrata si-
milibus ex-
emplis.*

*Admonitio
de discrimine
Categoriarum
à reliquis ar-
tibus.*

*Discrimen
Prædicabili-
um & præ-
dicamentorum.*

gulis Categorijs eadem cura suscepta est, ut, quæadmo-
dum *Substantiæ*, tertio ordine in sua Categoria collo-
cæ essent, gradibusq; distinguerentur: idem in singulis
Accidentium Categorijs seruaretur, ut alia infimum,
alia medium, alia supremum locum tenerent: & quæ
dissidentia, eodem collocata essent gradu, differentijs
interpositis seiungerentur: utq; singula genera, & forme
eorum, sua propria, quæ obirent, officia, haberent: quæ
item aduentitia illis essent notarunt. Hac distinctione fa-
cta singulorum, natura rerum descripta est, ac quæ cuius-
que generis vis esset, quæ illi consentanea, quæ repug-
nantia viderentur, notatum est. Ita industria doctissimo-
rum virorum, decem Capitibus, vniuersam rerum natu-
ram distinxit, atque vim earum tenebris inuolutam, in
lucem protulit, oculisq; discipulorum propius spectandam
admouit; ut ex ea breui rerum descriptione scirent,
quid cuique generi rerum competat, quid ab eo alienum
sit. Sic Grammatici suam orationem in partes octo di-
stinctam explicant, singularum partium naturam & pro-
prietates describentes. Sic Medici Anatomiam corporis
humani faciunt: ut carne detracta, ossa & nervos omnes
perspiciant, nihilq; in corpore humano non perspectum
habeant. Est autem hæc rerum, quæ in Categorijs tra-
ditur, descriptio generalis, & quæ prima principia rerum
cognitionis tradit in genere earum vim depingens. Nam
illi exactior, & quæ à generalibus exorsa, ad minima de-
scendat, omniaq; ad viuum vsque refecet, in alijs scientijs
traditur.

Itaque ut tota hæc ratio & rerum distinctio melius
intelligatur, discrimen etiam Categoriarum à Prædica-
bilibus diligenter notandum est. Magna siquidem est
cognatio vocum Prædicabilium cum ipsis Prædicamen-
tis. Neque enim earum rerum vis, quæ Categorijs in-
cluduntur, absque Prædicabilibus explicari potest: &
Prædicabilia sine Prædicamentis neq; cognosci, neq; co-
seruari queunt. Itaq; illa in Categorias irrepunt, rebusq; ibi
locatis hærent. Sunt enim appellationes & nomina ea-
rum, quibus tanquam titulis consignantur. Cum et-
nim res in singulis Categorijs in ordinem reductæ esset, ac
veluti

veluti in urbibus, certis in locis, & gradibus collocatæ : cament.

placuit eis nomina dari, quibus appellatæ à se mutuò se-
cererentur: ac veluti titulis certis consignarentur: itaq;
ea, quæ singula sub sensum quempiam cadunt: quæque
sola diximus, & nasci & interire, indiuidua vocarunt: vt
hoc nomen, atque hunc titulū perpetuò retinerent. Quæ

Indiuidua.

Infima

Species.

autem proximè indiuidua consequerentur, ex eisquæ,
mente & intellectu conficerentur, infimas species & for-
mas: quemadmodum illa, quæ supremum in Categoria
incedissent locum summa genera apellarunt. Quæ verò
inter infimas species, atq; genera summa consedissent:

Summa genera.

Subalterna.

Differentia.

partim genera subalterna, partim species vocari placuit.
Ea porro quibus à se mutuò secererentur, differentia
dictæ quemadmodum ea officia, quæ vni tantum speci-

Propria.

ei attributa, alijs nunquam competerent, propria. Nam
illa quæ passim omnibus communia essent, quæque pos-
sent & inesse eis, & abesse, nullo earum incom-
modo, Accidentia. Atque ita ijs sex vocibus, quasi ti-
tulis rerum, illa multitudo in classibus categoriarum
conclusa, consignata & distincta est. Quicquid enim in

Accidentia.

serie Prædicamentorum repertum fuerit: id necesse est
vno ex his sex nominibus, quæ Prædicabilia dicta sunt,
appellatur. Atque equidem inde facile est videre, inter
decem Prædicamenta, & Prædicabilia quod discrimen
sit. Prædicamenta sunt rerum receptacula, siue res in or-
dinem digestæ: Prædicabilia verò, rerum earum nomi-
mina, & appellationes: quæ dissolutis illis, manere non
possunt. Neque enim quicquam speciei appellationem

Affectio Præ-

dicabilium ad

res ipsas &

inter se.

retinere potest: nisi habeat genus, cui subiiciatur: neque
genus id rectè dixerimus, cui desunt species, in quas di-
stribuatur, & de quibus prædicetur. Sunt enim voces

Prædicabiles ex eo genere, quod earum rerum est, quæ
ad se mutuò referuntur, & in comparando sunt: quæ rela-
tione vulgò dici solent. Neque enim simpliciter species,
sed generis species dicitur: & vicissim genus, speciei ge-
nus, vt Pater, filij pater: & filius, patris filius. Sic & diffe-
rentia propriaq; cum suis comparantur formis: sic ac-
cidentia subiectis rebus. Nam accidens est rei subiectæ

acci-

*Compl. per
Relatum axi-
oma repetito
argumento.*

Propug.

*1. Non esse
artem.*

*Propos. de
Definitione
& Parti-
one.*

accidens: & res subiecta, accidentis subiectum. Quæ qui-
dem comparatio, quoniam ex ordine rerum, qui in Ca-
tegorijs est, oritur: dissoluto eo ordine rerum, compara-
tionem quoq; hanc, atq; hunc mutuum Prædicabilem
ad se respectum dissolui necesse esset, quo dissoluto, ea
interire oporteret. Ea enim vis eorum est, quæ ad aliquid
dicuntur: ut vno sublato, alterum quoq; tollatur. Quæ
cum tota rerum vniuersitas, & quidem distinctis ex na-
turarum rerumque discrimine generibus, partitè certis
gradibus Categorijs ita, ut dictum est, comprehendatur:
non video cur ea doctrina non sit *et parato*, & ad reliquas
leges legitima.

Disc. Pulchrè quidem ista dici, & Categoriarum sic
bellè demonstrari videntur: sed age videamus quibus le-
gibus illa perfectio metienda sit. Ego verò, ut proposui,
Quæstionis confirmationem persequar, *Categorias gen-
eralem verà vllius artis formâ constitutas non esse, ideoq; nec
logicam primariamq; argumentorum, nec secundariam rerum
ipsarum Inventionem legitimam completi, & sic à vero u-
su omnino discrepare ostendam. Tu si quid incidat, contra co-
parato.*

Primum igitur Categorias veræ artis legibus con-
formatas non esse sic efficio:

Quæ tractatio à Definitione summo Methodi capite
non proficiscitur, nec per Partitionem progreditur: ea legi-
tima artis conformatio non est, nec ideo scientiam, sed
ignorationem parit. Omnis enim scientia Definitione
paratur, ait Aristoteles 17. cap. 2. Posteriorum. Et hinc
Methodus ac artificiosa doctrinæ dispositio, primo loco
Definitionem expetit: qua ut totum propositum quasi
vno essentia fasciculo comprehenditur, sic propositus fi-
nis, ad quem tota explicatio dirigatur, tanquam scopus
præfigitur. Partitio autem deinde, si res partibus constet,
requiritur, ne confusione rerum fluctuet, sed certa or-
dinis ratione tota procedat tractatio. Nec vaga hic,
inconstans & incerta Definitio, Partitionem admittitur,
sed quæ legibus de singulis artium præceptis confor-
mis sit & consentanea. Testis Aristoteles, qui sic arti-
um præcepta indubitatis Philosophiæ principijs ac legi-
bus

bus examinari iubet.

dicamen.

Nunc autem & Definitio, & legitima Partio in Cate- *Assum.*
goriarū tractatu desideratur: cum nec quid Categoria sit *Et Definit.*
explicetur, nec vera eius genera & species distribuuntur. *Et Partis de-*
Imo non solum quid hic definiatur aut doceatur, nesci- *fiderari.*

tur, sed ne titulus, quidem operi præpositus intelligitur. *Solus*
Et cum in hoc libro nec Categoria in vniuersum, nec
in partibus sigillatim, quid sit explicatur aut definitur,
tum aliter vsurpatur, quàm necesse sit ad libri titulum
intelligendum. Nam in capite de Substantia categoriæ
nomen bis vsupatur, sic: *Omnes autem ab his Categoriæ, id*
est attributiones aut indiuiduis attribuuntur, aut speciebus: à
prima autem Substantia, nulla Categoria vel attributio est.

Duobus autem locis in capite de Qualitate, in sententiã
libri titulo congruentem legitur, sic: *Id autem manifestum*
sigillatim subducenti alias categorias: ut si est iniustitia iniusti-
tie contraria; qualitas verò iniustitia: Qualitas utiq; etiam in-
iniustitia; nulla enim aliarum categoriarum iniustitiæ congruit:
Nullo præterea loco nomen Categoriæ in hoc libro le-
gitur. Definitio igitur Categoriæ hinc requiritur, nec in
toto libro animaduertitur.

Quapropter efficitur Categorias legitimã artis for- *Compl.*
mã minime constitutos esse. Ad ea vero, quæ tu pro Ca-
tegorijs attulisti, deinceps respondendi locus erit.

PARADOXUM. Multa sunt, quæ commodè ad tuam illam ar- *Oppug.*
gumentationem responderi possunt. Primum Methodus, *Antec.*
quæ in suo Organo explicando vtitur Aristoteles, *Conseq.*
est: quæ à simplicissimis progrediens ad composita, in-
itio definitionem non requirit. Itaq; Propositio tui Syl-
logismi hinc aliena est, quod ea ad *ἀναλυτικὴν* & *ἐπιστημὴν* Me-
thodum pertineat.

DISCUTIO. Imo verò illa excusatio aliena est: quia de Me- *Propug.*
thodo supra dixi, eã reuera vnicã esse, omniumq; artium *Antec.*
& rerum, quæ perspicuè docendæ sint, communem. Et ea
certè in artibus à simplicissimis ad composita, vt in
Grammatica à simplicibus vocibus ad coniunctas, in
Dialectica à simplicibus nudequæ cogitatis argumen-
tis ac terminis, ad axiomata ex argumentis composita,

& hinc ad Syllogismos ex axioma dubio & tertio, argumento factos, & inde deniq; ad Methodum ex axiomatum, suo vel Syllogistico iudicio manifestorum, multitudine ordinatam, progreditur. Attamen simplicia illa non sunt singularia exempla, nisi quatenus ea illustrandi causa adhibentur, sed vniuersalia præcepta de minimis arti propositis rebus, ideoq; vniuersalis etiam Definitio, qua, quid sit quod explicatur, & quò omnia referatur, apertè constituatur necesse est. Eà enim prætermissa, simplicia quidem vtrumque traduntur, sed tamen quæ illorum communio sit, & quorum resdant, ignoratur: qua obscuritate quid in artibus, quæ perspicuitatis luce commendatæ esse debent, fædus esse potest? Quare nec quanquam hoc tempore tam iniquum esse spero, qui non velit in legitima doctrina initio definitionem adhibendam esse.

Conseq.

Oppug.

A voce ipsa.

Assum.

Prior pars.

P A R D. Sed & Categoriarum vox satis perspicua erat, vt nullam requireret definitionem: quia apertè significat *Attributa*, vt Cicero appellat. quòd sit eorum quæ alijs attribuuntur doctrina: qua Aristoteles res simul & voces ingeniosè complectatur. Itaq; decem omnium rerum summa genera tanquam classes constituit, quorum primum essentias seu naturas, quæ sua vi subsistant, reliqua nouem Accidentia & essentijs inherencia adiuncta, ut ita significant, vt quodquæ summum apto & conuenienti nomine res verbaque sibi subiecta complectatur, quæ sub eodem gradatim distributione ab ipso continuatà per media eorumquæ differentias, ad infima vsque indiuidua, hoc est ad singularia cuiusque generis exempla distinguantur. Sic Substantia prima Categoria, est omnium substantiarum generalissimum genus, à quo fit per media gradatim omnia, ad infimas & singulares essentias, vt ad Petrum, Paulum, Bucephalum, hanc arborem, gemmam, aliamuè rem indiuiduam, propriam & singularem, descensus. Sic quantitas quantitatū, Qualitas qualitatū omnium ad singulares quasquæ classis & distributa comprehensio est. Summum itaque quodquæ genus, quia propriè de proximis medijs & communibus de reliquis omnibus *ex. m. p. p. m. p.* id est attributione

Prop.

dicuntur & ut loquuntur, prædicatur, ideo Categoriarum nomen satis perspicue talem generum, quæ alijs attribuuntur, doctrinam significabat, ut operosa definitione opus nihil esset. Atque hinc Aristoteles obiter aliquoties alijs in locis, oblata ex proposito occasione, ad illam apertam Categoriarum significationem respiciens, ita loquitur, quasi definiat, & vocem interpretetur. Immo nominatim in ipso Categoriarum libro explicationem & certas regulas ad illam significationem quasi omnibus satis notam accommodat, ut capite tertio ad Categorematum, id est argumentorum, quæ alijs attribuuntur, ordinationem, duæ Regulæ statuuntur, sic :

1. Quando alterum de altero dicitur, ut de subiecto: quæcumque dicuntur de dicto, totidem etiam de subiecto dicuntur.

2. Heterogeneorum nec inuicem sibi subiectorum differentes specie etiam differentia sunt. Item cap. quarto: Eorum quæ secundum nullam complexionem dicuntur, unumquodque significat vel Substantiam, vel Quantitatem, vel Qualitatem, &c. Sic enim Categoremata, quæ de alijs dicuntur, diuiduntur in decem Categorias, id est attributionum classes. Ergo loquitur Aristoteles de doctrina, quæ ipsâ voce satis nota, & tum in Scholis fuerit, & deinceps esse potuerit: nempe quod

Categorematis homogeneorum ordinatio & descriptio per generalissimum subalterna & specialissima. Et sic Porphyrius Aristotelis interpres, ipse definiuit, atque exemplo

Substantiæ per genera & species diuisæ id demonstrauit, ut Substantia summum sit genus, à quo per intermedia & subalterna genera, ad specialissima descendatur. Atque Aristoteles ipse, ut ante cœpi dicere, alijs etiâ in libris obiter in hanc explicationem incidit: ut primi Analytici capite vicesimo octauo, cum à copia propositionum describenda ad Categoriarum descriptionem recurrit, summo genere inuisque & indiuiduis omisissis, admonet media sumenda esse. Itaque aperte etiâ illâ Categoriarum significationem expellit.

Similiter primi posteriorum capitibus quinque, decimo quinto, decimo sexto, septimo, octauo & nono, dum hanc questionem,

Arist. interpres prædicament. Categ.

Quid Categoria. Porphyrius de prima.

Aristoteles ipse.

An Indiuiduis summo q; genere positis & finitis, media sint infinita?

Disputat, aperte illam Categoriz significationem & ordinationem ad illam Questionem applicat.

Postremò primi Topici capite septimo, cum decem Categoriarum genera, ad Questionum doctrinam, enumerasset, addidit, Semper enim accidens & Genus, & Proprium, & Definitio, in vna harum Categoriarum erit. Omnes enim ab his enuncationes, aut quid est, aut quale, aut quantum, aut aliam quandam Categoriam significant. Hic locus etiam loquitur Categorias comprehensiones esse Categorematum, nec rei cuiusquam categorema esse, quod in aliqua Categoria non comprehendatur. Quamobrem licet Categoria definita non sit initio disputationis & institutionis deategorijs susceptæ: attamen sententia & intelligentia, cum ex ipsa voce satis manifesta esset, etiam ex illis Aristotelis locis declarari potuit, ut postea à Porphyrio factum est. Atque ideo illud, quod tu exaggeras, omittæ definitionis vitium vel nullum, vel omnino leuissimum est, ut in tanto Philosopho reprehendi non debeat. Quod verò ad nostras Scholas attinet, ne conqueri aliquis possit, Categoriz perspicue etiam à nostris Philosophis definitæ sunt:

*Compl.
Prior.*

*Affirm.
Altera pars.*

„ Prædicamentum est ordo generum & specierum sub uno ge-
„ nere generalissimo, quod aut Substantiam, aut Accidentali-
„ quod significat. Item, Prædicamenta seu Categoriz sunt vo-
„ rum omnium summa quedam capita, quibus res simplici
„ verbis expresse continentur: sine ordines, in quibus res vniu-
„ generis digestæ collocantur; qui duplici discrimine distinguan-
„ tur, Substantia & Accidente. Ac Substantia quidem pri-
„ mus locus iure datus est; Accidentium verò multiplex varie-
„ tas nouem classibus distincta continetur. Substantia velut
„ Subiecto inheret accidentia: quæ sine illo constare per se ip-
„ sa nequeant: quandoquidem nullum reperiri potest accidenti
„ substantia seiunctum, nec ulla vacans adherentibus substan-
„ tia, &c. Item sic, Categoriz sunt decem summa genera rerum,
„ seu classes, quibus res vniuersæ certo ac naturali ordine di-
„ stribuuntur, &c. Vides quod Categoriarum voce aperte
„ significabatur, id perspicuis etiam definitionibus expli-

ari, ut si ab Aristotele hic aliquid präteritum dici que-
at, ab alijs id abundè compensatum negari non possit. *Compl. altera.*
Quare si & vox Categoriarum satis apertè sententiam *Propo. con-*
& intelligentiam huius doctrinæ significabat, ut etiam *nexa ad con-*
alijs in locis aliter ab ipso Aristotele explicata erat; & à *clm. applicata.*
nostris logicis perspicua etiam definitio suo loco adhi-
bita est: vitia hæc & incommoda Aristoteli vel nulla vel
perparua omnino, alijs vero omnino nulla exprobrari
debent.

Disce. Sæpè hoc mihi cauendum esse video, nos *Propug.*
nihil ad ignominiam cuiquam exprobrare, sed de philo-
sophicis rebus scholastico more in vtramque partem di-
sputare. De voce igitur ipsa primùm respondeo nomen
huius doctrinæ non minus incertum fuisse, quàm rem
ipsam. Nam cum Aristotelis libri auctore Sylla publi-
cati essent: liber hic videtur sine titulo & nomine fuisse. *Nomen incertum.*
Itaque Adrastus, vetus interpret, τὰ κατὰ τὰ μὲν nomina-
bat: alij aliter. Quare cum sine titulo fuerit: vocis ex-
cusatione nulla uti possis. At verò in ipso Organo *Assump.*
κατὰ τὰ μὲν καὶ συζητήσεως nomine nonnunquam significatur: Sed *Propos.*
in Philosophia prima varium est hoc nomen: Primo ca-
pite decimi, Categoriarum entis dicuntur: primo & quar-
to septimi vocantur κατὰ τὰ μὲν: item κατὰ τὰ μὲν primo
septimi, ut capite primo tertij physici: sæpissimè ve-
rò κατὰ τὰ μὲν κατὰ τὰ μὲν, formæ Categoriarum, ut sexto &
septimo quinti, secundo sexti, primo septimi, decimo
noni, tertio decimi, nominantur, ut P. Ramus ostendit.
Nunc quæ tu doctrinæ rationem ex illis vocabulis col-
ligas, si maxime præfixa ea fuissent? Certè συζητήσεως *συζητήσεως*
statè seriem & ordinem rerum significauerit: sed ex nu-
da voce non intellexeris, esse homogeneorum descriptio-
nem per generalissimum, sub alterna, infima, & quidem
non vnus alicuius artis, sed variarum. Philoponus in r.
Post. interpretatur συζητήσεως τὰν ἀπὸ ἐνός οὗ γένεσιν κατὰ τὰ
μὲν οὐρανόν, ἐνὸν οὐρανόν, σῶμα, ἡμετέρας ζώων, λογικόν. Talis inter-
pretatio certi aliquid ostendat, sed tamen id vnus artis
sit, an plurium, non satis explanat. Συζητήσεως similiter *Συζητήσεως*
translatè cognatorum seu consentaneorum explicatio-

*κατηγορία**Argumenta.**Res.**Verba.**Compl.**Ramus Sch.**Dialect. lib.**4. cap. 1. &**Sch. Meta-**phy. li. 1. ca. 5.**F. H. Dial.**lib. 1. cap. 29.*

nem significauerit; sed an vnius artis, an verò diuersarum, & an rerum ipsarum, an vero argumentorum, non satis etiam intelligitur, nisi dilucida accedat definitio. *κατηγορία* in foro significat accusationem, vt *κατηγορία* accuso & arguo: vt videantur hæc vocabula primum ex forensibus contentionibus ad Dialecticam translata esse, sitque *κατηγορία* commemoratio, *κατηγορία* aliquid de alio commemoro: & sic *κατηγορία* argumentum, id quod de alio commemoratur & dicitur; *κατηγορούμενον* prædicatum, vt vertit Boëtius, quiddam commemoratum de aliquo. Sed Categoria etiam, id est, accusatio vel commemoratio, non satis huius doctrinæ vim & rationem exprimit, nisi explanatiùs definiatur; cum etiam longè secus tum simpliciter per consentanea & dissentanea, vel comparatè, per paria, imparia, similia, & dissimilia, tum per nomina, distributiones ac definitiones, itémque per testimonia aliquid de aliquo commemoretur. Verum quia *κατηγορία* generatim & Logicè argumentum significat: certe & Categoriæ nomen logicam argumentorum doctrinam complectatur necesse est. At rerum aut verborum etiam doctrina esse dicitur: aut certè res cum argumentis confunduntur. Quomodo igitur *κατηγορία* illam confusionem absque definitione significabit? Ergo titulus & vox hîc minimè satisfecerit. At verò, ais, tum Aristoteles ipse satis alijs in locis explicuit, tum Porphyrius alijsque interpretes, & nostro seculo clarissimi Logici perspicuè omnino definiuerunt. Sed, inquam ego, quomodo obscura & intricata confusio satis perspicuè defini queat? Legitima doctrina recipit legitimam & perspicuam definitionem: confusio & permixtio obscura non item. Si perspicuè definita fuisset, fortasse tam mirabiles Nominalium & Realium motus, qui Regum auctoritate essent componendi, non excitasset. Alij primariam argumentorum, alijs secundariam rerum, alijs verborum Inventionem & genera esse cõtendebant: nec desunt nostra memoria, qui Categorias ad Dictiones pertinere affirmant. Sic enim scribunt: Categoriarum disciplina, neque ad res, neque ad rerum ordinem describendum pertinet, quemadmodum

modum vulgò in Scholis traditur: sed ad Dictiones tan-
tùm, & attributiones & vocabula: vt eorum summa ge-
nera illis tanquam certis notis cognosci possint. &c. Sed
magna pars, summa rerum genera seu classes esse statuit:
quidam tamen etiam ita ambiguè, ordinem generum
& specierum sub vno genere generalissimo, definiunt, vt
& de Argumentis, & de rebus vel de verbis intelligi pos-
sit. Nam & argumentorum in Inuentione doctrina
est ordo à summo genere (quod est *Argumentum*) per
media ac subalterna, ad infimas species; & in Physicis
Ethicisque talis etiam rerum suis vocabulis expressarum
tractatio est; & in Grammatica denique similis est Di-
ctionum per adsignificationes ac fines methodus. Et
quidam affirmant, veterem libri titulum fuisse *τῶν
καθόλου λόγων*, id est de vniuersalibus seu generalibus ca-
pitibus: qui titulus potius de argumentorum quàm de
rerum verborumquè doctrina intelligi potest. Nam ar-
gumenta omnino sunt vniuersalia capita quibus omnes
res in vfu appellantur & distinguuntur. Quanquam e-
tiam sua rerum ac verborum in suis disciplinis sunt ge-
neralia capita à quibus per media ad infima descenditur:
sed hæc sunt logicorum illorum exempla, ijsque ordi-
nantur & distinguuntur, vt alia Definitiones, alia Distri-
butiones, alia aliarum proprietatum explicationes no-
minentur, non quidem definiendi, diuidendi, aut cate-
gorum argumentorum doctrina, sed exempla in rerum
vel verborum doctrinis posita. Ergo nec vox seu titu-
lus, nec definitionis illæ legitimè quod Categorijs com-
prehenditur, exprimunt. Si dicimus Rerum ipsarum
classes esse: cur non etiam verborum sint? Nam verba
sunt rerum notæ, nec res sine verbis, nec hæc ab illis seiun-
cta rectè doceri possunt. Verborum significationes ex re-
bus, quibus imponuntur, obseruantur & distinguuntur:
& res per verba notantur & significantur. Atque tota Lo-
gica dicitur esse omnium seu rerum seu nominum. Sin-
gitur verborum Categorias esse dicimus, conuincimur,
verba à rebus separari non posse, nec eorum posse, nisi ra-
tione adsignificationum in Grammatica, distributio-
nē talem qualis est in Categorijs, sine subiectis rebus quæ

Compli

Connexiones &
Categoriarum
Subiectis.

potius quàm verba distribuuntur, institui. Cum ergo definis rerum genera, dubitandi occasionem præbes, finitè etiam verborum: cum autem vocabulorum & verborum attributiones ordinesque facis; mirabilem inanum verborum à rebus separationem instituis, verbisq; tribuis, quod rerum omnino proprium est. Si vero utrorumque partitiones nominas: non tamen omne genus rerum verborumque complecteris, & nihilominus aliena, nempe argumentorum altiora genera cum inferioribus rerum generibus permisces. Sin denique primariæ Inventionis genera definis: ea nec omnia, nec visitatis appellationibus, nec naturali affectionum ordine hîc traduntur, & tamen cum rerum partitionibus permiscetur. Vnde efficitur, Categoricam doctrinam, quoquo modo sumatur, & in legem *κατὰ τὸν* esse inconstantem ac imperfectam, & in legem *κατὰ τὸν* alienis permiscitam; idèoque legitima definitione nec explicatam, nec commodè explicari posse.

Oppug.

P A R D. Ne longiores hîc simus, de verbis hoc vnum obijciam, quòd, cum sola indiuidua verè existant, cæteri rursus generum gradus videantur esse verborum, nò ipsarum rerum. Nam quomodo rerum esse queant, si res, extra indiuidua, nullæ sunt?

Propug.

Comp.

Ergo non vera est.

D I S C. Nos an Categoriarum rerum vel verborum sint, iam non disputamus præcipuè, sed Definitionem aut omnino desiderari, aut commodam non haberi asserimus, ut eas artis formâ conformatas nò esse ostendamus. Attamen de speciebus & generibus supra Indiuidua collocatis respondeo, ea non esse inania symbola (nam quòd illa pertinerent) sed esse indiuiduorum communes essentias, verbis eò accommodatis expressas. Et quoniam quædam viciniora indiuidua plures, quædam verò remotiora, pauciores essentielles proprietates communes habent: hinc ordines Generum & Specierum distincti sunt, ut ab inferioribus plures proprietates complexis, idèoque angustioribus, ad superiora pauciores significantia, idèoque latius patentia adscendatur. Sic Petrus & Paulus communes essentielles proprietates habent, *corpoream essentiam, animatam, sensibus & ratione præditam*: idèoque proxi-

proximum genus habent, *Homo*, qua voce talis essentia significatur. Porro cum singuli homines, singulaeque bestiae corporea, animata ac sensibus praedita essentia constent; sed homines etiam ratione praediti sint, qua bestiae carent: ideo singulorum hominum & bestiarum genera, nempe *Homo* & *Bestia* habent vnum genus, nempe *Animal*, quo communis illa essentia, nempe corporea, animata, sentiens significatur: & ita deinceps. Vnde intelligitur, vocabula in illis gradibus non poni inania (nec enim sine significationibus gradus distingui possunt) sed quae essentias minus vel magis communes, & quidem quae reipsa in indiuiduis existant, significant.

PAED. De secundo artificiosa Methodi capite deinceps videamus: nam Partitionem etiam ad Artis formationem accuratam non esse asserabas. Mihi vero in vniuersalem rerum, qua omnia continentur, & in hanc Categoriarum partitionem, qua omnia decem classibus includuntur, intuenti, Distributio illa accurata esse videtur; praesertim cum ab eo vocabulo, quod inter omnia in rerum natura primum est, videlicet *ENS*, per Dichotomiam ea deducatur, hoc modo:

ENS aut est *Substantia*, aut *Accidens*.

Substantia est ens, quod reuera proprium esse habet, nec est in alio, ut habens esse à subiecto, &c.

Atque haec Categoria vnica est.

Accidens est quod *Substantiae* velut subiecto inhaeret, sine qua per se consistere nequit: Eius sunt nouem genera, *Quantitas*, *Qualitas*, *Relatio*, *Agere*, *Pati*, *Vbi*, *Quando*, *Situm esse*, *Habere*. Certè ego nihil in rerum vniuersitate video, quod illis generibus non commodè includatur. Quod cum ita sit, cur non sit legitima partitio eundem non video.

DISC. Intelligo sic priscos Philosophos res vniuersitatis, ut in suis Scholis disputabantur, contemplatos, eas ita distinxisse, ut primum *Res* & *naturas* per se consistentes, tanquam subiectum seu causam; deinde res vel illis inhaerentes, & attributas, vel ab iisdem profectas considerarent; & has tum à primarijs illis, tum inter se generibus ac nominibus distinguerent: ut ita

Oppug.

De Distribu-
tione Catego-
riarum.Compl. cum
Ass. iuncta,

1.

2.

Prop. vel.

Propug.

Substantia res & naturas, quæ per se constant, tanquam Domina & Regina cõplecteretur: cæteræ res aduentitiæ, vel illius vi effectæ, tanquam ministræ communi *Accidentis* nomine significarẽtur. Neque illis clãsibus vtiũque res pleræque, quæ deinceps vel etiam antè in diuersas artes distinctæ sunt, includi nego: sed eam Distributionis accuratationem, quam legitima ars requirit, hîc desidero. Quod dum ostendo, eadem opera hîc legitimam nec Argumentorum primariam, nec rerum secundariam Inventionem esse demonstrabo, & quidem hac à Categoriarum subiectis ratiocinatione.

Propos. con-
nexa trimẽ-
bris.

Sic Categoriæ legitima Artis distributione constant, ea est, vel omnium summa altissimaq; nempe logicorum argumentorum, ut sit primaria per logicas vias Inuentio, vel proxima omnium rerum, unde omnes artes constituta sunt, ut sit secundaria rerum, tanquam ex ipsarum thesauris Inuentio; vel denique utrorumque, hoc est argumentorum cum rebus coniunctorum.

Nam rerum vnus artis non esse, inde satis manifestum est, quòd Physicæ res in Substantia, Mathematicæ in Quantitate, Ethicæ rursusq; physicæ in qualitate comprehendantur, &c.

Assum.

I.

Non argu-
mentorum
doctr. perf.
I. Vitium in
L. x^o part. r.
Desideratur.
Causæ.

Nunc autem si primaria altissimaq; Argumentorum eris Inuentio, qua ad verum verborumq; secundariam inuestigationem descenditur, in tres de artium materia leges hic grauius offensum est.

Primum pro argumentorũ Inventionem non est x^o m^o r^o, quod meliorẽ argumentorũ partẽ prætereat. Causarũ genus inter prima argumẽta omnium præstantissimum est, utpote naturæ ordine primum, & efficacia scientificum. At verò eius nulla est in Categorijs mentio, nedum Definitio. Substantia fortasse ad Actionem relata, causam significauerit. At verò Substantia reliquarum subiectũ nõ causã nominatur, nec vt causã explicatur. Esi ita maximè sumatur, vbi causarum per genera & species in omnibus disputationibus frequentissimas, logica explicatio: vbi *Efficiens* eiũque varij modi, *Materia*, *Forma*, & *Finis*: *Effectum* in Actione sit, sed hæc motum tantum non etiã rem motu factã significat. Verum vbi logica Effecti per

Efficiens
Materia.
Forma.
Finis.
E. j. r. a. n.

per generales & speciales modos distinctio? Sive gignatur, sive corrumpatur, sive modo quolibet moueatur quidlibet; hic motus, & res motu facta generatim Effectum dicitur. Deinde speciatim sunt Facta, Dicta scriptaq; Cōsilia & deliberationes atq; etiam virtutum & vitiorum effecta, qui & motus & rei motu factæ distincti quidā modi sunt, Subiecti deinde & Adiuncti logica ac generalis vis ubi in Categorijs cōprehenditur? Vbi primū logicæ illæ Definitiones ac generales significationes, quod subiectū logicè significet cui aliquid adiungitur, & Adiunctū, cui aliquid subiicitur? Hic quæq; res, siue physica essentia sit, siue quiduis aliud, subiectū eius dicitur, quod præter causas accedit & adiungitur: & adiunctū quicquid ad causarū essentiam affectionemq; accedit. Sic motus & factū, subiectum alicuius adiuncti est; Sic qualitas, virtus, vitiumque alij qualitati vel adiunctæ rei subiicitur, generali & logica significatione. Essentia dicitur reliquarum Categoriarū subiectū esse: sed confusius, quia & Actionis causa est, &c de qua confusione infra: sed nimis angustè quia & essentia essentiæ adiungi potest: & qualitates etiam essentijs alijsue qualitatibus subiiciuntur, vt per modos deinceps apparebit. Itaque Essentia physica tantū Subiecti aliquod exemplum, non Logica nota fuerit. Et ex reliquis Categorijs quædam, sunt Adiuncti exempla, quanquam obscuriora & confusiora, non logicæ inueniendi notæ & viæ. Sed per modos exemplorum id apertius demonstretur: Primo modo *Animus & Corpus* subiecta sunt eorum, quæ ijs inhzrent. & ijs firmitus insita infixaq; sunt, vt Animo virtutes & vitia, Corpori sanitas, & morbus, &c. Vbi huius Subiecti modi in Categorijs distinctio? nusquam. Animus & corpus in *Substantia*, vt eius species ponuntur: sed illa ad Adiuncta qualitatēq; insitas affectio non demonstratur, nec illā doctrinæ formā demonstrari potest. In *Quantitate*, *Qualitate*, & *Passione*, insita illis Subiectis adiuncta, dispersa & confusa sunt; ideoq; ita ad sua subiecta non possunt accommodari.

Secundò totus Homo, vel eius etiam pars aliqua, subiectum dicitur, diuitiarum, paupertatis, honoris, infamiae, vestitus, comitatus. Imo eodem modo Virtus vel eruditio

Subiectum.
Adiunctum.

1. *Modus*

2. *Modus*

laudabilis, honoribus, gloria & præmijs digna dicimus. Substantia rursus huius subiecti exemplum aliquod fuerit, & Relatio, Habitusque quædam exempla eiusmodi adiunctorum complectantur, sed imperfectè & confusè. Et virtus categoricâ doctrinâ semper adiuncta qualitas, nunquam etiam subiectum fuerit.

3. *Modus.*

Terzio, *Locus* subiectum est rei *Locate*, & ita hæc eius adiunctum est; similiterque *Tempus* omnibus rebus & actionibus adiungitur. Hic *Vbi*, & *Situs* subiectum loci eiusque affectionem dispersæ repræsentant: Res locata fuerit ea affectione Substantia, at non modo Physicis essentijs, sed etiam quantitatibus, qualitatibus, omnibusque rebus veris vel fictis suus locus attribuitur, *Tempus* per quando vocem non satis logicam significatur.

4. *Modus.*

Quarto, sensilia Sensuum, ac res virtutibus vitijsque & artibus propositæ, subiecta virtutum, vitiorum, artiumque nominantur, quod eiusmodi adiuncta in illa vim suam exerentia incumbant, inque ijs occupentur & exerceantur. Huius affectionis nulla ad Substantiam accomodatior docetur, sed ea angustius ad sensus tantum relata in patibili Qualitate attingitur. *Dissentaneorum* verò nulla in Categorijs doctrina est, nisi Relationis tantum particula: quorû tamen vsus est amplissimus. Ad hunc defectum complendum, Categorijs Opposita ad finem apposita sunt, sed quæ illa distractio? Si argumentorum doctrina erit: cur non integra Inuentio traditur, & quid opus est eiusmodi separatione? Tota, eaque vberissima *Comparatorium* Categoria in his Categorijs desideratur; & tamen in illa ipsa etiâ Substantia Quantitates & Qualitates non modo simpliciter, sed sæpius etiam comparatè spectantur. *Coniugationis* & *Notationis* hic nulla mentio est: *Distributionis*, & sic *Totius Integri*, *Membrorumque*, *Generis* & *Speciei*, *Definitionis* & denique *Testimonij* nulla. At illa non modo argumenta, sed plerâque omnium argumentorû præstantissima sunt, utpote symbolica suâ vi plura prima, vnde orta sunt, complectentia. Quare si in Categorijs illis prima erit Argumentorum, è quibus omnis Enunciatio Propositionumque & ita omnis Syllogismus conficitur, Inuentio: contra Legem *æquæ præterito*, valde

Dissentia.

Comparata.

Orta argumenta.

Inacti.

Con.

de manca & imperfecta est, in qua tum maximæ argumentorum opes desiderentur; tum ex quas complectuntur, imperfectè ac distortis affectionibus traditæ sunt. Omitto iam multa falsa & friuola, vt sunt proprietates, quæ in singulis Categorijs sine vsu cumulantur: quæ ideo etiam à quibusdam alijs Dialecticis vel ridentur vel saltem omittuntur: de ijs vide Scholas Rami in singulis Categorijs.

Deinde, si argumentorum doctrina est, etiam in legem *καθ' αὐτὴν* heterogenea est, & alienis permixta. Argumenta enim verè logica omnium generalissima & altissima sunt, vt omni Enti & non enti conueniant. At è Categorijs tres priores tantum sunt entium, nempe rerum certarum artium, vt physicæ, Arithmeticæ, Geometricæ, Ethicæ propriarum quæ ideo etiam suis, non logicis argumentorū nominibus hîc exprimuntur, vt sunt *ὀυσία*, essentia seu substantia, quæ omnino physica, *Quantitas*, quæ mathematica, hac significatione, & *Qualitas*, quæ partim physica, partim Ethica, appellatio est. Quanquam enim reipla *Quantitas* & *Qualitas* latissimè sumptæ, sint Logicæ appellationes, tamen in Categorijs ad res geometricas, arithmeticas, Physicas & Ethicas adstringuntur. Sed porro in illarum Categoriarum partitis descriptionibus, vt res illarum artium propriæ, ita & earundem non Logicæ, sunt appellationes, vt Corporea, Incorporea, Deus, Homo, Ignis, Aqua, &c. *Quantitas* continua, discreta, linea, superficies, numerus, &c. *Qualitas*, habitus, dispositio, naturalis potentia, Colores, soni, odores, &c. Illæ, inquam, & res, & appellationes, aliarum artium propriæ sunt, nihil ad Logicam doctrinam attinent, sed hac illæ, vt omnis omnino proposita materia, tractari & distingui possunt. Et certè multa in ijs vera sunt, sed propterea non logica sunt, Logica generalissima argumentorum & iudicij genera omnibus rebus communia, non res ipsas, quæ aliarum sunt artium, tradit. Reliquæ autem septem Categorix, non res seu certentia, sed vel generalia potius argumenta (quanquam non satis tamen logicè) vel eorum exempla significant. *Relatio* omnibus logicis commune argumenti genus, *Relatio*.
V. v. nempe

2. *Vitium in**καθ' αὐτὴν.**Assum.*

nempe Contrariorum affirmantium species est itaque ad illam generalem Oppositorum in Inuentione Categoriarum remittatur. Et notetur Relationem non esse reuera talem Categoriam, quale sint utrinque præcedentes, quia hic subalterna & specialissima, per quæ à summo genere deducatur partitio haberi nequeunt. *Actio*, etiam logicum genus idem videlicet, quod Effectum est: quanquam nimis angustè motum potius, quàm rem motu factam significat. *Passio* ab actione profecta, eoque relata, eius Effectum, sed patientis adiunctum est: vnde nec argumenti, nec rei certum genus facit, sed alicuius logici generis exemplum esse potest. *Vbi*, similiter rei doctrinam nullam continet, sed logicum argumentum, nempe Subiecti exemplum videlicet *Locum* indicat. *Quando* adiunctum *Tempus* notat. *Situs* esse, etiam locum subiectum, seu eius affectionem significat, ut intelligatur, quomodo res locata sit, & loca comprehensa, *Habere*, adiuncta secundi modi, quæ Subiectum circumstant, denotat. Ergo postremæ sex Categoriarum non secundariam rerum doctrinam, sed primariam argumentorum Inuentionem, quanquam angustius & confusius continent. Quapropter magnum in homogeneitatis legem hoc vitium est, quod cum rerum doctrina etiam satis confusa, argumentorum quædam genera permisceantur. Sed & falsam hinc in legem *ἡ πρῶτος*, vicissim notandum est Categoriarum definitio ex Aristotele & Porphyrio colligitur, quod sit Homogeneorum descriptio per generalissimum, subalterna, infima. At generalissima, subalterna & infima hinc ita non sunt continuata. *Vbi* & *Situs* habent superius genus, Subiectum; *Passio*, *Quando*, *Habitus* Adiunctum: *Actio* Effectum: sed ea hinc attributa ipsis non sunt, nec tali institutione attribui possunt. Et illa vicissim superiora habent genera donec ad Argumentum perueniatur, ut in Inuentione apparet. Nulla verò alia hinc media sunt seu subalterna: infima in exemplis tantum fuerint. Ergo in illis non est distributio homogeneorum: vnde efficitur nec Categoriarum nomen & Distributionem ipsæ conuenire. Quapropter tum ex defectu & falsitate in lege *ἡ πρῶτος*, tum ex heterogenia & confusione in lege *αὐτὴ δὲ* concludemus, Categorias nec legitima alicuius artis Partitione

*Actio.**Passio.**Vbi.**Quando.*
*Situs.**Habere.**Comp.**Generis gra-*
*uis defunct.**Comp.*
princip.

tionē cōstare, nec ideo etiā primariā argumētōrū Inuē-
 tionē praeſtare. Nā quælibet ars habet ſibi res vnius ge-
 neris & eſſentiæ ſubiectas, quas & Definitione comple-
 ctitur & diſtributione diſtinguit. Ex hac iuſtitiz & ho-
 mogeniz lege Ariſtoteles præcipit, ne in Arithmetica ſit
 quicquā Geometricū, nec in Geometria Arithmeti-
 cus Geometricum in Arithmetica fuerit *αναριθμητον*, a-
 rithmeticum in Geometria *αριθμητικον*. Sic legicum in
 Phyſica tam fuerit *αφυσικον*, quā Phyſicum aut Ethicū,
 aut alterius artis quidpiam in logica ſit *αλογον*.

Tertiō quid in legem ſapientiz, *καθολικη των των* partien-
 do, & ſic partes explicando commiſſum ſit videamus.

Hæc ſancitum eſt, vt artis præcepta non ſint duntaxat o-
 mnino, neceſſarioq; vera, nec homogenea tantū, ſed e-
 tiam propriè enunciata, partibuſq; reciproca: neque
 generale ſpeciei, aut ſpeciale generi tribuatur, ſed gene-
 le generaliter & ſemel, ſpeciale ſpecialiter exponatur. Si
 ſecus fiat ſophiſtice docetur. Categoriz verō pro Argu-
 mentorum primaria Inuentione, tum nimis anguſtz, &
 vtiſſimæ falſæ, tum alienis & heterogeneis rerum partiti-
 onibus permiſtæ fuerunt: at impropriè quoq; enuncia-
 tæ & tautologia confuſas eſſe deinceps conſtabit. Pri-
 mō conuenientibus, & ex vſu depromptis nominibus nō
 ſunt appellatæ: loquimur autem nunc de Argumento-
 rum nominibus, & primaria eorum Inuentione. *Subſtan-*
tiæ dicitur eſſe Subiectum reliquarum nouem: cum ta-
 mē ad actionem Cauſſæ, ad *Vbi* adiuncti affectionē ha-
 beat. At quis ita generaliter de generali argumēto præ-
 cipiat? Sic potius ſpecialiter exemplū ſubiectorum &
 adiunctorum Phyſicum demonstratur. Cauſſæ verō &
 Subiecti generalia nomina, non Subſtantiæ ſpeciale pro-
 priū argumēti affectione, quod aut agit aliquid, aut cui a-
 liquid adiungitur, in vſu trita ſunt. Ergo ſi primaria ar-
 gumētōrum erit Inuētio, ea affectio Cauſſæ, & Subiecti
 nomine exprimitur. Sic *Quantitas*, & *Qualitas*, *Paſſio*,
Quando, *Habitus*, ſpecialia vocabula ſunt & adiunctorū
 exempla, non genera ſumma. Itaq; contra legem ſapien-
 tiæ tū pro ſummis argumentorum generibus vſurpatur,
 tū diuerſa genera ſunt, quæ vni Adiunctorum generi

gorijs.
*Propoſ. ad
 antecedentia.*

3. *Vitiū in
 L. Sapientiz.
 Propoſ. ad ſeq.*

Aſſum.

tanquam species seu modi subiecta sunt : quemadmodum etiam *Vbi* & *Sinus* in Subiecto collocata sunt. Sed & *Qualitas* & *Quantitas* vere Logica genera sunt, cum Comparationi proponuntur ; ideoque amplissime in Comparatione P. Ramo explicantur . *Actio* effecti modum generalem nempe ipsum motum, non rem motu factam significat : itaque vel tota Categoria illa nimis angusta est, vel specialis vox ad genus significandum temere accomodata est. *Relatio* generalis quidem Logica vox est, sed est sua, quam habet in Contrariorum genere, affectione incommode separata. Sic igitur & Specialia quædam vnius alicuius Generis pro summis generibus sumpta, & ijs vocibus non Logicæ aut minus conuenientes attributæ sunt. Sed & tautologiz vitio non carent. *Agere* & *Pati* cum Qualitate communia antè facta sunt, & tamen separatim explicantur. *Sinum esse* ad Relationis Categoriā remittitur, & tamen Categoria hic efficitur. Sic *Quando* & *Vbi*, Categoriæ temporis & loci, in Quantitatis Categoria positæ sunt. Sic *Habere* Categoria nunc fit : & tamè *Habitus* antè fit species Qualitatis, atque etiam postea primum opponitur. Et de Categoria habendi, sicut de Categoriæ temporis & loci, Aristoteles, propterea quod manifesta fit, ait nihil esse præcipiendum. Ergo tautologia in sex postremis Categorijs non exigua commissæ est.

Tautologia.

1.
Compl.

Quæ cum ita sint, Categorias pro generali argumentatione Inuentione, nec rectè narrat, nec rectè audit, nec rectè quodammodo, ideoque nec legitima partitione explicatas esse concludimus.

2.
Assumptio.
Non rerum
esse legitimam
doctrinam.
Prop. dis.
Iacob.
Gorsc.

Secundo deinceps nec secundaria rerum legitima Inuentio ac partitio fuerit. Nam sic vel esset ingressus & communis quædam ad rerum disciplinas introductio, vel plena rerum descriptio. Ingressus quidam communis eorum iudicio fuerit, qui sic tradunt : Est autem hæc rerum, quæ in Categorijs traditur, descriptio generalis, & quæ prima principia rerum cognitionis tradat, ingreditur eorum vim depingens. Nam illa exactior, & quæ generalibus exorsa, ad minima descendat, omniaque viuum usque resecet, in alijs scientijs traditur.

colligitur non esse plenam rerum descriptionem, quæ sit
in ipsis artibus, sed generalem quandam, & prima prin-
cipia complexam adumbrationem, in qua sit communis
ad omnes artes ingressus. Sed tamen pro neutra est
conueniens. Plena re-
ram descriptio, eaq; iusta & catholica non est, quod nec
omnes res a summis ad infimas definiendo, distribuendo,
proprietas explicando, & exemplis illustrando perse-
quatur, nec eas aut suis è subiectis & finibus, distin-
guat terminis, aut propriè enunciet: vnde & Categoria-
rum doctores talem descriptionem in alijs scientijs tradi
confirmant. Attamen nec pro generali ingressu legiti-
ma fuerit. Neq; enim illà formā vel generalium omni-
um artium materiam suis finibus distinctam, vel ijs,
quibus illæ traduntur, affectionibus adumbrat. Quod
rectius intelligatur, huc generalis Philosophiæ parti-
tio, quæ pro Introductione ad artes tradi solet, compa-
retur. Vide proce. cap. 5.

Nam hæc & omnia illa quæ artibus subiecta sunt, &
longè aliā distinctione complectitur, vt inde etiam mul-
to commodius, quàm è Categorijs, propter confusionē
illa peti queant. Nomina artium vtcunque *Qualitatis* ca-
tegoria comprehenduntur, at res illis subiectæ partim
Substantiæ, partim *Quantitati* & ipsi *Qualitati* sunt at-
tributæ. Ea distractione fit, vt nec omnia queant compre-
hendi, quod est in legem κατὰ μέρος nec propriæ rerum
affectiones coniungantur, dum artium nomina in Qua-
litate, res autem illis subiectæ etiam in alijs ponuntur,
quod præcipuè in legem κατὰ μέρος vitium non exi-
gitum est. Multò rectius & ad artium à summo genere,
per media ad infimas species progressum accommodati-
onem in vniuersali Philosophiæ partitione, ei subiectæ artes
in finibus rebusq; subiectis ita distinguuntur, vt omnis ma-
teria & legitime comprehendatur, & propriā affectione
ad suum quæq; finē dirigatur. Vide & cōpara. in Proce. Cap. 5.
tio tum vulgatam, tum Rameā Philosophiæ partiti-
onem & considera quemadmodum à toto per omnes par-
tes distinctis tam finibus, quàm rebus subiectis, & tamen
vniuersalis rerum affectionibus, progressus commodissime
continu.

continuetur. Quorsum autem illa in Categorijs artium à rebus subiectis distracto? Artium omnium nomen ac facultas in *Qualitate* collocatur. At res pleræq; Physicæ in *Substantia*, Geometricæ, Arithmeticæ, quædam Logicæ, Rhetoricæ, & Musicæ in *Quantitate*, Physicæ rursus quædam ethicæ, opticæ, mechanicæ, &c. in *Qualitate*, dispersæ, & nescio ad quæ genera pleræq; accommodatæ traduntur. Cur non physicis rebus artes physicæ, & similiter cæteris suæ artis nomen præfigitur, & cur non eæ res, quæ cuiusque artis propriæ sunt, coniunguntur, ac vni classi includuntur? Certè maximū hoc confusionis vitium est, ita res quasdam cognatas coniungere, vt tamen quædam eiusdem facultatis aliò dispergantur: nec minus in eo obscuritatis peccatum est, ita res certarum artium proprias leui quadam communione ratione cumulare, vt tamen cuius illæ artis sint, ex illa ipsa tractatione cognosci nequeat. Substantiæ communione ac nomine res eæ Physicæ, & Theologicæ, quæ perse, hoc est suâ essentiâ subsistant, comprehenduntur, & vtcunque distribuuntur: sed res illas, Physicas esse, illa partitione non docetur; & rerum earundem facultates quædam, vt qualitates etiam separantur, atque in alia classe reponuntur. Sic Quantitatis ac Qualitatis nominibus res diuersissimæ coniunguntur, quæ tamè quarum artiū sint Propriæ, ex iisdem artibus, non ex Categorijs doctrina percipitur. Quapropter Categorijs non modo obscuritatis, sed & confusionis vitio ita laborat, & quarum artium facultates doceantur à discipulo ignoretur, & denique res iterum è suis artibus sint coniunctæ petendæ, quæ per Categorias sine artis suæ titulo dispersæ magno labore, sed incerto cognitionis iudicio percipitæ sunt.

Sed longè etiam maius in Categorijs doctrina iniustitiæ vitium est: quod difficilius, quàm cætera, nulla, integro corpore, sanari medicina potest. Nam & *Substantia*, *Quantitas*, & *Qualitas* rerum, quæ diuersæ sunt artium, partitiones pro secundaria Inuentione complectantur: cæteræ septem ex primaria argumentorum doctrina illis coniunctæ sunt. Nunc quid non modo

Proposit.
Syll.

Affirm.
rursus.

Compl.

legem aut iniquius, sed etiam in *substantia* inæqualius
quàm aut in rerum disciplinis argumentorum doctrinâ
aut in hac res ipsas confundere, & ita altissima argumē-
torum genera ad inferiores rerum gradus deturbare.
Quæ essentia, seu substantia categorica significatione
physicum est vocabulum, & res physicas ac Theologicas
partitè utrunq; explicatas continet: *Quantitas* & *Quali-
tas* ferè reliquarum artium omnium facultates permis-
cent, ut sit in ijs ita secundaria rerum Inuentio, hoc est
generalium quorundam argumentorum ut Generum,
Specierum, Differentiæ, Proprii & Accidentis exempla
in rebus ipsis. Atque ita tres illæ Categoriz videantur
utrunq; quod vulgò promittunt, præstare: sed reliquæ
septem rerum omnino inanes, & tantum logica prima-
riæ Inventionis quædam genera seu modi sunt, ut supra
apertè demonstraui. *Quapropter Categoriz pro secundaria* *Compl.*
*rerum Inventionem etiam minimè fuerint: cum & commu-
nis ad artes ingressus commodior, in Philosophiæ parti-
tione, & perfectæ rerum descriptiones in ipsarum artibus
habeantur.*

P A R D. Dicis Categorias nec κατὰ πᾶσι τοῖς, nec κατ' αὐτὴν, *Oppug.*
nec καθόλου esse, siue pro generali ac primaria argumen-
torum, siue pro secundaria rerum doctrina consi-
derentur, & de confusione tum argumentorum cum re-
bus ipsis, tum rerum ipsarum inter ipsas multa obijcis,
ut, quod primæ tres sint rerum partitiones, cæteræ sep-
tem Logicæ rationes, & quod artium generalis facultas
in *Qualitate*, res autem ipsæ illis propositæ vel in eadem,
vel in *Substantia* aut *Quantitate* positæ sint, & quidem
quod res vnius artis sint in diuersas Categorias dispersæ,
& tamen nec res ipsas, nec rationes, perfectè esse exposi-
tas. Hæc inquam præcipuè contra Categorias col-
ligis; quas ideo siue pro generali ad artes ingressu, si-
ue pro rerum argumentorumque doctrina legitimus
non esse concludis. Ego vero ad ea respondeo, Cate-
gorias nec pro eiusmodi generali ad artes præparati-
one, qualis sit in Philosophiæ partitione, nec pro separa-
ta vel argumentorum, vel rerum doctrina, esse constitu-
tas, sed ut essent, & opus huius vniuersitatis quasi distinctæ
quædam

quædam classes, in quas omnes quidem res suis vocibus excluderentur, atque etiam à summis generibus per media, ad singularia quæque distributæ, cum ijs, quæ rebus ipsis accidunt & attribuuntur, breuiter & quasi punctis seu nudis vocibus exprimerentur, vt sic cum rebus ipsis argumenta quidem, quæ illas attingunt, vt cum sua actio, locus, tempus, & similia rebus attribuuntur, coniuncta sint, sed tamen nec res ipsæ, nec argumenta, ita methodicè, vt suis artibus (quæ perfectæ explicationi distinctæ sint) seruatis omnibus affectionibus explicarentur: vt hæc esset non Philosophiæ, artiumque omnium, quæ ipsâ continentur, partitio, partiumque iuxta suas affectiones continuata explicatio; sed quasi speculum vniuersitatis ad rerum naturam & constitutionem à Deo propositam, non ad vsum differendi, nec ad singularum artium methodum, effectum ac conformatum, in quo primum rerum illarum, quæ naturæ ac essentiz sunt per se subsistentes, deinde illarum quæ alijs adherent & accedunt imagines repræsentarentur. Et quoniam res singulæ propter infinitatem comportari nequiverunt; & accidentium etiam plures fuerunt formæ, ideo postquam Substantiæ vna, Accidentium nouem classes distinctæ sunt; gradatim ab indiuiduis ac singularibus tam accidentibus, quàm substantijs sursum generales communionem notiones collectæ sunt, donec in vnaquaque classe ad aliquam supremam, quæ omnia inferiora lausimâ & amplissima significatione cõplecteretur, perueniret. Atque illi gradus sunt Genera & species, in quibus infima quæque nempe singularia, sunt Indiuidua nominata, reliqua intermedia, Subalterna genera, Subalternaque species: quæ non sunt distinctæ res, vt sunt sola Indiuidua, sed generalia vocabula communes Indiuiduorum essentias significantes, quæ additis formis distinguuntur. Hoc quasi Theatrum vniuersitatis veteres Philosophi exædificare voluerunt: in quo res suis vocibus expressæ, non illis affectionibus & differentijs (neque enim hoc fieri in vno tractatu poterat) quibus in distinctis suis artibus methodicè traduntur, sed isto primum Essentiæ à Deo sic creatæ vt per se subsistat, tanquam Subiecti & rerum

& rerum illi adherentium tanquam Accidentium discrimine, ut (quoniam essentiae illae poterant vno communis vocabulo contineri, reliquae autem res attributae essent variae, sed praecipue nouem generum) primò Essentiae tanquam Subiecti Categoria omnes naturas & essentias: deinde nouem accidentium categoriae, omnia quae essentiae adherent vel attribuuntur, reciperent, eo, inquam, discriminare res separatas, omnibus quasi in conspectu collocarentur. Deinde in constitutis illis quasi rerum domicilijs & sedibus, istaeque essentiae & accidentium, tanquam Subiecti & adiuncti affectione distinctis, porro Generum, ut ante dictum, & specierum gradus (quibus & suae differentiae ac proprietates additae sunt) etiam rerum ipsarum, non logicis nominibus, ut Corporis, animalis, hominis rationalis, bestiae irrationalis, lineae, puncti, & similibus, distinxerunt. Has autem distinctas rerum ac verborum classes ideo τὰ ἀποτὰ τῆς φιλοσοφίας esse voluerunt, ut essent inferiora, quam logica argumenta, quaedam adiumenta & tanquam *οργανισμῶν*, quibus rerum natura ac vis, ut esset à Deo condita, non ut variè in disserendo usurparetur, considerari, generibusque: utcumque distinguì posset, & vnde iuuetus, antequam ad distinctas rerum artes perueniret, ista perciperet, atque inde tanquam thesauri rerum copia refertis, exempla generum, specierum, differentiarum, & aliarum proprietatum depromeret. Quae cum ita sint, hinc facile patet, Categoricam institutionem nec talem esse praeparationem, qualis sit in generali Philosophiae partitione, nec logicam argumentorum, aut artificiosam rerum doctrinam: sed quoddam vniuersitatis speculum, quo naturales & physicae essentiae, cum ijs quae ipsis adherent & attribuuntur, quasi distinctis domicilijs ac gradibus, & quidem rerum ipsarum nominibus ob oculos ponuntur, ut quicquid in vniuersitatis theatro occurrit, ad illud speculum referatur, vbi suum non modo domicilium, sed etiam propriae sedis gradum habeat. Atque ideo mirum videri non debet, in illis classibus, cum eorum quibusdam generibus etiam argumentorum quaedam genera coniungi. Nam cum attributa & ea quae Essentiae adherent in suas classes distinguerentur, quae

*Vide in Pro-
am. cap. 3.*

erant essentiarum certa quantitas, qualitas, relationis at-
tributio, actio, passio, ubi. quando, situs, habitus; ex quibus
non modo differendi affectione, sed etiam naturæ con-
stitutione ita essentibus adhererent, ipsæque nominibus ap-
pellarentur: fieri aliter non potuit, quin Logica quædam
cum rebus permiscerentur: quanquam fateri etiam ip-
se cogitis Logica argumenta esse altiora, quibus ad has
naturales rerum appellationes descendatur, ut Effectum,
Subiectum, Adiunctum, & cætera altissima sunt gene-
ra, à quibus ad certam rerum quantitatem, qualitatem,
actionem, perpassionem, locum, situm, habitum, & ad
cætera, quæ rebus & essentibus propriè dicuntur attribu-
ta, fit inveniendi progressus. Itaque in generali Philoso-
phicæ partitione artes ita è finium & rerum Subiectarum
differentiis distribuuntur, ut earum in vita humana usus
& accommodatio spectetur, ideoque res illis subiectæ suis
ad illum usum accommodatis affectionibus explicentur.
Atque ita fit, ut à summo capite deducta partitione, quæ-
que res in sua quasi statione maneat, & continuato pro-
gressu in sua sub suo genere classe exponatur. In Cate-
goriis autem tota rerum vniuersitas & eius constitutio,
ut ea à Deo condita est atque suum quasi officium fa-
ciens consistit, spectata est, & ita in certas classes distin-
cta: in quam comprehensionem ita etiam artium ma-
teria cognitioque incidit, sed non ijs affectionibus ac fini-
bus, quibus in artes distinguitur, verum prout res vel
per se subsistunt, vel in alio, ut in homine, inhaerent. Atque
ita fit ut artes & earum cognitio, quia sunt qualitates ho-
mini adiunctæ, etiam in *Qualitatis* Categoria, sed res ip-
sæ artibus subiectæ, prout vel per se subsistunt, in *Sub-
stantia*, vel quantitatem aut qualitatem substantiis inhae-
rentem significant, in *Quantitate* vel *Qualitate* colloca-
tur. Cum igitur cuiusque artis cognitio sit affectio & ad-
iuncta homini qualitas; rectè *Qualitatis* classi includi-
tur: res autem artibus subiectæ, quia non ad artem su-
am hinc referuntur, sed pro sua natura, qua aut per se sub-
sistunt, ut alijs sua vi subsistentibus inhaerent, conside-
rantur, rectè etiam aliæ *Substantiæ*, aliæ *Quantitati*, vel
ipsi etiam *Qualitati* subiiciuntur. Quapropter alia facies
& coo-

& constitutio est Categoriarum, res vniuersitatis cum suis attributis quasi in Theatro tantum essentia & attributionis discrimine conspiciendas vniuersè proponenti-um, alia tum generalis artium partitionis, tum inde cōtinuatæ earundem descriptionis, Mentis in differendo operationes, verborum adsignificationes & structuram, dicendi ornatum, & denique res ipsas, vt phycas, ethicas, & cæteras, suis formis ac finibus distinctas separatim cō-
Compl.

Disc. Ego verò è tua ratiocinatione concludo, Categorias igitur logicæ partē nullam esse, quia longè alia earum sit, quàm vel generalis Philosophiæ, vel singularū artium ratio & conformatio. Dialectica enim constat generali Inuentione & iudicio. Categorię autem tuo iudicio, talem nec Inuentionis nec Iudicij artem continēte vnde efficitur, eas logicæ partem nullam facere, etiam si quædam ex Inuentione argumenta confundant. Sed tamen me rectā ad tertium supra propositæ disunctionis membrum deducis. Nam ita collegi.

Propug.

*Catego. non esse
logica partem.*

Si Categoriarum partitio & conformatio est legitima: ea aut primariam argumentorum, aut secundariam rerum Inuentionem, aut ex vtrāq; confusum tractatum complectitur.

Proposit.

Nunc autem nec generalem argumentorum, nec inferiorem rerum inuentionem legitimam continere ego ostendi, & tu ipse concessisti.

Assum.

Sequitur igitur esse tractatum ex vtrāq; confusum, ideoq; non legitimum & *αμείβετον*. Sed hoc sigillatim videamus.

Compl.

Primum in legem *κατὰ μέρος* mutilatus & imperfectus etiam hīc tractatus est. Nam si cum rerum generibus voluerunt argumenta coniungere, cur non omnia certis etiam hīc terminis constrinxerunt? Dicis Quantitatem & Qualitatē esse naturales essentia affectiones, & similiter reliquas septē, potius vt rebus attributas proprietates, quas naturali constitutione habeant, quàm

1.

*Non κατὰ
μέρος.*

Compl.

*Assum.**Propos.
sens.*

3.

Non est aut.

10.

ut generales logicae rationes, spectari. At, inquam, res illae, quae Quantitati & Qualitati subiectae sunt, essentialis ut partes vel affectiones naturales inhaerent & adiunctae sunt: voces autem potius logicae sunt, & simpliciter Adiunctorum nomine, comparatè Comparationis genere comprehenduntur. Sed sint etiam illae inferiores quaedam rerum voces: quid ceterae septem, an non omnino logicae argumentorum sunt genera, ut supra demonstratum est? Aut cur magis essentialis naturale esset, habere relationem, actionem, passionem, locum, situm, tempus, habitum, quàm habere causam efficientem, materialem, formalem & finalem? Et cur particulae quaedam ex argumentorum generibus magis naturae vi attingunt essentialis, quàm tota genera? Causarum hic species nullae attinguntur: & tamen materia & forma essentialis sunt. Effectum vno tantum modo capitur, nempe motu, nomine actionis: at & res motu facta Effectum est. Subiectum nomine essentialis, & Vbi attingitur: sed distincta modorum vbetas non intelligitur, precipueq; subiectum illud, in quo adiunctum occupatur, omnino praeteritum est. Adiunctorum modi variè in Quantitate, Qualitate, Passione, Habitu & Tempore disperguntur. E tota Dissentaneorum Categoria una species in Relatione traditur, & tamen alienis etiam confunditur. De comparatis, Notatione, Integro, Membro, Genere, Specie, ipsa Distributione & Definitione, quae tamen etiam essentialis, imo res omnes attingunt, nihil hic precipitur. Quapropter & hac ratione hic de rebus & argumentis confusus tractatus mancus & mutilatus est: cum non modo quanta, qualis, qua relatione, quo loco, quo modo sita, quo tempore habituq; essentialis sit, quidq; agat aut perpetiatur, sed etiam & multò magis, à qua, ex qua, per quam, propter quam causam sit, quod opus reliquerit, qua in re occupetur, quae natura ei infestè opponatur, cui par vel similis sit, quo nomine appelletur, quibus membris constet, vel cuius integri membrum sit, quas species, aut quod genus habeat, & denique quid, quaeq; vniuersa eius natura sit, consideretur. Secundò,

rerum

rerum disciplinis, & e Logica ipsa confusum verâ artis gorijs, formâ non esse conformatum. Cuiusq; enim artis materia debet essentialis esse, & suæ essentiae omnino homogenea: his autem fere omnium artium materia, valde heterogenea confusa, & solâ essentiae & attributionis differentia distincta est.

Tertiò in legem perniciofa hîc tautologia est. Nam cum doctrina differendum in Dialectica, loquendi in Grammatica, dicendi in Rhetorica, & disciplina rerum in suis distinctis artibus perfectè tradatur: superuacaneum, idèq; etiâ discentibus perniciosum est, cõsum ex omnibus tractatum iuventuti per lögum tẽperat inculcare, dum in distinctis & perspicuis artibus progredi sui nõ exiguos facere possit. Atq; eò ista tautologia perniciosior est, quod & res diueriarum artium in vna Categoria sint confusae, & argumentorum quædam genera mutilata, tantum modis quibusdam ac particulis, distractis etiam affectionibus, hîc attingantur, vt & res e suis artibus distinctæ, & argumentorum genera e Dialectica affectionibus & generibus perfectæ sint separatim cognoscenda: Huc accedit, quod quædam non modo res, sed etiam argumenta in suis artibus alijs generibus definiuntur, quàm quibus in Categorijs subiecta sunt, præsertim si artes omnes legitime tractentur, vt certè nouæ Categoriæ ad legitimam artium conformationem sint aptandæ, si eæ iuventuti necessariæ esse videantur. Quâ igitur illa & quàm perniciofa tautologia est, res easdem bis iuventuti, & quidem dissimili doctrinæ formâ methodoq; imo mutatis etiam affectionibus offundere, quæ semel propositæ & satis homini negotij facessunt, & cognitæ sufficiunt, imo plus etiam proficiunt?

P A R D. At præclarum potius & valde vtile fuerit, res totius vniuersitatis omnes, ita quasi in breuibus tabellis depictas, & solo essentiae, & attributionis affectu distinctas introspicere, atque ita has quasi summam præcognoscere, antequam ad eas artes, quibus illæ ad vsum distinctæ sunt, perueniatur. Sic enim quasi in vnum locum quæuis materia comportata, & quadam eam affectione distincta, discentium mentes ad perfectâ

Compl.

Prop.

Assump.

3.

Non κατὰ τὴν

ἀρχὴν τοῦ.

Compl.

Assump.

Genera differētia alia

Proposita.

Oppug.

& methodicam artium tractationem, in qua accuratissimæ sint quarumcunque partium distinctiones, præparat.

Propug.

Ans.

DISC. Esto, habeat aliquam ista comprehensio utilitatem; sed ideo nec Logicæ pars, nec peculiaris quædam ars est. Imò multò etiam rectius in generali Philosophiæ partitione res ex proprijs affectionibus distinctæ sunt, indeque facilius propter distinctam perspicuitatem cognoscuntur. Artes autem generales propriè mentes ad omnem aliam perceptionem præparant: & illa qualiscunque in Categorijs essentialium ab accidentibus, ut loquuntur, distinctio, multò evidentius logica Subiecti & Adiuncti affectione continetur: quanquam Categorica illa nimis angusta est, & ex alijs affectibus consula hæc latissima est, & quidem simplicissima. Nam cum illa tantum Subiecti nomine essentialia quæ corpora sunt, aut spiritus, significet, & Accidentis nomine Effecta, subiectum aliquod, adiuncta quædam, relata, & comparata confundat: hæc logica, subiecti nomine generatim quiduis, etiam qualitates & facta, quibus aliquid adiungitur, definit: & adiuncti nomine quiduis, cui aliquid ita subiicitur, ut illud præter essentialiam accedat, significet. Itaque principalis illa subiectæ essentialis, & Accidentium distinctio tanquam exemplum Subiecti & Adiuncti affectione exprimitur, sed ad Accidentium confusionem evolvendam, etiam paulò antè nominatorum argumentorum affectiones adhibendæ sunt, ut supra ostendi. Parum igitur profuerit, & maximi tamen laboris fuerit, illa Categoriarum genera præcognoscere: cum generalis rerum & verborum instrumenta è generalibus, res autem ipsæ è specialibus artibus multò rectius cognoscantur. Cum igitur hætenus, Categoricam doctrinam nec pro generali ac primaria argumentorum, nec pro speciali rerum inuentione legitimam esse, & similiter ex utraque illa confusum tractatum cum legibus pugnare demonstravimus: quæstioni propositæ satis esse factum existimo, nisi tu aliud adhuc velis.

Conclu. propositæ Q.

Oppug.

P A R D. Imò aliud volo & habeo pro Categorijs dicere.

ere. Sit igitur hæc illo logico iudicio imperfecta & con-
 fusa doctrina. Attamen suo quasi primæ Philosophiæ iu-
 dicio & instituto satis perfecta & distincta est. Omnia
 vniuersitatis entia proponit; ea in *Substantiam*, & *Acci-*
dentia, & hæc vicissim in nouem genera distinguit. Atque
 illa simpliciter & per se, non logicæ argumentorum affe-
 ctione spectat, vt sic quodcunque *ens* suo nomine expres-
 sum hac doctrinâ considerari, & in classe aliqua certa,
 qua eius natura & vis contineatur, reponi, atque ita ab a-
 lijs hinc etiam distingui quæat. Cum igitur in logica
 ex usu res veræ vel fictæ per affectuum relationem consi-
 derentur & inueniantur: in Categorijs tantum res veræ,
 id est entia quælibet, vt in vniuersitate sunt, absolute, sine
 alterius respectu spectantur, vt si offeratur *Homo*, si *Spi-*
ritus, si *lapis*, dicis esse Substantiam: quia sint res per se
 subsistentes; quemadmodum in Grammatica dicis es-
 se Nomina: & ita manent in Categorica consideratione
 substantiæ, vt in Grammatica, nomina. At in logica
Homo non dicitur causa, nisi sui Effecti respectu: & illud
 nomen amittit, si ei adiunctum vel aliud argumenti ge-
 nus addatur. Vides igitur quid hic confusus, vt à te no-
 minatur, tractatus sibi velit; qui quasi supra omnes artes
 eminens, vel saltem intermedium inter Logicam & Græ-
 maticam, aut si mauis, inter Logicam & Rerum discipli-
 nas, res simpliciter pro sua natura sine differendi affectio-
 ne & accommodatione, considerat, & classibus certis ita
 distinguit, vt nulla vox aut res sit, quæ hinc suam sedem
 non inueniat. Et si quorundam argumentorum affectio-
 nes, tamen nullæ rerum sedes hinc desiderantur. Sed
 nihilominus etiam res aliqua proposita per omnes Cate-
 gorias, tanquam per Inventionis locos considerari po-
 test; vt cum *hominem* in Substantia collocaueris, ac dein-
 de eius quantitatem, qualitatem, relata, actionem, & cæ-
 tera conqueras. Hinc itaque Propositiones seu Axioma-
 ta existunt, & eorum magna copia nascitur. Atque ita
 Categoriæ dicuntur omnium Propositionum & Syllo-
 gismorum materiâ suppeditare: quod nullæ res per se cõ-
 sideratæ occurrant, quæ in ijs sedem non habeant. Et hæc

Compl.
Assump.

I. I.

2. I.

caussa est, cur Categorię tanquam omnium terminorum Inuentio seu doctrina & thesaurus præmittatur Propositionum & Syllogismorum doctrinę, quod etiam si non omnes omnium argumentorum affectus (quod proprium est generalis Inventionis) tradat & explicet, tamen simplici illa consideratione quoduis ens, & eius etiam similitudine, non ens, complectatur, unde quęuis sententia conficiatur. Quare hinc iam commodę vniuersus Categoriarum vsus ostendi potest.

1. *Utilitas.*
Categ.

Primum enim ex hoc fundamento in his classibus distinctio est quorumlibet thematum simplicium, eorumque tum copia hęc continetur, tum vis & natura perspicitur, sintne essentię, an quantitates, aut qualitates, & ita deinceps: quod ita simpliciter absque affectione, vt & themata simplicia sunt, spectari potest.

2. *Utilitas.*

Deinde cum in his ordinibus varia generum, specierum, differentiarum & indiuiduorum exempla reposita sint, & sic immensa rerum cognatarum copia in has decem classes digesta comprehendatur: hęc ita omnium Propositionum, hoc est Thematum coniunctorum, materia & copia latet, & in promptu habetur.

3. *Utilitas.*

Tum ita propria rerum attributa hinc cognoscuntur, vt Substantię alicui ē Substantię classe, Qualitati ē suo nido, & ita deinceps genus aut differentia quęratur, & accidentia ad substantiam ē nouem Categorijs referantur.

4. *Utilitas.*

Hinc igitur ad Definitiones præcipuę & ad Diuisiones dicuntur omnem apparatus suppeditare: vt. cum Definitio dicatur proprię ex genere & differentia cōfici Diuisio autem genus in species, aut subiectum in accidentia distinguere; hęc & genera cum speciebus earumque differentijs, & accidentia quęlibet in promptu sint.

5. *Utilitas.*

Et postremò hęc ita omnium argumentorum, quatenus simpliciter considerantur, materia continetur, quam deinceps Inuentio suis affectionibus ad argumentandum & quoquo modo differendum adhibet. Vnde Quint. lib. 3. cap. 6. ad omnes causarum status & ad argumentorum locos categorias refert.

Prop. sup.
etio. d. sp.

Si igitur Categorię & simpliciter absque affectionis respectu

respectu (qui Inventionis proprius est) res earumque vo-
ces spectat, & sic cuiuscunque thematis materiam distin-
guit ac suppeditat, ut omnia differendi initia variasque v-
tilitates complexa sit: quis affluentissimum hunc the-
saurum, ita quidem paucis & angustis quasi capsis inclu-
sum, ut facili labore & brevi tempore præcognosci que-
at, iuventuti inuideat?

DISC. Absit omnis invidiæ suspicio: commoda & Propug-
compendia discendi quærentur, incommoda & detrimenta
remouentur. Tu vero cum aliud adferre tibi videaris, eo-
dem tamen relaberis: sed interim nos commodè ad V s v m
Categoriarum deducis, quem ego & à generali Inuentione
nis, & ab artium usu plurimum discrepare initio assene-
raui. Quæ autem à te tum de propria Categoriarum cõ-
sideratione, tum de earundem usu cõmemorantur, ea aut
specialium de rebus ipsis disciplinarum, aut logicæ pro-
pria, idèoque in Categorijs aliena & confusa sunt.

Primum dicis Categoriã doctrinã, vnamquamque 1. S.
rem voce expressam, ut Etymologiã vnamquamque vo-
cem, absolutè, absque affectione spectari, & in certa sede,
ubi eius natura appareat, collocari: addis nihilominus 2. S.
eam per omnes Categorias, tanquam per locos Inuentionis
considerari. Et hîc præcipuè primam Categoriarum
utilitatem ponis. Ad primum respondeo, non prorsus fie-
ni absque affectu, quod & accidentia spectentur substan-
tiæ respectu, & in singulis Categorijs sint generum ac
specierum gradus: ergo logicam considerationem per
argumentorum affectiones commodiores & perfectio-
res esse. De altero dico, res per Categorias deducere, non
esse legitimam, sed alienam & mutilam consideratio-
nem, cum per locos dialecticos sit perfectissima, quæ &
illa categoricam sparsim, tanquam particulam perfectæ
artis complectatur, ut infra comparabitur. Sed fiat vtrum.
que: quid quæso admodum ad differendum profuerit, aut
non, rem propositam esse in Substantia, vel in alia Ca-
tegoria, aut eam per omnes categorias deducere, nisi &
physicam aut ethicam, aut alterius artis eam esse teneas,
& per omnes locos Inventionis consideres. Itaque illa ab-
soluta consideratio tum vocû ex suis adsignificationibus,
Xv. Gramma-

Infra La.

maticæ, tum rerum vocibus expressarum, specialis autem
cuius disciplinæ propria est, affectuum autem ratio (sine
qua absolutorum natura & vis explicari nequit) ad logi-
cam Inventionem pertinet. Itaque eodem res semper re-
dit, manetque illud, categorias e rerum disciplinis & lo-
gicæ Inventionis particulis quibusdam confusas esse, om-
niâque separatim e suis artibus, ubi proprijs locis & affe-
ctionibus (quæ in Categorijs distortæ vsipiam sint) do-
ceantur, multò rectius & promptius deprimi. Quare ad
utilitates nunc ordine respondeo :

Compar.

1. *Utilit.*

Primum, ais, themata simplicia hîc continentur & di-
stinguuntur. At, inquam, ea in suis artibus rectissimè,
nempe proprijs sedibus gradibûsque comprehenduntur,
& logicæ Inventionis affectionibus distinguuntur. Pa-
rum admodum hoc prodest, *Spiritus*, est in Substantia:
at omnino necessarium est hoc scire, *Spiritus*, est res &
quidem essentia physica, de qua & Theologia patefacit:
deinde dum per locos affecta argumenta quaeruntur, co-
gitare *Spiritum* esse effectum suarum causarum, esse caus-
sam suorum effectorum, & ita deinceps. Hæc, inquam,
tum rei ipsius ex arte sua, tum affectionis ad alia argu-
menta cognitio ad differendum necessaria est.

2. *Utilit.*

Comp.

De secunda utilitate idem respondeo, materiam &
copiam thematum coniunctorum, reipta in rerum arti-
bus contineri, sed logicæ Inventionis affectionibus com-
monstrari.

3. *Util.*

Tum proprias attribuendi rationes e Categorijs co-
gnosci censes: at perniciosum est iuventutem illis tan-
tùm prædicationibus & attributionibus assuefacere, quo
fit, ut nunquam rectè de veris prædicationibus (quæ in
argumentorum sunt affectionibus, omnemque in disse-
rendo vim continent) cogitet. Existimat enim Prædica-
bilitum doctrina, cuius exempla sint in Categorijs, omnes
prædicandi rationes contineri: atque ita nunquam de
causarum, effectorum, cæterorumque argumentorum
prædicationibus sollicita est. Inuentio igitur argumen-
torum definitionibus veras & quidem vniuersas prædi-
candi rationes & affectiones explicat.

4. *Utilit.*

Quartò ad Definitiones & ad Divisiones dicantur
omnes

omnem apparatus suppeditare. At, inquam, post prædicabilia & prædicamenta, traduntur incertæ definiendi & diuidendi rationes, quippe nondum præcognitis ijs, è quibus illæ efficiuntur, vt supra ostendi: sed Inuentio logica & commodissimè suo loco, & perfectissimè præmissis omnibus prioribus, Definitiones & Diuisiones insinuat. Materia autem seu res ipsæ è suis, vt sæpe iam dixi, artibus sumuntur.

Postremò omnium hîc argumentorum materiam & copiam absolutè dicis contineri; quæ deinceps in Inuentione suis affectionibus ad differendum applicetur. At præposterum est, materiam & res ipsas ante Inuentionem, quæ omnis simplicis materiæ cognoscendæ instrumentum est, velle cognoscere, cum earum affectiones & gradus etiam in ipsis Categorijs absque argumentorum notitiâ nec declarari nec intelligi possint. Sed hîc prædicabilia obijcitis, quorum artificio gradus affectulque in Categorijs explicantur. Verum enimuero sapientiæ lex ait, ineptum & stultum esse in puerili institutione, id per plura, & quidem obscuris anfractib. efficere, quod cõmodissimè per pauciora & quidem perspicuis compedijs effici queat. Totam Inuentionē docilis puer facilius & citius, quàm ista Prædicabilia, plurimis obseruationibus, distinctionibus, & proprietatibus cumulata percipiat. Et vniuersæ Philosophiæ, omniumque hinc deductarum artium partitiones & epitomas melius & citius cognoscat, quàm Categorias ex varijs artibus, & quidem distortis naturalibus affectionibus cõfusas, ac pœnè infinitis proprietatum & distinctionum quisquilijs refertas.

P A R D. Interim tamen pueri dum Dialecticam docentur, argumenta agnoscere, definitiones & diuisiones conficere, & ita copiam rerum ad omne Axiomatis ac Syllogismi genus comparare debent, quò certè pertinent Prædicamenta. Oppug.

D I S C. Certè dum generales artes, in quibus non sunt, vt in Organo Aristotelis, decennium detinendi ad discunt, non admodum specialibus rerum artib. occupari, sed earum tamen exemplis, partim in generalibus artibus positis, partim in bonis auctoribus oblatis exerceri debent. Propug.

*Analys.
Genesi.*

debent. Neque pueri Definitiones & Diuisiones, sunt accuratioris cuiusdam artificij, primum, vt nec Axiomata aut Syllogismos, consciunt, sed potius reuolunt, eorumque tum materiam, tum artificium vniuersum ad suos locos & leges reuocant. Deinde paulatim etiam Inuentione rebus vtrunque vel indicatis vel e communi vita ac e propositis auctoribus obseruatis, itemque Dispositione Axiomatum, Syllogismorum, & Methodi, argumentis etiam aliquando nude indicatis, & prescriptis, assuefiunt. Atque liberalis ingenij puer, primum generalium artium cognitione paucis annis imbutus, & interim tum bonorum auctorum analysi, tum prescriptorum exemplorum genesi loquendo, dicendo, & dissilendo mediocriter exercitatus, ad rerum artes, in quibus cognoscendis & meditandis maiorem etiam generalium artium vsum perspiciat, adducetur. Neque enim hic generalium artium vsum & exercitationem deponet, sed disputando, declamando, scribendo, & res variarum artium quoquo modo tractando verum tandem superiorum artium vsum experietur, vt vberimos eadem fructus paulatim ex Scholarum umbra in Reipub. lucem cum laude proferat. Attamen nec ita certis limitibus generalium artium studia a specialibus separantur: sed & per omnes bene institutae Scholae classes, vt generalium artium, ita etiam specialium exempla fructusque in bonis auctoribus, pro iuventutis capis, propositis, indicantur, & paulatim tum epitomae specialium artium tum disputationes de rebus, illis propositis, (vt sunt Officia Ciceronis libri, de diuinatione, de nat. Deorum, Tusculanae Quaestiones, itemque libri Oratorij, in quibus de peculiari quodam generalium & specialium artium coniuncto vsum disputatur, & eiusmodi aliae Commentationes) inquam per elapsium gradus, distinctae & ad caput auditorum accommodatae cum generalium artium institutione coniunguntur. Ita non modo vniuersus generalium artium vsum perspicitur, sed rerum etiam verborumque copia comparatur: quae in suis artibus propriis sedibus gradibusque distincta, per reliquas omnes Commentationes, & vniuersae vitae historiam varie dispersa & tractata

tractata sunt. Quæ cum ita sint, instrumenta loquendi, dicendi, & differendi è generalibus, res autem ipsæ & verba proprie & distinctè è specialibus distinctisque suis artibus, petenda, sed & generalium & specialium varij fructus exemplaque variè tractata atque ad vsum humanum accommodata ex vniuersa vitæ humanæ historia obseruanda sunt.

Sed utilitatem Categoriarum perstrinximus, vnâ tamen eius particulam, quemadmodum res per eas tanquam per Locos deducatur, huc reiecimus. Quod igitur in principali nostra argumentatione secundum fuit, id nunc breuiter absoluamus. Dixi Categorias nec vllius artis, nec Logicæ Inventionis vsum exhibere & præstare, sed hæc etiam debiles, mancas, & discrepantes deprehendi.

Primum quæque ars Specialis suæ essentia res tantum cognatas, suo loco & ordine complectitur, easque ad suum finem & ad vsum in vita humana utilem dirigit ac sup-
*Specialium
artium vsum.*
 peditat, vt physica res physicas, ad earum naturam cognoscendam & usurpandam, Arithmetica arithmeticas adnumerandum, Geometria geometricas ad metiendum, Ethica ethicas ad vitæ mores conformandos, &c. Ita & earum vis cognoscitur, & vsum in promptu est. Porro generales artis generalis artificij rationes ad communem & generalem finem vsumque perfectè dirigunt, vt Grammatica ad loquendum sermonis artificium, Rhetorica ad dicendum omnem orationis ornatum, Dialectica ad differendum omnia rationis munera applicat, omniq; proposito communia facit.

Quid Categoriz? Certè nec vt speciales artes, nec vt Logica Inuentio, sui vsum nobis præstant. Primum res non ad suum finem & vsum, sed ad quoddam commune genus, nempe ad Substantiam, Quantitatem vel Qualitatem referunt, nec omnium artium res omnes distinctè tradunt, sed quasdam, illorum tantum generum distinctione, cum quibusdam Inventionis generibus confundunt, vt iam sæpius dictum est. Ergo Specialium artium vsum nec sequuntur, nec præstant: non res physicas ad vitam & cultum, non arithmeticas ad numerandum, non
*Categoriarum
vsum.*
 reliquas

reliquas ad suum finem tradunt, nec suis causis omnibus, effectis, subiectis, adiunctis, reliquisque argumentis, quibus earum natura constat & exercetur, describunt: sed quasi puncta quædam rerum confusarum ad exiguum Generum, Specierumque utilitatem ad tria capita Substantiæ, Quantitatis & Qualitatis (cætera enim logica argumenta sunt) accumulunt.

*An Inventionis
usus in
Catego.*

Thema.

*Homo per
Categ.*

*Oppug.
Inventio Ca-
tegorica.
Substan.*

*In generali
Inventionem
sunt Genera,
Species, For-
me.*

*2. Quanti-
tas.*

Adiuncta.

Sed Logice sic Inventionis usum videatur præstare? Minimè verò: Nam supra & quot argumentorum genera desiderentur, & eo ordine eaque affectione res non considerari ostendi. Quod ut perspicuum fiat, proponatur Thema aliquod simplex, quod & per Categorias, & per Locos deducatur, ut & inopie copia, & distortæ improprieque investigationi, recta propriæque consideratio opposita magis appareat. Et quoniam Categoriarum illarum præcipue Physicis & Mathematicis artibus in quibus earum auctores versabantur, constitutæ sunt, sumatur Thema è physica notissimum, nempe *Homo*, idque per Categorias primùm, ac deinde per Locos deducatur. Et tu primùm è Categorijs omnes copias eruito.

P A S S. Hic cogito primùm, *Homo*, in quo sit prædicamentò, & ex eius natura inuenio, esse in *Substantia*. Deinde sitne prima, vel secunda substantia: & inuenio, esse *secundam*. Tum in distributis gradib. eius proximum genus quaero, quod est *Animal*, & infra individuum, quod est, *Petrus*, *Paulus*: Ad latus specto differentiam, nempe *Rationale*. Has opes è substantia eruo: è quibus terminis has Propositiones constituo:

Homo est substantia: quod genus est ultimum cum specie.

Homo est animal: quod proximum genus cum specie.

Homo est rationalis: quæ differentia cum specie.

Petrus est homo: quæ species cum individuo.

Hinc ad *Quantitatem* progredior, & quaero quæ sit hominis quantitas? quæ eius magnitudo vel multitudo? hoc est, quam magnus sit homo aliquis, &, si plures sint, quam multi? hinc linea, & superficies in corpore, & corporis ipsius longitudo, latitudo & crassitudo spectatur. Itaque hinc ita enuncio:

Goliathus fuit Gigas ingens.

Goliathus

Goliathus est sex cubitos & dodrantem longus.

Tum Qualitatem inquirō, & animi corporisque affectionem & formam considero, ex qua nomen aliquod ducatur, vt,

Homo est doctus, prudens, &c.

Et hic per species quatuor percurro, habitum & dispositionem, naturalem potentiam & impotentiam, partibilem qualitatem & passionem, figuram & formam inuestigans. Hinc colligo Enunciationes:

1. Homo est iustus, fortis, &c.

Homo est studiosus litterarum.

2. Homo est bono ingenio, valet Iudicio.

Est indocilis, obliuiosus.

3. Homo est libidinosus, cupidus, pallidus.

Homo est insanus.

4. Homo est formosus, deformis, &c.

Porro ad Relationem seu collationem venio, quae, quae inuicem affecta sunt, inter se conferuntur:

Homo est maritus suae uxoris, pater suorum liberorum, dominus seruatorum, &c.

Sequitur Actio, quae quaecunque geruntur, aguntur, aut fiunt, significantur: vt,

Homo docet, scribit, disputat, &c.

Passio deinceps quaecunque patiēdo accidunt supponat: vt,

Homo docetur, verberatur, &c.

Vbi seu Locus ostendit vbi homo sit & versetur: vt,

Homo degit in terra: est domi, ruri, &c.

Quando seu Tempus differentias temporum denotat: vt,

Homo noctu dormit, interdum res suas agit.

Situs, quemadmodum homo positus sit declarat: vt,

Homo sedet, stat, &c.

Habitus, quemadmodum vestitus sit ostendit: vt,

Homo est palliatus, rogatus, sagatus, &c.

Vides quantum argumentorum, hoc est, rerum & verorum cumulum inde conquisierim quibus de homine quiduis

gorijs.

Paria.

3. Qualis.

Adiuncta
primi modi.

4. Relatio.

5. Actio.
Effect.

6. Passio.

7. Vbi Subiect.

8. Quando
Adiunct.

9. Situs.
Subiect.

10. Habitus.
Adiuncta

2. modi.

quiduis & quocunque modo differere, methodumque prædicamentalem extruere potero?

Præpug.

DISE. Video; neque enim res & argumenta quædam hîc congesta esse nego, sed nec rerum, nec argumentorum legitimam doctrinam esse contendo.

*Homo per
Loca.*

Sed nunc legitimas inueniendi Categorias excutimus, quæ & naturali rectaque viâ nos deducunt, & multo vberiore argumentorum copiam suppeditabunt; res tamen ipsas non dabunt, ut nec Categoriarum, quas suæ artes iure sibi vendicant, sed paratissima eas quaerendi & agnoscendi consilia præscribent.

1. Causæ.

Principio Causarum Categoria consulat, considerandas esse hominis causas omnes, ut primò Efficientem per modos omnes expositam, quæ procreet & conseruet, quæ sola efficiat, & adiuuet, quæ ex his per se nempe consilio vel natura, quæ per accidens, necessitate vel fortuna efficiat.

Tum Materiam: deinde Formam & finem. In quibus tot causis, Hominis natura non obscure comprehenditur, ut categorico Substantiæ vocabulo, sed etiam per partes explicatur. Substantia enim hominis & natura, causarum hominis cōiunctione coheret, & continetur. Nunc si effectum, quod est, Homo, cum omnibus illis causis enuncio, magna inde copia existit:

*Ex offic. mat.
& effecto.*

Deus ex limo terræ creauit hominem.

Deus solus pro suo consilio & arbitrarij sapientissimo hominem è limo terræ condidit, alij & sustentat.

Effi.

Homo ex parentib. suis nascitur & ab ijsdem educatur.

Mat.

Homo constat carne & sanguine.

For.

Homo est ratione præditus.

Fin.

Homo ad Dei gloriam creatus est.

Effecta.

Causarum tantum leuis & obscura significatio est in Substantia. Tum Effectorum locus hominis facta, opera, officia, dicta, scripta, consiliaque plurima ostendet: quæ mirificè causarum modis variantur & augentur: ut.

Homo & naturâ & sponte peccat.

Homo colit terram, artificia & opificia varia exercet, sedet, scribit, concionatur, docet. Hinc vrbes, ades, libri, & varia hominis opera.

Pater & mater procreans liberos, eosque tum ipsi, tum per nutrices educant & iuventur: familiam regunt, rem faciunt & augent.

Homo deliberrat, consilia capit & communicat, &c.

Effectorū tantum particula in Actione repræsentatur.

Porro Subiecta & Adiuncta varia consilia præbent, & quidem præcipue quatuor modis distincta: de quibus nullum in Categorijs præceptum, sed dispersa quædam exempla per quantitatem, qualitatem, passionem, ubi, situm, esse, quando, habere exstant: quæ commodissimâ affectionis coniunctione subiecti & adiuncti modis, & quidem perfecte comprehenduntur. Itaque ex hac affectione maxima rerum copia oritur: ut,

2. Subi. Ad
iuncta.

1 *Homo est virtute, vitijs, sententiâ, ignorantia præditus.*

Homo est bonus, malus, doctus, &c.

Homo est acuto ingenio & iudicio: docilis, indocilis, obliuiosus, cupidus, libidinosus, insanus, &c.

Homo est ingens, magnus, longus, brevis, procerus, formosus, deformis, robustus, imbecillus, bona, mala valitudine, &c.

2 *Homo est hominis comes, minister, socius. Est dives, pauper, honoratus, rex, consul, celebris, infamis, vestitus, rogatus, palliatus, &c.*

3 *Homo hanc vitam in terra degit, alteram in celo vel inferno. Est domi, ruri, foris, peregrè, sedet, iacet, &c. Cras hodie, heri, noctu, interdum, hoc vel illud agit, hinc vel illic est vel fuit.*

Sex annos natus est, horam, diem, annum absuit, &c.

4 *Homo iuri operam navat, in hoc vel illo artificio occupatur, Deum colit.*

Homini Diabolus insidiatur, quæres estis ut deuoret, &c. Dissenti.

Sed quis pænè innumerabilem hanc copiam persequatur? Atque illis consentaneorum instrumentis hominis, ut & omnium rerum, cum suis cognatis vnitatē, identitatem & consensionem considero: hinc naturali ordine ad Dissentanea progredior, quibus diuersitates, differentias, & discrepantias inquirō, atq; e regione oppono, tum in Diuersis, tū in Oppositis & his vicissim Disparatis aut Contrarijs vel affirmatis in Relatis & Aduersis, vel nega-

vis in Contradicientibus & priuantibus quorum præter
vnicam Relationis particulā in Categorijs nihil est. Atq;
hæc etiam mirabilem rerum cumulum distinguendo si-
bi propositū habent, quæ negando propriè enunciantur.

Diuerſa.

Diſp.

Relat.

Aduer.

Contrad.

Priuant.

Eſſi homo erat in arca Noë, tamen etiam beſtiæ.

Homo non eſt lapis, lignum, &c.

Homo pater non eſt filius eiſdem.

Homo non eſt beſtia.

Homo, non homo.

Homo videns, homo cæcus.

Sed maior copia inde exiſtit, ſi & cauſæ effectūque &
ſubiecta, adiunctūque hominis ita diſtinguantur & ſepa-
rentur.

Compa.

Haſtenus ſimplex in rebus tum vnitatis cōſenſio, tum
diuerſitatis diſtinctio fuit : ſequitur comparata earun-
dem quantitas & qualitas : vbi ex Paribus, Maioribus,
Minoribus, Similibus, Diſſimilibuſque eorumque varia
tractatione, multò etiam vberior argumentorum & ora-
tionis copia exiſtit : quæ vel ſimplicibus Axiomatis, vel
Compoſitis, & quidem Connexis aut, & quidem ſæpius,
relatis enunciat. De hac autem mirabili copia & vber-
tate Categoriæ omnino tacent.

Oria.

A primis deinde ad Orta venio : quæ etſi prima imi-
tantur, nouam tamen rationum copiam ſuppeditant. Pro-
mum hîc nominalia. Notatio & Coniugatio ſua conſilia
ſuggerunt : tum Compoſita illa Diſtributio & Defini-
tio complicatas ſuas rationes euoluunt, vt inde tum di-
ſtributiones Cauſarū in effecta : & viciffim, (vbi & Inte-
gri in membra, Generiſque in ſpecies partitiones & diui-
ſiones præſtantiffimæ) itémque ſubiectorum in adiun-
cta, & viciffim, tum definitiones propriæ ac breuioreſ, i-
témque impropriæ & luculentiores depromantur. Po-
ſtremò teſtimonia diuina & humana plurimū etiam
præſidij adferunt : quorū omnium exempla nimis longum
eſſet ad inſtitutum accommodare. Quid verò eſt Catego-
rijs cum hac ortorum argumentorum copia comparabi-
tur ? Nihil proſus. Ergo etiamſi Categoriæ ſua quadam
diſtinctione & res aliquas conſuſas, & quaſdam argumē-
torum particulas complectantur : tamen nec in his ipſis

multo minus in reliquis, de quibus nihil attingunt, vber-
rime cogitandi & mirabile Orationis copiam inuenien-
di consilia (quæ in Inventionis generib. abundè suppetunt)
præscribunt. Itaq; vides vel in hoc facili & scholastico the-
mate, quàm multis necessarijs fundamentis Categoriz
istæ careant. Quid? si aliud thema seu quæstio non ita a-
perta è Schola Categoriarum, sed è schola humanitatis, ac
è communi hominis & vita & prudentia ponatur? Si de
Grammatica, Rhetorica, Logica ipsa, mathematicis, phy-
sicis, ethicis thema ponatur: vtrum Categoricus magister
categoriarum suarum mentionem facere, an hîscere om-
nino audebit? Quid si igitur de bello, de pace, de Repub.
aut eiusmodi alia re corporis & essentiz experte, ambi-
guaq; quæstio ponatur, an Categoriz ad hanc explican-
dam quæstionē adhibebuntur? an illæ argumēta quæuis,
quæ variè ad amplificandum & exornandum adhibentur
commonstrabunt? Minimè verò. Considerat enim deli-
berantis & argumenta cogitantis animus non substantiā
belli, pacis, aut similis rei, nec eius lineas aut superficies
(nec enim rei essentiz expertis Substantia aut eiusmodi
quantitas ad illam Categoriarum legem esse potest) sed
causas & effecta, sed subiecta & adiuncta, sed dissentanea
considerat, comparat res omnium generum, nominum
coningationem & notationem disquirat, rei partes distri-
buendo & totius vim colligendo intuetur, rem definiēdo
comprehendit & explicat, hominum iudicia & testimo-
nia deliberando perpendit, atque affluentissimam rerum
copiam ad quoduis propositum, quocunq; modo dispu-
tandum augendum & exornandum consequitur. Neque
quisquā & illam distortam Categoriarum inopiam, & hanc
Locorum copiam ita deprehendet, nisi qui non modo A-
nalyfin poetarum, Oratorum, Philosophorum, omniumq;
insignium auctorum, sed genesis etiam variorum ex-
emplorum serio adhibuerit. Is enim omnino experiretur
omne argumēti genus ad quoduis propositum tractan-
dam nec è Categorijs suppetere, nec Categorica affectio.
ne & ordine inuestigari.

*Thema artium,
virtutum aut
vitiiorum.*

P A E D. Quæ in Categorijs ad omnem argumen-
torum facultatem imperfecta esse videntur, ea Postpræ-
dicamentis

Oppug.

dicamentis, Definitionum & Diuisionum tractatu, & de
nîque tota Inuentione perficiuntur.

Propug.

*Vna commu-
nis Inuentio.*

Disce. Sed ista pleraque nimis angustè vel ad the-
ma simplex tractandum, vel ad syllogisticum vsum adstri-
cta sunt à suis auctoribus, vt non videantur ad omne ens
& non ens pertinere. Verum esto; valeant ita communi-
ter: sit illud non artificij ipsius vitium, sed artificium, qui
illud angustius in arte definiuerunt, quod sua naturâ la-
tissime patebat. Attamen sit ex tot, & tam dissipatis &
confusis angulis debent omnia conquiri, vnde tamen ne
sic quidem omnia, vel saltem nō legitimis affectionibus
suppetunt: cur non potius cum Platone, Aristotele, Cice-
rone, Rodolpho, Ramo, alijsq; præstantibus Logicis, ista
fragmenta ad vnum commune & naturæ accommodatis
affectionibus distinctum inueniendi artificium reuocan-
tur? Sunt quidem in Aristotele etiam quædam dissipata,
quæ ille vt à suis auctoribus annotata erant, collegit po-
tius, quàm iudicauit, sed tamen ille vel vnâ communē,
vel saltem duplicem, nempe vnâ necessariorum, alte-
ram probabilium. Inuentionem videtur sibi proposuisse,
Prædicabilia, Definitiones, & Diuisiones non separauit,
vt postea factum est.

*Compl. prin-
cip. 2.*

Quæ cum ita sint, omnibus rationibus & vijs, seu
spectes artis accurationem, seu consideres artis vsum, a-
gnosceis Categorijs ea, quæ putantur, Propositionum &
Syllogismorum elementa minimè suppeditari. Itaq; tan-
dem hanc disputationem perorantes concludamus, Cate-
gorias nec *Dialecticæ* aliquam partem nec peculiarem artem
legitimâ conformatione cōstituisse, sed & res quasdam, et qua-
dam argumentorum exempla seu subalterna genera coniu-
cta, sed essentia quadam ex ei attributarum verum affectum
distincta continere. Atque inde efficitur, Categricum il-
lum tractatum inconcinne & improprie Dialecticis præ-
ceptionibus tanquam illius artis aliquod membrum, ag-
glutinari.

Oppug.

*Non omnis e-
nunciandi af-
fectio, sed o-*

PARED. Peroretur sanè hæc Comparatio: sed quan-
tumuis aduersus Categorias comparaueris nunquam ta-
men nullam categoriarum commoditatem esse omnino
conuincas. Non sin; hîc omnia inueniendi consilia, non

omnes verorum argumentorum affectiones: attamen omnes res absolutas & cognatas nempe communi quodā essentiz & attributionis respectu, absque antithesi vel comparatione spectatas, ut ante etiam dixi, & sic omnem disputationis materiā cōplectuntur. Nā etsi plura sunt Axiomatum exēpla quorū affectiones in Categorijs non sint: tamen res enunciatae simpliciter absq; illa affectione cōsideratae in categorijs sedē habēt. Sic, Homo est ē limo terrae factus: hæc materiae & effecti materiati affectio in Categorijs nō est: At & homo, & limus terrae, sūt in prædicamento Substātiæ, & fieri seu creari in Passione: quod similiter de ceteris iudicandum est. Itaq; Categoriz materiam propositionum quidem omnem, sed non omnes eam considerandi & enunciandi affectiones continent. Quod cum negari non possit: temerē mihi Categoriz ē manibus discipulorum, & ē Scholis eijs videntur.

DISC. Non quodcūq; cōmoditatem aliquam habet, in arte ponendum est: sed quod legitimum est, perpetuò verum, essentiale, & propria enunciatum, Categoriz consedis non omnes argumentorum affectiones omniāq; genera explicare, unde ego in ijs primariam omnis materiae Inventionem non esse concludo: sed res ipsas simpliciter spectatas ijs comprehendere affirmas, quod ego & mutilatē & confusē, dissiparis scilicet & distortis rebus naturā coniunctis, fieri ostendi. Aristotelis categoriz rerum valde inanes erāt, & tantūm ferē nuda receptacula: nostri autem logici eas suorum studiorum fructibus ex alijs scientijs comportatis, vehementer locupletarūt. In his autem eorum, quæ natura coniuncta sunt, quædā est dissipatio, quæ verò distincta, eorum cōfusio est: quæ utraq; inde exitit, quod res non ad suos fines ut in ipsis artibus, sed ad quasdam generum communionem ex essentia & attributione hīc distinctæ sint. Itaq; etiam quædam res aliud genus in artibus legitimē conformatis, quā in categorijs habent, indeq; aliam etiam definitionem & distributionem recipiunt. Tu legitimas omnium artium conformationes ad categorias comparato, & illud verum esse deprehendes. Dicis iterum in categorijs res absolute absque respectu spectari: at ego paulō

gorijs.

omnis materia
Categorijs cō-
tinetur.

Ant.

Conf.

Propug.

Ex artium le-
gibus.

Non eadem
genera in Ca-
teg. & ar-
tibus.

*Affectio in
Categorijs.*

ante respondi, tum substantiā, reliquorum subiectū dicā,
qua affectione etiā causā & adiuncti ratio contineatur,
tū in singulis respectū generū, specierū, & differentiarum
spectari. Huc addo, quod D. Phil. Melā, in Categoria Re-
lationis tradit, *multis absolutis adherere etiā respectus*. Cur
igitur reliquæ affectiones, etiā illis arctiores, præterita
sunt? Illas Categoricas supra dicebas vnā cū rebus natis,
& pariter res naturę seu vniuersitatis esse, ceteras non itē.
At, inquam ego, & materia rei cuiusq; formāq; naturalis
est, ac effecto essentialis, & similiter ē cæteris argumētis
alia. Nec enim natura tantū essentijs quantitates, qua-
litates, relationes, actiones, passionēs, loca, tēpora, & ha-
nibitus attribuit, sed & essentijs & reliquis etiā attributio-
bus disparatas & cōtrarias eiusmodi res opposuit. Quod
igitur in rebus ipsis ita vel consentaneū vel dissentaneum
per naturā existit: id & in vſu ita accōmodatur, & hinc in
arte logica affectionum generibus exprimitur: in specia-
libus autem rerum artibus naturales illæ affectiones
Logica obseruat & distinctæ, methodicē ad certa rerū
genera ijs describenda accōmodantur. Vt igitur aliud est
sol eiūsq; lumē, aliud sunt res quæ Solis lumine illustrā-
tur, & ille has omnes ita suo lumine illustrat suis quāque
in locis: ita aliud est Logica, eiūsq; altissimum lumē, alie
res quælibet in suis artibus & in communi vita positæ,
quæ logicæ lumine, ijs, quas naturā habēt, affectionibus
illuminantur. Itaq; res illæ inferiores, quales Categorijs
contineri dicuntur, illud Logicū lumen non sunt, sed ex-
empla illi subiecta & illius lumine illustrata. Quāobrem
rectē Logica artium omniū generalissima & altissima,
cōmunes omniū rerū affectiones, quæ & in natura sunt,
& in vſu adhibētur, vt primam Inventionē tradit: deinde
cæteræ artes speciales, tanquā thesauri, quāsque res suis fi-
nibus terminisq; distinctas, vt physica physicas, ethica e-
thicas, & ita deinceps, generalibus logicis affectionibus
descriptas nominatim complectuntur, vt ex ijs sit secun-
daria Inuentio, quæ a logica primaria commonstratur.
Quas igitur res tu dicis simpliciter spectatas esse in ha-
vel illa Categoria, ea sic propriē sūt huius vel illius artis
sed tamen quando dicis esse in Substantia, dicis esse spe-

*Logica ars
generaliss. et
altissima.*

eius substantiæ, illius Physici generis, quando in Quæ-
 citate, Qualitate, vel actione, dicis esse adiunctum vel ef-
 fectum substantiæ, & speciē Quantitatis, qualitatis vel a-
 ctionis. Vnde apparet ne in ipsis quidem Categorijs res
 absq; affectibus logicis cōsiderari. Huc accedit etiā, quod
 eadē res diuerso respectu dicatur esse in diuersis Catego-
 rijs: quod maximē logicorū affectuum propriū est. Qua-
 re, vt hoc etiā corollarium concludamus. *Primariā In-
 uentionē, quæ omnes res, veras vel fictas suis affectioni-
 bus commonstrat & distinguit, Logicę propriā esse, & in
 argumētorū generibus consistere, secundariā autē, quæ
 res ipsas, à primaria affectionū nominibus commonstra-
 tas, nominatim suppeditat, esse in specialibus artibus no-
 bis certissimis argumentis persuadeamus: idēq; omnē
 omnium Axiomatum seu propositionū & Syllogismo-
 rum materiā à Logica Inuentione omninō distingui &
 cōmonstrari, ex artiū autem specialium thesauris, item-
 que è cōmuni vita, in qua illarū fructus versatur, inuesti-
 gari & depromi. Itaq; si quis quærat, quæ sint veræ Ar-
 gumentorum seu affectionum Categorie, itemq; quæ rerum
 ipsarum & sic verborum eas significantium Categorie: hinc
 Categoriæ definitio proponenda est, hoc modo:*

*Conclu.**Primaria In-
uentio.**Secundaria.*

*Categorie sunt categorematum homogeneorum per genera-
 listium, subalterna, & specialissim, ad descriptiones & ordi-
 nes.*

Proposit.

Deinde assumendum:

At Inuentio logica est generalissimorum categorema-
 tum, id est, argumentorum homogeneorum à gene-
 ralissimo, per media, ad infima seu specialissima descri-
 ptio & ordo, vt iudicium talis est omnium disponendi ac
 iudicandi legum descriptio.

Assum.

Reliquæ autem artes omnes, Grammatica, Rhetori-
 ca, Arithmetica, Geometria, Musica, Astrologia, Physi-
 ca, Ethica, sunt tales inferiorum categorematum ipsis di-
 stinctē subiectorum, vt verborum, ornamentorum, nu-
 merorum, magnitudinum, sonorum, astrorum, rerūq;
 physicarum & ethicarum descriptiones & ordines.

Et hinc concludendum.

Ergo Logica Inuentio est vera generalissimorum

Y. iiii.

argu-

argumentorum categoria, hoc est, primaria Inuentio. Cæteræ autem artes benè traditæ sūt verborū ornamētorū, & rerū deniq; omniū Categoriz, hoc est inferior & secundaria Inuentio, Atq; vt argumenta omnia per suas affectiōes generali Inuentiōis artificio propriè & naturæ vsuiq; accommodatè inuestigantur: ita in suis artibus suo quæq; loco & gradu, non ita, vt in Categoricis classibus dissipatæ & distortæ, inueniuntur.

*Vide passim
Scholas, &
Orat. præci-
puè pro Phil.
disciplina.*

Itaque iuuentutem logicæ studijs iniciatam non multis annis Prædicabilium & Prædicamentorū, vt nec cæterorū fragmentorum impedimētis onerandā, sed facili & ad quotidianū vsum accōmodata Inuentiōis ac Iudicij institutione erudiendam, omniq; præcedentium etiā artiū exercitatione cum logica coniuncta exercitā ad Mathematicas reliquasq; rerū artes, in quibus tamen easdem exercitationes celebret, deducendum esse P. Ramus, meo quidem iudicio, rectissimè sentit. E manibus igitur incipientis iuuentutis omninò Prædicabilia & Prædicamenta excutienda sint, quod ipsa illis tricus inuoluta in expeditissimò Logicæ curriculo plurimū retardetur, cum citius totā Dialecticā, quā illa fragmēta, eorumq; proprietates, distinctiones, & obseruationes perceperit. In Scholis tamen & Bibliothecis Categoriz, vt omnia veterum monumēta, in quibus aliquid sit ad studia nostra momenti, eatenus conseruari debent, vt ad eos quasi fontes in contentionibus, altercationibus, aut cōparationibus cum opus fuerit, recurratur, sed philosophia inde collecta interim pura veraq; doceatur. Attamen quoniam & Categoriz & Captiones sophisticæ nostro seculo à clarissimis viris præstantibus suorum studiorum fructibus completæ & illustratæ sunt; ad varias eorundē commentationes intelligendas, prouectionibus discipulis illas, sed extra artem descriptas, non inutiliter subcisiuis horis explicari & distinctis rebus ad artes tum generales, tum speciales comparari posse cenleo. Neque enim tantum terminorum in Inuentiōe & iudicio dissimilitudo, quantum Categoriz & Captiones negotij Ramus discipulis facessere dicuntur.

*Vide Scho.
Dial. P. Ra.
lib. 4.*

Sed hæc de Categorijs è Scholæ nostræ disputationibus

bus repetita sufficiant: reliquæ de singulis, earumque proprietatibus cōparationes cum ex sequenti tabella utunque perspicientur, tum fortasse alius erunt temporis.

TABVLA CATEGORIARVM
AD LOGICAM ET RELI-
quas artes breuiter com-
paratarum.

I. CATEGOR.

ANTEPRÆ-
Adicamēta sūt
tres Definitiones,
due Diuisiones,
& due regulæ.

1. Homonyma
seu æquiuoca sūt
vocalia, quæ
varias ac diuer-
sas res significāt,
ut canis, taurus,
&c.

2. Synonyma sūt,
quibus idem no-
men, eiusq; defi-
nitio conuenit, ut
homini & boni
Animalis.

COMPARATIO.

ANTEPRÆDICAMENTA
Non sunt legitima artis do-
cumentā, sed admonitiones quæ-
dam, per quarundam rum vo-
cum definitiones, tum affectio-
num diuisiones ac regulas, Ca-
tegorijs ad earum intelligentiā
præmissæ, & vndecunq; collectæ.

Dialectica tota est rationis.
At illæ vorum definitiones, non
sunt rationis, sed sermonis, Ergo
nec Dialecticæ, sed Gramma-
ticæ, vel potius Observationis
extra Grammaticam; quæ e-
tiam si Logicæ beneficio, & vs-
piam etiam troporum arte, (ut
canis de sydere translare dicitur)
fiat, tamen istæ Definitiones,
quia non sunt interioris ratio-
nis, in Logica locum non ha-
bent, sed in Commentario seu
Lexico. Nec enim ipsa Gram-
matica dictionum intelligenti-
am tradit, sed artem intellectus
dictionibus bene vtendi.

Item homonyma illa & syno-
nyma nil sunt Inuentionis, nil
iudicij, nil igitur logicæ sunt
artis.

I.

1.
Hæc propria &
translata vi-
dentur.

2.

Sunt species
vnius generis
vel communis
nominis, quod
è logica rectè
intelligitur,
& hic obscu-
ratur.

Sic Synonyma vocas logicus pariter et eiusdem significationis nomina.

CATEGOR.

Sed Synonyma etiam sunt Polyonyma, vel id est unaquodam multa idem significantia, Ensis, gladius, mucro.

3. Paronyma sunt nomina generis et originis eiusdem, ut sapientia sapiens, &c.

1. Divisio.

Quaecumq; dicuntur vel simplicia sunt, ut Homo, scribo: vel coniuncta, ut homo scribis.

2.

Eorum quae sunt, aliqua dicuntur de subiecto, quae in subiecto non insunt.

Illud dici & predicari, multas peperit distortas & mutilatas tautologias.

COMPARAT.

Sic voces illae nihil logici artificij habent: sed Synonyma vel partim sunt propria, partim modificata, vel si omnia sunt propria, partim significatione ratio logicè spectatur: sed voces illas tradere ac definire logicæ artis non est.

Hæc vel coniugata sunt, de quibus in generali Inventionem, vel nihil logici artificij habent.

Ergo hæc nominum Antepredicamenta, vel generali logico & rhetorico artificio cognoscuntur, vel sunt observatoris & Commentatoris extra artem, artis tamen beneficio explicata.

Confectarium est ex Grammaticæ & Dialecticæ partitione: quasi dicas, Quaecumq; dicuntur, vel sunt simplicia verba, vel syntaxi coniuncta: &, vel sunt nuda argumenta, vel Axiomate disposita. Quorsum hoc cum apertè illis partitionibus expressum sit?

Partitio est nec ad Inventionem, nec ad iudicium necessaria, neq; ideo catholica, imo genere sermonis planè commentitia, & ex quorundam argumentorum affectione distorta quasi ita dicas, Quicquid est, id aut Substantia est, aut Accidens: quorū utrumq;

I. CATEGOR.

1. Reg.

Cum alterum de altero tanquā de subiecto dicatur, veluti de specie: quicquid de prædicato dicitur, id omne de subiecto quoque dicitur: ut, Plato est homo: & quia de homine dicitur Animal, hoc etiā de Platone dicitur.

2. Reg.

Diversorū generationum quorum unum ab altero nō continetur, diverse sunt species & differentie, ut Animalis et virtutis.

COMPARAT.

aut vniuersum est, aut singulare. Quorsum hoc? Certè in omnibus argumentorum generibus sunt distinctæ affectiones, & sic prædicandi, seu dicendi rationes.

Est quasi Maxima ficta & deducta è Generis & speciei definitione & affectione: quales Maxime fere innumerabiles è veris tū Inventionis, tum Iudicij præceptis fingi possūt. Intellecta igitur in præceptis artis suo loco Generis natura, quod scilicet singulis speciebus æqualiter inest, imo quod nihil aliud sit, quàm vox significans cōmunem specierū essentiam: talia cōfectaria inde admonendo discipulos sua sponte fluunt, quod genus sit non modo proximæ suæ speciei, sed etiā inferioribus essenziale, deq; ijs dicatur: imo plus etiā intelligitur, nempe, cū species suis formis cōmunes essentias distinctas habeant; plus enunciari per proximum genus quàm per remotius, seu per generis genus. Superuacanea igitur regula illa est.

Hæc regula ex superioris contrario ducta est, & in eodem numero etiam ponēda. Generis definitio docet eius essentiam esse in singulis speciebus: Oppositorum autem proprium est, re & ratione dissidere, idcō que non posse eidem attribui. Hinc iam colligitur, imo omninò perspicuam

CATEGOR.

COMPARAT.

cum est, opposita genera, habere oppositas species ac differentias. Haftenus Antepredicamenta, non quidem peculiaris Predicamenta, sed tantum admonitiones ad talem doctrinae rationem accommodatae. Sed quoniam vocabulorum ratio & usus Grammaticae proprius est, significatio autem observationis, quae tamen sit Dialecticae beneficio: in Logica separatae illae de vocibus admonitiones peculiaris locum non habent, sed generalibus generalium artium praeceptis manifestae sunt. Diuisio- num deinde istarum, & Regularum est logicae partitione, & quorundam argumentorum affectione confusarum fructus est suis etiam fontibus rectius, & una cum alijs plenius hauriuntur. Tantum Commentator & observator aliquid de varijs vocibus, quales in artium & bonorum auctorum explicatione plurimae excogitatae sunt, aliquid annotare poterit.

Res universitatis multo rectius in artibus distinguuntur; cum in Categorijs tantum ad quandam generum communio- nem distortè, in artibus ad suos fines & usus proprie referantur.

RES, teste Valla, commodius ita absolute quicquid est, significat. Logice autem generalissima signifi-

II.

PRÆDICA-
menta ipsa sic
ex universitatis
rerum partitione
constituuntur:

Quicquid in re-
rum natura est,
id dicitur ENS.

ENS,

CATEGOR.

ENS diuiditur
in Substantiam,
& Accidens.

COMPARAT.

significatione, omnis simplex,
res seu ratio *Categorema*, id est,
Argumentum nominatur.

Ista Entis diuifio in essenti-
am tantum physicam, & in eius
Accidentia, nec purè logica, nec
certæ alicuius artis propria, sed
peculiari proposito ex vniuersæ
philosophiæ rebus & ex quibus-
dam argumentis, subiecti præci-
puè & adiuncti affectione distin-
ctis, confusa est. Nam logicè pri-
mum pro Entis diuifione ideo
vera non est, quod & essentia lo-
gicè caussarum vi constituta, sit
non modo physici, sed cuiuscun-
que etiam entis, & Accidentia
non modò in physica essentijs
per se constantibus, sed etiam in
Grammatica, Rhetorica, Logi-
ca, Arithmetica, Geometria, &
in ceteris artibus, rebus illis sub-
iectis attribuantur, & denique
quod essentia nomine Causæ
& Subiecta, Accidentis verò effe-
cta, adiuncta, relata, quædam
comparata & etiam subiectum
loci, confundantur. Itaque etsi
Accidens proprium argumenti
nomen non est, tamen multò ius-
tius aliàs ab Aristotele, cuiuslibet
Subiecto opponitur, quàm hîc
eiusmodi essentia physica. De-
inde nec ideo certæ alicuius ar-
tis hæc distinctio est, quod ex
omni philosophia & res præci-
puas, & argumenta quædam in
decem

I.

2.

CATEGOR.

COMPARAT.

I.
*Substantia, uero
 est.
 Substantia.*

I.
SUBSTAN-
TIA seu Es-
*sentia, uero (quā
 Cicero naturā
 nominat) est
 ens, quod reuera
 proprium esse ha-
 bet: vel, est res
 per se constans,
 & sustinet acci-
 dentia.*

decem classes dispertiat. Ergo nec
 Logica pars, nec peculiaris ars
 hinc est; sed talis naturarum phy-
 sicarum & theologicarum à præ-
 cipuis suis Accidentibus separa-
 tio, ut Essentia classis res phy-
 cas, Accidentium classes, res a-
 liarum disciplinarum, quæ phy-
 sicis naturis attribuantur, & qui-
 dem singulæ Generum, specie-
 rum, ac differentiarum affectio-
 nibus utcūque illas comple-
 ctantur.

Hæc theologica & physica e-
 ius, quod per se subsistit, defini-
 tio quædam, pro logica, omni
 enti & non enti communi es-
 sentia nimis angusta est, utpote
 è speciali arte multis gradibus
 interiectis consequente, in ante-
 cedentem generalem valde præ-
 postera heterogenia retracta &
 inducta: & sic uero ab Aristotele
 aliquando usurpatur. Sed logi-
 ca etiam uero generatim confi-
 derat in omni ente, & non ente,
 quæ propriè causâ dicitur, & no-
 minatim Materia & forma, è
 quibus cuiusque rei essentia cō-
 stat: quomodo etiam uero ab
 Aristotele aliquando accipitur.
 Quidlibet autem logicum est
 entis: & non entis. Sed essen-
 tia ista categorica non est entis
 & non entis: quia Qualitas non
 est talis essentia, quia relatio
 non est talis essentia, quia quid-
 libet

P R A T I S O R .

C O M P A R A T .

libet reliquis categorijs comprehensum, non est talis essentia. Quare categorica hæc essentia non est logica. Et quoniam nec vocabulum hinc logici conceptus seu affectus est, nec res ipsæ ad logicam pertinent: hæc Categoria æquissime à logica ad physicam reijcitur: *quia* autē logica & generalis in causis cōstituitur: rerū physicarū hæc distributio, Logice distributionis exēplū est: vox autē vel doctrina logici conceptus & affectus hinc nulla est.

Sunt fere negationes, nihil admodum docentes, nec legibus congruentes.

At est in Subiecto loco? Et color eiusq; definitio est in aliqua re subiecta. Falsa igitur.

At homo & bestia sunt substantiæ essentialibus formis, rationali & irrationali contrariæ. duæ scilicet species sub eodem genere. Falsa igitur & hæc, atque contra legem catholicam etiam communis.

Hoc certē omnium oppositorum proprium est, non posse eisdem attribui, secundum idem, & ad idem, & eodem tempore. Verum igitur hoc fit, sed etiam cæteris commune est: nec enim quantitas continua vel discreta potest esse par vel impar, nec qualitas bona & mala eodem tempore.

*Phil. Mel
ais plerasq;
non esse mag-
ni momenti.*

Proprietates
Substantiæ.

1. Nulla sub-
stantia est in
subiecto.

2. Substan-
tia nihil contrarij
per se habes.

3. Substan-
tia eadem perma-
nent, recipere po-
test, temporibus
diuersis, affectio-
nes contrarias, ut
aqua calorem &
frigus.

4. Sub-

Verūm

CATEGOR

4. *Substantia
ca natura est, ut
neque magis ne-
que minus susci-
piat.*

*SVBSTAN-
TIA est duplex:
Prima & secun-
da,*

*Prima est in-
diuidua, quae sub
sensu cadit, ut
Petrus, Cato,
Bucephalus, &c.*

*Secunda est
genus & speci-
es.*

Proprietates.

*Prima signifi-
cat, hoc aliquid,
id est, rem quae
sensui subijci &
digito monstrari
potest.*

*Secunda de
primis synony-
mā, hoc est, &
nomine & rati-
one eādem pra-
dicatur, ut Ho-
mo de Catone &
Aristotele, &c.*

II Sub-

COMPARAT.

*Verum hoc etiam fit, sed ta-
men postea cum Quantitate
fit commune.*

*Itaque nec falsa, nec com-
munia substantiam recte des-
cribunt.*

*Hæc distinctio in vocabulis
grammatica est, Proprij & ap-
pellatiui: in rebus est Indini-
duæ speciei & generum superi-
orum: ideoq; non substantiæ
propria, sed omnium entium
imo & non entium commu-
nis.*

*Est proprium nomen, & In-
diuidua species.*

*Est nomen appellatiuum &
genus vel species quælibet so-
pra indiuiduam.*

*Tautologia est ex indiuidui
definitione, quæ satis docetur,
indiuidua significare singula-
ria & propria.*

*Tautologia est ex Generis
definitione, quod definitur par-
tibus essentielle, cuius videlicet
essentia æqualiter in singulis
speciebus inest, ideoq; ita de sin-
gulis etiam dicitur, ut Caro est
homo. Aristoteles est homo.*

Hoc

CATEGOR.

II. *Substantia*
est corporea vel
expers corporis.
Corporea est sim-
plex vel concre-
ta, &c. Vide
Schema seu sa-
bulā Substantiæ.

II. Quant.

VANTI-
Q T A S, ποσότης, est rerum di-
mensio atque di-
numeratio: cui
omnia, que ma-
gnitudinem, mul-
titudinem, exten-
sionem, cōtractio-
nem, paucitatem,
paruitatem signi-
ficant, itemque
omnia ponderis et
mensuræ genera
subiiciuntur.

Attributa Quā-
titatis.

1. *Quantitas*,
nihil habet con-
trarij.

2. *Non susci-*
pit magis aut mi-
nus.

3. *Ratio-*

COMPARAT.

Hoc logicæ generis in spe-
cie & differentias distributionis
exemplum est, in rebus theolo-
gicis & physicis. Itaque vt di-
stributionis doctrina in logica,
sic rerum doctrina in suâ arte, vt
hæc in physica, propriè debet &
perfectè potest explicari.

Hæc Geometricæ & Arith-
meticæ Quantitatis descriptio
quædā est, quæ pro generali lo-
gica nimis angusta, vtpote ad cer-
tas res adstricta est: ideoq; logicæ
quantitatis hæc exemplū quod-
dam, non genus ipsum fuerit.

Logica enim quantitas est
quiduis quantum, etiā in rebus
incorporeis, ipsiq; adeo qualita-
tibus, vt in virtutibus & vitijs, i-
mo & in non entibus.

Quantitatis autem, vt & Qua-
litatis exempla simpliciter spe-
ctata, sunt Adiuncta: sed Quanti-
tas & Qualitas comparatæ, sunt
genera comparationi subiecta;
ideoque amplissimè à Petro Ra-
mo in Comparatione illustrata
sunt.

1. Falsum est: quia multū, pau-
cum: magnum, paruum, cadunt
in quātitatem: quæ aduersa sunt,
non relata. Estque etiam cōmu-
ne hoc attributum cum Sub-
stantia, vt & proximum.

2. Falsum similiter est. Nam
quamuis longitudo, altitudo,
multitudo, non suscipiant magis

3. &

II.

ποσότης.

Quantitas.

II

III

Quantitas

E CATEGOR.

3. Ratione
quātitatis res æ-
quales, inæqua-
les, pares, impares
dicuntur.

4. Secundum
quantitatem res
in partes distri-
buuntur.

Quantitas est
continua, vel dis-
iuncta, seu dis-
creta.

IL

III.

Qualitas.

III. Qual.

Q V A L I -
T A S est
secundum quam
quales esse dici-
mur; vel: Est for-
ma per quā sub-
stantia est effi-
cax, seu quæ mo-
vet sensus.

COMPARAT.

& minus, attamen longius, la-
tius, altius, plus dicimus: & lon-
gissimum, latissimum, altissi-
mum, plurimum.

3. Si logicè quātitas sumatur,
rectè inde æquale vel par & im-
par quiduis dicitur: fin geome-
tricè & arithmetice, vt hic, tum
nimis angustè sumitur, quod v-
sus rationis etiam qualitati tri-
buit, vt cū par eruditio, digni-
tas, virtus, &c dicitur.

4. At Grāmatica, Rhetorica
& ceteræ artes etiam in partes
secantur: quæ tamen non in
Quantitate sed in Qualitate po-
nuntur.

Quantitas ex Geometriæ seu
Arithmetice subiectis & mate-
rijs, vt sunt, Geometriæ linea, su-
perficie, corpus; Arithmetice,
numerus, præcipuè hic diuiditur:
quibus è Logica Locus & Tem-
pus, è Grammatica & Rhetorica
Oratio in syllabarum quantitate
& pedibus admiscetur. Ita hæc
Categoria ex quinque artibus
quantitates suas collegit.

Hæc definitio etiam singularū
Categoriarum differentijs con-
uenit, ex quibus item quales esse
dicimur, vt homo est rationalis:
Linea est recta &c: quæ admodū
& ex materia, subiectis, adiunctis,
& comparatis, vt homo est terre-
nus, carnalis, germanus, pius, si-
milis bullæ, &c. Vel etiam de-
scriptio-

CATEGOR.

COMPARAT.

scriptiones Qualitatis exempla
tum formæ in corporibus, tum
animi corporisq; adiunctorū, vn-
de præcipuè aliquis dicatur *qua-*
lis, confundunt. Et quoniam à
Qualitate logicè sumpta, quid-
uis simile vel dissimile dicitur:
hæc etiā argumēta hîc obscurius
cōprehenduntur. Res igitur hîc
sunt logicis locis lōgè inferiores
& specialiores: quæ ad animū &
corpus relata, eorū formæ vel ad-
iuncta sunt; inter se autem oppo-
sita, vel cōparata, in aliquod dis-
sentaneorum, vel comparatorum
genus cadunt. Et quoniam *Quali-*
tas res & exempla non vnus ali-
cuius generis seu artis, sed diuer-
sarum complectitur; ideo nec ve-
ritatem nec nomen Categoriz
sustinet. Neq; enim res diuerso-
rum generū possunt ab vno ge-
nere per media, ad infima exēpla
deductā partitione categoricè de-
scribi. Vide li. 4. Sch. Dial. ca. 9.

Proprietates.

1. *Qualitas*
habet contrariū.
2. *Suscipit*
magis & minus.

3. *A qualitate*
simile vel dissimi-
le dicitur.

Sic -

1. At non omnis: quia rubro
nihil est contrarium.

2. At nō omnis: quia figura ma-
ius & min⁹ nō dicitur. Imo addu-
bitat Aristoteles, an Qualitas o-
mnino magis & min⁹ dicatur, vt
iustitia & grāmatica: q̃ iustior &
grammaticior quidē dicatur, sed
non magis aut minus iustitia.

3. Rectē, à qualitate logicè
sumpta simile vel dissimile dici
in logica docetur; cui & conue-
nienter

Nec r̃^o partē,
nec propria sed
communia sunt
illa accidentia.

Z. ij.

CATEGOR.

Species qualitatatis sunt 4:

1. *Habitus i-
xi est qualitas
cōparata ex cre-
bris actionibus
in hominibus. Di-
spositio dicitur
tantum inchoa-
tus habitus.*

2. *Na-*

COMPARAT.

nienter Aristoteles in Topicis loquitur, cum simile & dissimile facit communem rationem omnis questionis; itēq; cum similitudinem & dissimilitudinē esse primas entis differentias dicit in Phil. li. 4. ca. 2. & li. 11, ca. 5. Imo ibidem 14. cap. quinti, ait, qualitatem esse, qua cuiusque essentiae differentiae & affectiones nominantur. Atque ita logica qualitas in quolibet res cadit; categorica non item: ideoque etiam à Differentia seu forma cuiusque categoriae, non solum à *Qualitate* categorica similia dicuntur.

Species 4. nominibus octo distinguuntur, sed tamen ab Aristotele sine definitionibus confunduntur.

Si in hominibus tantum est: certe non est Categoria *κατηγορία*; sed est quaedam inferior specialium adiunctorum distinctio, quæ naturā, doctrinā, & exercitatione comparantur.

Habitus logicus est Priuationis oppositum: Aristoteli est etiam peculiaris Categoria complectens quaedam circumstantia adiuncta. Aliās alia etiam Adiuncta significat.

Quæ nominatim de habitu Intelligentiæ & Voluntatis traduntur, ea physica sunt, & ad naturam animæ pertinent.

Modus

CATEGOR.

2. *Natura-
lis potētia & im-
potentia, ut vires
substantijs inna-
ta.*

3. *Passio et
passibilis quali-
tas.*

4. *Figura et
forma, propriè
modus est aut
positus quantita-
tum, ut triangu-
lum, &c.*

IV. Relata.

RELATA, tū
capiti, sunt,
quæcumq; hoc ip-
sum quod sunt,
aliorum esse di-
cuntur, vel quo-
modolibet aliter
ad aliud.

COMPARAT.

2. Modus naturâ efficiendi è
logica generali significatione,
sed è physica speciali descriptio-
ne, indidemq; alia etiam natu-
rales affectiones, quæ logicè vel
ad formam vel ad adiuncta per-
tinent, hîc permiscetur.

Affectus seu perturbationes,
itemque sensuum obiecta, quæ
hîc comprehenduntur, sunt res
physicæ, sed Logica affectus illos
Adiuncta animæ, & obiecta hæc
sensuum subiecta nominat.

Hîc Forma, logica caussa, qua-
tenus ea in corporibus est phy-
sicè vel artificiosè, cum quibusdam
adiunctis permiscetur. Logicè
docetur omnium omnino rerû
suas formas esse.

Relata, quæ & nomine, & re-
ipsa Logicæ Inventionis argu-
mentum sunt, duobus in arte
præceptis contenta sunt, defini-
tione, & proprietatis explicatio-
ne: vide Dialecticam ipsam lib.
I. cap. 13.

Aristotelica Definitio falsa ad-
iectione ita conturbatur, ut fe-
rè omnes argumentorum affe-
ctiones earumque differentias
permisceat. Argumentum ip-
sum affectione definitur, quod
eâ & argumentum arguat, &
omnia eius genera distinguan-
tur. Itaque quot sunt affectio-
num differentia, tot sunt & ar-
gumentorum genera, ut hæc per

IV.
Relata.

I CATEGOR.

COMPARAT.

illas diuidantur in Artificialia, Inartificialia, & ita deinceps, quia talem affectionis vim habeant. In vnoquoque igitur argumentorum genere propria affectionis vis, ratio differentia est, vt primum in *Consentaneis* consentanea, & vicissim hæc vel absoluta, vt Causæ ad Effectum, vel modo quodam, vt subiecti ad adiunctum; deinde in *Dissentaneis* dissentanea, & quidem hæc vicissim per species distincta: tum in *Comparatis* comparata; quarum aliquas deinceps vel simpliciter nominibus repræsentant & imitatur, vel symbolicè cōiungunt & componunt orta argumenta. Affectio itaque causæ & effecti est, quod illius vi hoc existat, subiecti & adiuncti, quod illi hoc præter essentiam adiungatur: Dissentanei & Dissentanei, quod alterum ab altero dissentiat, vt diuersum ratione tantum, Oppositum re & ratione simul: & hoc vicissim Disparatum vnum à multis, Contrarium vnum ab vno, & hoc rursum tum *affirmatum* ab *affirmato*, nempe vel duo, quorum alterum ita, quasi causæ vi, constat è mutua alterius affectione, vt in eadē respectus sit cōtrarius, vt in patre gignendi & imperandi, in filio nascendi & obediendi, vel duo omnino aduersæ, infestæ, & è regione pugnantis naturæ: tum *affir-*

Relata.

Aduersa.

CATEGOR.

COMPARAT.

matum à negato, nempe vel affirmata quælibet ratio ab expressa eiusdem negatione, vel affirmatus habitus ab eiusdē priuatione. Postremo affectio comparatorū est, quod alterum habeat cum altero vel quantitatem parem, imparēque, vel qualitatem similem vel dissimile, &c. Atq; ita vnumquodque argumenti genus suam habet peculiarem affectionis rationē: Affectionis autē, vt & Argumenti nomen latissimē patēs, eas rationes omnes cōplectitur: *Relatio* verò à Logicis omnib. ad eam cōtrariorum speciem nominatim est accōmodata, quæ mutua affectione constant ac nominantur: quæ quidem non propriè sunt causæ & effecta, sed peculiaris quædam in ijs, eaq; mutua caussandi vis ac ratio, causæ artificio, in ijs consideratur. Nūc totū inueniendi ac res & voces cōsiderādi artificium in distinctis illis affectionib. positū est: quare cū illæ Relatorū vel Categoria vel loco, vt fit, confunduntur, magna difficultas & obscuritas inducitur. Quoniam in ijsdem etiam rebus & consensio & dissensio per consentanea & dissentanea, eorūmq; symbola spectari potest: ita fit, vt Relatio specialis ac dissentanea etiam in vnumquodq; argumenti genus incidat, quatenus videlicet vnūquodq; argumēti nomen

*Contradi.**Priuant.**Compara.**Affectio latissimē pares.**Relatio specialis est.*

CATEGOR.

COMPARAT.

*Vide infra
reg. 4.*

Proprietates.

1. *Relationi
est aliquid con-
trarium, ut vir-
tuti vitium.*

2. *Relationi
magis & minus
ineff, ut Simile
similius.*

3. *Relata re-
ciprocantur, &
conuertuntur.*

4. *Relata si-
mul sunt natura.*

5. *Hinc*

ab altero, ad quod respicit, vim suam ac denominationē habet; sed manet tamen passim propria generis cuiusque affectio, qua ipsum valet & arguit in suis exemplis. Itaque omnino necessarium & perspicuum est, vnumquodque argumenti genus sua propria affectione considerare, nec in Relatione omnes respectus confundere, sed eandem suo artificio in omnē mutuam contrariarum facultatis affectionem accommodare.

1. At interpretes monent non omni, sed ei tantum, quæ ex Qualitate oriatur. Ergo cum veris Relatis etiam alia hic contraria confunduntur. Virtus vitio aduersa est, & absque vlla huius Relatione in Ethicis definitur. Relata autē & aduersa sunt distinctæ Contrariorum species.

2. At non omni, sed ei tantum quæ Qualitatis est aiunt interpretes. Nec hæc Oppositionis relatio, sed similiū affectio est, &c.

Ergo nec *κατὰ τὸς*, & tamen cum Qualitate etiam communia illa duo sunt.

3. Hæc veræ relationis propria est, & tum eius definitione, tum adiecta proprietatis regula explicatur.

4. Hæc similiter propria est, sed tautologia, quod eadem regula contineatur. Attamen Aristoteles negat omnibus conuenire,

nire,

CATEGOR.

5. Hinc qui
alterum perfectè
noveris, & reli-
quum noveris.

Regulæ quæ-
dam.

1. Nomina
alia dicuntur ab-
soluta, alia rela-
tiva.

2.

Omne relati-
vum versatur in-
ter duo, quorum
alterum vocatur
fundamentum, al-
terum terminus:
Inter hæc relatio
est ipsa applica-
tio seu ordo fun-
damenti ad ter-
minum.

3. Reg.

COMPARAT.

nire, sed incōmodis & falsis ex-
emplis: vide Rami Scholas.

5. Idem dicitur, seu confecta-
rium fructus præcedentium ex-
primitur.

I.

Non est Relationis propria,
sed distinctio cōmunis inter ab-
soluta, & affecta, scilicet logico
affectu considerata. Itaque nec ad
inveniendum, nec ad intelligen-
dum Relata, necessaria hæc regu-
la est. Absolutè autem res tantum
sunt, sed per affectum explicatur.
Quamquam etiam dum res sin-
gulæ sunt, aut nominantur, ali-
quis respectus ijs videtur adhære-
re, ut logica affectionum Inven-
tio & ad naturam & ad usum re-
rum sit accommodata.

2.

Interpretum hæc logica Ari-
stoteli incognita, & in legitima
arte superuacanea est. Ipsa Rela-
torum Definitio docet, Relata
esse duo, itémque inter ea esse
mutuæ affectionis respectum,
quasi alternantem ac retro vicis-
sim comitantem reciprocatio-
nis progressum & regressum.
Hanc reciprocationis vicissitudi-
nem placuit ita interpretibus ex-
ponere: quæ tamen novum præ-
ceptum non gignit. Et in scrup-
ulosa hac Logica quædam Re-

Z. V. lationi

E CATEGOR.

3. Reg.

*Tenende sunt
duæ definitiones
Relativorum, v-
na Platonica, al-
tera Aristotelea,
&c.*

4.

*Alia relativa
sunt secundū di-
ci, alia secundū
esse.*

5.

*Cuiuslibet rela-
tino respondet suū
correlativum.*

Fun-

COMPARAT.

lationi tribuuntur, quæ ad eam
nihil attinent, vt de Baptismo,
*Remissi peccata, & tanquam ablu-
sanguine filij Dei,* est Actionis il-
lius finis ac effectum, non rela-
tum, &c.

3.

Tenenda certè in arte vera de-
finitio: sed supra dixi, appendi-
ce seu falsa adiectione veram de-
finitionem ab Aristotele ita con-
turbari, vt omnes logicarum af-
fectionum differentiarum confun-
dantur. Alioquin parum aut ni-
hil inter Platonis & Aristotelis
definitionem interest.

4.

Constitutâ vera Relatorum
definitione, hæc regula alie-
na est: quod secundum dici non
sint vera relata, sed alius affectio-
nis argumenta, vt Amor & res a-
mata, est adiunctum & subiectū
occupans, vt & Fiducia, & id quo
nititur, &c. Attamen si tu non iam
horum consensionem, sed oppo-
sitionem spectes, relatio ex artis
symbolis in ea incidit, dum dicis,
Amorem esse adiunctum, rem a-
matam subiectū eiusdē; ideoq;
non esse idem. Sic enim in om-
nib. reb. & consensio & dissensio
diuersis instrumentis spectatur.

5.

Satis è Definitione intelli-
mus, esse duo, quæ sint mutux &
reciprocantis affectionis; itaque
alterum

CATEGOR.

COMPARAT.

alterum absque altero esse, aut intelligi non posse, Quod utrūque aliquando vno nominetur vocabulo, vt, Hospes, frater: id sermonis & linguæ, non logicæ est.

6.

*Fundamentū
vocatur Mate-
riale relationis,
formale dicitur
ipse ordo ad ter-
minum, &c.*

6.

Applicatio est Materiæ Logi-
cæ & Formæ ad Relationem,
quibus huius vis & certa ratio
explicetur. Nam cum Relatio-
nis nomine omnium ferè argu-
mentorum affectiones confun-
dantur: hîc varia exempla so-
lent poni, ad quæ penitus expli-
canda, (quia multa comple-
ctuntur) quoniam Relationis
doctrina non sufficit, sic alij
quidam loci applicantur. Vera
autem Relatorum exempla ip-
sorum definitione & proprieta-
tis regula satis explicantur: re-
liqua multò luculentius è gene-
rali Inuentione eorum quibus
constant, argumentorum artifi-
cio, quàm hac specialiter cōtor-
ta doctrina retexuntur. Attamen
hæc ad doctorum hominum
scripta intelligenda faciliè quasi
Cōmentarij vice cognosci po-
terunt Materiale & Formale sic
nominentur: sed materia & for-
ma, in qualibet re, generali suo
artificio rectè agnoscantur.
Ego verò in Relatis materiam
potius dicerem eam rem, ex
qua vtrumque relatum fit,
quæ

I CATIONOR.

COMPARAT.

quæ est potius incorporea, nempe iuris & rationis; formam vero mutuam illam affectionis reciprocationem: quæ nominatim etiam in vnoquoq; exemplo peculiaris quædam est. Res autem vel personas, quibus relata attribuuntur, rectius subiecta, vt Cambyſes eſt filius, vel Cauſas efficientes, vt Plato docet, Ariſtoteles auſcultat, &c nominarem.

7.
Sapiſſimè omnes lingue videntur relatiuis loco abſoluti, ſeu loco fundamētis.

7.
Admonitio rhetorica eſt de proprijs vocibus per tropos cōmutandis: Neque etiam exempla hīc plerāq; ſunt verè relata, vt temperamentum, & qualitates, Voluptas & conuenientia actionis ac naturæ. Item maſſa & conſperſio. Item peccatum, & res damnata, maledicta ac abiecta: ſed ſunt Cauſæ & effecta, ſubiecta & adiuncta, conſentaneis affectionibus, quæ tamen, quatenus ſuorum generum exempla ſunt, horum in illa accommodatione vt relata apponi poſſunt, vt Maſſa eſt ipſum ſubiectum, Conſperſio adiunctum. Ergo nec idem ſunt, nec hæc illa, &c. Itaq; 2. Cor. 5. peccatum priore loco propriè, altero (fecit Chriſtum peccatū) per metonymiam effecti ponitur, &c.

8.
Relationum alie

8.
Talis diſtinctio ad relationes nihil

CATEGOR.

*alia sunt reales,
alia rationis.*

*Genera Rela-
tionum.*

*Relativorum
alia ex Substā-
tia alia ex qua-
litatibus, alia ex
quantitatibus o-
riuntur.*

Aly.

*Pertinent hęc
effecta seu con-
nexa ex omni-
bus ordinibus,
etc.*

COMPARAT.

nihil attinet : quæ undecunque
sint cōstitutæ vel profectæ (quod
Causis inquiritur) eandem vim
habent. Rationis autem differē-
tia, reali & naturali opposita,
logicè *Diversorum* locum ab *Op-
positis* distinguit.

In Relatis non sunt res sum-
mi generis, subalternatorum, &
infimorum. Ergo nec genera
hic Categoricè ordinari possūt,
nec est vera rerum Categoria.

Hæc quædam distinctio est
fontium, vnde dicuntur manare
Relationes ; non Categorica
Relationis à summo genere,
per media, ad infima distribu-
tio.

Cùm relata definiueris, &
proprietas regulâ explicueris:
nihil præterea quod dici possit,
aut necesse sit, habebis.

Vnde relationes oriantur, ni-
hil attinet ad eorum artificium
inquirere: sed affectiones omni-
um argumentorum nosse, &
quatenus in eas etiam opposita
relatio cadat, videre, logici pro-
prium est.

Vt res ipsæ, ita & earum re-
lationes sunt in suis disciplinis:
quæ logicis affectuum generi-
bus distinguuntur.

Itaque veriùs dixeris, affecti-
ones in singulis argumentorum
generibus esse proprias: easque

*Confunduntur
aut aliorum
argumentorum
affectiones et
præcipuè Cō-
paratorum, at-
que etiam ad-
versorum.*

I. CATEGOR.

COMPARAT.

in res omnes cadere : Relationem autem oppositionē esse peculiarem, quæ propter mutuam denominationem & in cæteris affectionibus lateat, & in earum etiam exempla accommodari possit, nempe cū in his generum affectio distinguitur, ut Causa & Effectum relata sunt propter mutuam denominationem cōtrariorū vim complexā; sed & sutor ac calceus, nempe propriā affectione, causa & effectum, relationis vim habent, quatenus ille causa, hic effectus est, & non contra. Res autem ipsæ, in quibus & affectiones & relationes peculiariter versantur, petuntur è suis disciplinis. Itaque cū sic argumētōrū omniū affectiones à peculiari Relatorū affectione distinctas cognoveris & exercueris, mirabilem lucem experieris.

Actio.

Actio est effecti modus aliquis, nempe ipse motus in efficiendo: cū alioquin Effectum etiam re motu factam logicè significet.

Omnis actio seu motus, & res motu facta, itemq; verba utrunque significantia, sunt Effectus, & Effectorū definitione intelliguntur & explicantur. Atq; ita omnino Motus est res logica.

Communia hæc sunt cum superi-

V.
Actio.

V. Actio.

Agere seu facere est vim suam in rem parientem inducere.

Itaque hic collocantur verba, & nomina verbalia significantia motum.

CATEGOR.

Proprietates.

*Actio, ut &
Passio, contra-
rarium, itemq;
magis & minus
recipit.*

Tabula.

*Actio seu effe-
ctio alia natura-
lis alia volunta-
ria.*

*1. Naturalis,
ut Generatio.*

Corruptio.

*Argumentatio.
Diminutio.*

Alteratio.

*Motus Loca-
lis est quo subin-
de aliud spaciū
occupatur.*

COMPARAT.

perioribus quibusdam : ideoq;
non propria.

Sed Oppositorum & Com-
paratorum Categoriarum logicarum
satis in omnibus contraria &
imparia considerant.

Hæc distinctio Efficienti non
Effecto competit; quia in effici-
ente eius vis & variatio est.

Generare & generatio pro-
creantis causæ effecta sunt : sed
in physicis nominatim , quid
quæque res generet , exponi-
tur.

Corrumpere & corruptio,
ut & res corrupta corrumpentis
causæ effecta sunt , ut generali
Effecti lege docetur. Itaque ni-
hil nouæ doctrinæ habet.

Est maior quantitas , &
contra minor : ideoq; impari-
um artificio non modo in na-
turalibus, sed in omnibus etiam
rebus agnoscitur.

Est adiunctorum dissenta-
neorum mutatio & expulsio :
quæ sic dissentaneorum lege,
quod eidem non attribuantur,
significatur.

Locus subiecti logici ex-
emplum est: cuius mutatio tum
per se, tum dissentaneorum le-
ge intelligitur.

Sed & illi motus omnes, sunt
effecta suarum causarum, nempe
genera-

CATEGOR.

2. *Voluntarie sunt.*

Tum Intellectus.

Tum voluntatis.

Rursus actiones voluntatis vel sunt Oeconomice, vel Politice, vel Ecclesiasticæ, &c.

VI.
Passio.

VI. *Passio.*

Perpassio est accommodatio patientis, ad id quod efficit, &c.

VII.
Vbi.

VII. *Vbi.*

Vbi est ordo, qui locorum Descriptionem complectitur, &c.

VIII.
Quando.

VIII. *Quando.*

Quando continet temporum differentias, &c.

IX.
Situs.

IX. *Situs.*

Situs significat statum seu positionem

COMPARAT.

generantium, corrumpentium, augmentum, diminuentium, alterantium, loco mouentium, & inter se opposita.

Hæ physice sunt Animæ facultatis diuisiones: quæ logicæ artificio ex illa sua arte discendæ sunt, & logicè Naturæ & consilij modo distinguuntur.

Hæc similiter non logica, sed Ethica & Theologica est de rebus subiectis actionum diuisio: quæ ratione non modo actiones, sed & causæ, & cætera argumenta diuidi; imo ex omnibus artibus tales distinctiones institui queant, &c.

Passio vel pati logicè adiunctum est: quia præter essentiam accedit; & adiuncti definitione facillimè intelligitur.

Vbi est aduerbium interrogandi de Loco, & sic *Locus*, qui logicè est *Subiecti* exemplum indicat.

Quando interrogatio est de Tempore, quod est in Adiunctis: est quæ omnino Tempus, ut & Motus res Logica.

Situs ad subiectum loci pertinet: quia est Loci status, comprehendit

I CATEGOR.

scilicet corporis &
parvum eius.

X. Habitus.

Habitus hoc
loco signifi-
cat vestitum.

III. POST-
PRAE-
DICAMENT.

sunt vocabulorum
aliquot ambiguo-
rum enarratio-
nes, videlicet,
Oppositionis, Pri-
ori, posterioris,
simul, habere.

1. Convenien-
tia seu unitas
& identitas prae-
ponitur Opposi-
tioni.

Conveniunt
seu eadem dicun-
tur genere, spe-
cie, aut numero.

2. Pugnan-
tia sunt vel Dis-
ferentia vel Op-
posita.

Alia,

COMPARAT.

comprehensio, & quasi positura,
qua ille comprehendit rem loca-
tam.

Habitus est particula Adiun-
ctorum secundi modi, quae vide-
licet extrinsecus subiectum at-
tingunt & circumstant.

Postpraedicamentorum voca-
bulum est inerudite excogita-
tum, ait Philippus, & sane cõ-
plectitur tautologias & quisqui-
lias, tum locorum quorundam,
logicorum, vt Oppositorum,
tum fructuum aliorum quorũ-
dam argumentorum: vbi eti-
am sunt Hysterologiae quorun-
dam rerum e Categorijs.

Recte, Consentanea prae-
ponuntur Dissentaneis: Conue-
nientia autem seu unitas illa ni-
hil nouae doctrinae habet, sed est
argumentorum consentaneo-
rum, indeque ortorum affectio &
fructus. Vide Dial. cap. 10. & su-
pra pag. 384.

Imo simpliciter causis, effe-
ctis, subiectis, & adiunctis, de in-
de eorum symbolis. Vide eti-
am infra ad cap. 10.

2 Dissentanea in Diuersa
& Opposita, haec autem in
Disparata & Contraria rectius
diuiduntur: quae sunt omnis di-
uersitatis seu differentiae instru-
menta. Differentia ista confun-
duntur fructus Oppositorum, &
tamen his vt contrarium genus

Aa.

hic

X. Habitus.

III. Postpra-
dicamenta.

De his etiam in
Dialectici In-
strumentis, item-
que in Locis prae-
cipitur.

Modi illi loquen-
di e Categorica
generum ordi-
natione deducti
sunt: sed vsu
conueniēt ius di-
cimus, Consen-
sire vel eadem

CATEGOR.

*esse materia,
formâ, &c.
vel eandem
habere mate-
riam, forma,
&c.*

*Alia numero,
alia specie, alia
genere differunt.*

*Opposita sunt
relata, ad prim.
contrad.*

*3. Prius &
posterius quin-
que modis dicū-
tur.*

*4. Simul sunt
tempore & na-
tura.*

*5. Motus
species.*

*6. Habere in
omnibus linguis
latè vagatur,
&c.*

COMPARAT.

hîc opponuntur.

Imo dissentaneis affectioni-
bus quælibet, non genere aut
specie vel numero differunt, sed
potius genera differunt, species
differunt, &c. vide Dial. cap. 16.
& infra ad illud caput disput.

Nimis angustè: quia Oppo-
sita etiam disparata comple-
ctuntur.

Sunt tum adiuncti temporis,
& subiecti loci, tum dignitatis
& præstatiæ impares cõparati-
ones, tum naturales causæ effe-
ctiq; subiecti & adiuncti, & sic
Totius & partium affectiones:
quæ Logicis iisdem præceptis
continentur, nec hanc nouam
præceptionem requirunt.

Temporis illa par comparatio
est: naturâ simul quæ sint, etiam
argumentorum legibus cõstat,
vt Dissentanea, &c.

Motus Effectum omninò est
vnde etiam in Actione poni-
tur.

Habitus est supra Categoria
adiuncti vestitus, hîc autè quis-
quilæ significationum à logi-
ca alienæ, quales nullus observa-
tor in Lexico notauit, colligun-
tur.

Postremò additur à quibus-
dam *Admonitio* de proprijs mo-
dificatis & figuratis distinguen-
dis: quæ è Rhetorica hausta in
præceptis logicis locum non
habet.

CATEGOR.

COMPARAT.

habet.

Satis itaque apparet, ut Prædicamenta sunt quasi classes & partitiones rerum vniuersitatis, verbis expressarum & cum quibusdam argumentorum generibus confusarū; sic Antepredicamenta & Postpredicamenta esse quasdam admonitiones & declarationes tum vocum, tum quarundam in quibusdam argumentis affectionum, quibus & Prædicamentorum ratio non nihil explicetur, & defectus compleatur. Sed quoniam & manca ea omnia sunt, & valde confusa ac intricata; multo perfectius, expeditius & commodius tum instrumenta generalibus, tum res ipsæ specialibus artibus, quam ex illis fragmentis petuntur & exercentur.

Conclusio
Prædicament.

APPENDIX.

Aristotelei his Tractatum de Definitionibus & Divisionibus (quod Aristoteles non fecerat) subiunguntur, sed quia illæ sunt generalia argumenta, & quidem orta; commodissime etiam in generali Inventionem suo loco semel traduntur.

Aa. ij.

12. An

11. Q.

12. Q. *An Artificialis argumenti deinceps
continuata definitiones & Diuisiones
sint accurate.*

Affirmatur à definiendi & diuidendi lege.

S I & Definitiones illæ causis essentialibus, & Diuisiones oppositis formis reciproce constans: cerè accurate sunt.

At primum.

Ergo & postremum.

CONTENTIO.

Oppug.
*Denis. in
primum &
ortum.*

P A E D. **S** I argumenta à primis orta, eandem cum ipsis affectionem & vim habent: quomodo primum & ortum in diuisione artificialis contrarijs formis differunt? Eadem enim non sunt contraria. At orta cum primis eandem affectionem habere ex ipsorum definitione intelligitur. Quare efficitur. Prima & orta habere cognatam, non contrariam affectionem & formam, ideòque nihil differre.

Propug.

D I S C. Fallaci argumento veritatem oppugnas, dum quæ in rebus consentanea sunt, ab ijs non distinguis, quæ in ijsdem dissentiunt, Propositionem itaque nego, & sic consensionem à dissensione distinguo: Affectione & vi arguendi consentiunt, sed origine & ordine affectionis dissentiunt. Contraria enim sunt primum, & non primum, seu primogenium & ortum ac derivatum. Prima naturâ præcedunt, suamq; ex sese originem habent: Orta sequuntur, primorum affectionem alijs, & quidem symbolicis nominibus, nouaq; via inueniendi referunt. Quare cum ea differentia in artificialibus insit, sic in prima & orta rectè diuisa sunt.

Oppug.
Diuisiois primi

P A E D. Porro tum Notatio & Coniugatio, tum Totum, partesq; ac Definitum, & Definitio, imò etiam Testimo-

Testimoniū & res Testata, simpliciter spectantur; Dissentanea autem, & Comparata non modo in prima consentanea, verumetiam in omnia orta, imo etiam in testimonia, quando ea opponuntur & comparantur, incidunt. Ergo primum non rectè in Simplex & Comparatum distinguitur: imo Dissentanea & Comparata potius orta etiam argumenta fuerint.

DISC. Orta suorum parentum affectionem sequuntur, ideoq; quod simpliciter etiam considerantur, id non ipsorum proprium est, sed a parentibus deriuatum. Porro in Dissentaneorum & Comparatorum doctrina ac definitione, non in quæ incidant, sed quam affectionem, & vim arguendi habeant, spectandum est. Sic enim tota Inventionis ars ex generali Argumenti definitione, quæ affectione argumenti ad aliquid constat, non è rebus subiectis instituta est. Quare, cum Dissentanea & Comparata propriam eamq; primam, non aliunde deductam ac pendente affectionem habeant (nullum enim aut ex precedentibus, aut ex sequentibus in dissensione & comparatione positum est) rectè in primis argumentis numerantur. Sed & eorum in Logica Ramæ ordo ad rerum naturam, respectumq; accommodatus est. Simplici Consentaneo opponitur ordine simplex dissentaneum, & utriq; Comparatum, quæ omnia prima sunt, nempe primæ, & propriæ originis atque affectionis: his deinde orta suo loco & ordine subiunguntur, quæ videlicet à primis ita originem ducunt, ut eorum affectionem, vel simpliciter vnius ad vnum vel coniunctè vnius, plura etiam aliquando complexi ad plura, nouis nominibus, & symbolis, nouaq; via inueniendi referant. Huc iam rerum natura & consideratio comparetur, & conuenientia apparebit. Nam ut primum cuiusq; rei essentia suis causis constat, quæ ipsi maximæ sunt consentaneæ, ipsæque porro tum operatur aliquid, tum subiicitur, adiungitur, que alicui: deinde est aliquid in alijs rebus, quod vel simpliciter partim consentit, partim etiam dissentit, vel quantitate par aut impar, & qualitate simile vel dissimile est: atque ex his affectionibus tum nomina sunt imposita & coniugata, tum tota rei natura & membris compo-

Propug.

Assump.

Ass. explicatio.

Ordo locorum
ad rerum naturam
accommodatus.

sita speciebusq; distincta, & collectis causis alijsue rebus definita est: ita etiam artificialia argumentorum genera ordine distincta sunt: atq; ita primum argumenta prima simplicieque, deinde orta, quæ ab illis profecta & confecta sunt, inveniuntur. Atque in cuiusque rei natura consideranda, primum eius Causæ sigillatim, & quæ eius vi existunt effecta; deinde subiecta & adiuncta investigantur; quibus & ipsius essentia, & huic omnis consentanea ratio continetur. Deinde ad naturam illam illustrandam, tum quæ cum ea quoquo modo pugnant, tum pares qualitates & impares, & similes dissimilesque qualitates adhibentur. Tum porro nomina vel aliquam essentiarumque, cognatarum, vel discrepantiæ ab alijs, vel comparationis cum alijs rationem exprimentia, accedunt. Et quoniam non simpliciter rerum essentiarum causas constant, sed ex causis membra facta sunt, ex quibus integræ illæ consistunt: ut illæ perfectè explicentur, Integri & Membrorum affectio adhibetur. Itemq; cum essentiarum rerum non prorsus sint separatæ, sed quædam particulæ cum alijs communes, quædam verò cuiusque rei propriæ, ut in iisdem duabus propositis rebus sit consensus & dissensus spectanda: huc Generis & Speciei affectio pertinet, cum genus communes essentiarum omnium specierum causas cõpletatur, quæ causarum artificio retexuntur, formæ autem singularum specierum propriæ, aliqua oppositorum lege dissideant. Postremo ad uniuersam rei naturam explicandam Definitio vel ex causis essentialibus propriæ, vel ex alijs etiam argumētis quoquo modo confecta, inquiruntur. Atq; hæc quia ex præcedentibus aliquando omnibus componitur, rectè postremum locum obtinet. Itaque quemadmodum in rebus constituendis primum particulatim suppetunt omnia, in quibus tum consensus est, tum dissensio, & comparatio aliqua, atque hinc impostum nomen, deinde ex ijs coniuncta membra, atque ex his totum integrum, quod vicissim definitione seu collectione primorum definitur: ita etiam inveniendi progressus procedit, ideoq; sic argumentorum genera prima simplicia comparatq; ab ortis distincta sunt. *P. seq.* hic est inuestigationis & Inventionis ordo, quæ argumēta ad rerum

*Vide Innem.
ca. 26.*

*Inveniendi
ordo.*

tum naturam, vim & rationem inuestigandam, inueni-
untur: ad illam autem, cum inuestigata & cognita est, ex-
plicandam, cum argumenta Axiomatis disposita sunt,
Methodus adhibetur, quæ iubet, vt Definitio præcedat,
Distributio sequatur, & cætera deinceps ordine. prout
res postulat, distincta vel mista explicentur. Quæ cum
ita sint, certè Consentanea suâ naturâ omniū prima sunt;
Dissentanea, quæ cum illis etiam in iisdem rebus spectā-
tur, proxima. Comparata verò, quæ in simpliciter confi-
deratis, quantitates & qualitates comparant, primorū po-
strema sunt. Quia & primam propriamq; habent singula
affectionem & ordine naturæ se proximè consequuntur,
imo in iisdem rebus coniunguntur, vt in homine & bestia
consensio est cōmunis materiæ & formæ, quæ generis,
nempe animalis significatione continetur, sed dissensio
contrariarum formarum, nempe animæ rationalis & ir-
rationalis. Cætera autem omnium ita sunt præcedentiū
symbola, vt vel simpliciter ex ijs duo repræsentēt, vel plu-
ra aut vno symbolo cōplectantur, aut pluribus verbis di-
tribuendo seiungant vel definiendo coniungant. Nec si
Dissentanea & Cōparata aliquando incidunt etiā in orta
argumenta, ideo & ipsa orta sunt: quia propriam retinent
affectionem, qua etiā definita sunt. Nec orta ex rebus, in
quas incidūt, sed ex affectionis imitatione & cōpositione
distinguūtur & definiuntur. Imo quādo orta cōparantur,
vel antithesi opponuntur tum non orta eorum vis, sed pri-
morum affectio in ijs ipsis opponi & comparari videtur.

PAED. Quid, si nullum argumentum rectè simplex
dicitur; quòd sit in omnibus mutua duorum affectio?

DISC. Affectio illa non est comparatio, sed mutua
in quibuscūque argumentis, qualiscūque consensionis
& dissensionis, aut alterius rationis respectus. Affectio i-
gitur est omnium argumentorum, & sic ipsius etiam Cō-
parationis; quia est simplex vel comparata: Comparatio
autem est species affectionis, quæ in quantitatis & quali-
tatis comparato respectu consistit.

PAED. Verum, ne in singula inquirere nimis mole-
stum sit, continuatæ ille argumenti Diuisiones magnam
obscuritatē & difficultatem, ex qua se iuuentus difficulter

*Explicandi
ordo.
Compl.*

Assu. repetitum.

*Oppug.
Similis.
Propug.*

*Oppug.
Continuatæ di-
uisiones.*

expediat, in Artem inducunt. Quare præstaret vel absq[ue] vlla Distributione simpliciter argumentorum genera sic enumerare, Causas & Effectum, Subiectum & Adiunctum, Dissentaneum, Comparatum, Notatio & Coniunctio, Distributio, Definitio, & Testimonium; vel saltem constituta principe Diuisione in Artificiale & Inartificiale, inde Artificialia prima & orta distinguere, & enumerare. Vtriusq[ue] rationis magnorum hominum auctoritates, & posterioris etiam ipsius Rami adferre possum: istæ autem curiosè deductæ diuisiones exemplo & auctoritate carent.

Propug.

DISC. Tu tenebras illud offundere existimas, quod clarissimam lucem adfert, & implicatum putas quod accuratissimè explicatum est. Quid autem facilius, quàm istas iuuentuti differentias primùm rudi Minerua inculcare; deinde paulatim accuratiùs in generibus explicare? Quanquam incipientibus etiam Rudimenta, vti cæteris artibus, proponi possunt, in quibus mediæ quædam diuisiones prætermittantur, & rudius præcepta faciliora explicentur. Lucem verò & accurationem ad artis vim intelligendum, hîc summam esse ita faciliè intelliges, si illas Diuisiones ex fonte, hoc est, ex Argumèti definitione deriuatas, vniuersam argumentorum naturam & vim generibus explicare, & affectionum proprietatibus ac differentijs, vnde tota Inventionis doctrina pendeat, distinguere consideres. Quomodo enim alioquin intelligas, quæ propria sit cuiusq[ue] Generis vis & affectio? aut quomodo, non præcognitis generalibus illis differentijs, deinceps singulorum locorum definitiones commodè institues? Definires quidem quoquo modo, sed non accuratè, non ad proprias affectiones accommodatè. Ergo & ad rerum naturas, & ad proprias argumentorum affectiones, quæ illas exprimunt, perspicendas, hoc est, ad legitimam generalis logicæ Inventionem legitimè conformandam illæ Diuisiones non modo inutiles, sed omninò etiam necessariæ sunt. Atq[ue] in his affectionum logicarum differentijs sunt Primi iudicij, & vt vulgò loquuntur, Prædicationum fundamenta, vnde Enunciatio seu Prædicatio Artificialis, vel Inartificialis &

Assum.

*Prædicati-
ones.*

illa,

illa prima, vel orta, &c. vnde Enunciata vera vel falsa, & argumen.
 illa contingētia vel necessaria, & hæc de omni, homoge-
 nea vel essentialia, & catholica seu reciproca nominatim
 etiam ē certis argumentorum generibus in Axiomatico
 Iudicio distinguuntur. Quantum igitur in illis diuisionibus, & reliquis inde pendentibus argumentorum de-
 finitionibus, tum ad veram rerum inuestigationem, tum
 ad rectum Iudicium momenti sit, iudicent sapientes. *Compl.*

Sed obijcis illas à P. Ramo affectatas auctoribus ca- *Auctores.*
 rere: de quo hoc tibi libenter concedo, à nemine ita ac-
 curatè & ad argumentorum affectiones & vires accom-
 modatè illas diuisiones esse deductas; at particulatim ab
 alijs vsurpatæ, sapienter ab Ramo concinnatæ sunt. An
 non Aristoteles Argumentum in Artificiale & Inartifi-
 ciale distribuit ad Theod. lib. 1. cap. 2. & cap. 8. in Rhet.
 ad Alexand. ? An non Cicero in dialogis de Oratore &
 in Part. vt & Quint. lib. 5. cap. 1. eandem diuisionem ex-
 pressit ? Notationes & Coniugationes, itemquē Distri-
 butiones & Definitiones ex alijs argumētis sumi & con-
 fici an non in omnibus Scholis docetur, etiamsi eiusmo-
 di prima & orta suis differentijs non distinguantur ? No-
 tum est vt Prædicabilia propterea separata sint. Et A-
 ristoteles ait Vniuersale honorabile esse, quod causas
 contineat. Porro & Cicero dicit simpliciter ac compa-
 ratè quæri & quædam argumenta ex comparatione no-
 minat. Consentanea & Dissentanea ipse Cicero etiam
 distinxit, & nominatim Aristoteles lib. 1. post. cap. 7. Cō-
 sentanea, ἀτλῶς ἢ πῶς, hoc est absolute aut modo quodam
 dixit. Quare cum ita hæc dispersæ ab alijs tradita es-
 sent: accurati Logici fuit ea colligere, & certis generibus
 distinguere: ne, si Vnitas Platonis in extremam multi-
 tudinem, vel ἀνικνύουσα Aristotelis in vltima indiuidua
 repente præceps caderet; propriæ argumentorum vires,
 & affectionum differentia, vnde omnis Inuentionis ars
 pender, supprimerentur.

P A R D. In definitione simplicis dicitur hoc absolu- *Oppug.*
 te considerari; vt supra etiam ad definitionem ipsius ar- *Simp. & ab-*
 gumenti, quales sint singulæ rationes solæ & per se con- *soluti.*
 sideratæ: ea minus mihi rectè videntur esse dicta Argu-
 Aa.v. menta

menta enim per se & absolute considerari non possunt quum argumentum non possit esse aut intelligi, sine eo quod arguitur, vt causa non potest intelligi sine effectu, subiectum sine adiuncto, &c. Et absolutum opponitur respectui seu affectioni & relationi: in argumentis autem omnibus est mutua binorum affectio. Ergo argumenta nec per se, nec absolute possunt considerari.

Propug.

Disc. Illa appendix ad definitionem argumenti, Inventionis propriam considerationem, & sic ipsum argumentum à Dispositione, distinguit, vt intelligamus argumenta nuda, & prædicabilia seu voces simplices, è quibus quævis conficiatur sententia, Inventioni proponi, quæ sic sint singulæ rationes solæ & per se, sed sua tamen affectione (quod iam statim definitione cautum erat) consideratæ. In definitione autem Simplicis, *simpliciter & absolute*, coniuncta opponuntur comparationi, non significant absolutam abique aliquo respectu (qui iam ante in omni argumento definitus est) considerationem,

Sed hianunc ex secunda Disputatione repetitis contenti erimus, cæteris in aliud tempus relictis.

DISPV.

DISPUTATIO III.
DE CONSENTANEIS
ARGUMENTIS.

1. *Theses, ipsa artis documenta, vel eorum
Consektaria & fructus.*

Causa est cuius vires est.

2 *Causa est omnium prima, & scie-
tifica.*

3 *Causa genera duo sunt,*

1 *Efficiens & Materia,*

2 *Forma & Finis, &c.*

4 *Effectum est quod è causis existit.*

5 *Motus est effectum logicum, &c.*

Sic & è subiectis adiunctisque.

2. Q. *An Consentaneorum partitio &
doctrina sit legitima?*

Affirmatur tum ab oppositis omnis consensionis for-
mis, tum à legibus documentorum.

*Si & omnis consensio aut absoluta ac essentialis, aut modo
quodam ac aduentitia est; & omnia de Consentaneis docu-
menta perpetuo vera, essentialia, ac proprie enunciata, &
deniq; suo loco ordinata sunt: cerè partitio & tota doctrina
consentaneorum legitima est.*

As priora. Ergo & posteriora.

CONTENTIO.

PAD. **C**ausæ ad essentiam pertinent, & Adiuncta Oppug.
præter essentiam accedunt. Ergo Consen- Dimis.
taneum rectius in essentialia & Aduentitiu Consent.
distribueretur.

Disc. Nego consequens vel potius intellectā Pro-
positionem: Nam etsi causæ ad essentiam pertinent, & Propug.
Adiuncta præter essentiam accedunt: tamen non ideo illa
genera

genera commodiora. Neque enim omnes in essentia sunt, sed tantum forma & materia, neque vicissim effectum causæ est essentialia, imo essentia infra Genere definitur: propria verò Adiuncta etiam non omnino adiuncta, sed modo quodam essentialia sunt. Quare illa Aristotelica, *αἰτία ἢ πρῶτον*, absolute aut quodammodo, potius retinenda fuerunt.

Oppug.

Definit.

causæ.

Ani.

P A E D. Causæ verò definitio non satis explicata esse mihi videtur. Nam cum, teste Aristotele, causæ alie sint *τῆς οὐσίας*, id est essentiae, ut materia & forma, alie *τῆς γένεως*, id est generationis, ut efficiens & finis: hic per verbum, *est*, tantum causa essentiae definiri videtur. *Est*, enim essentiam significat. Ergo malim ita plenius dicere. *Causa est cuius vi res fit vel est*. Aut etiam planius ita. *Causa est id, cuius vi rei cuiusque, aut actionis eventus eventum habuit*. Item sic: *Causa est quæ vi sua aliquid facit, aut aliquid ad faciendum adiumentum adferi*. Sic omnis causæ vis comprehenditur: cum Ramea definitione tantum materię & formę vis, ex qua effectum est & constat, videatur definiri.

Propug.

D I S C. Causarum hoc commune est, quod earum vi res, id est, effectus est, vel fit & existit, ut ex omnibus illis definitionibus apparet. Et P. Ramus alias progressum seu respectum in genere per, *existit*, in speciebus tribus, per, *fit*, in Forma per, *est*, expressit: sed tandem analogię causæ in omnibus, *est*, usurpavit, quo & generatim, & per species, additis differentiis, commodissime omnis causæ vis exprimitur. Neque enim verbum, *est*, ita angustè significat tantum, ex materiâ per formam constare, sed quacunque vi & quoquo modo existere, & constare, ut dicamus procreando effectum esse, conservatum esse, ex materia, per formam, propter finem factum esse: itemque in effectis & adiunctis, Hominem esse facturum, esse pium, doctum, diuitem, &c. Ergo Generis & Specierum analogia hic valde accurata est, de qua infra ad Causam efficientem. Porro quæ adduntur de rei & actionis eventu, ea superuacanea sunt & aliena: quia eiusmodi distinctio est effecti, non causæ. Sic & improprie, facere aut adiumentum adferre in genere tribuuntur Causæ,

Eventus rei
& actionis.

nam ad speciem, scilicet efficientem propriè pertineant.

P A R D. At cõmunis caussarum regula duobus vitijs videtur laborare : primũ est falsitatis, quod Causis tri-
buitur primus Inventionis locus. Subiecta enim & ad-
iuncta absque alio consistere & intelligi possunt, Causæ
& effecta non item : vt *Otium* quidem est causa amoris;
sed prius est subiectum, homo, in quo otium inest. Quare
Subiectis & adiunctis primus deberi locus videtur.

D I S C. Ego verò Assumptionem omnino repudio,
& causis nihil prius esse confirmo. Certè causæ faciunt,
vt & ipsa Subiecta adiunctaque sint, quare illis priores
sint necesse est. Deus omnium rerum prima & sola caus-
sa, & ante omnia fuit, & omnia condidit, omnibusque re-
bus creatis quasi causandi vim, quæ prior est ipsarum ef-
fectis, impressit. Atque ita essentia rerum, caussarum vi
constitutæ, naturâ suâ priores : reliqua, quæ præterea ac-
cedunt, posteriora sunt.

P A R D. Sed si non subiecta & adiuncta, saltem Genus,
Species, & Definitio sibi primum locum vendicât, de qui-
bus ita colligo:

Quod rei naturam essentiamque significat, & in confide-

At Genus specierum essentiam significat, Definitio vero
universum statum complectitur : atque ideo cum quaeritur quid
erit, Genus, cum perfecte explicatur, definitio adhibetur:
quæ ideo etiam in Methodo primum locum obtinet.

Ergo etiam in Argumentorum arte prima erunt Genus &
Species, proxima, quæ ex illis conficitur, Definitio.

D I S C. Ad propositionem respondeo, si illud, quod
rei naturam significat, primumque occurrit, sit primum
et simplex, rectè ei primum locum tribui: sin ortum sit &
derivatum, non item: quod absq; suo primo intelligi ne-
queat. Nunc autem genus, species, & definitio complec-
tantur quidem rerum essentiam, & aliquando quaerenti
alicui primo respondetur: imo Definitio in Methodo le-
gitima semper prima est: sed tamen ea omnia sunt orta,
non prima argumeta. Et cum genus seu definitio respo-
detur, causæ coniunctæ, hoc est, essentia ex causis con-
stitutæ respondentur: quia genus caussarum speciebus cõ-
muniũ, Definitio autem propria communium & pro-
pria

sentaneis,
Oppug.

*Communio
Causarum
Regule.
1. Viti.*

Propug.

Oppug.

Prop.

Assump.

Comp.

Propug.

Prop.

Assump.

*Exempl.**Negatio Con-*
*ueni.**Assum.**Conclu.*

priarum causarum symbolum est. Quare cum ea omnia sint primorum symbola & orta argumenta, non nisi primis suis præcognitis doceri & intelligi possunt. Nec tamen semper genus primum quaeritur: nec etiam Inventionis ordo ad id, quod aliquis primum quaesiverit, sed ad naturam argumentorum ex methodi præscripto accommodandus est. Itaque cum causarum inter se distinctæ, sint omnium primæ & simplicissimæ, Genus autem sit quarundam causarum coniunctio & symbolica significatio: rectè Causarum primo in Inventionis loco, Genus inter orta suo etiam loco explicatur. Et quia Definitio propria ex genere, orto videlicet argumento, & ex forma, primo conficitur: ea rectè omnium ortorum postrema est. Nec si in Methodo artis & cuiusque rei docendæ prima est adeo etiam in locis eius doctrina prima erit. Aliud est cuiusque rei Definitio, aliud ipsa definiendi doctrina, quâ Definitio tanquam commune definiendi instrumentum, præparatur & instruitur. Ipsa Inuentio, quia artis pars est, etiam methodicè tractanda, hoc est à generalissimis, per media, ad infima deducenda est. At prima & simplicia argumenta generalissima & naturæ ordine priora sunt, ut Causæ, effecta, subiecta, Adiuncta, dissidentanea, comparata: cetera autem ab his orta & derivata sunt, ideoque naturæ ordine posteriora. Ergo ab illis ad hæc Inventionis methodus rectè progreditur. Ut autem ex methodi lege in omni legitima tractatione præcedit definitio; ita etiam passim in Inventionis ipsâ, primum quæque res definitur, deinde distribuitur, & proprietatibus explicatur, exemplisque tandem illustratur. Sed doctrina definiendi tanquam pars eorum, quæ Inventioni proposita sunt, ideo non præcedit: quia suâ naturâ non prima & simplicissima, sed postrema est, quia ortum argumentum est, quod vel è quibusdam vel etiam ex omnibus primis conficitur. Quamobrem cum Methodus præcipiat ut naturâ priora & simplicissima quæque præcedant, orta & posteriora sequantur, sed ita, ut unumquodque suo loco primum definiatur: rectè in Inventionis Definitionis doctrina, quæ docet ipsam ex primis conficere, prima illa sequitur, nihilominus & ipsa Inuentio & unumquodque argumentum.

mentum; imo quælibet artis pars, suo loco primum sua definitione, quæ est artis definiendi exemplum, exponitur.

PASD. Alterum deinceps communis illius regulæ vitium est heterogeniæ: quia iniquè illud, scientificum esse, Causis tribuit, quod cum alijs etiam argumentis, vt Adiunctis proprijs, Generi ac Definitioni eadem ratione conuenit, tum Iudicij in primis proprium est. Neq; enim nuda argumenta, sed Axiomata ex argumentis facta verum aut falsum enunciant, & ita scientiam efficiunt.

DISE. Generi & Definitioni ortâ Causarum vi & efficaciam, Adiuncto proprio causarum, & præcipuè formæ cognitione (quia modo quodam essenziale est) conuenit; causarum verò omnino proprium est. Neque hæc scientiæ iudicium constituitur, sed dum argumenti vis & efficacia explicatur, Iudicij fons ac fundamentum indicatur. Est autem Inventionis proprium, argumentorum affectionem & vim penitus explicare.

PASD. Nunc porro aduersus Causæ dichotomiam & argumentor: Efficiens & finis effectum exterius attingunt, & extra illud manent; Materia & forma effectum ingrediuntur eiusque essentiam constituunt. Ergo ex illa binarum specierum communione Causa commodius in Externam, & Internam diuideretur? præsertim cum huic diuisioni Genus, internarum causarum symbolum, aptè respondeat.

DISE. Memini illam diuisionem tuam multis ar-
 uidere, & Rodolphum Agricolum, Materiam & formam, propter illam internam affectionem, in partibus numerare. Sed primum illud Externum & internum non est omnis entis & non entis, atq; etiam cum alijs quibusdā argumentis cōmune est: deinde non ipsa materia propriè in essentia est, sed partes ex materia factæ, quarū coniunctio est ipsa forma. Præterea nec illa tua dichotomia est ad naturæ & affectionis ordinē ita accommodata. Nam efficiens, mouēdi principii, quærit & præparat materiā, cui formā induxit, finē assequitur. Sic igitur Efficiens & Materia præcedunt, & sæpe proposito frustrantur: forma & finis sequuntur; quæ si sint, illas præcessisse necesse est. Ergo ex his proprietatib. logica distinctio esse potuit;

Oppug.

2. Visum.

Propug.

Oppug.

Dichot.

Causa.

Propug.

Rodolph.

Agric.

et ceteris non item. Interim tamen vis illa materiae & formae interna, seu earum ad effectum affectio, satis ipsarum definitionibus, & quidem planius, quam illa externa & internae diuisione, explicatur. Nec ipsa materia ac forma proprie sunt partes, sed ex materia per formam partes illae fiunt, à quibus totum integratur. Genus vero praecipue materiam & formam, sed reliquas etiam duas interrim significat.

Oppug.

Finis primus.

P A R D. Attamen potius finis primum locum sibi vendicat: quia ipse est principium consilij & deliberationis, unde sic actio existit. Nam rei cuiusque contemplatio ex eo bono, quod in fine inest, principium ducit, gradatimque ad ea, quae minus bona sunt, regreditur.

Propug.

D I S C. Cum dicitur primo cogitari fine, sanè dicitur primo res cogitari, fine quippe definita. Est vero considerationis ordo aliquando inuertitur: tamen id factis argumenti non est, finem esse ceteris causis naturae priorem.

Oppug.

*De varijs
Causae partitionibus.*

P A R D. Verum enimvero partitio Causarum in Aristotelis philosophia varia est, nunc in genera quatuor, Efficientem, materiam, formam, & finem: nunc in modos varios, singularem, vniuersalem, simplicem, compositum, actu, potentia, priorem, posteriorem, propinquirem, remotiorem, per se accidens, ut videre est 2. Phys. & in philoso. 2. cap. lib. 5.

Propug.

D I S C. Aristoteles quidem undecumque varias distributiones collegit, & tentauit: sed earum nullam, praeter superiorem in quatuor species, dichotimiam ab Ramo distinctas, admodum probauit: quare easdem P. Ramus amplexatus duabus communitatis differentiis distinxit. Reliquae vel generis & speciei affectiones, vel modi efficiendi, vel comparationes sunt causarum gradatim progredientium: quae in legitimam doctrinam multo commodius suis locis continentur.

Oppug.

P A R D. Sed tamen ex à magnis viris ex Aristotele repetitae & exultae sunt, ut non videantur ab illo, ut in existimas, neglectae, sed potius singulari studio collectae. Traduntur autem à plerisque quatuordecim.

Propug.

D I S C. Memini equidem & vehementer miror, in

sentaneis.
 varias Causæ diuisiones à magnis viris cumulari, & quidem partim in legem *κατὰ τὴν φύσιν* falsas, partim in legem *κατὰ τὴν ἀνάγκην* alienas, partim in legem *κατὰ τὴν ἀρετήν* improprie generi, cum sint specierum propriæ, attributas. Sed tu illas, ut breuiter comparentur, repete.

PAED. Primo vnum genus Causæ est, quod vi sua id, quod sub ea subiectum est, efficit, ut ignis ligna exurit: alterum est, quod naturam & vim efficiendi per se non habet: sed sine quo res effici non possit, ut æs est causa statuarum. Superius genus propriè causa efficiens appellatur, postremum materia: vtrunque genus in multas partes distribuitur.

1. Diuisione
Causæ.

DISC. Agnosco hîc duas Rameæ dichotomiæ prioris species, non satis logicè, tanquam duo superiora genera propositas. Efficiens autem logicè in certos modos, sed Materia in nullas partes distribuitur. Itaque præterita forma & sine mutila hæc diuisione est, falsumque additur in legem *κατὰ τὴν φύσιν*.

Propug.

PAED. Secundo, illud genus, quod vim & naturam efficiendi habet, vel planè & certe efficit, nulla re adiuvante, vel adiuuari vult, quod *συνάρτησις*, quasi Concausa propterea appellatur.

2. Diuisione

DISC. Non est generalis Causæ, sed specialis, & quidem secunda Efficientis diuisione, nempe in Efficientem solâ & cum alijs. Ergo in legem *κατὰ τὴν ἀνάγκην* generi tribuitur, quod est speciei proprium.

Propug.

PAED. Tertio earum, quæ vim efficiendi non habent, etiam duo sunt genera: alterum earum, quæ nihil omnino agunt, ut Locus, Tempus, Materia, Instrumenta: alterum earum, quæ præcursionem quandam ad efficiendum adferunt, ut quædam per se adiumenta, etsi non necessaria. Græci *συνίπρη*, Cicero primordia rerû & præcurrentia vocat: &c.

3. Diuisione

DISC. Contra legem Iustitiæ iniquè Causis aliorum argumentorum vis tribuitur & permiscetur. Omne argumentum habet vim arguendi, quæ tamen causæ vis non est. Et Occasio nec causa, nec aliud argumentum est: sed est fructus aliorum argumentorum, & res quæ argumentis arguitur & efficitur. Sic è Loco & Tempore sæpè est oc-

Propug.

casio: quæ tamen propterea causæ non sunt, sed ille subiectum, hoc adiunctum. Ac prima diuisione dixisti, illud quod per se vim efficiendi non habeat, Materiam nominari: hic eidem plures species subijcis: quomodo igitur tibi constas?

Oppug.

4. Diuiso.

P A R D. Quædò aliæ necessariò efficiunt, aliæ aut voluntate, aut perturbatione animi, aut habitu, aut natura, aut arte, aut casu, &c.

Propug.

D I S C. Sunt efficientis tertix distributionis modi, non Causæ genera. Necessitas & casus sunt modi per accidens: Voluntas, Habitus & ars sunt consilij: Perturbatio est impetus naturæ, sed consilio regitur: & Perturbatio non logicum genus, sed inferius, nempe physicum naturæ exemplum est.

5. Diuiso.

P A R D. Quineto in alijs constantia & stabilitas inest, ut in Natura & Arte, in alijs non inest, ut in cæteris.

Propug.

D I S C. Istæ sunt nõ supremæ logicæ, sed inferiores rerum distinctiones.

6. Diuiso.

P A R D. 6. Earum, quæ non sunt constantes, aliæ sunt perspicuæ, aliæ latent.

Propug.

D I S C. Fortunæ vis occulta. & cæterarum vis apertior sic incommoda diuisione, quippe non ex vi efficiendi sed ex adiunctis distinctâ opponuntur.

7. Diuiso.

Propug.

P A R D. 7. Aliæ sunt voluntariæ, aliæ ignorantes.

D I S C. Sic Consilij modus, qui est voluntarius, & per se, improprie opponitur Imprudentiæ, quæ logicè Fortunæ subijcitur, & est per accidens.

8. Diuiso.

P A R D. 8. Aliæ sunt vniuersales, & cõmunes omnium effectorum, aliæ particulares & propriæ singulorum, ut Motus cælestis est cõmunis causa omnis ortus rerum & interitus: homo autem hominis, Leo leonis, propria causa est.

Propug.

D I S C. Hæc in rebus ipsis exemplorum distinctio inferior est, quàm logica Causarum doctrina: quod sic Causæ & quidem Efficientis definitio à qua res est, ad res subiectas, quæ sunt exēpla, distinguendum adhibeatur, quæ àta ex efficientis definitione colligas: Efficiens est causa à qua res est, & quidem procreans vel conseruans: Nunc autem cælestis motus efficit & procreat rerum omnium ortum & interitum; homo autem hominē procreat, & res alias efficit.

efficit. Ergo celestis motus omnis ortus & interitus caus-
sa est efficiens, &c. Inferioris igitur artis, utpote Physicæ
est talis distinctio, non logicæ propria.

PAED. 9. Aliæ sunt Causæ per se, aliæ per accidēs. 9. *Diuisio.*

DISC. Lex καὶ δὲ hîc violatur, quod Generi attri-
buatur, quod est speciei proprium. Tertia enim illa mo-
dorum efficiendi diuisio est. Propug.

PAED. 10. Aliæ actu, aliæ potestate causæ sunt. 10. *Diuisio.*

DISC. Hîc facultas & vis causandi & efficiendi, ipsi a-
ctioni & motui incommode opponitur. Imo mot & quies,
quæ priuantium loco continentur, hîc opponuntur: quæ di-
stinctio ad vim causarum nihil artinet. Neq; enim aliquid
causa dicitur, nisi ratione effecti, cum scilicet iam in motu
& actu est: alioquin dicimus, fore, vel posse esse causam. Propug.

PAED. Aliæ sunt priores, aliæ posteriores.

11. *Diuisio.*

DISC. Hîc Comparationis, quæ, ut in omnes res, ita
etiam in causas incidit, fructus incommode causis tri-
buntur, quarum illi vim nihil distinguunt. Imo compa-
ratio ista ex causarum & effectorum progressionem, qua
effectum gradatim fit causa sui porro effecti, deducta est.
Sic Lana est causa panni, pannus porro vestis causa est:
itaque lana illis remotior seu posterior, pannus prior seu
propinquior vestis causa dicitur. At hoc ita improprie
dicitur, cum lana sit panni, non vestis causa: quod gene-
ralibus causarum præceptis intelligitur, ut hæc distin-
ctio, quæ nec logicæ, nec vera est, non requiratur.

PAED. 12. Aliæ sunt Internæ, aliæ Externæ.

12. *Diuisio.*

DISC. Ad hanc distinctionem supra respondi.

Propug.

PAED. 13. Aliæ procreantes, aliæ conseruantes, a-
liæ corrumpentes.

13. *Diuisio.*

DISC. Hîc contra legem καὶ δὲ improprie tum pri-
mi Efficientis modi, procreatio & conseruatio, ipsi gene-
ri, scilicet causæ tribuuntur, tum Corruptens, quæ pro-
creantis modo continetur (est enim procreans interitus)
vel ut contrarium eadem lege intelligitur, pro distincta
specie inculcatur.

Propug.

PAED. 14. Causæ sunt, Materia, Forma, Efficiens, & Finis: ad quæ genera quatuor, superiora omnia reuo-
cari solent,

14. *Diuisio.*

Propug.

Disc. Hæ veræ sunt Causæ species, quas P. R. amur accurata dichotomia distinxit, sed clausula à te addita, falsam confusionem parit: quodd ex superioribus quædam, non omnia, Efficienti, cæteris verò minimè conueniant. Et hinc apparet, quanta confusio, obscuritas & difficultas in artes inducatur, cum ex quolibet leuissimo discrimine, Diuisionum copia exstruitur, & quidem falsa, aliena, & impropria permilcentur, &c.

DE EFFICIENTE.

Oppug.

Defin.

Effic.

Antec.

Conf.

Aliæ defini-
tiones.

P. A. R. D. **E**fficientis deinceps definitio examinari solet: cuius ego nunc genus non impugno, sed formam, à qua res est, quæ eius vim non satis propriè & perspicuè exprimit. Nam, *Est*, essentiam significat, & magis materiæ ac formæ, quarum vi essentia est, responderet, quàm Efficienti, quæ est *in se ipso*, id est generationis causa. Quare malim ad vim efficientis exprimendam dicere à qua res fit. Vel ne nimis concisa breuitas obscuritatem pariat, malim sic explicatiùs definire: *Efficiens est causa, à qua primò fit motus*, id est, quæ reuera aut principaliter agit, vt aliud efficiat. vel ita: *Efficiens est, quæ motus eius principium attulit, per quem euentus exim habuit, &c.*

Propug.

Prop.

Assump.

Disc. Parum aut nihil inter illas diuisiones interesse equidem puto: sed tamen venusta & perspicua breuitas laudanda est, quæ præcipuè adhibetur, cum ad Generis definitionem, distinctæ specierum definitiones accommodantur. Nunc generatim Causa antè definita est, cuius vi res est: quæ sanè perspicua definitio est: illa autem generalis causæ vis per eius species ita breuiter & tamen apertè distinguitur, vt idem verbum, *est*, & nomen, *Res*, retineatur, sed duæ voculæ vim efficaciamq; causæ continentis sic varientur, à qua res est, ex qua res est, per quam res est, propter quam, vel, cuius gratia res est. Sic distincta vis tum Efficientis particulis, à qua, tum materiæ, ex qua, tum formæ, per quam, tum finis, cuius gratia, sed progressus seu respectus verbo, *Est*, ubique exprimitur: quia vis quidem causandi distincta est; sed motus & res
motu

motu facta pariter caussarū conſpiratione exiſtit: atq; ita res ſeu effectū caussarū vi eſſe rectē dicitur, ſiue procreatum ſit ex materia per formam propter finem, ſiue conſervatum. Si dicas à quares ſit, nec conſervatio ita commodē exprimitur, nec analogia ita ſervatur. Ergo & perſpicua in caussarum definitionibus breuitas, & analogia concinnitas retineatur, &c.

PAED. Sed Efficientem rectē in ſpecies, non in modos diſtribui ſic efficio: Oppug. Diuifionis Effi.

Quæ eſſentiaē communione conueniunt, ſed formis diſſentiunt: eæ ſpecies ſunt.

At efficientis modi, qui dicuntur, ſic comuni eſſentia cōueniunt, ſed oppoſitis formis diſſentiunt. Habent enim idem genus, id eſt cōmunem eſſentiam, ſed formas, hoc eſt, vires oppoſitas, nempe Procreare, conſervare: ſola cum alijs, per ſe, per accidens.

Ergo potius ſpecies ſunt, quam modi.

DISC. Nego Aſſumptionem. Nam ſi illi modi, generis id eſt Efficientis eſſentiam communem haberēt, & proprijs formis opponerentur: in vnoquoque eſſet peculiaris quædam & propria vis, à qua res eſt. vt aliā vi procreans, alia cōſeruans, & aliā porro aliæ efficerent: At verò vis efficiendi propria & diſtincta in ſingulis non eſt, ſed vnica efficiētis efficacia eſt, quæ adiunctis illis modis variatur, vt, ſiue procreet, ſiue tueatur, idq; vel ſola vel cum alijs, & quidem per ſe, aut per accidens, vnā vi efficiat & agat, non aliā & diſtinctā. Itaq; etiam illi modi in exēplis concurrunt, coincidunt, & diſſimiliter variantur: quod in ſpeciebus oppoſitis fieri nequit. Bini quidem modi paſſim inter ſe ſunt oppoſiti, ſed ad Efficientem relati, eius tanquam generis ſeu eſſentiam ſinguli integram, & præterea propriā formā, diſtinctam, vt plus ſcilicet ſit in ſpecie, quā in genere, non habent. Ergo vnica efficientia manet, quæ illis adiunctis ac circūſtantib; modis variatur. Propug. Propo. Aſſump. Compl.

PAED. Alij verò plures eiufmodi ſiue modos ſiue ſpecies enumerant. Ergo triplex Ramea diuiſio & imperſecta eſt. Oppug.

DISC. Paulò antè multiplices diuiſiones, quas alij ipſi cauſæ, alij ſoli Efficienti tribuunt, ad ſuos fontes reuocaui: ſed quia hīc quædam varietas eſt, breuiſſima eſtiam hīc comparatio inſtituatur. Propug. Plures Effi. diuiſ.

1. *Diuisio.**Respon.*P A E D. *Efficientium alia sunt naturalia, alia voluntaria.*

D I S C. Ramo duæ sunt tertij modi efficiendi particulae, videlicet natura & consilium.

2. *Diuisio.*

P A E D. Quædam sunt totales quædã Partiales causas. Deus est totalis mundi causa. Partiales aut essentialiter, aut accidentaliter copulatæ sunt. Essentialiter, vt mas & foemina in procreatione; Accidentaliter, vt duo equi trahunt currum.

*Respon.*D I S C. Modus efficiendi Ramo secundus, nẽpe *Causa sola & cum alijs*, hîc vocabulis alienioribus, quippe è totius & partium affectione deductis, cum rerum quadam doctrina permiscetur. Totalis est causa sola, quod sola totum effecerit: Partialis est, cū alijs, quæ logicè vel principalis, vel Adiuuans. Sed an natura legèq; essentialiter, an verò per accidens cõiungantur, id ad inferiorè rerum disciplinam, nõ ad logicã pertinet: imo etiam cõsilio iunguntur.3. *Diuisio.*

P A E D. 3. Quædam sunt Principales & digniores, quædam minus principales & indigniores.

*Respon.*D I S C. Est similiter modus secundus, & præcipuè eius particula, *Cum alijs*, quæ *Principalis*, vel *Adiuuans*, comparatione illustrata: sed Comparatio, cū opus est, è loco suo petetur.4. *Diuisio.**Respon.*

P A E D. Aliæ propinquæ, aliæ remotæ.

D I S C. Sed remota est propinquæ propriè causa, effecti propinquæ, vnde apparet hanc diuisionem impropiam esse, vt supra dictum est.

5. *Diuisio.*

P A E D. 5. Causarum quædam vniuersales, quædam particulares.

Respon.

D I S C. Vniuersalis & particularis affectio ad totum & partes pertinet, vnde omnibus rebus accommodari potest. Sed hæc causarum distinctio ad rerum doctrinam pertinet, non ad logicam.

6. *Diuisio.*

P A E D. 6. Efficientium aliæ sunt Principales, aliæ Instrumentales.

*Respon.*D I S C. Est etiam particulae secundi modi, *Cum alijs*, non satis accurata distinctio. Propriè enim principales & adiuuantes opponuntur; Instrumenta in adiuuantibus connumerantur.7. *Diuisio.*

P A E D. 7. Partialium aliæ sunt præparantes, aliæ adip-

adiuantes.

DISC. Est quædam adiuuantium, sed non verè logica distinctio, cum magis ad certas res sit accommodata. Logica enim quasdam causas ita cum alijs agere docet, vt adiuuent; quatenus autem adiuuando præparent, vel perficiant, id rerum disciplina cognoscitur; in logica autem non est proprium nec *ἰδιαίτη*.

PARA. 8. Alia sunt *αἴτια*, alia *συνάτια*, alia *σύνθη*.

DISC. *Αἴτιον* omnes causas vel in genere causam significat: *Συνάτιον* quasi concausa est, causa cum alijs; *Σύνθη* sunt præcipue Adiuuantes causæ & Instrumenta. Sed quia *αἴτιον* pro principali cum alijs hîc sumitur, est particulæ etiam secundi modi, nempe, *Cum alijs*, distinctio, tribus nominibus, pro duobus facta.

PARA. 9. Causa etiam alia est, *προγενέσθης*, alia *ἐξωτερικῆς*, alia *σωματικῆς*.

1. *προγενέσθης* antecedens causa, est interior dispositio, quæ irritata ab externa est principalior causa effectuum, vt in Pompeio ambitio, ciuilis belli causa fuit.

2. *ἐξωτερικῆς* est causa exterior irritatrix interioris, quam vulgo primitiuam vocant, vt, potentia lulij aduersarij.

3. *σωματικῆς* est applicatio causæ ad effectum, &c. De eiusmodi Diuisione ab Ramo omnino nihil præcipitur.

DISC. Certè propterea nihil, quod nō sit vera causa, & præsertim Efficientis diuision, sed diuersorum argumentorum confusio, vt dissimilia exempla ostendunt. Nam vel materia vel finis cum efficientis aliquo modo, nemque cum subiecto occupante, & effecto, scilicet, motu, hac diuisione confunditur, quæ alioquin apertissime per generalia argumenta retexuntur. Sic dysenteriz, quæ est intestinorum exulceratio, *προγενέσθης* dicitur bilis exuberans in toto corpore, & corrupta ac facta acrior & venenatior. At ea est materia vel ratione procreationis, naturalis efficiens dysenteriz. *ἐξωτερικῆς* hîc dicitur vel largior potus in æstu, vel crudi fructus, qui putrefacti augent venenatam bilē, & lubricitatē efficiunt, ac mouent auctā bilē. At hæc noua materia est, sed ratione naturalis etiam efficiētis est adiuuans modus naturalis. *σωματικῆς* est

Respon.

8. Diuiso.

Respon.

9. Diuiso.

Respon.

Antec.

Exempl.

*Aliud exem-
plum diffimi-
le.*

infusio bilis iam irritata in intestinis: at ille motus & effectus est præcedentium caussarum, ad opus, id est, ad ipsum morbum generandum. Dissimiliter est in alijs exemplis: In Pompeio ambitio & alij cõcurrentes affectus fuerunt causa belli ciuilis: ~~deest~~ ^{deest} ~~potentia~~ ^{potentia} ~~Iulij~~ ^{Iulij} fuit potentia Iulij, offendens & mouens ambitionem & odium in animo Pompeij. At sic ambitio est causa cõsiliij finem etiam cõplexa, qua incitatur Pompeius, vt summum locum appetat, hanc comitantur multi affectus, vt metus amittendi eius loci, inuidetia & dolor, cum æmulum crescere videret. His affectib. incendebatur, vt tollere & reprimere eum conaretur. Illi affectus sunt causæ adiuuantes ambitionis, naturæ quidem vi agentes, sed consilio gubernatæ. Porro causæ ~~deest~~ ^{deest} ~~potentia~~ ^{potentia} hic dicitur fuisse potentia Iulij, &c. At logicè est hoc subiectum occupans, seu obiectum inuidetiae, & simul ipsius ambitionis, nempe potentiae & dominatus, quem totum Pompeius appetebat, pars in ipso Iulio, quam ille huic concedere nõ poterat. Et huc lex Oppositorum incidit, quod ambitio & vera fortitudo seu mediocritas, eidem non tribuatur: deinde effecta ambitionis, contrà petere, dissidere, contedere, illam oppositionis vim declarant. Causa ~~deest~~ ^{deest} ~~potentia~~ ^{potentia} hic dicitur esse, ipse conatus & apparatus Pompeij: at ea effecta sunt, ad finem tendentia, itemq; hic adiuuantes causæ concurrunt. Itaq; generali logica illa omnia, & quæ sunt eiusmodi, elegatius, distinctius, & magis perspicue reteruntur. Item Dei misericordia dicitur causa ~~deest~~ ^{deest} ~~potentia~~ ^{potentia} redemptionis nostræ: At logicè Deus principalis causa, & eius misericordia modus efficiendi, nempe cõsiliij, fuerit. ~~deest~~ ^{deest} ~~potentia~~ ^{potentia} est miseria generis humani: At ea non causa est, quia eius vi redemptio nõ existit, sed misericordiae diuinæ obiectum, quo illa mota vim suam ita exeruit, &c. Distinctio igitur illa quidem aliquid consilij habet, & caussarum diuisiones imitatur, sed reuera nihil nouæ artis habet, imo diuersas argumentorum affectiones permiscet.

Conclu.

*Oppug.
10. Diui.*

Propug.

PARA. 10. Efficientium aliarum agunt motus ab alijs, aliarum sunt mouentes seu impellentes, quæ dicuntur impulsivæ.

DISC. Nec illa efficientis, imò ne caussarum quidam propria

propria distinctio est: quia efficientis modos quosdam ciente.
 cum sine, effecto, subiecto, & testimonio permiscet, ut ex. *Respon.*
 emplorum distinctione apparet. Imo Efficiens à suo mo- *Conf.*
 do hic incommode etiam diuidendo separatur. Nam, ut *Ans.*
 posterius prius ostendam, Efficiens & eius modi, Naturâ,
 Consilium, & Necessitas, vnâ agunt, & tamen efficiens est
 motus, modi sunt mouentes. Quare diuidendo non effici-
 ens à suo modo, sed modi inter se debent separari. Sed cõ-
 fusionem videamus, quæ etiam mouenti efficienti tribui-
 tur, quod aliorum argumentorum proprium est, aut sanè
 nouam considerationem in Efficiente non requirit. Qua-
 tuor res comprehenduntur nomine causæ impulsivæ, *Af-*
fectus, Obiectum, Lex, & Meritum. At, inquã, Finis est pro- *Finis.*
 priè causa mouens & impellens: vnde deliberationis prin- *Affectus.*
 cipium. *Affectus* autem, qui dicuntur rapidi motores,
 sunt naturalis causæ impetus, qui si consilio, quo frenari
 debent, iuuentur, plus valent. *Obiecta* sunt Subiecta, in *Obiecta.*
 quibus vis quædam mouendi ita inest, quia occupant sua
 Adiuncta, quæ in illis vim suam exerunt. Hinc physici di-
 cunt, Obiecta mouent sensus: cum tamen nemo ea caus-
 las sensuum dixerit. *Lex* est testimoniũ, cuius auctoritate *Lex.*
 mouemur, ut pareamus. Sic cuiq; argumenti generi sua
 vis est, quæ quidem generatim solet aliquando causa no-
 minari, ut Talæus ad causæ definitionem monuit; sed ta-
 men reuera causæ vis non est. *Meritum* deniq; est effectus *Meritum.*
 & effectis sua debentur præmia, ut in eo loco dicitur, inde
 esse laudes & viruperationes. Itaq; merita non sunt pro-
 priè efficientia præmiorum, sed merentium fructus, &
 largientium potius obiecta. Meritum non efficit, nec lar-
 gitur, sed accipit præmium, seu potius eo ornatur. Ergo
 non est efficiens sed potius subiectum præmij. Attamen ti *Illust. per pro-*
 quid etiam eiusmodi res vi sua efficiant, ut eius, quod earũ *lepsin.*
 vi existit, causæ dici queant: id generalibus causæ præ-
 ceptis intelligitur, sed hac distinctione incommode con-
 turbatur. Quare distinctas argumentorum affectiones, *Conclu.*
 quæ omnibus rebus plurimum lucis adferunt, tenere lo-
 gicis legibus iubemur.

PAED. Appendix etiam decimæ diuisioni addi solet *Oppug.*
 de discrimine Occasionis & veræ causæ. At id est caus- *De Occasione.*

ca, dicitur principalis causa; *oppug.* occasio minus principalis, vel aliqua levis *oppositio*, vel circumstantia temporis & loci, quæ agentibus facultatem præbet. De his P. Ramus etiam tacuit.

Propug.

Disc. Iure tacuit: quia nulla hinc causæ propriæ legitima distinctio est. Causa est argumenti genus, & *oppug.* occasio, est fructus argumenti, non argumentum. Potest autem esse occasio ex causis, effectis, subiectis adiunctis, & è cæteris etiam argumentis. Ergo ipsa nec est causa, nec à causa potius quam ab alio argumento legitime in arte distingui potest.

Solent præterea etiam alie Efficientis diuisiones nostris condiscipulis in medium adferri: sed ex nullo negotio his cognitis conciliantur.

2. DE MATERIA.

Oppug.

Defin.

Materia.

Prop.

Assumpt.

Compl.

Propug.

Auz.

P A R D. **M**ateria mihi nõ rectè causa dici videtur. Nam si causa esset, eius vi ita effectus existeret, vt ab ea oriretur. Sed ita inde effectus non existit: quia (Materia & forma sunt membra toti essentialia, quæ ipsa naturam & vim efficiendi non habent, sed ab efficiente comparantur, tractantur, & præparantur, vt potius efficientis effecta, quàm causæ dici queant. Quod cum quidam attenderint, Materiam & Formam inter partes numerarunt, alij etiam Materiam nominarunt causam sine qua non.

Disc. Tu mihi causæ vim nimis angustè ad Efficientem adstringere videris, dum dicis primum in Propositione, Si causa sit, ab ea oriri effectum: deinde in Assumptione, naturam & vim efficiendi non habere. Itaque Propositionem nego, assumptionis illam particulam concedo, sed alteram, qua materia & forma partes efficiuntur, etiam nego. Nam non à materia (ea enim efficientis vis est) sed ex ea fit effectus: atque ita membra proximè è materia sunt, non sunt ipsa materia, sed eius potius effectus. Membra singula sunt materiata, hoc est, ex materia facta, & formata: sed integri forma est in membrorum coniunctione. Atque ideo Materia & forma sunt argumenta prima, Membra vero & Integrum Orta: quod membrum non simpliciter sit materia,

teria, sed materiata integri pars: Integrum verò totum teria.
 nō simpliciter Effectū, sed effectum Totū, nempe ex mē- Conf.

bris materiatis ipsi essentialibus cōpositum. Quare cū
 Materiē sit ea vis, ex qua Effectū, seu effecti mēbra efficiū-
 tur, ut sic in essētia, sed preparata, maneat: nihil causæ est,
 cur ē causarum numero excludatur: imo materia & for-
 ma, quia essentialia membra constituunt & coniungunt,
 potius quā Efficiens & finis causarū nomen merentur.

P A R D. Sed nec materiæ forma est satis accuratē ex-
 pressa: itaque ita alij perfectiū definiunt: *Materia est,*
ex qua aliquid sit, vel: Materia est unde aliquid conficitur: vel,
Materia est ex qua effectus componitur: vel, Causa sine qua
non est, quæ naturam efficiendi non habet, sed sine qua id, quod
faciendum est, effici non potest. Vides sic apertius tum Ef-
 fectum, qui causis respondet, definitione comprehendi,
 tum vim quasi causantem per verba, *Fieri, confici, aut*
componi, ad effectum accommodari?

Oppug.

Forma.

Mas.

Alia defi. mat.

D I S C. De verbis non admodum laborandum puta-
 rem, si res teneretur: attamen analogia, ut suprà dixi, in
 causarum definitionibus perspicua est; cū definiatur
 tum generatim, *Causa cuius vi res est*, tum distincta vi
 illa unaquæq; species, nempe Efficiens, à qua, Materia, ex
 qua, Forma, per quam, Finis, cuius gratiā, retentis ijdem
 vocibus, *res est*, quæ Effectum, hoc est tam motum, quā
 tum motu factam, & quidem tum procreatam, tum con-
 seruata quoquo modo significat. Itaque verbum, *Est*,
 tum propter analogiam illam, tum propter procreandi
 & conservandi etiam modos commodissimum esse pu-
 to. Sive autem, *Res*, dicatur, sive Effectum in causarum
 definitionibus, id perinde esse puto: attamen propter
 mutuam affectionem in quibusdam editionibus P. Ra-
 mus causam definiuit, unde effectus aliquis existit; per
 species autem dixit, *aliquid, vel res, est vel fit*: in postre-
 ma autem ubique dixit, *res est*, tum propter analogiam,
 tum fortasse quòd cū causæ sint naturā priores effe-
 ctus, ante causarum coniunctam vim & quasi conspirati-
 onem, non ita propriè, *Effectus*, sed generalius, id quod
 causarum vi existat, *Res* nominetur. Quòd verò Materia
 dicitur causa sine qua non, id paulò alienius videtur: cū

Propug.

Causa sine qua
non.

nec

Conclu.

nec absq; forma, nec sine adiuuantibus plurisq; res confici queat: quin & subiecti exempla, vt Mare in quo nauigatur, cum adiuuantibus, nomine Causse sine qua non confundi solent. Nota autem quando vulgò Causa nominatur, tum vel nimis angustè ad Efficientem magis respici, vel nimis latè cuiusque ferè argumenti vim intelligi. Ergo distinctæ argumentorum affectiones teneantur, quæ & rerum & verborum explicationi plurimum lucis adferunt.

Oppug.

P A E D. Præterea ipsum nomen Materiz etiam Subiectum significat, vt cum dicimus, Materia in qua, circa quam: eam autem vocis vim P. Ramus præterijt.

Propug.

D I S C. Propria in artibus vocum vis & significatio definitione aperitur, vt hîc quod Materia significet eam causam ex qua res fit. Si præterea per tropum significatio mutetur, id Troporum arte iudicatur. Ita etiam materiz nomine pro subiecto per Metaphoram abutimur, vt testatur clarissimus Philip. Melan. In Lexico igitur, vel in Commentario, non in arte, variarum significationum annotatio locum habet.

Oppug.

*De diuisione
Mate.*

P A E D. Sed nec materiz vna ratio est: quod alia sit, quam primam vocamus, alia, quam secundam. Hæc autem vicissim est vel proxima vel remota. Deinde alia materia est naturalis, alia quæ arte tractatur, seu artificialis. Ergo P. Ramus sola definitione omnem materiz artem non perfectè explicuit.

Propug.

Prop.

Assump.

D I S C. Imo materiz ars solo definitionis præcepto contenta, nullam diuisionem recipit. Omnia enim logica præcepta erunt entis & non entis. At materiz definitio ita generalis est, diuisiones autem illæ non item. Prima enim, si vera est, physicis tantum rebus conuenit, & vulgò etiam in physica, à paucis autem in logica collocari solet. Itaq; non est *κατὰ φύσιν*, nec *κατὰ αἴτιαν*, vt nec secundæ diuisio: quæ præterea etiam impropria est: quia remotior propriè est materia vicenioris effectus, vt lana panni, & hic vicissim est materia sui effectus, vt pannus vestis. Nullæ igitur hîc sunt materiz species, sed tantum affectionis progressio & mutatio est. Altera potius artium, & sic non minus effectuum, quàm causarum, præcipueq;

cipueq; materiae diuisio est: quanquam in Efficiente natura vis ab artis seu consilij certa ratione distinguitur, sed in materia id nihil attenditur. Imò omnis materia naturalis dici potest, etiamsi aliter ab alio artifice tractetur.

3. DE FORMA.

P A R D. **A** Ge primum Formae definitionem inspiciamus? *Forma est causa, per quam res est id, quod est.* At forma est Efficiens **Oppug. Enthy.**

et effectus: quia ab eo Materiae inducitur. Ergo non poterit esse cum efficiente Causae species.

D I S C. Consequens seu potius intellectum propositionis Enunciatum falsum est. Nam diuersa consideratione forma quatenus ab efficiente paratur & materiae accommodatur, eius effectum est; sed quatenus sua vi cum ceteris causis effectum constituit, etiam effecti causa certe dicitur. Sic enim forma & efficiens generis communione, quae est *vis qua res est*, ut species solent, conueniunt, sed oppositis formis seu oppositae causandi vi differunt. **Propug. Conf. Ans.**

P A R D. Esto igitur causa formae genus: attamen eius definitio tota, seu forma in definitione plenè expressa non est. Nam cum formae ea vis sit, ut effecti essentiam informet & constituat, vel etiam sit pæne ipsa essentia, id à P. Ramo expressum non est. Itaque alij sic plenius definiendo aperuerunt: **Oppug. Conf. Ans.**

Forma est quae dat esse rei, id est, ipsa rei consummatio seu quasi edificatio, quae res est, & dicitur talis. Vel:

Forma est causa, qua effectus suum accipit nomen.

Forma dicitur, per quam res existit & nomen habet.

Forma est naturalis cuiusq; rei nota, per quam quæq; vel res, vel actio, est id quod est, atque ab altera discrepat.

Forma est substantia rei cuiusq;.

D I S C. Definitiones illae quid plenius, quam Ramea, definiant, equidem non video, cum verbis variatae, re ipsa fere conueniant. Attamen Ramea non modo proprie, verum etiam analogice forma vim definit: ceterae pleraq; **Propug. Compl.**

*Assump.**Genus.**Species.**Nomen.*

nec ita propriè, nec analogicè, imò aliena quædam & superuacanea miscent. Sola forma nec est omnino ipsa essentia, nec nisi cum materia vi efficientis coniuncta essentiam constituit, etiamsi ita synecdochicè aliquando propter vim præcipuam loquamur; sed ipsa facit ut res seu rei essentia sit ea, quæ est, & non alia: alioquin res seu eius essentia ex materia, ab efficiente, per formam, propter finem, ita constituitur, ut ipsa ab efficiente (mouente scilicet & impellente fine) ex materia per formam (quæ membra faciunt) integretur. Itaque etiam Genus in loco Distributionis, definitur totum suis speciebus essentiale; quia præcipuè materiam & formam, communem specierum essentiam constituentes significat. Quapropter P. Ramus propriè & analogicè definiuit, tum omnes causas per verbum, *est*, quod essentiam significat, (quia omnium causarum conspiratione res eiusq; essentia existit) tum Formam hac distinctione, *per quam res est id quod est*: quia proprietatem essentiæ causatur, qua res est ea, quæ est, ac non alia, idèque eadem ab alia, etiam communem essentiam habente, sed proprià dissidente, distinguitur. Et sic alij dicunt, *Forma est, quæ dat esse rei*, per *Esse*, essentiam significantes; sed non satis propriè ac distinctè, cum etiam communis Specierum materia & forma, quæ genere comprehenduntur, dent *esse rei*, nisi addatur, *proprium esse*, vel, *esse id quod est*. Plenius ac generalius igitur est verbum *Est*, quàm existit: & *Res* quam *Essentia* vel *Substantia*: quia *Esse*, & omnem causarum vim seu efficaciam analogicè, & essentiam propriè; *Res* verò generatim omne ens & non ens, *Essentia* angustius materiam & formam coniunctā significat, imò hæc magis videtur physicas naturas denotare, sed tamen in logica Genus & speciei doctrina etiam logicè nominatur. *Forma igitur logicè est causa, per quam res est id quod est*; si idem alijs verbis commode exprimitur, eodem redit: sin quid aut aliter explicetur, id improprium, aut addatur, id alienum & superuacaneum fuerit. Nomen verò non à forma tantum (quod propter eius obscuritatem rarissimè factum) sed etiam ab alijs argumentis impositum est. Verum non à tali adiuncto seu euentu nominis, sed à propria quæ causandi

causandi & formandi vi conueniebat formam definiri. *Naturalis rei nota.*
 Neq; ipsa tantum naturalis rei nota est, sed etiam artificia- *Rei vel actionis.*
 cioꝝ imo cuiusvis rei ratio est. Rei porro & actionis di- *Prop. sens.*
 ffectio effecti propria ad causam vllam nihil attinet. *Prop. sens.*
 Quæ cum ita sint, satis apparet P. Ramum ex propria vi
 propriæ, & ad ceteras causas analogicè formā definiuisse.

P A R D. Porro Aristoteles formæ duplicem proprietatem attribuit, vnā *mutu* eiusdem, alteram *in r* diuersi: & P Ramus vtrāq; definiēdo aperuit, quod ipsa & rem informet, & eandem ab alijs distinguat: vnde etiam *dis*que, differentia, nominatur. At in Thesib. nostris scholasticis sæpè prior tantum solet attingi, nec tu hactenus alterius mentionem fecisti. Ergo vt in eiusmodi thesi, ita & in tuo responso error aliquis latet.

D I S C. Imo vnica est formæ proprietas & vtilitas, videlicet rei essentiam ex materia perficere: sed altera inde, vt peculiaris fructus, sequitur, quem forma non nisi in antithesi dissentaneorum, imò etiam non sola parit. Nā vt Dissentanea differentias propriæ ex formis, sed minus accuratè ex alijs etiam argumentis faciunt, ita & Imparia & Dissimilia discrimen quantitatis & qualitatis arguunt. Atque ideo nec differentia generale ac peculiare argumenti genus est; sed est propriæ Formarum deinde etiam aliorum argumentorum, tum per dissentaneorum oppositionem, tum per quantitatum & qualitatum cōparationem, fructus. Vt enim Consentanea amica affectione vnitatem & identitatem, ita Dissentanea, suā repugnantia, diuersitates & differentias, Imparia verò ac Dissimilia discrimina. Quantitatum & qualitatum arguendo explicant. Quare Aristoteles propriam formæ vtilitatem cum fructu inde manante, aliquando coniungit, aliquando ab eo etiam separat: Ramus verò definitione fructum differentię cum propria vtilitate non est complexus, sed separato Axiomate illum attexuit.

P A R D. Sed rem totam ac multiplicem distributione non explicare, magnum est in artis informatione vitium. Forma autem, vt totum aliquid, multiplex est, nec tamē ab Ramo distributa. Quare hic vitium non leue commissum est.

Oppug.
Prop. sens.

Assump.

Propug.
Compl.

Differentia genus argumenti non est.

Oppug.
De diuis.
Forma.
formis

D I S C.

Propug.

*Forma logica
est unica.*

DISC. Video ab alijs Formæ aliquam diuisionem tradi, ab alijs non item: sed logica forma reuera multiplex non est, in singularibus autem exemplis sua quæque distincta est: quæ diuersitas logica diuisione distinguere commodè nequit, sed generali definitione eiusque de differentia Confectario satis perspicuè iudicatur. Sunt igitur illæ Distributiones non Logicæ formæ propriæ, sed partim ex alijs argumētis, partim ex inferioribus rerum ipsarum disciplinis huc assumptæ, Quod vt appareat, breuissimè comparentur.

Oppug.

1. Diuisio.

P A R D. 1. Forma aliæ est singulorum propria, alia communis & generalis multis. Forma eloquentis in Cicerone est eius propria: sed illa forma Oratoris seu idea, quam ipse in Oratore describit, est multorum communis. Sic anima singulorum hominum est propria forma, sed idea animæ est communis.

Propug.

Respon.

DISC. Illa non magis formæ, quàm Effecti diuisio est, sed est quædam ex Indiuiduæ speciei, & Generis affectione deducta distinctio, atque huc improprie accommodata. Generali enim formæ definitione cuiuscunque siue indiuiduæ, siue generalis rei forma cognoscitur, nec inde Forma, sed potius è Formæ materiæque distinctione res formata, (quæ sic Genus & Species dicitur) diuisionem capit: imo ipsa Forma etiam non è sua multiplici vi, sed è generis & speciei logica in eam adhibitâ distinguitur in Genus & speciem. Sic Idea eloquentis est genus: Ciceronis eloquentia eius exemplum seu species est. Itemque Anima est genus, sed huius & illius anima est species. Ergo argumentorum affectiones ne commisceantur: nam sic omne argumenti genus illam diuisionem reciperet, vt cõmunis efficientis idea, & eius exemplum, similiterque in cæteris: quæ valdè perplexa & stolta logica esset. Sed aliorum argumentorum affectiones in alia genera considerando cadunt & adhiberi debent.

Oppug.

2. Diuisio.

P A R D. 2. Deinde Aristoteles triplex genus formarum esse voluit. Vnum earum, quæ Materiæ imprimuntur: quod genus sunt formæ naturales, quæ sine materia nihil constituere possunt. Secundum verò earum, quæ materiæ quidem imprimuntur, absque tamen materia

munus suum absoluunt, quales sunt Formæ, quarum usus est, in scientijs mathematicis. Tertium autem earum, quibus nullum omnino commercium est cum materia, quæq; ab omni concretionem corporea alienæ manentes suo officio funguntur, cuius generis fuerint mentes divinæ, ac animi à corpore abiuncti.

DISC. Tu mihi iam corporeâ tantum logicâ fingere videris, quasi forma absq; materia in effecto esse queat, & materia tantum sit corporea. Omnis forma in effecto, suæ materiæ impressa est, secus eius forma non est. Materiæ verò physicæ & corporeæ physica & corporea, incorporeæ incorporea, artificiosæ artificiosa est: atque talis distinctio non Formæ aut Materiæ propria est, sed vniuersarum rerum & artium, vt aliæ res dicantur, physicæ, aliæ ethicæ, &c: sed illæ omnes sua materia & forma constant. Vana igitur illa diuisio formæ est: sed omnium rerum suam formam esse, tum ex logica lege *ratio* intelligitur, tum ex explorū inductione declaratur.

PARD. Tertiò alia item forma naturæ, cuius natura 3. *Diuisi.* causa est efficiens, vt in ligno vita; alia artificialis, quæ arte fit, vt statuæ aut domus forma.

DISC. Hæc distinctio similiter totarum rerum est *Respon.* non solius formæ, q. d. Aliæ res naturales, aliæ artificiosæ sunt: sed logicè in Efficiente tantum, in qua vis causandi sic variatur, vt alia sit naturæ, alia consilij & artis, locum habet: ad formam, cuius vis nihil variatur, nihil attinet.

PARD. Quartò aliæ formæ sunt substantiæ, sine 4. *Diuisi.* quibus res nullo modo consistere valent, vt homo absq; anima rationali: aliæ accidentis seu aduentitiæ, quæ siue adfuerint rei, siue abfuerint ab ea, res ipsa nihilo secius manet: quod genus sunt litterarum cognitio in homine, & pictura in pariete.

DISC. Hæc ex veris formis & adiunctis temerè conclusa est. An non idem auctor dicit, formam esse substantiam rei? quomodo igitur substantiæ adiunctum nunc formam nominat? Nam si aduentitiæ illæ res non sunt substantiæ, quomodo erunt formæ? Ita neglectio Legum artificialium plurimas confusiones & difficultates

Conclu.

in artes liberales inuexit. Quæ cum ita sint: certè generalis Formæ definitio cum proprietatis axiomate, abundè satis Formæ logicam informat, quæ exemplorum illustrium inductione demonstrata, nulla amplius præcepta requirit, &c.

DE FINE.

*Oppug.**Compl.**Prop.**Assump.*

P A E D.

Hic similiter initio finem causam esse nego. Nam cum causa sit, cuius vires est: Finis autem nullam vim & facultatem ad eam efficiendam adferat, sed tantum sit usus rei effectus? sequitur eum non tam causam, quam effectum esse. Finis enim cum sit *in ipsa* formæ, teste Aristo. ita est reliquis tribus causis tempore posteriore, nec una cum ijs effectum quasi causatur.

*Propug.**Finem esse causam.*

D I S C. Ego verò id quod tu assumendo negas, omnino confirmo, in fine videlicet summam vim & facultatem Causæ inesse, cum ille moueat & impellat Efficientem, ut cæteras Causas compareret & ad Effectum dirigat. Nunc quis negat in eo vim & facultatem Causæ inesse, quod & deliberandi & agendi principium est, & cæteras causas omnes trahit, ducit, & impellit, ut vim suam exerant? Et talis vis reliquas causas omnes antegreditur: sed constituta iam re *in ipsa* illa formæ, factus rei usus est.

*Oppug.**De causa Finali.*

P A E D. Sed finis etiam & causa finalis differunt. Finis enim est ipse usus rei, sed causa finalis est cogitatio de fine, videlicet de usu, qua mouetur & regitur agens in opere instituendo. Itaque etiam Rhetoricus locus ab V T I L I à fine ductus est: sed locus ab honesto à causa finali, vel potius ab efficiente. Quæ cum ita se habeant, P. Ramus non satis logicè nomine finis & causam & usum confundit.

Propug.

D I S C. Finem Cicero tantum pro hoc argumento dixit Aristoteles verò *τὸ τέλος*, vel *ἄκρον τελικόν* pro eodem. Nec video illius certam discriminis rationem: cum idē sit finis, siue antè cogitetur, & moueat, siue post vsurpetur. Neq; cogitatio hominis, sed potius id quod cogitatur est Argumentum. Quare discrimen illud quidem ita sumi

sumi potest, sed reuera nullum, vel admodum leuiculum videtur.

PAED. Sed nec finis logicum argumentum esse potest. Nam quomodo logicum, & omnis entis ac non entis commune dicetur, quod est speciale, & vnus certæ speciei? Finis autem est specialis nempe Dei tantum & hominis proprius: quia est ratiocinationis & deliberationis, teste Aristotele 2. Poste. cap. 11. Hæc verò tantum in Deum & hominem, vel in angelos etiam cadit. Quia Aristoteles etiam 2. Phys. cap. 9. affirmat, talem finem esse principium non actionis, sed deliberationis: vt finis causa sit rei hætenus, dum ratiocinationis persuasio quædam efficientem mouet. Præterea Aristoteles etiam apponit ei *αὐτὸματον*, fortuitum & temerarium: vt finis circumstantia quædam videatur esse causa efficientis per se. Quod si sit, certè talis finis, logicum genus causæ non videatur commune omnis entis & non entis, cum sit speciale & proprium vnus cuiusdam entis, nempe vtentis deliberatione & ratiocinatione.

Oppug.

Compl.

Propo.

Assump.

Prop.

Con. conclusur.

DISC. Memini & P. Ramo istum nodum pœnè indissolubilem visum esse: sed tamen falsus etiam eidem utrque Aristotelis locus videbatur, qui fini & *σκοπῆς* & *λογισμῶν* tribuit: præsertim cum Aristoteles ipse 8. cap. 2. Phys. differat, naturam certo fine agere, & tamen non deliberare. Sed quid, quod per res naturales Deus ipse agit, qui sapientissima finis deliberatione utitur, vt ideo finis non malè principium deliberationis dicatur, quia omnium actionum princeps causa sit, Deus, angelus, vel homo. Quæ igitur ratione vtuntur, ea certa deliberatione ad finem contendunt; quæ illius expertia sunt, per ea Deus vel homo certum finem spectat. Atque ita finis illius deliberationis, vnde actio principaliter proficiscitur, principium est. Neque tamen finis tantum mouet, donec deliberatio suscipiatur, sed etiam instat & promouet, donec auctor dominusque reipsa potiatur. Et finem efficiendi propositum esse. i. causam cum alia causa cōcurrere, nihil alienum videatur. Quare cum causa definiatur, cuius vi res sit, & vi finis præcipue ea sit, omnesque reliquæ causæ cōparetur: ideo finem inter genera causarum P. Ramus retinuit.

Propug.

Finem esse

argumentum.

Oppug.
De alijs defm.

& suo cultu exornauit.

P A E D. Interim etiam video finis multò illustriores definitiones esse factas, cuiusmodi sunt hæ: *Finis est causa propter quam quæq; res & actio vel instituta, vel impedita est.* Horum enim utrumq; in fine considerandum: ac propterea vnumquodq; eorum suam habet notam, *Vi, & Ne:* Item;

Finis est causa, cuius gratia aliquid aut natura aut arte fit, ad quem omnes cæteræ causæ referuntur, & in quo tandem conquiescunt. Siquidem finis in deliberando primus est, & in vtendo fruendoq; postremus, &c.

Propug.

D I S C. Dixi suprà, nostras definitiones breues, accuratas & analogicas esse: ab alijs quidem copiosius eadem sententia definitur, sed interim quædam aliena & superuacanea miscentur. Ramus duabus oculis, *Cuius gratia*, finem à cæteris causis accuratè distinguit, & nomine, *Res*, omne Ens & non ens, siue res sit, siue actio, quæ à causa proficiscitur, verbo autem *Est*, operationem seu opus causæ in effecto accuratissimè expressit. At illa duplex distinctio, ab alijs addita (*quæq; res & actio, itemque, vel instituta vel impedita est*) aliena & superuacanea est: quia primum nomen *Res*, generalissima vox est, quæ etiam vulgò omnia prædicamenta, ideoque ipsam quoque actionem complectitur; attamen in Effecto etiam illa distinctio necessaria est, & proprium locum habet, vt & motus seu actio, & res motu facta effectum esse intelligatur. Deinde voces, *instituta*, &, *Fit*, non videntur vniuersam causæ vim operationemq; comprehendere sed magis procreationem designare, & quidem præterito vel præsentis tempore. Atque frustra additur, *vel impedita*, quod contrariorum sit eadem ratio, Instituentis causæ effecta sunt, instituere, institutio, institutum, res instituta Et contra impediens causæ effecta sunt, impedire, impeditio, res impedita. Ergo generatim verbo, *Est*, omnis causæ vis operatioq; propriè significatur, cæteris minus propriè, quæ & aliena & superuacanea sunt. Similiter, & illa distinctio, *aut natura, aut arte*, ad efficiendis modos pertinet, in fine omnino aliena est. Quod verò ad finem omnes causæ referantur, inq; eodem conquiescant,

quiescant, etiam generali finis definitione satis significatur, ex eaq; tanquam fructus sua sponte manat.

P A E D. Verum quid est, quod finis tantum ab Ramo definiatur, cum ab alijs etiam omnis eius vis distributione explicetur? Est enim Finis duplex: alius est summus seu principalis, extremus & ultimus, qui est status cuiusque rei perfectissimus, in quem omnia referuntur, ut in homine est vita aeterna. Alius est conferens seu medius, qui ad priorem tanquam pedissequus accedit, ut in homine cibis, potus, vestis. Qui nunc est proprius, ut vinum extinguit sitim, & corpus confirmat; nunc improprius, cum rei abusus est, ut vinum inebriat. Alij vero ita finem paulo aliter diuidunt: Finis vel summus, vel subordinatus est. Summus quem Efficiens propter ipsummet desiderat, ut finis hominis voluptarij est, frui voluptatibus: finis avari est, possidere magnas opes: finis hominis pij est, glorificare Deum. Finis summus est aut vniuersalis aut specialis. Vniuersalis est, ad quem omnes omnino totius vniuersi res tendunt, id est gloria Dei, iuxta dictum Solomonis Prou. 4. Omnia condidit dominus propter suam gloriam. Specialis finis summus est, ad quem unaquaeque res in suo genere tendit, ut aedificantis finis est domus, belli finis victoria. Haec in suo genere summa sunt, ait Rodolphus, neque enim aedificat amplius ille, neque hic bellum gerit, ubi domum fuerint, atque victoriam consequuti. Iam subordinatus finis est, quem efficiens non propter ipsummet, sed propter summum finem expetit. Sic discimus litteras ut consequamur doctrinam: sed doctrinam expetimus propter aliud, alij quidem propter nominis sui gloriam, alij propter diuitias, alij ut sua doctrina gloriam Dei illustrent, & Ecclesiae Christi profint. Eiusmodi tu diuisiones temere cum P. Ramo mihi contemnere videris.

D I S C. P. Ramus nihil temere contemnit, sed omnia indubitatis Aristotelis legibus expendit: ego vero scholastica libertate in vtramque partem etiam ingenij exercendi causa dissero. De Finis igitur diuisionib. respondeo, eas non esse *κατά μέρος*, ideoque nec logicæ proprias. Nam primum non omnes res plures fines habent, deinde quædam

Oppug.
De diuis. finis.

Alia finis diuisio.
Summus

Vniuersalis.

Specialis.

2. *Subordinatus.*

Propug.

Finis diuisio non est κατά μέρος

dam exempla fines non sunt, sed alia argumenta. Quibus
 verò plures fines propositi esse dicuntur, eorum quidam
 vel fines non sunt, vel progressionem ita ex vero fine fluunt,
 ut sint porro veri finis fines seu fructus. Sin maxime sint
 plures vnius rei fines, ij logicè generali finis definitione
 satis agnoscuntur, & in rei ipsius doctrina nominatim di-
 stinguuntur. Itaq; generalis Finis definitio logicæ propria
 est; specialis in reb. quibuscū plurium distinctio, rei disci-
 plinæ propria, à logica aliena est. Alia etiam argumenta
 pro finib. conturbari dixi, ut causas conseruantes & ad-
 iuuantes, Cibus, potum, vestes; quib. medijs Deus vtitur
 ad hominem alendum & conseruandum: quanquā & ho-
 mo illis ut finis propositus est, non illa homini. Item ine-
 briare non propriè vim finis, sed eiudem abundantia ef-
 fectum est. Cuius igitur gratia res est, id eius finis est, &
 satis generali finis definitione agnoscitur. Quod si id mul-
 tiplex sit, ea distinctio nō est *κατὰ τὸν τόπον*, sed vel arbitraria, cū
 sibi quis statuit plures fines, vel certarum rerum propria.
 Summus finis, ais, est status cuiusq; rei perfectissimus, ut
 in homine est vita æterna. At ille est cuiusq; rei finis pro-
 prius, cuius videlicet gratia illa est: sed homini Deus, ac
 Dei agnitio & celebratio proposita est, quæ eadem est vi-
 ta æterna, vel hæc illius fructus est. Conferentes, ais, fines,
 sunt quasi pedisequi: at ij vel adiuuantes conseruantēsq;
 causæ sunt, ut cibus, potus, vestis, vel sunt fines certorum
 officiorum ab homine susceptorum, ut iuuare comunem
 societatem: quæ etiam effecta hominis ad verum finem
 tendentia nominari queant. Sic porro & de fine summo
 ac subordinato respondeo. Summus est verus cuiusq; rei
 finis, & summum eius bonum. Is verò quod vniuersalis &
 specialis dicitur, ea distinctio ex Generis & speciei, seu è
 totius integri & mēbrorum natura deducta, similiter in
 alia etiam argumentorum genera cadit: quia est omnis
 entis & non entis, & nō modo in exempla argumentorū,
 sed in ipsa etiam genera & locos accommodari potest. I-
 taque talis distinctio non è diuersa Finium vi oritur, sed
 aliunde in finium exempla accommodatur. Vniuersalis
 itaque summus finis est totius vniuersi finis: specialis est
 vniuscuiusque rei summus finis: in quo nihil noua aris,
 nullaque

Summus fi-
nis.

Summus
Subordin.

nullaq; finis distinctio est; sed res finitæ, nempe tota vniuersitas, & quæq; eius pars, totius & partis affectione distinctæ sunt. Porro nec subordinatus finis noua ex opposita vi cauissandi species est, sed in quibusdam exemplis est progressio finium & rerum finitarum, vt studij literarum finis est doctrina seu eruditio; eruditionis autem finem alij sibi verum, nempe Dei gloriam, alij ex abusu arbitrium proponunt, vt nominis gloriam, diuitias, &c. In alijs exemplis subordinatus ille vel est partium, vel singularium officiorum, vt summus sit totius & vniuersi. Quare eiusmodi finium diuisiones nec *ἡ τῶν τῶν* sunt, nec finium propriæ, sed vel nominatim ad rerū disciplinas pertinent, vel ex alijs argumentorū affectionib; potius in effecta finita, quàm in fines, vel etiã in vtraq; accommodantur, vel deniq; alia argumēta pro finib; sumuntur quæ fines nō sunt. Finis autē si quæ legitima esset diuisio, ea ex hac opposita vi, cuius gratia res esset, sumeretur; at illæ inde sumptę non sunt. Ergo nec sunt legitimæ finis diuisiones.

Subordinatus.

P A R D. Ipse verò Aristoteles etiā alia videtur ratione
duas finis species efficere Nam & materiæ finem facit for
mā, cuius gratia materia dolatur, requē ipsa tandem ab
soluitur ac finitur, & totius rei compositæ finem id dicit,
cuius gratia facta ea sit. Itaque 4. cap. 2. de anima inquit.
διπλῶς δὲ τὸ οὐ ἐνικναι, τὸ γὰρ α', καὶ τὸ β'. Itē Simplicius in 2. cap. 2.
Phisici ait, *τὸ τέλος, τὸ β' ἐνικναι, τὸ δὲ α'.* Finis alius est cuius
gratia alius autē cui: vt forma domus est finis, cuius gra
tia architectus materiam comparauit: at vsus domus, est
custodia rerū, & tutela domini aduersus qua sibi ex
ternas iniurias.

Prop.
Assum.
Compl.

Oppug.
Ab alia divi-
sions.

DIS. Quando finē inter causas numerāt Dialectici, tū de fine cū omnibus causis cōspirāte loquūtur, vt ei generalis causæ definitio cōueniat, cuius vi res sit, hoc est, quē res causarum omnium vi constituta sibi propositum habet: qui quoniam est in vſu & energia formæ, est Philoponi sentiētiā absolutissimus, in vſu quippe hominum. Quod autem de fine illo formali, vel de forma illa finali dicitur, id similiter de adiuuante causā dici queat, cuius finis sit adiuuare principalem: estque illa quædam finis generalis ad certā quandā rem accōmodatio, quæ præter

Propug.

communem finem etiam peculiariter aliquid propositū habeat. Est igitur illa quædam peculiaris finis ex generali eius definitione consideratio, non opposita finium differentia. Nec admodum ille quasi inferior finis consideratur. Enimvero quoties ferè quamobrem, aut cuius gratia quidpiam factum, aut fiat, interrogatur; finis ille, qui omnibus causis propositus est, intelligitur, nec habetur illius distinctionis ratio, *Cuius & cui*, sed omnino *cuius gratia*, finem istum intelligimus: laudèsq; summæ per Aristotelem fini tributæ, de hoc fine intelliguntur, & quidem nomine *cuius gratia*. Sic enim 2. cap. 5. philosophiæ inquit, τὸ γὰρ οὐτὶν ἡμεῖς, βέλτερον καὶ τίλος ὅτι ἀνὰ ἰδέαν ἔσται. Quod cuius gratia, est optimum, & finis est aliarum causarum. Hic igitur finis, omnium causarum & prima, & optima, & denique causa causarum est.

DE EFFECTIS.

Oppug.
definitionis.

Propug.

P A R D. C Vm aliquid definiendo præterire vitiosum sit: in hac Definitione Genus prætermisum est.

D I S C. Supra Genus, quod est *Argumentum absolute Consentaneum*, in species relatas, Causam & Effectum distributum est; ideoque hîc, ut satis notum, reticetur.

Oppug.
Prop.

P A R D. Sed nec satis mihi accuratè effectum definiri videtur, quod è *Causis existat*. Nam si Efficienti, ut nomen sonat, Effectum propriè respondet: potius definiretur, *Effectum esse id, quo facto Efficiens conquiescat*: sin pariter ad omnes causas refertur, plenior hæc fuerit Definitio, *Effectum esse, quod ex Causarum concursu & quasi conspiratione eveniat*. Nunc alterutrum esse necesse est: unde efficitur, vestram definitionem nimis vagam & incertam esse.

Assump.
Compl.

Propug.

D I S C. Nodum in scirpo quæris, Effectum quidem nomine Efficienti, sed reipla & logica significatione pariter omnibus causis, quarum vi est, respondet. Itaque ut antè Causa generatim definita est, *Cuius vi res est*: ita & Effectum analogicè definitur, *quod è Causis existit*. Quare, cum vis Causarum iam antè satis explicata sit, & hic numero

numero multitudinis Effecta generatim de Causis dicā. Etis.
tur existere; nihil opus est hic causarum concursum &
quasi conspirationē copiosius explicare, præsertim cū in
vſu & cōſideratione ille concursus non ſemper ſit plenus
& abſolutus.

P A R D. Attamen nomen ipſum Effectus vel effectū Oppug.
propriè vni generi, nempe Efficienti reſpondet: quare, de nomine,
cū nomen generalius ſuppetat, nempe, Euentus vel E. Euentus,
uentum, hoc potius in generali arte uſurpādum putarem.
Nam illud vt omnibus Causis, ita & Definitioni magis
reſpondet, quæ e causis exiſtere, id eſt, euenire, Effecta di-
cuntur. Itaq; & Rodolphus Agricola Effecta & Destinata
generali nomine Euenta, quod ex Causis eueniant, no-
minauit. Quinimo, cū græcè ἀπαγορῶν nomine Cauſæ
affectionē exprimente appelletur; liceret hic etiam artis
cōſtituendæ gratia, innouare nomen, & Cauſarū dicere. Cauſſatum.

D I S C. Effectus quidē, ſi nomen ſpectes, propriè ad Propug.
Efficientem Cauſſam reſertur: ſed omniū tamen cauſſa-
rum ratione, reiſpſa logicè communi præſtantiffimorum
logicorū auctoritate uſurpatur, vt Effectus vel Effectum
tāquam ἀπαγορῶν cauſſatum generatim intelligatur. Et ſa-
nè Ciceroni in Top. & partitionib. vnicum eſt cauſſarū ge-
nus in Efficientib. vt Effectus Efficientib. tanquam cauſ-
ſis omnib. inde etiam reſpondeat. Quare cū principem
latinæ linguæ Ciceronem, & cæteros præſtantes logicos
hic auctores habeamus; aliud nomen hic in arte non aſ-
ſumendum, multo minus barbarum innouandū eſſe pu-
to. Nam & Euentus potius alicuius exitum negotij, & Euentus,
Caſum præſertim futurum, quàm omne motum, rémq;
motu factam ſignificat: Rodolphus autem eo nomine
Adiuuantia quædam, quæ Destinata nominat, & Effecta
confundit. Itaque diuerſæ appellationes in Commenta-
rio quidem annorantur, & in Scholis, uſurpantur, ſed in
arte Effectum, quod probatus uſus obtinuit, retinetur.

P A R D. Deinceps verò illud Proprietatis Axioma, Oppug.
quo Effectorū quaſi modi generatim diſtinguuntur, mi- Proprieta.
hi etiam valde ſuſpectum eſt. Nam ſolius Effecti nomine
multa hic cōfunduntur, quæ ab Ariſtotele ſeparatim ex-
plicantur. Primum enim Actio ipſa, & Opus actione per-
fectum

fectum hic idem esse dicuntur, cum Aristoteles separatim in Categorijs dicat Agere, & sic Actionem vel effectiōē & opus ipsum ἔργον seu αἰτιατὸν nominet. Deinde Motus eiusq; genera, quæ ad Physicam pertinent, Logicæ tribuntur, & vix duobus verbis tantum Ortus & Corruptio attinguntur; cum tamen motus genera sex ab Aristotele perspicuis nominibus, nempe Ortus, Interitus, Accretio, Imminutio, Alteratio, secundum locum mutatio, numerentur, Hæc igitur naturâ distincta, ita breuiter & obscurè confundere, valde vitiosum esse videtur.

DISC. Certè nihil hîc P. Ramus mihi confundere, sed ab alijs turbata & confusa accuratè ipse distinguere videtur. Aristoteli Effectû generatim αἰτιατὸν, id est causatû, sed præterea etiam αἰτία, ἔργον, ἐκίνησις, ποίησις, ἡκίνησις, id est, actio, opus, actus, effectio, generatio, motus eodem sensu dicitur: effectorumquæ locus latissimè per Organô dispersus est: sed alia ab eodem distinctio, quàm à Petro Ramo adhibita nulla est. Nihil enim aliud illæ appellationes, quàm actionem seu motum, & rem seu opus actione perfectum significant. Itaque laudanda est P. Rami diligentia, qui variè dispersa Effectorum dogmata in vnâ artem & Categoriā legitimè congregauit. De Motu verò si tibi mirû videtur, disceptetur hæc à nobis Quæstio;

*An Motus sit res Logica? Vel,
An Motus doctrina sit Logica propria?*

Q. De Motu.

Affirmatur à forma.

Quod Rationis est, & generale, id in Rationis arte generaliter ex lege καθόλου πρὸς τὸν, explicari debet.

At Motus Rationis est, & generalis.

Est enim omnis entis & non entis, omnium artium, institutionum & opinionum, teste Aristot. lib. 2. Physic. cap. 3.

Ergo Motus in Rationis arte ex lege catholica generaliter explicari debet.

CONTENTIO.

*Oppug.
Ex lege catholica.*

P A R D. **E**Go verò contra pertinere Motum ad Physicam considerationem sic efficio:

Quæ

Quæ communia sunt omnibus rebus naturalibus, *Propo.*
in Physica prius tractari par est, quàm veniatur ad expli-
cationem propriorum ac singulorum.

At quid Motus, & quæ Motui sunt adiuncta, in omniū *Assumpt.*
rerum naturalium productione spectatur communiter.
Nam Physicus omnia ratione motus considerat.

Ergo in Physica prius de Motu generatim agendum, *Compl.*
quàm ad propriorum & singularium explicationem des-
cendatur.

DISC. Respondeo, rectè legem Catholicam man- *Propug.*
dere, de generalibus & communibus antè præcipiendum
esse: quod ex illis singularum cognitio pender. Sed & lex
homogeniæ distinguit artes in Generales quæ sunt omni
proposito communes, & in Speciales, quæ sunt de rebus
certis. Nunc lex catholica præcipit ita.

Quod generale est, id generaliter doceatur, nempe in Ge-
nerali arte, quod generale omniumque commune; in
Speciali, quod certarum & specialium rerum commune;
& in utraque communium multorum explicatio præce-
dat. Sic in logica quæcunque logica sunt, in Grammati-
ca, quæ grammatica, in Rhetorica, quæ rhetorica, ita gene-
raliter & cõmuniter docebuntur, ut æqualiter omni pro-
posito conueniant. Atque in his etiam artib. generales com-
munesque generum affectiones præcedent specierum ex-
plicationē. In Physica verò tātum res naturales, in Ethica
morales generalib. etiam præceptis ita explicabuntur, ut
quò magis generale & cõmune sit quodque præceptum, eò
etiam generalius enuncietur, minusque generalib. antepo-
natur. Ergo ad tuam Propositionē respondeo distinguē-
do, *Communia prius tractari par est*, scilicet in sua quæque ar-
te, nempe omnium communia in generali, certarum rerū
communia in speciali. Deinde contra tuam Assumptio-
nem ita adsumo: *At Motus doctrina est omnium omnino,* *Assumpt.*
non physicarum tantum rerum communis, imo est etiam non en-
zim: teste Aristot. lib. 3. phys. cap. 3. Itemque 3. cap. 8.
phys. inquit: Hoc affirmare (nempe omnia quiescere,
ut quidam dicebant) impotentia quædam mentis est, du-
bitatioque de toto, non de parte: neque solūm aduersus Phy-
sicam, sed etiam aduersus omnes artes, ut breuiter dicam,
&

& aduersus omnes institutiones: quoniam omnes videntur motu.

Compl.

Ergo de motu in generali arse, nempe in Logica ita generaliter dicendum, ut eius vis & in illas ipsas generales artes, & in omnes inferiores res accommodari possit,

Oppug.

A Natura definitione.

P A R D. Sed ego vicissim tuæ Assumptioni contradico, motum physicarum rerum esse proprium:

Nam si Natura physice subiecta, definitur principium motus: certè motus rerum naturalium & sic physice proprius est.

At Natura definitur principium motus.

Ergo motus rerum naturalium proprius est.

Propug.

D I S C. Vide quæso quid dicas: *Naturam definiri, aut principium motus; & ideo motum esse Physicum:* At ego inquam Naturæ & Principij nominibus ab Aristotele & alijs physicis Logicas causas significari. Ergo cum Natura definitur principium motus; tum ipsa Causa definitur causa & origo motus. Causæ autem significatio & consideratio logica est: quare & motus ex illa definitione significatio & consideratio logica erit. Nā id, quod est causis ipsarum vi existit, tam logicū est, quā ipsa causa, nominaturque logicæ Effectus, id est motus & actus, seu rem motu facta. Quæ enim parenti, id est, Causæ patriæ, eadē & soboli fœtuiq; id est, effectui motuiq; assignatur.

Oppug.

De Natura & principio.

P A R D. Nego antecedens principium & Naturam esse idem, quod Causam logicam: Principium enim est rerum tantum physicarum initium: Natura est insita rei naturalis vis & essentia, non causa ipsa generalis.

Propug.

D I S C. Tu verbis & hominum opinione distinguas, quæ re ipsa eadem sunt. Principium esse causam, nemo, ut opinor, negat. Quamvis enim aliquando illud à causa ita distinguatur, ut principium angustius materiam & formam primā, Causa verò omne causæ genus significet: tamen sic etiam semper causa manet, & Aristoteles in Metaphysicis re ipsa principium naturale & causam naturalem distinguere vix posse testatur. Nunc autem & Natura causa est: quia definitur principium & causa motus. Et quidem Aristoteles secundi Physici capite primo, quatuor Naturæ significationes declarat, quarum tres primæ, sunt

Assum.

sunt tria causarum genera, Efficiens, Materia & forma : quarta autem est effectus scilicet generatio. Si igitur Natura primis illis significationibus est causa motus: certe motus effectus fuerit; & quidem generalis ac logicus effectus: quia causae illae generales & logicae sunt. Unde efficitur Motum esse idem, quod effectum, ideoque esse rem logicam.

Propo.

Compl.

PAED. Esto, Aristoteles per speciem Naturae & nomen de causis aliquando philosophetur: Attamen in Physicis proprie & precipue de natura physica & sensibili, hoc est, de essentia naturae entium, quae res est physica & composita, loquitur, ut Natura significet corpus naturale, materiam formamque comprehensum. Haec autem Natura non est logica causa, sed eius effectum & vicissim, quatenus operatur eiusdem exemplum. Et haec naturalis essentia ac sensibilis & composita natura, quae physicae proprie subiicitur, est illud, de quo agimus principium motus: ut etiam si motus eius effectum sit; tamen non ideo sit res logica, quia speciale effectum & talis naturae Physicae proprium est.

Oppug.

DISC. Video talem Naturam sensilem & compositam vulgo Physicae proponi: cum tamen ea etiam de Mente & spiritibus agat. Sed si illa Natura bene & ex ordine definita esset, nequaquam principium motus (quae definitio Efficienti convenit) esset appellata. Cur enim potius ab isto effecto, quam ex causis essentialibus, definiretur?

Propug.

PAED. Quia physicae subiectum est Corpus naturale mobile: & physicus ratione motus omnia considerat. Quomodo vero intelligat quispiam, quid sit Ens mobile, nisi motus cognitionem habeat. Cum igitur Ens nobile sit physicae subiectum: motum physicae proprium, & primo generaliter in illa arte, deinde per species explicandum esse apparet.

Oppug.

Assum.

Propo.

DISC. Imo nec hoc efficeretur, nec tale corpus physicae tantum est propositum. Nam Physica est ars universae naturae: & illi ipsi, qui tale corpus illi proponi asserunt, tamen in eadem de Mente & spiritibus etiam explicant. Sed, inquam, si maxime talis essentia esset physicae propria, tamen inde non efficeretur, motum etiam eius proprium esse. Haberet res physica suum motum, res aliae etiam suum. Motus enim est omnis Entis & non entis communis,

Propug.

28990

communis, ut ipse Aristoteles præcipue lib. 3. phys. cap. 3. asserit, etiam si aliâs etiam motum physicæ proprium facit: unde, ut ex vniuersa etiam eius Philosophia, satis apparet, ab ipso varia philosophorum decreta potius collecta, quàm accuratè suis ipsius principiis explorata esse.

Oppug.

P A E D. Sed ego adhuc Motum omnis Entis & non entis, ideoque logicum esse nego: quia Effectum quidem ita generali significatione capitur, sed motus tantum est eorum, quæ habent internū suæ generationis, corruptionis, cæterorumque motuum principium: quod cum tantum sit in rebus naturalibus, earum etiam motus proprius est. Longe enim alia est generatio & corruptio rerum artificialium, utpote quæ ab externa causâ dependet.

Propug.
Assumps.

D I S C. Imo ut efficere, effici, effectus, sic mouere, moueri, & motus, pro eodem multis in locis ab Aristotele sumuntur, similiterque efficiens & mouens pro eodem. Nam sic causâ efficiens ab Aristotele definitur tertio capite primi Philosophiæ ἀρχὴ κινήσεως principium motus: & tertio capite secundi physici, ἀρχὴ κινήσεως καὶ στάσεως ἡ ἀρμίστως principium motus & status seu quietis: appellaturque αἰτιον τὸ ποιεῖν καὶ ποιητικόν καὶ γαρνητικόν. Si igitur Efficiens & mouens idem sunt, & efficiens est principium motus: certè motus necessario causæ efficientis effectus est; atque ideo ut efficiens, sic etiam motus res logica, omnisque entis & non entis communis fuerit. Quod autem Motum ab effecto internâ & externâ facultate distinguas, ea distinctio efficientis propria est, (quæ vel interna tum naturæ facultate, tum consilij electione, vel externa tum necessitatis vi, tum fortunæ casu efficit) & inde ad effecti quasi modum distinguendum adhibetur, sed motum ab effecto prorsus nihil separat. Motus & effectus communiter suum nomen retinet, siue à naturali vi, siue ab alia facultate oriatur. Motus ex efficientis modo vel naturalis vel artificialis dicitur; & physicus illum, alius artifex hunc in sua arte nominatim in rebus ostendit & explicat: sed ea distinctio logicum Motus seu Effectus genus illustrat, non mutat.

Oppug.

P A E D. Atamen Physicus cum motum, qui à naturali

ali principio oritur, sibi proponit: & is cum specialior, & physicarum rerum proprius sit: rectè etiam à physico suis quibusdā legib. & generibus explicatur, vt generali quidem Effectuum logicā hic illustrari, sed penitus intelligi non possit. Itaq; verbis quidem Effectus & motus vsipiam idem esse videantur, reipsa tamen vt genus, seu generale præceptum, & eius species seu exemplum differunt.

DISC. Mihi verò reipsa & verbis Motus & Effectus idem esse videntur, summumque genus logicum significare. Eorum quidem exempla in rebus tum naturalibus tum artificiosis distincta sunt; sed Motus & Effectus genus idem logicum argumentum, scilicet *αἰνῶν* significant: quod idem *κίνησις, ἵσχυς, αἰσθησις, ποίησις*, & sic *κίνησις* logicè ab Aristotele nominatur. **Propug.**

PAED. Sed fieri non potest, vt naturalium rerum motus, sit omnis entis & non entis communis. **Oppug.**

DISC. Neque hoc asserimus physicum motum esse rerum omnium motum; sed motus considerationem & doctrinam generalem esse, & quasque res suum quendam habere motum, qui generali & logica motus effectusque luce agnoscatur & explicetur: Generalem autem illam motus vim ita vicissim ex Aristotele confirmo: **Propug.**

Actio & Passio ad logicam pertinent, vt Aristoteles in logicis & categorijs & topicis perspicuè testatur. **Propo.**

At motus idem est actio passioque; in mouente actio, in mobili passio scilicet non re ipsa, sed ratione tantum differens. Vt enim est eadem via Thebis Athenas, quæ Athenis Thebas: sic motus vnus & idem est, motiui & mobilis, actiui nempe & passiui: sed in mouente agentisque actio: in mobili & patiente passio. Vt in docendo motus est vnus, sed in magistro *διδάξις*, in discipulo *μαθήσις*: quanquam ratione ita actio illa passioque differunt, vt sit agentis effectum, sed patientis adiunctum; motus tamen non variatur, sed idem manet. Neque etiam aliud est *κίνησις* quàm *κίνησις*, vt infinitis in Aristotele locis notauit P. Ramus. **Assumpt.**

Motus igitur, Aristotele auctore & Assertore, logica res est, ideoque à physicis ad logicam remittendus. Et quidem Aristoteles etiam nominatim hanc Quæstionem, Vtrum mouere **Compl.**

Questio logica.

mouere & moueri, sit idem, quod agere & pati, & *metaphysica* questionem logicam nominat. 3. cap. 3. Physici.

Porro Motum omnis entis & non entis esse hoc Syllogismo concludo.

Si ab omni Ente aliquid mouetur & efficitur, & omne ens mouetur, similiterq; id de non Ente fingitur: cerse Motus est omnis entis & non entis.

Num vbi vis est & facultas efficiendi agendiq; ibi & motus: idemq; sunt efficiens, agens, & mouens, itemq; efficere, effici, iffectus, & mouere, moueri, motus, & actio.

Assump.

Nunc autem ab omni Ente aliquid mouetur & efficitur, omneq; ens mouetur; similiterq; id de non ente fingitur.

1. Demonstratio.

Hoc primum logicorum generum affectione: deinde exemplorum inductione demonstro. Nam Efficiens & Effectum, sunt de omni ente & non ente: Mouens autem & Motus, sunt efficiens & effectum, vt iam aliquoties dictum est. Sed exemplorum Inductio hinc illustris est:

2. Demon. Dei motus.

Primum Deus habet suos motus, nempe actiones ipsius naturæ congruentes ac proprias, atque ita à seipso mouetur: qui motus dissimiles quidem sunt physicorum motuum, sed tamen motus. Neque enim motus physici soli sunt motus: multò hoc vocabulum latius sumitur, vt Dei, mentis, & cuiuscunque artis effectus etiam sint motus.

Angeli. Animi.

Deinde angelus & animus seu Mens suos etiam habet motus, non quidem sensilium corporum motus, sed tamen motus, suæ etiam naturæ congruentes. Hinc proprie eos agere dicimus, qui mente atque animo principes atque architecti sunt externorum operum: & sic Aristoteles 3. ca. 7. politici philosophatur, beatitudinem in actione consistere.

Motus artium.

Tum similes etiam sunt artium motus, quorum scientia & vis mente comprehenditur. Omnis enim ars est vis aliquid agendi & mouendi: nulla est inertis & nihil agentis otij: nec in alio sunt artes occupatæ, quàm in actionum motionumque suarum proprietatibus, Atque ideo Aristoteles 3. cap. 8. Physici ait omnes scientias & opinioniones vt motu. Itaque artes primum sui motus communione definiuntur, Dialectica ars bene differendi,

Gram-

Grammatica loquendi, Rhetorica dicendi, &c. deinde
 communis illius motus partibus porro explicantur. Sic in *Motus logici.*
 Dialectica primum facultates inveniendi, nempe cauſſan-
 di, efficiendi, ſubijciendi, adiungendi, opponendi, compa-
 randi, notandi, partiendi, definiendi, reſtificandi; deinde iu-
 dicandi, nempe enunciandi, concludendi, & ordinandi: In *Grammatici.*
 Grammatica artificium declinandi, coniugandi legendi, *Rhetorici.*
 ſcribendi, conſtruendi: In Rhetorica rationes modifican-
 di verbi, figurandæ orationis, agendi & pronunciandi;
 In Phyſica motus cæli & elementorum, conuerſim, ſur- *Phyſici.*
 ſum, deorſum, miſtio ipſorum, ortus, interitus, coitio, iu-
 uentus, maturitas, ſenectus, vita, arteriarum pulſus, viſus,
 auditus, odoratus, guſtatus, tactus; In Ethica actiones
 morales benè viuendi, bona & mala proſpiciendi, ſuum
 cuique tribuendi, & ita deinceps explicantur. Tales e-
 nim illarum artium motus ſunt, non quidem phyſico-
 rum ſimiles, ſed tamen motus & quidem ſingularum ar-
 tium peculiareſ ac proprii, quos ſuo artificio ac eſſen-
 tialiſ formæ vi in humana mente informata gignunt &
 per conuenientia corporis instrumenta exercent. Non
 enim autem variuſ etiam motuſ aſſingitur à Poëtiſ.
Que cūmiſa ſint; motuſ rectè omniſ entis & non entis com- Compl.
muniſ eſt.

PAED. Sed quia dicis motuſ cæterarum rerum eſſe *Oppug.*
 diſſimileſ phyſicorum motuū, inde efficitur, etiamſi ge- *A diſſimilitu-*
 nerali Effectorum definitione intelligatur, Phyſicarum *dine motuſ.*
 etiam rerū ſuoſ eſſe effectuſ & motuſ; tamen in Phyſica
 etiam diſſimiliſ illiuſ Motuſ, qui phyſicæ ſit propriuſ,
 peculiarem doctrinam generatiuè eſſe tractandam.

DISC. Id non efficitur, cū illa diſſimilitudo in lo- *Propug.*
 gica primum in ſuiſ fontibuſ, nempe in cauſſarum effi-
 cientiuſ modis, deinde etiam generali effectuum, de hiſ
 ad cauſſarum moduſ accommodandis, axiomate ſatiſ de-
 claretur. Et huè etiam quemadmodum in omneſ reſ, diſ-
 ſimilitudinis affectio adhibēda eſt. Attamen ex generali
 Effectorum fonte in Phyſica, ut in vnaquaq; etiam arte
 rerum ſuarum, ſic rerum phyſicarum motuſ per ſpecieſ
 explicandus eſt. Sic enim generalis Effectorum doctri-
 naſ uſuſ in omnibuſ artibuſ, & tota vita humana rebuſ
 D d. ipſiſ

ipsis & exemplis explicandis adhibetur.

Oppug.

*A Defin. &
Dimi. motus.*

P A E D. Dicis physicarum rerum motus per species explicandos esse: ergone Physicus motus in Physica definiendus, & in suas species distribuendus est? Nec enim Ramus Motum in Logica definit, nec in species diuidit, quæ sunt, Generatio, Corruptio, Augmentatio, Diminutio, Alteratio, Latio. Quomodo igitur illa ex generali Logica in Physicam specialem accommodabimus, cum in illa explicata non sint?

Propug.

*Generatio
nulla.*

D I S C. Non dico per species motus, quæ vulgo dicuntur, sed motus physicos per rerum species, vel in rebus ipsis speciatim explicandos esse. Nec enim species vel genera motus vlla omnino sunt, sed motus, vt effectus, vnâ solâ & generali & logica definitione consideratus, satis superque omni & enti & non enti sufficit: vt materia, forma, finis, vt relatum & aduersum, vt genus & species, semel definita sufficiunt: nullæ ipsorum diuisiones aliz discernuntur, aut differuntur. Materia, Forma, Genus, species rerum grammaticarum, rhetoricarum, arithmeticarum, geometricarum, physicarum, in artibus illis ipsis, per generales illorum argumentorum & logicas definitiones, nulla formæ, materiæ, generis, speciei noua & ad illas artes peculiariter applicata institutione rectè considerantur; vsus illorum adhibetur tantum: Ita doctrina motus & effectus ex illo in vniuersum caussarum sortu partuque intelligenda in omni ente & non ente, in omni arte & non arte: exempla vsusque latissimè per omnes regiones dispersus & disseminatus apparebit: in Grammatica bene loquendi, declinandi, &c: in Rhetorica ornandi, in Dialectica differendi, in physica ortus & interitus, &c. Motus igitur vera genera vel ex efficientibus, vel è rebus subiectis nulla distingui generatim possunt, sed generalis Motus definitio & eius ex efficientibus distincti modi in distinctis rerum ipsarum generibus distinctè ostendentur.

Oppug.

*De speciebus
motus.*

P A E D. Motus genera nulla esse cõfirmas, sed interim ad sex illa quæ ab alijs tradita sunt nihil respondes.

Propug.

D I S C. Ea nec *ai noli inuolupta*, nec propria Motus genera sunt. Primum contrarijs formis non esse distincta in-

de apparet, quod & nullum eorum sit, quod non certa ratione sit genesis, & ex diuersis argumentorum generibus collecta sint. Nunc autem *in triplici*, genere tantum idem esse solent, non propria formâ. Cum causæ omnes concurrunt, ad quamlibet rem efficiendam, ea genesis est, motus videlicet & effectio causarum, siue nouam speciem gigni, siue veterem corrumpi consideres. Sic Aristoteles 7. cap. 2. Physici, & 1. cap. 2. *pro omni* motu, ut sæpe aliâs, usurpauit. Sic in Philosophia 7. cap. 7. lib. vocat *omnem* motum, facitque *intelligentiam* vel actionem. Nam corruptio genesis est causæ eam procreantis, ut similiter augmentatio, diminutio, alteratio, & latio causarum eas procreantium, nempe augmentium, diminuentium, alterantium, & loco mouentium.

Sed ne quis putet nos hîc odiosam inducere confusionem, dixi paulò antè diuersorum argumentorum affectiones hîc conturbari. Itaque illa, quæ dicuntur, modis genera, ad suas causas relata, sunt geneses earundem; sed ad res, in quibus considerantur, accommodata, aut inter se considerata, etiam aliorum argumentorum affectiones habent. *Corruptio* præcipue est è topico contrariorum, ubi & axioma illud de contrarijs inter se pel-
Corruptio.
 lentibus, & corrumpentibus est proprium, *Contrarium à contrario corrumpi*. *Accrescio* seu augmentatio, ut & *Aug.*
 Diminutio, ad rem accommodata, eius adiunctum est; *Dimi.*
 sed altera alteri collata maioris & minoris vim habent. Et ut res duæ quælibet inæquales, logicè dicuntur maiores vel minores: sic augeri minuique logicè & communiter dicuntur, non solum linea, superficie, corpore, sed vi qualibet & facultate. *Alteratio* dicitur esse mutatio adiunctæ qualitatis, ut in Homine sanitatis in ægitudine: qualitates illæ separatim ad hominem relatæ, adiuncta sunt, inter se oppositæ ad topicum Oppositorum pertinent. Ergo alteratio nihil aliud est, quàm oppositorum commutatio, quæ similiter ex ipsorum communi lege, quod eidem attribui ne queant, intellecta, non solum in rebus physicis, sed in omnibus etiam entibus & non entibus consideratur. *Latitudo* tandem est loci mutatio: quare ut
Latitudo.

ipse *Locus* est entis & non entis : ita & *Loci* mutatio, quæ eodem loci præcepto logico, sed oppositorum lege adiuto, intelligitur. Quinimo etiam *Localis* motus species efficiuntur *Accretio* & *Diminutio* 4. cap. 4. *physici*. Itaque illa genera non sunt *aristotelici*, sed ex diuersis argumentorum affectionibus confusa, & certo respectu eandem etiam affectionem generationis habent. Vnde & illud, quod secundo loco à me propositum fuit, intelligitur, nihil in horum motuum vocabulis *physicæ* proprium, sed totum esse logicum, id est, generale communèque omnis entis & non entis. Quare relinquitur nec illa ipsa, nec vlla alia vera motus genera esse.

2.

Compl.

Oppug.

P A R D. Attamen illa in *physicis* considerata sunt: vnde igitur cognoscantur, si nec in *physica*, nec in *Logica* Motus genera & Definitio tradetur. Certe tali logicæ motus utilitas, quæ in *Physicis* summa est, detrimentosè minuetur.

Propug.

De Motu vtilitate.

D I S C. Imo ea partibus infinitis augebitur & amplificabitur, & pro modica in *physicis* rebus commoditate, immensa atque infinita per omnes artes utilitas & commoditas percipietur. Motus in *physica* est necessarius, ait *Aristoteles*, & rectè quidem: sed idem octauo *physico* ait, in omni quoque arte alia vel scientiæ vel opinionis eum necessarium esse. Quare quod alij speciei vni nempe *physicæ* tantum assignant; id P. Ramus vniuerso omnium entium artium generi, imo etiam non entium, non artium generi dat & addicit. Sed quæris, vnde motus illa, quæ dicuntur, genera tenenda sint: E logica, inquam, omnium argumentorum affectiones, omniæque iudicii genera cognita ad inferiores artes adferenda sunt. Itaq. cum res *physicæ* omnibus, vel præcipuis argumentorum generibus explanabuntur, tum & illæ facultates, quæ motus generib. illis continentur, & simul omnes naturalium rerum proprietates comode & legitime explicabuntur. Sic ergo communes argumentorum affectiones, omnes rerum naturalium rationes, & in ijs etiam motus exponunt; sed nominatim, vt in alijs artibus, ita & in *physicis* sui motus distinguuntur, nempe motus cæli & elementorum, conuersim, sursum, deorsum: mistio ipsorum, ortus, in-

Vnde motus genera illa præstentur.

geritur,

teritus, coitio, iuuentus, maturitas, senectus, vita, arteriarum pulsus, visus, auditus, odoratus, gustatus, tactus: illi nempe, ut supra etiam dictum, motus omnes physici sunt, qui sic generali effectorum significatione speciatim in physicarum rerum speciebus exponuntur.

PAED. Sed tandem cur definitionem, Motus P. R. ammus prætermisit?

DISC. Effecti definitio est etiam motus definitio, quatenus videlicet illud significat ipsam actionem, quem admodum a pertè Axiomate Proprietatis ad Effecti definitionem præcipitur. Sed Aristotelicam motus definitionem, nihil definientem, imo veram motus doctrinam conturbantem, iure repudiavit: Motus ab Aristotele 2. cap. 3. Phys. definitur, *Ἐντελέχεια τῷ δυνάμει ὄντος, ἢ πῶς ἐστιν*: item *τῷ δυνάμει, ἢ δυνάμει*: item *τῷ κινήσει, ἢ κινήσει*, hoc est, Motus est actus, potentia entis, quatenus tale: possibilis, quatenus possibile: mobilis, quatenus mobile: qualis nempe in motu sit in procreatione arboris, initio ab imperfectæ radicis germine, ad truncum, ramos progressio. Nunc Ramus ita contrā disputat:

Si *Ἐντελέχεια*, perfectionem rei, id est, formam significat: non potest motui, quo forma ipsa formatur conuenire. Quia hic motus est initio ab imperfecto ad perfectum, nempe ad formam.

Sin autem *Ἐντελέχεια* sit idem, quod progressio ab imperfecto ad perfectum, hoc est, si significat ipsam formationem & à priuatione progressionem ad ipsam formam: tum idem erit *Ἐντελέχεια*, quod motus, & sic idem per idem ineptè definitur, sic: Motus est motus entis in potentiam, quatenus tale.

At motus alterutrum significat, nempe vel formam ipsam & perfectionem rei, vel formæ formationem & impressionem, seu progressionem ad formam. Probatur ex ipsius Aristotelis philosophia. Etenim sic Aristoteles 3. cap. 9. Metaph. ait *Ἐνέργειας* nomen ad *Ἐντελέχειαν*, & cetera alia ex motibus peruenisse. Videtur enim à *ἐνέργεια* μεταλαμβάνειν κίνησις εἶναι, maximè motus esse. Et Alexander hoc loco ait, *ἐνέργεια* dupliciter dici, modò ipsum motum, ut de albatationem, modò finem motus, ut ipsum album:

Dd. iij.

quos

Oppug.

De Defin.

Motus.

Propug.

Propa.

Assum.

quos fines (ait) εντελεχίας Aristoteles appellat. Sic igitur εντελεχεια tum est idem quod ινιρχεια & τελειωσις id est perfectio & forma ipsa, tum ινιρχεια ατελής actus imperfectus, & κίνησις, id est motus.

Compl.

Ergo Entelechia motus genus esse non potest, nec motus species Entelechiae, nec omnino motus est entelechia: ideoq; vitiosa illa motus definitio est, manetq; motus idem, quod Effectus.

*Sed reliqua de motu ex P. Rami Scholis Physicu,
& Metaphysicis petantur.*

DE MAXIMIS CAUSARUM & EFFECTORUM.

Oppug.

Propug.

P A R D.

DE Maximis supra generatim respondi-
sti: sed velim audire quid ad singulas respondeas. Magnus. n. hinc earū à plerisq; numerus exponitur: vt mirum sit P. Ramum eas omnes præterijisse.

*Maximæ nō
demonstrant
consequētiās*

D I S C. Non præterijt omnino, sed earum vim, nisi profus alienæ essent, definitionibus, diuisionibus, & proprietatum regulis ita complexus est, vt hinc etiam facilis earum fructus percipiatur. Dixi autem supra omnium artium Definitiones, Distributiones, & reliquas proprietatum regulas esse veras Maximas, quæ vt fundamenta ad exempla, illis subiecta, demonstranda adhibeantur, fiantq; vel principalium Syllogismorum vel prosyllogismorum Propositiones, vnde ad exempla adsumatur & concludatur. Dixi etiam Maximas non esse Regulas Consequentiarum, exceptis Syllogismi Maximis, quæ solæ sunt de legitima cōsequentia, sed esse fundamenta & propositiones syllogismorum vel prosyllogismorum, ad res ipsis subiectas demonstrandas, ita tamen, vt quemadmodum alia argumenta, ita etiam affectæ partes inueniantur, quæ inter se dispositæ, fiunt illæ ipsæ integræ Regulæ, quæ in arte collocantur, & sic ad propositum adhibeantur. Sic. n. vel à Definitione, vel à distributione, vel ab alia proprietate. i. ab alio argumenti genere, inuenitur argumentum: quod ad propositum accommodatum, fit etiam

Maxima,

Maxima, seu regula, quæ in arte ponitur. Et quidem eiusmodi è Logicis præceptis seu Maximis sumpta argumenta fiunt ferè semper Propositionum Syllogisticarum declarationes prosyllogisticæ, non Consequentiarum demonstrationes, nisi sint ipsius Syllogismi regulæ. Et tãdem notandum ad antecedentes Syllogismi partes, & præcipuè ad eius Propositiones demonstrandas, duplex argumentorum genus posse adhiberi, vnum ex ea Logica, nempe vel ex argumentorum, quæ illis partibus enunciantur, affectione, vel axiomatici Iudicij regulis, quæ sic sunt Maximæ; alterum ex rerum disciplinis, cum propositiones vel Assumptiones ex rebus ipsis demonstrantur. Atque è Logica ipsa non tantum ex ipsis definitionibus, diuisionibus, & alijs regulis eiusmodi argumenta, sumantur; verumetiam alia argumentorum genera in alia accommodantur, vt cum similis qualitas in causa consideratur, vnde similis etiam in effecto concludatur. Nam ita tota Inuentio non modo in alias res sed etiam in suis ipsius partes, id est, aliud argumentum in aliud considerandum adhibetur. Nunc copia illa vulgarum Maximarum partim ex legitimis præceptis, partim ex aliorum argumentorum in alia accommodatione, partim ex rerum naturis cum argumentorum affectionibus confusis, deducta est. Itaque cum in ijs & heterogenia, & tautologia varia insit, iure & merito à Petro Ramo prætermittuntur. Sed & hoc notandum, vulgarum maximarum vsu naturalem & veram differendi rationem conturbari, dum animi præteritis ferè syllogismorum propositionibus, à primi in iisdem Iudicij consideratione subito Maximæ ad Consequentiam abripiuntur: cum tamen in primo propositionis iudicio vniuersæ disputationis vis sit & fundamentum. Ergo potius Syllogismi perficiuntur, ac tum partes infirmæ aut dubiæ vel è logica ipsa scilicet suo artificio, vel è rerum disciplinis ipsarum naturam demonstrabuntur. His consideratis, non difficile est ad Maximas & Regulas consequentiarum respondere: itaq; quasdam enumerato.

Regula de Causis.

P. A. E. Nihil sit sine causa, ait Plato Hinc regula Cõsequen-

Dd. iij.

1. Regula.

*Duplex argumenti prosyllogistici genus.**Maxima ex varijs argumentis confusa.**Copia Max. unde.**Maxima conturbant Iudicium.*

quantitatis: Non positis causis sufficientibus, id est totalibus, & ordine coniunctis, non sequitur effectus: ut habeo exercitum. Ergo vincam: non sequitur.

Collatio.

DISC. Platonis dictum est Consectarium ex Causarum & effecti definitionibus; imo ex totius logicæ affectione, quod sit ea omnis entis & non entis.

Regula illa est Admonitio tum ex omnium causarum conspiratione (quæ ex ipsarum definitionibus intelligitur) tum præcipue ex adiuvantiû affectione deducta: qua non proprie consequentia, sed intellecta Propositione (Si habeo exercitum, vincam) quasi argumento ex causarum affectione deducto iudicatur, & declaratur, quod sit Contingens axioma. Sed logicus accommodatius in iudicando progreditur; Iubet Propositionem addi, eamque Axioma contingens esse ostendit, ex Contingentis definitione, ad quam tandem etiam argumentorum, ex quibus ea constat, affectionem adhibet, monens bella geri causis cum alijs, & Deum præcipue victoriæ causam, & datorem esse. Certè regula consequentiæ tam proprie ac perspicue illud iudicium non ostendit, imo illud consequentiæ cogitatione obscurat & conturbat, ut antè dictum.

2. *Regula.*

PAED. Posito effectû, necesse est causam esse vel fuisse.

Collatio.

DISC. Est consectarium & fructus è definitione Effecti: quod è causis scilicet omnibus existit.

3. *Regula.*

PAED. Causa ordine naturæ præcedit effectum.

Collatio.

DISC. Id tum Divisio absolute consentanei in Causam & Effectum, tum Causæ effectique definitio, ac nominatim etiam Communis regula, Causæ definitioni addita, satis ostendit.

4. *Regula.*

PAED. Positis causis naturalibus sufficientibus, & non impeditis, si sit admota materia, sequitur effectus necessitate physica: ut, Stipulæ coniectæ sunt in ignem. Ergo vrentur.

Sublata causa naturali, tollitur effectus.

Collatio.

DISC. Admonitio est tum ex efficientis definitione modoque naturali, tum è materiæ seu potius obiecti affectione, addita impediens conditione, ad rerum physicarum

secundum naturam propius accommodata. Logicus è generali arte diceret, hæc Propositio (Si stipula coniecta sunt in ignem, vrentur) Axioma physicè necessarium est, nisi violentior causa impediat. Si quis non acquiescat, dicit, Ignem per se, nempe naturæ vi vrere & sic consumere materiam conuenientem.

PAED. Naturalis causa vno eodemq; modo agit, c. 5. Reg. tamen in diuersis subiectis videntur dissimiles effectus, vt, Solis calor liquefacit ceram, & durat lutum.

DISC. Est physica specialis, non logica generalis Collat. modi per se in natura explicatio. Logica generatim docet, Efficientem per se agere tum naturæ tum consilio. Sed quæ vis naturæ sit, ac voluntatis, Physica speciatim explicat, & inde Ethica conformat officia.

PAED. Voluntaria causa potest cessare & agere dissimiliter. 7. Et Voluntatis diuina, quæ est immutabiliter bona, omnes effectus boni sunt. 8. Voluntatis humanæ, quæ est mutabilis, effectus sunt dissimiles, &c. 6. Reg. 7. Reg. 8. Reg.

DISC. Sunt ethicæ & Theologicæ modi consilij explanationes, multò illæ quidem inferiores logicæ rationibus, sed, vt multa alia, declarandi causa adhibita. Collat.

PAED. In causis essentialiter ordinatis impossibile est progredi in infinitum: quia si essent infinitæ, ordo earum perturbaretur. Igitur necesse est peruenire ad vnam primam, quæ habeat potentiam infinitam. 9. Reg.

DISC. Non logica regula est, sed argumentatio ex physicarum causarum progressionem & connexionem, ad indagandam primam rerum omnium causam eadem essentia lege naturalibus non annexam. Collat.

PAED. Accidentaliter ordinatas non necesse est simul poni, vt cum duo equi simul trahunt currum. 10. Reg.

DISC. Est admonitio ex causarum cum alijs & adiutorum dissimilibus exemplis. Sed logica generatim docet, Efficientem vel solam, vel cum alijs agere: quæ & quo modo solæ aut cum alijs agunt id inferiores artes & communis vita ostendit. Collat.

PAED. Impossibile est Efficientem totalem esse genere deteriore effectui. Ideo necesse est, primam causam rerum esse naturam intelligentem. 11. Reg.

Dd.v.

DISC.

Collatio.

DISC. Non est logicum Inventionis aut Iudicij documentū, sed elegans Ratiocinatio ex Comparata Causæ & effecti dignitate, ad primæ causæ præstantiam & naturam concludendam.

*12. Reg.**Collat.*

PÆD. Lex referenda est ad causas efficientes, quia est cogitatio principaliter mouens agentem.

DISC. Est argumentatio quasi ex efficientis definitione, de generali quodam exemplo. Sed nobis Lex in Testimonijs est: quia ea affirmatur, aut negatur, quod faciendum vel fugiendum est: & sic eius auctoritas monet, ut aliqua efficientia infir.

*13. Reg.**Collat.*

PÆD. Causis per accidens non valet consequentia, sæpissimè videlicet non sequentibus effectis: Laboravit feбри. Ergo factus est temperans.

DISC. Admonitio est de consequentia, cum potius esset de Cōtingenti ex talibus causis cum effectis axiomate. Logicus simpliciter dicit, Propositionem intellectam esse contingentem, ex naturali quidem modo eiusq; effecto, sed dissimiliter ac ferè fortuito agente.

DE MATERIA.

1. Reg.

PÆD. **C**Vi adimitur materia, adimuntur & partes materiæ & accidentia propria illi materiæ, seu subiecto: ut, Stellæ sunt corpora lucida, seu non constata ex elementis inter se mixtis. Ergo nullæ sunt partes terrestres in stellis, nec aluntur stellæ vaporib.

Collat.

DISC. Admonitio est tum ex materiæ definitione, tum ex totius & partium affectione confusa. Logicus ait, Propositio hæc, (si stellæ non sunt corpora constata ex elementis inter se mixtis: nullæ sunt in stellis partes terrestres, nec ex aluntur vaporibus) est Axioma physicè necessariū, ex negata materia integra, & eius parte, iteq; eius adiuncto, seu conseruante eiusdē naturæ causa.

2. Reg.

PÆD. Accidentia propria mentis non sunt tribuenda corpori, nec contrā. In statua non est mens. Ergo nec notitia.

Collatio.

DISC. Admonitio est de duobus oppositis subiectis Physicis, eorumq; adiunctis ex oppositorū cōmuni lege

lege, & Physica deducta. Logicus propositionem ait necessariam esse, è negato subiecto, & eius adiuncto: nec eiusmodi admonitione eget. In logica ex Physicis pro exemplo ponitur, Animam esse subiectum Scientiæ, ignorantiae: &c. Ad materiam igitur nihil attinet.

PAED. Accidentia non possunt esse sine subiecto. 3. Reg. Quare destructo subiecto, accidentia etiam intereunt. Oculus corruptus est. Ergo extincta est visio.

DISC. Admonitio est, ex subiecti & adiuncti, vel *Collas.* potius ex Causæ & effecti definitione deriuata: ideoque ad materiã propriè non attinet: & alij exemplũ hoc causæ internæ tribuunt. Logicus hoc axioma, Si oculus corruptus est, etiam vitio extincta, ex negata causâ naturali eiusque effectu, necessarium iudicat.

PAED. Diuersæ materiæ variant rerum dignitatem, 4. Reg. ut Thorax aureus est preciosior ferro.

DISC. Non est Lex materiæ, sed materialium cõ- *Collas.* paratio, qualis & efficientium, imo omnium rerum esse potest: Comparatio ipsa è logica, sed materiæ natura è sua disciplina iudicatur.

PAED. Concessa materia, potest concedi & effectus: 5. Reg. negata materia, negatur & effectus: Æra sunt. Ergo & arma ænea esse possunt, &c.

DISC. Admonitio & fructus est ex definitione ma- *Collas.* teriæ; quæ cum sit causâ ex qua res est: intelligimus eam naturâ priorem esse effecto, & eâ suppeditante, effectum esse posse, sublata non posse. Logicus hoc axioma: Si pãnus est, vestis fieri potest, cõtingens, hoc autem, Si æs non est, nec ænea arma esse possunt, necessarium iudicat.

DE FORMA.

PAED. **P**Osita forma substantiali, res ipsa ponitur. 1. Reg. Nam cum forma ponitur, necesse est materiam & efficientia præcedere: & contrà: ut, Bestiæ habent insitas animas, stellæ non item. Ergo bestiæ sunt animalia, stellæ non sunt.

DISC. Lex & vera Maxima Formæ in Logica *Collas.* ~~maxime~~ est, eam cum re ipsa ingenerari: inde illa Consecutaria deducta sunt. Logicus Propositionem intellectam iudicat

iudicat Axioma non modo necessarium, sed & de omni, homogeneū & Catholicum, vt nominatim in eo iudicio docetur.

DE FINE.

1. Reg.

P A E D. Omnes res conditæ sunt ad aliquos fines, id est vsus.

Collat.

D I S C. Admonitio est ex definitione finis, quæ est, vt tota logica, de omni ente & non ente. Et nominatim in fine per exempla dicitur, Hominum, omnium rerum naturalium, omniumque artium suos esse fines.

2. Reg.

P A E D. Vnius rei possunt multi esse fines, sed subordinati & vicini: vt vinum & nutrit & sanat. Efficaciora argumenta sunt à summo, quàm à conferente fine.

Deo gratis seruiendum est. Ergo non sunt petenda vel expectanda præmia corporalia & stipendia.

Neganda est cōsequentia, quia vnius rei multi possunt esse fines sed subordinati.

Collat.

Confer.

sup. 630.

D I S C. Admonitio est ex quibusdam exemplis, collecta: nec enim illa diuisio est *πᾶσι τοῖς*, vt supra dictum: & alij aliorum fines sunt, sibi que ita ab homine statouuntur. Sed siue vnus sit, siue plures fines, vna logica definitione satis intelliguntur: Rerum autem disciplinæ nominatim fines explicant. Itaque ad declarandum axioma ex fine & finito, finis definitio sufficit, si rei etiam natura è sua disciplina ostendatur.

Si Deo gratis seruiendum est, non est expectandum præmium & stipendium.

Logicus axioma falsum iudicat, quia piorum ministerio Dei gloria proposita est quidem, vt finis, sed ab eodem etiam sunt stipendia & præmia adiuncta, quæ sunt ornamenta & fructus laborū: quorū finis est sustentatio vitæ.

3. Reg.

P A E D. Propter quod vnūquodq; tale est, illud magis tale est: vt, Auarus appetit nauigationem propter pecuniam. Ergo pecuniam magis appetit.

Item cuius rei finis est bonus, ipsa quoque bona.

Collat.

D I S C. Est Comparatio Finis & effecti finiti: cuius artificium est è Cōparatis, res autè è suis disciplinis sunt spectandæ. Nihil igitur ad finis artificium facit. Imo nec

ita propriè argumentum à fine est, sed ab effectu finito illius caussa suscepto. Posterius similiter est comparatio adiunctæ qualitatis.

PAED. Omnium superiorum regularum recitatio *Collat.* illustrat hanc communem regulam: *Positis omnibus causis sufficientibus in actu, fit effectus.*

DISC. Est Cōsectarium admonitionis ex omnium *1. Reg.* caussarum definitionibus. Sed Formæ lex apertè docet, eam rem perfici.

DE EFFECTIS.

PAED. Posito effectu, necesse est, caussas proprias *Collat.* esse vel fuisse.

DISC. Admonitionis Cōsectarium est ex Definitione effecti: quæ est, quod ipsum è causis existat.

PAED. Sublato effectu, ea demum caussa tollitur, quæ sola & absolutè efficiens: vt, Si dies non est, sol non lucet.

At si aliud caussarum genus sit, nihil valebit: vt, Si non est Dialecticus, non habuit bonum præceptorem.

DISC. Admonitio est ex affectione efficientis modorum, tum solius & naturalis, tum cōsiliij Logicus prius axioma necessarium ex diei procreante sola naturali, eiusque effectu; alterum contingens ex efficiente consilij, *Conueniat.* quæ discipuli naturali stupiditate & negligentia impediri potuit.

PAED. Porrò de conuenientia has Maximas tradūt: *Collat.* Cui conuenit effectus, ei & caussa conuenit: Quod effectui congruit, etiam caussæ congruit. Qualis effectus, talis caussa, &c.

DISC. Eiusdem generis cōsectaria & admonitiones sunt: & eodem redit, siue Effectum esse ac poni, siue alicui conuenire dicas. Sed posteriora duo magis contingentia & fortuita sunt: neque enim semper eadem caussarum & effectorum qualitas est.

In summa Definitiones, Diuisiones, & proprietatum *Summa Max.* explicationes legitimæ, sunt veræ maximæ: cæteræ sunt *xiimarum.* illarum fructus & cōsectaria, & quidem pleræque ex aliorum argumentorum in alia, vt ex adiunctorum vel comparato-

*Quomodo
Maxime e-
nuncianda.*

comparatorum in Caussas & effecta accommodatione, deductæ. Et sunt, non inueniendi aut iudicandi præcepta, sed argumēta prosyllogistica, hoc est ad axiomata antè ex argumentis confecta declarandum inuenta. Et certè quia Inuentionis maximæ nullo modo consequentiam (quæ syllogismi legibus efficitur) sed axiomata declarant; his etiam accommodatæ & conuenienter enunciarentur, sic,

Ex forma & formato effecto fit Axioma necessarium.

Ex efficiente consilij & effecto, fit coningens, &c.

Quæ tamen essent primi iudicij, non Inuentionis regulæ, ut prior etiā in Axiomate homogenea collocatur.

DE SVBIECTIS ET Adiunctis.

Oppug.

P A R D. **D** Einceps pauca ex modo quodam consentaneorum disputationib. repetamus. Cum igitur Ramus subiectū vocet, quod Græci *ὑποκείμενον* nominant, rem videlicet suis causis constitutam: certè verbo solus inusitato & barbaro, quam trito & latino uti maluit. Quod enim ille subiectum appellat, latini Totum vocant: nec quisquam illud nomen in Locis & argumentis vnquam collocauit, teste Ioan. Perionio.

*De Subiectis
&c.*

*I. De re ipsa.
Assump.*

Prop.

D I S C. Ego verò & rem seu argumentum subiecto significatum, & nomen ipsum rectè in hoc genere collocari atq; explicari censeo. De re & natura argumēti huius inde constat: quòd, non modo in rerum consensione, unitate, & identitate essentialis & absoluta Caussarum & effectorum, sed etiam aduentitia quædam affectio spectetur: vnde rectè Aristoteles Consentanea *ἀπλῶς* absolute, *ἢ* *ἢ* aut modo quodā distinctè nominauit. Et certè in hæc duo genera omnis in aliorum, quamuis variè dispersis locis, consensio tamen incidit. Cum igitur Causæ sint effectis ita essentielles, ut hæc illarum vi existant; & multæ etiam præterea ad essentiam caussarum vi constitutam accedant: certè ut illa respectu caussarum nominantur; ita etiam illud, quod ea, quæ præter essentiam accedūt, recipit & sustinet, eorum affectione & respectu nominetur necesse est. Hæc sanè affectio spectata est tum in Prædi-

camentis

amentis, quanquam angustius, cum omne Ens in essen-
 tiale quasi fundamentum, & in eius accidētia distinctum
 est, cum in Prædicabilibus, cum Propriū & Accidens o-
 mnienti attributum est, tum deniq; in Locis, cum variaz
 circumstantiaz multis etiam locis expositæ sunt. Ergo res
 & natura huius argumenti apparet, quod sit id, cui ea, quæ *Compl.*
 præter essentiam accedunt, insunt vel quoquo modo ad-
 iunguntur. Nunc talem rationem Aristoteles *ἐπεκειµένον*
 & *ὑποκειµένον* nominauit: illud subiectum vel obiectum, hoc
 receptaculum, vel conceptaculum interpretantur. Et op- *2. De nomine.*
 posuit *συµπεφυκός* accidens, *παίτος, παθήµα*, quod est affectio,
ἀντικειµένον & *ὑποκειµένον*, Circumstantiam, vt Quintilianus
 interpretatur. Et Prædicamēta distinguuntur, quod Sub-
 stantia sit tale *ἐπεκειµένον*, reliqua verò Accidentia. Et in
 diuisione *ἡ ἐν ἀρχῇ*, quæ est in Antepredicamentis, et si
 etiam *ἐπεκειµένον* pro alio inferiore argumento, cui poste-
 rius attribuitur, sumit, tamen in secūda & tertia diuisione
 aperte *ἐπεκειµένον*. i. subiectum dicit, in quo aliquid, in-
 est, vt scientia in animo, candor in corpore, &c. Quapro-
 pter & affectio huius argumēti, & græca affectionis no-
 mina apparēt. Sed nemo, ais, latine Subiectum nomina-
 uit illud *ἐπεκειµένον*, quod latini Totum nominant. Esto
 Cicero Subiectum in neutro genere non dixerit: at dixit
Res subiecta, vt & ipse Perionius *ἐπεκειµένον* vertit. Atq; e-
 tiam Cicero omnes subijciendi modo adiectiua voce ex-
 pressit; Sic sub metum subiecta esse, pigritiam, pudor-
 em, &c: Subiectus miserijs: subiectus infamiz & peri-
 culis: Mare subiectum ventis: subiectus Aquiloni: Res
 subiecta sensibus, & sub sensus, dixit. Sed Rodolphus A-
 gricola, & alij etiam clari nostra memoriâ Logici Sub-
 iectum in neutro genere dixerunt. Quare liceat etiam P.
 Ramo ad tam insignem Categoriam explicandam Sub-
 iectū eam nomine appellare. Valde autē puerile est, quod
 dicis id Latinos appellare Totum, quod Ramus Subiectū
 nominat. An quisquam ignorat, mutata argumentorum
 accommodatione etiam affectionem mutari. Et certē e-
 tiam Ramo res suis causis constituta Totū integrum, re-
 spectu suorum mēbrorum: sed eadē etiam Subiectū ra-
 pōne eorū, quæ præter essentiā adiungūtur, nominatur.

Oppug.

P A E D. Lex *καθόλου* præcipit, vt generalia generatim & semel, specialia per species enuncientur. At ipsum Subiectum, itemq; Locus, & Obiectum, sunt speciales loci. Ergo etiam separatim per species explicandi, vt ab Rodolpho & alijs distincti sunt: Ramus autem eos nimis obscure vnius Subiecti nomine confudit.

Propug.

D I S C. Nego Assumptionem: neq; enim oppositis alius affectionis formis dissentiunt, sed eadē ratione subiiciuntur, sibi quē aliquid præter essentiam adiunctum habent. Itaque Subiecti exempla sunt Locus & Obiectum, non alij distincti Loci. In modis dissimiliter adiuncta recipiendi quædam distinctio est, de qua in Dialectica: alioquin omnino genere & formā eadem sunt.

Oppug.
Locus.

P A E D. Si omnes res naturales sunt in loco, & præcipuus motus est localis: certē in Physica generatim de loco explicandum, & non in Logica.

At primum. Ergo & postremum.

Propug.

D I S C. Nego Propositionis consecutionem: quæ perinde est, ac si diceret: Si domus in loco, architectura est præcipere de loco. Item, Si argumenta vocibus exprimentur, & Axiomata Oratione: Dialecticæ est de vocibus explicare & de Oratione. Certē Elenchus ille facile apparet. Neq; n. quicquid ad aliquam artem explicandam & exercendam scitu necessarium est; id statim eius artis proprium fuerit Ego igitur contrā ita colligo: Si Locus est omnis Entis & non entis communis: certē eius generalis doctrina Logicæ propria est. At primum. Ergo & postremum. Assumptio patet: quod & Divinis entibus licet parte & magnitudine carentibus locus attribuitur, & Geometrix locum lociq; differentias in rebus Geometricis considerant, imo solæ res mathematicæ locum occupant ac complent, & deniq; Physici multo etiam diligentius res Physicas, vt elementa, vt corpora composita de loco explicant. Vnde efficitur, locum esse rem logicam. Vide. Schol. Phys. lib. 4. cap. 1. 2. 3. Itaque Motus, ita & Loci, ac deinceps Temporis cognitio est Logica ad speciales artes adferenda est.

Prop.
Assump.
Compl.
Assump.
Demon-
strasio.

Oppug.

P A E D. Obiectum verò et si similitudine quadam
Subiectum

Subiectum videtur referendum : tamen verius pro efficiente habetur. Nam cum Efficiens sit causa, quæ efficit & mouet, vt effectum existat: etiam Obiectum eam vim habere videtur ; quia color oculum ad videndum , sonus auditum ad audiendum , cæteraque sensilia suos sensus, ac res virtutibus vitijſque obiectæ eorum facultatem ad agendum incitant.

De Obiecto.

DISC. Sic quidem doctissimo Rodolpho visum fuit : Sed ea facultas qua subiecta illa occupant adiuncta, non est efficiendi vis : quia non efficiunt illa subiecta ex aliqua materia illa sua adiuncta, sed illis occasionem facultatem suam exerendi præbent & quasi obijciunt. Sic obiecta dicuntur mouere & ciere potentiam hoc est, eam excitare, non autem procreare. Omnia enim argumenta suam quandam vim arguendi habent, quæ non protinus est vis efficiendi Quod cum ita sit, obiecta non in Efficientibus, sed in subiectis collocanda sunt. Huc pertinet Ciceronis loquendi formæ, Sensibus, vel sub sensus subijci, &c.

Propug.

PAED. Præterea mihi mutua Subiecti & adiuncti definitio nō satis accurata esse videtur. Nam cum vnumquodq; suā formā definiendū sit, non alienā : ego potius Subiectū, quod subijciatur, Adiunctū quod adiungatur, per notationē, qua forma propria exprimeretur, definirē.

Oppug.

Defin. Subiecti &c.

DISC. Essentialibus causis vnaquæque res, quatenus fieri potest, definienda est. At argumento cuiuslibet maxime essentialis est, ad alterum arguendum affectum esse: ideoque ex illa affectione etiam definiri debet, vt ipsum Argumentum genus summum definitum est. Nunc & Subiecto est illa proprietas essentialis, quod habeat aliquid adiunctum, & Adiuncto, quod habeat aliquid Subiectum. Hac enim proprietate perspicue intelligitur, id quod iam causis perfectum sit, eatenus dici Subiectum, quatenus ei aliquid præter essentialiam adiungatur, & hoc dici adiunctum, quia ei illud subijciatur : quod ex notationibus illis non ita intelligeretur.

Propug.

Prop.

Assump.

Compl.

Assump. spec.

PAED. Sed quia ea, quæ præter essentialiam accedunt, eius affectiones & qualitates sunt : Adiuncti nomen non videtur eorum rationem commodè exprimere. Itaq; hoc

Oppug.

De nominibus.

Ec.

genus

genus rectius Aristotelico & recepto in Scholis nomine *Συμπεπνκός*, id est, Accidens, vel *πάθος*, & *πάθημα* Affectio seu Qualitas, aut *περιστασις* & *περιστασις* Circumstantia nominaretur.

Propug.

Affectio.

*De alijs ap-
pellat.*

Accidens.

πάθος.

περιστασις.

Oppug.

DISC. Imo nullum commodius est vocabulum, quàm Adiunctum, quod ea omnia logicè exprimat, quæ præter causas accedunt. Hac voce Cicero de hac affectione in Topicis vsus est, quæ significat quicquid insuper iungitur, quocunque etiam modo insit, adsit, vel circumstet & occupetur; siue ea ante rem, siue cum ea coniuncta, siue post eam eueniant & existant. Et quanquam idem in Partitionibus, Coniuncta dixit, tamen altera vox latius patet. Attamen nec Cicero, nec alius quisquam, quem ego viderim, ita accuratè Subiecti & Adiuncti affectionem, eiùsq; dissimiles in exemplis modos, vt P. Ramus, distinxit. Et Cicero etiam quædam Adiunctorum exempla aliò, vt præsertim ad Antecedentia & Consequentia, retulit. Cætera verò, quæ attingis, vocabula nimis angusta, & quædam impropria sunt ad amplissimam hanc Categoriā significandam. Accidens enim apud Aristotelem & Porphyrium tum exempla quædam Adiunctorum, nempe ea, quæ adesse & abesse solent, significat, tum etiam Effecta, quæ sic existere vel non existere possint, & quædam Comparata confusè complectitur, vt etiam 1. Top. cap. 4. dicitur. Rodolphus autem Contingentia, Nomen rei, Pronunciata, & Comparata huic tanquam generi subijcit: vbi affectiones natura valde dissimiles sub genere nimis alieno confunduntur. Sed vocabulum illud *Accidens* reuera argumenti nomen aut genus nullum est, sed quiddam fortuitum seu contingens significat, quod non nisi in sententia rectè consideratur. Quanquam P. Ramus etiam illud pro eo Efficiētis modo, qui agenti per se opponitur assumpsit, quod commodius non suppeteret. *πάθος* & *πάθημα* quia magis animi motum & qualitatem significant, etiam pro hac affectione nimis angusta sunt. *περιστασις*, Circumstantia, magis quidem conueniret; sed tamen proprius secundum modum exprimit, &c.

P A E D. Verum vt eiusdem affectionis argumenta in diuersos

diuersos Locos disijcere, ita etiā diuersas affectiones ad iunctis.
 num locum leui quadā nimis remotæ affinitatis ratione
 cogere, valde virtuosum est. Sed P. Ramus varios & quidem
 diuersorum affectuum Locos, quos alij eleganter distin- *Assum.*
 xerant vno, Adiunctorum nomine obscure comprehen-
 dit. Quare non leuiter hîc in legem Sapientiæ peccasse
 mihi videtur. Sed vt tibi Assumptionem demonstrem, re- *Compl.*
 petamus eiusmodi quosdam locos, & primum ex Rodol- *Rodolphi Loci*
 pho Agricola cuius ille vestigijs insistere dicitur, illa ge- *Adiunctis cō-*
 nera repetamus. Is igitur cum Locos distribuisset in In- *prehensi.*
 ternos, & Externos; & internos videret partim in Sub-
 stantia esse, partim circa eam: primò *Proprium*, quod Ra- *Proprium.*
 mus Adiuncti speciem seu exemplum facit, separatum
 Loci genus in Substantia fecit; deinde circa substantiam
 posuit separatim tum *Adiacentia*, tum *Actus*. *Adiacentia*
 fecit modos rei existentes, quibus ea aliquid aliud, quā
 secundum substantiæ suæ denominationem, vocatur: vt
 à Prudentia in homine, hîc prudens dicitur. *Actus* gene- *Actus.*
 ralior est quā Effectum, ideoque dicitur, quocunque, a-
 liquo modo exerceri afficique dicimur, vt Currere, quod
 Effectum, & Timere quiescere, quæ tu Adiuncta diceres.
 Sed cum effecta sint opera à Causis constituta: commo-
 dè distinguitur *Actus*, qui motum, exercitationes, &
 affectiones reliquas significet. Deinde cum Externi Loci
 sint tum Appliciti, tū Accidētia: commodè in Applicitis
Tempus & *Connexa*; in Accidētiis autē *Contingētia*, quæ *Tempus.*
 tum *Antecedentia*, tum *Adiuncta*, tum *Consequentia*, separa- *Connexa.*
 tis Locis distinguūtur. Habent enim illa omnia separatas *Conting.*
 & distinctas affectiones & Proprietates. Nam *Tempus*
 est spacium, vt hora, dies: *Connexa* extrinsecus in rem in-
 cumbunt, vt Diuitiæ: *Contingētia* sunt, quæ contingūt
 circa rem, vt pallor, fuga, quæ vel antecedūt, vel adiungū-
 tur, vel consequuntur, vbi *Signa* Rhetorum latent, quo- *Signa.*
 rum certè omnium affectiones distinctæ sunt; ideoque
 & generibus rectè distinguuntur. Vnde efficitur illa om-
 nia & plura præterea Adiuncti nomine obscure cōfundi.
 Sed deinceps & ex Philippo Melanchthone hæc gene- *Phil. Meth.*
 ra conquiramus, qui ea paulò aliter & quidem apertius
 distinxisse videtur.

*Sexus; Mo-
res, &c.*

*Absurdum.
Necesse. Im-
poss.*

Hotoman.

Propr.

Anteced.

Consequens.

Adiuncta.

Accidens.

Hic enim cum Locos alios Personarum, alios Rerum faciat; in Personarum Locis hæc genera præter cætera, *Sexum, Mores, Viæ genus, Aetatem*; In Rerum Locis, hæc, *Proprium, Antecedentia & Consequentia, Adiacentia & Adiuncta, Connexa & Circumstantias, Communiter Accidens* & denique *Signa* distinxit: quæ tu ferè omnia ad vnum *Adiunctorum* Locum accumulares, Imo distinctè etiam *Absurdum, Necessarium, & Impossibile* tradit quorum exempla tu quædam ad *Adiuncta*, alia aliò referres. Sed habent etiam suas illi Loci peculiare affectiones, & accommodationes quibus à reliquis separantur, etiamsi exempla eorundem aliquando repetere & diuersa coniungere videantur.

Tum verò etiam Hotomanus paulò aliter & valdè perspicuè illa genera distinguit hoc modo.

Nam in Consentaneis huius Generis argumentis primò *Proprium*, deinde *Antecedens & Consequens*, tum *Adiuncta*, & denique *Accidens* ponit.

1 *Proprium* est vis & facultas inseparabiliter adhærescens; idque est duplex, *Verè proprium*, vt homini risus, & *quasi Proprium*, quod perpetuo adhærescit, sed non soli: quod alij appellant *Accidens inseparabile*.

2 *Antecedens* est, quò vel posito, aliud quod ei cohæret, subsequitur; vel negato, non subsequitur, vt si est ver, ætas subsequitur: Si viuuit, morietur.

3 *Consequens* est quod cum eo quod antecessit necessario cohæret, vt, Si mortuus est, vixit.

4 *Adiuncta* sunt, quæ probabiliter communi hominum opinione rei attribuuntur, q. d. plerunque & communiter contingentia.

5 *Accidens* est, quod per se constare non potest, sed ita Subiecto adhærescit, vt cum *Accidens* sine hoc esse non possit, tamen hoc sine illo, esse possit. Sic Diuitiæ & paupertas, cæteraque omnia, quæ fortuita dicuntur, *Accidentia* sunt.

Sed ne longior sim, vides, & intelligis, ni fallor, latine, quemadmodum varia genera ab alijs suis differentijs separantur, quæ vos ferè in vnum *Adiunctorum* locum confusè, & absque generum seu formarum distinctione includitis. Quare cum valde ineptum sit, & in sapientiæ legem

gem vitium vel maximum, res diuerſas & diſtinctas facere eaſdem : non video quin Categoria Adiunctorum vel aliter conformanda, vel in plura genera res illi ſubieſtæ deducendæ eſſe videantur.

DISC. Primum ego generatim de huius Catego- Propug.
riæ fundamento, deinde ſigillatim ad illa veſtra genera reſpondebo.

Si quicquid prima ac ſimplici ratione vnum idémue, Prop.
ſeu cognatum, amicum, & conſentiens, hoc eſt Conſentaneum eſt, ſiue internum ſit in re, ſiue externum circa rem, & quidem vel antè vel poſt eam aut cum ea coniunctum, ſi inquam id ipſum vel *abſolue* & eſſentiali conſenſione, vel *modo quodam*, & aduentitia affectione conſentit: efficitur neceſſariò omnes conſenſionis, vnitatis, & identitatis rationes in duas principes pro duplici conſenſionis forma Categorias eſſe distribuendas, quarum prior abſolutam, altera aduentitiam Conſenſionem explicet.

Nunc autem quicquid quoquo modo prima ſimplici- Affump.
que ratione vnum, idémue, ſeu Cognatum, amicum, & conſentiens eſt, ſiue internum ſit in re, ſiue externum circa eam: id omnem aut abſolutè & eſſentialiter, aut modo quodam, vt accedens & Aduentitium, Conſentaneum eſt: nec tertium hîc eſſe poteſt.

Imo nulla ab alijs Logicis vera argumenta traduntur, præter Diſſentanea & Comparata, quæ non aut in has duas Categorias ſubeant, aut ab his oriantur.

Ergo neceſſariò omnes ſiue vnitatis & identitatis, ſiue Comp.
amicæ conſenſionis & attributionis rationes, in duas Principes pro duplici conſenſione Categorias distribuendæ ſunt: quarum prior abſolutam, altera Aduentitiam conſenſionem ſuis generibus & modis interpreteretur. Illa eſt Cauſarum, & Effectorum: hæc Subiectorum, & Adiunctorum, quæ ſunt ſumma generalisſima Rationis Inſtrumenta, quibus quiduis alteri Cōſentaneum, vel idem vel vnum, inueniri, intelligi, & dici poſſit, omneſque modi vnitatis, & vt ita dicam, identitatis, his Locis tanquam primis & ſimplicibus fontibus continentur.

Atq; hinc porrò ex Lege catholica efficio, res cognatas & affectione conuenientes rectè vno genere cōprehendi,
E c. iij. malè

male autem in diuersa dispergi.

Propo.

Si generalia & naturâ coniuncta generatim & coniunctè, seruata affectione, doceri debent: certè conuenienter modo quodam Consentanea Subiectorum & Adiunctorum genere comprehenduntur, inconuenienter aut in diuersos locos dissipantur.

Assumps.

Nam quæcunq; ad rem præter essentiam accedunt, ea & Adiuncti nomine rectè significantur, & ideo semper & ad rem subiectam eadem ratione affecta sunt.

At generalia & naturâ coniuncta generatim & coniunctè doceri debent,

Alioqui facta tautologia committitur, & affectiones velut & coniunctæ magno obscuritatis vitio decerpuntur, vix illis varè separatis generibus factum esse videmus.

Comp.

Ergo conuenienter omnia consentanea Subiectorum Adiunctorumq; genere comprehendunt, inconuenienter autem in diuersos Locos turbata affectionis ratione distinguuntur.

Deinde vt ad singula illa respondeam, hoc vicissim ex præcedentibus fundamentum iacio :

Si omnia ea, quæ à te aduersus Subiectorum & Adiunctorum Categoriā comparata sunt, vel hac modo quodā Consentaneorū affectione subiectiq; & adiuncti vocabulis rectissimè comprehenduntur, & cōmodissimè inueniuntur, vel argumēta etiā nō sunt : certè his etiā relatis generibus ac Locis, non alijs distinctis doceri debuerunt.

Hoc enim Lex Catholica ad docendi & discendi commoditatē flagitat. Et alioquin sepius subiectum aut inani tautologia est repetendum, aut cætera, neglecta subiecti affectione, cōfuse tractanda. At antecedens iia se habet. Ergo & consequens.

Assump.

Assumptio duo habet, vel cōmodissime omnia Adiunctorum Categoria cōprehēdi, vel vera argumēta nō esse.

*Demonstra-
tio.*

Primum exemplorum inductione sic demonstro: P. Ramus varia Adiunctorum, exempla genere quidem & adiungendi formā eadem, sed dissimilibus modis nonnihil distincta, ita ordine enumerat, vt quatuor modis distingui possint,

I. *Animus & Corpus* sunt subiecta: *Scientia, virtus, & similia*, illius; *Sanitas, Morbus, robur, & similia* huius Ad-
iuncta sunt: quia illis hæc adiunguntur, & his illa subi-
ciuntur, eo modo, ut è *Physicis & Ethicis* intelligamus (hæc
enim distinctio harum artium est) *Animum & Corpus*
eiusmodi in se recipere, & hæc in illis inherere & inesse.
Huc refert P. Ramus nominatim illud vulgò tū in Præ-
dicabilibus, tū in Locis distinctum *Proprium*, distinguen-
do quale scunq; *Adiunctas* qualitates in *Proprias & Cō-*
munes. An non Rodolphus dicit illud in *Substantia*. i. in
subiecto inesse, an non alij, esse inclinationē seu quiddam
Adiacens, seu qualitatem accidentalem conuertibilē, seu
vim & facultatem rei cuiusdam naturaliter, peculiariter, &
inseparabiliter adhærescentē; An non Arist. modo quodā
essentiale dicitur? Cur igitur à *Categoria* modo quodā
Consentanea separetur? Cur si quiddam *Adiacens & Ad-*
hærescens est, quod ad essentiā accedit; non *Adiuncti ad-*
hærescentis & inherētis nomine comprehendatur, eius-
que peculiare exemplū efficiatur, & potius in vnum fa-
cilem propriūq; Locum recolligatur, quam nunc cum
porphyrio in *Prædicabilia*, nūc in *Locos Inventionis* se-
paratim dispergatur? Sic porro cætera recolligantur:

Adiacentia Rodolphi an non dicuntur modi rei in exi-
stentes, ut *Prudentia* in homine? An non actus quædam
exempla sunt, quibus affici dicimur, ut irasci, timere? An
non ex contingentibus, & nominatim ijs, quæ *Adiuncta*
& *Consequentia* dicuntur, quædā inherēt in Corpore,
ut significationes, cōmutationes, & indicia in vultu? At
hæc & eiusmodi alia à P. Ramo breuiter & logicè dicun-
tur esse *Animi corporisue* *Adiuncta*: quia præter essenti-
am accedant.

E Philippi & aliorum Locis similiter *Sexus, Moras* *Sexus*,
(qui etiā ex *Effectis* spectantur quædam) *Antecedentium* *Moras*,
& *Consequentium*, itémque *Adiacentium & Adiuncto-* *Ant.*
rium, tum *Communiter Accedentium* exempla nem- *Cons.*
pe, quæ inesse dicuntur, quo tandem discrimine ab *Ec.*
Animi Corporisque *Adiunctis* discernentur? Nullo
certè, cum subiectis vel speciebus, ut turbata affectione
loquuntur, inesse, & adhærescere dicantur. Et quoniam

in his generibus dissimilia exempla miscentur, reliqua in alios Adiunctorum modos cadunt.

2. *Modus.*

II. *Homo* est subiectum : Diuitiæ, Paupertas, Honor, infamia, Vestitus, Comitatus, sunt eiusmodi Adiuncta, quæ extrinsecus attingunt & Circumstant hominem.

Connexa.

At Rodolphi & aliorum *Connexa* extrinsecus sic in se incumbere dicuntur, ut diuitiæ connexæ sunt diuiti. Sic Rex, Imperator, Magistratus; Sic tunicatum, armatum præcinctum esse : Sic nobilitas, honor, gloria Connexa sunt. Cur igitur non Adiuncta etiam quorum tam illu-

Circūflāie.

stris è dissimilibus modis distinctio proponitur, atq; expedita omnino Inuentio est. D. Philippus Connexorum nomine vulgo notatas Circumstantias complectitur, Tempus, Locum, Sexum, auxilia, Euentus; Sed hic dissimiles affectiones Subiecti & Adiuncti, itemq; adiuuantium minus Logicè confunduntur. Neque enim hæc omnia ideo vnius generis sunt, quò soleant in propositis negotijs ferè ordine considerari, quò omne etiam Argumenti genus solet adhiberi. *Tempus* igitur in Adiunctis, ut & *Sexus* est; *Locus* in Subiectis; *Auxilia* in Adiuuantibus, *Euentus* in Effectis.

Vite genus.

Porro è Locis personarum *Vite genus*, è Locis Rerum Ph. & aliorum *Adiunctorum* quædam exempla, ut Tutorem esse, barbatum esse, cruentum telum tenere, &c. in Accidentia pleraq; ut Diuitiæ, paupertas, cetera quæ eiusmodi, ad hunc secundum Adiunctorum modum propriè quadrant, ut *Habitus* Categoria, quia eodem modo Subiectum attingunt.

3. *Modus.*

Locus.

Tempus.

III. *Locus* est Subiectum: Res locatæ, siue in loco sint siue eum occupent, sunt loci Adiuncta. *Tempus* similiter duratio, nempe, rerum, præsens, præterita & futura, sic in Adiunctis ab Ramo numeratur. Cum igitur duratio sit, quæ rem extrinsecus Circumstat: cur ab adiuncto separetur? Cur potius separatim vel ipsum *Tempus* peculiare argumenti genus constituatur, vel Connexorum & Circumstantiarum nomine cum alienæ affectionis argumentis, Loco, sexu, auxilijs, euētib; i. cum Subiecto, quodam Adiuncto, Adiuuantibus & effectis vno genere comprehendatur, quam perspicuè distinctis modis

dis in Adiunctorum exemplis ponatur? Prædicamentum igitur. Quando & Tempus, vna Adiuncti communione legitime comprehenduntur. *Quando.*

IIII. *Sensilia* & res virtutibus vitiisque & artibus propositæ, subiecta sunt: virtutes, vitiaque & artes, quæ in illis occupantur & exercentur, sunt eorum Adiuncta ait P. Ramus. Quid hæc alij? *Obiecti & Materie* in qua, nomine hoc Subiectum quidam attingunt, sed Adiuncti huius vim & vsum non explicant. Sic etiam in genere hoc toto mutua argumenti affectio distrahitur, dum Subiectum quidem à nonnullis attingitur, sed Adiuncta vel Accidentia variè discerpta ad illud non accommodantur; quod tamen fieri ut debebat, sic facilius poterat, quemadmodum in nostra Logica apparet. Quid verò accommodatius, & iucundius, quàm Subiecti & Adiuncti tum naturalem affectionem mutua definitione exprimere, tum dissimiles quosdam modos, vtrumque vniuersum Inductione variorum exemplorum demonstrare? Certè quàm breuissimè & facilius hoc à P. Ramo præstitum est, plurimaque ab alijs variè dispersa ad mutuam Subiectorum, Adiunctorumque Categoriæ ita sunt reuocata ut decuplo facilius & in arte intelligantur & ad differendum occurrant atque inueniantur.

PAED. Sed de Signis, itemque Necessario, Absurdo & Impossibili taces; quæ similiter ab alijs distinguuntur, quod suam quandam affectionem etiam habere videantur. *Oppug.*

DISC. Omnia adiuncta signa appellantur, & ab Oratoribus, Philosophisque pro signis adhibentur: vnde & Rodolphus signa Rhetoricarum probationum pleraque tum ex Cōtingentibus vel antecedentibus, & adiunctis; vel Consequentibus; tum ex Adiacentibus Actibus, & Effectis sumi monet. Et ita signum generatim Argumentum vel Argumenti consequens, seu fructum significat: quomodo & Philip. Mel. signa tum pro Causarum effectuumque & aliorum argumentorum naturali consecutione seu coniunctione, tum pro diuinis signis ac testimonijs sumit. Ergo signum peculiare argumenti *Propug. Signa.*

Necessar.

genus nullum est, sed vel ipsum Adiunctum, vel aliorum etiam argumentorum fructum significat. Multò minus *Necessarium Absurdum, & Impossibile* peculiaria argumentorum genera constituunt; cum omnino Argumenta per se non sint. Primo enim Necessitas est Causæ Efficientis per accidens modus quidam, cum videlicet vi cogitur ad Effectum: deinde Necessarium est affectio seu fructus Axiomatis veri, quo Contingenti opponitur. Neque enim nudum argumentum seu Prædicabile per se necessarium dici potest; sed sententia ex argumentis duobus constituta aut verum, idque necessarium vel Contingens, aut falsum enunciat.

Absurdum.

Absurdum vero quia manifestè falsum significat, similiter Iudicii fructus, non Argumenti genus est. Itaque movent Hypotheses, ex quibus sequuntur absurda, falsas esse, ideoque rejiciendas: quia ex vero nil nisi verum efficitur. Hæc igitur utilis est, de Absurdis disputationibus doctorum hominum admonitio; sed absurdum Argumenti per se genus nullum est.

Imposs.

Impossibile similiter est affectio falsi Axiomatis Necessario oppositi, non genus Argumenti. Neque enim sola ratio, ut sunt singula argumenta, quæ Inventio spectat, potest esse vera aut falsa, ideoque nec necessaria, Absurda aut impossibilis. Absurdum igitur paulò latius omne falsum & inconueniens, Impossibile autem nominatim Falsum necessario Oppositum significat, ut in Logica dicitur.

Oppug.
Antecedentia.
Conf.

P A R T. Verum de Antecedentibus & Consequentibus, itemque Repugnantibus, quem locum Dialecticorum proprium Cicero esse dicit, nondum satisfecisti. Paucæ ex Antecedentibus & Consequentibus exempla ad Adiuncta pertinere putas: sed quo cætera, & quò Repugnantia, quæ Cicero addit, referenda censes? Quid si hic locus Dialecticorum proprius esse rectè à Cicerone dicitur, propriamque habet arguendi vim & affectionem: temerè ab Ramo prætermisus est, cum tu ipse etià eius quasi lacerati exèpla quædà in adiunctis ponas, reliqua verò relinquant.

Propug.

D I S C. Est quidem Dialecticorum quicquid illis generibus continetur, proprium, sed improprie tractatum est. Nam

Nam argumenta seu exempla ipsa Antecedentium & iunctis.

Consequentium naturâ & affectione ad alios Locos pertinent. Forma autem est connexi Syllogismi, qui Antecedentis & Consequentis nominibus comprehenditur.

Quod cum ita sit: Antecedentia & Consequentia contra legem catholicam inutiliter separatim in arte traduntur, dum inani tautologia eadem, quæ alijs generibus perspicuè distincta sunt, repetunt, & quidem ex diuersis generibus diuersas res, antecedendi & consequendi quadam ratione confundunt.

Repugnantia quidem Topicū genus faciū, & Rodolpho Opposita ac diuersa cōplectuntur, vt ferè etiā hic Ciceroni, qui Cōtraria & Diuersa seu Disparata hoc nomine cōfundit. P. Ramus quibusdā editionibus Repugnantia nominauit, quæ Rodolphus Diuersa, & ipse tandē commodiūs Disparata dixit. Ergo hoc logicū argumēti genus est, sed logicè à P. Ra: in Dissentaneorū Categoria alijs nominib. explicatum.

P A R D. Si verò antecedentia & consequentia propriā quandā in antecessione & consecutionis vi, affectionē habent, distinctā etiam argumenti genus efficiunt. At suam quandam, & ab alijs distinctā arguendi affectionē habent, vt ipse paulò antè dicere videbaris. Vnde efficitur rectè etiam hic Topicum genus distinctum esse.

D I S C. Dixi hac antecedendi & consequendi quadam ratione res aliarum Categoriarum seu locorum proprias hic confundi: sed iam apertiūs etiam dico, antecedere & consequi nihil ad argumentorum genera, quæ sunt sole, & singulæ rationes, sed propriè ad ludicij leges attinere, in quibus antecedentia & consequentia tum argumenta in Enunciatis, tum mēbra in Syllogismis & Methodo spectantur. In argumētis autē alia naturā priora sunt, alia simul: sed hæc proprietas essentiali affectioni, in qua vis arguendi est, adhæret; ideoq; vel è Definitione ipsius argumenti intelligitur, vel proprietatis regula Definitioni separatim addita exprimitur. Sic Causæ naturā priores sunt Effectis, quia hæc illarum vi existunt; subiecta priora adiunctis; quia illa habent hæc sibi adiuncta; quæ proprietas cum vi arguendi Definitione simul explicatur. Eadē est eorū quæ ab his orta sunt affectio, vt

Repugnantia.

*Oppug.
Anteced.
Conseq.*

Propug.

Notatio.

Notationis, Coningatorum, Distributionis & Definitionis. Dissentanea verò natura simul, vt & Comparata, & æquè manifesta sunt: quod proprietatis Axiomate ad Definitionem appposito nominatim exponitur. Nunc verò quæcunque argumentorum vsquam affectiones occurrunt, ex omnes in hæc Consentaneorum, Dissentaneorum, Comparatorum, & ab illis Orta genera ita incidunt, vt propriæ arguendi rationes & vires distinctè intelligantur: Antecedentibus autem & Consequentibus exemplum nullum relinquitur. Quapropter cum omnis materia antecessionis & consecutionis alijs argumentorum generibus; forma autem & vis Axiomatis ac Syllogismi, præcipuè Connexi (quod ad hæc exempla attinet) legibus contineatur: frustra & contra sapientiz legem hoc peculiare argumenti genus ex alijs diuersæ affectionis, propter aliquam antecessionis communionem confunditur.

Oppug.

P A E D. Vicinus quidem est locus Antecedentium & Consequentium loco Causarum & Effectuum: sed tamè discrimen etiam aliquod est. Nam quædam Antecedentia non sunt Causæ, sed aut præparationes, aut Subiecta, aut signa: quædam comitantur, etsi non sunt propriè Effectus. Sic sationem antecedit aratio, curationem morbus, solis ortum aurora: itemq; Posterior dies sequitur priorem, Cruciatu animi sequuntur conscientiam scelerum. Et ideo sunt duplicia Antecedentia & Consequentia: Alia necessario antecedunt & consequuntur, alia plærunq;. Quod cum ita sit peculiaris hic Topica requiri videtur,

Propug.

D I S C. Imo non vicinus est causis & effectis locus, sed quædam exempla omnino causæ & Effecta sunt, reliqua verò Subiecta & Adiuncta, aut ab his orta, vel etiam Comparata & Dissentanea. Hoc enim tum ipse dicis, nempe alia esse præparationes, alia Subiecta aut signa, alia comitari rem, tum exemplorum collatio satis ostendit. Si igitur sunt causæ & Effecta aut præparationes, id est, Adiuuantes causæ, aut Subiecta, signaue, aut ex alijs generibus aliquid: cur ex illis hic confusa repetuntur? cur non potius ex illis generibus distinctè

Axi-

Axiomatis & Syllogismi legibus eiusmodi exempla subiunguntur: cur pro alio & diuerso venditur alieno nomine, quod re ipsa & exemplo idem est? cur Antecedens & Consequens dicitur, quod propriè ex arguendi vi causa vel Effectum, vel aliud quoddam genus est? Imo & nominatim Cicero ait hanc argumenti conclusionem à Dialecticis primum Conclusionis modum nominari. Quin igitur materia à forma separatur, & illa ad Inventionis proprium locum. hæc ad Iudicium potius refertur, quàm ex utriusq; confusione nouum Argumenti genus, quod propria affectione distinctum nullum est, effingitur.

PAED. Sed exempla ab alijs alia traduntur, quæ propriam videntur affectionem habere: atque Antecedens vt & consequens, in *Proprium*, quod necessariò cohæret; & *Improprium*, quod vel probabiliter tantum vel fortuito cohæret, distinguitur. Illa reciprocantur inter se, ac vicissim, retroq; comitantur: hæc non reciprocantur. Et certè magnus vsus est huius Loci in omni vita, vt in deliberationibus diligenter prospiciendum est, quæ bona vel mala comitentur actiones, quas instituimus.

Atque nisi propriam affectionem eiusmodi exempla haberent, illustria inter Principium, Antecedens, & Causam discrimina non traderentur, cuiusmodi hæc sunt ex Polybij libro 3. qui causas ait esse in rebus omnibus primas: Principia verò vltima Causarum: Denique causas esse, quæ deliberationem antecedunt, vt consilia, & ratiocinationes. Principia verò primas hominum actiones in rebus, quæ decreta & deliberata sunt. Sed antecedentium & consequentium ratio, nihil ad hoc genus pertinet, quod totum consilij est, cum illa sint necessitatis, &c.

DISC. Video exempla quidem huc multa ex diuersis generibus accumulari, vt & ipsi auctores indicant, esse aliqua ex causis, aliqua verò ex contrarijs etiam, sed hæc causa est cur ego putem hoc genus (cuius & materia ex alijs locis colligatur, & forma sit Axiomatica vel syllogistica, in qua præcipue vis antecessionis & consequentionis insit) hoc inquam propriam & ab alijs distinctam

Oppug.
Diuisio Antec.

Discrimina.

Propug.

Divisio Ante.

etiam affectionem non habere, ideoque nec peculiare argumenti sedem facere. Distinctio autem illa Antecedentis in *Proprium & Improprum*, similiter tum ex aliorum argumentorum affectione, tum ex Axiomatum differentia deducta est. Nam cum argumentorum definitionibus & proprietatū regulis aperte doceatur, quæ natura priora aut posteriora, & quæ simul sint, quæq; æqualem reciprocationem habeant, quæ non item: inde etiam tanquam ex fundamentis axiomata necessario vel cōtingenter enunciata distincta sunt. Quod verò tandem ex Polybio discrimen causæ, & Principij tradis, id leuiculum est, nec quicquam huc facit, imo ab illo ipso ad rei militaris officia, de quibus eo loco agit, accommodatur. Principium Aristoteli idem est quod causæ, est tamen etiam cuiuscunq; effectiōnis & operationis initium & inchoatio: sed quid illud ad hunc locum? Neque Antecedentia omnia sunt necessitatis, cum quædam, ut antè dixisti, sint impropria, prædicabilia scilicet vel fortuita.

Ufus.

Magnum etiam, ais, antecedentium & consequentium esse usum: certè vberimus est omnium argumentorum in omni vita usus. Sic causæ monent inuestigandum esse & diligenter in omnibus rebus ponderandum, quæ rei cuiusq; propositæ causæ sint, à quibus, ex quibus, per quas, & propter quas existat & conseruetur, contraque perdatur & intereat. Effecta deinde, quid res efficiat, quos fructus, quæ commoda pariat: & ita deinceps. Hæc si tu confeceris, certè quæ bona vel mala actiones illas, quas instituis, comitentur, abundè perspicies, ut antecedentium & consequentium indicia superuacanea esse, & nihil amplius præstare intelligas. Sed tandem exempla comparemus.

*Antecedentia
propria.*

P A E D. Propria sunt eiusmodi:

1. *Si omne argentum mulieri legatum est: etiam pecunia numerata.*
2. *Si pecunia signata argentum est, legata est mulieri.
At pecunia signata argentum est:
Ergo legata.*
3. *Si uiuis, morietur. Si mortuus est, uixit.
Si lucet sol, aurora antecessit.*

4. Si Messias ex semine Davidis natus interficietur, & reg- iunctis.
nabit in perpetuum : certè à morte resuscitabitur.

At primum. Ergo & postremum.

5. Si Nero se polluit flagitiosis libidinibus, & multos iniuste interficit, gravissime & ipse punietur, & interficietur.

6. Pervenit ad metam. Ergo iter fecit per priora spacia, &c.

DISC. Nihil hic nouæ artis video : argumenta sunt Collatio.
è diuersis locis : dispositio est partim Axiomatis, partim Syllogismi connexi. Et axiomata sunt necessaria, habent-
quæ necessariam connexionem & coherentiam : quia
ea est vis affectionis eorum argumentorum, quæ enun-
ciantur.

1. Est Axioma ex genere & specie.

2. Est Syllog. tertio argumento à genere sumpto.

3. Vnum axioma ex habitu natum à priore & priuatione in a-
nimanibus sequente : alterum est ex priuatione natura con-
sequente habitum.

4. Est Syllogismus à priuationis adiuncto, unde mutatio pri-
uationis in habitum intelligitur.

5. Est axioma è Subiecto & Adiuncto in eo occupato, vel è
caussa & effecto.

6. Est Embymema à subiecti loci & situs mutatione.

PAED. Impropria sunt talia :

1. Si venit in aulam, incidet in multa pericula.

2. Si aratio facta est, satio fiet. &c.

DISC. Sunt Axiomata connexa contingentia ex
subiectis & adiunctis : quorum non ita arcta est cohæ-
rentia.

Cum igitur & Materia Antecedentium ac consequen- Conclu-
tium aliorum locorum propria sit, quibus propriæ eius affe-
ctiones rectè distinguuntur, & forma sit axiomati vel
syllogistici Iudicij : nulla certè causa fuit, peculiare pro
disimilib, hinc inde collectis exemplis locos constituendi.
Nam quæ spectatur in illis antecessio & consecutio, ea
ex proprijs eorum argumentorum definitionib. & legibus sa-
tis & quidem propria affectionis ratione, tum in connexi-
onis collocatione apparet. Causa enim natura effectum,
subiectum verò adiunctum, habitus priuationem antecedit.
Et

Et in cæteris dissentaneis, si dicamus mutationem factam, intelligimus alterum ab alterum ab altero expulsum esse, Si conscientias esse fide pacatas dicimus: facile intelligimus fuisse infidelitate & terroribus perturbatas: si hominis mores iam correctos & emendatos prædicamus: intelligimus fuisse antea malos & deprauatos. Sic enim Dissentanea inter se dissentiunt, & quidem Opposita de eodem dici non possunt. Deinde connexionis ea vis est, ut quia sit Antecedens eius, ideo etiam colligatur consequens. Hanc igitur antecessionis & consecutionis cogitationem & dijudicationem ex veris argumentorum generibus ipsa collocatio efficit, ut ideo non sit necesse noua antecedentium & consequentium genera, quæ propriam arguendi affectionem nullam habeant, effingere.

DE MAXIMIS SVBIECT. & Adiunct.

A Subiect.

P A R T. D Einceptus responde ad Maximas:

1. Posito subiecto, tribuuntur etiam natura adiacentia & actus: ut, Ignis est: calidus igitur. Homo est: patibilis igitur, ad risum aptus & ad fletum. Dilui possunt, si necessaria non sint.

2. Sublatio subiecto tolluntur tam accidentia, quam actus. Mortui non sunt: ergo nec miseri sunt.

*Natura A-
diacentia pro
proprijs ferè
sumis & a-
ctus, id est ef-
fecta permis-
sa.*

DISC. Sæpe iam dixi, Maximas non Consequentiam, quæ Syllogismi legibus efficitur, sed primum in propositione intellecta iudicium, & sic quasi fundamentum consequentiæ, argumento ex argumenti affectione, vel etiam ex Axiomatis doctrina sumpto demonstrare.

1 Itaque prima Maxima hic est argumentum ex logica argumenti, nempe Subiecti & Adiuncti Proprij affectione huius definitione expressâ, & ad hanc propositionem intellectam (*Si Homo est, aptus est ad risum*) demonstrandam, vicissim dispositione accommodatum: sic,

Pe-

Posito vel affirmato subiecto, etiam proprium Ad-
iunctum ponitur & affirmatur, quod hoc soli & semper
i. p. sit.

At risus est proprium Adiunctum hominis,

Ergo posito & affirmato homine etiam risus ponitur.

Sed Logicus apertius & accommodatius diceret,

Est axioma necessarium, & quidem catholicum ex Subie-
cto & Adiuncto proprio, ut de illo axiomate in eius iudicio
precipitur. Negari igitur ipsum aut impedire complexio-
nem non potest.

Additur admonitio de reliquorum Subiectorum &
Adiunctorum non ita arcta coniunctione.

Logicus ex ijs axiomata contingētia vocat: quae con-
tingentis axiomatis definitione, ex Subiecti & adiuncti
communis affectione declarata, demonstrat.

2. Secunda latius patet, nempe ex Subiecti & Adiun-
cti definitionibus deducta. Cum enim Subiectum sit, cui
aliquid adiungitur, & contra: hinc argumentum sumi-
tur, si illud non sit, nec hoc adiungi posse. Logicus dice-
ret hoc axioma. Si mortui non sunt, nec sunt miseri: est
necessarium ex negato Subiecto & Adiuncto, &c.

PAED. Cui conuenit & non conuenit Proprium, ei
etiam species seu essentia conuenit, vel non conuenit.

Oppug.

A Propria.

DISC. Est argumentum seu coniectarium ex Ad-
iuncti proprii & Axiomatis catholici, quod inde etiam
constituitur, definitione. Logicus simpliciter ipsius Pro-
prij vel Axiomatis catholici definitionem adhiberet.

Propug.

Collas.

PAED. Posita specie simul ponuntur adiacentia &
adiuncta: & rursus, destructa specie simul destruuntur
adiacentia & adiuncta.

Ab Adiacen-
tibus & Ad-
iunctis.

Sic è contra, posita coaceruatione adiacentium, poni-
tur species, ut fit in descriptione plantarum.

DISC. Est admonitio seu argumentum (intellige
cum suo affecto dispositum) tum ex Subiecti & adiun-
cti definitionibus, tum ex communi adiunctorū Regu-
la, qua adiuncta subiectis leuiora, ideoq; coaceruanda
esse docetur. Inde sumitur argumentum ad propositum
aliquod exemplum demonstrandum. Logicus axioma
ex Subiectis & adiunctis, vel propositionem Syllogismi.

Collas.

Maxima Ad-
iuncti propria.

definitionibus Necessarij & contingentis ex argumen-
torum affectione, rerumque ipsarum vi, expendit. Et
quia adiuncta præter essentiam accedere præcipitur: in-
de ferè Contingentia axiomata iudicat; nisi aut Propria
sint, aut ita natiua & insita (quod ex rerum disciplinis
constat) vt separari non possint, aut denique ita negetur,
vt aliter se habere nequeat. Sic de ceteris etiã iudicandũ.

De fructu Consentaneorum in vnitare & iden-
titate infra ad dissentanea.

IV. DISPUTATIO DE DISSENTANEIS.

1. *Theses, Dissentanea rectè se- quuntur Consentanea.*

2. *Issentaneum, est quod dissentit à re.*

3. *Dissentanea sunt æquè manifesta.*

4. *Dissentaneorum doctrina est legiti-
ma.*

5. *Vi Consentanea omnis vnitatis & i-
dentitatis, sic Dissentanea diuersitatis &
differentiæ indicanda sunt instrumenta, &c.*

2. *Q. An vniuersa Dissentaneorum Categoria sit legitimè explicata?*

Affirmatur à forma subiectum complexa.

S omnes Diffensionis formæ suis proprietatibus non ex-
plicantur, & æquè autem, & æquè explicantur, cum suo loco col-
locantur: certè vniuersa illa doctrina legitima est.

At primum.

Ergo et postremum.

CONTENTIO.

Oppug.

PARD.

DE affectione & ordine Dissentaneo-
rum & Comparatorum supra ad Ar-
gumenti diuisiones disputatum est.
Nunc igitur hanc vniuersam Categoriã æquè autem
non

non esse ita efficio.

Qui valde tum à se, tum ab alijs discrepantia tradit: is *Prop.*
non satis facit legi *negata pars tot.* Hæc enim præcepta con-
stantia & perpetuò vera requirit. Quod cum P. Ramus *Assump.*
præcipue in hac Categoria, tum sæpissimè sua mutan-
do, tum ab Aristotele & receptis Logicis dissentiendo
fecerit: non video quemadmodum constantia & perpe- *Comp.*
tuò vera documenta tradiderit, quæ, ipsius si superstes, ef-
set, mutationibus semper essent obnoxia. Nam ut illud,
quod assumpsi, demonstrem, sic in diuersis æditionibus
Dissentanea partitus est:

Dissentanea sunt in tribus generibus, Contrarijs, Re- *Ex diuersis*
pugnantibus, Disparatis. *æditio.*

Contrariorum sunt quatuor species, Aduersa, Priuā-
tia, Contradicientia, Relata.

Repugnantia tum fecit, quæ postremo Disparata.

Disparata autem tum, quæ nunc Diuersa.

In alia æditione sic,

Dissentanea vel sunt Opposita, vel Repugnantia.

Oppositorum sunt quatuor species, Ad aliquid, Con-
traria, Priuantia, Contradicientia.

Repugnantia, quæ postremo disparata, ut, homo, ar-
bor, lapis.

Hic nihil de Disparatis illis, quæ nunc Diuersa.

In alia rursum sic,

Dissentanea sunt Contraria, vel Repugnantia.

Contraria sunt Aduersa, Priuantia, Relata, Contradi-
centia: In his totam Propositionum doctrinam posuit.

Repugnantia ut supra.

In alia rursum aliter:

Simplex argumentum quatuor species habet, Causas &
Effecta, Subiecta & Adiuncta, Opposita & Comparata.

Opposita sunt Contraria aut Repugnantia.

Contraria, affirmata aut negata.

Affirmata Relata aut Aduersa,

Negata Priuantia aut Contradicientia.

Repugnantia ut supra.

Postremo sic:

Dissentanea sunt Diuersa aut Opposita.

Diversa, quæ ratione tantum dissentiunt : (quæ olim disparata)

Opposita, quæ re & ratione: eaq; Disparata aut Cōtraria.
Disparata quæ aliàs Repugnantia.

Contraria affirmantia in Relatis & Aduersis:

Negantia in contradicentibus & Priuantibus.

Vides quot sunt editiones, tot esse mutationes : quæ magnam arguunt tum auctoris, tum præceptorum inconstantiam.

Propug.

DISC. Primum pro arte respondeo ad propositionem, vitium artificis, si quod sit, id de ipsius artis dignitate propriè nihil diminuere. Attamen distinguo, qui temerè mutet, eum præcepta quæ naturâ quidem sint cōstantia, constanter tamen non conformare, qui verò vñ magistro & censore sæpè eadem præcepta ad archetypos variè dispersos effingendo, accuratius cōformet, eum & artem illustriorem facere, & ab inconstantiz vitio prorsus abesse. Neque mirum sit, talem artificem, qui se *Vfus*, non Pythagoræ discipulum profitetur, aliquando tum à se, tum ab alio discrepantia tradere. Nam cum archetypi & materia & forma per omniū excellentiū hominū monimēta dispersa, proptereaq; non modo abdita sed & refractaria sit: cerè imaginis artifex nec crebra iteratione, nedum prima adumbratione perfectè typum expresserit, nec cum alijs qui eundem archetypum non prorsus intuentur, omnibus partibus consenserit. Et sanè laudabilis & prædicandæ est industriz, ad perfectionem magis magisque contendere. Nunc de P. Ramo videamus an is temerè pro suo arbitratu artem mutauerit, an vero *Vs* v iubente & existente elegantius conformauerit. Certè nihil in tota arte, nedum in hac parte temerè mutasse mihi videtur. Neque enim vnquam vel propositum suum in artibus legitimè conformandis reuocauit, neque vniuersum artis alicuius structuram inuertit: sed palsim quasi magni ædificij particulas quasdam, ad elegantiores illam corporis formam, quam *Vs* v magister archetypo respondētem requirit, planius exprimendam, aliquoties quasi limando, dolando, & ordinando elegantius enunciauit, commodiorēq; loco collocauit.

Assump.

uit. Itaque Dissentaneorum quoque Categoria multis modis à P. Ramo versata, & subinde variè mutata est antequam in aliquam politiorè formam perueniret. Principio enim quoniam in vsu tum rei rationisq; simul, tum rationis tantum dissensionem, & illam quidem priorem etiam duplicem, vnā infestiorē inter duo; alteram leuiorē inter plura animaduertērat: inde Dissentanea in tria genera, nempe in Contraria (quorum quatuor species) & in Repugnātia & Disparata distinxerat. Sed cū Disparata quæ tum rationis tantum dissensionem significabant, à quibuldam repræhenderentur, quod & Vox illa Ciceroni Negantia significaret, & quæ à disparatis argumenta traherentur se ignorare reprehensores illi dicerent: Ramus, adhibito Principiorum iudicio, tum vocem, illam quidem infestioris esse oppositionis, tum exempla hîc valdè diuersa & refractaria animaduertit. Itaque leuissimam illam rationis dissensionem Dissimilibus ad tempus, donec Vsus rectiùs doceret, inclusit. Sic igitur Dissentaneorum genere tantum cōtraria in quatuor Speciebus, & Repugnantia, vtrāq; scilicet re ac ratione dissidentia, complexus est. Pro genere etiam ipso Dissentaneorum Opposita aliquando dixit ex Aristotele: sed maturiore iudicio dichotomiam Consentaneorum ac Dissentaneorum magis probauit. Postremò cū illam rationis dissensionem diuturna experientia magis magisque persuasisset, quod Dissimilia sint comparatæ qualitatis, rationis autē dissensio simplicis negationis: hæc ad Dissentanea, sed Diuersorū nomine, est reuocata, tandemq; Dichotomiæ Methodiq; accuratio adhibita, ita vniuersam Dissentaneorum Categoriā naturali binorum generum progressu digessit, vt & simplicissima rationis tantum dissensio nomine *Diuersorum*, rei rationisq; dissensionem in *Oppositis* opponatur, & tum ab illa ad hanc, tum in hac à Disparatis seu Repugnantibus ad Contraria, hoc est, à simplicioribus & latioribus ad infestiora & angustiora procedatur, hoc modo: *Dissentanea sunt Dichotomia*
uersa, vel Opposita: Opposita sunt Disparata vel Contraria: Dissen-
Contraria sunt Affirmantia in Relatis & Aduersis, vel Ne-
gantia in Contradictentibus, & Primantibus. Quapropter

cum tam luculentam distinctionem usus ostenderet, arteq; & imitatione exprimendā offerret: an ei P. Rami industria ac labor deesset? An ille pro sua quasi auctoritate in longe dissimilima causa cū Pilato, *Quod scripsi, scripsi*, opponeret? Hoc Pythagoricū ab Aristoteleis pro Aristotelis auctoritate nimis celebratū argumentum, in Pilato ordinariū, atq; tum ad Iudæos Christi parricidas conuincendum, tum ad Ecclesiam instruendum à spiritu sancto dictatum fuit: in artis autem scriptore, qui se vñs, vt dixi, discipulum profiteretur, valde infirmum & indecorum sit. Vñs obtemperandum est, & quod ei in arte non respondet, id ad exemplorum inductionem aptandum.

Oppug.

PAED. Sed si ita artes tractantur & retractantur sapius, non videntur esse constantes & *ἄρ' παρ' τοῖς*.

Propug.

DISC. At si ab usu discrepent, multò minus erunt *ἄρ' παρ' τοῖς*. Itaque non ideo *ἄρ' παρ' τοῖς*, ars fuerit & constans, quia huius aut illius iudicio ac arbitrato scripta, aut etiam iterum tertioque recognita sit, sed quia vñs conuenienter scripta & conformata sit. In nobili præstantium hominum usu communio *ἄρ' παρ' τοῖς* inest: sed eam in lucem eruere, ac præceptis perpetuæ & constantis veritatis exprimere, hoc opus, hic labor est. In hac palæstra & graui aduersariorum iudicia subeunda, & amicorum consilia, atque Inductionis subsidia crebra adhibenda sunt.

Oppug.

De Diff. nomine.

PAED. Aristoteles in Philosophia cap. 10. lib. 5. *ἀντικεισμένα* generaliter definit, *ὅσα μὴ ἐστὶν ἁπλῶς ἀμφοτέρωθεν ἀντικείμενα*, quæcunque non accidit simul adesse amborum susceptiuo vel subiecto. Quare & Ramus commodius hoc genus Opposita, quàm Dissentanea nominasset & ita etiam definiuisset.

Propug.

DISC. Nego consequentiam. Nam Aristoteles tantum Opposita, vñm Dissentaneorum genus definit, imò nominatim Contraria eorūque quatuor species in Categorijs *ἀντικεισμένα* nominat. Nec enim diuersa ita agnouit, imò nec Disparata ita distinxit. Ramus autem latius totam Categoriā nomine Ciceroniano Dissentaneorum extendit, cui Aristotelica *ἀντικεισμένα* pro altero subalterno genere inclusit.

PAED.

PAED. At Rodolphus Repugnantia pro Dissen-
taneis dixit : quod nomen eorum vim magis explicare
videtur. sentan.
Oppug.

DISC. Is nomine Repugnantium etiam tantum Propug.
Opposita Ramea complexus est, eaque in Opposita qua-
tuor specierum, & in Diuersa, sicut Ramus Opposita in
Contraria quatuor specierum, & Disparata, distinxit. Sed
Dissentaneum pro vniuerso genere ex vi arguendi rectius
Consentaneo opponitur, quam Repugnans.

PAED. Dissentaneum definitur, quod à re dissentit: Oppug.
sed hæc Definitio nimis angusta est, cum etiam, vt dicis,
rationis dissensio hic significetur.

DISC. Rei nomen, vt & in Consentanei, itémque Propug.
Causarum definitionibus non tantum pro rei cuiusque
natura, sed latius pro omni ente & non ente, proque altero
effecto argumento, vt illud *Aliquid*, in argumenti de-
finitione sumitur. Analogia igitur eleganter seruetur,
Consentaneum, quod consentit cum re, quam arguit,
Dissentaneum, quod dissentit à re scilicet vera vel ficta,
ratione vel re ipsa ac naturâ dissentiente.

PAED. Si Logicæ Inventionis argumenta omnia Oppug.
æqualiter se arguunt, & æquè manifesta sunt: certè hæc om-
nium argumentorum cõmunis affectio malè solis Dis-
sentaneis attribuitur. At primum: quia omnia argumen-
torum genera sua affectione relata sunt. Ergo & postremum.
Præcepti pro-
prietatis.

DISC. Nego Assumptionem : quia vt Causæ sunt Propug.
naturâ priores effectis, & subiecta adiunctis, ita etiam in
illis clarius & manifestius argumentum est. Dissentanea
autè ideo simul natura, id est, æquè manifesta sunt, quod
in dissentione & oppositione, quæ vtrinq; eiusdè est, ra-
tionis omnis eorum vis posita sit. In Consentaneis autem
logè aliter est, vbi non est eadè vtrinque ratio, sed distincta,
& tamen mutua affectione coherēs. In causis est vis, vn-
de res existit; in effectis ea ratio, vt causarum vi existant.
In subiectis ea ratio est, vt recipiant Adiuncta; in Adiun-
ctis, vt præter essentiâ ad illa accedant. Vnde etiam in his
duo affectionis nomina : in Dissentaneis non item; quia
vtrinque, est eadem dissentendi vis & ratio: quanquam hic
etiam in Præiudicantibus & Contradicientibus aliqua ex rerum

47
343
natura & vocum significatione distinctio est, at vis opposi-
tionis nihilominus eadem. Itaque quia alia vis & ratio
est Causæ quàm Effecti, alia Subiecti, quàm Adiuncti;
hinc etiam in æqualis notitia & arguendi vis est: quod si-
militer de ijs, quæ ab illis orta sunt, intelligendum est in
quæ tamen etiam Reciprocatio certa lege incidit. Et cer-
tè Causa aliqua sæpè effectum, aut subiectum rem adiu-
ctam declarauerit, vbi æqualis vis declarandi in re effecta,
adiunctæue non fuerit. Neque enim hic Syllogistica tan-
tùm Conclusio, sed vniuersus argumentorum vsus spe-
ctabitur. Sic è materia scilicet terra, declaraueris hominis
naturam; at non similiter terræ naturam ab homine, &c.
Et certè scælix dicitur, qui potuit rerum cognoscere caus-
sas, vnde effectorum cognitio pendeat, non contrà.

Oppug.

P A R D. Attamen in omnibus argumentorum gene-
ribus est affectionis relatio; relata autem simul naturæ
esse dicuntur.

Propug.

D I S C. Dixi supra ad Categoriā Relationis, Affe-
ctionem argumentorum esse eorum generalissimum re-
spectum, qui & rerum naturam & mutuam argumen-
torum denominationem complectatur, vt sic Oppositio-
nis relatio, certā ratione in illa affectione insit, ynaq; sic
etiam lex illa æqualis notitiæ conueniat. Sic Causæ af-
fectio leu respectus in rerum natura est, quod eius vi exi-
stat effectū, non cōtrā, effecti vi existat causa; vnde etiam
illā affectione definiuntur. Sed interim Causa est effecti
causa, & Effectū vicissim Causæ effectum: atq; ita in hac
denominationis reciprocatione est oppositionis relatio,
ob quam etiam si eius ratione & vi vsurpētur, æquæ non
sunt: quæ notitia tamen in rerum naturam & propriam
affectionē singularū causarum & effectorum non cadit,
nisi relatiuè sic ex affectionis denominatione accommo-
detur: Sutor est causa calcei. Ergo calceus est Sutoris ef-
fectū: & Sutor est causa calcei. Ergo calceus nō est causa
Sutoris. Sic igitur in omnia Argumentorum genera re-
latio denominationis incidit; sed vnūquodq; genus pro-
priam arguendi affectionem habet. Atq; inde efficitur, il-
lam notitiam arguendiq; vim æquale reliquis argumen-
torum generibus non ita, vt Dissentaneis conuenire, sed
hinc

Compl

Hinc in illa certâ considerationis ratione accommodari. **sentan.**

PAID. Porro Dissentaneorû dichotomia in Diuer-
sa & Opposita nō videtur esse legitima: quia Diuersa non
generale & commune argumenti genus faciunt, sed di-
stinctionem quandam, ex reliquis argumentis deductâ,
continent. Nam cū cætera omnia argumenta ad Quæ-
stionem concludendam valeant, Diuersa minimè, sed tan-
tū distinguunt. Distinguere autem non est arguere: vn-
de etiam à Philippo de Nominibus distinctionum ad fi-
nem Inuentionis tanquam de aliquo argumentorum fru-
ctu præcipitur.

DISC. Scio P. Ramum hîc valde anxium fuisse, nec
sibi etiam ipsum satis potuisse facere. Attamen apertè in
Diuerforum exemplis quædam spectatur dissensio, quæ
in quibusdam dissimilitudo videri queat: verū quia dis-
similitudo non est simplex negatio, sed similis qualitatis
negatio; in illis autem exemplis simpliciter vnum nega-
tur & tollitur: rationis tantum dissensionem (cuius etiam
Aristoteles vsquam meminit) hîc Ramus incommodè vi-
detur distinxisse, quam donec melior ratio ostēdatur, re-
tinendam puto. Sed distinguere cur non sit arguere, aut
argumenti? An non quiduis ratione efficere est arguere,
& iudicare? Qui distinguit, ille certè argumentis distin-
guit: & certè non ideo separatim de Distinctionibus ex-
plicat doctissimus Philippus, quod non distinguamus ar-
gumētis, sed vt peculiariter de distinctionum nominibus
ex argumentorum generibus distinguendis admoneret.
Alioquin ipsa *Realis* & *Rationis* distinctio exēplis ex ar-
gumentorum generibus declaratur. Ramus autem quia,
quæ ab alijs variè dispersa sunt, recollegit, & docuit eadē
generali Inuentione omnia illa separata officia præstari,
rectè etiam *Rationis* distinctionem inter locos numera-
uit, tum cætera Dissentanea realiter distinguât, vt paulò
post dicetur. Nec Argumētum ex syllogismi vsu, sed è sua
affectione definitur, vt propterea argumenti nomen non
amittat, si tertium argumentum non faciat, &c. Frequen-
tissimus autem Diuerforum vsus est in distinguendo, de-
clarando, & quoquo modo illustrando: vbi non minus ar-
guunt, quàm tertium argumentum in Syllogismo.

PAID.

Oppug.
Dichotomie.
Diff.

Propug.
I.
Diuersa

Oppug.

P A E D. Sed hæc Diuersa carent auctoritate & consensu præstantium Dialecticorum : cum Rodolpho & alijs quibusdam Diuersa seu Differentia, sint illa, quæ Ramus alias Repugnantia, postremò Disparata nominauit. Deinde etiam Diuersa, seu res Diuersæ opponuntur iisdem, ubi de vnitate seu identitate, & contra de Diuersitate seu de rebus differentibus agitur: ubi sic Diuersa generatim omnes differentias, etiã è contrarijs cõplectuntur.

Propug.

D I S C. Esto, careant logicorum in artis descriptione consensu Diuersa Ramea, non tamen carent V S V, insigni auctoritate, vt constat ex inductione exemplorũ. Nec mirum sit esse verborum quandam in arte tradenda diuersitatem, cum magna sit rerum ipsarum discrepantia. Diuersa igitur quidam pro Disparatis seu Repugnantibus dixerunt, sed in vsu latinæ linguæ, Diuersus præcipue ad hanc leuissimam rationis tantum dissensionem refertur, quanquam etiam dissimilitudinem aliquando, & aliam maiorem dissensionem significat. Sed quia commodior vox non occurrebat quod reliquæ essent maioris dissensionis : Ramus ordinarium hunc in bonis auctoribus usum hac appellatione distinxit. Nec impedit, quod aliquando generatim vnitati opponatur : quia hic pro huius argumenti vsu definitur, & illa diuersa potius Dissentanea generatim & hinc Differentia seu res differentes nominantur : quemadmodum & Prædicabile Differentiæ distinguitur, vnde præcipue res differentes per formarum Oppositionem dijudicantur.

Oppug.
de Notis.

P A E D. Diuersa, vt & infra Comparata, Ramus docet certis formulis & notis exprimi. Ergone ipsum philosophum, an potius Græmaristam appellabimus? Nam Dialecticæ rationem puram & simplicem esse debere, in eaque nullam omnino sermonis curam habendam ipse scribit.

Propug.

D I S C. Dialectica est omnis entis & non entis, ideoque etiam verborum, quatenus ea sunt rationes, & res significant. Cum autem sermonis curam à Dialectica remouet, tum nec vocum Genera vt Nomen & Verbum, suis adsignificationibus ac finibus, nec Syntaxeos conuenientiam & rectionem in Rationis arte explicandã, esse
recte

recte indicat. Alioquin Logica tam de verbis est quam de sentan-
 rebus ipsis, verborumque; significationes obseruat, definit,
 & explicat. Et sic in ipsa Logica cum & argumentorum
 & iudicij genera definiuntur, simul res ipsas & verborum
 significationes definiri, idque; similiter in reliquis artibus
 fieri intelligimus. De notis autem quæ in quibusdam
 argumentorum generibus adhiberi Ramus tradit, re-
 spondeo earum significationem generalem & logicam
 esse; quia argumentorum affectionem & vim, declarant.
 Eiusmodi autem quædam Ramus in Diuersis, non ut eius ge-
 nis proprias (quia etiam in Oppositis, quanquam diuer-
 sorum potius imitatione, adhibentur) sed ut frequentis-
 simas; in comparatorum autem generibus passim pro-
 prias indicat.

PAED. DISPARATA, quorum vnum multis pariter
 opponitur, Rodolphus diuersa, & Differentia, Ramus ali-
 quando, & alij etiamnum Repugnantia, nominant.
 Ergo Repugnantium nomen hic potius fuisset retinen-
 dum.

DISE. Nego Consequens, vel potius intellectam Pro-
 positionem, in qua est fundamentum huius iudicij. Neque
 enim paucorum exempla obtinent consensus vniuersa-
 lis auctoritatem. Boëtius, Philippus, & alij etiam Dispa-
 rata hoc genus nominarunt. Ramus autem ideo Dispa-
 rata dicere maluit, quod Diuersa potius rationis tantum
 dissentionem, Differentia verò vel totam dissenteorum
 Categoriā aliquo modo, vel eius fructum significant,
 unde etiam triro in Scholis verbo appellatur Differentia
 communis propria, maxime propria; deinde quod Diffe-
 rentia etiam ab Aristotele opponatur Similitudini pro
 dissimilitudine. Repugnantia quidem ipse aliquando
 pro disparatis dixit: sed tandem animaduertit, Repugnā-
 tiæ verbum, maioris esse eiusdem oppositionis, quam
 hic significaretur, ut 2. Philip. Qui tantarum rerum re-
 pugnantiam non videas, nihil profecto sapis. Tum
 videbat etiam Rodolphum Repugnantia pro toto
 Oppositorum genere dixisse. Disparati, autem ver-
 bum non minus latiquam, quam rei accommodatum es-
 se notauit.

Oppug.

De Disparati.

Propug.

Differentia.

Repugnantia.

Qui

*Qui est imperator diuum & hominum Iuppiter,
Is nos per gentes, alios in alia disparat,*
ait Plautus. Cicero quidē de inuent. Disparata pro Contradicētibz nominauit, vt sapere, nō sapere. Et Quint. cap. 5. lib. disparata dicit, dura, nō duris. At Contradictentium verbum magis vsitatum est in hoc genere. Boetius. 1. lib. de Syllogismis Hypotheticis disparata dicit, quā tūm à se diuersa sūt, nulla contrarietate pugnantia, veluti vestis, ignis. Quare cūm Disparatorum verbum logice hoc genus significaret, hoc ex Boetio vt aptissimum & commodissimum cum Philippo & alijs adsumpsit.

Oppug.

P A E D. Deinceps Contraria, Aristoteles & Rodolphus Opposita; Philippus & alij quidam Pugnantia; Contraria autem in Scholis inferiorem speciem nominant.

Propug.

D I S C. Memini: sed quæ Definitio & Proprietas Oppositis illis tribuitur, ea etiam Disparatis conuenit. Ergo Ramus Oppositorum nomē ad altiore euexit gradū, & hoc subalternum genus cum Cicerone Contraria nominauit, speciem autem inferiorem Aduersa. Pugnantium etiam nomen paulò latiùs patēre hīc visum est.

Oppug.

P A E D. Contraria definiuntur opposita, quorum vni tantūm vni opponitur; sed aliā ipse Ramus addidit, aut summum duobus; & certē Contraria alia sunt mediata, alia immediata. Vnde apparet minus aptam esse illam definitionem. Nec enim inter virtutem, exuperantiam, & defectum veram contrarietatem esse, aut duo vitia vni virtuti sic opponi, videtur posse negari. Vnde quod vnum vni contrarium esse dicitur, id ita est distinguendū, vt dicamus, vna ratione spectata, vnum semper vni; in rationis verò dissimilitudine, vnum duobus pluribz esse posse esse contrarium. quia in vnaquaq; ratione, quasi in no interuallo, extremitates plures duabus esse non possunt: quarum maxima distantia Aristoteli facit contrarietatem.

Propug.

P A E D. Memini Ramum etiam ex recepta consuetudine sexta præsertim editione, vnum duobus frequenter esse contrarium scripsisse, vt avaritia liberalitati & effusioni contraria sit. Sed tandem observatio & Ph-

tionis, Aristotelis, ac Rodolphi auctoritas vnū vni cōtra-
 rium esse, duorum autem Contrariorum media non di-
 recte illis extremis, nec inter se contraria esse, sed quasi
 oblique disparari docuit. Sic, ait, Liberalitas & auaritia,
 inter se disparatur; nec enim vel liberalitas & auaritia, vel
 liberalitas & effusio talis maxime differunt, cum avari-
 tia & effusio (vt Aristoteles ait secūdo Ethicorū ad fili-
 um) magis differant. Imo vitium quod horum specialiū
 vitiū genus est (q. d. illiberalitas) magis à liberalitate
 differt, vt Par magis opponitur Impari, quam maiori &
 minori, quæ species Imparis sunt. Binarium autem Cō-
 trariorum numerum tum Plato in Alcibiade secundo,
 tum post eum Aristoteles, sed per species, in Categorijs,
 Interpretatione, Topicis, quinto & decimo Philosphiæ
 probauit. Et inde præcipue Rodolphus Agricola Dispa-
 rata & Contraria distinxit: quod disparatum æque pari-
 terq; multis disparatum sit; contrarium vni tantum. Atq;
 discrimen tum vnitatis, tum diuersitatis in rebus ipsis,
 hanc dissentionis differentiam facile ostendet. Colores
 suntres physici: in ijs Albedo & Nigredo extrema & ad-
 uersa sunt: quorum vnitatis seu identitas est in cōmunibus
 causis, quæ genere, Color, cōprehendūtur; sed pugna in
 Materia ac forma propria, quarū natura & vis maxime ē
 regione aduersa est, vt altera ex altera nihil participet.
 Medij autem colores, vt cineraceum, rubrum, viride, ge-
 neris quidem identitate etiam consentiunt, sed materi-
 am mixtam, & participatione quodammodo eandem, sed
 missione disparatam, habent: Sic in exemplis logicis, Par
 eisdem, Impar inæqualis quantitatis omnem vim & ra-
 tionem ē regione pugnantem: sed Maius imparis vnā
 quandam rationē scilicet excedentem, Minus alteram
 scilicet deficientem significat. Itaque Par & Impar Ad-
 uersa, Par & Maius seu minus disparata sunt. Similiter in
 ethicis rebus Liberalitas & Illiberalitas aduersantur, quia
 illa & in dando & in parcendo, vt decet, hæc & in dando
 & in parcendo, vt non decet, versatur. Itaque illa benefi-
 centiam & parsimoniam, hæc effusionem, & auaritiam
 complectitur; quæ specialia vitia oblique, non eadem vi,
 quæ suū genus, à virtute dissentiant. Ergo P. Ramus in

*Media.**Cons.**Agricola.**lib. 1. Inuent.**Albor.**Nigror.**Par Impar.**Liberalitas.**Illiberal.*

Dispa-

Disparatis primum exemplorum genus fecit illa media, quæ inter Contraria interdum interiecta sunt, ut, quoniã Disparata ideo præcedunt, quod leuiorem habeant pugnam, illud deinceps cognitum ad contraria adferatur, & in illis considerandis teneatur, utq; in exemplorum Analyfi ac consideratione, primum finitne Disparata, deinde an Contraria animadvertatur. Atq; ita quod addis, vna ratione spectata, semper vnum vni, in rationis autem dissimilitudine vnum duobus pluribusue posse esse contrarium, ea certe rationis dissimilitudo & differentia Disparata & Contraria nobis distinguit, non duplex Contrariorum genus facit.

*Iac.
Carp.*

Oppug.
*De Contrarijs
medijs.*
Propug.

P A E D. Attamen luculentius Contraria in Mediata & Immediata distribuuntur: quæquæ media interiecta habeant, nominatim docetur.

D I S C. Quomodo Contraria in Mediata & immediata recte diuidentur, si illa media contraria nõ sunt; Aut an Contrarijs propter illam diuisionem tribuetur, quod ab eorum dissentione alienum est? Res igitur reipsa, quod Media inter aliqua contraria interiecta, sint Disparata, docetur quidẽ, sed logice non illa aliena diuisione. Quæ autem Contraria medium habeant, id logicum non est, sed rerum disciplinis conuenit: nec id alij Logici generatim docent, sed in exemplis quibusdam attingunt.

Oppug.
Dini.
Cont.
Propug.

P A E D. Sed Contraria remeie videntur in Affirmantia & negantia distingui, cum eodem modo & enuncientur, & concludantur.

D I S C. Inuentio argumentorum genera nulla ex enunciandi aut concludendi rationibus, sed omnia ex arguendi vi & affectione explanat: ideoquæ hinc & eorum genera distinguit, & significationes eorundem definit. Affirmantium igitur hoc & negantium descremen. est significationis nudorum argumentorum, non coniunctionum & conclusorum. Affirmantia sunt, quorum verumq; affirmat, hoc est vocabulum vtrumq; affirmatè rem seu qualitatem verè & suã naturã existentem significat, ut si duz sint & voces & res significatz (quanquam aliquando etiam vtraque res vna voce exprimitur) sed inter se infestæ & pugnantes. Negantia sunt, quorum vnũ

Contrar.
Affirm.
Negant.

rem quandam affirmatè, alterum autem non rem aliam infestam & contrariam, sed eiusdem negationem & privationem significat. Itaque hæc distinctio ad rerum naturam & vorum significationem distinguendam valde logica & necessaria est.

PAED. RELATA propterea non accuratè defini-
videntur, quod alterum dicitur constare è mutua alteri-
us affectione: quia constare est essentia: At essentia pa-
tris à filio, Domini à seruo, & ita deinceps, non est. De-
inde nec fit mentio Correlatiui. Ergo non rectè defini-
untur.

Oppug.
Relatorum.

DISC. Nimis puerile hoc est: an non satis perspicue
dicitur, ex affectione, id est, ~~ex~~ habitudine, qualitatif-
que respectu alterius constare alterum? Et hæc mutua
qualitatis & denominationis seu iuris, non personarum,
in quas cadunt relationes, essentia verbo, *Constat*, expri-
mitur. Et hinc supra dixi, alias esse aliorum argumento-
rum, pro rerum natura & usu diuerso, affectione: sed cer-
ta ratione in ijs etiam relationem oppositionis inesse.
Sic Pater est causa procreans filij: Cicero & Tyro, sunt
disparata: sed propter qualitatem & eius relatio existit inter
patrem & filium, Ciceronem dominum, & Tyronem ser-
uum. Correlatiuum barbara vox est: latine vtrumque re-
latum nominatur, & vocibus, *Alterum*, &, *alterius*,
significatur. Si tamen eo libet uti: facilis est admo-
nitiō.

Propug.

PAED. Relata nomine mutua affectionis Dis-
sentionem & oppositionem non faciunt, sed potius
consensionem. Ergo & malè opposita nominantur,
& ineptè mutua consensione pro oppositorum specie de-
finiuntur.

Oppug.
De Consensi-
one Rel.

DISC. Imo ex Definitio duplex illa Relatorum vis
intelligitur, & nominatum etiam deinceps per exempla
distinguitur. Itaque illa accuratè conformata est, ut utrā-
que affectionem exprimat. Primum genus ipsum (*Con-*
sensio) significat hinc duorum esse oppositionem: dein-
de forma (*alterum constare ex mutua alterius affectio-*
nis) tum relationis contrarietatem, quod in mutua
illa,

Propug.

illa, ut ita dicam, existentia, alterum non sit idem, sed iuris ratione oppositum, tum mutuam etiam consensu-
nem, quod alterum sit alterius causa vicissimque effectus, designat. Sic cum in homine patris qualitas seu ius inci-
dit & occurrit, protinus e regione filij qualitas ac ius incidit & occurrit: cogitaturque Patrem non esse illum filium, nec filium hunc patrem, sed alterum ab altero relationis vi dissidere, interimque tamen alterius qualita-
tem & ius ab altero eodem momento, tanquam effectum a causa, existere.

Oppug.
De affectione.

PAED. Porro contra legem Aristotelis tertiam com-
munis Dissentaneorum affectio repetitur, quod relata
sint simul natura, ut qui alterum perfecte norit, norit &
reliquum.

Propug.
1. Ratio.

DISC. Mihi vero hoc duplici ratione defendendum
videtur. Nam primum si, *Natura simul esse*, de aequali lu-
ce & notitia tantum intelligas, dico hinc nominatim ra-
tionem reddi, cur Relata aequè manifesta sint, cum id in
causis & effectis (quorum affectionem repræsentent) i-
ta non sit, nempe propter mutuam illam vim, quæ eti-
am similiter in causis non sit. Deinde *ἀμα ἐν τῇ φύσει*, si-

2. Ratio.

mul natura esse, de essentia etiam intellectum, Relato-
rum proprium est, cæterorum oppositorum non item.
Nec enim cæterorum, ut Relatorum *ἰδιότα* essentia, simul
& oritur & interit, licet eorum notitia sit æqualis & si-
mul natura. Atque inde etiam nominatim inferitur æ-
qualis notitia relatorum perfectior, quod qui relatorum
alterum *εἰδὼς ὁ ἀπὸ τοῦ ἑαυτοῦ*, nouerit definite & perfecte, is & re-
liquum definite nouerit. Vnde in generali regula, Dis-
sentanea aequè manifesta hinc autem, Relata natura simul
esse (quod tamen aliàs idem est) distinctè dictum viden-
queat.

Oppug.
Aduersorum.

PAED. **ADVERSA** ab alijs & Contraria rectius
dici, & quæ qualitates inter se oppositæ, quarum una pel-
lit alteram, aut quarum una posita in gradibus excellen-
tibus, altera in eodem subiecto simul non ponitur, com-
modius defini videntur.

Propug.

DISC. Rectius cum Cicerone Aduersa nominatur
quia inter se velut e regione perpetuò aduersantur. Cur
autem

autem Aduersa sint tantum qualitates? An non essentia sentan.

enam, vt homo & bestia, contrarijs formis, vt anima rationis tum particeps, tum experte, & erectis prorsusque corporibus aduersantur? Commodius igitur aduersa definiuntur contraria quæuis affirmantia, quæ velut e regione perpetuò aduersantur. Quod vnum pellat alterum hic contra legem catholicam repetitur: quia ex lege omnium oppositorum communi intelligitur: vide Dial. pag. 153. & 155. Et cur duæ qualitates dicuntur, cum tamen in mediata, & immediata diuidantur: mediata autem plura sunt. Vnde colligitur media illa contraria non esse, quia contraria duæ sint qualitates aut illud, *due*, tollendum. Paulo autem ante diximus media pertinere ad Disparata.

PAED. CONTRADICENTIA sunt axiomatice iudicij. Ergo nihil ad Inuentionem attinent.

DISC. Nego consequentiam propter falsam intellectam Propositionem. Non enim ideo Contradictio Inuentionis non est; quia etiam Iudicij est. Nam & Inuentio suam, & Iudicium suam Contradictionis doctrinam habet: Imo Inuentionis Contradictio, vt & cætera argumenta, Dispositione iudicij tantum usurpatur. Sed distinctio hic est tenenda. Inuentionis contradictio singulas rationes affirmatas & negatas spectat: Iudicij contradictio est legitima eiusdem consequentis in axioma de eodem antecedente affirmatio & negatio. Vide Dial. 169. & 301.

PAED. PRIVANTIA & enunciandi & concludendi modo cum Aduersis conueniunt: per se autem genus *æ* non constituunt: quia cum sint naturalis tantum subiecti, non sunt omnis entis & non entis. Ergo nec separatum oppositorum genus faciunt, sed Aduersis sunt eorum qualiacunque exempla subijcienda.

DISC. Non ideo cum Aduersis eadem sunt Priuantia, quod eodem modo enuncientur & concludantur, vt suptiam monui inde affirmantia & negantia non distinguui. Sed ideo cum aduersis eadem non sunt, quod illa sint utrinque affirmantia, hæc verò eiusdem affirmationis eiusdem negationem, & quidem in re, quæ illius per naturam capax sit, opponant. Et hoc discrimen, vt supra

Gg.

dixi,

Oppug.

Contradicem.

Propug.

Oppug.

Priuantium.

Propug.

dixi, tum ad rerum affectiones, tum ad vocum significationes necessarium est. Itaque Cæcum parietem per Metaph. dici. Rhetorica ex hoc loco distinguit, quod ex aduersorum doctrina non intelligeretur. Est autem *tertio* hoc argumentum de ijs, quibus definiendo attribuitur.

Oppug.

De Maximis.

Propug.

P A E D. Maximæ etiam superiores locos plurimum illustant: de quibus Ramus nihil.

D I S C. Imo Ramus veras in Dissentaneis Maximas accuratè docuit: vnam omnium communem, *quod æque manifesta sint*: alterum Oppositorum tantum communem, *quòd eidem non attribuantur*: tertiam Relatorum proprium, *quòd naturâ simul sint ob mutuan affectionem*: quibus omnes vulgatæ maximæ comprehenduntur.

Oppug.

A Disparatis

P A E D. Recitabo præcipuas regulas, tu comparato: 1. *Posita una specie, remouentur omnes Disparatae*, vt: Scientia est qualitas mentis. Ergo non est magnitudo vel figura.

Propug.

D I S C Consequentia propter Syllogisticam dispositionem, non propter illam regulam sequitur. Sed hæc regula omnium Oppositorum communis sic ad Oppositorum definitionem enunciat:ur:

Itaque ex altero affirmato, alterum negatur, quæ argumentorum vis & accommodatio in axioma, non Consequentia demonstratur: Si scientia est qualitas mentis, non est magnitudo.

Axioma necessarium est: quod illa physica qualitas & geometrica magnitudo sint disparata.

2. Reg.

P A E D. 2. *Negata una specie, non protinus qualibet disparata affirmatur*: vt, Pannus hîc non est ruber. Ergo est viridis, non sequitur.

Collas.

D I S C. Imo ex Syllogismi regula sequitur: sed quia Propositio intellecta est contingens, ideo talis etiam iudicatur complexio. Logicus igitur diceret: Propositio omissa est contingens: quia ex vnius affirmatione alterius negatio Oppositorum regulâ asseritur, non contra vbi vnum opponitur pluribus, vt in disparatis.

R. E.

RELAT. MAXI.

PAED. Relata dupliciter vsurpantur: primò vt Confe- *Relatorum.*
ntia iuxta hanc maximam, *Maxime.*

Possio relatio, necesse est poni correlativum, sed in alio I. Max.
subiecto. Defuncto autem altero, defruitur & alterum. Si fi-
lius est, patrem habet. Non est dominus. Ergo nec ser-
uum habet.

DISC. Confectaria sunt è relatorum definitione. Lo- *Collas.*
gicus dicit: Axioma connexum est necessarium. Et Pro-
positio intellecta est necessaria: quia alterum relatorum
constat è mutua alterius affectione Ergo vna existunt &
intereunt. Sic enim ipsam definitionem pro argumento
seu maxima adhibet.

PAED. Secundo vt Dissentantia ex hac regula: Re- *I. Max.*
latiò oppositorum vno affirmato, necessario sequitur alteri-
um remissio: vt, Sum tuus pater. Non igitur sum tuus fi-
lius.

DISC. Est communis oppositorum regula alijs verbis *Collas.*
enunciata: (Oppositorum affirmato vno, negatur alteri,
in Dial. cap. 12.) quæ contra legem catholicam in hac spè-
cie iteratur. Logicus dicit: Intellecta propositio est ne-
cessaria: quia opposita eidem attribui non possunt, sed af-
firmato vno negatur alterum.

ADVERS. MAXIMAE.

PAED. De contrarijs aduersis hæc traduntur re- *I. Advers.*
gulae. *Max.*

I. Dux qualitates graduum excellentium non sunt si-
mul in eodem subiecto, vt, Aqua valde calefacta non po-
test simul esse frigida.

DISC. Est admonitio ex communi oppositorum *Collas.*
regula, quòd eidem attribui, secundum idem, & eodem *Cap. 12.*
tempore non possint: ideoque in specie est tautologa. Ad-
ditur distinctio de gradibus excellentibus, hoc est, de ve-
re contrarijs, quæ non possunt eidem attribui, & de
remissis, hoc est de contrariorum seu oppositorum lucta
& pugna, expulsiōe & celsione, cum alterum accedens

incipit pellere alterum, vt primo conflictu aliquid vtriusq; misceri videatur, vnde quiddam medium seu disparatum existat, quod neque hoc, neque illud sit plene ac proprie, sed quiddam tertium ex vtriusq; extremi particulis seu affectionibus quibusdam coniunctum, vt crepusculum aliquid & diurnæ lucis & nocturnæ vmbre participat: sic seu cophæus color albi nigrique particeps est. Et certè contrariorum expulsio progressu videatur fieri, vt paulatim indoctus fit doctus, tenebræ lux, aqua frigida mediante tepore calida. Hæc autem expulsionis progressio nihil nouæ in logica artis requirit: quia, qua lege opposita re ac ratione pariter dissentire, itemque eidem non attribui, sed altero affirmato & posito, alterum negari & tolli, eadem etiam inrer se expelli, & quidem certo expulsionis & cessionis modo, intelliguntur. Hic tamen modus suæ artis, hoc est inferioris & rerum disciplinæ proprius est, vt physica quomodo dies nocti, color colori, Ethica, quomodo virtus vitio, & ita deinceps cedat, nominatim ostendat. Atq; hîc etiam Theologia longissimè humanæ rationis captum excedens, quædam propria, peculiaria, & aliarum rerum dissimilima, ideoquæ sola fide apprehendenda docet, vt quod in vna Christi persona duæ disparatæ naturæ, diuina & humana, ad humani generis redemptionem copulatæ & vnitz sint; quod in vno homine regenito Caro & Spiritus pugnent, id quod quibusdam, qui tamen etiam logicam aspernantur, absurdum videtur, quibus homo plene & perfectè recreatus & ex impio totus omnibusque viribus pius & nouus factus videtur. Sed illi dum logica vti videri non volunt, rationis tamen & logicæ præsidio de rebus contrarijs, humanarum rerum similitudine temerè iudicantes apertæ scripturæ contradicunt. Logicus igitur res humanas è suis artibus rerum humanarum similitudine inquirendo; res diuinas è sacris litteris, vt illic patefactæ sunt, credendo, eiusdem artis instrumentis explicat, monens, vbi hæ illarum similitudini & exemplis non respondeant. Itaque tale Axioma: *Aqua valde calefacta non potest simul esse frigida*, Logico artificio scilicet axiomatis necessarij definitione, &

com-

Philip.
Melan.in
Disparatis.

communi Oppositorum lege ex physici rerum natura, iudicat necessarium. De gradibus remissis tum communium de Oppositorum expulsionem, regularum interpretatione, tum de disparatorum definitione respondet; res diuinas ab humanis sacrarum litterarum patefactione distinguit & nihilominus logicè totius Christi personæ partes diuinam & humanam naturam nominat. &c.

P A R D. De omnibus pugnantibus obseruanda est regula, *Opponi ea iuxta differentias, quibus dissident, non iuxta genus aut communia accidentia: vt non valet consequentia;* 2. Regula.
 Arbor est color. Ergo nigror non est color. Pater est robustus. Ergo filius non est robustus. Virginitas est bona, Ergo coniugium non est bonum, &c.

D I S C. Cautio est aduersus captionem, quæ oritur ex communi oppositorum lege non recte adhibita: itaque extra artem in fallacijs locum habet, vbi & à P. Ramo ponitur cap. 14. li. 19. Scho. Dial. Lex communis habet, *Opposita eidem attribui non posse, &c.* vnde incautior aliquis, si ipsis idem tribuatur, id contra legem fieri arbitretur. Sed lex non dicit, *ipsis idem attribui non posse.* (quia & idem genus, & eadem adiuncta oppositis attribui possunt) sed *ipsa eidem attribui non posse.* Ars igitur verum & rectum præcipit, vnde falsum, minus rectum, & contortum colligi potest: attamen propter imperitiores & incautiores de captionibus cautiones etiam, sed extra artem traduntur. Collat.

Logicus in illis non proprie negat consequentiam (quia in hac nihil vitij fit) sed hanc tamen propter intellectam falsam Propositionem non admittit. Itaque talia axiomata. Si arbor est color, nigror non est color. Si virginitas est bona, coniugium non est bonum: falsa iudicat: quia idem sit genus albedinis & nigredinis, nempe color: itemque virginitatis & coniugij, videlicet bonus vitæ status à deo institutus & probatus. Et si quis urgeat Regulam Oppositorum; eam interpretatur contortam captionem ostendens, quod non idem oppositis, sed ipsa eidem attribui veret.

3. Reg.

PAED. In omni oppositione vitanda est ambiguitas. Non vera oppositio intelligitur, qua fit eodem tempore, in eodem subiecto, &c.

Collat.

DISC. Hoc nominatim cauetur in communi illa op-
In alia edi. 13 positorum lege, in Dial. cap. 12.

4. Reg.

PAED. Posita una qualitate in gradibus excellentibus, remouetur contraria qualitas, vt, Paries est niger. Ergo non est albus.

Sed è contra; remoto uno contrariò non oportet poni alteri, præsertim in contrarijs medijs: vt, Vestis non est alba. Ergo est nigra: non sequitur.

Collat.

DISC. Eadem est cum prima regula: & ad alteram partem respondi in Disparatis.

Et quatuor illæ regulæ contra legem catholicam Aduersis attribuntur; cum sint omnium contrariorum, & quædam etiam Disparatorum communes.

CONTRADIC. MAXIM.

3. Contradi.

PAED. **N**omine Contradictionis alij vtuntur, non de simplicibus vocabulis, sed de duabus Propositionibus categoricis, vt, Sol mouetur. Sol non mouetur.

Collat.

DISC. Ergo illa Contradictio ad Axiomatum tantum Iudicium, ad Inuentionem nihil attinet: & illic accuratè conformatur.

Reg.

PAED. Impossibile est duas Contradictorias, in quibus non est ambiguitas, simul veras, aut simul falsas esse. Hæc est regula diuini & humani iudicij æterna & immota.

Collat.

DISC. Nominatim in Logica cap. 4. & 5. lib. 2. præcipitur. Contradictionis specialis & compositæ semper alteram partem veram esse, alteram falsam: hoc est, vtramq; nunquam simul veram aut falsam esse: quod conuenit cum illa regula omnino. Sed de generalis contradictionis partibus, vtramq; aliquando falsam esse, etiam cap. 4. cauetur: vt, Omne animal est rationale. Nul-
lum animal est rationale.

PAED.

PAED. *Est & forma argumentandi cum ex universalis sentan. affirmativa ducitur per contrapositionem consequens negati- Per contrapo-
um à genere ad speciem: vt, Omnis homo est animal, E- sitionem,
go quicquid non est animal, non est homo.*

DISC. Non est noua doctrina, sed est argumentum *Collat.*
à Contradictionis affirmatione ad negationem conclu-
dendam, quod habet aliquid peculiaris observationis in
inuerfione, & vtriusq; membri negatione vel potius in
vera argumentorum affectione asseueranda ad falsum ab-
surdumq; reiiciendum. Sed ipsa contradictionis vis Pro-
posita. Quæstione sic argumentum offert: aut asserta
veritate, inde ita absurdum colligitur.

PAED. *Est & à contrario sensu argumentatio, cum Sub- A contraria
iecto & predicato adduntur negationes in altera propositione, sensu.
etiam si non fiat conuersio, & valeat consequentia, cum subie-
ctum & predicatum sunt paria: vt,*

Omnis agens pœnitentiam, & credens sibi remitti
peccata propter filium Dei, recipitur à Deo.

Ergo omnis non agens pœnitentiam, & non credens
non recipitur, &c.

DISC. Est similiter à contradictione, nisi quod hic *Collat.*
ordo non inuertatur. Logicus vtriusq; non consequen-
tiam, sed intellectam propositionem connexam ex vi ar-
gumenti iudicat: Si agens pœnitentiam recipitur, non
agens non recipitur.

Sed vtriusq; Lex communis dissentaneorum adhiben-
da, itemq; aliorum argumentorum affectiones spectan-
da sunt, ne hic captio existat, vt, Si amicus est mutabi-
lis, non amicus non est mutabilis, quia Mutabile, & ami-
co, & non amico tribui potest. Verum recipi à Deo,
non similiter & pœnitenti, & non pœnitenti, sed so-
li pœnitenti attribuitur, sacre scripturæ auctori-
tate.

PRIVANTIVM MAXIMA.

PAED. *IN gradibus remissa simul esse possunt habitus Privanti-
& privatio, vt in loco caliginoso, parum Max.
lucis & aliquæ tenebræ simul sunt. Sed in
Gg. iiii. gradibus*

gradibus excellentibus, detracto habim, necesse est subiecto
tribui priuationem, & contrā. vt Furiosus est. Ergo non
consentit.

Collatio.

Disc. Respondi supra ex communi oppositorum
regula hoc dijudicari.

*De fructu
Dissent.*

PARD. Postremo ad finem Dissentaneorum addi-
tur, inde quiduis ab altero differre quolibet modo posse:
ergo nunc coniunctim de vnitatis & de diuersitate qua-
ramus.

*Q. de vno
& Diuerso.*

*An unitas seu identitas simpliciter argumentis consen-
saneis, symbolice autem inde oris; Diuer-
sitas seu Differentia Dissentaneis
arguatur & dijudicetur.*

Affirmatur hoc iudicio.

Disc. **S** Inihil tum vnum, idem, ac consentaneum
est, quod non simpliciter distincteq; per
prima Consentanea, coniuncte symbo-
liceq; per orta consentiat; tum nihil diuersum & diffe-
rens, quod non aliquo Dissentaneorum genere diffe-
rat; certē efficitur Consentanea argumenta vnitatis Dif-
sentanea autem diuersitatis arguendæ & dijudicandæ
generaliter esse instrumenta.

At primum.

Ergo et postremum.

*Oppug.
De Instru-
mentis.*

PARD. Dialectici cum quatuor quasi Instrumenta
præter generales Locos tradant, vnum de Inuentione
medij & Propositionum delectu, secundum de explica-
tione verborum, quæ multiplices potestates habent, ter-
tium de ratione cognoscendi differentias, & quartum de
inueniendis similitudinibus; cum differentiarum inue-
ntione coniungunt explicationem, quor modis aliquid
cum altero idem esse dicatur. Istos tractatus Ramus o-
mnino præterit, & obscure monet ex iisdem Inuentionis
locis illos fructus percipi: quod vel valde alienum, vel
nimis obscurum est.

Propug.

Disc. Imo illa Instrumentorum separatio maximè
obscurita-

obscuritatis latebra est; dum iuuentus quasi noua doctri-
na implicatur, cuius vtilitates multò facilius ex vna gene-
rali arte hauriat. Sed perge vnitatis & diuersitatis alias
adferre rationes.

PAED. Tres sunt generales & præcipui modi positi
ab Aristotele, in primo libro de Inuentione Dialectica,
quibus aliquid cum altero idem esse dicatur. Nam vel
numero duo pluraue, vel specie, vel genere eadem esse, ijs-
demque modis vicissim differre dicuntur. Primò hæc
contemplatio, an eadem numero sint, adhibetur, quoties
disceptandum est, an vnum cum altero ita idem sit, vt
numerus rerum & formatum non augeatur. Et sic ea-
dem numero, quæ etiam si nominibus fortè differant, ta-
men re & indiuiduo idem sunt, veluti, vestis, atque indu-
mentum. Secundo specie dicuntur eadem, quæ referun-
tur ad eandem speciem, vt Demost. & Cic.: quia vterq;
homo est. Tertio genere eadem sunt, quæ eidem generi
proximo subiiciuntur, vt homo, ælephas, leo: quia om-
nia hæc tria animantia sunt. In his tribus modis primus
rursus est tripartitus. Nam vel nomine, aut definitione a-
liquid est idem, vt vestis; & indumentum: item, ars be-
nè dicendi, idem quod Rhetorica. vel proprietate aliqua
naturalis, vt. Suum cuiq; tribuere, & iustum esse, non dif-
ferunt: vel re aliqua fortuita, vt Socrates, & Atticus ciuis,
qui cicutam bibit.

Nunc contra diuersæ etiam res ijsdem modis dicun-
tur. Primò numero res singulares & indiuiduæ differen-
tes censentur, quæ sub eodem & genere & specie tamen
inter numerandum discernuntur, vt, Petrus, Paulus, Io-
annes, &c. Secundo specie differunt, quæ sub vno genere,
eoque infimo, proprietate tamen inter se discrepant: nam
proprietas quæq; speciem efficit: Sic platanus, laurus, pi-
nus, quercus, non genere, sed proprietate ac nomine in-
ter se disiuncta sunt. Item indiuidua, quæ eadem specie
non continentur, sic differunt, vt Therites, & Buce-
phalus. ille homo, hic equus. Tertio genere differunt,
tum ipsa diuersa genera, tum quæ ad idem proximum
saltem genus non referuntur. Illo modo Animal & Ar-
bor, quorum illud ad corpus animatum sentiens, hoc ad

Gg.v.

stirpem

Oppug.

1. Eadem
numero.

2. Eadem
specie.

3. Genere.

1. Modus
triplex.

1.

2.

3.

Diuersæ res.

1. Numero.

2. Specie.

3. Genere.

*Vnitatis &
diuersitatis
doctrina ad
Categorias
applicata.*

*Quid hic
vnitas.*

*Numero
vnum.*

stirpē refertur? hoc modo, Homo & quercus, quæ sunt Animalī & arbori subiecta, distant. Sic potissimū ipsa prædicamēta differūt. Ex his igitur perspicuū est, quā necessaria & subtilis doctri. eiusedē & diuersi ab alijs tradatur.

Dis e. Certē illa commentatio Scholastica, ad Categoriarū constitutionem, non ad verum differendi vsum accommodata est. In illa enim ordines generum & specierum aliquo modo gradatim tantum iuxta rerum naturam distribuendo, in hoc autem causæ, effecta, subiecta, adiuncta, dissentanea, comparataq; omnium generum, notationes, coniugationes, distributiones, & in his tum totum integrum membraq;, tum genera, speciesq;, definitiones & testimonia spectantur: ijsq; verē communibus ac generalibus instrumentis vsui conuenienter omnia considerantur, dum non modo argumenta cogitantur, sed rerum quoque vis ac natura, verborumq; significatio exquiritur; atque ita in ijs primū omnis vnitas seu identitas, deinde diuersitas seu differentia, tum distinctē per prima argumenta, & quidem simpliciter ac comparatē, tum symbolice per orta dijudicatur. Distinctē ac simpliciter eadem sunt, quæ causis, effectis, subiectis & adiunctis: comparatē, quæ quantitate & qualitate conueniunt: Symbolicē illa ipsa etiam eadem sunt, quæ nimirum ortis argumentis, & quidem propriē Genere, consentiunt. Et contra Differentia & diuersa per dissentaneorum genera, quibus præcipuē rerum formæ opponuntur, dijudicantur. Atque hæc consideratio plena est, & cum vero differendi vsu perspicuē congruit: illa verō numeri, speciei, & generis partim commentitia est, partim à vero vsu aliena & obscura. Commentitia est primo numeri vnitas ac differentia: quia per se nulla est. Nihil enim vnum numero, nisi ipsa vnitas numeralis, qua res vna dicitur vnum. At vnitas iam non numeri, sed consensionis & affectionis nomen est, qua res eadem & consentientes dicuntur. Numero vnum idemq; dicunt, quod etiam si plura forte nomina habeat, tamen re & indiuiduo vnum idemq; est. At hoc in re ipsa singulare, indiuiduum & vnum numerale est. Ideoq; vnitas & consensio cum alio nulla, nisi in externis symbolis ac nominibus

bus est, quæ Synonyma, hoc est significatione eadē & paria sunt. Specie eadem dicunt indiuidua sub vna specie infima, vt loquuntur, vt Demosthenes & Cicero: vterque enim homo. Et hæc ipsa dicuntur numero, hoc est multitudine tantum & accidentibus non formis discrepare. At illa vnitas diuersitasq; commentitia est, nimirū ex vitiosis generis, speciei, & Indiuidui distinctionib. & definitionibus nata. Nam de illis duæ opiniones diuersæ in scholis fuerunt, & vtraq; quidem ab Aristotele collecta ac tradita. Vna, quam Porphyrius secutus est, eorum, qui indiuidua non proprijs formis, sed tantū numero, accidentibusq; species autem communib. formis differre censuerunt: vnde etiam tales indiuidui, speciei & generis definitiones extruxerunt: Genus est, quod de multis specie differentibus in quæstione, quid est, affirmatur; Species, de qua genus dicitur, in quæstione quid est: Specialissima species autem, quæ de pluribus numero tantū differentibus, in quæstione, quid est, prædicatur. Altera, quam Ramus probat, eorum qui indiuidua etiam proprijs formis, species verò subalternas cōmunibus discrepare, & genus cōmunem specierū essentiam significare, asserunt. Itaque ex hac mutua comunione & participationis affectione genus & species commodè definiunt, vt Aristoteles cap. 3 lib. 10. Phil. Dicitur verò genus, quo ambo differentia, vnum secundum essentiā dicuntur. Et Cic. de Inuentione: Genus est quod plures partes amplectitur, vt animal: Pars est, quæ subest generi, vt equus. Apertius & accuratius Ramus: Genus est totum partibus essentiale: Species est pars generis: & nominatim Specialissimam, quæ sit indiuidua in alias species, definit. Atq; ita quæ alijs infima species, ea Ramo etiam subalterna est, quippe genus indiuiduarum specierum, quod tota eius essentia in his insit. Species verò inter se quemadmodum differant, nihil ad genus eiusq; definitionem attinet, sed alterius est considerationis nēpe per formā, quæ deinde in indiuiduis, & alijs etiā speciebus, oppositione differentias gignit: vide infra locum distrib. Hinc iam collatio apparet: Indiuidua alijs specie, sed Ramo genere eadem sunt; quod idem superius genus ipsis conueniat, hoc est, eadē essentiam cōmunem habeant.

Talis

1.

Definit. Generis, &c.

2.

Aliæ defi. Generis.

Talis igitur speciei vnitas commentitia est: quia illa species inferiorum rectè genus, perperam & contortè eorundem species dicitur, cum species sit superiorum. Et illa ipsa dicuntur alijs numero tantum discrepare: at Ramus ea specierum differentiâ, id est, formis etiam distinctui ostendit; quod etiam si indiuiduorum & singularium essentialis formæ obscuræ sint, & nō nisi accidentibus explicari possint, tamen nihilominus sint. Itaque quemadmodum homo & bestia forma communi differunt; ita Cato & Cicero formâ quoque propriâ differunt: nec numeri differentia, quam alij inducunt, aliud est, quam propriæ & indiuiduæ formæ differentia; speciei quæ & formæ, vt communis & diuiduæ, sic propriæ & indiuiduæ differentia sua est. Ergo specie eadem sic Ramo nulla sunt: quia præpostera est inferioris ad superius tanquam ad speciem affectio. Porro Genera eadem & differentia, sic etiam Ramo eadem differentiâque sunt, si Generum affectione spectentur: alioquin etiam per alia argumenta aptius considerantur, vt mox dicetur. Quapropter triplex illa vnitas & differentia tantum duplex est, nempe generis ac speciei: & tamen speciei vnitas nulla, sed tantum differentia ab indiuiduis (quæ male numero differre dicuntur) per media ad summum genus ascendens. Hinc rectè Aristot. 3. cap. 10. Phil. Quicquid differt, differt aut genere, aut specie.

Typus collationis huius.

	<i>Alijs</i>		<i>Ramo.</i>
<i>Num.</i>	{ Eadem Differentia	{ sunt	{ Synonyma ac paria nom. Specie differentia.
<i>Specie</i>	{ Eadem differentia	{ sunt	{ Genere eadē: non specie. Specie etiam differentia.
<i>Gene.</i>	{ Eadem differentia	{ sunt	{ Genere eadem, vt antè. Genere seu Oppositum potius differentia.

Verum unitatis & diuersitatis indicium.

Sed tamen tota illa consideratio nisi primis argumentis illustretur, obscura est, & vsui minus conueniens. Neque enim Generum affectione semper res symbolicè, sed distinctè

distinctè etiam sepe considerantur. Itaque P. Ramus legitime docet, *Quicquid unum idemq. sit, id distinctè causis esse* Diuerso.
his, subiectis & adiunctis, symbolicè autem & coniunctè or- Ad finem
is argumentis, præcipueq. Genere idem esse. Atque illa tum Adiunct.
 progrediendo à primis ad symbola, tum retexendo sym-
 bola in sua prima, dijudicantur. Sic Homo & bestia præ-
 cipue Materia & forma communi, id est, corporea mole,
 & anima vegetante sentienteq. eadem distinctè, sed sym-
 bolicè Genere eadem iudicantur: quod idem genus ha-
 beant, quo illæ communes causæ contineantur, & signi-
 ficientur. Rursum cum Genere eadem dicuntur, tum ge-
 nus in illas primas causas retexitur. Præterea & effectis,
 subiectis, adiunctisq. quibusdam quædam vnitas & con-
 sensio in iisdem, vt & quantitatis par ratio, & qualitatis si-
 militudo spectatur. Item legitime Ramus docet, *Quic-* Ad finem
quid diuersum & differens sit, id aliquo dissentaneorum genere Dissent.
distin- quod ita sit, etiam si speciei, & Generis cogita-
 tio non incidat. Sic Plato, Cato, & Aristoteles numero
 (proprie tamen specie) dicuntur differre: at simpliciter &
 legitime disparatorum lege distant: si speciei & Generis
 consideratio coincidat, dicuntur disparatæ species indivi-
 duæ. Sic Homo & bestia dicuntur specie differre: at sim-
 pliciter & legitime Aduersorum lege discrepant, & cum
 speciei ac Generis consideratio concurrat, dicuntur ad-
 uersæ species vnus, quo eadem sunt, generis. Et denique
 diuersæ species diuersorum generum, vel ipsa diuersa ge-
 nera dicuntur genere differre, vt Homo & Quercus; Ani-
 mal & Arbor: sed legitime ea disparatorum affectione
 dissident; ac si in generum deductione aliquis versetur,
 dicuntur disparatæ species, & disparata genera. Et ita in
 cæteris. Opposita enim prima atque etiam orta consen-
 tanea & præcipue formas iuxta se è regione consideran-
 do, inde differentias arguunt. Atque hæc legitima vnita-
 tis seu identitatis, vt ita dicam, consideratio est: qua quæ-
 ritur res & voces vsui naturali ac populari convenientis-
 simè inquiruntur. Concl.

Hactenus igitur de Consentaneis & Dissentaneis:

sequuntur Comparata.

DISPV-

DISPVATIO V. DE COMPARATIS.

I. THESES.

Comparata rectè sequuntur Dissentanea.

2. *Comparata sunt que inter se comparantur:
&c.*

2. QVÆSTIO.

*An Comparatorum doctrina sit
legitima?*

Affirmatur à subiectis & forma hoc iudicio.

S omnes quantitatis & qualitatis rationes legibus conveni-
er explicat: cerè legitima est.

*Omnis enim Comparatio in quantitate & qualitate verifi-
tur.*

As primum. Ergo & postremum.

CONTENTIO.

Oppug.
Perion. erat. 2

P A R D. **C** Vm præposterum & vitiosum sit ea coniun-
gere, quæ suâ naturâ & ab alijs prudenter se-
parata sunt, & ea distinguere, quæ finitimi
& ab alijs sunt coniuncta: P. Ramus temerè Paria, Maio-
ra, Minora, itemque Similia & Dissimilia seu Differentia
vni Comparisonis generi subiecisse videri queat. Hæc
enim ab alijs ita erant distincta, vt Comparatio in Maio-
ribus, minoribus, & paribus, ab Aristotele, Cicerone,
Quintiliano, & alijs poneretur; Similitudo & Dif-
ferentia separatim, & quidem ante Comparisonem, e-
tiam alijs quibusdam generibus, interiectis, traderetur.

Propug.

D I S C. Memini quidem quæ Ramus quantitatis &
qualitatis discrimine, vno genere complexus est, ea ab a-
lijs leui quodam discrimine esse separata: attamen non
illi prudenter ea diuellerunt, & Ramus inscitè coagmen-
tauit, vt aliquando ipsi obiectum fuit. Imo verò ea ab

Ramo

Ramus scienter & sapienter affectionis convenientia coniuncta sunt, quæ alij distorta affectione malè dissiparunt. Aristoteles ferè absque accurata affectionis distinctione argumentorum genera ad quæstiones variè accommodat. Cicero cum argumenta insita vel ex toto, vel partibus, vel ex notatione, vel ex ijs rebus, quæ quodammodo affectæ sunt, distinxisset; tandem hæc posterioris generis ita enumerauit, vt sunt, Coniugata, Genus, Forma, Similitudo, Differentia, Contrarium, Adiuncta, Antecedentia, Consequentia, Repugnantia, Causæ, Effecta, Comparatio maiorum, parium, minorum. Quintilianus & alij similiter quasi in turba nullo aut valde leui, interni vel externi, aut alio discrimine locos eiusmodi cumulant. Ramus ex naturali arguendi affectione diuisionem accuratissimè cōtinuando, vt alia omnia, ita & Comparata, prudenter digessit, vt cum sint artificialia prima, & in collatione versentur, cæteris, quæ simpliciter & absolute considerantur, commode succedant. Nunc an non illa omnia *Prop.* comparationi videantur esse subiicienda, quæ in comparatione seu collatione ita versantur, vt inter se conferantur seu comparentur? Certè quod comparatur, id comparationis fuerit. Sed an tibi Paria, Maiora, & minora tantum videantur comparari? Cur non etiam Similia & Dissimilia comparentur? An non ipse Cicero de Orat. dicit, Comparare similitudines, vti exemplis? Item in Offic. Homo per rationem consequentia cernit, similitudines comparat? Sed quid opus est verbis? Similia & Dissimilia omnino inter se conferuntur & comparantur. Quare & *Compl.* P. Ramus ea prudenter Comparatorum generi inclusit, comparationemq; omnē in quātitate & qualitate versari docuit: illa verò Generis synecdoche, qua comparatio a d paria, maiora, & minora tantū distinguitur, ratione caret.

P A R D. Sed dum Ramus comparationem in Quantitate, & Qualitate esse docet, duas Categorias seu Prædicamēta obscure confundit. Et quantitatem, qualitatemq; ita incertis definitionibus explicat vt eadem exempla, mutatā saltem notā vel particulā, & in quantitatem, & in qualitatem cadant. In quadam editione dicit: Quantitatem esse vim & potestatem quandā, qualitatem verò esse habitum *Oppug.*
quantitatis
qualitatis
compa-

comparatarum rerum. In alijs Quantitatem definit, quæ res comparatæ quantæ dicuntur. Qualitatem, quæ quales. At Cice. in Top. ita scribit: Comparantur ea, quæ aut maiora, aut minora, aut paria dicuntur: in quibus spectantur hæc, numerus, species, vis quædam etiam ad res aliquas affectio. Sed in Prædicamentis quantitas rei à doctis in dimensionibus & numeris intelligitur: quantitas in vi & potestate aut quæ res quantæ dicuntur, non solet ita intelligi. Ergo Ramus vocabulis quam aliter usurpata & trita sunt, ad suum institutum abutitur.

Propug.

Dis c. De Categorijs supra respondi eas quasi principia quædam philosophiæ ex rebus & argumentis quibusdam permixtas esse, ideoque res ad suas disciplinas, argumenta ad logicam legitimè reuocari. Quantitas igitur & Qualitas logica quidem argumenta sunt, sed in Prædicamentis angustius, illa ad geometricas dimensiones, & arithmeticos numeros, hæc ad habitus, potentias, naturales, affectus & figuras, quibus substantiæ quales dicuntur, adstringitur. At *Vsus* longè secus quantitatem & qualitatem usurpari ostendit, illam quæ quoduis ens vel non ens quantum, hanc quæ quale dicatur. Ergo Ramus Quantitatem & Qualitatem simpliciter attributam in Adiunctorum exemplis ponit, imo Qualitates nominatim in proprias & communes in adiunctis distinguit. Sed, quia omnis Comparatio logicè vel quantitatem, vel qualitatem spectat, rectè etiam eius genera ex his, in quibus omnis eius vis versatur, distinxit. Itaque quæ tibi incertis definitionibus explicata videntur, ex omnino logicè & generali vsui conuenièter definita sūt, ut Quantitas & qualitas ex Categoricis angustijs enectæ non modo illa categorica, sed qualia cunque, quanta & qualia significant. Nec mirum sit mutatâ particulâ eadem exempla in Quantitatem & Qualitatem cadere: quia vtraque comparatio mutatâ affectionis consideratione in easdè res incidit: vide Dial. pag 183. Quod Quantitatem aliquando vim & potestatem Ramus definiuerit, Cicero autem paulò aliter quædam addendo explicauerit, parum aut nihil interesse puto: quantitas enim scèpe quædam vis est & potestas, siue in numero, siue in
alia

alia affectione spectetur. Attamen paulò generalius & paratis, commodius tandem Ramus definiuit quantitatem, qua res comparata quantæ, qualitatem, qua quales dicantur. Quare, cum illustri præstantium auctorum usus tales quantitatis & qualitatis comparationes omnium frequentissimas offerat, Ramus etiam in Logica illas Categorias omninò logicè & longè amplissimè declarauit. Neque hîc vocabulis abusus est, cùm non scholasticam in Categorijs significationem, sed popularem atque præstantibus auctoribus familiarem secutus est.

Concl.

PAED. *PARIA* definiuntur, *quorum est una quantitas*: sed *Paria* potius sunt duo facta specierum vicinarum sub eodem genere, quorum eadem est ratio, nec multum antecellit alterum alteri. Cicero etiam in *Topicis* aliter explicat: Comparatio parium, ait nec elationem habet, nec summisionem: est enim æqualis. Præterea à quibusdam diuiduntur, vt alia sint propriè paria, alia impropiè.

Oppug.
Parium.

DISC. Ramus acuratè affectionis propriæ vim definiendo explicat. Itaque, cum Comparata definiuntur, quæ inter se comparantur, Quantitas, qua res comparatæ quantæ dicuntur: inde Paria analogicè definiuntur. quorum sit vna, hoc est eadem & æqualis seu æquæ magna quantitas. Quid accuratius & concinnius dici queat? Neque in factis tantum, sed in omni ente & non ente talis quantitas spectatur: nec specierum affectio huc quicquam facit. Cicero definitionem remotione imparium quantitatum exposuit: quod in Commentario potius quam in arte locum habet. Diuisio verò Parium etiam aliena videtur: quod & reliquorum argumentorum talis distinctio communis, & eadem artis vis sit, siue æqualitas pondere, numero & mensura percipiatur & sensui iudicetur: siue quantitas ad qualitatem transferatur, & quasi mente ac ratione appensa, numerata, & dimensa sit. Ad Inuentionem, quæ in singulis rationibus solis & per se vnâ eandemq; quantitatem considerat, tale discrimen nihil attinet: imo illud ad Categoricalam quæritatem & qualitatem accommodatum est, quam logica non distinguit, sed ad inferiores artes remittit.

Propug.

Hh.

PAED.

Imparia.

P A R D. Imparia definiuntur, *quorum quantitas non est una: sed potius illa disparia dici, & quæ cum eiusdem naturæ sint, tamen propter elationem aut submissionem, id est, propter maius aut minus inæqualia sunt, commodius definiri videntur.* Itemque Disparia tum propriè dicuntur, quæ sensibus percipiuntur, veluti impares in libra lances; tum impropiè, quæ ad animum & rationem translata sunt, veluti dispares mores, disparia studia sequuntur.

Propug.

D I S C. Impar propriè Pari, & Dispar simili opponitur, ut in hoc ipso exemplo dispares mores sunt dissimiles mores, & disparia studia, dissimilia. Nec enim sic quantitas, sed qualitas spectatur. Sic Cicer. de senectute, Animus simplex est, nec habet in se quicquam admistum dispar sui atque dissimile. Itaque etiam Dispar à Ramo inter notas Dissimilium numeratur. Diuisio etiam illa non magis hîc quàm in Paribus locum habet. Inventionis est nudè cogitare & suis definitionibus æstimare affecta argumenta, nec ipsa attendit, sensûne an ratione percipiantur exempla.

Oppug.
Majoris &
Minoris.

P A R D. Maius dicitur, *cuius quantitas excedit: Minus, cuius quantitas exceditur:* Ex his definitionibus vis & accommodatio horum argumentorum non satis percipitur: quare sic potius explicanda est: A maiorum comparatione ducitur argumentum, cum res maior probationem præstat, & minor concluditur: contraque cum ex minore sumitur argumentum, res minor probat, maior concluditur.

Propug.

D I S C. Imò verò omnino nostra definitione vis & efficacia horum argumentorum exprimitur, quia maioris quantitas excedere, scilicet minorem, & sic minoris excedi dicitur. Hæc enim propria horum argumentorum vis & affectio est. Illa autem quam adfers descriptio tautologiam habet, & nimis angusta est: quia & generatim definitione Argumenti semel explicatum est, affectorum argumentorum alterum arguere alterum: & argumenta non modo in Syllogistica conclusione, sed etiam in Axiomatica dispositione arguunt. Quinimo nec Inventionis est docere quò & quomodo accommodentur argumen-

ta: sed id Iudicij est tum Axiomatici, quo argumentum ad argumentum, id est, ad thema simplex, tum Syllogistici, quo argumentum tertium ad Quaestionem accommodari, aperte docetur. Inventionis autem est, quæ argumenta inter se affecta sint, quæque affectionis vis sit & ratio explicare. Itaque tum ex Definitione Argumenti generali, tum ex Diuisione Imparis, Maius & minus esse affecta argumenta intelligimus, quorum alterum arguat alterum; sed axiomate ea inter se disponimus tum extra Syllogismum ad aliquid simpliciter declarandum, tum in Syllogismo ad Quaestionem concludendam.

PAED. SIMILIA sunt, quæ conferuntur in singulis, quorum quemadmodum hoc in isto, sic illud se habet in illo, definit Rodolphus. Philippus verò ita: Similia vocantur non solum duæ qualitates similis, sed etiam officia, quorum aliqua est conuenientia. Alij porro aliter, sed ferè in eandem sententiam explicant. Quare Ramus nimis concisè & angustè, *Similia sunt, quorum est eadem qualitas*, definit. Oppug.
Similium.

DISC. Nego Consequens propter intellectã Propositionem falsam. Nec enim consequens est. Si illi ita definiuerint, ideo Ramum malè definiuisse: nisi etiam ostendatur, alios ita rectius definiendo explicasse. Sed Rodolphus cum paulò angustius Comparationem, qua duo conferantur in vno tertio, tum à Similitudine, qua conferantur in eodem, tum ab exemplo, cum à moribus & vita sumitur argumentum, distinxisset: sic etiam angustius Similia descripsit, vt tantum Similitudo disjunctè quatuor terminis explicata intelligatur. Philippus latius quidem & magis logicè qualitarum & officiorum collatione definire voluit, sed tamen vt qualitarum nomine ad prædicamentum Qualitatis angustius respexit, ita etiam in Officijs reliquam similitudinis rationem nimis strictè collatauit. Qualitas enim hæc logica qua res quales, hoc est similes vel dissimiles dicuntur, est omnis entis & non entis, nempe quæuis affectio qualitatem qualemcunque siue in causalium vi, siue in effectorum, aut subiectorum adiunctione, aut aliorum argumentorum ratione & natura significans. Ad hanc exprimendam Ramus, cum Qualitatis Propug.
Qualitas Logica.

comparationem definiuisset, qua res comparatz quales dicantur, nempe similes vel dissimiles; Similia porro, quorum sit eadem qualitas, accuratè definiuit. Et ne quid præteriret, cum omnis Comparatio antè in Contractam & Explicatà esset distincta, rursus Similitudinem explicatam vel disiunctam esse vel continuam, præcepit. Sic igitur & qualitas illa Categorica, ac quæuis officia, & præterea quæcunque qualitatibus ratio esse possit, Ramea definitione legitimè significatur.

Oppug.
de Maximis.

Prop.

Assump.

Hotom. Dial.
lib. 3. cap. 31.

Perion. lib. 2.

Iacob. Gorscius. lib. 5.

Compl.

P A R D. Sed ut breuiores hinc sumus, illud de Maximarum in hoc genere usu ac varietate argumentum, quod solet nos in schola vehementer torquere, non nihil discutiamus. Sic igitur tecum ago: Si comparatorum argumentorum vis absque Maximis nec satis intelligi, nec rectè adhiberi potest: certè videtur imprudenter P. Ramus fecisse, qui cum aliàs vniuersi huius generis rationes suis Maximis exposuisset, tandem has omnino è postrema editione exclusit. Nunc autem Comparata nec satis intelligi absque maximis nec commode adhiberi posse, inde manifestum est, quòd quantitas alioquin & qualitas nimis vaga & incerta sit. Nosti enim alijs maius, & maioris quantitatis videri, quod difficilius insit & attribuitur, alijs verò, quòd præstantius aut dignius sit, alijs etiam quod maiorem rationem habeat ad aliquid quod magis probabile sit, quòd verò proprius sit, quòd maiore ratione conuenire posse videatur. Itaq; cum Cicero etiam hinc ab Aristotele quibusdà dissentire videatur, vel ab eo quidam discedunt, vel eius maximas emendandas esse censent. Et certè hinc magnam in nostris etiam Dialecticis discrepantiam experimur, dum alij aliter maioris ac minoris vim explicant, alij etiam duo exemplorum genera in utroq; distinguunt, alij deniq; à maioribus negando & refellendo, à minoribus affirmando & confirmando rectè argumenta duci, alij contrà, alij etiam vtrumq; statuunt. Imo quidam eandem rem, diuersis affectionibus. & in Paria, & in Imparia cadere, ac interdum maioris vim, interdum minoris sustinere cèsent. Atq; ideo meministi in hoc genere cum còdiscipulis nos mirificè sæpe torqueri. Quæ cum ita sint, Ramus mihi imprudenter Comparata

Maximis, quarum certis rationibus ea aliquādo astringeretur, soluisse videtur. Quanquam nec asseuerauero, ipsum ē tanta dissimilitudine tum veras, Imparium præsertim, maximas tradidisse.

Disc. Memini, & quotidie experior, quæ dicis, omnia. Ramus aliquando tum communi consuetudine, & Aristotelis auctoritate, tum fortasse illa difficultate adductus, Maximas Comparatorum in quibusdam editionibus posuit; sed tandem eas tollendas esse deprehendit; quia & eiusmodi argumentorū vis rectius suis definitionibus explicetur, & Syllogismus, non Maxima, sit regula cuiusvis consequentiæ, vel inconsequentiæ. Sed ais vim comparatorum absque maximis vagam & incertam esse: at ego eam definitionibus eorundem rectius explicari oppono. Nam cum alij vim illam aliter, imo contrariè interpretentur, maximarūque axiomata quisque in suam sententiam ita torqueat, ut tamen non omnia exempla in ipsarum legem subeāt: maximarum doctrinā in alterutram partem imperfectam concedendum est, sed definitionibus generalibus tota res plenè explicari potest. Quocūque enim veritas maximarum axiomata, semper quædam exempla incident non eiusdem affectionis, ut in Maiora partim quæ verè maiorum vim habeant, partim quæ potius minorum, & vicissim sic in Minora partim genuina partim aliena. Definitiones autē illorum argumentorum ita accuratè conformatæ sunt, ut non in alterutram partem inclinet, sed sui argumenti vim cuius exemplo conuenienter explicent, ut ad quævis Enunciatorum inde factorum (sæpe enim dixi, Inuentionis maximas nihil ad consequentiam facere) exempla declarandum, non Maximæ peculiare adhibendæ sint, nec etiam adhiberi possint, sed illæ ipsæ Definitiones sufficiant, & argumentum declarationis quasi prosyllogisticū ipsæ faciant. Illa igitur Maximarum dissimilitudo & contentio P. Rami mouit, ut triplici communis omnium comparatorum proprietatis regula contentus, potius singula eorum genera suis definitionibus & distributionibus accuratè explicaret, quàm alterutri Maximarum generi ea, coactis & congregatis diuersæ affectionis exemplis, adstringeret.

Oppug.

P A E D. Mihi verò & definitiones illæ hic non sufficere, & Maximis exempla rectè suis affectionibus distinguì à quibusdam videntur.

Propug.

D I S. Hoc si tibi ita videtur, vtrunq; exemplorum inductione experiamur; & exempla primum ad maximas accommodemus; deinde eadem definitionibus explicemus. Tu igitur iam Maximas oppone.

P A E D. P A R I V M & Imparium, Maximas ita ex Aristotele, magni viri distinguunt, vt quadrifarium illa argumenta tractari ostendant. Nam aut rem vnā duabus, aut duas vni, aut duas duabus attribui in argumentando posse, & deniq; etiam è duobus aut pluribus propositis, vtrum melius sit, aut quod optimum quæri docent.

PARIVM MAXIMAE.

Parium vsus.
1. Modus.

Parium igitur Locus & ad confirmandum, & ad refellendum valere dicitur.

Primæ tractationis, cum vnum duobus tribuitur, Maxima talis ex Arist. 2. Top. cap. 4. traditur:

Maxima.

Si vna aliqua res duabus pari ratione conveniat, aut convenire videatur, neque alteri conveniat; ne alteri quidem etiam conveniet: quòd si vni conveniat, etiam alteri: vt,

Si fidem debet tutor, debet etiam procurator.

Si non licet iurare, nec maledicere licet.

Huiusmodi exempla illo firmamento, vnde robur & fidem accipiunt, demonstrantur.

Respon.
De separatis arg.

D I S C. Aristoteles nominatim profitetur nominibus & verbis separatis. hoc est nudis argumentis, neq; verum, neq; falsum, ideoq; neq; necessarium, neque probabile significari. Quare cum Inuentio tota solas & singulas rationes separatim consideret: certè alienum est in ea vel de affirmatione & negatione veri falsiue, vel de confirmatione & refutatione per consequentiam præcipere. Tota illa res est Axiomatici & Syllogistici iudicii, vbi affirmatio in Axiomatis & Syllogismis ad confirmandum & refellendum, omninoque ad quidvis quocunq; modo iudicandum legitimè distinguuntur. Itaq; in Inventionem, quæ separata & nuda argumenta inuenit, eiusmodi distinctiones & accommodationes sunt heterogeneæ. Dixi:

liquo-

liquoties supra, ad propositum aliquod Enunciatum, si-
ue separatum, siue Syllogismo inclusum declarandum *Argum.*
vel probandum duplex argumentorum genus posse ac- *Maxim.*
commodari, vnum ex ipsa logica, quod vel ex argumen-
ti, vel ex axiomatis aliquo præcepto ducitur (quo modo
& consequentia Syllogismi, & Ordo Methodi legibus de-
monstratur) alterum ex ipsarum rerum disciplinis, quod
inde artificio & iudicio Inventionis sumitur. Nunc, si
Maximæ quid habent præsidij, sunt ex ipsa logica, hoc
est è logicis præceptis ducta argumenta, quibus nõ Con-
sequentia ea enim solius syllogismi est) sed Axioma ex
argumentis illis, de quibus est eiusmodi maxima, confe-
ctum demonstratur. Veræ igitur Maximæ sunt cum ip-
sæ Definitiones, & Diuisiones, tum proprietatum expli-
cationes, quales Ramus passim & in Locis, & in Iudicio
posuit. Sed tū ex aliquando alijs verbis exprimuntur & ad
institutū accommodantur, tū ex iisdē Confectaria alia per-
missis præsertim, & aliorū argumentorū affectionib. vt in
ijs quæ sunt de attributione, & ex rerū disciplinis admo-
nitionibus, deducuntur. Hinc variae ab alijs Maximæ, &
in ijs multæ fortuitæ, traduntur; cum P. Ramus tantum
constantes & perpetuo veras, tum in Inventionis de argu-
mentorum vi & affectionibus, tum in Iudicio de cæcis
iudicandi rationibus doceat.

Nunc ex his fundamentis institutum persequamur: Di- *Collat.*
cis quatuor argumentorū genera è Paribus & Imparibus
elici, vel vtrāq; quadrifariā tractari. At Inventionis tantum
est Argumentorū affectiones earūq; vim non enunciati-
onis & argumentationis modos explicare, qui Axioma-
tis & Syllogismi præceptis continentur. Paria inuenien-
do separata in vnum Axioma coniunguntur: quod dein-
de an verum necessarium seu contingens, aut falsum sit,
ipsius legibus iudicatur, quò & argumenti affectio adhi-
betur; aut ad Syllogismi tribunal transit, vbi per tertium
argumentū vel ex ipsa logica, vel ex rei disciplina sumtū,
cōcluditur. Hic naturalis differendi progressus est. Quæ
igitur Maximæ vim affectionēq; argumēti legitime tā-
tum explicant; ex Inventionis sunt propriæ: quæ veritatē
vel consequentiā respiciunt, ex Iudicij sūt. Quod autē ad

*Non quadruplex hic ar-
ratio.*

Parium affectionem & vim attinet, ea de definitione, & additâ regulâ (*Argumentum igitur paris est, cū par explicatur à pari*) perfecte exponitur. Ergo illæ Maximæ partim superuacaneæ sunt, utpote Confectaria ex Definitione & ex illa regula deducta, partim etiam alienæ, quòd aliquid Iudicij misceant. Et quam tu quadruplicem facis Comparatorum rationem; ea quadruplicem artis rationem nullo modo habet, sed omnino eodem redit, vnaque communi artis vi perficitur, ut exemplorum collatione intelligitur:

Si fidem debet t. utor, debet etiam procurator,

Si non licet iurare, nec maledicere.

Hæc demonstras illa Maxima, *Si una aliquares, &c.*

At non dicis an necessaria sint Axiomata, anverò probabilia. Qui ad Enthymema redigunt, Tutor debet fidem. Ergo & procurator: ij bonam aijunt esse consequentiam (quæ tamen Syllogismo iudicatur) sed non ostendūt, an ex necessario vel probabili fundamēto, quod est in propositione, deducatur: Noster igitur Logicus, Axiomata illa Connexa ethicè necessaria esse iudicat: ex necessarij definitione, quia ita vera sint, ut falsa esse non possint, & necessariam habeant connexionem: quam Parium definitione declarat.

Sin cui dubia sint, fiunt Quæstiones, & transeunt ad Syllogismi tribunal: ad quas confirmandas alij maximam illam, noster logicus argumentum ex definitione Parij, id est, ipsam definitionem, quæ sic illi maxima est, adhiberet, hoc modo:

Quorum est eadem quantitas, ea sunt paria.

At tutoris & procuratoris est eadem quantitas, hoc est eadem æquitas, iurisquæ ratio.

Ergo sunt pares, hoc est paris iuris in fide præstanda & officio. Vel brevius dixerò:

Est enim eadem tutoris & procuratoris quantitas & ratio in officio præstando: & hoc porro ex rei disciplina, hoc est ex politica seu Iurisprudencia demonstrauero. Perge igitur ad reliqua.

2. Modus.

P A E D. De secunda ratione, cū duo vni tribuuntur, est hoc firmamentum:

Si

Si due res eidem pari iure & ratione conueniant, & una paratis. Maxima.
non conueniant, ne altera quidem conueniet: quod si una conue-
niant; altera etiam conueniet.

Sed hoc etiam caput alijs verbis exprimi solet.

Si due pari iure in vnare valeant; & vnum non valeat: nec
alterum quidem valere oportet: quod si vnum valeat, alterum
etiam valere oportet: ut,

Si Respub. administranda est, etiam amanda est.

Si Reipub. consulendum non est, nec ea administranda est.

Nzuius à Quintio satis accipere vult.

Ergo etiam debet illi satisfacere.

Si non vult satisfacere, nec satis accipere debet.

Huiusmodi vel axiomata, vel Confectaria solent illo firmamento demonstrari.

DISC. Dicitis bene sequi, aut valere consequentiam propter tale firmamentum; at improprie hoc dicitur. Nā si Axioma tantum connexum est, id proprie verū, & quidem necessarium vel contingens, aut falsum iudicabitur. Sin Enthymema est; eius consequentia non propter maximæ firmamentum, sed ex syllogisticis legibus sequitur aut non sequitur.

De Respon.
& Collatio.

Itaq; ego illa axiomata connexa necessaria iudico; quia necessariam connexionem habent, ut est lib. 2. Dial. cap 6.

Si quis aut non intelligat, aut dubitet; demonstro necessitatem argumentorum affectione, quod Rempub. administrare & amare sint paria, hoc est paris quantitatis, id est paris iuris & æquitatis. Vel quod pari iure & æquitate Administratio & Amor, Reip. conueniant.

Si consequens Enthymematis aliquis aut non intelligat, aut neget; non talem maximam adhibeo: nam sic adhuc obscurum & incertum manet iudicium; sed Propositionem addo, demonstroq; & ipsam suo iudicio necessariam, & Syllogismum suis legibus consequentem esse. Et hoc iudicium ut perspicuum, ita certum etiam & firmum est.

PARADOX. De tertia argumentandi ratione, cum duo duo- 3. Modus.
 bus attribuuntur, hoc caput traditur.

Maxima.

Si duo duobus par ratione cōueniunt: si alterū alteri nō cōuenit, nec alterum item alteri cōueniet: quod si alterum alteri cōuenit, etiam alterum alteri cōuenit. vt,

Si virtutem sequitur laus, certè vitium sequitur reprehensio.

Si voluptas malum est, & dolor bonum.

Dauidi esurienti licuit vesci panibus propositis.

*Ergo etiam discipulis Christi esurientibus licuit vel-
lere spicas die sabbathi. Matth. 12.*

*Consequentia eiusmodi illā maximā demonstra-
tur.*

Respon.**Collationis.**

DISC. Consequentiam dicitis bonam esse ex illo fir-
mamento: at ego, vt supra, hoc iudicium obscurum &
incertum esse dico. Itaq; Axiomata illa necessaria, & cō-
sequentia certa, vt supra, iudicabitur.

**Distinctio il-
la tollitur.**

*Nec interest an vnum vni, vel duobus, an verò duo vni,
aut duobus attribuantur: eodem semper reddit, & semper
par eademque quantitas eadem parium definitione faci-
limè iudicatur. Sed quatenus hæc postrema ratio in res
contrarias incidit de ea nominatim in Parium loco præ-
cipitur hoc modo: Huius verò loci sunt cōseclaria illa de
contrarijs, quidem orta sed parium collatione tractata.*

Lib. 1.**Cap. 17.****Propug.****4. Modus.****Maiora.**

PAED. De quarta Comparatorum tractatione infra
coniunctim agemus: nunc ad Maiora progredior.

De Maioribus & Minoribus dissimilia traduntur fir-
mamenta. Quidam sic tradunt,

Locus, qui ex maiori sumitur firmus est solum in re-
futatione: itaq; eius caput, è quo fidem & robur capit, &
quo sua argumenta stabilit, hoc apud Aristotelem est de
prima tractatione.

1. Modus.**Res una
duabus.****Perionius
Gorscius.**

*Si cui multo maiori ratione res aliqua cōuenire potest,
ei non cōuenit: ne ei quidem cōueniet, cui minus videtur pos-
se cōuenire Quod Cicero ita reddidit: Quod in re maiore
non valet, non valeat in minore: vt,*

*Satrapes si fiet amator, nūquam sufferre eius sumptus
queat, Ergo nec tu.*

*Si virtus non est seipsa contenta ad beatè viuendum, ne
diuitiæ quidem sunt:*

*Cū verò duæ res vni attribuantur, talis adhibetur
maxima;*

2. Modus.**Duo de
vno.**

Si

Si quæ res magis convenire videtur, non convenias, nec quæ paratis.

minus : vt,

Si in voluptate non est virtus, nec beata vita,

Si terrena dixi vobis & non credetis : quomodo si dixerero vobis cœlestia, credetis?

Denique cum duo de duobus dicuntur, tale firmamentum traditur : 3. Modus.

Duo de duobus.

*Si id, quod alteri magis inesse videtur, non inest; neque in-
avis reliquum reliquo: vt,*

Sacerdotes non violant sabbathum mactando pecudes.

Ergo multò minus ego violaui sabbathum permit-
tendo discipulis meis, vt vellent spicas ad pellen-
dam famem, Matth. 12.

Si in vrbe fines non reguntur, neque aqua in vrbe ar-
ceatur.

De Minorum prima tractatione hoc traditur Axioma EX MINORI.
ab Aristotele:

*Si cui minus verisimile est, convenire aliquid convenias, ei
etiam conveniet, cui verisimilius : quod confirmationis e-
lementum Cicero ita exprelsit,* 1. Modus.

Quod in minore valet, valeat in maiore : vt,

Legati quòd erant appellati crudelius, Corinthum patres
vestri, totius Græciæ lumen extinctum esse voluerūt:
vos cum regem inultum esse patiimini, qui legatum
populi Romani consularem, vinculis ac verberibus, at-
que omni supplicio excruciatum necarunt?

Si ipsum patrem familiâs Beelzebulem vocarunt: quan- 2. Modus.
tò magis domesticos eius?

Secundò, cum duo vni tribuuntur, hoc firmamentum lo-
cum habet.

*Si quæ res minus videtur in alteram cadere, cadas, ea etiam
cadet, quæ magis cadere, videtur : vt,*

Si homo rerum futurarum sensum habet, & earum quæ
adsunt.

Pater cœlestis dedit vobis animam.

Ergo multò magis dabit alimentum.

Tertiò, cū duo duob. tribuuntur, hoc axioma traditur, 3. Modus.

Si duo duobus inesse videantur, alterum alteri;

Et id

*Et id inest, quod alteri inesse minus videtur: etiam reliquum
inerit reliquo: ut,*

Si gloria expetenda: quo magis vitandum dedecus.

Cum adhuc essemus peccatores, Christus pro nobis mortuus est.

Ergo multò magis iustificatos seruabit ab ira.

4. Modus.

Perion.

Dial. lib. 2.

Conclu.

Respon.

PARIA.

Maxime.

Ramus.

Postremò cum comparatè quæritur, etiam ex comparatis alia ratione argumenta sumuntur. Nam cum vtrum è duobus melius, vel quod è pluribus optimum sit quæritur; ex comparatis argumenta præcipuè, sed tamen etiam ex alijs locis adhibentur per comparationem, vt à Definitione, ab enumeratione partium, à coniugatis, à contrarijs, à causa efficiente, & interimente, ab effectis, & interitu, à consequentibusq; sumuntur. Atque ad eiusmodi comparatam disputationem etiam quasdam accommodant maximarum institutiones: vt, *Cui verius definitio conuenit, id magis sit tale necesse est.* Sed illas hìc enumerare minus longum esset. Quapropter illi auctores omnem Imparium vim maximis satis accuratè explicuisse mihi videntur.

DISC. Hoc antequam comparetur, ego aliorum in his generibus Maximas tuis illis opponam, vt appareat quemadmodum dissentiant, & dissimilia exempla ad Maximas torqueant.

P. Ramus in quibusdam editionibus hæc Parium axiomata tradidit.

Si parium alterum sit, & reliquum erit: sin alterum non sit, nec reliquum esse, vt,

Quorum facinus est commune, cur non eorum præda communis?

Quando ego non curo tuum, ne cura meum.

Quæ eidem sunt equalia, inter se sunt equalia.

Quæ rationes eidem rationi sunt eadem, inter se sunt eadem, &c.

Imparium hæc communia:

IMPARIA.

Si equalium alterum tertio fuerit inæquale, & reliquum eidem erit inæquale.

Si inæqualibus equalia addantur, tota erunt inæqualia, &c.

Maioribus

Maiores hoc ex Aristotele.

Si cui minus videtur inesse, inest: & cui magis.

Et in quadam editione addidit: *Ideoq; hoc argumentum duntaxat affirmat, ut docetur secundo & tertio Topico: vt, Saxa & solitudines voci respondent, &c.*

Minorum hoc ex eodem

MINORA.

Si cui magis videtur inesse, non inest: neque cui minus quod tantum valet in negando: vt, Satrapes sumptus ferre non possent, nedum tu.

Sic enim Maius id quod difficilius, & Minus quod facilius inesset & attribueretur ex Aristotele interpretatus est. Ea enim videatur esse Aristoteles in *ὑποθέσει* q. d. in existentia, nempe specialis illa rationum, cum Syllogisticè tractantur differentia, quod rationes æqualiter vel inæqualiter insint. Similiter & Willielmum illa distinxisse Gorscius. lib. 5. testatur, Sed tãdem Ramus vt Maximas, ita & hoc discrimen nimis contortum sustulit, quod ita exempla & verè maiorum ad minora, contraq; tot querentur, & dissimilia etiam in vno genere permiscerentur.

Franciscus Hotomannus sic de Imparibus præcipit: *Maius Franc. Hoto.*
est (non quod Cicero, Quintilianus & alij innumeri crediderunt, id quod præstantius, aut quod difficilius est: neq; minus id verè est, quod facilius & expeditius est, sed Maius, quod maiorem rationem habet ad aliquid, quod magis probabile est, quod vero propius est, quod maiore ratione cõuenire posse videbatur. Minus, autè est, quod à vero & probabili disjunctius est, quodq; minorem rationem habet ad aliquid: quod minore ratione alicui cõuenire posse videbatur. Alioquin vis argumenti nulla prorsus existeret: ut ex firmamētis constabit, quorum hoc prius est.

Quod in re maiore non valet, etiam in minore non valet. Itaque locus ex maiore tantum ad refellendum valet, Ciceronisq; regula sic emendanda est: Quod in re maiore non valet, non valeat in minore: vt, *Maioris.*
Max.

Satrapes sumptus ferre non possit, nedum tu.

Familiam regere non potuit: tantum abest vt Remp. possit.

Quod in Minore valet, valeat in maiore: Itaque hic locus tantum ad confirmandum valet: vt, *Minoria.*

Si

Si feræ partus suos diligunt, quæ nos in liberos nostros indulgentia esse debemus?

Si patrem audet fallere, multò magis audebit cæteros.

Collatio.

Atque ita ferè Parium & Imparium vsum ac tractationem dissimiliter explicant; & dum alij aliter quantitatem considerant, ac definiunt, locòsq; alios affirmationi alios negationi tantum, aliòsq; vtriq; adstringunt, exempla variè torquentur & dissimiliter explicantur, ut quæ alijs maiora sunt, alijs videantur minora; dissimiliaq; etiam à plerisq; hoc est & maiora & minora in vtroque loco ponantur.

*Quantitas
Logica.*

Hoc igitur cùm P. Ramus videret, & tam affirmantia, quàm negantia in vtroque Imparium loco exempla obferuaret: illud difficilioris & facilioris, indeq; affirmationis & negationis discrimen vnà cum ipsis Maximis sustulit, quantitatemq; parè & imparè ita definiuit, ut ad quæuis exempla distinguendum facillimè accommodari possit. Liberior itaque hæc & promptior facilioreq; consideratio est: altera autem illa coactior, difficilior, & implicata magis erat. *Quantitas igitur logica est, quæ res comparatæ quantæ dicuntur*, hoc est, tantæ vel non tantæ. Ex hæc non solum præstantia, seu difficultas est, sed *quicquid in re quantum consideratur*, nempe alias mathematica dimensio vel numerus, aliàs in quauis re vel dignitas præstantiæq; vel facultas, potentia aut infirmitas, vel facile aut difficile, vel ius aut iniquitas, & ita deinceps. Quocūq; enim quiduis alteri æquale vel inæquale est, in eo est logica quantitas. Itaq; nec quod difficilius, nec quod præstātius, nec quod probabilius, nec quod verò propius, nec quod magis cōueniat, logicè Maius tantū fuerit, sed quiduis in quo excessus seu elatio est, ut & illa ipsa, si in ipsa elatio spectetur. Sic duobus difficilibus alterū difficilius, in duobus præstantibus alterum præstātius, in duobus veris & æquis alterum verius & æquius, & ita in cæteris, id quod excellit maius est, contrāq; minùs difficile præstans, æquum, Minus est. Hac liberiore consideratione exempla rectè distingui possunt: quare & Ramus maiorum ac minorum rationes ex illis maximarum angustissimè laxandas esse censuit.

*Maius &
Minus logicè*

PARD. Sed temerè mihi videris dicere, exempla & dissimiliter esse à doctis considerata, & dissimilia in vno aliquo genera posita. Neque etiam hac laxiore ratione videantur apertius distingui posse.

DISC. Vtrumq; exemplorum Inductio collatioq; ostendet: Ita enim simul ad Imparium Maximas & exempla respondebo.

Primum ex Perionio, Gorscio & alijs eiusmodi maximas enumerasti quibus maiorum & minorum tractatio quadrifariam distinguebatur.

Respondeo iterum illam distinctionem inutilem esse, quod eadem ad qualiacumq; exempla artis vis sit, siue vnum duobus siue aliter aliquid attribuatur: Itaque & pauci docti viri ipsam in arte posuerunt. Nunc exempla conferamus: *Maiorum exempla ad primum modum eiusmodi traduntur.*

**Propug.
& Collatio.**

Exempla Maiorum dissimilia
1. Modi.
Collatio.

Sarrapas si fiet amator, nunquam sufferre eius sumtus queat. Ergo nec tu.

Demonstrat alius maximâ consequentiam bonam esse: R.eandē Syllogismi legibus rectè effici, nec propositionis absentis, quæ sit Axioma, ex maiore arguente minus, necessariū, vitio aliquo impedire iudicat. Si propositio non admittatur, ostēdit maiorem in Satrape, homine opulento & diuite, sumptus sufferendi facultatem: in ea enim hic quantitas & ad sumptus ratio maior est.

Si virtus seipsa non est contenta ad beatè viuendum, ne diuitiæ quidem sunt.

Eadem huius exempli cum superiore ratio est: & Ratio hic arguendi vis est à maiore: quanquam cum etiam ad Maximas adstrinxisset, eiusmodi ad minora retulerat.

Secundi modi talia erant.

Si in voluptate non est virtus, nec beata vita.

Si terrena cum diui, &c.

Dicunt consequentiā bonam esse ex Axiomate ad illum modum tradito: & nos, cū enthymema vel perfectus Syllogismus est legitimè formatus, eius vi consequentiā certā efficit, sed proposita illa exēpla Axiomata vera esse,

2. Modi

Collatio.

&

*Minoro in
Maiores.*

& quidem nec ex illo Axiomate, nec maiorum, sed minorum vi & quantitate negata. Minor enim quantitas & ratio tum virtutis ad voluptatem, quam beatæ vitæ, tum fidei humanæ ad res humanas nempe homini familiariter notas, quàm ad cœlestia ab hominis cognitione longissimè remota. Nam quantitas in his duobus exemplis rectè in faciliore & difficiliore attributione spectatur, quæ & virtus beatæq; vita in voluptate collocatur, & fides terrenis cœlestibusq; adiungitur. Hic igitur nota in Maioribus dissimilis affectionis exempla, tantum propter negationem, cui Maximâ adstringuntur, adhiberi: quod postrema quantitatis, ratione sint potius à minoribus.

3. Modi.

Ternj modi hæc fuerunt:

Sacerdotes non violant sabbathum mactando pecudes.

Ergo multò minus Christus permittendo ut spicas vellerent discipuli. &c.

Si in urbe fines non reguntur, nec aqua arceatur:

Collatio.

Consequentia firmatur maximâ: nobis syllogismi, si legitimus sit, legibus firma est. Axioma autem connexum, tum in Syllogismo intellectum, tum hic expressum, suis etiam legibus verum iudicatur, & si opus est, hoc iudicium quantitatis ratione declaratur, Sed & illud à minore videatur: Si sacerdotes non violant sabbathum mactando pecudes, nec Christus permittendo spicas velle: quod hic negatio membrorum vim affirmationis habeat, Si sacerdotibus sine peccato licet, & Christo. Minor enim illorum quæritas in dignitate & iure Sabbathi, quæ Christi, qui est Dominus sabbathi, & omnis æquitatis auctor. Similiter minus necessarium & excellens est in cæteris exemplis Luc. 13. Soluere bouem & asinum, quàm sanare hominem.

*Minora pro
ma. or.*

Minorum deinde exempla huiusmodi erant ad primum modum.

*Minorum
exempla.*

1. Modi.

Collatio.

Legati quod erant appellati crudelius, &c.

Si ipsum patrem familias Beelzebulem vocarunt &c.
Maxima huiusmodi ad consequentiâ demonstrandam adhi-

adhibetur: Nos verò prius exemplū enthymema ex minore, alterum Axioma connexum ex maiore potius ad minus arguendum nominamus. Illius consequentiā Syllogistica collocatione rectè effici, & intellectā Propositionem à minore quantitate iniuriæ, ad maiorem arguendā veram esse asserimus. Iniuriæ enim quantitas hîc æstimatur. Huius verò connexi Axiomatis veritatē à maiore pendere asserimus, quod, cum Christus prædicat discipulis, pròptè fore, ut à mundanis infestentur, à maiore & difficiliore argumentum adhibeat. Difficilioris enim est & maioris audaciæ ipsum dominum insectari, quā ministrum. Nec ideo minus est, quia minus Christo conveniat iniuria: sed ideo ratione accommodationis maius, quod ausi sint ipsū violare, qui omni honore sit excipiendus.

Secundi modi hæc erant:

Si homo rerum futurarum sensum habet, & earum quæ adsunt.

Pater cælestis dedit animam. Ergo multò magis dabit alimentum.

Et hîc utrunq; à maiore est, sed affirmationis maxima ad minus contortum. De sensus in res illi subiectas facultate si disseras: maior erit difficultas in rebus futuris apprehendendis, quā in præsentibus. Sic enim quantitas hîc in difficultate consistit. Et cum de alimento à deo dando consolatio est: à maiore & præstantiore, quod difficilius is largiri videatur, rectè argumentum adhibetur. Expressum igitur illud connexum, & intellecta Enthymematis Propositio sunt Axiomata vera ex maioribus ad minora arguendum adhibitis: qualia & illa: Si me persequuti sunt, & vos persequentur. Si in virente ligno ista faciunt: in arido quid fiet?

Tertij modi eiusmodi:

Si gloria expetenda, quo magis vitandum dedecus?

Cum adhuc essemus peccatores. Christus pro nobis mortuus est. Iustificati igitur, &c. Rom. 5.

Utrunque etiam à maiore est: quanquā prior illa contrariorum attributio in Paribus potius locum habet sine elatione adhibita. Consolatio illa, quod Christi sanguis.

2. Modi.

Collatio.

Maiora in minoribus.

Ioan. 25.

Luc. 23.

3. Modi.

ne iustificati, per eundem ab ira seruandi sumus, ne difficilis aut aliena videatur, rectè à maiore Christi beneficio, in quo maior quantitas & difficultas homini incredibilis per se inest, probatur.

Sic igitur qui Comparata ad certos illos modos Maioribus negando refutationem, minoribus affirmando confirmationem attribuentes distinguunt, diuersè in vnoquoq; genere affectionis exempla ponunt: quemadmodum & ij qui modis illis omisis, simpliciter negationis & affirmationis in maximis discrimen adhibuerunt.

Anre.

Franc. Hotomano hoc exemplum est à maiore:

Satrapes si fiet, nunquam, &c.

Et Ramus ita sine maxima considerat:

Sed & hoc illi est à maiore: (Tantum abes à perfectione magnorum operum, vt fundamenta, quæ cogitas nondum ieceris) quod Ramo est à minore: Si fundamenta nondum iecisti, nec opus absoluidisti. Temporis & precij quantitate, fundamenta iacere prius & vilius est, proq; initio habetur. Item hoc, familiam regere non potest: tantum abest, vt Rempub. possit; illi à maiore, Ramo à minore est: quia certè facilius quantitas est domesticæ, quàm publicæ rectionis. Et in tali accommodatione, quid quis possit aut debeat, consideratur. Plura eiusmodi sunt apud eundem.

A Minore.

In Minoribus, hæc conueniunt cum Rameis:

Si feræ partus suos diligunt: quia nos in liberos nostros indulgentia esse debemus?

Si singulas disciplinas percipere magnum est, quanto maius omnes?

Sed hæc non item:

Qui fallere patrem audet, magis audebit ceteros.

Non debet cui plus licet, quod minus est nō licere.

Quia à maiore quantitate sunt: Maior enim & difficilior est iniquitas in patrem: vnde minor, & facilius colligitur. Et Plus licere est maioris quantitatis & facilitatis, quàm quod minus sit licere. Etsi, Plus illud, minus conuenire & licere videbatur, tamen & difficilius ideo licebat, & quando licuit, fuit maioris ac difficilius licetia.

Ra. Maxim. offendit.

Sed & Ramus non potuit non offendere, cum Maiora: con-

quàm alij affirmationis, & Minora negationis axiomati paratis.
alligauerat hoc modo:

Hæc tum vera Maiorum erant exempla.

Maiora vera.

1. O socij (neque enim ignari sumus, &c. Virg.
2. Noli tam iniustus esse, vt cum tui fontes, &c.

Hæc vero Minorum, sed propter affirmationis maximam ad Maiora contorta:

1. Saxa & solitudines voci respondent: bestiarum saepe, &c. *Aliena.*

2. Vt corpus redimas ferrum patieris, &c.

3. Facinus est vincere ciuem Romanum, &c.

4. O rem non modo visu foedam, sed etiam auditu, &c.

Contra, hæc in Minoribus rectè collocabantur.

Minora vera.

1. Tantum abes à perfectione maximorum operum, &c.

2. Romule, concedes, facit hic tua magna tuendo, &c.

Hæc vero maiorum vim habentia, ad minora propter negationis axioma improprie relata sunt: *Contorta.*

1. Satrapes si fieri amator, nunquam, &c.

2. Magnanime Ænea, non si mihi, &c. Virg. 5. Æneid.

Loquor autem de ijs quæ Syllogisticis tractata sunt: alioquin & in cæteris pauca sunt mutata.

Itaque in postrema editione, vt supra dictum, sublato illo contorto discrimine, exempla ita ad maiora & minora digessit, vt quæ vnius in quantitatis ratione affectibus essent, ea in vno genere collocarentur, siue affirmative, siue negatè enunciarentur aut concluderentur; quantitas autem in eo spectaretur, cuius vi & ratione exempla accommodarentur.

Hinc & *Willichius* quidem non satis logicè Maiora affirmando, Minora negando valere. Gorscio videtur trahere: sed hic rursus eiusmodi exempla à Minoribus elicta esse minus etiam logicè sentit: *Willichius. Gorsc. lib. 9.*

Christus passus est pro nobis, iustus pro iniustis.

Ergo & nos crucem non detractabimus.

Sime persequuti sunt, & vos persequentur.

Si patrem familiars vocauerunt Beelzebulem, &c.

Si angelus cecidit, quid mirum, si labatur homo?

Seruare potui, perdere an possim rogas?

O passi grauiora, dabit Deus his quoq. finem.

Vos & Scylleam rabiem, &c.

Qui sacrilegium facere non dubitauit, is & furtum facere ausit, &c.

In his enim omnibus arguendi vis est à Maiore : nec affirmatio impedit : quia pro diuersa accommodatione ex utroq; loco affirmatè & negatè argumentamur : Minus quidem conueniebat Christo pro alieno peccato pati : sed ideo non fuit minor passionis quantitatis, ratio & difficultas . Illud, *minus aut magis conuenire*, non satis distinguit Imparium rationem : alijs exemplis conuenit, alijs non similiter : Omnino indignum & alienum augustissima Christi persona fuit acerbissimos pro hostibus cruciatus sustinere : attamen ipse voluit. Nos dignissimi supplicio & cruciati sumus ob propria scelera : quare moderatè ferre debemus . Illic summa indignitas & difficultas sponte superata est ; hîc nulla indignitas & minor difficultas ipsius ope moderatè ferenda est. Ramus ab eodem reprehenditur, quod hæc in Maioribus posuit : *O passi grauiora, &c.* Item, *Noli tam esse iniustus, ut cum tui fontes, &c.*

Ramus inq;
reprehensus.

Cur? quia, inquit, à minore ducta vel mediocriter erudito apertum est. Nam si æquum est, ut inimicis suis Seruius suos fontes aperiat : multò æquius est, ut Cicero amicis riuulos aperiat. Minus enim & conuenit, & æquum est, præstare operam inimicis, eamq; non mediocrem, summâ iuris scientia, quàm riuulos aperire, hoc est exiguum dicendi præsidium amicis præstare . Et si Troiani grauiores casus, ad quos perferendos minus firmi videbantur, superarunt : debuerunt etiam firmo animo naufragium illud apud Carthaginem ferre. Nam cui ea conueniunt, quæ minus ei conuenire verisimile est : multò magis ei conuenient ea, quæ verisimilius est ei cōuenire. At inquam, ad maiora ferenda, quæ maioris sunt in pondere & difficultate quantitatis, maior facultas aut maiore præsidio nixa requiritur : quod si illa par sit, aut etiam eodem præsidio ad leuiora nitatur : rectè à maiori & difficiliore illo colligitur hoc minus . Maior sit ratio est eiusdem facultatis ad maiora & grauiora, quam ad leuiora ferendum . Itemq; maior ratio quantitatis, id est, vel difficultatis vel iniquitatis est summæ iuris scientiæ

et in viro bono ad hostes iuuandos, quàm exigua eloquentiæ etiã in viro bono, ad amicos defendendos: illud difficilius hoc facilius vir bonus faciat. Ergo omnino arguendi in illis exemplis vis est à maiore. Certè Ramus nõ leui brachio sua perstrinxisse, sed maturo iudicio ponderasse existimabitur. Tèrauit etiam Comparatorum maximas, sed inductione & experientia discrepantiam exemplorum deprehendit: ideoque eas tandem reliquit.

Gorscius tamen monet rem eandem iam maioris, iam minoris, iam etiam parium vim sustinere: & P. Ramus quadam editione sic monet: Aliquãdo in exemplo, & maiorum & minorum argumentum esse videbitur. vt in illo Ouidij: Vt corpus redimas ferrum patieris & ignes, &c. quod ipse Poëta indicat esse à minore ad maius, vt & reuera est, si subiecta, Animus, & Corpus, spectentur. At si res attributæ considerentur, argumentum erit maioris ad minus: Maius est enim, minoris rei gratiã pati, quàm maioris: Ideoq; eiusmodi exempla affirmatè disputantur ex lege maioris ad minus. Corporis gratia pateris: patere igitur animi gratiã. Hæc Ramus. Itaque eiusmodi distinctio in difficilioribus exēplis aliquid videatur subsidij præstare: sed tamen ijs qui Maximas sectantur potius, quàm qui generalibus quantitatis paris & Imparis definitionibus omnia metiuntur, necessaria est. Hoc certè logicum ac verum est, & in quantitate Categorica seu mathematica logicam qualitatem, & in Qualitate Categorica, vt in virtutibus & vitijs logicam quantitatem: atque omnino vtranq; in omni ente & non ente considerari: sed in vno loco vnaq; accommodatione tantum vnicam vnius affectionis vt vel maioris vel minoris rationem adhiberi, attamen in eodem exemplo sæpe & impari quantitatem, & dissimilem qualitatem spectari credidero. Sed alioquin easdem res in diuersos locos, mutata accommodatione & consideratione, incidere nemini dubium esse puto.

P A R D. Dicis generalem quantitatis doctrinam, quæ Oppug. Maximarum angustijs soluta sit, expeditiorem & certiorē esse, atque ex vtroq; Imparium loco tum affirmare,

Propug.

A maiore.

tū negatē disputari: hoc igitur breuiter exemplis declara.

DISC. *Affirmata axiomata ex maioribus talia sunt:*

Si grauiora pertulimus, etiam leuiora feremus.

Si ipsum Patrem familias Beelzebulem vocarunt, certe & domesticos ita vocabunt.

Enthymemata similiter affirmantur.

Christus pro nobis mortuus est, iustus pro iniustis,

Ergo & nos crucem patienter feremus.

Negata: Si Sattapes non queat sumptus ferre, nec tu poteris. Si Deus naturalibus ramis non peperit: nec insitis parceret?*Passim iudico axiomata vera, idque Maioris definitione declaro, & quantitatem exidentem pro accommodationis ratione expono.**Affirmata ex minoribus.*

Si corporis causa pateris, patere & animi gratia. Facinus est vincere ciuem Romanum. Ergo prope patricidium, necare.

Negata: Si fundamenta nondum iecisti, nec absoluiisti.

Passerculus non cadet absque Dei voluntate.

Ergo nec homo. Denarium non daret, nedū solidum.

Eiusmodi axiomata, siue sola sint, siue propositiones Syllogismorum, vel sui iudicij lege, vel definitione Minoris, si necesse sit demonstro. Est Axioma verum: quia, &c. Illud minus est: quia eius quantitas exceditur. Sic Ouidius intellectam hanc Propositionem Si corporis causa pateris patere & animi causa: definitione minoris demonstrat:

At precium pars hanc corpore maius habet: hoc est, Corporis quantitas (id est dignitas & præstantia) exceditur ab animi quantitate.

Oppug.

P A R D. Et Cor. Valerius tum affirmantia, tum negatia argumenta tamē maioribus quàm ē minoribus duci etiam tradit; sed & distinguit, Rhetoribusque eiusmodi tribuit, & Maximas etiam addit.

Propug.

DISC. Mirum est existimari Rhetorum quædam argumenta esse propria, & non potius omnia omnibus auctoribus communia. Quicumque disserit, is Dialecticæ artificio disserit. Et si Rhetor vel Poëta his vel illis argu-

mentis

mentis frequentius utatur ; tamen illa, eorūque varie-
tas logicæ propria est.

Maximas quidem ad utranque rationem accommodat;
sed ad illas omnia exempla non quadrauerint. Quare
præstat generalibus niti definitionibus.

P A R D. Nihil adhuc ad quantum Comparatorum
tractationis modum respondisti, quo comparatè quæri-
tur. Illis enim superioribus simpliciter res in quæstio-
nem veniebat : sed longius etiam Philosophi progressi
sunt, ut, cum & iustitiam & fortitudinem esse expeten-
dam disputassent, quærerent deinceps, Vtra earum me-
lior esset, & vtra alteri anteponenda. Huius quidem lo-
ci & usus plurimus est, & à nemine adhuc, nisi ab Ari-
stotele, satis explicatus : quem Perionius & Gorscius e-
tiam perspicuè in eo illustrando secuti sunt, Cicero ta-
men totum illud comparatæ quæstionis genus, paulò
confusius ab Aristotele tractatum, ad quatuor capita re-
degit, Numerum, speciem, vim & affectionem : quibus
singulis capitibus certos subiicit locos & mēbra, sed ex-
emplis non illustravit.

Oppug.

de 4. Modo.

Perion.lib.2.

Gorscius.

Lib.3. Top.

& 1. Rhet.

1 Numero comparantur, ut cū plura bona pauciori-
bus anteponuntur, pauciora mala, malis pluribus, diu-
tius bona brevioribus longè & latè peruagata an-
gustis ; ex quibus plura propagentur, quæque plures imi-
tentur & faciant.

1. Numerus.

2 Specie autem ita comparantur, ut anteponantur, quæ
propter se expetenda sunt ijs, quæ propter aliud. Hic mul-
tæ species opponuntur, ut insita seu innata assumptis, in-
tegra contaminatis, &c.

2. Specie.

3 Vis in comparatione sic cernitur, Efficiens causa, 3. Vis.
quàm non efficiens, grauior & melior est. Sic magis ef-
ficiens, minus efficienti, per se efficiens fortuitæ præ-
ferenda est. Comparantur etiam inter se causæ con-
trariæ, & alijs alijs præferuntur ; & plura hî : capita enu-
merantur.

4 Affectio ad res aliquas comparatur : vbi bona non per
se spectantur, sed quatenus aliorum sunt, vel propria. vel
aduentitia, vel innata. Sic principum commoda maiora,
quàm reliquorum, &c.

4. Affectio.

Propug.

Disc. Dixi supra me deinceps ad hoc caput respon-
surum : & sane eiusmodi difficultatibus artes implicatas
& obscuratas esse , deplorandum est. Comparata sunt, vt
cetera argumenta, omni enti & non enti communia, vt
quiduis cum quolibet, quoduis affectum argumentum
cum suo affecto, causa cum effectu, subiectum cum ad-
iuncto, & ita deinceps, atq; etiam causa cum causa, ef-
fectum aliud cum alio, subiectū cum subiecto, adiunctum-
que aliud cum alio comparari possit. Deinde ex omnibus
argumentorum generibus fiunt axiomata, vt ex Consen-
taneis simplicibus, simplicia ex comparatis comparata, &
ita deinceps; quæ si dubia sint, fiunt Quæstiones, quæ sic
sunt tum Simples, tum Cōparatæ, tum affirmatæ, tum
negatæ. Sic *Rempub. foris armis defendere laudabile est* :
Rempub. domi consilijs conseruare, laudabile est : Axiomata
sunt simplicia, & si dubia sint, Quæstiones simplices ex
subiectis & adiunctis. Porro, *Domi consilio Rempub. iuri,*
præstantius est quàm foris armis : Axioma est compara-
tum è maiore & minore : si dubium sit, Quæstio est
comparata. Hic igitur nihil nouæ artis est, sed perspicue
Inuentionis & Axiomatis doctrinā constat, quemadmo-
dum ex omnibus argumentorum generibus Axiomata
exstruantur : atque in Syllogismo præcipitur, omne a-
xiomatis genus, *Quæstionem* dici, si dubium sit. Po-
stremò nec peculiare Loci simplici aut comparatæ quæ-
stioni attribui possunt, sed loci omnes communiter pro-
ponuntur, è quibus ad quoduis propositum quocunque
modo tractandum argumenta facile depromantur : de-
lectus autem argumentorum, ex eorundem cum re pro-
posita collatione & differentiis instituto, longè, quàm ex
copiosis illis cautionibus, facilius est. Quid igitur im-
plicatis illis tautologijs iuuentus maceratur? cur cum in
plana via versari queat, in illos anfractus abducitur? Qui
ita se præsidium lucemque ad facile differendum adfer-
re existimant, ij certè difficillimum impedimentum ob-
ijciunt, tenebræque manifestæ luci offundunt. Cicero,
aiunt condiscipuli, totum hoc genus, ab Aristotele lau-
dissimè sed confusius tractatum, in quatuor capita sedegit,
Numerum, Speciem, Vm, & affectionem : quid hoc est? An
illa

illa sunt Comparationis genera? Sed hæc sunt in *quatuor* *Par & Impar*, in *qualitate Simile & Dissimile*. An argumentorum, vel rerum ipsarum genera? Sed genera tum argumentorum in Inventionem, tum rerum in suis disciplinis argumentorum generibus distincta, longè alia sunt. Comparatio, ais, comparatarum questionum in illis quatuor consistit: sed illa, ut omnis Comparatio, est omnis entis & non entis: imo ut quodque propositum simplex suis causis, subiectis, adiunctis, dissentaneis, comparatis, nominibus, distributione, definitione & testimonijs simpliciter, ita ipsdem comparatum comparatè differitur. Semper per illa capita quærendo decurritur, siue primò argumenta è quibus axiomata & quæstiones conficiuntur, siue deinceps tertium argumentum ad Quæstionem probandam, aut aliud ad illustrandum & amplificandum quærat. Nunc quidem ita fit, ut aliquando numerus, aliquando species, vis, & affectio comparetur, sed id ita nimis angustè dicitur, quoduis ens & non ens comparatur, & hæc distinctio potius ex alijs argumentorum generibus concurrentibus scilicet diuersis affectionibus adhibetur, ut vel causæ inter se, vel cum effectis, aut hæc inter se, & ita deinceps, ut antè dictum, comparentur. Res autem ipsæ, in quas vel simplices, vel comparatæ argumentorum affectiones cadunt, è suis disciplinis petuntur. Generali igitur logica totum simpliciter vel comparatè differendi artificium expeditissimè constat: illæ speciales admonitiones & cautiones nihil noui adferunt, imo nouis & alienis varièq; cumulatis & confusis rebus iuuentutem implicant, ut aliquid noui & singularis artificij expectet. Per se, inquam, & sua sponte, tota illa res generali arte perficitur: tantum delectus & distinctio exemplorum adhibenda est. Sic P. Ramus in quibusdam editionibus postquam reliqua in singulis Comparatarum locis exempla suo ordine expedit, etiam eiusmodi comparationis exempla subiungit, in quibus Comparatæ Quæstiones argumentis quidem non ad Quæstionem, sed inter se comparatè affectis disputantur. Tale est in *Paribus*, *Capto mæ pudes hen, sed capto, &c.* In Maioribus ex *Catil. 2. Quod Catiline causa sit inferior optimarum causa* ex adiunctis, quæ

*Comparatæ
Quæstiones.*

Martial. li. 2.

ipsa sunt alia alijs maiora. In minoribus illud Ouid. *Fall. a. Romule concedes, facis hic tua magna tuendo, &c.* In quibusdam autem Editionibus illa omittit, vel quod tertij ad Quaestionem argumenti affectione non ita propria Comparatorum esse videantur, vel breuitatis causa, quod nihil nouae artis habeant. Quaestiones enim eiusmodi quidem comparatae sunt: attamen argumenta ex causis, effectis vel alijs locis sumpta non comparatae ad Quaestionem affecta sunt, sed ipsa inter se comparantur, ut sic tamen Q. comparata ex argumentis inter se comparatis concludatur. Similiter si quaeratur, An togata fortitudo sit militari praestantior? exquiruntur vtriusque causae, effecta, subiecta, adiuncta, & caetera argumenta, eaque inter se comparantur, ut Quaestionis inde iudicium colligatur, &c.

Oppug.

Simil.

Cor.

Valer.

Propug.

PAED. SIMILIVM, & DISSIMILIVM maximas breuiter etiam comparemus: sed primum in Ramo illam distinctionem, qua Cicero tres similitum formas facit, Inductionem, collationem, & exemplum, requiro.

DISC. Quatenus in illis similitudo similisq; qualitas spectatur: nihil nouae & distinctae artis habent, sed commodissime generali Similitum artificio intelliguntur. Sed Inductio proprie est multarum partium ad constituendum totum collectio: nec enim recte inductio dicitur, cum duo aut plura similia exempla comparantur. Collatio, ut comparatio vniuersi generis commune nomen est: sed quae exempla ei nominatim tribuuntur, ea aperte sunt similia. Exemplum exemplo simili collatum, est simile: & omne simile simili collatum eius quasi exemplum est. Sed exemplum generi accommodatum est species illius, ut est in Dial. lib. 1. cap. 16. Ergo illa distinctio inutilis & aliena est.

Oppug.

Maxi.

PAED. Maxima Similitum talis est,

Similitum similis est ratio: ut, Quemadmodum arbor excisa repullulat, euulsa non refruticatur: sic malum si penitus tollatur, non renascitur. Demonstratur sic: Quia similitum similis est ratio.

Collatio.

DISC. At incerta est demonstratio: quod non dicatur verum aut falsum, consequens aut inconsequens esse. Consequens esse dicis: at sic impropria demonstratio est: quod consequentia non maximae vi, sed Syllogismi lege efficiatur.

eiatur Logice igitur dicimus, esse Relatū axioma verum paratis.
 cōtingens, quod sic connexè exprimatur: Si arbor excisa
 & hoc declaro ipsa definitione, *Similia enim sunt, quorū*
eadem est qualitas: at illa sunt similia. Et vestra illa maxi-
 ma nihil aliud est, quā hęc nostra definitio.

De Dissimilibus similiter ipsorum definitione iu-
 dicatur.

PAED. Sed separatim Locus à Proportione traditur: de Oppug.
 quo nihil Ramus præcepit. *Proportio.*

DISC. Proportio, aiunt, est duarum quantitatum
 eiusdem generis collatio inter se, quæ certa appellatione
 exprimitur, vt quaternarij ad binarium dicitur esse pro-
 portio dupla, Græcè λόγος. Proportionalitas est duarum
 proportionum similitudo: vt, sicut se habent, quatuor ad
 duo, sic se habent sex ad tria, Græcè ἀναλογία: Sic defini-
 unt. Sed certè nihil hīc etiam nouæ artis est: Similitu-
 do, inquit Ramus, Proportio dicitur, & Similia propor-
 tionalia. Sic enim reipsa qualitas spectatur & compara-
 tur: attamen si etiam quantitas consideratur, par ratio in
 proportionem incidit. Vnde etiam Valerius monuit, lo-
 cum à proportionē partim ad similia, partim ad paria
 pertinere. Sed Proportiones nominatim docere & distin-
 guere, inferiorum est artium. *Respon.*

COMPARATIO

VI. DE ORTIS ARGV- MENTIS, ET DE INAR- tificiali.

I. THESES.

RTA Argumenta perinde sunt ad id, quod arguitur.
 Sicut prima vnde oriuntur.

2. Oratorum Dichotomia est legitima, &c.
3. Inartificiale sua natura non arguit, &c.

2. QV AE.

2. QVAESTIO.

*An tota tum artorum, tum Inartificialis
argumenti doctrina sit
legitima?*

Affirmatur à forma.

SI legibus de materia & forma convenienter conformata
est: omnino legitima est.

*At primum: quia omnes Transiiones, Definitiones,
Proprietatum explicationes, & exemplorum illustrationes le-
gibus sunt conformes.*

Ergo & Postremum.

CONTENTIO DE ORTI.

Oppug.

P A I D. **S**I Primi & Orti argumenti distinctio tam
usu, quàm præstantium logicorum auctori-
te caret: est à P. Ramo temerè affectata. At
primum. Ergo & postremum.

Propug.

D I S C. Certè vsus se P. Ramus discipulum profite-
tur; cum quo si magnorum hominum auctoritas con-
sentiat, hâc etiam magna veneratione amplectitur. Qua-
re Propositionem tibi largior, sed assumptionem perne-
go. Vsu caret illa distinctio inquis: Cur? An illa argumen-
ta non sint in frequentissimo usu, an verò distinctionem
nullum vsum & fructum habere putas? Illud nō negabis,
hoc igitur sentis. Sed an tu putes, vel illos qui notationes,
coniugationes & cætera argumenta fecerunt, non pri-
ma, quæ exprimuntur aut comprehenduntur, spectasse,
vel nos ad ea, quæ orta sunt explicanda & vsurpanda pri-
morum considerationem non requirere? Certè qui no-
tationes & coniugationes fecerunt, ij in rebus ipsis ali-
quid spectarunt, quò illas accommodarunt. Sic Adamus
ab Adamah, quod terram ruffam significat, appellatus
est: & homo ab humo. Sic effectum spectauit Ovidius.
cum

*Assumptio
eiusq; expli-
catio.*

1. Vsus.

*Notatio &
Coniugatio
ex vsu.*

etm foci notationem exposuit, quod foueat omnia. Et Terentius cum inquit, Homo sum, humani à me nihil alienum puto: seipsum vt subiectum considerauit, vnde collegit, sibi etiam eiusmodi adiuncta competere, quæ hominibus communiter attribuantur. Porro qui totum integrũ & membra distinxerũt, an tu non existimes eos, membra ex materia facta formæ vi constituere id quod sic constitutum apelletur Totum, spectasse? & quoniã res plures occurrunt, in quibus pariter illa membrorum materiatorũ formata essentia inest, vt in homine & bestia, essentia corporea animata sentiens: ex illa participatione & cõmunionem Genera, hoc est, tota vniuersalia exstructa & facta sunt, quæ illam cõmunem essentiã symbolicè significarent, quæ pariter & cõmuniter plura tota integra participant, quæ ideo species appellantur, quod sint quasi expressæ ideæ, formæ, & exemplaria, in quibus pariter communis quædam essentia inest: quæ superiore quadam & altiore communionis voce exprimat. Itemq; qui distribuerunt, & definiuerunt, eosne tu putes quid distribuerent aut definirent, non considerasse? Rursum cum nos eiusmodi argumentis vtimur, an quasi in ignota regione versantes non intelligemus quam illa vim & affectionem habeant? Certè Symbolorum istorum ad sua prima reductio & analysis omninò tum ad rerum naturam, vtrumq; significationẽ, tũ ad verũ vsum rectè suscipiendũ necessaria est. Auctoritate deinde aliorũ distinctio quidem illa argumentorum Artificialium in prima & orta, sed non distinctiones illius occasio seu res ipsa caret. Distinctionem enim illam vt vsus, ita Dialectici etiam ostenderunt. Aristoteles Coniugata vel *πρὸς ἄλλῃ*, *Casus*, vel *ἁπλοῦς*, *cognata* & *coniugata* nominauit, Cicero verò in Topicis *συζυγὰς*, *συζυγίας* Coniugata & Coniugationem reddidit: quæ certè nomina significant talem affectionem, qua aliud ex alio prima quadam vi oritur. Et addunt quidam è nostris logicis Coniugata esse caussarum loco affinia, vt illam, ortam rationem ostendant. Porro Cratylus Platonis docet, Nomina esse instrumenta rerum: & Aristoteles hoc argumentum vocat nominalem rationem, & definitionem nominis, dicitq; nomina esse

Integrũ
Memb.

Genus.
Species.

Distri.
Defin.

1. Auctoritas.

*Distrib.**Definit.**Origo,**Compl.**Prop.**Relata.**Oppug.**Coniuga. &**Notat.**Compl.**Assumpt.**Propo.**Relata.**Propug.**Assumpt.*

notationes rerum: unde intelligimus, ut nomina sint rebus ex ipsarum prima affectione imposita, ita eorundem inde notationem sumendam esse. Ramus igitur quæ alij obscurius ostenderant, ea apertius enucleata ad suos fontes accomodauit. Distributionis & Definitionis origo apertius etiam ab omnibus ostenditur: quia utranque ex alijs argumentis confici docetur. Hinc Diuisio generis in species, totius in partes essentielles, subiecti in accidentia: &c; itemq; Definitio ex Genere & specie essentialis, ex causis causalis, & collecta tum ex partibus, tum ex accidentibus traditur, & quidem, quod mirum est, post prædicamenta statim, antequam causæ, effecta & reliqua argumenta sint explicata. Ergo ne laudabilis est imo longe præstantissima ortorum argumentorum distinctio: quæ ab alijs obscurius in argumentis variè dispersa adumbrata, à P. Ramo viuis coloribus vsui convenientissimè expressa est? Quare cum & vsum auctorem habeat, & præstantium logicorum auctoritate introducta sit: maximas de tam perspicua rationis luce nobis in densissimis tenebris oblata Deo auctori gratias agamus.

PAED. Sed CONIUGATIO & NOTATIO dicuntur argumenta nominalia: ideoque sunt nominum seu vocum. Vocum autem doctrinæ & ratio Grammaticæ propria est: quia ad sermonem, non ad rationem pertinet. Et certè Grammatici docent à iustitia diuisari adiectiuum iustus, & ab hoc aduerbium iuste. Itemque Grammatici etymologici vocum etymologias inquirunt & deducunt in externis nominibus, monentque etiam per contraria nomina contrario sensu deducta esse. Quæ cum ita sint: Coniugatio & Notatio ad Grammaticam, non ad Dialecticam pertinent. Sed argumenta, quæ ijs significantur, sunt eorum locorum propria, unde hæc nominalia orta dicuntur.

DISC. Nominum doctrinam & exteriorem illam in syllabarum deductione & coagmentatione formatione Grammaticæ propriam esse omnino asserimus. Sed nomina illa tum in origine prima, tum ordine deducta aliquid significant necesse est: res autem ipsæ sunt seu actiones, quæ significantur. Itaque quæ affectio est & in

sub.

subiectarum seu significatarum rerum, eadem est etiam significantium vocum: nec enim vis significans est ipsa res significata. Et hæc vocum vis significans est rationis non sermonis: vnde etiam efficitur vocum hanc coniugationem & notationem logicam esse non grammaticam. Quemadmodum autem à rebus significatis ad significantia nomina, ita vicissim à nominibus ad res inquirendas deducimur: spectamusq; in externa vocum deductione, quod sic est in natura rerum.

P A E D. De Notatione verò Ramus aliter præcipit, quàm alij de Nomine rei, & de Etymologia. Notationem enim ille ex aliquo argumento primo ad nomen interpretandum exquirat: sed alij hinc duas tradunt regulas de nominum significatione & sermonis ratione, sic:

1. *Argumenta principalia à propriè dictis sumenda sunt,* vt, Ioannes vocat Christum filium Dei, per quem omnia condita sunt. Ergo Ioannes affirmat filium verè Deum esse omnipotentem, & conditorem cum patre.

2. *Quando verba gignunt absurditatem intellecta sine figura, decurrendum est ad figuras, & querenda concinna interpretatio:* vt, Tyrannus est lupus, id est, similis lupo.

D I S C. Ramus rectè de logica notatione præcipit, cum docet eam esse Nominis interpretationem, quando videlicet nominis ex aliquo argumēto primo ratio reddi potest: vnde intelligimus ipsum nomen illà ratione ad rem significatam affectum esse, quā eius origo exponitur. Hæc propriè igitur est Nominis & Notationis illius affectio: sed eiusmodi notationes in plurimis sunt vel incertæ aut nullæ, vel incognitæ. Notatio autē non prorsus est significatio, vt hominē ab humo dictū esse, nō ostendit plenè quid sit homo, quod definitione explicatur; sed in alijs significationē etiā, vt in cōpositis præsertim, continet, in alijs est adiumentum ad significationem vocis ex natura rei declarandum. Vocum igitur propria significatio definitionib; in suis passim disciplinis, vt Hominis, bestię, terrę, pascis, avis, lapidis, & similitū in physica, virtutis, vitij in ethica, Causæ, effecti, generis, speciei, & ceterorum in logica, & ita deinceps explicatur.

Et

Collas.

Reg.

Rhet. cap.

2. & 14.

Et ita quando artes & res traduntur, simul etiam voces, earumque significationes doceantur. Nunc illæ duæ, quas adducis, regulæ, non notationem logicam tradunt, sed sunt Admonitiones, tum è generali Grammaticæ, Rhetoricæ, & Dialecticæ differentia, tum è Tropi definitione, & illa Rhetorica distinctione [*Vocum alia est propria, alia modificata : & Orationum alia est recta, alia figurata.*] deductæ, quibus iubemur generalium artium artificium ad linguarum phrasas accommodare. Alioquin id generales artes sua sponte efficiunt: Grammaticæ & Rhetoricæ cognitio ad Dialecticam adfertur, aut saltem coniungitur. Itaque Dialecticus, qui idem & Grammaticus & Rhetor è distinctis artibus est, ut rerû, ita & verborum in differendo magnam rationem habet, atque cuiusq; artis artificium ad res sibi propositas adhibet. ut ita & Oratio suis virtutibus communi artificio perficiatur, & vitia declinentur. Ergo si quis ita colligat: Tyrannus est lupus. Ergo est bestia. Logicus negat consequens ob intellectû Propositionem (si est lupus est bestia) falsam: quia lupus per metaphoram, quod similis sit lupo, dicitur.

Oppug.

Solutio

Maxima

Coniuga.

P A E D. Sed ne longiores hîc simus, Coniugatorum & Notationis maximas conferamus.

Coniugata in Scholis concreta & abstracta nominant: de quibus ita præcipiunt.

Cui tribuitur concretum, in eodem rem esse necesse est, quæ effertur voce abstracti. vel sic? Tributo vel remoto coniugatorum uno, tribuitur vel remouetur alterum. Sed argumenta negantia necessaria sunt: Affirmantia ita demum necessaria sunt, si constantia & perpetuitas ostendantur: ut,

Aqua est calida. Ergo in aqua est calor.

Si in ciuitatem adscriptus est, ciuis est.

Si libertas non restat amanti, amator non est liber.

Non facit iuste, nec iustus igitur est.

Cum autem est ambiguitas in coniugatis, non valet consequentia: ut, David rapiens alienam coniugem facit tyrannicè. Ergo David est tyrannus. Negatur consequentia: quia, facere tyrannicè, significat actionem. Tyrannus, significat habitum: vnde est ambiguitas.

Respon.

D I S C. Regulæ illæ sunt Confectaria & admonito-

nes præcipue ex causarum & effectorum definitionibus : sed quia etiam è subiectis & adiunctis sunt Coniugata. Ramus generali regula fontes indicat, vnde horum argumentorum vis pendeat, hoc modo : *In Coniugatis est symbolum consentaneorum argumentorū.* Itaq; si necesse sit, axioma è coniugatis, declaratur eorum primorum præceptis quorum illa sunt symbola; sic.

Si aqua est calida, in ea est calor. Axioma necessarium est, quia ex posteriore coniugato, quod est effecti symbolum colligitur prius, quod est ipsius naturalis causæ symbolum. Effectum definitur, quod existit è causis: hæc igitur fuerint omnino, si hoc sit.

Si incivilitatem adscriptus est, civis est, Axioma contingens est quod ex causâ procreante colligatur effectus, qui aliquo vitio corruptus & sublatus esse possit.

Si libertas non restat amanti, amator non est liber. Axioma necessarium est à sublato priore coniugato, quod causæ vim habet, ad tollenda reliqua, vt effectus, &c.

Si David rapiens alienam coniugem fecit tyrannice; ipse tyrannus est. Axioma verum contingens esset : quia qui bonus fuisset, potuisset deinceps fieri tyrannus : Sed de Davide falsum est: in quo, vt pio rege, fuit gravis lapsus, non profectus è studio perpetuo, sed subito motu. Sic noster logicus simpliciter axiomata ex argumentorum affectione iudicat & declarat, effecta q; è modis efficiendi distinguit.

PAED. De notatione seu Etymologia huiusmodi traditur Maxima: Notat.

Cui tribuitur vel adimitur Etymologia (Notatio) eidem tribuitur vel adimititur nomen rei: item, cui nomen rei tribuitur, vel detrahitur, etiam Etymologia: vt,

Maxima.

Si sapientiæ studiosus est, philosophus est, &c.

Sed eorum quæ non recipiuntur, alia est ratio. Nam in his ab interpretatione (Notatione) ducuntur argumenta negantia: à nomine rei affirmantia: vt, Non fit de meo tuum. Non est igitur mutuum. Mutuum est: igitur de meo tuum.

Disce. Et nominatim Ramus hanc maximam expressit, sed paulò aliter & generalius: Est verò vt Notatio-

ni ad *suum* nomen, sic nomini ad notationem sua affectio. Nam cum hic locus nomen ab altero affecto, videlicet à notatione, sortiatur, & Definitio quidem eius mentionem affecti nominis faciat, sed non ita, vt affectio arguendi aperte significetur; mutua hæc arguendi vis explicanda fuit. Sed notandum quod Ramus generatim affectionē, non speciatim reciprocationem, appeller, vt significet nō esse semper affectionē æqualiter retrō vicissim cōmean-tem, vnde reciproca fiant axiomata, sed talē, quæ suis primis respondendo etiam pariat contingentia. Quare cū alij Notationi idē, quod Definitioni firmamentum tribuunt; ac deinde separatim cautionem de non necessarijs addunt, non satis commodē & catholicē loquuntur.

Conclu.

DE DISTRIBUTIONE.

Oppug.
Assump.

P A R T I S **D** *Distributio & Definitio duplicē vim habet, vnā, cum simpliciter exponunt, alteram cum pro argumentis ad fidem faciendam adhibendam adhibentur. Illa ratione statim Prædicamentis subiiciuntur ad thema simplex methodicē tractandum, hæc etiam in locis collocantur, ad thema coniunctū disputandum. Quod cum ita sit, incommode ab Ramo tantum in Locis collocari videntur, & quidem postremo inter artificialia loco, vt prior ille fructus pereat.*

Propo.

Propug.

Assump.

D I S C. Nego propositionis relationem: nam quia ab alijs tam nobilium argumentorum vsus ita contra legē sapientiæ dissectus & dispersus est; sapienter est à Ramo collectus, & in vnum doctrinæ ordinem redactus. Dici duplicem vtriusq; generis vsum esse: at, inquam, dupliciter omne argumenti genus adhibetur, vel ad aliquid simpliciter declarandum & exponendum, vel ad Questionem syllogismo concludendam. Distinctio autem illa in duplici huc accommodato iudicio apertissima est. Nam cum prima Dialecticæ parte Inuentio Argumentumque sint ita definita, vt intelligamus illam tantum in argumentis inueniendis & considerandis versari, argumenta autem esse singulas rationes, nullā dispositione per se implicatas, quæ ad *aliquid*, hoc est, ad quodvis pro-

positum arguendum adhiberi possint : secunda parte nominatim duplex illa accommodatio ad thema simplex vna, altera ad coniunctum docetur. Nam vt Axiomatis definitione generali cap. 2. & peculiari regula, quod in simplici axiomate sit prima rerum inuentarum dispositio, cap. 4. argumenta axiomata dispositione inter se coniungi, hoc est, ad thema simplex accommodari, ita in Syllogismi definitione cap. 9. argumentum tertium ad Quaestionem, hoc est, ad thema coniunctum concludendum adhiberi, praecipitur. Nec Methodi simplicis gratia ab Inuentione separari, sed potius vna cum alijs argumentis in Inuentione doceri debent : quia nec Methodus simplex distincta est, sed vnica, siue ad rem simplicem propositam, siue ad totam sententiam adhibeatur, nec Definitionibus & Distributionibus haec tantum, sed etiam causis, effectis, alijsque argumentis, quae tamen postea in Inuentione docentur, constat. Quae cum ita se habeant, sapienter Ramus & haec argumenta in generali Inuentione ad vniuersum earum artificium vsumque coniuncte explicandum posuit, & Methodum postremo in logica loco, praemissis omnibus e quibus ea constat, docuit.

PAED. Sed Definitio in omni legitima explicatione primum locum obtinet, Distributio secundum: inde efficitur male & illa in inuentione postremo doceri, & hac illi praeponi.

DISC. Ad hoc argumentum supra respondi. Definitionis enim vsus in omni methodica explicatione primum locum obtinet, vt etiam ipsa se in suo loco primum definit; Distributio sequitur, vt etiam ipsa definitio definita in perfectam & imperfectam diuiditur, & hoc Methodus ita praecipit. Sed Definitionis & Distributionis conformandae inueniendaeque doctrina, vt Inuentionis est, ita in Inuentione recte sic digeritur, vt ea, ex quibus vtraque conficitur, praecedat, haec sequantur. Distributio igitur quia ex alijs primis, non ex Definitione, Definitio autem ex Distributionis etiam argumentis conformatur: Distributionem in Inuentionis doctrina recte sequitur Definitio.

Propo.

Relasa.

Oppug.

Propug.

P A E D. *Distributioni & Definitioni communis proprietatis regula & maxima tribuitur, quasi æqualiter conueniat utrique : sed illa reciprocatio tantum in Definitione perfecta, non in Distributione ac descriptione firma est. Ergo hinc in legem catholicam non parum peccatum est.*

Propug.

D I S C. Præcipitur de communibus utriusque virtutibus & requisitis, ut videlicet ita conformentur, ut affectio reciprocationis sit in Distributione partium omnium cum toto, in Definitione huius cum definito. Notandum igitur quid, & quomodo præcipiatur : omnes partes reciprocationem habent cum toto, non una aliqua, aut quædam. Deinde Definitio cum definito reciprocationem habebit, hoc est, ita erit plena ne quid desit, aut redundet, sed æqualiter tantum sit in Definitione, quantum in natura definiti. Descriptio igitur, nisi ita sit conformata, non meretur nomen definitionis.

Oppug.

P A E D. *Distributio deinde definitur, cum totum in partes distribuitur: itemque, Totum quod continet partes : & partes que continentur a toto. At Genus non est specierum totum, sed communio, nec vel subiectum adiunctorum, vel adiunctum subiectorum totum est, ut nec vicissim illa & hæc partes sunt. Quod autem Ramus Integrum nominat, id rectè Totum dicitur.*

Propug.

D I S C. Rectè ita Totum & partes logicè generalissima videlicet significatione definiuntur, ut illud omne distributum, quod quoquo modo distribuitur, hæc distributionis cuiuscunque membra significant. Totum dicitur quiduis, quod distribui, vel cuius ut unius affectione plura distingui possunt: pars omnis distributionis membrum, siue in totius essetia insit, siue sub eius significatione contineatur, siue uni alicui cum alijs vel subiiciatur, vel adiungatur. Sic Causa totum, quatenus multa eius effecta, & vicissim; subiectum totum est, quatenus multa eius adiuncta, & vicissim distinctè enumerantur. Sed in Distributionis ex primis argumentis modos, incidunt duo Symbolica argumentorum genera, quibus prima non ita simpliciter distribuuntur, sed symbolice etiam comprehenduntur. Eorum alterum vulgò in Scholis Totum &

Partes

Pars, alterum Genus & Species nominatur quam distinctionem nimis angustam tu iam mihi obijcis. Attamen illud ab Aristotele Totum integrum, hoc totum vniuersale, & Species etiam à Cicerone & alijs partes appellatur. Sed vsus differendi in distribuendo communiter Totum & partes, distinctè autem integrum & membra, Genus seu totum vniuersale & species seu formas probat. Causæ quidem & Effecta simpliciter sumpta, itemque subiecta & adiuncta non ita propriè sed tamen in Distributione totum & partes nempe distributionis nominantur, vt in integro membrisque & in Genere ac speciebus magis propriè, in alijs verò imaginaria quadam ratione, distributionis videlicet vi Totum, & partes dicantur.

PAED. *Inductio est species argumentationis.* Ergo male inter argumenta numeratur. *Inductio.*

DISC. Nego antecedens: quia Syllogismus est vnica argumentationis forma: cæteræ nihil propriâ & à Syllogismo distinctâ collocatione efficiunt, vt infra dicetur. *Respon.*

PAED. *Sed Inductio non est ex loco Distributionis:* quia non est cum totum in partes distribuitur. *Oppug.*

DISC. Imo est affectionis partium ad totum. Vt enim totius ad partes, ita vicissim partium ad totum sua affectio est: ideoque illa Distributio, hæc Inductio dicitur. *Propug.*

PAED. Axioma illud de Distributionis origine & ac curatione verum esse non videtur, aut sanè non. *Oppug.*
Nam quomodo inter species eiusdem generis queat esse dissensio, cum generis essentiam æqualiter participant? Deinde nec membra videntur consentanea integro, cum singula eius naturam non habeant.

DISC. Plus est in specie, quam generis essentia: hæc enim communem habent, sed præterea proprijs formis dissentiunt, vt ad finem Consentaneorum itemque Dissentaneorum de vnitæte in communi, & diuersitate in propria essentia, dicitur. Deinde an tibi ideo membra non sint toti essentialia, quod singula ipsius essentiam non participant? hæc participatio specierum est, non membrorum sed hæc aliam & quidem inuersam habent ad suum integrum affectionem. Genus est ficta vox, qua communis specierum essentia significatur, ideoque causarum sym- *Propug.*

bolum Species sunt ideæ & quasi expressa illius essentiae exemplaria; ideoq; Symbola effectorum, quæ singula Generis essentiam integram habent. Membra autem vicissim sunt partes ex essentialibus causis factæ, ideoque causarum symbola, quæ non singula, sed omnia coniuncta sui integri essentiam constituunt, quod sic symbolum effecti, ex illis causis in membris constituti. Genus itaque consentit cum Speciebus, ut causa cum exemplis effectorum: Totum cum partibus, ut effectum cum Causis essentialibus.

DE INTEGRO ET Genere.

Oppug.

P A R D.

Totius integri ac membrorum, itemq; Generis & specierum doctrina non rectè in Distributione collocatur. Nam cum in ijs, & doctrina sit spectanda & usus: primò doctrina nihil cum Distributione commune habet, quia absq; Distributionis ratione, ut alia argumenta doceri possunt: deinde sæpissimè extra perfectam Distributionem usurpantur. Ergo solus perfectæ distributionis usus suo in loco, reliqua doctrina, & usurpatio seorsim, ut Notatio & Cōiugatio traderetur.

Anteced.
Conseq.

Integri &
Generis
vis orta.

D I S C. Si per se prima essent argumenta, concederem seorsim inter prima explicanda esse. Sed etiam orta ac symbolica sunt ipsâ naturâ ac significatione, ut paulò ante declaravi. Integrum est non simpliciter effectum, sed exemplum peculiare ac symbolum effecti, quod videlicet ex causis non simpliciter & immediatè, sed in membra reductis confectum sit. Sic Genus non simpliciter & distinctè est causa, sed peculiare ac symbolicum argumentum essentielles suarum specierum causas sua significatione complexum: nec species simpliciter effecta, sed peculiararia exempla, & expressæ ideæ illius essentiae, quæ genere comprehenditur; ideoque ut genus causarum symbolum est, sic species effectorum symbola sunt. Quapropter cum omnino ortam vim habeant efficitur etiam in ortis collocanda esse: sed quaeritur an se-

seorsim, an verò coniunctim cum Distributionis doctrina? Certè mihi nullam affectionem separatam habere videntur, nec ullam cum alio genere communionem. Integrum ex membris pluribus constat; Genus species sua communionem plures amplectitur. Ergo etiam extra perfectæ distributionis usum tota eorum vis & affectio est distributionis, nempe respectus totius ad partes. Distributio sibi totum & partes propriè proposita habet: At integrum est totum, cuius essentia constat è suis partibus coniunctis: Genus est totum cuius essentia tota est in pluribus partibus, imò in vnaquaq; parte. Et cum maximè vnam partem cum toto usurpas; tamen ea distributionis, nempe totius ad partem affectio est: quæ si necesse sit, reliquarum partium inductione completur. Vnde efficitur, hæc argumenta symbolica, nisi *Compl.* fœda tautologia distrahi debeant, in Distributionis doctrina omnino collocanda fuisse.

PAE D. Sed definitiones illæ nimis concisæ sunt, **Oppug.** & partium præsertim etiam imperfectæ: *Integrum est totum, cui partes sunt essentielles. Membri est pars integri. Genus est totum partibus essentiali. Species est pars generis.* In toto *Definiente gri, &c. Collatio infra.* utroq; pars nominatur, & Speciei eadem, quæ membro est attributa definitio.

DISC. Quod breue & perspicuum est, id in præceptis laudari solet. Tales autem sunt illæ definitiones, non concisæ nimis. Ergo vehementer laudandæ. Constant suis generibus & formis perspicua relatione valdè concinne expressis. Integrum dicitur Totum, & Genus dicitur Totum: quia utrunq; continet partes, ad easq; affectu est, ut hæc vicissim ad illud. Idem igitur genus rectè utriq; tribuitur: sed integri partes membra, Generis species distinctè nominantur. Porro generi in definitionibus adduntur formæ contrariæ: quia integrum dicitur, cui suæ partes sunt essentielles, Genus quod ipsum suis partibus est essentiali. Quid apertius dici queat? An quis ignorat quid sit *essentiale esse* id significat, essentia, continere, constituere, significare, tribuere: Integro toti suæ essentia membra constituunt: Genus verò significat cōmunē essentia, quā singulis speciebus tribuit & cōmunicat; imò ipsum est

est communis specierum essentia. Sed partium definitiones imperfectæ videntur. Quid, an non genere, & forma relatione expressa constant? Membrum definitur pars, & Species similiter: quia genere conueniunt, quod contineantur ab aliquo toto. Sed membrum dicitur integri pars: vnde ex integri definitione statim intelligitur talis pars, quæ cum alijs sit integro essentialis Species verò definitur, pars generis: vnde statim è definitione Generis intelligitur, talis pars. cui genus, vt & alijs sub eodem compræhensis, sit pariter essentialis. Ergo definitiones illæ accuratæ & concinnæ sunt.

Membrum.

Specie.

*Oppug.
Integri.*

Propug.

Essentia.

PAED. Alij apertius videntur definire integrum nempe totum quod ex partibus cõstat: & partes, quæ sint totius membra.

DISC. Supra dixi totum ab alijs speciatim sumi, pro eo, quod Ramus distinctè integrum nominat. Definitiones autem ferè eodem redeunt: sed Ramus tamen accuratiùs essentiam definiendo constituit: cuius hîc, cum ex pluribus constet, propriè mentio fit. Neque enim in distinctis argumentis primis, sed in coniunctis essentia est: Itaque hac definitione & veræ essentialisq; partes intelligi, & alienæ seu partium particulæ distingui possunt, Non igitur illa contemnenda accuratio mihi videtur.

*Oppug.
à diuis.
Totius.*

PAED. Totum illud integrum vel est, substantiale, quod ex substantialibus partibus constat, vel *integrale*, quod ex partibus cohærentibus, & numero distinctis. Et sic partes aliæ substantiales, seu essentielles, aliæ *integrales*. *Substantiales* seu essentielles sunt primariæ, quæ totum proximè componunt, vt sunt Materia & forma. Sic Corpus & anima sunt essentielles partes hominis. *Integrales* sunt secundariæ, sic dictæ quod collectæ rem integram perficiant, & totius magnitudinem reddant, vt caput, venter, pectus: manus. & reliquæ partes corpus absoluunt. Sic molè & numeros partimur in partes dissectas, & distinctas. Rursus pars integralis duplex est, Similis vel Similaris, & Dissimilis vel dissimularis. Similares sunt eiusdem rationis, & vndiq; in similes diuiduntur, vt caro, ossa, nerui, cutis, ex quibus animalium corpora componuntur.

ponuntur. Sic partes aquæ, ignis, auri, ligni, &c. quibus argumen-
torum singulatim tribui potest: vt pars carnis caro, pars
aquæ aqua, pars lapidis lapis est. *Diffimilares*, quæ sunt di-
uerſi generis, vt partes arboris, domus, nauis, corporis, de
quibus ſingulis totum dici non poteſt. *Diffimilarium* aliæ
ſunt præcipuæ, quæ ſine rei pernicio abeſſe non poſſunt,
quales ſunt Vitalia corporis membra, caput, venter, cor,
&c. Aliæ non præcipuæ, ſine quibus totum conſta-
re poteſt, vt manus & pedes, &c. Eiufmodi Integri totius
diuiſiones Ramus nullas habet.

Disce. Rectè quidem non habet: quia nec Catho- Propug.
licæ ſunt, nec *genera prætoris* ſunt. Non ſunt Catholicæ, quia
& idem dicunt quod dictum eſt, & toti tribuunt, quod
eſt partium ſemel definitum eſt, Integrum id dici, cui
partes ſint eſſentiales: quod ſic in omni re commodè in-
telligitur. Et illud integrum iolet partitione in ſua mē-
bra diſtingui, vt Homo in animam & Corpus. Nunc
quatenus Corpus viciffim ſuis conſtat partibus, ruriſum
Integrum dicitur ſuorum membrorum, eadēq; Inte-
gri definitione intelligitur. Itaque corporis membra,
non propriè hominis membra dicuntur: ſed progreſſio
hic vt in Generibus per ſubalterna ita etiam in membris
eſt, vt alia aliorum ſint membra. Quamquam nec hinc
talis Integro & membris, vt Generi & ſpeciei diuiſio
conuenit quia membrum non habet integram naturam
Integri ſui: & quando Integrum aliquod ſic diuiditur in
alia integra, tum generis affectione in ſpecies diuiditur.
Integrales igitur partes diſtorta affectione ſecūdo gradu
ſuperiori toti tribuuntur, vt manus homini, cū ſint pro-
ximorum membrorum. Imo omnia vera membra rectè
eſſentialia ſubſtantialia & integralia ſui integri ratione
nominantur. Præterea nec illa diſtinctio, nec ruſus in-
tegralium partium in ſimilares & diſimilares *genera prætoris*
eſt: quod non ſit omnis entis & non entis. Et poſterior
præterea eſt impropria atque alius affectionis. Neque
enim gutta aquæ ideo aqua dicitur, quod ſit idem quod
totum illud integrum cuius gutta eſt; ſed affectione ma-
teriæ & generis, quod ſit eiufdem materiæ generisq;.
Alioquin integri affectione dicitur membrum illius a-
quæ,

quæ, & pars carnis, membrum totius carnis. Sed si ita es-
sideres, Hæc caro, est caro humana; est generis & speciei
affectio: sin ita, hæc caro est membrum tuæ carnis, est
membrum & integri affectio. Quæ cum ita sint, illas To-
tius integri & membrorum diuisiones non satis logicas
esse puto.

Conclu.

Oppug.

1. *Maxima*

à Toto.

Collas.

P A E D. Nunc igitur argumentandi modos & maxi-
mas comparemus: quæ à toto Integro sunt eiusmodi:

1. *Positio toto necesse est poni omnes principales partes. ut,*
Si Dialecticus est, non ignorabit inueniendi & indican-
di rationem,

D I S C. Est axioma affirmatum necessarium: quia
necessariam connexionem habet, nempe ex toto integro
& eius essentialibus partibus, cum quibus illud recipro-
catur, ut est in communi distributionis & definitionis.
Maxima, imo eadem est reciprocatio ex Integri & Mem-
brorum definitione intelligitur, quod hæc sunt illi simul
essentialia.

2. *Maxim.*

P A E D. 2. *Ex toto ad partem unicam præcipuam aien-*
ducitur argumentum: ut, si arbor est, etiam radix est.

Collas,

D I S C. Simile iudicium: quia ubi integrum totum
est, ibi omnes non modo una pars est.

3. *Maxim.*

P A E D. 3. *Negato totos, non statim pars negatur: ut, Si*
domus non est, nec paries.

Collas.

D I S C. Axioma contingens est, quod vel partes nul-
læ sint, ubi non est totius essentia, vel aliquæ præparen-
tur, aut præparatæ sunt. Intelligitur ex eadem defini-
tione.

1. *Maxim.*

P A E D. *Positis omnibus partibus ponitur totum: ut, si*
inventionem & iudicium tenet, Dialecticam tenet.

A partib.

D I S C. Axioma necessarium est: quia necessariam
habet connexionem ex essentialibus partibus omnibus
ad suum integrum, quod cum illis reciprocatur.

1. *Maxim.*

P A E D. 2. *Sublati partibus primariis totum tollitur:*
ut, Si nec Etymologiam nec syntaxin tenet, non est
grammaticus.

Propug.

D I S C. Axioma necessariæ connexionis est, et
negatis membris essentialibus ad negandum totam es-
sentiam.

P A E D.

PAED. 3. *Destructa una principali parte totum destrui-*

Argumen.

ut: vt, Si huic ædificio deest tectum, non est domus.

3. *Maxi.*

DISC. Simile iudicium est: quia Integri definitio docet partes simul omnes esse integro essentielles. Definitiones enim sunt generales: quod de rebus enunciant, id simul de omnibus intelligendum est, vt hic cui partes sunt essentielles, nempe simul omnes, quod etiam nominatim communi reciprocationis lege cauetur. Vides igitur Ramezas maximas sufficere, reliquas superuacaneas esse.

Collatio.

24. *ca.*

PAED. De Generis & Speciei definitione supra respondisti: sed Collatio hic etiam necessaria est. Alij ita definiunt: *Genus est nomen commune multis speciebus, & predicatur de iis in questione, Quid sit: vt quid est homo? Animal. Species est nomen commune proximum individuis, de quibus predicatur in questione, Quid sit? Quid est Plato? Est homo. Alij verò aliter, vt sic: Genus est notio, quæ sui similes communiione quadam, specie autem differentes, duas aut plures amplectitur partes. Vel: Genus est, quod de pluribus specie differentiibus, in questione, quid sint, dicitur. Species est notio angustior, quæ cum altera pluribusque alijs generis eiusdem communiione continetur.*

De Genere & Specie nominatim.

DISC. Solemus quidem plures definiti ones huc etiam in disputationibus nostris comparare, sed nullam ego hæcenus Ramezà commodiorem deprehendi. Genus enim & Speciem non alienis quibusdam vel aduentitijs rebus, sed omnino propria affectionis vi ac forma ita definit, vt vtriusque natura & significatio inde apertissime intelligatur. In aliorum definitionibus mihi quædam aliena aut cum alijs communia, quædam etiam non affectionis propria, sed extrinsecus accidentia comprehendi videntur. Si nomen commune non est idem, quod argumentum alienum hic genus est: si idem est, remorum, commune, & improprium est, generisque propriam affectionem nihil definit. Scio equidem Prædicabilia communia nomina & voces appellari: sed vt illa omnia leui quadam è suis in Inuentione sedibus communiione detorta sunt, ita etiam alieno, vel improprio genere, hoc est, quod propriam & distinctam affectionem minimè cõplectatur, definiuntur. Propriū igitur & verum hic genus est Totū, quod

Propug.

Generis genus.

symboli-

Prædicatio. 2

cap. 4. & 5.

Assump.

Quid est?

symbolicam eius & coniunctam vim, qua partes continentur, significat. Porro specierum quidem seu partium relatio in definitione requiritur, sed ita expressa ut illud his essentiale esse intelligatur. Prædicationis modus est Iudicij, ubi consentanea affirmatè enuncianda esse præcipitur: sed eius fundamentum est in definitione generis: quod cum partibus sit essentiale, de his essentialiter enunciari illud cognoscitur. Postremò quod prædicatio ad quæstionem, quid est? accommodatur: id primum Generis proprium & verum non esse, deinde si maxime verum sit, tamen extrinsecus accedere generi Ramus contendit. Etenim Definitio propriè & verè respōdetur ad quæstionem, quid est, ut Aristoteles in Posterioribus testatur: quia hæc omnino explicat quid res sit, cum genus tantum communionem specierum significet. Attamen Definitio ex ea quæstione & respōsione nequaquam definitur: quia accidens etiam Definitionis est, quod ad quæstionem, Quid est adhibeatur: natura definitionis & essentia non est? Definitio quidem definitur, cum explicatur quid res sit, id est, cum essentia & natura rei definiendo aperitur: sed non ita, quæ respondeatur ad quæstionem Quid sit? Sæpissimè enim adhibetur cum non quæritur & respondetur: Quæstio quidem etiam sæpè adhibetur, sed illa ad Definitionis, ut etiam ad aliorum præceptorum ratione extrinsecus accommodatur. De partibus etiam, Quot, Quotuplex, aut similiter, itemque de alijs argumentis aliter quæritur: sed nec Totum aut partes, nec alia argumenta ex illis quæstionibus & respōsionibus definiuntur. Natura & essentia rei propriè causis essentialibus, aut impropriè etiā alijs argumentis definienda est. Quæstiones autè seu interrogationes ad cuiusq; præcepti vim accommodatæ finguntur & applicantur. Ita etiam si maxime Genus ad quæstionem, Quid est, respondeatur, tamen id accidens eius est; naturale penitus & insitum, id est essentiale non est. Nec enim sic Generis essentia communiter in speciebus esse dicitur: nec Genera speciesque per illam quæstionem semper usurpantur, sed genera rerum omnium cogitari & esse possunt, etiam si nil interrogetur. Imò cum rei genus quæritur, non quæritur propriè,

quid est, sed, cuius generis, vel, è quo genere, ut in-
dectio, observatio, & experientia, indubitata Aristotelis
principia ostendunt. Quare si & impropria falsaque est il-
la de Genere Quæstio, & per accidens adhibetur: ex ea
genus minimè definiri debuit.

Prop.

PAED. Sed Categorematicus sermo tales definitio-
nes requirit: quia Categoremata seu Prædicabilia sunt
cognatæ voces, quibus ea, quæ in rebus cognata, con-
sentanea & essentialia sunt, explicantur; ideoq; ad Quæ-
stiones, Quid est, & Quale est eorum doctrina accom-
modata est.

Oppug.

DISC. Quasi verò Categorematum doctrina sit le-
gitima, ut inde petatur defensio. Male illa ab Inventionem
separata, & totam doctrinam affectionibus contortis cō-
turbatam esse, supra pag. 338. & sequentibus disputatum
est. Usus igitur non scholasticus tantum, sed vniuersalis
omnino, & omnium benè differētium communis adhi-
bendus: Commēta verò Porphyrij aut aliorum ad suum
placitum aliquid, quod à populari usu alienum sit, exco-
gitantium à legitima doctrina procul arcenda sunt.

Propug.

PAED. Sed differentia specierum in Ramea defini-
tione non attingitur.

Oppug.

DISC. Nec attingi debuit: quia supra de Distribu-
tionis accuratone præceptum est, *Partes toti esse consenta-
neas, inter se autem dissentaneas*. Attamen nec dissensio seu
differentia specierum quicquā ad Generis naturā, specie-
rumque ad illud affectionem attinet; sed ad eam affecti-
onem, quæ est specierum inter ipsas. Genus & species sunt
consentaneorum argumentorum symbola: itaq; eorum
affectio est in consensione, quæ nihil cum dissensione
commune habet, nec alterius in alterius doctrina fit men-
tio. Cum autem differentia quæritur, ad aliam, nempe
Dissentaneorum doctrinam transitur. Cum igitur Ge-
neris ac speciei affectio consentanea, sit specierum inter
ipsas dissentaneæ affectioni contraria: hæc contra legem
ad aut in illius definitionem perperam attrahitur. Spe-
cierum natura ex genere, earumq; propria forma, sed ea-
rundem differentia oppositorum legibus iudicatur.

Propug.

Prop. rel.

Assump.
iterata.

PAED. Porro Ramus etiam contra omnium con-
sensum

*De specialiff.
specie.*

sensum speciem specialissimam facit rem singularem, & indiuiduam, cui tribuitur nomen Proprium. Aristoteles verò, & reliqui logici omnes eam faciunt specialissimam speciem, quæ rebus singularibus ac proprijs sit proxima, rem verò singularem Indiuiduum nominant, de quo videlicet Specialissima species prædicetur. Hanc autem distinctionem ita confirmant :

Prop.

Species inter se specie, seu proprijs formis differunt : ideoque Genus definitur, quod prædicetur de pluribus specie differentibus.

Assum.

At Indiuidua specie seu proprijs formis non differunt, sed tantum numero & accidentibus Homo à bestia communi omnium hominum forma, nempe anima rationali differt : sed Petrus, Paulus, Ioannes, hoc est, singuli homines communiter illam animam habentes, & illà à bestijs differentes, nullas essentielles præterea proprietates habent, quibus inter se essentiali affectione discrepent, sed tantum numero & accidentib. differunt, hoc est, quod plura capita, personæque sint, vnius tamen essentialis formæ quæ effectis adiunctisq. imparibus ac dissimilibus distinguantur. Ergo Indiuidua non sunt species.

Compl.

Propug.

D I S C. De communi consensu respondeo, Aristotelē duas opiniones diuersas superiorum Philosophorum de Generis definitione collegisse : vnā, qua genus definitur totum partibus essentialibus alteram, qua genus definitur quod de multis & specie differentibus in quaestione, quid affirmatur. Illam videtur Aristoteles & Cicero magis probasse : quam & Ramus sequutus est, quod propriam generis ad species affectionem exprimat : Hanc Porphyrius in suis Prædicabilib. amplexatus est, vnde postea in Scholas manauit. Atque inde etiam illa numeri & speciei differentia conficta est, quæ ad priorem illam & legitimam definitionem in speciebus agnoscendis non erat necessaria, nec locum habebat. Nam sic species intelligitur cui totum sit essentialē, hoc est, in qua tota generis natura insit, nec attenditur hac consideratione, quomodo à alia specie differat. Nunc ab Ramo duo ad illam numeri differentiam respondentur. Primum, quod iam dixi, Generis ac speciei affectionem absque villa specierum diff-

1. Resp.

etia esse & considerari, ex priore videlicet illa verè Aristotelica & Ciceroniana definitione: qua species quæcunq; generis essentiam cōmunē habent rectè appellātur, quocunque etiam modo inter se differant. Itaque ita colligo:

Genus est totum partibus essentiale. Species est pars generis, hoc est, quicquid generis essentiam pariter communem habet, id species rectè dicitur. *Prop.*

At homo est totum Petro & Paulo essentiale: & hi essentiam hominis pariter communem habent. Quod sic de omnibus individuis & proximis speciebus adsumo. *Assump.*

Ergo homo est genus Petri & Pauli, & hi illius species, sed infimæ & individuae: quod similiter de alijs etiam exemplis concludo. Et sic Aristoteles lib. 3. metaph. cap. 4. inquit, ἡ οὐρά γιν' ὅτι τὸ ἐκ τῶν μερῶν, ὡς οὐκ ἐστὶν οὐρανός: id est, Extrema, seu vltima genera supra individua sunt, vt homo. *Compl.*

Secundum est ex secunda & Porphyriana definitione, quod sic colligo: Si genus est quod de multis & specie differentibus in quæstione, quid est, affirmatur, certè & homo est genus Petri & Pauli. *2. Respon. Prop.*

At primum. Ergo & postremum.

Propositionis consecutio sic demonstratur;

Si Specie differre est formā differre; certè etiam individua specie differunt. Nam oppositis formis dissident. *Assump.*

Nunc autem specie differre, esse formā essentiali differre. Aristoteles lib. 10. Philo. cap. 8. & 2 cap. 1. phys. ostendit: vide Ramum lib. 3. Scho. Dialect. cap. 6. *Assump.*

Vnde efficitur etiam individua specie differre. At non formis, sed accidentibus ideo individua differre putantur, quòd formæ eorum aliter quam accidentibus explicari non possint. Sed omniū rerum formæ difficiles, obscuræ & pœnè incognita sunt, & vix per alia argumenta pleræq; multis verbis describi possunt: an verò ideo non differunt? Omnes philosophi vix ac ne vix quidem vnā hominis formam norunt: attamen generali formæ definitione norunt omnium rerum aliquam esse essentialem formam, qua res sint id quod sunt, quamvis specialiter quid vnaquæque sit forma, nesciant. Itaque ita etiam colligo: Omnis res per formam est id quod est, formæque est præcipua *Compl.*

Concl.

præcipua rerum essentia. At indiuidua sola in rerum natura sunt & essentij suis existunt. Ergo indiuidua sola formas proprias habent: genera deinceps sunt ex his collectæ communiones. Quapropter indiuidua etiam rectè hac ratione species nominantur: vtque illud supra de differentia numeri, ita hoc etiam de indiuiduorum à speciebus distinctione commentum scholasticum ab usu populari & naturali longissimè remotum est.

*A Genere.**1. Max.*

PAED. Vt igitur breuiores hîc simus, nûc Maximæ generis & speciei comparemus. Ex genere species affirmatè & negatè dicuntur concludi.

I *A superiore cum signo vniuersali semper vales consequentia ad inferius affirmatiuè & negatiuè: vt,*

Omne animal est. Ergo & piscis.

Nulla dona dei sunt vituperanda.

Ergo nec bonæ artes.

Collatio.

DISC. Consequentia rectè sequitur, non vi maximæ sed quia bonus Syllogismus est. Sed iudicium perfectum & distinctum non est, nisi primum cum secundo coniunctum consideretur, ne consequentia syllogismi legibus alioquin bona, aliquo primi in Propositione & assumptione iudicij vitio impediatur. Si quis igitur neget illa consequi, perficio syllogismum, & sic & primum iudicium in partibus necessarium, & consequentiam firmam esse dico. Si id in partibus non intelligatur, eas vel elogica, vel ex rerum disciplina; sin consequentiæ non credatur hanc Syllogismi legibus demonstro. Sic, Si omne animal est, & piscis est. At omne animal est. Ergo & piscis est. Propositio est necessaria, quia ex genere generaliter enunciato ad speciem necessariam connexionem habet. Est autem hoc axiomatice iudicij, quod genus vel generaliter, vel specialiter sumitur, vt & cætera argumenta. Si, Est, in Assumptione prouit vel existit, sumatur dico & illam partem ex formato & forma necessariam esse. Consequentiam primo modo connexo legitimam esse confirmo. Sin ita concludas: Omne animal est. At piscis est animal. Ergo piscis est: Propositionem vt ante Assumptionem è physica & logica iudico: Assumptionem è specie & genere necessariam facio: Consequentiam

Simplex.

tiam explicati in secunda specie (alijs in prima figura) syllogismi legibus declaro. Item: Si nulla dona Dei sunt vituperanda, nec bonæ artes. At primum. Ergo & postremum. Propositio necessaria est, ex genere generaliter (quod axiomatice iudicij est) negato ad speciem. Assumptio est theologia verissima est: consequentia connexo primo legitima. Sic autem. Nulla dona Dei sunt vituperanda. Bonæ artes sunt dona Dei. Ergo non sunt vituperandæ. Propositio est subiecto & adiuncto, ut antea Assumpt. veram, & hanc Assumptionem ex efficiente & effecto, vel ex remotiore aliquo genere & specie, similiter veram iudico: unde complexio syllogismi in secunda specie explicati efficacia efficitur. Quod igitur de vniuersali signo præcipitur, id non Inventionis, sed Axiomatici iudicij est. Genera & species subalternæ sua affectione simpliciter generalem significationem habent, indiuidua propriam: ut, Homo est animal: Generale Axioma est: Petrus est homo, proprium. Sed in attributione aliorum vel generatim vel speciatim enunciari possunt. Sic enim alius argumenti incidit affectio; ut, Si omnes artes sunt coniunctæ, etiâ poetica & eloquentia. Necessaria est connexio, ex generali generis attributo ad species: quod iudicij est. Si arborem habet, etiam pyrum habet. Continens est, quia attributio speciatim ideoque de alia etiam specie potest intelligi Et hinc in axioma catholico, non docetur genus cum specie reciprocari.

PAED. 2. *A genere sine signo vniuersali ad speciem tantum negativè ducuntur argumenta. Nam cui adimitur genus, eidem adimitur & species: ut, Lapis non est animal. Ergo lapis non est homo. Bona est consequentia ex illa maxima.*

2. *Maxima.*

DISC. Imo bona est syllogismi boni legibus, maxima ad primum tantum iudicium potest accommodari, sic: Si lapis non est animal, nec est homo. Nam cui adimitur genus, &c. ait alius. Ego verò: Est axioma connexum necessarium, è negato genere ad negandam speciem, idque definitione generis demonstro, quia genus est singulis speciebus essentialē, quare sublata & negata comuni essentia, etiam species, quæ illâ cōstarent, negantur.

Collatio

Propug.

PAED. 3. *A genere sine signo vniuersali affirmatiue species non sequitur* : vt, Arborem habet. Ergo platanum.

DISC. Imo Syllogismi legibus sequitur : sed Propositio (Qui, vel, Si arborem habet, etiam platanum) est contingens : vnde talis etiam iudicatur complexio. Demonstro contingentem esse e definitione: Genus est partibus essentialia, species pars generis : vnde contingens est, vt vel hæc species sit, vel alia : quia vnaquæque habet essentialiam & nomen generis.

*A Specie.
I. Maxi.*

PAED. 1. *A specie ad genus tantum affirmatiue ducuntur argumenta* : vt, Homo est, Igitur animal. Valet consequentia : *Posita enim specie, necesse est poni genus.*

Collas.

DISC. Compleo syllogismum sic : Si homo est, animal est. At homo est. Ergo animal. Propositio connexa est necessaria : quia necessariam connexionem habet, ex specie affirmata ad genus. Est enim genus cuiusque speciei essentia communis.

Oppug.

PAED. Ex illa maxima hæc intelligitur : *Negata specie aliqua non est necesse genus negari* : vt, Dialecticam non tenet. Ergo nec artem. Consequentia non valet.

Respon.

DISC. Consequentia ex Syllogismo valet : sed quia primum propositionis iudicium contingens est, etiam illa vt contingens admittitur vel negatur. Qui Dialecticam non tenet, is nec artem tenet. Est, inquam, Axioma contingens : quod genus sit singulis speciebus essentialia : ideoque qui non habet in vna specie generis essentialiam, hanc in alia habere vel etiam non habere possit.

*A spec. ad
spec.*

PAED. Sed est & argumentatio a specie ad speciem ex tali maxima : *De quo species affirmatur, de eo negatur species diuersa* : vt, Socrates est homo. Ergo non est equus, &c.

Respon.

DISC. Miror te ex Generis & specierum affectione in Opposita recidere. Quomodo species inter se affectæ sint, id ad earum cum Genere affectione nihil attinet : sed est respectus oppositionis, vbi illa maxima etiam ab Ramo posita est. Haftenus de Genere & Specie.

Lib. I. cap. 12.

*Diuisio Acci-
dentis per ac-
cid.*

PAED. Præter eos Diuisionis modos, quos Ramus tradit, etiam alij Diuisionem Accidentis per accidentia dōcenti & Rodolphus Agricola Diuisionem per omnes locos

locos Dialecticos traduci posse censet.

DISC. Illi subiectum angustius, quam par erat, sumunt: sed logicè etiam adiunctum huius sit illius subiectum. Attamen qui illam accidentis per accidentia diuisionem tradiderunt, iidem etiam monuerunt eam per omnia genera Categoriarum, excepta Substantia, diffundi. Itaque in hoc modo reliquos ferè repetunt & confundunt, nec vlla exempla tradunt, quæ non commodissime & apertissime in nostræ distributionis genera cadunt: quod similiter de Rodolphi admonitione iudicandū est.

P A R D. Postremò Diuisio nominis multa significatibus præterita est; quæ tamen magnum vsum habet.

DISC. Ea ad distributionem è subiectis referenda esse videatur: quod voces rebus significantis adiunctæ & impositæ sunt. Attamen eiusmodi diuisio etiam in nulla legitima & methodica explicatione, sed tantum in Lexico & Commentario locum habet: vbi illa potius qualificūq; & vndecūq; collecta enumeratio, quam accurata diuisio fuerit. In omni legitima & methodica explicatione vocis significatio simul cū re ipsa definitione aperitur; & ad significationes intelligendas subsidio est illa Rhetoricæ distinctio, quod *voces aliæ sint propriæ, aliæ modificate.*

P A R D. Porro leges diuidendi præteritæ sunt. Prima, vt omnis diuisio duabus differentiis, è diuerso positis fiat. Secunda, vt per eas differentias, quæ repugnent, hoc est, nequaquam in idem conuenire possint, fiat. Tertia ne quid in diuidendo aut prætermittatur, quod necessarium sit, aut addatur, quod natura rei non admittat.

DISC. Ne putes ab Ramo ita temerè quicquam esse præteritum. Duæ illæ primæ leges vnâ comprehendi poterant, quod sint de oppositis partibus. Ramus itaque duas primas accuratissime hoc lib. 1. cap. 24. axiomate complexus est; *Distributio sumitur ex argumentis toti quidem consentaneis, inter se autem dissensaneis. Itaque tanto accuratior erit, quanto partium & cum toto consensio, & inter se dissensio maior fuerit.* Vnde intelligimus Totius in duas partes contrarias (contrariorum enim maxima est dissensio) Dichotomia omnium accuratissima esse: vbi si maxime voces contrariarum cōmunionum desiderentur

Respon.

Gorscius lib.

4. & c.

Diuisio nomi-
nis.

Respon.

Leges diuide-
di.

Respon.

solent binis speciebus tamen dichotomiz perfici. Sin vero nec id fieri possit, intelligimus quoquo modo in disparata diuidendum esse. Deinde ne quid desit, aut reddet, etiam in Definitione requiritur: quare accuratè etià communi vtriùsq; lege Ramus & de diuisionis cum partibus omnibus, & de Definitionis cum definito reciprocatione præcepit.

Lib. I. cap. 24.

DE DEFINITIONE.

Oppug.

P A E D. Quia Definitio alia est Nominis, alia Rei: hæc distinctio ante explicanda fuisset, quàm alterutra vel vtrâque definienda.

Respon.

D I S C. Consequens concederem, si antecedens verum esset. At non est alia quædam nominis, alia rei, sed vna est generalis definitio & ad rem & ad nomen, & ad vtrûnque definiendum accommodata. Itaque etiam rectè illa vna generali definitione exponitur, nempe, *cùm explicatur quid res sit.* Quæ verò alijs Definitio nominis appellatur: ea vel notatio est, vel interpretatio sermonis, figurarum & phrascos, vt inquit Philip lib. I. Notatio non est definitio, sed peculiare argumentum ortum. Interpretatio illa est diuersarum artium artificij; ideoque non logica definitio. Et præcipua hîc vis est Rhetorices in Troporum & figurarum explicatione. Sed logica etiam hîc adhibetur, vt cum vel pari & eiusdem significationis, vel contraria voce, vel notatione vox explicatur. Attamen hæc explicatio nec definitio est, nec nouum artificium habet; sed communis argumentorum vis est.

Oppug.

P A E D. *Eaq; vicissim definitio argui potest.* Hæc admonitio superuacanea est: quod & ex argumenti definitione constet, alterû affectum arguere alterum, & communi reciprocationis lege apertius hæc affectio exprimitur.

Respon.

D I S C. Sed, quia Definitio vim vtrinq; arguentem vno symbolo non potest exprimere, cùm tantum definitione rem explicari definit: hæc, de definiti ad definitionem arguendam vi, appendix necessaria erat, vt omnino mutua in arguendo ratio intelligeretur.

Diuisio Defin.

P A E D. Ramus obscurius Definitionem in perfectam

etiam, & imperfectam seu Descriptionem diuidere vide-
tur. Alij enim luculentius Definitionem rei diuidunt vel
hoc modo: Definitionem rei sunt quatuor formæ, Es-
sentialis, Causalis, Collecta ex coacervatione parium, & Col-
lecta ex coacervatione accidentium, vel hoc modo: Duo sunt
genera Definitionis rei: vnum quod ex illis, quæ naturam
rei atque essentiam attingunt, conficitur, unde illa iunctura id
est essentialis dicitur. Alium, quod per ea fit, quæ etsi natu-
ram rei & substantiâ non attingunt, tamen in eam conueni-
unt; & non ita quid verè sit, quàm qualis sit, demonstrant. Sumi-
tur enim ex rebus aduentitijs, & Descriptio nominatur. Rursum
essentialis est triplex, vna ex genere & differentia, altera par-
titionis & diuisionis, tertia causalis. Descriptionis verò hæ
multiplices formæ enumerantur: Descriptio immixta, notio:
vniuersalis, & particularis ex translatione, & quædam ex si-
militudine, & ad aliam in contrariis per euerfionem contrarij, &
in contrariis per declarationem euidentem, & notio per exempla
vel exemplaris, & ad aliam in plurius per defectum integri seu
pleni, & ad aliam in latitudine, & ad aliam in proportionem, &
ad aliam in relationem. Et rursus duo sunt Descriptionis genera
vnum breue & paucioribus verbis comprehensum, alterum
longius & pluribus verbis circumductum. Vides quàm mul-
ta à P. Ramo prætermiffa sint.

Brenius Lon-

Respon.

Disce. Video illa omnia non esse ita cumulata & co-
fusa: sed video contrà ab Ramo legitime & perspicue De-
finitionem diuisam esse. Omnis enim Definitio vel est
perfecta & essentialis, ex causis essentialibus, vel imperfe-
cta ex alijs etiam argumentis, siue cum aliquo essentiali
coniunctis (quod accuratius est) siue etiâ seorsim adhibitis.
Hæc Dichotomia vt certa, ita & perspicua est: cæteræ il-
læ confusæ, improprie & obscuræ. Primo Essentialis &
Causalis, quæ dicuntur, nominibus distinguuntur, sed re-
ipsæ eadem sunt, & præterea obscura confusione laborât.
Essentialis enim dicitur ex genere & differentia specifica
confici: Causalis ex causis vel omnibus vel quibusdam.
At genus causas communes, materiam & formam con-
tinet: differentia est ipsa forma. Ergo & essentialis est caus-
alis. Deinde quando causalis ex causis omnib. confici-
tur, obscurâ tautologiam habet, quia vel plus vel minus,

1. Essentialis.

2. Causa.

3. *Partialis.*

II.

1. *Essentialis.*a. *Descriptio.*

quam essentialis continet. Ergo quæ essentialibus causis, quales genere & forma comprehenduntur, constat. Perfecta veraque definitio est, potestque & Essentialis & Causalis dici. Quæ verò vel aliquam causam essentialem, vel alias aut solas, aut cum alijs argumentis adhibet: ea descriptio est, & quidem aliquando breuitate definitioni ferè par, sed tamè descriptio. Porro quæ ex partibus colligitur, ea, nisi essentialis partes vno definitionis symbolo, vt genere formaque, comprehendat, non perfecta definitio, sed vel descriptio est ex partibus vel potius partitio, quam definitio. Et quatenus partes essentialis colligit, etiam hæc essentialis dici queat imò & Causalis, quod partes sint etiam causarum symbola. Vnde apparet genera illa vitiosa esse vt pote oppositis formis non distincta. Postremo Collecta ex accidentibus est omnino descriptio ex effectis, subiectis, adiunctis vel alijs argumentis, nomine Accidentis confusa. Sic enim hæc multa alia, ad Prædicabiliū fragmenta contorta sunt & tamen ante causarum doctrinam etiam Causalis definitio docetur, credo vt omnia sint Porphyriana, hoc est confusa & traiecta. De altera Divisione breuiter respondere, primo quidè Definitionē in essentialē, quæ vnde dicitur, & in Descriptionē nō male distinguit, sed genera singulis subiecta partim impropria, nimisq; confusa, partim verò falsa sūt. *Essentialis* hæc tres primas superioris quadripartitæ species complectitur tāquā genus, vt ex genere formaq; & ex causis, & ex partib. dicatur essentialis: sed & Causalis vnaquaq; harum dici potest, vt antè dixi. Ergo nostra perfecta definitio manet verè essentialis, quippe ex essentialibus causis, ceteræ descriptiones sūt. Descriptioni deinde nimis multa aliena & falsa subiiciuntur. Nā vel à fine, fructu seu effectū aliquo, nō tamè proprio, vel ab argumentis ipsis, vel à Rhetorico tropo nomina descriptioni tribuantur, vel descriptiones nō sūt. At nec ex argumentis quibus constat, nec ex aliquo communi vsu vel fructu, multò minus à Rhetorico tropo genera Descriptionis distinguī possunt aut debent. In analysi quidè argumenta, è quibus constat distinguuntur, & sic Descriptio ex his vel illis argumentis nominantur: sed inde non sunt dis-

fincta genera. Prima dicebatur *impositum*, notio, ut quæ ex effectis aut signis rē definit. At cur illa potius notio, quā vel alia hoc, vel hæc alio nomine appellatur? An quod motionē & intelligentiam efficiatur? At id & perfecta definitio potius, & reliquæ etiā descriptiones, imo omne argumenti genus facit. Nec tamē illa ex effectis tantum fit, sed alia etiā argumenta permiscetur, ut exempla ostendunt. Secunda erat *positus*, qualitas at qualitas simpliciter adiunctū, comparate similitudo vel dissimilitudo est. Et cur descriptio ex accidentibus & adiunctis illo alieno appellatur nomine? Descriptio est, non qualitas ipsa. Tertia est *metafora*, ut adolescentia est flos ætatis. At Metaphora tropus est, quæ nō describit, nec est descriptio, sed in descriptionē, ut in aliorum etiā argumentorū enūciationem incidit. Descriptio itaq; vel explicatio quædā in hoc exemplo est à toto & adiuncto partis, simili expressio. *quasi*, ut, Os humerosq; desimilis. At hæc nō descriptio vera est, sed argumentū à simili ad explicandū similis qualitatem. Sed si maximè è similibus descriptio fit: non tamen ideo distinctum Descriptionis genus fuerit. Alioquin tot essent Descriptionis, quot argumentorū genera, aut quot modis argumenta quædā coniungerentur. Similiter de ceteris iudicandum est, & recordandū nō omnem ex vno alteroq; argumento explicationem esse statim descriptionem, nisi quid res sit omnino explicetur. Itaq; analysi argumenta nominatim distinguere, è quibus quæq; cōstat descriptio, perspicuū est: sed quot sunt argumenta, tot aut alia etiā vel ab accommodatōne & fructu vel à tropo fingere distributionis genera, id maximā confusionē & obscuritatē parit. Sic è generalium artium tā analogia, quā anomalia tantā videmus figurarum & observationum copiā ab interpretibus collectam esse, ut eas omnes iuventus nullo modo attingere aut recordari queat: cum tamen breui illarum artium artificio omnia in usu perspicuè retexi possint.

P A R D. Cum vero definitio ex alijs argumentis sit diligenti accuratōne conficienda: nō recte videtur Ramus nullas definiendi tradidisse leges. Prima enim hīc lex est, ut neque plura, neque pauciora complectatur definitio,

L. l. iij.

quā

1.

2.

3.

4.

*Copia figurarum.**Leges defin.*

quàm ea res, quæ definitur. Secunda est, ut definitio sit oratio, quæ quid sit res, hoc est substantiam rei explicet. Tertia, ut perspicua & aperta sit, &c.

Respon.

DISC. Nihil etiam hîc præteritum est, Prima lex tradita est communi axiomate, ut definitio cum definito reciprocetur: quod non fieret, si plura aut pauciora complecteretur. Secunda est ipsa Definitio, cum explicatur quid res sit: Sed per species distinguitur, perfectâ definitione è causis essentialibus, quibus essentia accuratissimè definiatur; imperfectam ex alijs etiam argumentis confici. Tertia de perspicuitate pugnat cû legibus cognitionis & proprietatis. Perspicuitas enim est virtus trium generalium artium communis, ideoque non Dialecticæ, multò minus vnius argumenti propria: nec si propriè in parte enunciat, quod est totius. Tota oratio aperta & perspicua erit: & talis communi generalium artium artificio rectè ad illustrium exemplorum imitationem adhibito efficitur. Breuitas etiam solet requiri, sed ea in definitione perfectâ præcipuè locum habet, præcipiturq; ipsa definitione, qua illa ex causis essentialibus quales genere & forma comprehenduntur, definitur. Descriptio aliquando ferè breuitate par est, sed sæpius tamè illustrior & magnificentior, quæ etiam virtus est & hîc nominatim præcipitur li. I. ca. 30.

*Perspicui-
tas.*

Breuitas.

Maxim.

P A E D. Postremò vsum Definitionis consideremus: à definitione ad arguendum definitum, & vicissim, argumenta aientia & negantia ducuntur, eaq; nunc ab attributo, nunc à subiecto sumta; his firmamentis.

Cui conuenit definitio, eidem nomen seu definitum conuenit, vicissimq; quod Definitioni conuenit, id definito conuenit; ut, Si iustitia est habitus rationi consentaneus, rectè virtus appellabitur. Pygmæus est animal rationale. Ergo est homo. Ars bene dicendi est utilis. Ergo & Rhetorica.

Collatio.

DISC. Ramus, non de modo argumentandi, sed de vi ac proprietate huius argumenti, primum communem cum Distributione Maximam tradidit, quomodo videlicet reciprocetur; deinde Definitionis vim propriam ita definitione & ei addita affectionis regula aperuit, ut nullæ præterea maximæ requirantur; sed illa documen-

ta tum ad naturam huius argumenti intelligendam, tū ad axioma inde facta declaranda sufficiant. Maxima igitur hæc ex communi illo Axiomate & definitione e-
iusque appendice ducta nihil noui præcipit: atque eadem ratio est, siue directe hæc affecta sumas, siue ijs aliquid attribuas, idque propter æqualem vim reciprocationis. Sic è Rami logica respondeo: Axioma illud Connexum est necessarium: quia necessariam connexionem habet, nempe è definitione & definito, quæ inter se reciprocantur, lib. 1. ca. 24. li. 2. ca. 3. Enthymemata illa bonam habent consequentiam ex Syllogismo: sed fundamentū est in propositionibus quæ similiter sunt axiomata necessaria reciproca.

P A E D. Cui non conuenit definitio, eidem nec definitum cō- *I. Maxim.*
uenit: ualeat ad refellendum: ut, Si neq; sacrum, neq; de sacro
quicquam surripuit, non est sacrilegus.

Item, Definitum conuenit, eidem & definitio conuenit, & 2. Maxim.
quod definitio, idem & definitioni: ut,

Si Dialecticam tenet, etiam artem bene disserendi.

Si Dialect. est laudabilis, etiam ars bene disserendi.

D I S C. Idē passim ex eadē reciprocationis lege iudi- *Collatio.*
cium: & una Maxima hīc sufficiebat, imo præter legiti-
mæ artis precepta, nulla necessaria erat, &c.

DE INARTIFICIALI ARGV.

P A E D. **P**rimū Inartificiale, quod dicitur argumen-
tum in locis Dialecticis malè mihi numera-
ri videtur. Nam quæ non in ratiocinatione,
sed in sensibus posita sunt, & facti sunt, non artis, ea nihil
ad Dialecticam pertinent. Sed loci probationum inarti-
ficialiū non in ratiocinatione, sed in sensibus posita sunt,
& facti sunt, non artis, ut testimoniū, iusiurandū, præiu-
dicia, rumores, tabulæ. Quare sequitur eiusmodi locos ad
Dialecticam non pertinere. Fides enim disputando non
ex testibus, sed ex argumentis eruitur. Nō enim tam au-
ctores in disputando, quàm rationis momēta querenda
sūt, ait Cicero libro de nat. Deo. 1. Itaq; ex Rhetorū disci-
plina, in qua sola illa argumenta Aristoteles tradidit, eru-
enda sunt.

Oppug.

Compl.

Propo.

Assumpt.

Compl.

D I S E. Miror quid hoc sibi velit : si in Rhetorica sunt explicanda, cur non in Dialectica? An quæ in Rhetorica argumenta sunt, ea in Dialectica non sint? Cur? an nomen aut vim amittunt? si arguunt & fidem faciunt in Rhetorica, etiam in Dialectica. Sed ais in Rhetorica probabiliter arguunt. Et in Dialectica probabilia & contingentia axiomata à necessarijs distinguuntur. At verò sæpe iam dictum est, Rhetoricam tantum ornatus artem esse & quæ vulgò in forensi Rhetorica inueniendi & disponendi siue præcepta siue consilia traduntur, ea è Dialectica tanquam riuiolos ex fonte, deducta & ad certa causarum genera accommodata esse. Quo autem tu argumento è logica exterminas inartificialia, eodem etiam è Rhetorica exterminari possunt. Vtraque enim ars est, hoc est generalium documentorum comprehensio. Breuiter igitur ad illud argumentum respondeo, præcepta Inartificialium non minus esse generalia ac rationis, quam aliorum argumentorum. Sed vt testimoniorum, ita & aliorum argumentorum quædam exempla sub sensus cadunt, vt singulares causæ, singulatia effecta, & ita deinceps: in quibus tamen nihil omnino logicæ, quæ est de omni ente & non ente, vis consistit. Et sic sensus rationis ministri sunt, vt generalis præcepti notio ad singulare exemplum accommodetur.

Oppug.
Defin.

P A R D. *Deinde Inartificiale argumentum nō sua natura, sed affūta artificialis alicuius vi & genere dicitur.* At cætera omnia argumēta ideo potius ab Inartificiali penderē videantur, quod vsus auctor & cōsor omnes artes sua auctoritate pepererit & exploret.

Propug.

D I. Ea vis est in exēplis eorūq; inductione, vnde generales notiones colliguntur, nō in testimonio, id est, huius vel illius auctoris affirmatione & negatione. Non ideo documentum aliquod artis legitimū est, quia ab hoc vel illo auctore sic enunciatur; sed quia ab exemplorum inductione collectum est. Itaque in Præceptis & eorum principijs non est affectio testimonij & rei testatæ, sed exemplorū specialiū & generis, seu inductionis partū ad totū. Exēpla quidē singula suos habēt auctores, sed vt pro creātes aut cōseruātes causas: vbi quidē auctoritatis vis etiam

etiam inest, sed ea peculiare quælibet exemplum rationem habere testatur, non ut habeant per se efficit, Causæ, effecta, subiecta, adiuncta, & cætera argumenta suam arguendi vim habent, non quidem inde quod aliquis eam illorum vim esse pronunciauerit: sed quod ita à Deo ordinatum sit, ut exemplorum Inductione deprehensum est. Itaque non cætera argumenta inartificialis vi, sed hoc illorum vi arguit, quæ in teste, & in re testata spectantur, ut inde affirmationi vel negationi, id est testimonio fides adiungatur.

PAED. Sed alij Testimoniorum alia, quàm Ramus, enumerant genera: & quidem nominatim proprias & proprias distinguunt, & quemadmodum ea tractandæ sint, monent. Quare velim breuem hinc è regione collationem instituas.

DISC. Rectè in tabula breuiter opponam:

Collatio.

EX RAMO.

1. Argumentum inartificiale est, quod non sua natura, sed assumpti artificialis aliquis vi arguit.

2. Itaque cum exquisita rerum veritas subtilius exquiritur, per exiguam vim probationis habet, &c.

3. Id vno nomine testimonium dicitur: estq; Diuinum vel humanum.

(Magna illa in legem catholicâ confusio est. Humana quædam testimonia præmittuntur: postremo testium testimonium in diuinum & humanum distinguitur, & præcedentia

quin-

EX ALIIS.

1. Inartificiales dicuntur loci ex quibus ea ducuntur argumenta, quæ foris assumuntur, neq; inhaerent in rei natura, &c. Valer.

2. Constat in Philosophia plus valere demonstrationes quàm auctoritatem. In doctrina Ecclesiæ, &c. Phil. Mel.

3. Auctoritas dicitur Testimonium. Phil. Estq; Diuinum vel humanum. Val. Lib. 5. ca. 1.

Quintilianus confuse sex genera enumerat, A præiudicijs, à rumore & fama, à tormentis, à tabulis, à Iureiurando, à testibus.

4. Di-

EX RAMO.

quinq; commodissime sub humano cōprehendi potuissent.)

4. *Diuina* sunt Deorum oracula, responsa vatum, & fatidicorum.

(Ramus generatim dichotomia complectitur. Oracula autem sunt siue voce, siue prodigio & signo edita sint: cætera sunt responsa vatum & fatidicorū siue illi somnio, siue alio instinctu moti sunt. Lex naturæ est humanum testimonium, quippe non peculiare diuinum, &c.)

5. *Testimonium humanum est commune aus proprium.*

(Omnia testimonia spectantur ex auctoritate: Voluntas ad efficientem vt eius modus, nō ad testimonium pertinet. Species illæ confusius enumeratæ, vel Rami generibus commodè comprehenduntur, vel testimonia non sunt.

6. *Commune vt Lex illu-*

EX ALIA.

4. *Diuina* sunt, quæ diuinitus aut animis omnium hominum insita sunt, quæ est Lex naturæ: aut sacris literis prodita, vel diuino quasi ore pronunciata, vt oracula & vaticinationes, aut visis quibusdam somniorum significata, aut de cælo seruata, vt portenta, &c. Huc pertinent ethnicorum auspicia, responsa sacerdotum, haruspicum, coniectionum, &c.

5. *Humana* sunt, quæ spectantur ex auctoritate, & ex voluntate, & ex oratione, aut libera, aut expressa; in quibus insunt Scripta, pacta, promissa, iurata, quæ sita. Huc referuntur, Gnomæ, paræmiæ, fabulæ, apologi, chiri, apophthegmata, axiomata, physica, & mathematica, probationis non indigentia. Et leges, Senatusconsulta, responsa prudentum, mores, hominum etiam opiniones. Item illa sex quæ paulò antè ex Quiniliano enumerata sunt, &c.

Applicatio.

6. Hic significantur, Lex

NATURA

EX RAMO.

illustres sententia, Lex non scripta, Scripta.

7. *Sententia illustres sunt Proverbia & Dicta sapientum.*

Proprium tum mortuorum, ut Platonis, Homeris, Virgilij, &c. tum vivorum & defuncto, cetero, aut alio negotio, & Obligatio, ubi Pignus, Confessio libera vel expressa, ubi Experientia, denique ius iurandum.

EX ALIIS.

nature, consuetudines seu Mores, Leges scriptae, Senatusconsulta, Responsa prudentium (quanquam haec & propria esse possunt) Praejudicia. Si publicam auctoritatem habeant, alioquin aut similia exempla, aut propria testimonia sunt.)

7. *Paremia, fabulae, & Apologi sunt similia: sed aliquando Prouerbialem vim habent.*

Gnomae sunt dicta sapientum, ut & Apophthegmata, nisi propria sint.

Axiomata artium, quando ut testimonia adhibentur: alioquin sunt argumenta à definitione, diuisione, & à proprietatibus per cetera argumenta explicatione.

Propterea sunt dicta quorumcumque artificum, aut hominum quibus auctorum nomina adduntur.

Praejudicium nominati Iudicis Proprij exemplum est: & sic Apophthegma certi auctoris; itemque, Responsum Scruulæ, &c. Testes nominati. Tabulae sunt Obligationes, ut apochæ, antapochæ, epistolæ, chirographa, codices accepti & expensi, pacta, &c.

Tabulae publicae vim Legis habent.

Ad

Ad illustres sententias tanquam Prouerbia referri videntur Rumor, fama, & communis opinio, sed hæc etiam propria esse potest: quanquam ob incertam auctoritatem vix etiam testimonia fuerint.

P A E D. Ramus nec testimoniorum maximas nec quemadmodum illa argumenta tractanda sint, docet. Sunt autem hic eiusmodi regulæ.

1. Reg.

1. In Philosophicis materijs plus valet demonstratio quam auctoritas, si illa adhiberi queat: alioquin rectè dicitur: Fides eruditissimis in arte quævis habenda est, & viris prudentibus atq; experitis. Hinc valet argumentum affirmatiuè: vt, Ptolomæus tradidit solem maiorem esse terra centies sexagies sexies. Ergo hoc verum esse credendum est. Sequitur ex illa maxima. At hoc: Ptolomæus non docuit motum octauæ spheræ. Ergo non mouetur proprio motu: non sequitur: quia valet consequentia ab auctoritate veri artificis affirmatiuè, non negatiuè. Item, Epicurei & Cynici derident doctrinam de motibus celestibus. Est igitur inanis. Negatur consequentia: quia artificium iudicijs assentiendum est, non aliorum.

Negati.

2. Reg.

In doctrina ecclesiæ auctoritas diuina primus & precipuus & firmissimus locus est: unde valet consequentia affirmatiuè & negatiuè: quia necesse est Deum sic agnoscere & imitari sicut se patefecit: vt, D. Paulus & Ioannes asserunt vnum esse mediatorem Iesum Christum, etiam intercessionis, vbi de quotidiana pœnitentia & præcatione agitur, Rom. 8. 1. Tim. 2. 1. Ioan. 2. Ergo hoc verissimum est, & impia est distinctio mediatoris redemptionis ac intercessionis.

3. Reg.

Multum valent etiam argumenta à veræ Ecclesiæ auctoritate ducta: sed tamen norma sit vox diuina. In humanis & politicis legibus magna etiam vis est auctoritatis, &c.

4. Reg.

D I S C. Imo & P. Ramus verè logicas Inartificialis argumenti maximas tradidit: nempe primo Definitionem eiusdem, qua assumpta eius vis distinctè docetur: deinde duplex hoc è subiectis axioma: Itaque cum exquisita rerum veritas subtilius exquiritur, per exiguam vim probationis habet. In civilibus autem & humanis rebus plerumque hoc argumentum præcipuam fidem moribus argumentis efficit.
 superdennis

dentia, virtus, & benevolentia adfuerint. Tum Distributio- argumen.
nem eiusdem: postremò de obscuriore reciprocatione. Hæ Ra- 3.
meæ Testimoniorum & verè logicæ maximæ sunt, qui- 4.
bus non Consequentia sed argumenti affectio & vis vn-
de primum iudicium pendet, demonstratur. Nunc con-
feramus: Prima aliorum maxima est consecrarium è 1.
prima & secunda Ramea, quod demonstrationes hoc est
artificialia argumenta plus valeant, deinde quod aucto-
ribus expertis credendum sit, quod tamen satis non est,
nisi prudentiæ expertorum etiam virtus & benevolentia
coniunctæ sint.

Secunda est Specialis & Theologiæ propria, ideòque 2.
non logica. Deus enim præcipit nominatim in Theolo-
gia: Quæ ipse doceat & mandet, ea credenda & facienda
esse, &c.

Tertia est admonitio è generali logica & theologica 3.
illa deducta: Quarta etiam specialis est, de legum vi ex 4.
generalibus duabus primis Rameis deriuata. Exempla
autem sic iudicamus. Syllogismos complendo:

Si Ptolomæus tradidit solem maiorem esse terra cæ-
ties sexagies sexies, certè id verum esse credendū est.

At primum. Ergo & postremum.

Propositio contingens est: quia cum exquisita rerum
veritas exquiritur, testimonium perexiguam vim proba-
tionis habet, Consequentia ex primo modo connexa fir-
ma est. Similiter de negato & cæteris iudicamus.

Si D. Paulus & Ioannes testantur Christum esse vni-
cum mediatorem, certè qui plures statuunt, ij impiè sen-
tiunt. Axioma necessarium est: quia apostolorum do-
ctrina spiritum sanctum auctorem habet, &c.

In summa, Maximarum vsu iudiciū necessitatis & pro-
babilitatis à consequentiæ iudicio non distinguitur.

PAED. Postremò hic reciprocatio non modo ob- Oppug.
scura, sed nulla esse videtur: quia argumentum à re testa-
ta potius est ab effecto.

DISC. Si à facto vel dicto simpliciter caussa argua- Propug.
tur & commendetur, argumentum ab effecto fuerit: sin
auctoritas & veracitas alicuius vt testis, à dicto testimo-
nio, hoc est ab affirmatione vera vel falsa; disputetur,
tum

tum vis à testato seu testimonij auctoritate est.

PAZD. Perstrinximus hactenus Inventionis præcipua capita: sed reperiuntur etiam alij apud Aristotelem in Topicis loci, ut ab appetitu, idea, complexione, ente, bene habente, cognomine, compositione, oppositione, ablatione, instantia, digressionem, potestate: quos, quia minuti sunt, prætereundos censeo.

DISC. Imo insulsi & inepti sunt: ac si quid in exemplis veri sit, id sua sponte in veros locos cadit. Itaque Inventionis repetitiones concludamus.

Finis libri primi.

AD P. RAMI DIA-

LECTICAE LIBRUM

SECUNDVM DE

IUDICIO.

COMPARATIO I. DE AXIOMATICO IUDICIO.

1. THESES.

1. *I ALECTICAE pars altera est in Iudicio.*

2. *Iudicium est secunda pars Logice, de disponendis argumentis ad bene iudicandum &c.*

Et ita deinceps vel ipsa præcepta, vel eorum consecutaria ad disputandum proponi solent.

2. QVESTIO.

An Iudicij Definitio & distributio, tota q̃q; deinceps Axiomatum doctrina sit legitima?

Affirmatur à forma & subiectis.

Sicut Iudicij Definitio ac Distributio omne disponendi ac iudicandi artificium reciproce complectuntur, tum Axiomatica doctrina uniuersa omnes veri falsi, iudicandi rationes legibus conuenienter explicat: certè & utraq; illa, & tota axiomatum doctrina legitima fuerit.

At priora. Ergo & posteriora.

CONTENTIO.

PAR. **Q**uoniam de ipso ad iudicium ingressu: deq; primo iudicio proximè in Schola nostra disputatum est: eius disputationis præcipua quædam capita nunc magis concisis repetitionibus perstringamus.

Principio igitur mihi altera pars Logicæ potius dispositio, quàm iudicium nominanda videtur. Nam si Inuentio est de argumentis, quæ sunt singulæ rationes, Inueniendis, vt Etymologia de simplicibus vocibus distinguendis: certè vt altera pars Grammaticæ de vocibus construendis Syntaxis; it altera pars logicæ de argumentis disponendis Dispositio rectè nominatur. Nam ita & ipse Ramus Iudicium per Dispositionem definit, cum analogia potius requirat, vt sicut Inuentio de inueniendis argumentis, sic Dispositio de disponendis iisdem definiatur.

At primum. Ergo & postremum.

DISC. P. Ramus nominatim monet, hanc partem & Iudicium, & Dispositionem pro eodem dici, vt nulla hic contentionis materia sit.

PAR. **D.** At Iudicium est effectus Dispositionis logicæ, & præterea omnes artium regulæ iudicant. Ergo potius Dispositio à causa, quam iudicium ab effectu, & quidem aliarum artium communi, appellabitur. Et sic Aristoteles *τὸ ἐν τῇ ἀποδείξει* & *τῇ ἀποδείξει* id est ordinationem ac compositionem argumentorum, contraq; *τὸ ἐν τῇ ἀποδείξει* dispositorem resolutionem nominauit.

DISC. Dispositio instrumentum est, Iudicium autem finis, quo non modo illa ipsa, sed etiam Inuentio refertur.

Transitio.

Oppug.
Prop.

As. Ca.

Propug.

Oppug.

fertur. Ergo hinc potius præcipua appellatio est. Iudici-
um enim hic principalis animi intentio est, ut verum à
falso, consequens ab inconsequente, ordo à confusione
distinguat: unde potius hæc pars *ἡ κρίσις* & *ῥητορική*, id est,
Iudicium & Iudiciaria, quàm dispositio videtur appellari.
Deinde & Dispositionis nomen Rhetores angustius ad
Methodum Orationis detorserant. Plurimum autem
inter logicum, & aliarum artium iudicium interest. Lo-
gicum iudicium est causa omnis iudicii, aliarum arti-
um iudicium est illius fructus & effectus. Quia illud est
generalissima doctrina de formando iudicio, hoc autem
est formatum iudicium. Axiomatum logica est doctri-
na de enunciationibus formandis, at veris falsisq; iudici-
dis, Syllogismi de argumentationibus conficiendis eo-
rumq; consequentia æstimanda; Methodi de Axioma-
tum variorum ordinatione ordineq; à confusione diju-
dicando. At Regulæ axiomaticæ aliarum artium sunt
illâ logicâ constitutæ quibus tanquam Syllogisticis pro-
positionibus, de exēplis ipsis propositis iudicatur, sed nul-
la iudicandi doctrina instituitur, syllogismi in bonis aucto-
ribus sunt exēpla syllogisticæ doctrinæ quibus hæc non
instituitur, sed exercetur. Sic denique & Methodus in ar-
tibus & alijs scriptis Methodicæ doctrinæ non institutio,
sed ad exemplum accommodatio est. Quapropter cum
Logicum Iudicium sit magistra omnis iudicii certa dis-
positione conformandi; cumque omnium artium regula,
omniaque adeo omnium auctorum axiomata, argu-
mentationes & ordinationes ut illius fructus, eius etiam
vi de suis exemplis iudicent: rectè generalissima iudican-
di doctrina & magistra *Iudicium* nominatur.

Propo.
relata.

Oppug.

P A E D. Quid si Iudicium non in Genesi seu Dis-
positione, sed in Analyfi, esse ostendam? Nam cum
tota Dialectica in Theoricam & Practicam, seu Poëti-
cam diuidatur: Genesis Syllogismorum est Theorica;
Inuentio autem & Iudicium practicam partem faciunt.
Genesis enim Syllogismorum nudos canones præscri-
bit, quibus ratiocinatio conformetur, & sic commu-
nem argumentationum formam tradit sine certa mate-
ria, quæ deinceps possit in quamlibet materiam accom-
modari.

modari. Inuentio autem inueniendæ deinceps materiæ rationem explicat: vnde argumentatio forma communi in illam accommodata exstruitur, quæ deinde analysi indicatur, dum & de materia & de forma quasi scētētia fertur. Quapropter nec Iudicium in Dispositione est, sed in Analyfi, nec Inuētio Genesi Syllogismorū rectē preponitur. Itaq; quidem Dispositio seu Genesis illa potius Synthetica, quam Critica, & Analysis Critica appellanda est. Ordo autem is in Logica describenda seruandus est, vt præmissa de cōmunibus elementis Stœchiologia, primò Synthetica de Argumentationum communibus formis, deinde Inuentio de triplici materia, necessaria, probabili & sophistica, tertio analysi de iudicio & cēsura argumētōnū ex triplicis materiæ & formæ exploratione doceatur.

D i s c. Agnosco quæ cū multis alijs Alexandri & Porphyrij sectatoribus, tum ē Ioann. Hospiniani lib. 3. & 5. ad veram naturalis iudicij lucem obfuscamdam obijcis. Quæ cū ad Logicæ partitionem initio ferē disputata sint, nunc ita breuiter respondeo: Omnis ars iisdem omnino præceptis & *διὰ τὴν* ac *πρὸς τὴν* seu praxin, & similiter Genesin ac Analysin efficit: nec enim quisquam mihi diuersa documenta in vlla arte ostendat. Modi quidam exercitationis, quæ est praxis, iuxta præcepta artis seu contemplationis, rectē suscipiendæ præscribi possunt, sed præcepta distincta & noua non possunt: Tota igitur ars logica Theoria est, & omnis artium cæterarum theoriæ domina, quæ suis præceptis vsum & exercitationem gignit. Itemq; iisdem documentis axioma, Syllogismus aut Methodus tum ē suis principijs componitur, tum in eadem retexitur. Ergo qui distincta tum theoriæ & praxeos, tum geneseos & analyleos præcepta fingunt, illi inanem tautologiam & perniciosam obscuritatem in artes inducunt. Et porro, qui primum communes argumentationum formas, deinde Inuentionem de triplici materia tradunt; illi non considerant, tum se naturæ ordinem, quo simplicia, vt sunt argumenta inuenta, antecedunt composita, inuerrere, tum vniuersam logicam esse rerum inanem, communēq; tam inueniendi vias, quàm disponēdi formas tradere, quæ in res quaslibet possint ac-

Ordo Dia-
lectica.

Propug.

modari. Tota autem Intuentio quasi stœchiologia est communium elementorum, hoc est singulorum argumentorum seu terminorum è quibus omne Axiomatis & argumentationis genus conficitur.

Oppug.
Definit.
Iudicij.

PAED. Intuentio definita est de inueniendis argumentis. Ergo analogia requirit vt Iudicium similiter de iisdem per dispositionem iudicandis definiatur: ea enim eius propria vis est.

Propug.

DISC. At dispositio prior, & quasi anima atq; lux Iudicij est, vt hoc per eam tanquam suam formam sit definiendum.

Oppug.

PAED. Sed ego sic ex Aristotele à disparatis aduersus eandem definitionem colligo: Si Iudicium est habitus, vel actus, vel energia: certè non est pars logica de disponendis argumentis ad benè iudicandum.

Ia. Sci.

At primum. Ergo & postremum.

Propug.

DISC. Agnosco illam ratiocinationem: cuius ego primum propositionē, deinde Assumptionem repudio, vt ita consequens omnino corruat. P. Ramus de arte & Præceptis agit, atq; in his Iudicij nomen propriè ad artis partem significandam ponit. Tu verò habitum animi, & actum ex consuetudine & exercitatione constati comparatumq; illi tanquam disparatum opponis. Sed tunc causam eiusq; effectum, hoc est artis doctrinam & habitum pà comparatum disparata facies? Ars scientiam, & vsum exercitationemq; gignit ac gubernat: cuius idea ac facultas mente comprehensa, est animi habitus; qui certè à sua causa, hoc est ab artis præceptis non disparatur, sed cum his consentit. Iudicium itaq; logicum propriè iudicandi artem ac præcepta, deinde per metonymiam causæ, etiam factum iudicium & fructum artis significat, Nam sic vt ante dictum, omnia artium documenta sunt per metonymiam iudicia, hoc est fructus & exempla logici iudicij, quæ porro de rebus & exemplis propositis non quidem docent iudicium formare, sed simpliciter iudicant. Et ita cum Scientia vel opinio consequentia vel inconsequentia, ordo vel confusio, certis Iudicij regulis percepta sunt, Iudicium pro iudicij fructu per eandem metonymiam nominatur. An tu igitur i-

psam

plam doctrinam, & eiusdem fructum ut disparata temere oppones? Sed falsum etiam assumis ad te & alios decipiendum. Dicis te ex Aristotele illud argumentum depromere: At Aristoteles nullo loco dicit, Iudicium esse habitum, vel actum, vel energiam. Et tamen si maxime Aristoteles ita scriberet in arte tradenda, repugnaret sibi ipsi, & melioribus sententijs seipsum emendaret. Sed quid te hic meis argumentis reprimere conor? certe seipsum ipse protinus reprimunt, e quibus tu hæc sumpstisti. Analytica (ait I. Sc.) est pars artis logicæ, præcepta tradens, quibus argumentorum dispositio cognoscatur. Itemque Ioach. Perionius, Est enim Iudicium argumentorum, quæ inuenta sunt, ordine certo collocandorum scientia. Ergo illis etiam auctoribus Iudicium est pars logicæ de disponendis argumentis ad bene iudicandum, non est habitus, non est actus, non est energia, nisi cum metonymicis pro artis fructu sumitur. In arte autem vocabula ita significant, ut definiuntur: si aliter aliâ sumantur, aliter etiam considerata sunt.

PAED. Attamen Iudicium seu Analysis non est dispositio argumentorum omnium, sed tantum necessariorum. Ergo cum illa differentia prætermissa sit, non recte Iudicium est definitum.

DISC. Eandem cantilenam de necessarij & probabilis differentia recantas, quam ego supra nihil ad totam artem, sed tantum ad eius particulam, nempe ad Axiomata, imo vel axiomatum exempla, non doctrinam pertinere aliquoties ostendi. Tota ars necessariorum & probabilium communis est: sed in Inventionem tamen ita argumentorum affectiones distinguuntur, ut ex ijs & appareat quæ necessario vel probabiliter cohaereant & nominatim in axiomatis illud necessitatis & probabilitatis iudicium distinctè instituat.

PAED. Certa dispositionis regula unumquodq; iudicari, inquit Ramus. Sed etiam ex argumentorum vi ac reciprocatione est certa iudicandi ratio, quæ non modo ab alijs per regulas consequentiarum & maximas, sed ab Ramo etiam ipso peculiaribus proprietatum regulis expeditur. Unde apparet regulam illam non satis firmam esse.

Oppug.

DISC. De maximis primo libro sæpe respondi, eas esse prosyllogistica ad axiomata declarandum argumenta: quatenus autem eiusmodi regulæ in Inventionem ponuntur, argumentorum vim & affectionem exponunt, non Iudicij formandi doctrinam tradunt. Iudicant ut omnes artium regulæ de rebus sibi propositis, non docent Iudicium logicum. Solus autem Syllogismus est Consequentiarum regula: nec vel Axiomatis, vel Syllogismi, vel Methodi iudicium absque dispositionis vi ac doctrina conformari potest. Quapropter regula illa legitima & constans est.

De partitione
Iudicij.

PÆD. Iudicij logici genera duo Ramus facit: *Axiomaticum & Dianoeticum*: At olim in alijs editionibus alia fecit genera vel species Dispositionis aut Iudicij, quod magnum inconstantiarum argumentum videri possit.

Oppug.

DISC. Imo summæ constantiarum, quod accuratissime omnia ad usus iudicium & censuram assidua observatione accommodauerit. Neque tamen admodum à seipso discrepauit, nec prorsus, quæ aliàs statuerat, immutauit. Sæpius tres illas species, Enunciationem, Syllogismum, & Methodum Iudicio subiecit: sed Enunciationum doctrinam Aristotelico quodam Oppositionis argumento motus, non satis commodè in Inventionis Contradictione aliquando posuerat. Tandem Dichotomiarum lux affulsit, ut priore genere suo nomine, altero duabus speciebus expresso ita diuideret, *Iudicium est Enunciati, aut Syllogismi & Methodi*. Postremò verò ex Iudicij vi ac proprietate tum priori generi græcum nomē eius vim clarius significās, tum posteriori generale etiam græcum communem vtriusque speciei rationem complectens, ex Aristotele tributum est. Primum igitur *Axiomaticum* à propria dignitate & luce, alterum *Dianoeticum*, à mentis per aliquod medium agitatione & discursu est appellatum: vide Dial. pag. 295. 296. 366. Nec mirum diuersas à P. Ramo Iudicij diuideri rationes esse tentatas, antequam ea, quæ proprius naturali vsui responderet, deprehenderetur: cū illud variè esset ab alijs disceptū, nec in vlla certa genera distinctū. Iudicium enim in sola Argumentatione collocabatur;

cuius

enius elementa fiebant Propositiones. Methodus autem
ferè Rhetoricæ, nomine Dispositionis, attribuebatur.

PAED. Verum enimverò, quia *ῥητορικὴ* est intelligen- Oppug.
tia & *διακρίσις* animaduersio: Ramus mihi omnem noti-
tiam videtur nimis improprie iudicium appellare.

DISC. Tota Inuentio est Ramo notitia, imo est ars Propug.
argumentorum per quæ omnia noscimus: & tamen lo-
gicum Iudicium in Inuentione non statuit. Neque igitur
omnem notitiam Dialecticum iudicium facit. Om-
nium artium documenta sunt instrumenta, per quæ ali-
quid noscimus: qui sunt fructus & exempla logici iudi-
cij, quæ scientiam pariunt; sed non sunt logicæ regulæ,
de logico iudicio certa dispositione formando. Itaque per
mihi mirum videtur eiusmodi friuola ac puerilia à mag-
nis etiam viris P. Ramo obiecta esse.

PAED. Porro si sola Argumentatio est logicum iu- Oppug.
dicium: duo illa genera corruunt. At sola argumen- I. St.
tatio est iudicium; quia sola per argumentum de quæstio- Ia. Gor.
ne certa dispositione iudicat. Axiomata autem seu pro- C. Val.
positiones sunt elementa, in quibus est ad iudicium pro- Iudicium in
gressus, imo sunt eius membra: Membra autem non sola Argu-
sunt idem, quod Integrum. Et si verò in illis aliquid iu- mentatione.
dicij esse videtur; tamen illud verum Iudicium non est, Phil. Met.
sed initium & progressus. Nam sic etiam in Prædicabili- lib. 4.
bus & prædicamentis, itemq; in Definitionibus & Diui-
sionibus Indicatrix pars sua habet initia, quibus dijudi-
cantur voces, & indicatur quæ rectè connectantur, quæ
non rectè iungantur, vnde deinde sic discernuntur Pro-
positiones, è quibus tandem ipsum extruitur Iudicium.
Sic enim Dialecticorum progressus in hac parte, quæ iu- Lib. 2.
dicationis sit, obseruandos doctissimus Sturmius monet.
Principia enim hîc esse in simplicibus verbis, à quibus
transcatur ad copulata, aditumq; sic ad rationem colli-
gendi patefactum esse, in cuius legibus totum Iudicium
consistat. Ergo in Axiomatis & Methodo non legitime
logicum Iudicium constituitur.

PAED. Redis ad angustos illos scholasticæ logicæ Propug.
terminos, de quibus sæpè respondi, sed tamen quod vis,
non efficit, sed reipsa, quod nos volumus, in illis intricatis.

ac dispersis præceptionibus inest. Si iudicium logicum de Quæstione per argumentum iudicanda tantum institueretur, certè illud in sola Argumentatione consisteret. Sed ita angustè non sumitur, cum vniuersa Logica tam latè pateat, quàm naturalis rationis vsus, vt Inuentio tota simplicia illa siue verba, siue elemēta, quæ generatim sunt argumenta, distinguat. Iudicium autem primum ea inter se disponat, vt fiant Axiomata, quæ suis legibus iudicentur; deinde axioma dubium, quæ est quæstio, per tertium argumentum Syllogismi legibus concludat, & denique varia axiomata methodice in ordinem redigat. Tota igitur Inuentio voces simplices (quod prædicabilibus vulgò & prædicamentis malè tribuitur) hoc est Propositionum elementa discernit. Propositiones deinde ex vocibus seu argumentis factæ fiunt porro membra & quasi elementa syllogismi, nec sunt idem quod syllogismus; sed tamen proprium & à syllogismo distinctum Iudicium habent, imo omnium primum & difficilimum iudicium continent, quod non modo logicis legibus, sed & rerum cognitione perficitur. Nam sic Propositionū seu Axiomatum iudicium est de manifestis sententijs, quo serè omnium artium explicatio, & maxima cuiuscūq; tractationis pars contenta est: Syllogismi autem Iudicium est de dubijs sententijs, ad quod ea axiomata, quibus fides per se non adiungitur, transeunt. Methodus deniq; varia in artibus aut longiore alterius rei tractatione axiomata vel suo ipsorum iudicio manifesta, vel Syllogistico demonstrata in ordinem, ad confusionem cauēdam, redigit. Et sic in tota logica ille naturalis à minimis elementis in Inuentione, ad coniunctas sententias in axiomatico iudicio, & porro hinc ad Syllogismos, ac deniq; ad methodum, progressus accommodatissimè descriptus est. Si verò in Axiomatis non est iudicium, cur illi ipsi, qui hæc tantum elementa esse volunt, veri, necessarij & contingentis, contrāq; falsi iudicandi regulas in iisdem tradunt? Cur in disputationibus propositiones & assumptiones Syllogismorum vel concedunt vel negāt? vbi certè non Syllogistico quod est tantū de consequentia sed axiomatico iudicio vtuntur. Quomodo iudicant & intelligūt artium regulas, & maximam historiarum,

historiarum, poematum & aliarum disputationum partem, si axiomatico Iudicio non utuntur? Methodus verò vel thematis simplicis tantum, vel etiam coniuncti, cur à quibusdam in logica traditur, si non est Iudicij? certè ea nec Inventionis est, nec elementaria. Ergo quæ logici Iudicij genera verbo à multis negantur, ea re ipsa & doctrinæ vi usque probantur. Tantum enim præiudicium, Aristotelis auctoritas & recepta consuetudo valuit, ut quæcunque quoquo modo ab Aristotele collecta & ab alijs etiam tradita essent, ea sic à summis viris quoquo potius modo digererentur, quàm accuratius dijudicata naturalis rationis & usus lumine illustrarentur.

PAED. Propositionum illa consideratio naturalis est, nec artis indiget. Syllogismi autem ratio omnino naturalis est.

DISC. Totius logicæ vis naturalis est, & tamen arte describitur. Et non minus artis axiomata habent, quàm Syllogismus: cur alioquin illi ipsi, qui aliter iudicant, eorum artem tradunt? Imo quo difficilius hoc Iudicium est, ut antè dictum, eò magis artis subsidium requirit.

PAED. Sed si maximè duo illa genera retineantur, latinè tamè rectius enunciarentur, ut prius *Enunciationis*, alterum *Commentationis* nominaretur.

DISC. Certè si omnia sint latinè enuncianda illas voces maximè probem. Sed cum græca vocabula & in artibus familiaria sint, & vim Iudicij certius exprimant; prius autem latinum magis oris sit, quàm mentis vel scientiæ, alterum verò in usu latius sumatur: illa propterea Ramus ex Aristotele delegisse videtur, præsertim cum Axioma & Cicero sic nominaverit, & alij etiam, ut Ringelbergius, &c. tanquam latinum usurpauerint.

DE AXIOMATE.

PAED. **A**xiomaticum Iudicium mihi potius vel Noeticum, id est, Intelligentiæ, ut respondeat *Dianoetico*, vel latinè Enunciati aut Enunciationis, aut Intelligentiæ Sententiæ, aut Propositionis appellandum videtur.

Mm.v.

Disc.

Propug.**Nótiōis.****Αξιωμα.****Enunciatiō.****Intellig.
Sens.****ἄξιωμα.
ἀπόφασις.
ἐνυμνία.
ἀπόφασις.****ἀξιωμα.****Oppug.****Defin.****Axiō.****Propug.**

DISC. Vtraque quidem Græca vox *ἀξιωμα* & *νότιος* pro eodem iudicio est apud Aristotelem: *ἀξιωμα* quasi dignitas, est sententia per se suaq; fide manifesta ac fide digna: *νότιος* est simplex mentis intelligentia, qua eiusmodi sententia apprehenditur. Sed quia *νότιος* etiam latius pro vniuersa mentis intelligentia ac notitia sumitur: & græci ex professio has ex argumentis factas sententias *ἀξιωματικόν* nominarunt, quibus sic etiam propria huius Iudicii vis magis exprimitur: P. Ramus hanc etiam vocem etiam si vlu latinitatis à Cicerone non donatam, tamen vt congruentiorem & significantiorem tandem adhibuit, Enunciatum seu Enunciatio, & quæ Cicero præterea, vsurpauit, latina quidem sunt, sed magis exterioris sermonis & oris, quam interioris rationis ac mentis. Intelligentia & sententia etiam latius patent, & ambigua sunt. Propositio quidem illa græca *προτάσις* & *προβλημα* exprimit: sed hoc verbum ad primam syllogismi partem explicandum propriè etiam à Cicerone vsurpatur. Euitandæ igitur ambiguitatis causa ad hoc iudicium significandum, nec hoc, nec reliqua verba assumpta sunt. Alia etiam sunt in Organo huius primi Iudicii verba, sed rariora, vt *ἄξιωμα* *ἀπόφασις*, sumptum, sumptio. *ἐνυμνία*. Interpretatio etiam pro eodem videtur esse in titulo doctrinæ huic operi destinatæ: sed Aristoteles in illo opere id verbum nunquam vsurpauit. *Απόφασις*, autem id est enunciatum, ex omnibus Aristotelis verbis latinæ Scholæ magis vsurparunt: sed Cicero præcipuè *ἀξιωμα* nominat, & quinq; locis in philosophia latine ita, vt est in Dialectica, interpretatur, &c.

P. A. B. D. *Axioma est dispositio argumenti cum argumento, qua esse aliquid aut non esse iudicatur.* At illa definitio multas ob causas vitiosa videri potest. Primum genus improprium est: quia Axioma est Iudicium; Dispositio autem est instrumentum iudicii, non ipsum iudicium.

DISC. Ramus paulò antè docuit, iudicium & Dispositionem pro eodem dici. Sed tamen quia certâ dispositionis regula vnūquodq; iudicatur; & axiomatice & syllogistica methodicæq; doctrina est disponendi doctrina

per quam Iudicium exercetur. Itaque eodem quidem re-
mate.
dit, siue dicas esse Dispositionem, siue Iudicium; sed ta-
men Dispositio prior est, vnde Iudicium fluit.

P A R D. Deinde *ἡ ἀποκρίσις* argumentum in illa defini-
tione, vt etiam in principio Inventionis sumitur, pro cu-
iusque sententiae parte, q. d. qua res cum res notio cū no-
tione, vel vocabulum cum vocabulo, vel (vt vulgo cum
Aristotele loquuntur) terminus cum termino disponitur.
Cataphresis igitur duram ambiguitatem parit, quae non
minus hīc, quam alibi euitari debebat. Itaq; magis illa
definitio probanda videtur, qua ipse etiam in quadam é-
ditione vsus est: *Propositio est oratio, quae aliquid esse aut nō
esse proponit. vel: Enunciatio est dispositio, qua enunciat
aliquid de aliquo.* Hīc illud *Aliquid*, generalissimè sumitur;
ac deinceps in partem antecedentem & consequentem
distinguitur; quae sic Terminus minor & maior possunt
in progressu doctrinae appellari.

D I S C. Quiritaris de Cataphresi in hac definitione at
Cataphresis hīc nulla est, vt nec initio primi libri in de-
finitione argumenti. An non Aristoteles, omne argu-
menti genus Categoremata nominat, siue attribuitur, siue
subijciatur? An non docent vulgò Logici è Categorijs
categoremata sumi, vnde Enunciatum componatur? vt
in Enunciato, Homo est animal, sunt duo Categoremata,
species & genus? At Cicero & qui latine loquuti sunt
pro Categorematis argumenta nominat. Quoties enim
Topica interpretantur, toties Argumentum faciunt Sū-
mum genus Causae, Effecti, Subiecti, Adjuncti & reli-
quorum categorematarum. Cū igitur tu dicas è duobus
categorematis seu praedicabilibus Enunciatum fieri: cur
non ego pro eodem latine & populariter dicam, è duobus
argumentis fieri? Si dura metaphora Aristoteles partes
Enunciati & Quaestionis etiam Terminos communiter
nominat: cur nos latine partes easdem non Argumenta,
& vt ille probationē *mediū terminū*, cur nos eandē *tertium
argumentum* distinctè non appellemus? Et certè in vsu o-
mnes auctores argumenta nominant, siue ad proban-
dum, siue ad declarandum & illustrandum adhibeantur.
Ergo

Ergo in illa definitione vulgata potius catachrestica Se-
neccdoche est, qua Argumentum, quod rei dubiæ faciat
fidem, definitur.

Compl.

Assump.

P A E D. Tertiò nimis angustè & improprie in defini-
tione dicitur, *qua esse aliquid aut non esse indicatur*. Non e-
nim tantum esse, ut quâdo verbum substantivum est *κα-
ταποδύμενον*, sed etiam, *hoc esse illud vel tale*, ut quando ver-
bum substantivum est copula; imo sic quævis actio & per-
ceptio iudicatur, ut homo amat, scribit, docet, amatur,
&c. Quod cum ita sit, illud nimis angustum & impropri-
um est, ut malim definitionem auctoris pristinam. Enun-
ciatum est dispositio, qua argumentum de argumento e-
nunciatur, id est affirmatur aut negatur.

Prop.

Propug.

Assump.

D I S C. In Logica sunt omnia logicè sumenda &
intelligenda: ac generalia gradatim per specialia deda-
rantur, & distinctè explicantur. *Esse* igitur & *non esse*, hic
non è Grammatica, quasi de illo substantivo tantum in-
telligatur, sed è communi logicæ sensu, quod generalis-
simam cuiusque axiomatice dispositionis & enunciatio-
nis vis significetur, explicari debeat. Significant enim
esse & *non esse*, aliquid altius & generalius quàm esse af-
firmatum & negatum; indeq; ad speciales affectiones af-
firmationis & negationis commodè descenditur. Itaq;
hæc definitio multò accuratior est, quàm altera illa; quia
& subiecta & generalem formam fructumque axiomati-
ci iudicii exprimit. Infra autem per species distinctè do-
cetur, illud, *esse*, & *non esse*, in Simplici axioma-
te quali-
cunque verbo affirmato vel negato exprimi, & in Com-
posito totam vim coniunctione contineri, ubi verbum
in membris valet. Sic, Homo viuit, amat, docet, amatur
&c. Homo non viuit, non amat &c: illa verba significant,
esse, hæc *non esse*. Homo est miser & mendax. Homo scri-
bit & canit. In illo, *Est*, in hoc *Scribit* & *Canit* signi-
ficant, *esse*, hoc est, exprimunt Dispositionis vim. Con-
iunctio, *Et*, compositione, hoc est plura esse vel fieri fig-
nificat.

Compl.

Oppug.

P A E D. Quartò totam definitionem nimis vagam
& incertam esse puto: quia plura ad hoc iudicium omni-
no pertinentia ab alijs definiendo exprimuntur. Tales i-

gitur definitiones magis probarem : *Propositio est oratio* *mate.*
indicatiua, vnica, & integra, verum aut falsum, sine ambigui- *Alia defini-*
tate verborum significans vel : *Pronunciatum est perfecta* *tiones.*
sententia ex nomine & verbo constans, eaq; vel vera, vel fal-
sa. Imo quidam etiam Enunciationem communem &
 Dialecticam distinguunt, ac deinde Dialecticam accom-
 modatè definiunt. Nunc tu vide, quàm multæ hîc pro-
 prietates coniungantur, Oratio indicatiua, vnica integra,
 verum aut falsum, sine ambiguitate verborum signifi-
 cans, itemq; ex nomine & verbo constans : quæ ferè om-
 nes à Ramea definitione absunt.

DISC. Mihi verò à Ramea definitione nihil, quod ad *Propug.*
 hanc logicam verè logicum sit, abesse videtur: & sanè Ra-
 mus logicè loquitur, & logico progressui accommoda-
 te, non grammaticè. Singula igitur ordine inspiciamus :
 Primo tibi Axiomatis seu propositionis genus est Ora-
 tio vel Sententia, Ramo Dispositio. At Dispositio logica
 est, & naturalem logicæ progressum significat : Oratio
 non item. In Grammatica pueris voces dicuntur partes
 Orationis: & oratio ipsa Syntaxeos structurâ coniuncta.
 Imo Oratio est communis trium generalium artium ef-
 fectus: quia illud totum, quod ex argumētis per voces ex-
 pressis dispositione logica per Syntaxeos regulas cōpo-
 situm, tropisq; & figuris affectum est, Oratio nomina- *1. Oratio.*
 tur. Imo Oratio magis est exterioris sermonis. Hinc Ser-
 mo & Oratio in homine, à Cicerone de natura Deorū di-
 citur. De Oratore autem idem ita Synedochicè distin-
 guit : Quanquam, ait, omnis locutio Oratio est,
 tamen vnius Oratoris locutio in hoc proprio signata
 nomine est. Sententia quidem generale nomen est, *Sententia.*
 & hac in re magis logicum, quàm Oratio: sed tamen nec
 vim primi iudicij, nec genus vtriusque satis exprimit. In
 primo iudicio & progressus à separatis rationibus, &
 propria dignitas; in secundo mentis in deductione axio-
 matum discursus cernitur : quorum neutrum Sententia
 propriè exprimit. Ergo Ramus eas voces adhibuit, quæ
 Logicæ progressum & vim propriè significant. Porro de- *2. Perfecta.*
 finitur illa Oratio seu sententia perfecta : sed generatim in
 Logica præcipitur, Omnia artium documenta debere
 esse

esse *et* *non* esse, nec quicquam imperfectum in artibus admittitur. Itaque etiam axioma suis legibus constitutum, perfectum esse intelligitur.

Oppug.

P A E D. At verò ita distinguitur à vocibus certa quidè Syntaxeos lege coniunctis, sed integram sententiam non efficientibus.

Respon.

D I S C. Illam distinctionem *esse*, & *non esse*, in definitione Axiomatis indicat. Et Axioma ita enunciat, ut affectio argumentorum exprimatur: vbi progressus à minimis, & vicissim in minima analysis consideratur. Homo, potest esse subiectum, doctus, adiectum, si ita inveniuntur & sumantur: sed & homo doctus, coniunctè aliquando vnum argumentum est, si aliud ita attribuat. Homo doctus est deo gratus. Logica igitur mentis ars, non voces ad significationis aut syntaxin structuræ ratione, sed argumenta, & eorum dispositionem, cui syntaxis ut ministra inseruit, spectat.

3. Nomen.
Verbum.

P A E D. Cur non ex Nomine & Verbo axioma constare dicatur?

Respon.

D I S. Nomen & verbum ad Grammaticam pertinet, ideoque in logica heterogenea sunt. Grammatica de vocibus & earum structura grammaticè, Dialectica de argumentis & eorum dispositione logice suoque more præcipit. & harum artium usus semper est coniunctus. Nomen & verba argumenta significant, argumentaque ipsa sunt: & sic argumentorum etiam definitionibus comprehenduntur. Sed hæc ratio in significatione est, Grammatica autem eorum exteriorem in adsignificationibus rationem explicat. Quare si Nominis & verbi doctrina in Dialectica aliquem locum habeat, in Inuentione ad singula argumenta exprimendum poneretur. At in logica locum nullum habet. Ergo multo minus in dispositione. Antiquissimi autem logici ideo de Nomine & verbo tanquam primarijs vocum generibus aliquid in logica præceperunt, quod tum nulla ferè Etymologiæ doctrina exstaret, vel saltem ita distincta non esset.

Confer lib,
5. Schol.
Dialect.
ca. 1. 2. 3.

P A E D. Etiam Indicativa & vnica erit oratio: hæc enim differentia logicā enunciationem ab oratoria & poetica distinguit.

4. Indicati-
ua.
Vnica.
Respon.

Di.

Disc. Quasi vero alia sit oratorum & Poëtarum, quā Dialecticorum enunciatio. Omnis enunciatio, quod ad eius artem & conformationem attinet, Dialecticorum propria est; res illi subiectæ suæ quæq; artis sermonis ratio Grammaticæ, & ornatus Rhetoricæ est. Vulgarum Dialecticæ & Rhetoricæ discrimen, atq; eiusmodi distinctiones ex eodem erroris fonte, nempe ex separatis Philosophiæ & eloquentiæ scholis, manarunt. Sed rem ipsā videamus.

Primo modi finiti partitio quadripartita doctrinæ nihil habet, & falsum docet. Ergo axiomatum natura, ut omnino non debet ex grammatica vocabulorum doctrina definiri, ita multò minus è falsa verborū differentia distinguetur. Antecedens P. Ramus Schol. Grammat. li. 14. satis demonstrat. Primum enim ista partitio verborū naturam nihil distinguit, ideoq; nihil artis habet, cum omnes isti modi penitus inter se confundantur, ut Indicativus sit Coniunctivus & Coniunctivus indicativus; & cum utroq; Imperativus & Optativus sit permixtus, ut:

Si vales bene est. Si me audies, nunquam labere.

Hic vulgares indicatiui sunt reuera coniunctivi.

Et me suspicione exsoluam & illis morem gesserō.

Si quid paululum te fugerit, ego perierim. Hic vulgares coniunctivi reuera indicant.

Syntaxis autem illud discrimen, & rationem verba cum particulis coniungendi continet. Deinde falsum est, quod *Amabam, Amaueram*, & similia, indicatiui modi esse dicuntur: quia sententia simplex & absoluta verbo eiusmodi vno indicari non potest, sed coniungi alterum verbum necesse est, ut sententia absolvaatur. Dic enim: Tullius amabat, Tullius amauerat: suspensum habes auditoris animum & aliud quidpiam expectantem. Itaque verbo alio scilicet ille necessario absoluitur, ut: Fuit quoddam tempus, cum in agris passim homines bestiarū more vagabantur, &c. Quamobrem cum & nihil verborū naturam illa partitio distinguat, & falsa etiam sit efficiatur similiter falsam illa modorum differentiā axiomata nihil omnino & falso distingui.

I. Argu.

Compl.

Assumpt.

Propo.

Relata.

Se-

2. *Argum.*

Secundo, si maximè illa modorum distinctio retineatur, an non putas plurima in humana vita, ut indicando, ficietiam imperando, optando, & coniungendo pronunciari? Logica ars mentis & rationis est, non sermonis, ut eius ideo doctrina non sit è grammaticis vocum differentijs distinguenda. Et mens humana certè variè sētētias concupit, ideoq; externa verborum symbola variè etiam enunciando adhibenda sunt. Itaque aliorum etiam modorum axiomata & hominum & ipsius dei differentis plurima sunt:

*Imperatiua.*1. *Imperatiua* sunt eiusmodi:

Miserere mei Deus. Titius hæres meus esto.

Ne occidito: ne adulterato: ne furator. Et eiusmodi infinita non modo in Legum scitis, & sanctionibus, sed in quotidiana etiam vita.

*Optatiua.*2. *Optatiua* eiusmodi: Vtinam ipse Varro incumbat in causam.*Cicer. A*

Me miserum quod tu voluisti, vnà fuissetus.

Aeneid.

—— Quod ut ô formidine falsa

Ludar, & in melius tua, qui potes, orsa reflectas.

Coniunctiua.

Coniunctiua, & tamen reuera partim Indicantia, partim optantia, partim facultatem vel officium significantia, eiusmodi:

9. *Att.*

Triumphum totum facile & libenter abiecero, id est, abijciam.

Terent.

Et me suspicione exsoluam, & illis morem gesserò,
Post de matre videro. &c.

In eiusmodi igitur, & infinitis alijs exemplis vel modorum ratio confunditur, vel multiplex etiam extradicatiuum modorum vsus esse intelligitur.

Oppug.

P A E D. Sed illa sunt vulgaris & quotidiani sermonis, qui plurimum à Dialectica enunciandi proprietate differt. In quotidiano sermone ne quicquid occurrit, & in mentem venit, ita ut est, & vsus postulat, indicando, imperando, monendo, petendo & eiusmodi innumerabilibus modis enunciamus. Sed Dialectica enunciandi accuratio ad certitudinem ac veritatem sua axiomata certis legibus conformat, ut sint certæ asseuerationes, verum falsumue complectentes. Deinde Syllogismi, quibus

*Quotidia.
nus serm.*

bus concludendæ rationis artificium continetur, nullis alijs enunciationibus confici & exponi possunt, nisi quæ indicandi modo conceptæ sunt.

D I S C. Dicis illa esse quotidiani sermonis: esto, sed sūt Propug.
etiam præstantium auctorum. Attamen logica etiam in quotidiano sermone suum inveniendū ac iudicandū officium exercet: tu verò ad Scholasticas logicæ angustias respicis. Itaque ut variæ sunt mentis & voluntatis inclinationes & consilia, ita & varij, iisdem tamen logicis generibus, enunciandi modi. Nec vel eiusmodi modi per voces seu verba mutatio, vel Rhetoricæ ornatus axiomatum artem tollit, aut axiomata e sua possessione deturbat, ut in Indicativo modo sint logica, in cæteris quotidiana poetica, oratoria. Semper logica sunt, quocunque modo enuncientur, aut à quocunque auctore usurpentur. Dicis Dialecticam certitudinem veritatis spectare: At inquam, *veritas* est specialior axiomatis affectio: *esse aut non esse*, est generalior & altior illius proprietas, quæ deinde affectione veri aut falsi distinguitur. Et tamen sic quæq; axiomata vera vel falsa sunt, ut adhibentur. *Ne iuratur, Ne occidit*; non videntur tibi verum aut falsum enunciare: certè non enunciant illud verè aut falsò. Homo non furatur, non occidit: hoc aliud est intentionis, sed illud verè enunciant. Vult & mādāt Deus homini ne furetur, ne occidat. Homo prohibetur furari. Homini nō est furandum. Sic igitur significat ut adhibetur ut differentis mens & consilium est. Titius meus hæres esto: sic verum est, ut testatur differit, non sic ut illud, Titius meus hæres iam est. Perinde est ac si diceret: Ego testator constituo Titium meum hæredem. An hoc ita verum non videatur. Sed & multa de futuris enunciantur: quorum eventus expectandus sit. Recordare igitur logicam tam latè patere, ut vniuersum humanæ rationis vsum repræsentet. Quod ad Syllogismos attinet, constat sanè plurima in humana vita absque ijs, certâ tamen differendi viâ, Ratione. Oratione tractari ut omnia ferè artium documenta, & maxima pars rerum in sacris ac profanis auctoribus. Sed tamen nec ad Syllogismi leges omne axiomatis genus sit conformandum. Verum enim verò etiam

reliquorum modorum axiomata in Syllogismos veniunt: vt,

Si scirem, odissem musas. At non odi musas.

Ergo nec sapio.

Qui meam matrem aluerit, is meus hæres esto.

At aut Titius aut Sempronius id fecerit. Ergo, &c.

Quæ cum ita sint, Axioma rectè suâ è logico progressu proprietate definitur : grammaticus autem modus in illa definitione heterogeneus & falsus est.

Verum.

Falsum.

Perspicuè.

Propug.

P A R D. Cur verò illas è definitione proprietates, *veri & falsi, perspicuè sine q, ambiguitate*, P. Ramus exclusit?

D I S. *Esse & non esse*, sunt generaliores & altiores axiomatis proprietates. Verū autē & falsū sunt specialiores & inferiores eiusdē differentiz & affectiones, ad quas gradatim per alias nempe per affirmationem & negationē descenditur. *Esse enim vel non esse*, in axioma perpetuū est, etiam de futuris : affirmatum aut negatum, verum aut falsum mutabile, vel per se, suaq; natura, vel enunciandi aut querendi modo, diuersoq; hominum iudicio. *Perspicuitas* autem, est virtus vniuersæ orationis, & sic proprium trium generalium artium fructus, qui commodius imitationis præsidio acquiritur. Ergo non est propria axiomatis affectio : vt nec ambiguitatis vitium magis ad illud, quàm ad tres generales artes communiter attinet. Et perspicuitatis virtus, & ambiguitatis vitium, est vel in vocum adsignificatione aut Syntaxi, vel in ornatu rhetorico, vel in argumentorum affectione vocumq; significatione aut dispositione axiomatica, vt aliàs, Deo dante, de virtutibus & vitijs orationis, seorsim confereamus.

*Partitio
Axiomatis.*

Respon.

P A R D. Ramus in quibusdam editionibus partitus est Enunciatum in partes, antecedentem & Consequentem; sed in postrema illam partitionem, nescio quo consilio, præterijt.

D I S. Antecedens & consequens sunt generales communesq; appellationes, quæ & axiomatū argumentis & Syllogismi partibus & denique Methodi axiomatis tribui possunt; sed in Syllogismo magis locū habent. In axioma intelligimus ex ipsius definitione esse argumentum

mentum cum argumento, hoc est duo affecta inter se ar-
gumenta. quorum necesse est aliquod sit prius seu infe-
rius ac priore loco; aliquod secundum seu superius & po-
steriore loco: quibus accommodatè in syllogismo terti-
um argumentum nominatur. Aristoteles dicit in axio-
mate esse duos terminos, minorem & maiorem: quæ du-
ta metaphora longiore eget explicatione. Ramus dicit in
axiomate esse duo argumenta: quod intellectu generali
argumenti definitione, nullam admodum expositionem
requirit, nisi ut discipulus moneatur, vnum esse prius seu
antecedens, alterum posterius, seu consequens, quæ sic e-
ius partes dicantur. Ergo cum distinctæ partes suis gene-
ralibus nominibus ipsa definitione expressè comprehen-
dantur, tautologia videatur si ex partitione seorsim ex-
plicentur.

P A R D. Priore communium affectionum diuisione **Oppug.**
ne axioma in affirmatum aut negatum diuiditur: at
quia ipsum axioma non affirmatur aut negatur, sed
affirmat aut negat: malim dicere affirmans aut ne-
gans est.

D I S C. Id puto eodem redire, nisi maluerit Ra- **Respon.**
mus propterea affirmatum & negatum dicere, quod sit
accidens seu affectio toti axiomati è vinculo attribui-
tum.

P A R D Commodè adderetur, Affirmari vel negari cõ- **Oppug.**
sequens enunciatum, aut de antecedente, aut cum eo; de eo
in simplici, cum eo in composito.

D I S C. Generalia generatim, specialia per species sunt **Respon.**
explicanda. Generale est argumentum cum argumento
hic disponi, affirmatè videlicet si vinculum affirmetur,
negatè, si vinculum negetur, Speciale est, simplex axio-
ma verbi, compositum coniunctionis vinculo con-
tineri, & sic affirmari vel negari. Hoc autem intelligimus
fieri argumentorum affectioni accommodatè, nempe, ut,
quod nominatim etiam præcipitur, Consentanea affir-
mando, Dissentanea negando enuncientur. Igitur illud
de antecedente, vel cum eo, in argumentorum affecti-
one per se latet, & enunciandi præceptis ita alijs ver-
bis explicatur, ut affectioni & vñui conuenienter fiat.

Sed tamen nec *κατὰ μὴν* est illa distinctio, quod Discreto & Disiuncto sæpe aliter enuncietur,

Contradictio.
cap. 2.

P A E D. *Contradictio* ab omnibus logicis in Inventionem ponitur. Ergo malè ad Iudicium refertur. Neque enim idè est argumentum & Dispositio.

Respon.

D I S C. Contradictio Inventionis longe alia est, quam hæc Iudicij: illa est via inveniendi, & spectatur in nudis argumentis, in affirmatione videlicet & negatione separata: Hæc verò est lex iudicandi & in dispositionis certa ratione consistit: Vide Dial. 159. & 301. 302.

Oppug.

P A E D. Sed ex omnibus dissentaneorum generibus axiomata opponi possunt: ut homo est animal: Homo est sapiens: sunt axiomata diuersa: Homo est animal: Homo est arbor: sunt disparata: Ratio est domina voluptatis: ratio est serua voluptatis: sunt relata: virtus est laudenda: virtus est vituperanda, aduersa: Animal videt: animal cæcum est: priuantia: Homo est mortalis: homo non est mortalis, contradicentia. Ergo contra legem *κατὰ λόγον*, quod ex toto genere dissentaneorum axiomatis attribui potest, id ex vna tantum parte, nempe ex Contradictione attribuitur.

Respon.

D I S C. Quod antithesis quædam Axiomatum ex omnibus Dissentaneorum generibus esse potest, id fit generali Inventionis intelligentia & communi omnium argumentorum ratione, qua axiomatica dispositione vel singula affecta inter se enunciantur semel, vel plura etiam bis aut sæpius, idque vel consentanea tantum affectione, vel etiam dissentanea & comparata: ut, Ebrietas operta recludit: item, Ebrietas in prælio trudit inermem. Sunt duo axiomata ex causa & effectis. Sic è dissentaneis, ut ipse proposuisti: E comparatis autem sic, Littora habet plurimas conchas: Et amara rosaria plurimos flores: paria sunt. Tyrannus est crudelis: Maledicus est multò crudelior: imparia, & ita deinceps. Sed Axiomati ideo Contradictio non tribuitur, quod sic affirmatio & negatio quæuis opponi possunt: quia sic & cætera dissentanea opponuntur communi Inventionis consideratione: imo quælibet argumentorum genera sic suis affectionibus enunciantur. Verum

Con-

Contradictio ideo est peculiaris Axiomatis affectio; quod hic certâ enunciandi lege conformata, nempe, vt idem consequens de eodem antecedente affirmetur & negetur, peculiare habeat iudicium. Non igitur ab argumentis quæ enunciantur peculiariter, sed à propria contradicendi arte ac forma, Contradictio axiomati tribuitur. Alioquin generali illa intelligentia etiâ in dispositis sententijs Inuentionis contradictio esse possit, quæ tamen non fit Axiomatica, quia non negat idem consequens totum de eodem antecedente, vt, Ignorantia est fugienda, Ignorantia est non fugienda: Hic *fugienda*, &, *Non fugienda*, sunt contradicentia generali Inuentionis consideratione, sed non Axiomatica; quia particula consequentis, nō totum consequens, negatur, cuius affirmatio & negatio consistit in vinculo: de Oppositionis omnia diagrammate infra. 2.

PAED. *Axioma deinde est verum, aut falsum: Sed Verum.*
vitia in artibus sunt heterogenea. *Falsum est vitium. Falsum.*
Ergo in arte heterogeneum: & quemadmodum nec *cap. 3.*
Syllogismus in consequentem & inconsequentem, nec
methodus in ordinem & confusionem diuiditur: ita nec
Axioma in verum & falsum diuideretur. Oppositum enim vitium è regione ipsius virtutis præceptis deprehenditur.

DI SC. Primum assumptionem distinguo; deinde *Respon.*
exempla huc collata dissimilia esse confirmo. Falsum
quidem per se, quia est mendacium, vitium est: sed tamen eius iudicium aliud, & quidem bonum est: quod non minus, quàm veri iudicium, Axiomatis legibus perficitur, & agnoscitur. Vitium autem Axiomatis est, quod non quadrat ad eius normas, vt quando Consentanea negando, dissentanea affirmando enunciantur, &c. vt in Captionibus dicitur: quod quidem iisdem recti Axiomatis legibus iudicatur. Et sic virtus Axiomatis, & vitium Axiomatis opponuntur, q. d. Rectum Axioma, & non rectum: vt Syllogismus consequens & inconsequens, &c. Falsum autem vero oppositum est fructus iudicij Axiomatici proprijs etiam legibus constans: quodquæ iam falsum est, deinceps verum esse potest:

test: estq: vt verum contingēs & necessarium sic & falsum
Contingens & necessariū quod nominatim dicitur Im-
possibile. Inconsequētia autē Syllogismi, & confusio me-
thodi est, quæ cum cōsequētiæ & ordinis, quemadmodum
inrectum, vt ita dicam, Axioma cum recti legibus pug-
nat.

Verum.

PAED. *Verum* definitur, quando pronuntiat *vi* res est.
Sed cur nō verum ex consentaneis argumentis, & falsum
ex dissentaneis definitur?

Respon.

DISC. Puerorum ille nimis apertus error est: qui
consentanea & affirmata tantum vera, dissentanea & ne-
gata tantum falsa esse putant. At & negantia ex dissenta-
neis vera sunt vt, ignis non est aqua, & ex Comparatis
etiam vera falsaq: fiunt.

Oppug.

PAED. Sed acuratius etiam sic verum definitur: *Ve-
rum est, in quo consentanea consequentiæ componuntur, aut
dissentanea vel inconsequentia disiunguntur.*

Respon.

DISC. Sic & specialia & aliena pro generali defini-
tione statuuntur. Consentanea enim affirmando, & dis-
sentanea negando verē enunciari deinceps in Axiomate
simplici & composito distinctē præcipitur. Ergo hīc al-
tior proprietas requiritur quæ est, *Pronunciare vi* res est:
quæ & officiū Axiomatis, & dispositionis cū reb. subie-
ctis consensio & conuenientia exprimitur. Axioma igitur
affecta argumenta, Vt ante dictum, sic pronuntiat, vt
res est, hoc est, vt dispositio pronuncians vel enuncians
(intell. ge etiam tacita cogitatione) rei ita vt verē le ha-
bet, consentiens & accommodata sit. Si enim secus
pronunciatur, quā res affecta sit, falsum erit. Con-
sequentia autem & inconsequentia, quæ tu addis:
vel Axiomatis connexi, vel Syllogismi vim magis re-
spiciunt.

Veri diuis.

PAED. *Veri diuisio* in contingens & necessarium non
est reciproca: quia conuenit etiam falso. Est igitur gene-
ralis diuisio enunciati, non autem specialis enunciati
veri.

Respon.

DISC. At quomodo generatim Axioma dicitur
Contingens & necessarium, nisi prius in Verum aut fal-
sum disinctum sit? Certē necessarium est verum, & con-
tin-

tingens est verum: sed quia contingens est mutabile, ita inat.
fit, vt idem nomen & vero & falso hîc conueniat. Imò
quando verum diuiditur, intelligimus & falsum è regio-
ne duplex, Contingens, & necessarium, quod peculiari
nomine Impossibile dicitur. Satis igitur reciproca illa
diuisio esse mihi videtur.

P A R D. *Necessarium affirmatum dicitur* $\kappa\tau\ \mu\alpha\tau\acute{o}\varsigma$, de o- Oppug.
mni. At hoc ipsum, quod hîc auctor affirmat de necessa-
rio affirmato, non videtur verum de omni: sed tantum
de generali seu vniuersali: vt, Omne animal sentit. De
speciali autem, siue infinito, siue proprio, non videtur
verum: vt, Quoddam animal est rationale: Socrates est
homo. Nisi igitur infinitum certa specie definiatur, &
individuum ex adiunctis diuidatur, $\kappa\tau\ \mu\alpha\tau\acute{o}\varsigma$ nō fuerint.
Quoddam animal (nempe homo) est rationale. So-
crates siue disputans, siue cœnans, siue Athenis sit, siue
heri, siue hodie aut cras, est homo.

D I S C. Tu mihi *De omni*, idem esse, quod generale, Respon.
videris existimare: At sic, vt hæc non esset affectio om-
nis axiomatis communis, ita diuisio Simplicis in Gene-
rale ac Speciale, fœdam tautologiam haberet. *De omni* In Dial. 314.
Ramo significat perpetuam & immutabilem veritatem,
& quidem nominatim axiomatis affirmati, cui ob ex-
cellentiam eiusmodi honorariæ appellationes tribuun-
tur. Sic quoddam animal est rationale: perpetuo verum
est, nec falsum esse potest. Nec impedit, quoddam eti-
am esse irrationale: quia hoc sic etiam perpetuò verum
est de illo genere, de quo intelligitur. Socrates est ho-
mo: semper etiam verum est, nec vnquam falsum esse
potest. Itaque vtrunque etiam $\kappa\tau\ \mu\alpha\tau\acute{o}\varsigma$ est: quia veritas
quidem necessaria & generalia hac lege sancitur, attra-
men ea non tantum est generalis & vniuersalis, sed
cuiuscunque Axiomatis pœpetua & immutabilis affe-
ctio.

P A R D. Porro Ramus mihi non legitima diuisione re- *Homogeneum*
liquas duas proprietates, nēpe Homogeneum & Catho- *Cathol.*
licum videtur proponere.

Disc. Nec est illa diuifio, fed enunciatio copulata, qua duæ inſuper affectionum notæ documentorum artis propriæ ad *κατὰ μέρος* in hoc vſu neceſſariæ, inſuper adduntur. Neque enim duplex noua Enunciati diuiſio attingitur: vñ in homogeneous & heterogeneous, altera in Catholicum & non Catholicum, fed duæ illæ documentorum artis proprietates præterea docentur. Etenim nec communiter hæc, fed nominatim de neceſſario affirmato præcipiuntur, nec homogeneous communiter eſt, cuius partes inter ſe conſentaneæ ſint, vt quidam exiſtimare videntur: fed homogeneous nominatim eſt, quando partes ſunt eſſentiales inter ſe, Alioquin illa definitione etiam Contingentia eſt conſentaneis affirmantia eſſent homogeneous: fed nec omnia *κατὰ μέρος* homogeneous ſunt. Ergo ſunt honorariæ notæ inſuper ad certum genus additæ, non diuiſione explicatæ: alioquin alterutra etiam in omne *κατὰ μέρος* exemplum caderet. Eiufmodi multa P. Ramus diuturna illa meditatione, & crebra editione, quæ à nonnullis temerè ipſi vitio data eſt, prudenter animaduertit.

P A E D. Tandem Ramus nimium illis notis tribuere videtur, dum illas communes omnium artium conformandarum leges facit. Nam ſi ad Syllogiſmos demonſtratiuos tantum ab alijs referuntur, & magis ſunt mathematicæ propriæ, non ſunt omnium artium communes. At primum. Ergo & poſtremum.

Disc. Ariſtoteles quidem ita aliquando loquitur, quaſi nominatim illis demonſtrationibus has leges adſtringat, & multi alij hoc ita imitantur: fed omnino eas omnium artium communes eſſe & Ariſtotelis ipſius etiam auctoritate, & rei ipſa atque experientia conuincitur. Interim tamen hic notandum, quæ ſoleant de Demonſtratiui Syllogiſmi proprietatibus tradi, ea nihil ad Syllogiſmi ſtructuram, fed tantum ad eius partes, quæ ſunt axiomatice iudicij pertinere. Itaque illa Demonſtrationis, quatenus vera eſt, logica, his tribus quaſi honorarijs notis à P. Ramo breuiſſimè comprehenditur, vt ille Demonſtrationis ſyllogiſmus diſtinctè, dici poſſit, qui & eiufmodi partibus neceſſarijs conſtet, & ſuam

*Reſpon.
Leges c
omnes.*

*Demonſtra-
ti. Syllog.*

& suam etiam legitimam structuram habeat. Sed illas matis.

Leges, etiam extra illum Syllogismum, omnium doctri- 1. Argumen.

narum communes esse, Aristoteles ostendit, dum præci-
pue in posterioribus Analyticis ubi has Leges tradit, sibi
proposuit logicam artificem artium reliquarum omni-
um: quæ sanè laus Dialecticæ primaria est. Deinde vitia
virtutibus istis opposita, falsitas, heterogenia, & tautolo-
gia, ab Aristotele facta sunt omnium artium, imò dis-
putationum omnium communia. Ergo & illas tres vir-
tutes communes fecit omnium doctrinarum. Attamen

si, missâ Aristotelis auctoritate, res ipsa per se spectetur, 2. Argumen.

an non communes omnium artium esse videantur? O-

mnium artium præcepta erunt $\chi\tau\iota\ \pi\alpha\rho\tau\epsilon\varsigma$, hoc est neces- 1. Lex.

sario & perpetuo vera: An non omnes artifices sibi ta-

lem veritatem proposuerunt? An quisquam falsa præ-

cipere voluit, aut præcipienda putavit, etiam si aliqua nò

satis explorata quidem à quibusdam scripta sint? Certe

nemo sanus in vlla arte explicanda infinitam falsi com-

miniscendi licentiam permittendâ aut postulandam iu-

dicat. Nec quisquam doctrinam parte alia veram, alia

falsam, tempore aut loco alio veram, alio falsam proba-

bit. Ergo si non mentiendum omnes putant, si hodie

verum, cras falsum, parte alia verum, alia falsum tepudi-

ant: quodlibet artis præceptum $\chi\tau\iota\ \pi\alpha\rho\tau\epsilon\varsigma$ hoc est, omni-

no & necessario verum omnes esse volunt; ideoq; hanc 2. Lex.

legem omnium artium communem esse censent. *Secun-*

da lex $\kappa\alpha\theta'\ \alpha\upsilon\tau\omicron$ mandat vt omnia in artibus sint cognata

& essentialia. An non à Deo ipso ita omnia distincta

sunt, vt sic in separatis artium classes videantur distribu-

ta? Aliud Ratio est, aliud sermo, aliud ornatus, aliud re-

rum natura, aliud virtus & vitium. Ergo quæ à Deo ipso

per se distincta, sed vñ coniuncta sunt, ea quisquam so-

brío iudicio permiscenda in artibus & confundenda exi-

stimabit? An quisquam velit Grammaticam docere in

Geometria, vtrinq; in medicina, has omnes in logica?

nequaquam, sed classes artium etiam in Scholis, nedum

in artibus ipsis præceptiones distinctas esse oportet. 3. Lex.

Tertia lex præcipit vt generalia generatim & semel, spe-

cialia per species ad vitandam tautologiam doceantur.

Vtrum quisquam specialem affectionem generi, an generalem speciei attribuendam arbitratur? Non opinor: Natura rerum postulat, vt quæ multis communia sunt, ea communiter; quæ vnius propria ea nominatim vni attribuantur. Nam si speciale tribuitur generi, & *non* est, vt si dicas generatim Causam esse effectui congenitam, cum id formæ proprium sit. Si verò in partibus generale ponatur aut repetatur, tum & partis illud proprium esse falso putatur, & fœda tautologia committitur: vt si vel Materiam dicas esse fontem scientiæ, cum id generatim Causæ conveniat, vel id in singulis causis iteret, cum semel ad causæ definitionem dictum sufficiat, & clarius intelligatur. Sed tautologia ista vt occultior, sic importunior est, cum eadem doctrina vario aliquo translationis genere distincta repetitur: vt cum è decem locis argumentorum, Causis, factis, subiectis, adiunctis, dissentaneis, Comparatis, nomine, distributione, definitione, testimonio, inuentiones sedecim in Organo Aristotelico accumuluntur, modoq; ex eadem materia Categoremata fiunt quinq; modo decem Categoris, modo inuentio medij quintuplex, modo inuentio medij apodictici sextuplex: atque è communibus illis decem interdum etiam sæpius iteratis, Inuentio modo Propositionum, modo distinctionum, modo differentiarum, modo similitudinum, modo Inuentio accidentis simplicis, modo accidentis comparati, modo generis, modo proprii, modo definitionis, modo eiusdem & diuersi, modo interrogantis, modo respondentis, id est, ex eadem materia fiunt sedecim doctrinæ pro vna. Imo verò etiam rursus inuentiones aliz, nescio quot, in Rhetoricis fiunt, & materies eadem libris octo physicis, ac quatuordecim metaphysicis odiosissime iteratur & repetitur. An quisquam hos mahumetanos tautologiarum cumulos in arte instituenda sibi permisos putet? Equidem non arbitror, qui liberum iudicium hic adhibeat, cum tam horribilem sophisticam probaturum, sed potius Aristoteliz legi assensurum, tautologiam talem in omni disciplina maxime fugiendam & maxime detestandam esse. Itaque tertiam etiam Aristotelis legem omnium disciplinarum

communem esse intelligimus. Quare si quis diceret, leges istas mathematū proprias esse nō cōmunes omnium scientiarum, omnium artium & doctrinarum, is turpiter erraret, cū earum tam necessarius & perspicuus in omnibus artibus vsus sit, vt eā perpetuis ferē definitionibus, distributionibus & proprietatum explicationibus, ad illas leges conformatis demonstrarentur.

In Dial. 53.

PAED. *Axioma est simplex aut Compositum*, ait Ramus: At alij, *Propositio est Categorica, vel Hypothesica*. Cur has tritas appellationes non retinuit, quas Theophrastus, Eudemus, & Boëtius introduxerunt?

Simplex Compositum. ca. 4.

DISC. Hi non rectē, neque Aristotelis, magistri sui doctrinæ conuenienter ita Axiomatis genera nominarunt. Simplex axioma Categoricum vocant, à cōsequente videlicet argumento, quod *κατηγορηματικὸν ἄντικειμενον*, prædicatur de subiecto: at aliās catēgorema angustius ad quinque Prædicabilia adstringitur, quæ sunt argumenta tantū consentanea, vnde fierent Axiomata solum affirmata. Dissentanea verò, quæ negando enunciātur, sic non prædicantur, vel attribuuntur, sed remouentur, & segregantur, vt ignis non est aqua. Ergo illa appellatio à prædicatione seu attributione sumpta, nimis angusta & ambigua est, præsertim cū etiam Compositio possit conuenire, in quo etiam argumenta attribuuntur. Hypotheticum sonat conditionale: at solum Connexum & Disiunctum conditionalia dici possunt: & Cicero apertē in disiuncto conditionem nominat pro Cluentio: vide Dialect. pag. 430. Copulatum autem absolutum & Discretum conditionem non habent. Sed Hypothesis etiam Aristoteli latius patet, significans quamlibet enunciationem tam simplicem, quam Compositam, quæ pro vera ponitur: quomodo tota Astrologia dicitur hypothetica: cū per hypotheses, non per indemonstrabilia progrediatur. Et sic 30. cap. 1. Pr. *Ἀντικειμενὸν* opponitur τῷ ἑκείνου: & totis tribus capitibus 2. Pr. 11. 12. 13. appellantur ab Aristotele Syllogismi hypothetici, syllogismi ad impossibile, qui tamē cōstituuntur ē simplicibus enuntiatis suppositis ex cōditione. Atq; ideo Interpretes etiam illi Hypotheses significationem duplicem distinxerunt: vnam

Compl.

Assumpt.

Categoricum.

Prop. relata.

vnam generalem illam Aristotelicam, alteram hanc Cōsequentiam conditionalem, quę Connexa P. Ramo, cum Cicerone, imo cum Boëtio ipso dicitur. Quare cum Hypothesis non omne axioma compositum complectatur, & aliter ab Aristotele etiam vsurpetur: interpretes non benè nec Aristotelis doctrinæ conuenienter ita Axioma Compositum nominarunt. Simplex autem & Compositum tum à simplici sententia, quæ verbi vinculo, tum à composita quæ coniunctione continetur, propriè & concinne dicuntur.

**Definitio
Simplicia.**

P A E D. *Simplex axioma est, quod verbi vinculo continetur.* At malim, vel vt aliàs Ramus definiuit: *Simplex est, quo sententia simplex enunciat*; vel vt alij definiunt, *Simplex, quod de vno tantum, id est purè & absolutè vel affirmatè vel negatè.* vel: *Simplex est, quod vnā sententiam comprehendit: eamque absolutè vel affirmatè vel negatè.*

Respon.

D I S C. Cum Axioma definitum sit, dispositio argumenti cum argumento; accuratè certè tum prima communis Axiomatum affectio ex vinculo, quo argumenta contineantur, generatim, tum Species ex eodem nominatim definiuntur: Axioma affirmatum est, cuius vinculum affirmatur: negatum cuius vinculum negatur. Simplex quod verbi vinculo continetur, quo affirmato affirmatur, negato negatur. Compositum quod vinculo coniunctionis continetur: itaq; & coniunctione affirmata vel negata, affirmatur vel negatur. Vides concinnam analogiā in ijs, in quibus axiomatū vis consistit, nempe in Vinculis quibus argumenta enunciata continentur. Sententia autem sic simplex aut composita effici sua sponte intelligitur: is enim est talis formæ fructus: & generatim supra dictum est, *esse vel non esse*; quod speciatim hinc intelligitur, *esse simpliciter & composiè seu coniunctè*. Amo simplex axioma & Cōpositum, latine est simplex & cōposita sententia. Quare si per sententiam definiatur, tum idem per idem vel potius per fructum quàm per formam definitur. Quod additur, *Purè & absolutè*, id etiam quibusdam compositis conuenit; ideoq; Axiomatis simplici propriū non est. Similitérq; affirmatio & negatio altiores sunt, nepe vtriusq; etiam generis communes affectio-

nes,

res, ideoq; supra ex lege catholica communiter proposi-^{re} matis.

P A E D. Dixisti supra Dialecticam non esse sermo-^{Verbum.} nis: at & hic de vinculo verbi, & infra de coniunctionis copula præcipit.

D I S C. Verbum Logica propriè hîc appellat, non *Respon.* grammaticū vocabulum, sed ipsum mentis sensum, quod verbo externo significatur. Et sic infra non grammaticā coniunctionem præcisè significat, sed mentis sensum quo sententia multiplex coniungitur, siue ea coniunctione grammatica, siue relationis particulis exprimitur.

P A E D. Ramus deinceps mirum in modum axioma *Diuisio Sim-* simplex diuidit, non vt alij solent, in Necessarium con-^{plicitis.} tingens, & impossibile, sed in quoddam compositum ex causa & effectu, ex subiecto & adiuncto, ex dissentaneis. Egregia, mehercle, diuisio Rami, & digna ipsius arte, vt quæ neque cælum, neq; terram (vt prouerbio dicitur) attingat. Ergone quæ erunt extra species has, non erūt simplicia axiomata? vt Homo est animal. Homo est rationis compos: Homo est capax disciplinæ, &c. Hæc certè perinde absurda est diuisio, atque si quis diuidat, Animatum corpus in absynthium, gramen, quercum, pyrum, vrsū, leonem, hominem, & similia, quæ sine capite generum confutissima non diuisio, sed perturbatio specierum est. His tribus speciebus, inquit Ramus, argumentum quodlibet enunciari potest, exceptis plenis comparationibus & distributionibus. An non sic confundit alienis differentijs species enunciatorum? Quis vnquam scribens de Enunciatis & Propositionibus pro speciebus Enunciatorum numerauit plenas comparationes & distributiones, quæ tanquam monstra quædam, vix quid sint, à lectoribus intelliguntur.

D I S C. Si ista seriò obijceres, equidem te artificiosæ *Respon.* præcipiendi rationis ignarum esse responderem. Primò ^{I.} reprehendis, quòd Ramus Enunciatum simplex non diuidat vt alij, in Necessarium, Contingens, & Impossibile. At paulò antè sic diuisit non speciem hanc, sed ipsum genus, scilicet Axioma seu Enunciatū in verum aut falsum. Verum in Contingens & Necessarium, cui sic falsum etiā Contingens & Impossibile opposuit. Est enim illa affe-

Etio simplicis & compositi axiomatis communis: ideoque à Ramo ex lege Catholica legitimè in genere, ab alijs verò perperam in specie simplici enunciata. Et porro obijcis Ramum diuidere Enunciatum in quoddam compositum ex causa & effectu, quoddam ex subiecto & adiuncto, quoddam è dissentaneis per illa exempla, *Ignis urit. Ignis est calidus. Ignis non est aqua.* Atq; miraris, si non sint alia simplicia enunciata extra illas tres species: diuisionem etiam hanc confusissimam esse exemplo physico demonstras. Bone Deus per mihi mirum videtur, doctum virum à quo tu ista accepisti, ita ineptè de re valde perspicua scribere potuisse. Neq; enim Ramus partitur hinc quicquam, sed explicat exemplis (nam & ipse ea exempla vocat) primam inuentorum argumentorum dispositionem, & que argumenta quibus modis simplici axioma enunciatur ostendit. Et considera tu, quàm id concinnè & accommodatè fiat, quàmq; accuratè progressus seruetur. Primo Axioma dispositio argumenti cum argumento generationis definitur: deinde communes affectiones affirmatio & negatio ex illorum argumentorum vinculo, itémq; Verum falsumq; distinctè explicantur. Nunc genera Axiomatum sequuntur, quibus præcedentia illa omnia æquè sunt conuenientia, nempe Simplex & Compositum: Simplex statim, vt & infra Compositum ex vinculo definitur, vt sit affirmatio & negatio aptè accommodetur, iudiciũque inde colligatur. Et quia Inuentio nudè argumenta excogitat, vt in Axiomate simplici sit prima inuentorum argumentorum dispositio: Ramus tribus, è tribus primis argumentorum generibus, exemplis, tum accommodationem affirmationis & negationis, tum primam illam è nudis argumentis dispositionem explicauit, primam exempla componens, deinde eadem analysi in argumentorum genera retexens. Et statim quæ argumentorum genera Simplici enunciato disponi possint, nempe omnia, præter cõparationes plenas & distributiones, ac quo affectionis modo quæq; genera legitimè enunciantur, perspicuè exposuit. Quare omnino insulsa & inepta etiã est illa tua cauillatio, quod obijcis Ramum dicere, his tribus speciebus (sic in illa tria exempla nominas) argumen-

tum quodlibet enūciari posse: cum Ramus exemplorum **matris.**

illorum Analyfi sic subiiciat; *quomodo argumentum quodlibet enūciari potest*, &c. significans Axiomate simplici, eo modo, quo illa tria, etiā reliqua omnia argumenta, exceptis plenīs cōparationib. & distributionib. enūciari posse, & quidam consentanea affirmando, dissentanea negando. Neq; sic Ramus pro speciebus Enunciatorum numeravit plenās cōparationes & distributiones, cū has planē inter argumentorum genera, quæ sint Axiomati proposita, excipiendo nominet. Noli igitur eiusmodi somniorū fumos, & friuola cōmenta legitimæ arti opponere.

P A R D. Sed eiusmodi tamen etiā Ramo de Simplicis Axiomatis in Generale & Speciale diuisione obijciuntur.

D I S C. Memini: sed cū ea partim nimis friuola partim falsa sint, nihil hīc cōparatione dignū esse existimo.

P A R D. At verò Dichotomia Simplicis in generale & speciale non videtur probanda: quia Aristoteles tertium etiam genus hīc statuit, nempe *ἀδιόριστον*, infinitum, quod est commune quoddam ambiguum & incertum, vtrum generaliter an specialiter enunciet, vt, Consul ex vrbe hostem exire iubet: videtur, esse *ἀδιόριστον* infinitum. Et Ramus etiam aliās infinitum Enunciatum dominauit, cuiusmodi videntur illa, Aliquis ē vobis me proditurus est. Nonnulli quidem per inuidiam & contentione, nonnulli verò etiam propensa voluntate Christū prædicant.

D I S C. Illud *ἀδιόριστον* non Logici vsus præceptum, sed Eubulidis vel Antisthenis quoddam somnium est. Sententia enim enunciati mente concepti est generalis aut specialis: tertium illud vagum quod neq; generaliter neq; specialiter intelligatur, nihil esse potest. Quicquid mente concipitur & enunciat, id vel generale est vel speciale, & hoc particulare vel proprium seu singulare: & sic legitime enunciare ac iudicare logica docet. Sed si quid obscure vel incertò enuncietur, eius formæ logica non est magistra, cū reuera aut generale aut speciale semper significetur. Atque in verbis quibus sententia exprimitur, coniūctus trium generalium artium vsus spectabitur, vt quid & quomodo significant intelligatur. Sic Consul ex vrbe hostem exire iubet: Synecdoche generis docet significari

Conclu.

Oppug.

Respon.

Dicho. Simplicis.

Respon.

*Infini-
tum Ra-
ma.*

Prop. relas.

Generale.

Respon.

Signa.

ex genere speciem, nempe Ciceronem consulem, Catillinam hostem, ut sit Axioma proprium. Itaque ut Cicero-
nis enunciantis mens vaga & incerta non fuit, ita nec au-
ditoris vel lectoris mentem vagam esse tropus ille finit.
Ergo tertium illud & incertum Axiomatis genus in me-
te & intelligentia omnino nullum est. Ramus autem per
Infini-
tum aliàs non vagum illud, sed Particulare signifi-
cavit: Et ne vagum illud intelligeretur, tãdem particula-
re dicere maluit; qua voce id, quod prius per Speciale est à
generali distinctum, intelligimus de quibusdam partibus
vel particulariter intelligendum esse, cum proprium sit de
individo suo proprio. Illud verò, aliquis è vobis me pro-
diturus est, mihi proprium esse videtur. Et si enim proprio
nomine is non designatur, tamen vnus aliquis, & singu-
laris homo significatur. Illa ad Corinthios sunt particu-
laria. Cum igitur, quicquid est & enunciatum simpliciter,
sit in mentis intelligentia, & sic in vsu aut generale, aut
speciale: & hoc vel particulare, vel proprium: efficitur,
Indefinitum medium seu incertum nullum esse.

PAED. Generale definit Ramus, quando commune con-
sequens attribuitur generaliter communi antecedenti: At alij
illud vniuersale nominant, & diligentius per signum v-
niuersale, itemq; particulare per signum particulare defi-
niunt.

DISC. Memini, & quidem etiam dicunt Vniuersa-
liter vniuersalia: sed quia illa magis scholastica sūt, Ramus
latine maluit Generale dicere. Definitiones autem híc fe-
rè conueniunt, nisi quod Ramus nullam signorum mēti-
onem faciat: qui tamen ita definit, ut signa etiam, qua-
tenus necessaria sunt, complectatur. Attamen illa defi-
niendo ideo nominatim non exprimit, quod eorum v-
sus non sit *ἡ παρὰ τοῦ*, cum ipsa generalem aut particula-
rem sententiam non efficiant, sed aliquando distinguant.
Itaque si doceat Ramus signa facere generalia axiomata,
falsum doceat, & quod aliàs sit dedocendū. Nam si iuvē-
tus per eiusmodi signa, Omnis, Nullus, &c. doceatur iu-
dicare axiomata generalia: existimabit & omnia artium
documenta, & multa alia enunciata, quæ cum suâ natu-
râ generalia sūt, illa signa non habent, specialia esse, nisi
aliter

aliter doceatur. Sic, Virtus est vitium fugere: Tempori cedere, sapientis semper est habitum, & eiusmodi alia plurima extra artes enunciata sunt generalia, etiamsi eiusmodi signa non habeant. Sententia igitur enunciati & mens differentis spectanda est: signa illa sunt quidem alia generalia, alia specialia: sed ea in sententijs sua natura generalibus aut specialibus non requiruntur, in alijs verò distinguendi causa adhibentur, Et quidem ita facilius iuuentus docetur generales sententias agnoscere, si speciales opponas: vt, Virtus est laudabilis: Estne generale Axioma? Si dubitetur, opponatur, Estne aliqua virtus non laudabilis? Hac exercitatione ad praecepta accommodata rectius iuuentus, & certius, quam signorum applicatione instituitur.

PAED. *Axioma Compositum est, quod vinculo coniunctionis continetur, definit Ramus: alij verò ita: Propositio hypothetica est, in qua duæ Categoricalæ per aliquam conjunctionem contextæ sunt. Ramus diuidit in Congregatum, cui subijcit Copulatum, & Connexum: alij in Conditionale, Copulatum, & Distinctum.*

*Compositi de
finitio.*

DISC. Ramus, vt iam sæpius dixi, analogicis inferiores definitiones ad superiores accommodat. Itaque cum supra dixisset, Axiomate disponi argumenta & quidem vinculo affirmato affirmatè, negato negatè: species commodissimè suis vinculis, nempe verbo, & conjunctione distinguuntur. Nec in Composito tam simplicium seu Categoricalorum, quam conjunctionis plurium affectorum argumentorum habetur ratio. Nec enim hîc (Eurus & Africus vnà spirant) distinctè sunt duo axiomata simplicia, cum duabus causis vnus effectus communiter tribuatur; sed duo inde distingui possunt. Nec etiam duo semper simplicia, sed aliquando coniunguntur. Ergo specierum definitio rectè ad generis definitionem accommodatur, vt ex argumentorum quæ enunciantur, vinculo vtrâq; non altera ex priore definitur. *Dimissio* Ramea etiam valde accurata est ex oppositis specierum differentijs. Nam cum Copulatum & Connexum hoc commune habeant, quod suis conjunctionibus congregent, argumenta videlicet *Consentanea*

*Respon.
Definitio.*

affirmādo, dissentanea etiam negando : rectē illā cōmū-
nionē à reliquis, quæ dissentanea segregant, distinguun-
tur. Ramus autem aliorum Conditionale cum Cicerone
Connexum, Copulatiuum copulatū. Disiunctiuū disiu-
ctum latinus nominauit, & ex vsu Discretum addidit.

Oppug.

P A E D. Quia deinceps singulorum de Compositis
axiomatis documentorum facilius est collatio, nunc tan-
dem & varias Axiomatum ab alijs traditas diuisiones, &
denique eorundem attributa seorsim attingamus. Eius-
modi enim partim ab Ramo aliter tradita, partim etiam
omnino præterita sunt.

1. Diuisiones. *Diuisiones igitur Propositionū à quibusdam sic traduntur.*

1. Prima diuisione Propositionum alia est *Categorica*, a-

lia *Hypothesica*. *Categorica* tres sunt partes, Subiectum,

2. Prædicatum, Copulatum. 2. Propositionum *Catego-*

3. *ricarum* alia est affirmatiua, alia negatiua. 3. Aliæ sunt

uniuersales, aliæ particulares, aliæ indefinitæ, aliæ singu-

4. lares. 4. Propositionum alia est vera, alia falsa. 5. Aliæ

5. sunt necessariæ, aliæ contingentes, aliæ Impossibiles.

Hic de attributis porro Oppositione, Æquipollentia, &

Conuersione; itemq; de Modalibus Propositionibus.

Hypothesica porro diuisiones sunt Conditionales, Copulati-

uæ, & Disiunctiuæ: quas alij statim hic tradunt, alij ad

Syllogismum reijciunt. *Ab alijs verò sic illæ diuisiones ex-*

1. *plicantur*: Omne Pronunciatum est Simplex aut Con-

2. iunctum. Deinde à qualitate omne pronunciatum est

3. affirmans, aut negans. Tertiò, ab eadem qualitate, o-

4. mne pronunciatum est verum aut falsum. Quartò à

quantitate omne pronunciatum est uniuersale, aut par-

ticulare, aut indefinitum, aut singulare. Quintò ex ma-

teria omne pronunciatum est Necessarium, Impossibile

aut contingens. Hæ diuisiones omnib. Pronunciatis cō-

munes sunt. *Simplex* deinde Constat duobus extremis,

subiecto & prædicato seu attributo. Simplicis duo sunt

genera: Vnum cum simpliciter aut inesse, aut non inesse

attributum subiecto pronunciatur; alterum cum certo

quodam modo; vnde modificata Enunciatio dicitur:

modi autem eiusmodi sunt quatuor, *Coniuncti* partes duæ

Coniunctum. sunt, antecedens & consequens. Eius tria sunt genera,

Conne-

Simplex.

Coniunctum.

Connexum, disiunctum, copulatum. Attributa tandem matris.

Pronunciatorum sunt *Contrarietas, equalitas, & Conuersio.*

Aliter etiam ab alijs illarum diuisiones digeruntur, & quaedam etiam aliae adduntur, ut, Enunciatio alia est directa, alia conuersa, alia traiecta. Itemque de attributis illis quidam sic praecipunt. Haec de Enunciationibus per se consideratis: deinceps de ijs, quibus inter se comparantur, ut de Contradietione, Pariatione, & Conuersione.

Postremo etiam peculiares quaerendi formas hic tradunt, ut, Quae, qualis, & quanta propositio, &c.

Dis c. Alij plerique generum & specierum, itemque affectionum diuisiones conturbant, Ramus autem distinguit; illi eas improprie attribuendo ordine enumerant, Ramus catholice enunciando certis gradibus deducit. Sic igitur confere: Definitioni Axiomatis ab Ramo recte duae affectionum communium diuisiones subiiciuntur, una in Affirmatum & negatum, altera in Verum & falsum: quia ut ipsa Generis definitio, sic ea etiam pariter speciebus inferioribus conueniunt. Improprie igitur alij nonnulli soli categorico seu simplici tales attribuunt diuisiones. Et porro ipsum verum in contingens & necessarium distinguitur: quibus falsum contingens & impossibile opponitur. Itaque nimis distortum ipsum in genere axioma in necessarium, contingens & impossibile diuiditur. Atque his communibus conuenienter succedit dichotomia in genus Simplex, & Compositum: in quod utrinque illa communia pariter accommodanda sunt. Quare incommode haec generum dichotomia ab alijs primo loco ponitur. Simplex deinde in Generale & Speciale, & hoc in particulare ad proprium commodum distribuitur: ergo incommode & inaequaliter a quibusdam immediate Categoricum, ab alijs ipsum Pronunciatum in vniuersale, particulare, indefinitum, & singulare distinguitur: cum & particulare ac singulare sint inferiores nempe Specialis species, & praeterea indefinitum nullum sit, ut supra ostendi. *Simplicis* porro in illud quo & absolute inesse enunciatum, & in modificatum distinctio vana est, nihilque distinctae artis & considerationis habet. Et quidem hoc ex argumentorum affectione sua sponte apparet, an simpliciter, aut certo quadam modo enunciandum sit. Modos eiusmodi fere quatuor,

*Querendi
forma.
Respon.*

*Modificato-
ria.*

Modi.

aut sex solent enumerare, quorum si quis accesserit & infertus fuerit pronūciato, modificatoriam enunciationem reddit. Sunt autem hi, *Necessarium, Contingens, Possibile, Impossibile, Verum, Falsum*. Agnosco hīc dissipatas communes Axiomatis affectiones, quæ sic soleant iudicando ad exempla accommodari, ut inde alia axiomata, subiecta & adiunctas affectiones, aut species ac genera enunciatio existant. Sic si quis ita enunciet, Homo est animal; & addat esse axioma necessarium: is ita adiunctam affectionem cum proposito axiomate enunciando declarare poterit: Hominem enim esse animal est necessarium. Item, Hominem esse diuitem, est cōtingens, &c. Sic adiunctus axiomati affectionis modus, vel genus ad speciem, hoc est cōmunis affectio ad exēplum speciale additur, ut eius iudicium intelligatur. Ergo hīc nihil nouæ artis est, sed cōmuni Inuentionis intelligentiā, adiuncta Axiomatis affectio inuenitur, & ad exemplum tāquam eius genus accommodatur, quasi dicas, Hominem esse diuitem, est exemplum seu species axiomatis contingens. Sed plures alias imo innumerabiles eiusmodi modos argumentorū, præsertimq; causæ & effecti, subiecti & adiuncti, generisq; & speciei affectiones ex generalibus rerum documentis suppeditant: ut, Solum Deum inuocare, diuinis litteris est consentaneum. Parentes colere, sanctum est: summi cuique tribuere, iustum est. Socrates disputat sapienter. Zeno respōdet subtiliter. Alexāder præliatur fortiter, & similia. Deniq; ex omnibus ferè & nominibus & aduerbijs modos eiusmodi liceat enunciationi addere, ad significandum quomodo Categorema in subiecto insit, ut, Agit bene, incedit oblique, scribit doctè, & similia.

*Exempla plurimum modorum.**Propug.*

P A R D. At verò ingens est Modalium utilitas: quia hīc discrimin illustratur inter necessaria & non necessaria; quo sublato horribilis confusio errorum sequetur. Alio enim modo ignis agit, alio modo voluntas humana. Ignis secundum naturæ ordinem non potest non calefacere: at voluntas humana potest velle & non velle, &c. Itaque rectè illi modi, & nominatim quatuor necessitatis gradus, nempe necessitas absoluta, definitionis & demonstrationis, physica, & consequentiæ, hīc distinguuntur. Et
certè

certè habent illi modi aliquid propriæ artis: quia & suis definitionibus exponuntur, & peculiaribus formis negantur. Quod autem tu dicis innumerales tales modos per verba, adiectiua & aduerbia inferi posse, non videris intelligere hos quatuor vel sex modos plurimum ab illis communibus differre. Nam alia adiectiua vel aduerbia sunt subiecti & prædicati, hoc est, partium in axioma, descriptiones & illustrationes, nec pertinent ad copulam, nec similes sunt vniuersalibus, nec mutant genera oppositionum, vt hi modi, ideoque non dicuntur inde modales propositiones.

DISC. Generalis ars, inquam, omnem illam utilitatem præstat, confusionemque cauet: modorum observatio nihil omnino nouæ artis habet. Nam quæ affectio in axioma simpliciter absolutèq; enunciato per se inest, artisque distinctione intelligitur: eam tu inesse per modum vnâ enunciatum significas. Homo est animal: est axioma necessarium, & quidem *et modis*: Homo est diues: est axioma contingens. Hæc ita ex arte distinguuntur. At tu modo inserto id ipsum exprimis, Hominem esse animal, necessarium est: Hominem esse diuitem, contingens est. Sic enim vt supra dixi, ex arte ad exemplum affectionem accommodas: atque ideo etiam non plures modales propositiones traduntur, quàm sunt distinctæ cômunes axiomatû affectiones. Sed ego monui ex argumentorû etiam affectionibus per nomina, verba & aduerbia plures modos esse posse: quos tu dicis eam vim non habere, Quare illud quidem ita est, vt supra exemplis ostendi: hoc verò, quod tu dicis ita cōcedo, vt ostendam vulgatos modos affectionem iudicij primi, reliquos argumentorum vim exprimere: sed tamen in neutro illorum genere quicquam nouæ artis esse contendo. Distinctio autem illa naturæ & voluntatis, quam tu etiam ad errorum confusionem cauendam adhibes, nihil ad axiomatum rationem attinet: sed tum generatim in Logica in Efficiētis per se modis indicatur, tū in Physica speciatim explicatur. Dicis porrò, illos modos ideo peculiarē habere artem, quod & suis definitionibus ac distinctionibus explicentur, & peculiare negandi seu contradicendi formas habeant: sed

Respon.

Modi ex Axiomatum affectionibus.

Modi ex Inventione.

Lib. I. cap. 4.

ego respondeo utrumque falsum esse. Nam nec sunt alie definitiones ac distinctiones illorum modorum, quam communium axiomatis affectionum, veri necessarij ac contingentis; & falsi necessarij, i. impossibilis ac contingentis; nec peculiare contradicendi formæ. Quatuor autem illi necessitatis gradus nec omnes reuera sunt necessarij, sed quidam contingentes, nec logicæ, sed suarum artium proprij sunt. Logica generatim docet, quid sit necessarium, & affirmati necessarij differentias etiam ex argumentorum affectionibus distinguit: si qua hic inferior sit differentia, ea alterius, vel artis vel logicæ partis est. Et certè ea tantum axiomatice necessaria sunt, quæ ita vera sunt, ut nunquam falsa esse possint; secus sunt Contingentia, quæ partim certa esse possunt; nec tamen ideo necessaria, sunt præterita, & præsentia, partim incerta, ut futura. Necessaria syllogismi consequentia non facit axioma necessarium, sed demonstrat tale esse: quale suâ naturâ est, ut fides ei adiungatur. Ergo logicè necessitatis axiomatice gradus præter affirmati differentias nulli sunt. Postremò de oppositione seu negatione modalium videtur Aristoteles dicere, eâ ad solum modum pertinere, ut hæc enuntiatio (Hominem ambulare est non possibile) sit negata: quasi alia sit negatio absoluti axiomatis, nempe in ipso vinculo, alia modificati in ipso modo. Nâ, inquit, si modificati negatio etiâ sit in vinculo, & non in modo, sequeretur, quia idè potest esse & non esse, oppositas affirmationes & negationes de eodè simul veras esse, quod est impossibile. Atque inde cõcludit in modificato, ipsi modo negationem addendam esse. Sed falsum id esse & captiosum P. Ra. Schol. Dial. li. 6. ca. 3. demonstrat. Nam ut Axioma prius affirmatû, deinceps negetur, totum eius, consequens, non particula cõsequētis negabitur, alioqui non est negatio, sed affirmatio infiniti, hoc est affirmata attributio particulæ negatæ, aliquid aliud, sed incertum & infinitum affirmatû significans. Nunc autem in tali Axiomate (Hominem esse, est possibile) Hominem esse, est antecedens axiomatis pars, est possibile, consequens. Ergo totum illud est possibile, negabitur, sic, non est possibile, non autem particula, sic, est non possibile. Nam Prior negatio est legitima cõtradictio; posterior est, affirmatio infiniti: quæ si pro to-

*Opposit.
Mod.*

Propo.

Assump.

Compl.

tius consequentis negatione sumeretur; captio est-
 set, quæ definitione contradictionis soluetur, &
 dicendum, hanc negationem non totum attributum, sed
 eius partem afficere. Aristotelis autem de modi negatio-
 ne argumentum dupliciter fallit: quod & in Proprijs ax-
 iomatis utraq; pars falsa sic esse possit, & si in iisdem aut a-
 lijs maxime altera vera, altera falsa sit, id tamen non vi et
 Causa axiomaticæ Contradictionis propria: sed com-
 muni oppositorum omnium medio carentium affecti-
 one, qua eidem attribui nequeunt, fiat. Propria hæc ex
 modi affirmatione & negatione manifestè falsa sunt:
Socrates est leo necessariò. Socrates est leo non necessariò. At
 Logica præcipit specialis contradictionis unam partem
 veram alteram falsam esse. Si autem per nomina enun-
 cies, *Necessarium, non necessarium: possibile, non possibi-*
le, &c. error quidem ille non accidit, at hoc non accidit
 vi enunciationis seu contradictionis axiomaticæ, sed in-
 festa contrariorum medio carentium affectione & pug-
 na, ut paulò antè dixi: hoc modo: Socratem esse leonem,
 est necessarium; Socratem esse leonem est non necessa-
 rium, affirmatio falsa, negatio vera est, vi non Axio-
 maticæ sed contrariæ contradictionis. Hoc ita ex adversis sine
 contradictione deprehendes: Omnis homo sanus est: Ali-
 quis homo æger est prior enunciatio falsa est: altera vera,
 quasi esset Axiomatica contradictio. Item: Omnem ho-
 minem currere, est possibile. Aliquem hominem curre-
 re, est non possibile, affirmatio vera negatio falsa est; nec
 accidit partem utramq; simul esse falsam: attamen non
 est ista vis affirmatæ & negatæ enunciationis, sed rerum
 oppositarum, quæ inventionis contradictionem in parte
 attributi non in toto attributò habent. Quamobrem
 falsum est illud decretum, modificatas enunciationes ne-
 gari, si tantum modus negetur; nec alia est negatio mo-
 dicatarum enunciationum, quam reliquarum.

1. De Oppositione, Contrarietate seu ut alij generatim vocant, Oppositio.
 Contradictione, breuiter respondeo, διαγινωσκον illud
 Aristotelicum quatuor specierum, Contrariæ, subcon-
 trariæ, Contradictentium, & subalternarum plenum nõ
 esse. Nam subalternæ non sunt affirmatio & negatio

eiusdem Consequentis de eodem antecedente, sed speciale consequens generali. Subcontrariæ affirmant quidem & negant idem consequens, sed non de eodem antecedente: itaq; diuisio est non oppositio contradictionis. Et quidem utræq; illæ utranq; partem simul veram habent. Restant Contrariæ vel Aduersæ, quæ Contradictionem generalem, & Contradictentes, quæ specialem faciunt, de quibus in Dial. li. 2. ca. 4.

Æquipollētia.

2. De Æqualitate seu æquipollētia & Pariatione respondeo, illam sermonis esse, non rationis: ideoq; de ea Logicam non magis præcipere, quàm de reliquis sermonis proprietatibus, quibus quoduis argumentum exprimitur. Itaq; logicus ut vniversi sermonis & ornatus eius artibus & populi bene loquentis, ac dicentis consuetudine, ita in idem & huius conciliationis seu pariationis rationem habet; vide Ph. li. 2. qui ad Grammaticam eiusmodi obseruationem reijcit.

Conuersio.

3. De Conuersione respondeo, eius separatam doctrinam à mathematicis in logicam translatam, commentitiā esse, nec vllum in vita humana vsum habere. Est tamen quædam verè Logica Conuersio, nempe Reciprocationis in quibusdam argumentorum generibus, & sic axiomatis Catholici: quæ ut verè logica est, ita tum argumentorum, tum axiomatis catholici legibus explicatur: illa autem commentitia & mathematicæ omnino dissimilis, merito à Logica à P. Ramo exterminata est, vide cap. 4. lib. 7. Schol. Dial. & infra de Reduct. Syllogismo.

Percursatio.

Quod ad percursandi formas attinet, & nos illis uti possumus, *Quod, quale, & quantum axioma*, sed cum quantitas nec ita in Composito consideretur, nec omnino in axioma locum habeat: rectius. Quod genus axiomatis? quale ex prima & secunda affectione quaerimus. Vide tertium tomum. Sed tempus est, ut hanc etiam partem concludamus.

COMPARATIO II.
DE SYLLOGISMO.

I. THESES.

*T*que eiusmodi iudicium est Axiomaticum
axiomatis per se manifesti: sequitur Dia-
noëticum.

2. *Dianoia* est cum aliud axioma ex
alio deducitur: estque Syllogismus, aut *Ma-
thodus*, &c.

2. QVESTIO.

*An tota Syllogismi doctrina sit
legitima?*

Affirmatur à subiecto & formis.

Si uniuersam concludende quæstionis seu argumentandi
artem legitimis documentis explicat, certè legitima tota
est.

Nam tota logica in argumentis nudis, enunciatis manife-
stis, Quæstionum conclusione, & axiomatū ordine versatur.

At primum. Ergo & postremum.

CONTENTIO.

Prima Thesis est Transitio à primo iudicio
ad secundum: At Transitionis est recreare **Oppug.**
& reficere auditorem, non nouam doctri- **Transit.**
nam tradere. Hæc autem priore parte nouam doctrinā,
de qua nihil hactenus, inculcat, nepe Axioma per se ma-
nifestum, primo iudicio propositum esse. Ergo non est
legi-

legitima transitio.

Propug.

Primum iudicium distinguitur a secundo.

DISC. Transitiones quidē non nouā complectentur doctrinam, sed eam, quæ distributa fuit, breuiter colligabunt. Neque hæc nostra quicquam nouum vel alienum habet, sed axiomatice iudicio hætenus explicato commode diaoneticum annectit. Particula autem illa, quam tu vt nouam insertā putas, ex ipsius axiomatis, quod sententiam sua luce manifestā significat, natura & nomine deducta, primi iudicij vim à secundo, propter adiunctum iudicem seu auditorem & lectorem, cui fortasse manifesta lux non apparet, apertius distinguit, vt quatenus vel primum satisfaciatur, vel ab eo ad secundū progrediendum sit, intelligatur. Nam si axioma per se manifestum sit, acquiescimus primo iudicio: sin dubium sit, transimus ad Syllogismi tribunal.

Oppug.

*Prop.
Assumpt.*

Compl.

PAR. Si hætenus fere omnes aut saltem præcipue logicæ partes à subiectis, in quibus versantur, definitæ sunt: sic etiam Dianoa commodius definiretur. At sic Inuentio de inueniendis argumentis; iudicium de disponendis argumentis ad benè iudicandum, Axioma dispositio argumenti cum argumento, è subiectis videlicet rebus, definiuntur. Ergo & Dianoa dispositio axiomatum vel distinctione quadam, axiomatum dubiorum & inordinatorum, eodem videlicet genere & rebus subiectis definiretur.

Propug.

DISC. Genus quidem subintelligitur, & subiecta etiam, nempe axiomata, hic exprimuntur, sed ita vt huius iudicij forma ac vis vna exprimatur, nempe quod axiomata quadam deductione & commentatione disponantur. Hoc itaq; generale est, & iam generaliter definitur: distinctio illa, dubiorum & inordinatorum specialis est, ideoq; ad species attinet.

Oppug.

PAR. Sed quid si Dianoa à mentis discursu ac per medium quoddam commentatione definiatur. Nā Noëticum iudicium simplici, absque vlllo medio, intelligentia, Diaoneticum commentatione & tanquam consultatione per aliquod medium perficitur. Medium autem illud in Syllogismo est *tertium argumentum*; in Methodo, *differentia claris axiomatum*.

Disc. Logica mens actiones ita formis differendi mentat. **Propug.**
describit, ut ea res sibi logicè subiectas pariter comple-
ctatur: utq; in his naturalis à minimis ad composita, &
ab his ad ea, quæ magis coniuncta sunt, seruetur. Sic i-
gitur Inuentio non simpliciter subiectis *argumentis*, sed
formâ res subiectas finemq; complexâ, similiterq; Iudi-
cium & Axioma definitur. Ergo & Dianoia ita quidē
mentis operatione, quæ est in Axiomatum deductione,
definitur, sicut res subiectæ, nempe ipsa Axiomata, unâ cō-
prehendantur. Alioquin, nisi ita partes logicæ definirē-
tur, propria vis & progressio earū nō satis exprimeretur.

Pæd. Dichotomia Dianoix in Syllogismum & *Dichotomia*
Methodum primum in legem *λογικήν* manca est, & *Dianoia.*
in legem catholicam improprie enunciata: deinde etiam
in legem *καθ' αὐτό* iniusta est. Manca & improprie enun-
ciata est, quod unicam tantum concludendæ quæstionis
formam, nempe Syllogismum, pluribus alijs præteritis,
pro communi earum genere, quod est *Argumentatio*, e-
nunciet. Iniusta est, quod Methodum, quæ Rhetorum
maxima sui parte propria est, logicæ attribuat.

Disc. Ego verò utrunq; pernego, & primò om- **Propug.**
nino perfectam proprièq; enunciatam, deinde & iustissi-
mam illam dichotomiam esse confirmo. De Methodo,
omniq; dispositione initio ad partitionem respondi, &
infra de illa vicissim nominatim conferemus. De argu-
mentandi formis, si quid habes, id iam disseratur.

Pæd. Argumentatio genus est, cui plures ab alijs *Argumentatio.*
logicis formæ à quibusdam quatuor, Syllogismus, En-
thymema, Inductio & exemplum, ab alijs octo, nempe
illæ quatuor primariæ, & quatuor aliæ secundariæ, Sori-
tes, Dilemma, Violatio, Enumeratio, subiiciuntur, quā-
quam & hic numerus ab alijs minuitur. Vides igitur
quàm accuratè illi collegerint, quæ Ramus præterijt.

Disc. Video Ramum hinc ea præterijisse, quæ huc e- *Respon. de*
tiam nihil pertinebant: quanquam ea suis passim in lo- *formis argu-*
gica locis non præterijt. Solus enim Syllogismus est *mentandi.*
argumentandi forma & regula: cæteræ vel argumenta-
corum uel peculiarem aliquam accommodationem, vel
aliquā Crypsin Syllogisticā significāt, ut inferius dicitur.

Syllo-

Propo.

Syllogismus autem vnicum argumentandi genus esse sicà conclusionis seu huius iudicii efficiente demonstratio : *Argumentatio est Iudicium quo certa Quæstionis cum argumento Dispositione necessaria consequentia efficitur.* Nam certa dispositionis Regula vnumquodq; iudicatur. Hinc argumentatio definitur ita :

*Phil. Mel.
lib.3.*

Argumentatio est Oratio, in qua conclusio aliqua confirmatur aut refutatur, per alias notiores propositiones continentes causam conclusionis, & rectè ad eam accommodatas. Et additur :

Materia est rerum seu Propositionum cumulus, quæ sunt causa eius conclusionis, de qua disputas.

Sed Forma, ordo seu dispositio & cõnexio est singulorum partium : & vocatur bona Consequentia.

Et hîc de forma agitur.

*Fran. Hoto.
lib.3. & 4.*

Item, Argumentatio est Regula, qua vera & falsa diiudicantur. Transitio deinde talis est :

Quoniam de Inventionem Medij Syllogistici satis dixisti, deinceps de ipsius Collocatione videamus, quæ iudicandi ars analyticè appellatur lib. 4.

Ex his igitur hoc fundamentum manifestum est, Eam esse veram argumentationem, quæ certa propriaq; Medij seu argumenti dispositione necessariam efficiat Consequentiam.

Assumpt.

Nunc autem solus Syllogismus eiusmodi propriam Dispositionem habet; ceteræ non item.

Solus enim Syllogismus Quæstionem cum Argumento ita disponit, vt necessario concludatur : quæ formâ solâ reliquæ etiam, quæ putantur, species concluduntur, quando Consequentia ijs efficitur.

Compl.

Ergo solus Syllogismus Argumentationis forma, & vnicum concludendæ quæstionis instrumentum est. Quod cum ita sit, nec quicquam hîc in legem generalis veritatis prætermisum, nec specie pro genere improprie enunciatâ lex sapientiæ violata est.

*Oppug.
Prop.*

PAED. Sed ego fundamentum illud, quod de Argumentatione in Propositione iecisti, nego : quia nec Dispositio est Instrumentum & Causa efficiendæ Consequentia; nec in omni Argumentatione Argumentum seu

Et Medium est : quæ duo tu Propositione complexus mentat.

CS.

Nam si argumentatio potius Quæstionis collectio est ex certa collocatione, quam collocatio argumenti cum Quæstione: certè in complexione (quam ut finem spectat) melius quàm dispositione eius vis statuetur, indeq; melius definitur. Est enim instrumentum ipsa probandæ quæstionis. At argumentatio est potius quæstionis collectio ex certa collocatione quam argumenti cum Quæstione collocatio.

I. Dispositio
an causa Con-
sequentiæ:
Iacobus
Carpent.

Sic enim Aristoteles ambigui verbi Syllogismum significatorum Collectionem appellat.

Et Fabius Syllogismum interpretatur collectivum. Atque in rationibus nummarijs, ex quibus hoc ad analyticam artem translatum, Ratiocinari non est nummos certo ordine collocare : sed potius ex certa collocatione, addendo, deducendo, tandem videre quæ reliqui summa sit. Ergo omnis argumentationis vis melius in ipsa Complexione, quam in collocatione ponetur. Comp.

DISC. Nescio quid arguteris : An non definitur à Propug. P. Ramo Syllogismus id est argumentatio, ex complexione, sed ita ut ea ex Quæstionis cum argumento certa dispositione efficiatur? Et cum ipse dicas illam collectionem esse ex certa collocatione: an non collocationem esse causam & Instrumentum illius aperte fateris? Certè argumentatio collectionem seu complexionem hoc est, Consequens & Inconsequens finem sibi proponit : sed etius & efficiens est ipsa collocatio, & forma, Quæstionis cum argumento talis collocatio, qua ipsa necessario concludatur. Atque ex dispositionis differentia ipsa syllogismi genera & simplicis quidem species, quas figuras vocant, Compositi autem modi, omnino distinguuntur. Nec verò Similitudo à rationibus nummarijs diuersum ostendit : cum nec similitudines per omnia respondeant; nec certè reliqui summa addendo deducendoue colligi possit, nisi prius numeri certa ratione scribantur aut collocentur, ut inde fiat additio vel deductio.

PAED. Collocationem adhiberi non nego, sed in eam Propug. vim & causam argumentationis esse nego. Nam cum finis argumentationis sit Quæstionis explicatio; Instru-
men-

mentum autem explicandæ Quæstionis sit Ratio, cur attributum Subiecto convenire vel affirmetur vel negetur: in hac ratione causam & vim conclusionis, non in ipsa collocatione esse puto. Hæc enim Ratio duo Quæstionis extrema necessariò inter se vel connectit, vel dispartat. Itaque quoniam ad utriusq; vel convenientiam, vel discrepantiam dijudicandâ, quasi *Arbiter honorarius* adhibetur, *Medium* appellatur. Ut argumentatio vera ea sit, quæ ea, de quibus ambigitur, utrum inter se convenient aut dissident, necessariò vel convenire, vel dissidere ostendit ex eo, quod illa in tertio aliquo vel conveniunt, vel dissident. Hinc Aristoteles multis locis admonuit, in Quæstionibus omnibus nihil aliud quæri, quàm sit necne Medium, aut quodnam sit Medium. Causa enim per quam Quæstio explicatur, & Medium, idem omnino sunt. Sed ut Medij tantam vim esse intelligere possis, considera Notionem illam, quæ à natura in hominum mentibus insita est, & Geometris axioma nominatur, Ut quæ in tertio aliquo conveniunt, eadem etiam inter se necessariò conveniant: quæ verò in illo tertio non conveniant, eadem nec inter se conveniant. Medium igitur tanquam libra, aut mensura, aut calculus, quo Quæstionis partes convenire, aut non convenire dijudicantur, & tanquam lumen quo ea omnia quæ in quæstionibus obscura sunt, illustrantur. Qua de causa passim argumentatio definitur ratio, quæ ex perspicuis dubia illustrat. Itaque hinc colligo argumentationis vim, Iudicijq; efficientiam esse in ipso medio, & huius cum partibus Quæstionis congruentia vel dissidentia, non in Dispositione.

Conclu.

Oppuz.

D i s c. Ego verò breviter respondeo, illam medij vim, & ad partes Quæstionis affectionem atque accommodationem Dispositione patefieri, in lucem proferri, & demonstrari, ut intelligi & iudicari possit: vel potius non aliam medij ad partes quæstionis in syllogismo vim esse, quàm argumentorū inter se extra Syllogismum, sed in eius ordinatione & dispositione omne consequentia robur inesse. Neque enim Consequentia certa effici potest, nec iudicium fieri, nisi Medium hoc vel illo modo antecedentis aut consequentis cum extremis disponatur:

idq;

idq; vel inde apparet, quod & ex veris sumptionibus ali-
quando falsum vitio dispositionis, & ex falsis verum, eius-

dem vi, aliquando efficiatur. Quare vt in argumentorum
affectibus ea vis est, vnde verū aut falsum existit; sed hoc
non apparet, nec intelligitur, nisi ipsa axiomate ita dispo-

nantur, vt illud enuncient: ita in Syllogismo Medium
aut tertium argumentum suam ad vtramque Quæstio-

nis partem affectionem habet, quæ tum in propositione,
tum in assumptione vi axiomatici iudicij apparet: sed e-

iisdem cum illis certa collocatione ad illam affectionem
accedente consequentia necessaria efficitur, atque ex pri-

mo iudicio secundum vi Dispositionis elicitur. Hinc A-

ristoteli *τάξις, θέσις, διαθέσις, γένεσις*, ordo, positio, dispositio,
compositio, & contra *ἀνάλυσις* resolutio Syllogismi no-

minatur: quod ille & ad certas normas componatur, & sic
vicissim resoluatur. Quod de notione dicis in hominum

mentibus insita, ea nihil impedit, sed magis confirmat
Dispositionis iudicium, quia necesse sit, ex illo fundamē-

to, duo aliqua separatim ad tertium accommodare; quod
non sit absque ordine & collocationis simili applicatio-

ne. Est autem illa notio fructus ex hoc loco comparato-

rum collectus. Manet igitur hoc ratum & firmum fun-

damentum, iudicium esse Dispositionis fructum, & qui-

dem argumentationem esse collectionem Quæstionis
ex eius certa cum argumento dispositione.

mentat.

*Appellationes
Iudicij.*

Oppug.

De Collo. &

Iudicio. Io. 39.

P A R D. Attamen tu mihi vide ne temerè clarissimos
viros notes, qui cū omnem differendi disciplinam in

Vim differētis & in Disquisitionem distribuāt, illam in
Inueniendo, Iudicando, & Collocando ponunt, omnem-

que illam doctrinam ex Aristotele satis demonstrant.
Dialectici enim Iudicium docent esse *ἀνάλυσις*, qua con-

fecti syllogismi quasi resoluuntur & ad figuras suas redu-

cuntur: vbi tota ars Syllogismorum tum Dialectico-

rum, id est, probabilium, tum Demonstratoriorum,
id est, necessariorum, tum denique sophisticorum,
& peculiaris quædam vtriusque postremi generis
Inuentio traditur. Postremo collocatio cum Dis-

Dis-

Disquisitio est tum *διακρίσις*, tum *διακρίσις*, tum *ζητησις*, hoc est, disputationis delectus, consideratio & inquisitio, quæ sermone plarunq; tametsi absoluat, tamen etiam conficitur sedato & solitario orationis genere: hîc cum conficiendorum Dialogorum ratio quædam tradatur; in hac Collocatio ponitur, quæ sit conueniens Dialecticarum Interrogationum dispositio. Sic enim & Interrogatoris & respondētis officia è rebus subiectis certa, tū argumentationis vel apertæ vel occultatæ, tū ordinis formæ & ratione explicantur. Vides igitur Dialect. Iudiciū in argumentatione quidem poni, sed ab eiusmodi colloca-tione separari.

Propug.

Dis. Non est modestiæ nostræ quenquam notare, ut nec ingenij quicquam emendare: sed propositi nostri est, ea quæ de differendi disciplina tradita sunt, modeste comparare, & Iudicium de ijs, doctis hominibus committere. Respondeo igitur doctissimum Sturmium, Iudicium Dialecticum in certa Dispositione esse non negare, sed Collocationis nomine speciatim hîc de Disquisitionis parte, uti, nempe de ea Dispositione, quæ in argumentosa atque numerosa de re proposita in vtrâque partem disceptatione, interrogationes & responsiones conuenienter introducuntur & conformantur. Consilia enim hæc quædam sunt tum de Argumentationis formis, tum de Methodi partibus in Dialogo seu Disceptatione in vtramque partem conuenienter adhibendis: quæ potius specialem cuiusdam Exercitationis rationem, et generalibus artis præceptis collectam, quàm certam artis partem continent. Nam quæ hîc de Principijs & Ingressu Dialogorum deque ipsa demonstratione & tandem de conclusione, Dialogorum videlicet partibus traduntur: ea ex Methodi arte eò sunt accommodata, quæ de occultandi ratione per prosyllogismos, Enthymemata, & partium inuersiones explicantur, ea ex communibus Syllogismi partium affectionibus deriuata sunt: cætera velut subiectis locis, adiunctis personarum, aut è cæteris argumentorum generibus, vel è Rhetoricis Ornamentorum præceptis, vel è philosophia ipsa sunt ad exercitationem talem suscipiendam non contemnenda consilia, sed non generalia

generalia Dispositionis præcepta. Quod autem Dialectici Iudicium nihilominus in Dispositione generatim ab eodem auctore ponatur, id tum è nomine ipso, quod est Analysis, & Definitione figuræ, tum è totis præceptis intelligitur. Analysis enim est Dissolutio : quæ quid quæso dissoluat, nisi quod prius dispositum sit? unde etiam factæ Conclusionis ad figuras deductio definitur? Figura autè esse dicitur, quæ ex certa partium dispositione atque confirmatione varios continet concludendi modos. Deinde tota Iudicij & argumentationis doctrina, etsi vspiam rerum necessariorum & probabilium falsarumque differentiâ distinguitur, tamen prorsus certæ dispositionis legibus perficitur. Sic Syllogismus ex duabus Propositionibus necessarium Conclusionem efficere dicitur; ipseque ita ex duobus, id est, tum ex antecedentibus propositionibus, tum ex Conclusionè constituitur, quæ *conclusio*, id est, compositio Syllogismi est, Solutioni contraria. Deinde partes Syllogismi, quæ sunt Pronunciata, dicuntur ex nomine & verbo, quæ sunt argumentorum symbola, confici. Et in summa tota Iudicij ars à minimis & simplicissimis, quæ Inventionis sunt, progressa, in Compositione certis dispositionis legibus consistit, Unde apparet, illic non logicum Iudicium à sua qua perficitur, Dispositione separatum esse, sed collocationis nomen speciatim ad Dialogorum Compositionem esse accommodatum.

Conclu.

PAED. Quid? quod etiam nonnulli Logici, ut & D. Philippus separatim artē Syllogismos componendi tradunt, sed Regulas consequentiarum de iudicio formando ab illa separant, quasi aliud sit Dispositio Compositionis, aliud Iudicium?

Oppug.
*Phil. Mel.
lib. 3.*

DISC. Ipse auctor ait, totam Dialecticam esse formatricem & gubernatricem Iudicij de bona & mala Consequentia, sed has commonefactiones separatim addi, ut Iudicij vis magis sit in conspectu, quæ scilicet dexteritatem in iudicandis consequentijs adferant. imo monet huc similes sententias seu Regulas adscribendas esse, lib. 3. Quamobrem satis apparet non Iudicium ipsum in illis Regulis poni, quia illud sit in Argumentationis

Propug.

connexionem; sed exercitationem quandam & dexteritatem. Illis commune factionibus inculcari. Neque enim sunt veræ Consequentiarum Regulæ (solus nanq; Syllogismus Consequentiae forma & Regula est) sed sunt Cōsectaria, fructus & admonitiones præcipue ex argumentorum affectionibus, & Definitionibus deductæ, quibus tanquam prosyllogisticis argumentis, non Consequentia, ut in Enthymemate putatur: sed potius & reuera quidem intellecta Syllogismi pars, nempe Propositio demonstratur, ut eâ intellectâ & non impeditâ, Syllogismi legibus Consequentia necessario efficiatur, ut de Maximis dictum est.

Oppug.

2. *An medium sit in omni argumentatione.*

Fr. Hos.

P A R D. Sed ne longiores hîc simus veniamus ad alterum, quod tu supra argumentationis Definitione cōplectebaris, cum in omni argumentatione esse Dispositionem Quæstionis cum argumento seu medio affirmabas. At solus Syllogismus & Enthymema medio adhibito tractantur: Sorites verò, Inductio, & exemplum medio non concluduntur. Sunt autem hæ pariter, argumentationis Species: unde apparet quasdam sine medio tractari. Sit verò hoc exemplum; Ponatur Quæstio.

An Imperium aliquod sit sempiternum?

Negatur per Exemplorum Inductionem sic:

Affyrriorum imperium concidit.

Perfarum imperium concidit.

Medorum item. Græcorum item, &c.

Nullum igitur Imperium est sempiternum.

Vides hanc Quæstionem sine medio, argumentationis tamen specie concludi.

Propug.

D I S C. Id quidem ego non video. Nam si tibi Medium est Medius terminus, ut solet in Scholis nominari; certè illa ipsa Exempla sunt Medium, quo Quæstioni fit fides. Et certè argumentatio vel Syllogismus dicitur ex tribus terminis confici, quorum Minor & Maior sunt Quæstionis, Medius sit argumentum. Atq; ideo Analyticè, ars, quæ Medij ad utrumq; Quæstionis extremum adhibendi rationem cōmonstrat, ab illis ipsis definitur, qui mediatas & immediatas Argumētationes faciunt. Si Mediū
tibi

ubi est integra Enunciatio, vt Propositio argumentationis, vel Assumptio : duo hîc sunt incommoda , Vnum quod sic in argumentatione non possint esse tres termini, cum integra Enunciatio esset Medius terminus, & altera Enunciatio haberet duos Quæstionis terminos ante Conclusionem : quæ omnia pugnant cum argumentationis genesi & analysi. Alterum est, quod non desit in his naturâ propositio, sed Enthymematica absit, vt dici non possit illas, quas dixisti, argumentationis species carere medio.

Sic enim connexè queas colligere :

Si Assyriorum, Persarum, Medorum, & Græcorum maxima imperia conciderunt : certè nullum imperium est sempiternum. At primum. Ergo & postremum.

Quantum igitur ego intelligo, eiusmodi Inductiones *Conclu.* etiam medio, & quidem Syllogistica conclusione tractantur.

P A R D. At medium est eorum, quæ mente & ratione explicantur, non quæ sensibus dijudicantur : Inductio autem est eorum, quibus sensuum iudicium adhibetur. Ergo Inductio medio adhibito non tractatur. Itemq; Inductio à rebus singularibus ad vniuersales progreditur : Ratiocinatio verò ab vniuersalibus ad singulares perducit. Atq; etiam hoc discrimen inter Syllogismum & Inductionem ab Aristotele statuitur, quod Syllogismus ex medio probet extremum in tertio : Inductio verò ab extremo probet tertium in medio.

D I S C. Quod in Inductione sensibus iudicatur, id primi seu axiomatice iudicij est, quo videlicet Propositio & assumptio temper iudicantur. Sed consequentia ex certa argumenti cum Quæstionis partibus dispositione est rationis & mentis propria, quæ in Inductione etiam syllogismi legibus efficitur. Discrimen verò inter Syllogismum & Inductionem satis magnum est : quia Inductio est argumenti nomen scilicet à partibus ad totum ; Syllogismus autem est Quæstionis per tertium argumentū iudicium, quo & inductionis argumentum adhiberi ad quæstionem potest, vt aliam differentiā hîc nullā quærere opus sit. Quod dicis Inductionem à reb. singulis ad

Oppug.

F.H. lib. 3.

cap. 5. & lib.

4. cap. 15.

Respon.

vniceafas, & Syllogifmum contrà progredi; id ad Syllogifmum nihil attinet, fed eſt totius & partium affectio, de qua in Dialect. lib. 1. ca. 24. Ariſtotelicū tandem illud diſcrimen valdè ridiculum & falſum eſt. Nam omne medium, hoc eſt, tertium argumentum probat, extremum maius de minore rectè affirmari vel negari. Et in vnaquaq; argumentatione ſuæ quaſtionis partes ſuumq; medium debet conſiderari. Si verò Medium anguſtius ſumatur, vt proportionale medium in analogia continua ſic in ſola prima Ariſtotelis figura, ratione antecelſionis & conſecutionis tale medium fuerit. Sed logicè medium ſeu tertium argumentum eſt, quodcunq; argumentatione ad quaſtionem concludendam adhibetur. Quæ cum Ita ſint, efficitur in omni argumentatione ad Quaſtionis conſuſionem medium adhiberi: & tamen Syllogiſmus vnica argumentationis forma eſt, vt deinceps demonſtrabitur.

Conclu.

*Argumen.
Species.*

PAED. Progrediamur igitur ad tuæ ſuperiùs propoſitæ argumentationis aſſumptionem, qua ſolum Syllogiſmum talem eſſe diſpoſitionem, cuius vi per tertium argumentum Quaſtio concludatur, aſſeuerabas. Ego verò quatuor primarias, & totidem ſecundarias oppoſui: quare has ordine comparemus.

I. SYLLO.

I. SYLLOGISMVS itaque alijs primaria & principalis, vobis ſola argumentandi forma eſt; de cuius fide neminem dubitare exiſtimo.

2. ENTHY
MEMA.

II. ENTHYMEMA alijs ſecunda forma eſt: nec video cur de eius fide dubitari poſſit, cum neceſſariò concludat.

Reſpon.

Aſſump.

*Compl.
Propo.*

DISC. De Enthymematis fide nihil dubitamus, ſed illud propria quadam, & à ſyllogiſmi legibus ſeparata vi cōcludere negam⁹. Enthymema enim nihil aliud eſt, quàm Syllogiſmus, partis alicuius crypſi truncatus, vt in arte cap. 9. lib. 2. docetur: & additur, ſi qua dubitatio propterea fuerit, explēda eſſe quę deſint. Quod igitur omninò Syllogiſmi legibus conformatur, nec ab eo vlla propria iudicij forma ſeparatur, id non poteſt nouam argumentationis ſpeciem facere. Itaque etiam Syllogiſmi nomen retinet, & ab Ariſtotele Συλλογισμὸς ἀπλήρης, id eſt, ratiocinatio,

tio, trunca, mutila, & imminuta, appellatur. Dicitur autem nominatim Enthymema *παρὰ τὴν ἰνδυσμῶν* id est cogitare & commentari: Vnde Commentum à Quintiliano, & Commentatio latinè nominatur. Enthymemata autem aliàs propositione aliàs assumptione, aliàs etiam Complexione mutilari, exemplis tertio tomo satis multis declarabitur.

PAED. Sed quidem Enthymema triplex faciunt: Ramus autem nudè definit, si qua pars syllogismi defuerit, Enthymema dici, ut incertum sit, & quæ pars abesse debeat, & quotuplex sit Enthymema. Triplex autè illud est vel vulgare, vel Aristotelicum, vel Ciceronianum.

Oppug.

1. *Vulgare Enthymema* ex vulgi opinione dicitur, quæ Enthymemata nominantur omnes Syllogismi trunci, id est, in quibus vel Propositio vel Assumptio deest, quæ quidam argumenta nominari censent.

1. *Vulgare.*
F. H. lib. 4.
cap. 14.

2. *Aristotelicum Enthymema* est, quod constat ex *ἑκ τῶν συνυποκείμενων*, id est ex consentaneis & signis. Itaque ex loco Adiunctorum tota hæc sumitur argumentatio: ut, Quoniā avarus est, etiā contemptor est iurisiurand.

2. *Aristotelicum.*

3. *Ciceronianum* est, quod constat è sola Propositione argumenti ex repugnantibus, quæ detracta negatione cum interrogatione pronuntiatur: ut, Hunc metuere, alterum in metu non ponere? Sic enim Dialecticus protulisset: Non & hunc imbecillum metuere debebas, & illum valentem in metu non ponere.

3. *Ciceronianum.*

DISC. Ramus simpliciter definit, si qua pars defuerit, ut significet è tribus quamlibet abesse posse: quamquam non negat, aliquando ita breuiter contrahi, ut vnicum axioma videatur. Sed mirum sit, quibusdam auctoribus singularia attribui Enthymemata, cum *Vsus* nihil in arte probet, quod non sit omnibus excellentibus auctoribus commune. At verò esto, nominent Aristoteles & Cicero, ita aliquando speciatim Enthymemata ex certis argumentorum generibus, quæ in foro videantur frequentiora: *Vsus* tamen creberrima ex omni argumentorum genere eiusmodi confectionaria fieri infinitis exemplis ostendit. Ergo *Vsus* vniuersalis illud peculiare & singulare iure emendat & corrigit, cum & in ipso Aristotele

Respon.

Fr. H. lib. 4.
cap. 13.

Ciceronēq; infinita sint dissimilia exēpla, & nominatim etiam illi ipsi à Rhetoribus ita per Synecdochen speciatim dici significant. Et quorum hoc, quòd idem ille clarissimus auctor, è quo tu hæc deprompsisti, Enthymema ex iisdem omnibus locis erui docet, ex quibus & perfectus syllogismus.

3. INDU-
CTIO.
Iod. Wil. li. 2.

PAED. III. INDUCTIO *tertia forma est, per quam à singularibus ad vniuersalia progredimur.* Itaque Syllogismo pœnè est contraria. Nam per hunc ex thesi in hypothesin, id est, ab vniuersali ad singulare, peruenimus plerunque per illam autem ex hypothesi thesin elicimus. Et quidem non minus, quàm Syllogismus, est necessaria, vt ex qua *οὐκ ἴσμεν*, seu cōmunes notiones sunt natæ. Siquidem cū visum erat. Glycyrrhizam Petro, Ioanni, Cōrado, & alijs compluribus tussientibus profuisse: mox *οὐκ ἴσμεν* collecta est, Glycyrrhizam tussi mederi. Appellatur autem argumentatio Socratica, quod ea plurimū vsus sit in sermonibus Socrates.

Triplex.

Inductio verò etiam triplex traditur, Dialectica, qua ex singularibus ad vniuersale ducimus: Oratoria cū ex multis similibus vniuersale colligitur: Socratica, quæ sit multis interrogacionibus.

Respon.

DISC. *Inductio non argumentationis, sed argumēti nomen est, nempe collectio partium ad constituendum totum lib. 1. Dial. cap. 24. Quatenus autem ex partium collectione & inductione totum, id est, quæuis communis ratio & notio certâ iudicij & consequentiæ vi colligitur, eatenus Syllogismi forma illi argumento, quemadmodum & alijs quibuscumque ad concludendam quæstionem applicatur. Si itaque propriam dispositionem inductio non habet, cuius vi consequentia efficiatur: nec ipsa peculiaris argumentationis forma est, sed peculiare argumenti genus syllogismo, vt alia subiectum. Quæ igitur in ea est consequentiæ necessitas, ea syllogismi est, non inductionis. Nec est syllogismo magis contraria, quàm cetera argumenta, quia cū argumētum sit, cū syllogismo, qui dispositionis iudicium est, nullam vel cōmunonē vel peculiare differentiam habet. Distinctionis totius in partes, quæ Distributio dicitur, & collectionis partium ad consti-*

constituendum totum, quæ est Inductio, illud discrimen est, non Inductionis & syllogismi. Tam Syllogismus argumenta à partibus, quàm à roto iisdem legibus concludit. Certè Inductionis plurimus usus est, quæ in artibus ab exemplis colligendis principatum obtinet. Diuisio autem illa Inductionis omninò nulla est. Nam & singulæ; & exempla ad generale accommodata eandem vim habent. Siue autem Interrogatione, siue simpliciter absq; ea tractetur; id logicum artificium nihil mutat. At verò logicè tot Inductionis, quot sint distributionis genera esse intelligimus. Nam iisdem præceptis & Distributio & Inductio docentur. Est igitur prima Inductio vel ex causis, & sic è membris, vel ex effectis, & sic è speciebus: secunda ex subiectis vel adiunctis. *Syllo. in Induct.*

Hæc distinctio omnino logica & vera est. Vim autem Iudicij Syllogistici in Inductione ita vno alteroue exemplo declaro.

Si Nemroth miser erat, itémque Laban miserè vixit. neque aliter Pharaones Ægyptiaci: eodem modo Amalech, Madian, Abimelech. & non sunt exempla dissimilia: certè impiorum vita est misera.

At illa exemplorum collectio ita se habet. Ergo & cōsequens rectè efficitur. Item.

Si domus administratur prudentia œconomi, si politia expolitur per iustum magistratum, si naus regitur naucleri consilio, si scholæ gubernatio prudentia pædōtribarum, & in alijs idē fieri videmus: certè omnia in hoc mundo prudentia & consilio rectè administrantur. At priora illa ita se habent. Ergo & posterius. Vides conclusionem hîc non alia, quàm syllogismi vi & ratione valere.

PAED. IV. EXEMPLVM *παράδειγμα, est rei gestæ*, 4. EXEMPLVM. aut vt gestæ commemoratio ad nostram causam accommodata propter similitudinē. Adhibetur autem, aut probandi, aut ornandi gratia. Argumentatio talis est apud Demost. Athenienses Cyrillum consulentē contra honestatē, vt se Xerxi dederent iure lapidibus obruerunt. Ergo in publicis consilijs honestas potissimum spectanda est. Cicero pro Pompeio: Legati quod appellati erant superbius, &c. Licet quoq; *κατὰ εἰσπραγμὴν*, per Inductionem.

multorum exemplorum cōgerie vim sententiæ allicui colligere, vt in Inductione præcipitur.

DISC. Exemplum similiter non argumentationis forma, sed argumenti genus est, & quidem quando comparando adhibetur, par, maius, minus, simile vel dissimile est, quando autem ad generale quid refertur, speciei affectionem habet. Itaq; illud de Cyslylo est à speciali exemplo, illud pro Pōpeio, à maiori, vt sæpè à simili ad simile. Consequentia autem vis non alia est, quàm syllogistica.

Oppug.

Fr. Ho. lib. 4.

PAED. Imo longè alia esse potest. Nam aliquando exempla per Syllogismum, aliquando etiam propria forma tractantur. Inde appellatur Syllogismus paradigmaticus, id est (vt ita loquar) exemplaris. Formula autem huius argumentationis propria est hæc, vt eius momentum sit in similitudine: veluti, Phocensibus calamitosum cum Thebanis bellum fuit: quia bella cum finitimis perniciofa sunt. Atheniensibus igitur cum Thebanis bellum erit perniciosum: vt Exemplum & quæstio ex medio, pari vtrâq; momento, pendeat. Deniq; vt momentum Propositionis sit in exēplo, non in loco argumēti, alioquin dialectica erit argumētatio, & solida, nō fucata & rhetorica.

Propug.

DISC. Imo verò omnis argumentatio, siue directæ, siue inuersæ, siue perfectæ, siue imperfectæ, & denique siue nuda siue prosyllogismorum copia exornata sit, Dialectica est, nulla Rhetorica. Rhetoricæ tantum ornatus proprius est: & quas Rhetores argumentandi rationes tradunt, ex nihil à syllogismo per crypses tractato differunt. Tua verò illa Exempli formula quemadmodum à syllogistica dispositione diuersa sit equidem non video. Est enim argumētum ab exemplo Enthymemate cum Quæstione ita dispositum, vt intellectæ Propositionis prosyllogismus à genere inter Assumptionem & Complexionem interiectus sit, quæ cryptica traiectio propriam argumentandi formam, vnde necessariè consequentia efficiatur, nullo modo constituit. Et si ad vsum censorum eiusmodi etiam contorta crypsis referatur, vix constiterit, nedum peculiarem artem fecerit. Dicis exemplum & quæstionem ex medio, pari vtrinque momento, pendere: atque momentum propositionis esse in exemplo,

non

non in loco argumēti: quæ logica, equidē quid sibi velit, non intelligo. Naturalis & simplex logicæ ratio docet, generalem illam interiectam sententiam, ad vtrunq; exemplum vt genus ad species, affectam esse: ideoque huius Propositionis (Si Phocæsis calamitosum bellum cum Thebanis fuit; etiam sic Atheniensibus cum iisdem erit) prosyllogismum commodè facere, sic: Quia bella cum finitimis perniciosa sunt: & hi vtrique sunt finitimi; ideoque ab exemplo connexio valet. Et sanè quando momentum est in exemplo, tum est loco dialectico, hoc est, in exempli argumento è loco Dialectico sumpto. Quid igitur attinet, tam obscuram logicam confingere, cum naturalis tam perspicua luce omnia illuminet?

PAED. V. SORITES est quinta forma seu prima secundaria, estque argumentatio, quæ pluribus attributis ordine super impositis, vel ex primi conuenientia etiam vltimum conuenire, vel ex postremi discrepantia etiam primum dissidere concludit. *συναπὴ* est aceruus: vnde *συναπὴ* coaceruatio, coacerualis argumentatio, & quasi catenata Est autem duplex eiusmodi gradatio, vna in adscensu affirmans, altera in descensu negans: vnde à Cicerone Te-
la Penelopes appellatur, quippe quæ & texatur & retexatur. Et rursus Sorites vel est Dialecticus, qui & propositionum veritate & legitimo artificio constat: vel Sophisticus, qui aut à falsitate propositionis, aut ab artificij prætermissione vitiosus est. Et ne quis dubitet hanc esse argumentationis formam, habet etiam suum firmamentū tale: Quoties alterum de altero de subiecto dicitur, quæcunque deinceps de attributo dicuntur, eadem omnia de subiecto quoque dicuntur. Et Sorites est ex earum argumentationum numero, quæ medium non habent.

S. SORIT.

Duplex.

Maxima.

Absq; medio.

DISC. Sorites peculiare nomen à modo axiomatum gradatim accumulatorum est, & quidem accuratiorem animaduersionem requirit, sed nihil nouæ artis habet. Quicquid enim in Sorite congeritur, id syllogismi legibus eiusque crypsibus omnino continetur, perficitur, & retexitur. Itaque quod in eo boni est, id syllogismi proprium est, nullamque nouam artem habet.

Respon.

Nam Sorites Syllogismus serè plenus est, sed partes

P p.v.

crypsi.

*Vi in 1. Con-
nexo ex 3. off.*

cryptibus ita tractantur, ut tum aliqua desit aliquando, tum Assumptio sæpè præponatur, tum varia prosyllogistica axiomata interiecta commisceantur. Atque ita in vnum Soritem multi sæpè sunt inclusi syllogismi. Itaque accuratè retexendus est, & ad syllogismi eiusque crypteæ leges membratim referendus. Nisi enim illo artificio iudicetur, valdè lubricus & periculosus est, quod in hac gradationis continuatione non satis cohærentia, propter prosyllogismorum libertatem interdum copulentur. Namque dum minutatim & gradatim aliquid additur, & paulatim congestis granis acervus efficitur, captiosissima tela textitur ad illaqueandum simplices, & imperitos irretiendum. Itaque quoniam præterea & ita captiosa, & rarior (utpote certorum hominum magis propria) hæc forma est: in legitima arte, quæ perpetuæ & cōstantis est veritatis, eius non modo peculiaris nulla præceptio, sed ne observationis quidem admonitio locum habet: exempla tantum uspiam inter alia prosyllogistica, observanda & communi syllogismi artificio retexenda adhibentur. Nec quæ ab alijs traduntur legitima mihi & firma videntur præcepta, sed tantum admonitiones ad cauendum quidem non inutiles, attamen ad certum iudicium non constantes. Neque firmamentum illud, quod superius posuisti, satis ad Soritem vel construendum, vel retexendum, firmum fuerit: cum ex eo quædam posteriori e duobus attribui gradatim queant, quæ ideo priori non conuenerint, nisi id ita argumentorum affectio ferat: qualem tu nullam illo firmamenti axioma designas. Ergo Sorites syllogismi legibus accedente illustrium exemplorum imitatione, ut rectè construitur, ita iisdem resolvitur & iudicatur. Et quidem syllogismusetiam in Sorite, aut simplex est, aut compositus, sed Sorites propriam diuisionem nullam recipit. Quis enim in Dialècticum & sophisticum diuidat, cum toti arti sophistica opposita sit? Illud verò quod dixisti Soritis gradationem esse vel in adscensu affirmantem, vel in descensu negantè, & sic tum cōtexendo, tum retexendo fieri, nihil à syllogismi affirmati & negati distinctione alienum habet. Operosa igitur ars hæc, ut in alijs multis tradi videtur,

ubi nihil noui & à generali arte distincti subest. Soritem igitur omnino syllogismi artè & rectè & facilè indicabi-
 mus: cuius rei specimen nobis Lucullus apud Ciceronem præbet, dum Soritè Academicum perpendit, quem pri-
 mum sic proponit: Sic enim (ait) adscenditis: si tale visum
 obiectum à Deo dormienti vt probabile sit, cur non eti-
 am vt valdè verisimile? cur non demum vt difficulter à
 vero internoscatur? deinde vt ne internoscatur quidem?
 postremò vt nihil inter hoc & illud intersit? Deinde ita
 retexit resolutique: Huc si perueneris (ait) me tibi primū
 quodque concedente, meū vitium fuerit, si ipse tua spon-
 te processeris, tuum. Quis enim tibi dederit, aut omnia
 Deum posse, aut ita facturum esse, si possit? Quomodo
 autem sumis, vt si quid cui simile esse possit, sequatur e-
 tiam vt difficulter internosci possit? deinde vt ne vix nos-
 ci quidem? postremo vt eadem sint, vt si lupi canibus si-
 miles, eosdem dices ad extremum. In hoc Luculli So-
 rite quatuor sunt gradus, vnde tres syllogismi existunt,
 Primus sic,

*Specimen.**Soritis.**Indicandi.**Refutatio**graduum.*

Si visum verisimile est, vix à vero internoscitur.

Si probabile, est verisimile.

Ergo si probabile, vix à vero internoscitur.

Secundus sic,

Si vix à vero internoscitur, ne internoscitur quidem.

Si verisimile est, vix à vero internoscitur.

Ergo si verisimile est, ne internoscitur quidem.

Tertius sic,

Si non internoscitur, nihil inter hoc & illud interest.

Si vix internoscitur, ne internoscitur quidem.

Ergo si vix internoscitur, nihil inter hoc & illud in-
 terest.

In primo & secundo Propositio falsa, in tertio con-
 tingens est: Assumptio in primo vera, in secundo & ter-
 tio falsa est. Ergo illi gradus lubricè connectebantur.

Breuius autè sic vno syllogismo, & propositionis pro-
 syll.

Si visum probabile est, etiam verum est.

Probabile enim est verisimile, & hoc vix à vero, imo
 ne internoscitur quidem.

At probabile est. Ergo & verum, ut nihil inter verisimile & verum intersit.

Sorites autem aliquando concludit apertius, ut ille ex 3. off. in 1. modo Connexo; vide. 2. li. Dial. ca. 13. Et nos in tertio tomo plura exempla reteximus.

6. Dilemma.

PAED. VI. DILEMMA sexta forma est, nempe Conclusio, per quam ex duobus propositis, vtrum aduersarius, vel concesserit, tollitur; vel negarit, conformatur. Itaq; & ad confirmandum, & ad refellendum valet: atq; ex necessariorum conclusionum numero est. Nam si vera est, reprehendi non potest; & ea demum vera est, quæ neq; cōuersione, neque partis infirmatione reprehendi potest. Verbum ex *δι* & *καρπάζειν* fictum est: quoniam ambæ species vtrunque sic collocantur, ut elabi aduersarius, quasi circumuentus non possit, qua de caussa Cicero Complexionem illam appellat, nam quocunq; se aduersarius verterit, tenetur: ut sit quasi syllogismus Cornutus, vtrunque feriens, conuincens & constringens. Pendet autem ferè ex Propositione hypothetica, vel conditionali vel disiunctiua: Atq; ea optima iudicantur Dilemmata, quæ ex contrarijs immediatis fiunt, sicut syllogismi disiunctiui: sed in his altera pars asseritur, in illis autem vtraque refellitur.

Respon.

DISC. *Dilemma* similiter argumenti nomen ex disiectaneis assumpti significat, nec ullam nouam argumentationis formam constituit. Nam aliàs quidem simpliciter ad exponendum axiomaticis adhibetur, aliàs etiam ad quæstionem concludendam, sed syllogistica, non propria aliqua collocatione. Breuius autem inuoluitur, & ferè est propositio syllogismi, sine Assumptione rarò etià expressa Complectione, ut etiam paulò antè ipse dixisti. Quæ de vitijs attingis, ea nihil ad hanc formam, quæ nulla propria est, sed ad oppositorum affectionem, & ad axiomata inde exstructa pertinent. Nam ex oppositis illis, quæ medium disparatum habent, non si *axioma* ita verum, ut ex contrarijs immeditatis. Sic Phauorinus Brantis argumentum ab oppositis de non ducenda vxore refutauerat, ostendendo medium disparatum: Qui habet vxorem pulchram, habet καλὴν: qui deformem, σκαιήν: qua-

quarum neutra ducenda. At vel pulchra, vel deformis fuerit. Ergo non ducenda. Phavorinus negabat Assumptionem : quodd possit stata & mediocri forma vxor duci. Vide igitur nihil hinc noui esse, sed argumenta ex oppositis hic, vt alias, oppositorum legibus considerari, axiomata autem & syllogismos suis etiam documentis iudicari. Attamen vt nullum argumenti genus eodem semper modo, sed nunc directe, nunc attributione quadam omnia adhibenter: Ita etiam Dilemma à peculiari oppositorum accommodatione, non à dispositionis noua forma proprie dictum est. Itaque Dilemma nihil nouæ artis habet, sed aliquid peculiaris 'accurationis & obseruationis requirit. Sed vno alteròue exemplo hic & Argumenti & Syllogismi vim consideremus: Hoc exemplum veri Dilemmatis à Doctis viris citatur: Si quis Cæsari infidiatur, est aut ex amicis, aut ex inimicis. At neque ex amicis: neque ex inimicis quisquam infidiatur, nullus igitur infidiatur. An non est hic aperte Syllogismus connexus secundus, in quem tamen disiunctio argumenti incidit? Item hoc: Si ciuis est, aut natus est, aut factus. At neque factus, neque natus est, non est igitur ciuis. Est similiter connexus secundus, argumento ex distributis contrarijs causis & quidem vtrisque negatis, ad negandum totum effectum. Neque illa vera Dilemmata sunt: cum non vtrinque vel ex vtroque contrario idem certa distinctione, vel ex vnoquoque aliud colligant, vt hæc: Si pronunciatum erit contra te, debebis ex sententia: sin secundum te, ex pacto. Sed hoc aut illud. Debebis igitur. Item, Si pius est, habet vitam æternam: sin impius, iam damnatus. At alterutrum illorum: Ergo & horum. Si male loquutus sum, testare de malo: sin bene, cur me cædis? At illorum alterutrum. Ergo & horum. Hæc sunt vera Dilemmata, & tamen Syllogismi vi iudicata: vnde apparet nihil hinc nouæ artis, sed aliquid peculiaris in accommodatione obseruationis esse. Exempla plura vide in Oppositis in tercio tomo.

Vnde Dilemma proprie dictum.

F. H.

PAED. VII. VIOLATIO septima forma est, quæ 7. Violatio. est argumentatio magis Rhetoribus, quam Dialecticis vtitata, & græcis dicitur *βίαιον*. Ea autem figura argumē-

tatur & contendimus aduersariorum rationem pro nobis acere, aut quando argumentum in aduersarium retorquetur: vt, Nō est ducenda vxor: qui excruciat maritū. Imo quia crucem adfert ducenda est, &c.

Respon.

D I S C. *Violatio* nec peculiare argumentū est, nec forma argumentandi; sed modus quidam hominum differentium, atque argumenta dissimiliter accommodatiū, Et quidem ex eodem argumento contradictio seu aliud contrarium colligitur, vt apparet in Propositione & cōplectione Syllogismi, hoc modo: Si oratores & poëtz tantū linguæ conducunt, non sunt Iureconsultis legēdi. At primum. Ergo & postremum. Aduersarius contradicit: Si linguæ conducunt, sunt legēdi. At primum. Ergo, &c. Nihil igitur hīc nouæ artis est, sed diuersum differentium consiliū, quo alia in argumentis affectio spectatur aliterq; applicatur.

8. Enumeratio.

P A E D. VIII. E N U M E R A T I O *Octaua forma est,* quando omnes partes confutantur, ita vt totum concedi nequeat. Vulgō dicitur argumentatio à sufficienti diuisione, &c.

D I S. *Enumeratio* etiam argumenti nomen, non argumentationis forma est: nec quicquam ab Inductione partium differt, vt mirum sit, ita nobilissimam artem discerpi, & iisdem rebus alijs nominibus iteratis obscurari. Exempla sunt eiusmodi: Neq; censu, neq; vindicta, neque testamento liber factus est. Ergo &c. Enthymema est ab inductione caussarum negatarum, &c.

Conclu.

Restat igitur, vt concludamus solum syllogismum esse vnicam argumentandi formam; cuius vi & legibus ceteræ, quæ putantur formæ omnes, consequentiā efficiunt, omninoq; omne quæstionis genus per tertium argumentum concluditur. Itaq; reliquæ etiā formæ, quas Trapezūtius in Rhetoricis præterea enumerat, eodē modo conciliari possunt. Tot enim fere argumentationū formas nominarunt, quot sunt argumentorum genera, vel saltem insigniores eorundem accommodationes.

*Definit.
Syllo.*

P A E D. A D S Y L L O G I S M V M igitur progrediamur, eiusq; doctrinæ pauca capita conferamus. *Syllogismus* igitur sic ab Aristotele videtur commodius definiri. *Syllo-*

giz-

gismus est Oratio, in qua positis quibusdam, aliud necessario sequitur, propter ea, quæ posita sunt.

DISC. Imo illa Aristotelica definitio nimis impropria & incerta tota est; Ramea corra valde propria & certa. *Respon. Lib. 2. ca. 9.*
 Oratio nec Axiomatis nec Syllogismi genus est: quia est communis generalium artium fructus, ut supra dictum: Dianoa autem Syllogismi genus est, quia Mentis discursus & commentationem significat, qualis axiomatum deductione in Syllogismo & Methodo adhibetur. Illa verò, in qua positis, &c. minis vaga & communia sunt, nec formam Syllogismi quicquam attingunt: quam Ramus est rebus subiectis, nempe Quæstione & tertio argumento, & eorum per essentialia partes (quæ sunt, Antecedens & Consequens) peculiari connexionem, particulam, Ita, emphaticam & expressam accuratissime constituit, Quid autem *Argumentum* significet, supra aliquoties dictum est: nec enim, ut quidam putant, hic proprie, & alias catachrestice usurpatur; sed semper logicè & generaliter significat, quicquid quoquo modo arguit; attamen quia & Quæstio duobus argumentis constat, & aliud ad eam adhibetur, hoc tertium hic distinctè dicitur, nec usquam in hoc nomine vlla Catachrestis vel Synecdoche est. *Quæstio* verò qualis hic intelligatur, quæ Syllogismo subiecta sit, etiam definitione aperitur, ut sic ab omni alia quæstione distinguatur, nempe quæ sit Axioma dubium, ad quam videlicet possit responderi, Ita vel Non; vocant Thema coniunctum: quod tamen etiam est in alijs quæstionibus, ut, Quis inuenit Syllogismum? Vbi est pater tuus? Quid est iustitia? Neque enim vlla Quæstio simplex esse potest: Argumenta inuenta simplices & nude rationes sunt; sed quando quæstioni & axiomati includuntur, sunt coniuncta themata, hoc est integre sententiæ. Illa igitur Quæstio Axiomatis dubij ad Syllogismi tribunal pertinet: ceteris Axiomaticis responderetur, unde Syllogistica deinceps nascitur. Itaque Quæstio in definitione Syllogismi Synecdochen generis habet; quæ statim speciei explicatione illustratur. *Quæstio Syllogistica.*

PARED. Ipsum Axioma mihi Quæstio fieri non videtur, sed hæc inde, quia dubium est, nascitur, qua de illius veritate queritur, ut omni dubitatione sublata, certa scientia comprehendatur.

DISC.

An Axioma Quæstio.

Respon.

DISC. Illud quidem eodem redire videatur, siue dicas Axioma fieri Quaestionem, siue ex Axiomate hanc oriri. Attamen quia Axioma manifestum alicui non est, ut credatur; recte nomen suum amittit, & Quaestio, hoc est sententia dubitando enunciata, appellatur. Et cur potius nascatur ex Axiomate quaestio, quam Axioma dubium Quaestio nominetur?

Partitio.
Syllo.

PAED. Partitio Syllogismi in partem antecedentem, quae graeci *προβουλη*, & in Consequentem, quae *συμπερασμα* dicitur, cum aliàs à P. Ramo expressa esset, nunc incommodè praeterita videtur; praesertim cum Antecedens nominatim definiretur, quae adhibeatur ad arguendum quaestionem.

Respon.

DISC. Tunc Definitio ipsa ita accurata non erat, ut ipsa formam partes essentielles complecteretur, quod iam fieri, paulò ante dictum est. Nunc verò cum Definitione, & argumenti ad Quaestionem accommodatio, & partes illae essentielles nominatim comprehendantur: tautologia sit nimis puerilis, partitione iterum antecedentem & consequentem partem inculcare.

Partes
Anteced.

PAED. Syllogismi antecedens rectius in maiorem & minorem propositionem distingui videtur: quia Syllogismus tribus Propositionibus, quarum ultima est complexio, perficitur. Et praeterea in Propositione maiore etiam maior quaestiois terminus, in minore minor esse solet cum medio. Itaque sic axioma maius & minus dici queat.

*Respon.**Prop.*

DISC. Propositio & Assumptio Ciceroni Latinae linguae parenti peculiaris sunt in his partibus vocabula, quae propterea etiam P. Ramus retinenda putauit. Et certe propositio quasi fundamentum Ratiocinationis iacet, & eum locum, ut inquit Cicero, exponit, ex quo omnis vis oportet emanet ratiocinationis. Assumptio verò est, per quam id, quod è propositione ad ostendendum pertinet assumitur, ut idem Cicero testatur.

Assum.

Aliae illae appellationes scholasticae & nimis impropriae sunt; Minor & maior quantitas logicè propriè dicitur, minor & maior terminus, & hinc Propositio improprie & ambiguae. Estque illa terminorum metaphora nimis dura.

dura. In agris termini & fines reguntur : in logica argumenta disponuntur. Nec maior terminus in Propositione solus, nec minor in Assumptione semper est : sed aliquando & in Propositione tota Quæstio cum tertio argumento disponitur, & in Assumptione hoc solum adsumitur.

PAED. Igitur ut in Propositionis definitione illud *Defin.*
tota quæstio, incommode est omissum, ita Assumptio potius, *Propo &*
quæ adsumitur ad propositionem, definienda videtur. Nam *Assumpt.*
 hoc & verbi compositio, & materia quæ assumitur, postulat. Adsumo enim quasi adiungo significat : & *προσλαμβάνω* ac *παρατίθημι* additionem ac postpositionem significat. Deinde quod ad assumptionis materiam attinet, ea in Syllogismo simplici non tota est Propositione adsumi potest, cum prius quæstionis argumentum (minor terminus) nunquam sit in Simplicis Propositione, & tamen cum tertio argumento semper adsumatur.

DISC. Particula illa, *tota Quæstio*, in Propositione *Respon.*
 abundat & aliena est; quia inferior est, & ad speciem compositam attinet. Itaq; si quid communius esset, id hic locum haberet. Sed cum illud non occurreret, ita particula, *Saltem*, quæstionis consequenti parti (quæ semper in Simplicis propositione est) commodè additur, ut quædam utriusque communio exprimatur. Nec amplius hic opus est; cum non sit Syllogismus, nisi cognitis ordine speciebus, alterutrius formæ construendus. Ergo quod deinceps Specierum diuisionem facit, id in definitione Generis non est particularim conturbandum, cum ad Propositionis essentiam non pertineat, nisi in speciebus. Assumptio verò non ad Propositionem, sed ex ea assumitur. Nam cum in quavis quæstione quærat, an de *Assumpt.*
 Antecedente argumento rectè consequens affirmetur, vel negetur: in ipso antecedente propositum illud est, de quo quæritur consequens, quod etiam de alio quæri potest. Et quando est tertio argumento seu medio & saltem Consequente quæstionis inter se iunctis constituitur Syllogismi Propositio; ita hæc sua sponte fit generale fundamentum, & alicuius artis, ad quam talis materia pertinet, Regula seu Locus communis; qui in plura eiusmodi

exempla, quale est antecedens quæstionis pars, seu ipsa quæstio, accommodari potest. Itaq; ex illo fundamento rectè ad propositum adsumi, ac medium accommodari seu asseri dicitur. Tota enim Assumptionis vis in argumenti tertij sumptione & accommodatione, nempe vel ad antecedentem quæstionis partem expressam, vt semper in Simplici, & sæpe in Cõposito, vel ad intentionem, vt aliquando in Composito, quando illud solum assumitur. Cum igitur Assumptio sit argumenti accomodatio, per quam videlicet, vt loquitur Cicero, id quod ex propositione ad ostendendum pertinet assumitur: rectè ita à P. Ramo definita est. Quid autem nominatim cum argumento, & quomodo sit assumendum, id speciale est, & in speciebus, vbi tandem exempla exstruentur, distinctè explicabitur.

*Conclusio.
Syllog.*

P A E D. *Conclusio* deinde non pars syllogismi; sed eius potius effectum videtur: vnde Efficiendi verbum pro verbo Concludendi apud Ciceronem crebrò reperitur.

Respon.

D I S C. At Cõclusio præstantissima pars est, qua iudicij sententia pronunciatur. Efficitur quidem antecedente dispositione, sed essentiali vi illi annexa est.

Crypses.

P A E D. *Enthymema, Prosylogismus, & Inuersio* hinc incommode & iniuste doceri videntur. Enthymema epim & Prosylogismus iam prius perspecta tota Syllogismi arte docerentur. Inuersio autem Rhetorum propria est, quibus etiam prosylogismorum copia potius, quam Dialecticis attribuenda videtur.

Respon.

D I S. Partium Syllogismi illa attributa seu cõmunes sunt affectiones: quare etiam earum doctrina commodè partib. ex lege sapientiæ subijcitur, quod pariter cum ijs infra in singula genera cadant & accommodandæ sint. Et sæpe iam dixi, Oratores quidem copiosius ferè differere, quàm Philosophi quidā faciāt, quanquā & horū nonnulli magnū sæpe rerū ornamentorūq; apparatus adhibent; sed nec argumentorū illā copiam, nec partium Syllogismi vel mutilationem vel traiectionem ideo ad Rhetoricam quicquā attinere, sed totā Dialecticæ propriā esse. Paucis autē versiculis hinc P. Ramus magnā variorum apud Rhetores & Dialecticos dogmatum historiā ita perspicue

Nota.

cue cōplectitur, vt citius discipulus mediocrē huius artis vsum comparare, quā illa omnia dogmata saltem legendo perstringere, nedū rectē cognoscere, & vtiliter exercere possit. Tota enim tum variorū, quæ putantur, Enthymematiū, tū Rhetoricarū, nunc trium, nunc quatuor, aut quinq; partium, & sic copiarū rerū in Syllogismis adhibitarū, commentatio, his tribus breuibus ac perspicuis præceptis comprehenditur. Nihil enim aliud sunt variæ Rhetorum argumentationes, quā Syllogismus vel Enthymematicus vel perfectus, partium prosyllogismis & traiectionibus tractatus. *Rhetorum Ratio-
cinatio.*

P A E D. SYLLOGISMVS est Simplex aut Compositus, Respon. diuidit Ramus: Alij in Categoricalum, & Hypotheticum. P. Ramus genera argumenti tum simplici cum separatis quæstionis partib⁹, tū Cōposita cum tota quæstione in propositione, collocationē definit: alij verò à Categoricalis & Hypotheticis propositionibus. Et hæc definitio apertior, Ramea obscurior esse videtur.

D I S C. At qui docet & Simplicem seu Categoricalū syllogismum ex simplicibus, & Compositum omnino, ex *Simplex ex Com-* *po. parti.* compositis partibus cōfici, is falsum docet. Nam & Simplex ex omnibus compositis fieri potest, & Cōpositus seper quidem Propositionem compositā habet, sed cæteras etiā partes simplices. Simplex ex relatis talis est: Quicquid est laudabile, id honestum est. Quicquid est bonū, id est laudabile. Ergo quicquid est bonum, id est honestum. E Connexis talis: Si quid optatum redijt, gratum est. At Lesbiam Catullo optata redijt. Ergo Lesbiam est grata Catullo. E disiunctis: Omnis enunciatio est vera aut falsa. Aliqua Oratio est enunciatio. Aliqua igitur Oratio est vera aut falsa. Quamobrem Ramus logicē & constanter ē simplici & composita tertij argumenti cum separatis vel coniunctis quæstionis partibus definiuit.

P A E. Quid? quod alij primū Syllogismos partiuntur *Divisiones a'* in Demonstratorios, Dialecticos, & Sophisticos, quā di- *Ioa. St. l. 2.* uisionem dicūt esse ē materia: deinde altera distinctione in Simples & Cōiunctos, quæ dicitur, vel cōmunis formæ, vel Dialectici Syllogismi diuisio. Simplex est vnicus, qui scilicet vno medio vnicam Conclusionem conclu-

*Figure
hic tres.*

*2. Hypothesi-
cus.*

*3. Compositus
Sorites.*

Respon.

1. Demon.

2. Sophisticus.

ditur estq; hic categoricus, vel Hypotheticus. Categoricalis, id est Assertorius, qui nulla cōditione vitur, est Purus, vel Mixtus, Purus qui ex vnius alicuius generis axiomatis, siue sint absoluta, siue modalia, Mixtus, qui ex absolutis & modalibus mixtis, perficitur. Et vterq; ille Categoricalis vel est Perfectus, qui non eget Reductionis demonstratione, vt qui est Prima figura: Imperfectus, qui reductione ad primam exploratur, vt secundæ & tertiæ figuræ. Hic traduntur & puri absoluti modalesq; & mixti, per omnes illas tres figuras. *Hypotheticus*, deinceps, in qua est conditio, est Connexus, aut Disiunctus. *Coniunctus tandem seu Compositus Syllogismus est*, qui multiplex est i. qui non vnā tantum conclusionem, sed duas pluresq; concludit; quarum singulæ suas habent approbationes, qui confirmationis rationes *αποδεικτικοί* nominantur. Stoici hoc genus Soritas nominant. His ita præmissis tāquam communibus formis, vel magis Dialectici, Syllogismi proprijs, tādē ad Demonstratione seu Demonstratorio Syllogismo præcipitur, ac postremò de ipsa Disceptatione. Vides quam multa in Ramea in Simplicem & Compositum diuisione desiderentur.

Dis c. Nihil desideratur, etiamsi non ita illa distinguantur: sed omnia logicè & commodè perspicua ac facili Ramea distributione comprehenduntur. Primum Demonstratorios Syllogismos à Dialecticis non esse dispositionis forma, sed tantum materia distinctos, fatetur Dialectici omnes. Ergo communi Syllogismorum arte Demonstrationis forma continetur. Materia autem est in præmissis seu antecedentibus Syllogismi partibus, & sic est Axiomatici iudicij: ideoque à P. Ramo Axiomatici necessarij scientificis legibus *καὶ παντός, καὶ αὐτοῦ, & καὶ ἀλλὰ πρὸς τὸν* distinguitur. Nam hæc veri necessarij & contingentis, ac falsi distinctio Axiomatici propria est: Syllogismus omnis recte suis legibus constitutus, necessariam consequentiam habet, Sophisticus autē Syllogismus est vitiosus Syllogismus: ideoq; in arte heterogeneus & alienos, legitimique Syllogismi legibus omnino agnoscitur & cauetur. Et quoniam non modo vitiosa Syllogismi structura captriosa est, sed in eius par-

res alia etiam vitia incidunt : hic tota Sophistica cōiungimur tradit solet. Sed P. Ramus, quod & vitia in artibus heterogenea, & illarum captiones, ut Orationis virtutes e commo usu, sic ex abusu generalium artium pariter existant, extra Logicā, ceterasque generales artes de eiusmodi captionibus declinandis ad iuventutem rudiorē exercendam commentatur. Quamobrem illa Syllogismi in Demonstratorium, Dialecticum & Sophisticum, ex alienis tum Axiomatis affectionibus, tum aliarum partium & artium vitijs incommode constituta, corrumpitur: affectiones autem ipsarum suis passim locis in logica & alijs artibus commodissime comprehenduntur.

Porro illa Syllogismi in simplicem & coniunctum ex vno medio vnaque Conclusionē, vel pluribus, diuisio, vide quemadmodum consistere possit. Tam Compositi Ramei Syllogismi, quam Simples, illa diuisione pariter Simples sunt: Solus Sorites Compositus est, quod prosyllogismorum approbationes gradatione quadā cū principe Syllogismo contextas habeat. At considera quam lubrica sit illa in lubrico Syllogismo distinctio. Quoduis Syllogismi genus suos prosyllogismos vel ad declarandum exornandumque, vel ad approbandum adhibitos, habet: atque ita & approbationum prosyllogismi suum medium suamque conclusionem habent, non aliter, quam in Sorite, nisi quod in Sorite paulo aliter per gradationem contextantur: in quo nihil distinctae artis est: sed accuratior animaduersio adhibetur. Atque ut in omni Syllogismo, sic etiam in Sorite vna principalis quaestio, vnumque eius medium seu argumentum peculiare est. Quare illa non Syllogismi ex oppositis formis diuisio, sed ex eius forma, illique attributa communi affectione confusio est.

Itaque ex illo fundamento etiam illius Simplicis in 2. Categoriae Categoricalis, qui sine conditione aliquid asserit, & in Hypothesi Hypotheticus, qui certa lege aliquid statuit, diuisio aliena est: cum ille Assertorius ex simplici argumenti collocatione recte Simplex, hic Hypotheticus ex coniuncta totius quaestionis cum argumento dispositione recte Compositus appelletur. Nam cum essentia Syl-

logismi sit in legitima argumenti cum Quæstione tali dispositione, ut posito antecedente, Consequentia inde efficiatur necessario, rectè diuisio etiam syllogismi ex alia omnium forma variata, non aliunde deduci legitime potest.

4. *Purus*
Mixtus.

Tum quod Categoricalis ille tres figuras habeat, & in omnibus illis sit purus vel mixtus, sed in prima tantum Perfectus, in secunda & tertia Imperfectus: figuras illas Ramus ut legitimas retinet, sed dichotomia commodius distinguit; puros autem & mixtos, idemq; perfectos & imperfectos nihil distinguit. Quia ut nulla modalium axiomatum noua ars est, ita nec purorum aut mixtorum inde Syllogismorum. Puros hinc vocant quando omnes Syllogismi partes sunt vel absoluta vel modificata Axiomata: Mixtos, quando absoluta & modificata permiscetur, ut si propositio sit modificatoria, Assumptio autem absoluta, &c. At si maximè modifierum aliqua noua ars fuisset, ut nulla fuit: tamen id ad Syllogismi distinctionem non magis attineret, quàm quod alie in eo Propositiones sunt necessariae, alie contingentes absolutae. Syllogismi enim omnis vis est in argumenti certa dispositione; modi eiusmodi sunt primi, in Syllogismi partibus iudicij. Et certè omnis Syllogismus suis legibus perfectus hoc est, perfecti & solidi iudicij est: imo quaedam concludendi & perfectionis proprietates sunt in secunda & tertia Aristotelica figura, quæ non conueniunt primæ, ut quod secunda semper negatè, tertia particulariter concludit: illa etiam tertium argumentum minori termino dissentaneum, quod prima omninò respuit: hæc ab exemplo, quod prima non ita commodè, concludit. Ergo & illa distinctio, vnaquæ cum ea imperfecturum *αναγωγῆς*, id est, Reductio con-
cidit.

Perfectus
Imperfectus.

Conclu.

3. *Hypoth.*

Porro Hypothetici, id est, Compositi genera, Connexum & Disiunctum Ramus etiam docet, sed paulò accuratiùs, quàm illi nonnulli digerit.

6. *Compo.*
Sorites.

De Composito illo sorite supra respondi: itemq; paulò ante de Demonstratione & Sophistica, ac superius de Disceptati-

Disceptione, quæ omnia dicis hic ab alijs continuari, stratione.
respondi. Vides igitur tu quemadmodum illa omnia in
Ramea logica suis quæq; locis commodissimè explicata
sint.

P A E D . Intelligo ista : sed de Demonstratione &
Reductione nondum satisfacis. Dicis & suprà vsq; iam di-
xisti. Demonstrationis, quæ doceatur, vim esse in primo
seu axiomatiko iudicio, & sic Demōstratorium Syllogis-
mum dici posse, cuius & partes antecedentes sint axio-
mata necessaria. & forma legitima; ideoq; inde non es-
se nouam Syllogismi diuisionem, aut propriam artem.
At de Demonstratione video aliter ab Aristotele, & qui-
dem peculiaria præcepta tradi. Nam Syllogismus demō-
stratorius definitur, quo propria affectio de subiecto per
causam propriam concluditur : de quo præclare Aristot-
eles in Posterioribus analyticis disseruit, eumq; artium
& scientiarum formandarum magistrum constituit. Ac
ne quis de veritate & utilitate dubitaret, triginta ad eun-
dem illustrandum exempla protulit; plurimumq; in eo
genere clarissimi nostra memoria viri laborarunt, ac no-
minatim Iacobus Schecius quindecim de Demonstrati-
one libros edidit.

*De Demon-
stratione.*

*Demonstratio.
Aristo.*

D I S C . Docet passim P. Ramus suam in Inuentio-
ne & iudicio logicam, ad omnes vel mathematicas, vel
quascunq; alias Apodixes & demōstrationes, solum utile
& necessariam esse. Idemque nono & decimo libro Scho-
larum Dialecticarum disseruit, ab Aristotele in posteri-
oribus analyticis, ad constituendum artium, & doctrina-
rum statum, multa præclarè esse proposita, vt de causis,
effectis, subiectis, adiunctis (è quibus præcipue artium
materia colligitur) deq; Distributione & Definitione
(quæ ex illis conficiuntur, & in artium descriptionibus
primas tenent) itemq; de tribus illis singularibus artifi-
ciosi Enunciati legibus (ad quas artium præcepta con-
formantur) ac deniq; de Methodo, qua documenta ita in
ordinem rediguntur, vt à generalibus ad specialia proceda-
tur: quæ omnia P. Ramus studiosè amplexatus accuratè in
sua Dialectica exposuit. Sed cum illis tam sæcundis fru-
gibus herbam quandam admistam esse valde perniciosam idem
Qq. iij.

Respon.

*Logica utilis
ad omnia.*

*è Demonstra-
tionis doctrina
selectæ fruges.*

Reiecti sunt.

demon.

demonstrat. nempe quod Aristoteles paucis quidem eorum librorum versiculis aut verbis potius finxerit artium & scientiarum formandam artem, nempe Syllogismum illum Demonstratorium, cuius in artibus & scientijs ipsis nullum esset, nullum etiam per naturam esse posset exemplum. Atq; hæc causa est cur P. Ramus noxiam hanc herbam, id est, Syllogismi huius distinctionem è logico agro eradicauerit, certas autem tum Inventionis, tum axiomatici & methodici iudicii fecundas fruges, suis quasq; in generali logica locis sapienter repoluerit. Syllogismum, inquam, illum Demonstratorium, *qui propriam affectionem de subiecto per causam propriam concludere dicitur*, reiecit, quod nullum vltum, nullumq; exemplum habeat: sed Syllogismum ex axiomaticis necessarijs, quem possumus etiam Demonstrationem appellare, diligenter docuit; ideoq; tam studiose primum iudicium, vnde fiunt Syllogismi partes, expoliuit. Veram autem artium Demonstrationem in scientificæ materiæ Definitionibus, Distributionibus, Proprietatum explicationibus, & exemplorum illustrium declarationibus methodicè ordinatis demonstravit, ut nos etiam in primo & secundo Proœmio comparauimus.

*Demonst.
vera.*

Exempla.

PAED. Attamen Aristoteles triginta exemplis Demonstrationem demonstravit; & alij clarissimi viri alia etiam hæc exempla adhibuerunt.

Respon.

DISC. Imò P. Ramus illa triginta exempla esse triginta contra ipsum Aristotelem testimonia ostendit: quod in nullo illorum proprietas de subiecto per causam propriam concludatur: Vide 9. & 10. lib. Schol. Dial. Et certè hanc eandem Rami sententiam Cardanus, apodictica ista & mathematica laude, tota Europa clarissimus approbavit in dialectica, negavitq; vllum Aristoteleæ illius apodixeos exemplum posse inueniri. Multi quidem clarissimi viri exempla eiusmodi demonstrationis obseruare & excogitare conati sunt: sed nihil profecerunt, tandemq; repenitus perspecta, ab instituto destiterunt. Certè Gallandius, Perionius, Carpentarius, Turnebus, Schæcius, & alij permulti, nullis hæc laboribus & vigilijs pepercerunt, sed demonstrationem proprietatis de subiecto,

iecto per causam propriam hactenus nullam protul-
erunt. Vide Rami & Schecij tum epistolas, tum compa-
rationem illius 15. & huius Hyperaspisten.

PAED. An igitur non putat Ramus rebus esse suas
proprietas, quas vel forma vel adiunctum proprium si-
gnificat. Oppug.

DISC. Confitetur liberè rebus innumerabilibus
suas esse proprietates, ut Homini risum, Cani latratum,
Equo hinnitum &c quæ in artibus ut formæ & differentiæ
assumantur, non autem probentur: sed negat vel in totis
mathematicis (quæ imprimis Apodicticè iudicantur) ta-
les proprietates per causam propriam Syllogismo con-
cludi. Hæc P. Rami thesis est: quam qui euertere volet, is
exemplorum talem Aristotelis Apodicticam approban-
tium multitudine ipsum obruat necesse est. Respon.

PAED. Sed hoc exemplo affectio propria per pri-
mam & solam causam de subiecto demonstrari vide-
tur. Exemplum.

Quæ propius sunt à nobis, nullis micant radijs,
At stellæ errantes propius sunt à nobis.

Ergo stellæ errantes nullis micant radijs. Sol. Makil.

DISC. Id iudicent Astronomi: mihi certè nō videtur. Respon.
Nam si scintillare & micare radijs est propria fixarum
stellarum affectio per hanc potius, quàm per magnitu-
dinem, vel alias proprietates definitæ distinguuntur. Et si
remotius esse à nobis, est causa cur inerrantes micent &
scintillent, propius autem esse, est causa cur errantes nō
scintillent: certè & subiectus locus situsq; , & adiunctus
noster visus causa fuerit insitæ illius in stellis affectionis.
Sed hoc mihi absurdum videtur. Ego enim excellentio-
rem claritatem inerrantibus stellis inesse puto, quæ visus
nostri tenuitatem constringens oculos tremere faciat, ut
sic obvisus nostri distantia, scintillare putentur. Errantes
verò quia plerumq; minorem habent claritatem, & propius
à nobis sunt, cum non scintillent, aut radijs micent, à
nobis etiam radijs micare non putentur. Sed hæc scintil-
latio etiam alijs luminibus communis est. Quare si & a-
lijs communis est, & stellis reuera non inest vel abest, sed
ita esse putatur: non propria affectio, sed commune ad-
iunctum

iunctum fuerit. Propriæ affectiones soli subiecto semper conueniunt, & reuera sunt, nō quadam imaginatione attribuantur; nec à subiecto loco, vel adiuncto occupato, sed à propria causa existunt. Ego verò hoc ita inuertezem ab effectu seu adiuncto concludendo. Quæcunq; stellæ non micant, nobis sunt propinquæ. At errantes stellæ non micant. Ergo errantes stellæ nobis sunt propinquæ.

*Exempla
plura.*

*Phil. Mel.
lib. 3.*

PAED. Sed exempla ab alijs in Dialecticis plurima traduntur: vt hoc Physicæ Astronomicum:

Impossibile est corpus infinitum moueri circulariter. Cælum mouetur circulariter. Ergo cælum non est corpus infinitum. Item hoc physicum:

Laceratio neruorum non est opinio: quia fit in parte non cogitate, & potest sine cogitatione fieri ferro aut humore aliquo, vt in pecudibus & pueris.

At cruciatus seu dolor corporis fit laceratione neruorum. Igitur cruciatus seu dolor corporis non est opinio, nec fit opinione, vt fingeant Stoici.

Item hoc ethicum: Finis cuiuslibet naturæ est propriissima eius naturæ actio. At virtutis actio est propriissima hominis, non voluptas. Ergo virtus est finis hominis: non voluptas. Et eiusmodi pænè innumerabilia in Scholasticis nostris disputationibus cumulari solent.

Respon.

DISC. Memini, & responderi solet eiusmodi Demonstrationes nullo modo ab Ramo repudiari, sed magnopere vt bonos Syllogismos laudari. Sed in ijs propria affectio de subiecto per propriam causam minimè concluditur. Sunt enim conclusiones vel causarum ab effectis, & vicissim. Vel subiectorum ex adiunctis, &c. Et sic ex omni genere argumentorum tertium argumentum ad suum affectum in quaestione positum arguendum, quaestionemq; concludendam adhibetur. Itaq; dicantur sanè ex partium Syllogismi antecedentium diuersa affectione tum Necessarij seu Demonstratorij, tum contingentes Syllogismi: quando Propositio & Assumptio sunt vel utraq; Necessariæ, vel utraq; alteraue contingens. Sed hæc distinctio partium propria est, nihil ad Syllogismum attinet, attamen à partibus ita in usu ei attribui potest. Et
hinc

monsta-
tione.

hinc illi ipsi auctores, è quibus nostri condiscipuli solent exempla obijcere, Demonstrationem non à propria affectione per propriam causam concludenda, sed ex veris, primis, & immediatis, notionibus ac prioribus, quæ sint causæ conclusionis definiunt: hoc est ex axiomatis seu Propositionib. necessarijs de omni, per se. & vniuersaliter primis. Atque ideo etiam monent, non hîc nouam vel Inuentionem, vel collocationem, sed pleniorẽ subtiliorẽque iudicandi modum tradi. Diuisionem enim hanc syllogismi esse tantum è materia. Quid igitur tam operosa obscuraque arte, & aliena syllogismi diuisione inuentus obruitur, lumen logicum naturale obscuratur, & perniciosa puerilibus studijs mora iniicitur? Inuentio Ramea ita argumentorum genera suis affectionibus exponit, vt quæ reciprocentur, quæ verò non item, aperte intelligatur. Iudicium deinde axiomaticum perspicue cõtinentis & necessarij differentijs, & hoc scientificis illis ac demonstratorijs notis distinguitur: Syllogisticum tandem ac Methodicum euidentissimè informatur; & in summa totius artis progressus ita conformatur, vt quæcunque de Demonstratione, illà propriæ affectionis excepta, præcipiuntur, ea omnino generali illa arte commodissimè & apertissimè comprehendantur.

PAED. At verò Demonstratio non pueriliter de v-
nico Syllogismo intelligitur, sed de toto processu in De-
monstratione, tum in Compositione, tum in resolutione. Neesse est enim vel ordiri à primis & immediatis
principijs, vel ad ea regredi, vt mens propter euidentiam
conuincatur, & teneat perspicuam & immotam veritatem.

*Continuatio
Demonstrationis.
Philip. lib. 4.*

DISC. Rectè quidem; intelligo quid velis. Nam in
longiore rei explicatione Demonstrationem continuandam esse censes, & sic nomine Demonstrationis cum Ramo Methodum intelligis, quæ axiomata eiusmodi siue
suo, siue syllogistico iudicio manifesta, in ordinem redigit. Itaq; ab alijs hæc ordinis forma obscurius in Demonstrationis doctrinâ vnâ cum argumentis, & inde factis
principijs, id est, axiomatis necessarijs cõfunditur: Ab Ramo autè valde perspicue argumentorum genera omnia in
vna

*Respon.
De Methodo.*

Leges Axiomatis & Methodi unde.

una generali Inuentione, sed affectionum differentijs distincta (sic enim qualia ex vnoquoque genere axiomata fiant distinctè intelligitur) collocantur; Enunciatorum inde exstruendorum ratio Axiomatico, & horum tum ad Consequentiam deducendorum forma syllogistico, tum perspicuè ordinandorum regula methodico iudicio traditur. Et hoc artis progressu quid quæso apertius, quid dilucidius esse possit? certè magnæ obscuritatis & difficultatis latebra est in vulgata logicarum particularum nimisq; distorta dissipatione, qua nunc hîc, nunc illic, tum de argumentis tum de propositionibus tum de Syllogismis ac Methodo, aliquid, nunc hæc, nunc illa occasione traditur, iteratur, accommodatur, inculcatur, & denique confunditur. Et hîc causam videmus, cur P. Ramus è posterioribus analyticis, & axiomatis scientifici honorarias illas notas, & Methodi leges deduxerit, quod in Demonstrationis doctrina, non modo Principia, hoc est, quædam argumenta iterata, sed præcipuè axiomata, è quibus illa conficiatur, ac syllogismi illi accommodati delectus, verum etiam Demonstrationum cõtinuandarum ratio, hoc est Methodus tradatur, vt etiam ipse clarissimi Philippi admonitione ostendis. Et quia hîc docemur odiri à primis & immediatis: Methodum à generalibus sic confirmari intelligimus. Quod autem additur de regressu ad illa, id Methodi alium ordinem non docet, sed tum generalium à singularibus colligendorum, artiumque obseruandarum viam, tum constitutam methodum retexendi & explorandi rationem indicat. Neque enim quisquam vel arte docenda, vel in longiore explicatione ordinanda vnquam à singularibus ad generalia progressus est. Attamen non intelligemus syllogismos demonstratorios in artium aut aliarum rerum methodo, continuandos esse, nisi fortè res ita postulet. Nam axiomata artium prius erunt explorata, vt legibus illis apodicticis respondeant, quàm ad docendum ordinentur; atque tum ordinis progressus ita constituitur, vt generalissima præcedant, quales sunt definitiones, subalterna proxima, vt partitiones & diuisiones sequantur, hisque alia substituantur, donec ad singula exempla perueniatur: quæ legitima artium demon-

Demonstratio est, in quam raro vsquam Syllogismus inci-
dit. Similiter in Historiarum & aliarum rerum explica-
tione fit, vbi tamē Syllogismus frequentior est. Attamen
etiam syllogistica disputatio tota methodicē continua-
tur, vbi id rei natura, aut controuersia, vt in Orationibus,
ita postulat. Sed de his in Methodo; & quidem hactenus
de demonstratione.

P A R D. De Reductionibus superius cum Demonstra-
tione proposuimus: sed ad illas a Figuris & modis pro-
grediemur. Ramus syllogismo simplici quinque modo-
rum affectiones, nempe, affirmationem & negationem,
atque vtramque generalem, specialem & propriam attri-
buit. Sed prior illa diuisio in affirmatum & negatum nō
est catholica, id est, reciproca: cū similiter diuidi pos-
sit Compositus. Ergo potius generi attribueretur. In po-
steriorē duarū postremarū non sunt inter se dissidentēz, sed
consentaneę: cū proprium axioma etiam speciale sit,
& sic Syllogismus proprius etiam specialis. Posterior ita-
que diuisio sic fuerat proponenda: Syllogismus simplex
aut generalis est, aut specialis. Specialis aut Infinitus aut
Proprius.

D I S C. Est illa non generum, sed adiunctarum affe-
ctionum seu modorum ē partium affectionibus distri-
butio seu enumeratio satis quidem logicē, quantum ego
intelligo attributa. Neque detrahi illarū affectiones aut le-
parari possunt, quod & affirmatio sit generalis, specialis
ac propria, & similiter negatio. Itaque non duabus diui-
sionibus separandę, sed ordine continuandę sunt illarū af-
fectiones. Primę autem duę, ideo syllogismo simplici
reciprocarū sunt, quod Compositus, nec vnquam proposi-
tionem negantem habeat, nec affirmationis ac negatio-
nis differentijs distinguatur. Primus Connexus totus po-
test esse affirmatus, sed potest etiam assumptione esse ne-
gatus, quando videlicet negatum Propositionis affirma-
tę membrum, vt est, sic etiam assumitur. Et secundus po-
test esse totus affirmatus, quando consequentis negati
contradictio affirmata assumitur. In primo disiuncto
specialis contradictio negans est in assumptione, in secū-
do in complexione tantum. Ergo affirmationis diffe-
rentijs

Oppug.
De modis.

Respon.

Affirmatus &
negatus sim-
plex non com-
positus.

*Specialis
Proprius.*

rentijs Compositus legitimè distingui nequit. Postremò specialis & proprij differentiz reipsa sunt oppositæ, vt ex eorū definitionibus apparet : nec obest quod per Synecdochen speciale pro particulari communiori loquendi consuetudine hîc sumitur.

*Modorum de-
finit.*

PAED. Modos affectionum Ramus primum communiter ita definit, vt eorum nullus excepto affirmato per sese, plenè constitutur : sed deinceps speciatim tum in contracti & Explicati specierum definitionibus, tum communi quadam Explicati regula compleantur. At illa distractio facit, vt & difficilior illorum sit cognitio, & fluxa cognitorum memoria. Iraque adiuuandæ memoriæ causa non ineptè quædam sunt conficta vocabula, in quibus non modo quatuor primæ vocales, partium in Syllogismo affectiones, hoc est, qualitatem & quantitatem, sed etiam consonantes initiales quatuor Reductionis, in qua iudicandi certa quædam ratio inest, leges ostendunt. Sunt autem certa quædam ad singulas figuras accommodata, nempe hæc Græca.

1.

Τετάρτα, ἑρτα, γράφιδι, πηκός.

2.

Ερτα, γράφιδι, μέτριν, ἄχελον.

3.

ἄπασ, ἑνταρος, ιστάς, ἀσίδι, ὀμαλός, φέρις.

Latina his versiculis continentur.

1.

Barbara, Celarent, primæ, Darij, Ferio sunt.

2.

Cesare, Camestres, Festino, Baroco, secundæ.

3.

Tertia grande sonans tibi dat Darapti, Felapton, Adiungens Disamis, Datifi, Bocardo, Ferison,

In his vo- calis.	{	A. affirmatiuam generalem.	} partem Syl- logismi si- gnificat.
		E. negatiuam generalem.	
		I. affirmatiuam specialem.	
		O. negatiuam specialem.	

Reductio.

Consonantes initiales secundæ & tertiæ figuræ indicant hos modos ad primæ eiusdem initij modos reducendos esse, vt ad Barbara, Baroco, & Bocardo : ad Celarent, Cesare, Camestres : ad Darij. Darapti, Disamis, Datifi : ad Ferio, Festino, Felapton, Ferison. Imo etiam mediæ consonantes requisita reductionis indicant, iuxta hos duos versus,

S. vult simpliciter verti, P. verò per acci.

M. vult

M. vult transponi, C. per impossibile duci.

Atque ita hæc Reductio niritur Propositionum seu axiomaticum conuerfione: quam supra attigimus. Reductio enim, vt etiam axiomaticæ conuerfionis magna est vtilitas, quæ vulgò in dialecticis recensetur.

DISC. Dicis Ramum vno in loco non plenè af-
fectionum modos definiuiffe, sed per species deinceps de-
fectus compleuiffe: certè nec potuit nec debuit aliter; cū
& illi modi in tribus, quas vocant, figuris, seu simplicis
speciebus fint difsimiles, & quidam ex illis ad harum ef-
sentiam pertineant. Nam effentiale est tum Contracto
(tertiæ Aristotelis figuræ) & assumptionem affirmatam,
& complexionem particularem, tum Explicati primæ
speciei (secundæ figuræ) nunc Propositionem, nunc Af-
sumptionem semperq; complexionem negatam, secundæ
verò speciei (primæ figuræ) assumptionem semper affir-
matam habere: cōmunis autem vtriq; explicati speciei est
Propositio generalis in speciali, & Complexio similis vel
ntecedenti in generali proprioque, vel parti debiliori in
speciali modo. Ergo generalia & communia generaliter
ad simplicis definitionem, specialia autem per species ex-
plicanda erant. Obscuritas quædam hîc esse videatur;
sed ijs certè qui vulgatis præceptis assuefacti sunt: Alio-
quin quinque illæ totidem versiculis expressæ affectio-
num illarum, & deinceps specierum definitiones grada-
tim coniunctæ, & ad cognoscendum facilimæ, & ad re-
cordandum sunt firmissimæ. Tu verò obijcis ad vtrumque
ficta illa vocabula esse commodiora, sed ego vtrumque
etiam illud constanter nego. Expertus enim sum ipse
cum prius vocabula illa addidicissem, & experti sunt no-
stri condiscipuli quàm plurimi. Nam vocabula illa & ad
discendum ac recordandum difficiliora, & ad iudican-
dum incertiora, & denique in legitima arte inepta sunt,
quod non modo totidem versibus eorum enumeratio,
quor illæ definitiones quinque constet, sed præterea etiam
eorum, ytpote per se nihil significantium, explicatio re-
quiratur. Itaque vt cogitatio à verbis ad interpretatio-
nem, & vicissim distrahitur, ita si vel ipsa vocabula,
vel explicatio exciderit, intelligentia & memoria perit.

Deinde

Respon.

De modis.

Vocabula ficta.

Deinde ad iudicandum ideo sunt incertiora, quod quantitas quidem & qualitas, ut loquuntur, utcumque per illa symbola cogitetur, sed mens tamen absque coniuncta in speciebus collocationis forma, & essentiali, quam ante dixi, affectione, penitus iudicii vim non assequatur. Tandem ideo etiam in arte sunt inepta, quod artes suis definitionibus, quibus nihil commodius est & illustrius, legitime explicentur. Cum igitur etiam ficta vocabulorum vis sit definienda, definiatur eodem, imo faciliiori negotio res ipsa. Dicis porro & hæc vocabula & Propositionum conversiones ad Syllogismorum Reductiones plurimum habere momenti. At ego respondeo, pariter illa tria esse inutilia, & à præstanti usu aliena commenta. Nam quis unquam, nisi in scholasticis concertationibus, illa adhibuit? Conversio legitima est ex quorundam argumentorum reciprocatone, quæ sic axiomatis legibus continetur reliquæ sunt vel Syllogisticæ conclusiones, vel inanes sine usu ludi.

Nam si argumentorum affectione & sic axiomatis reciproci doctrina continentur: tautologia est seorsim de ijs præcipere. Sin affectio argumentorum non patiatur, inanis commenti ludus sit eiusmodi conversionem fingere, quæ cum rerum natura & sic cū argumentorū affectione pugnet. Sin verò Syllogisticæ conclusionis vis efficitur: iniquè Conversioni axiomatice tribuitur, quod est Syllogisticæ Conclusionis proprium. Axiomatis hic nihil proprium est, nisi quatenus vel generali subiicitur speciale eiusdem affectionis, quod illi semper consequens est, vel per Contradictionem aliquid efficitur: quorum utrunq; ipsius legibus continetur. Sed in argumentis tamen illius specialis collectionis & contradictionis, vis est generis ac speciei & contradictionis topicæ. Ergo qui Conversioni fructus affinguntur, ij ex generali logica facilius & vberius suppetunt, ut Commentum hoc inutile, & in quibusdam valde contortum sit, ut docti etiam viri hic ipsi fatentur, esse in quibusdam Conversionibus portentosam dicendi formam. At utilitas est in Geometria: ut, Quater quinque sunt viginti. Ergo & quinquies quater sunt viginti. Hæc non est vera Conversio, quæ

Reductiones.

*Ramus Sch.
Dial. lib. 7.
cap. 4.*

Utilitas.
I.

partic

ctione.

Particulæ tantum, non totum antecedens & Consequens commutantur. At tamen argumentum est à pari quantitate per parem multiplicata nulla conuersionis propria efficacia & sic Syllogismus est sine propositione, quæ connexa addi potest. Item in alijs. Nulla stella consumitur. Ergo nulla flamma, quæ consumitur est stella. At est Syllogismus connexus intellecta Propositione, argumento ab adiuncto de stella negato & de alia flamma affirmato: Si specialiter, At hæc flamma consumitur. Ergo hæc non est stella: est in prima Explicati specie. Tandem ad Syllogismos secundæ ac tertię figuræ demonstrandos & ad primam reducendos dicuntur Conuersiones conduce-
re. At respondet Ramus sic Chymericum sophisma, per Chymericum principium, hoc est commentum per commentum demonstrari. Nam si Syllogismorum definitiones omnium figurarum per se claræ sunt & illustres generibus & differentiis quibus clarius ad demonstrandum nihil esse possit, effectus: certe dici nox, aut caligo lucis demonstratio esse non possit. At primum. Ergo & postremum. Neque enim qui secundæ ac tertię figuræ, aut legitimæ conclusioni credere noler, is aut primæ credet, aut manifesto fallax credere uolet. Quid? quod, ut paulo ante dixi, secunda figura Assumptione negata, & tertia contracto omnium Syllogismorum principio quædam quæstiones concludunt, quæ prima figura propriè & commodè concludi nequeunt. *Reductio duplex, triplex: Offensiva, ad docilem aduersarium, Declaratio absurdæ, ad rebellem conuincendum. Offensiuam dico vel legitimè fieri, vel contortè. Legitimè cum idem argumentum eademq; Quæstio manet, ut cum ad Celarent Celare, id est negatus generalis ad negatum generale eiusdem passim affectionis, Ad Darij Darissi, ad Ferio Festino & Ferison reducuntur. At hæc reductio magnopere à nobis probatur, sed est progressio ab vno genere ad aliud quæruntq; nostri præceptores proposita cum argumento quæstione, quo simplicis genere Specieq; commodè, & anæ alia, nemq; quemadmodum Composito concludi possit. Contortè cum Quæstio mutatur, ut ad Celarent Camestres, ad Darij Dilectis, ubi ex Propositione*

*In secunda**figura.**3. Reductio.**Vi in Scholis
appellanti.**Reduct.**Offen.**Legitima.**Collatio.**Contortæ.*

Rt.

no

2. Reduct.
absurda.

Vera Redu-
ctio.

Diuisio Sim-
plicis.

Reff. 2.

ne fit Assumptio, & Quæstio inuertitur. At cum alia quæstio est, multò facilius puer nouum in suo genere syllogismum concluderit, quam illam contortam Reductionem meditatus fuerit. Darapti ad Darij, Felapton ad Ferio iisdem quidem manentibus quæstionibus reducuntur, sed tamen incommodè generalis assumptio in specialem mutatur. *Per absurdum* seu incommodum singuli secundæ tertiæq; figuræ modi ad aliquem primum, & mutata & falsa quæstione seu conclusione cum aliqua parte antecedentis. Exempla vulgò sunt in omnibus fere Dialecticis. At bone Deus, quorsum illud tortuosum tormentum cuius nullum vsquam in illustri vsu exemplum exstat? Si per impossibile vis cogere, oppone Contradictionem & tantum efficies, quantum eiusmodi reductione, & id logicè efficies: vt, Quædam honesta labore parantur. Nulla honesta labore parantur. Qui nec huic demonstrationi, nec legitimæ perspicuæ, & necessariæ Conclusioni acquiescere volet: is aut non sanus, aut omninò in resistendo præfractus fuerit, cum quo nihil sit agendum. Ergo naturalis & legitima reductio est progressio ab vno Syllogismi genere ad aliud, vt commutato genere idem disputetur: quæ propterea in Ramo luculenta & facilis est, quod à simplicioribus, id est, à Contracto syllogismo (quæ alijs tertia figura) ad explicatum, & in hoc à priore specie (alijs secunda figura) ad alteram (primam alijs figuram) vtpotè ex prioribus coniuncta, & hinc ad Compositi modos progressus cõtinuetur. Illa verò Scholarum Reductio vel hoc progressu efficitur vel est difficile, & inane sine vllò fructu commentum.

P A E D. Redeamus ad Syllogismum Simplicem: quæ Ramus in *Contractum* & *Explicatum*, hoc est in Enthymema & Integrum diuidit: quod magnum est in legem catholicam vitium, cum supra Enthymema in communibus partium affectionibus posuerit.

D I S C. Supra communiter Enthymema definiuit, si qua pars Syllogismi cuiuscunque defuerit: hinc nominatim Simplicem in duo genera, à formâ vlu trita duplici diuidit: quod tum contractus in vlu sic semper fit, vt & peculiare sit Enthymema, & mente tamen integer concipiatur.

cipiatur, atque ita etiam in scholis explicari possit; tum Explicatus in usu & integer sit, & etiam Enthymemate mutilatus. Ergo tautologia hic nulla committitur, cum Enthymema sit communis affectio, Contractus autem Enthymema semper peculiare, sed in mente tamen integer.

PAED. Sed & Trichotomia Aristotelica in tres figuras, & ordo illorum hic commodior ac facilior est: quia ut interiecta Dichotomia cogitationes distrahit, ita est prima figura, quam Ramus secundum Explicati speciem fecit, reliquæ duæ nascuntur. *Trichotomia Figu.*

DISC. At contraria forma dichotomiæ requirit: quia Usus, formam ut semper contractam tertiæ illius figuræ, ita sæpe Explicatam reliquarum duarum depingendam arti exhibet. Deinde naturæ ordo à simplicioribus in omnibus progrediens est tertia & secunda potius primam componi, quam illas ex hac deduci ostendit. Et certè ut vulgata Reductio posteriores ad primam insulse reuocat, sic Ramea progressio à simplicioribus ad composita aptè tendit. *Respon.*

PAED. Quid si Simplex in genus primum & secundum pro Contracto & explicato diuidatur: & primum genus definiatur, quando ex argumento antecedente in Propositione ut libet, in Assumptione affirmatè, Complexio specialis efficitur? Sic enim prius integra forma instituitur, deinde Contractio inde docetur. *Simplicis alia diuisio.*

DISC. Video sic Rolandum Makilmenzum mutasse, & ex alia editione primi generis definitionem adhibuisse, sed non video quibus differentiis illa genera distinguantur. Neque enim illæ Propositionis & Complexionis affectiones, quibus in Explicato modi quidam ut generalis, specialis & proprius perficiuntur, generis communionem faciunt, sed ea est Collocationis forma deducenda est. Itaque nec genus secundum in illa editione definitum est, sed tantum illam affectionis regulam illustratum. Et certè quia in priore, Contracta tantum forma in usu est, malim ab ea tum definire, tum integram formam, qualis mente concipiatur, extruere. Ramus in quadam editione sic etiam Simplicem in duo genera innominata distribuit: sed ea tamen à diuersa argumenti collatione

distinxit, ut prius genus in quo argumentum eodem modo seu loco disponderetur, vulgatam tertiam & secundam figuram complecteretur; alterum, in quo argumentum diuersis locis esset, in prima tantum figura consisteret. Talis autem in illis generibus distinctio nulla est: quare aut contractus & Explicatus retineantur, aut genera melius distinguantur.

Quarta figura

PAED. Quarta etiam figura à quibusdam addita est: quæ si adsumatur, Dichotomia è binis speciebus plena esse possit. Ea autem est, qua argumentum in Propositione antecedentem quæstionis partem sequitur, in Assumptione antecedit consequentem.

DISC. Nihil nouæ hîc artis est, sed est cryptica Propositionis & Assumptionis è suis sedibus trajectio & commutatio, sic: Omne bonum est laudabile. Omne laudabile est honestum. Ergo omne bonum est honestum. Hîc Assumptio prima & propositio secunda est.

COMPOSITA Definitio.

PAED. Transcamus ad Syllogismum Compositum: qui ab affirmata sæper Propositione definitur. At hoc pō est *quæstio* quia etiā negata esse potest tam cōnexa, quàm disiuncta, sic: Si non est fide præditus, nec charitate. Aut homo se det, aut nō sedet. Et nominatim P. Ramus inf. ca. 16. docet syllogismū fieri è propositione negata copulata.

Respon.

DISC. Respondeo ex Axiomatis Compositi doctrina, Compositum affirmatū esse, si vinculum affirmetur, negatum si illud negetur. At vinculū sæpissimè affirmatur de membris tamen negatis, hoc est, negata argumenta, vel duo simplicia axiomata negata coniunctione affirmatè coniungi possunt. Sic enim vel ex vnius negatione alterius etiam negatio, vel ex affirmatione negatio, contrāq; affirmata connexion colligitur, aut ab affirmatione negatio disiungitur ut etsi in membris sit negatio, tota tamen Connexio vel disiunctio sit affirmata. Ea vis est in mutua argumentorum affectione, ut talem affirmationem vel negationē requirant, vnde tamen totum Compositum efficiatur affirmatum. De propositione copulata negata respondeo, eā peculiare genus non cōstituere, sed disiunctæ affirmatæ, ut ei sententiæ vi similē, seu æquiualentem, addi. Nam negatione copulæ, significatur disiunctio.

PAED.

P A E D. Dichotomia Compositi non respondet Axiomatis dichotomiae in Congregativum & Segregativum. Ergo doctrina non est analoga.

gismo.

Dichoto.

Compo.

Respon.

D I S C. Ex nihilo nihil fit, aiunt Physici. Itaq; cum V s v s nulla Copulati & Discreti Syllogistica exempla exhiberet; illa etiam superiora genera constitui non poterunt.

P A E D. At docent quidam Dialectici, à tota copulatiua ad quamlibet eius partem esse bonam consequentiam: vide Phil. ad finem libri tertij.

Copulatiua

Syllogism.

D I S C. Docent quidem, sed nihil amplius Syllogismo, quam axioma efficitur: ut si dicas, Homo habet & animam & corpus. Ergo habet animam. Sicut enim idem est in quaestione & in argumento. Aliàs videtur etiam aliqua vis esse concludendi in copulato, sed tum argumentum est à partibus ad totum, quod alio Syllogismo concluditur.

Respon.

P A E D. *Connexus* duorum modorum esse dicitur: at cum plures alij ab alijs, ut septuaginta à Boëthio constituti sunt, tum duo præterea in usu sunt valde insignes: quos Ramus ex arte non debebat exterminasse: cum & ipse quibusdam elitionibus eos ex Theophrasto & Eudemo docuisset hoc modo.

Connexi modi.

Tertius modus Connexus assumit Contradictionem antecedentis, & consequentis contradictionem concludit: ut,

3. Connexus.

Si Troiani sine tua venia in Italiã venerunt, sunt puniendi. At venia tua venerunt, Itaque non sunt puniendi.

Quartus assumit Consequens, & concludit antecedens: ut

Si nihil mali essent, iam hinc adessent. At iam aderunt. Nihil igitur mali est. Eiusmodi autem Syllogismorum, & præsertim tertij, etiam frequens, tam in sacris, quam profanis, usus est.

D I S C. Quod non est *κατὰ τὸν αἰσθητικόν*, hoc est constantis & perpetuæ veritatis, id in arte locum non habet. Et cum eiusmodi vitium in omnibus artibus turpe est, tum etiam in logica valde periculosum. Potest enim de fortuna, fama, capite deniq; iudicium falsis iudicandi legibus constitui peccato in Deum & homines gravissimo & periculo-

Respon.

Nota.

culosissimo. Itaq; in Dialectica, cuius iudicio & censuræ omnia omnino negotia subiecta sunt, studiosissime cauendū, ne pro certis & constantibus præceptis incerta & fallacia tradantur. P. Ramo per annos quatuor & viginti, tertij quartique modi exeperiētia proposita, imo & veritas eorundem tum auctoritate Philosophorum, tum longa variorum exēplorū inductione persuasa fuit. Sed tandem diu quærendo meditandoque incidit in exemplum modi tertij, etiam ad Theophrasti, Eudemi, & Boëtij logicam falsi: Logica autem illorum requirebat, vt in vtroque scilicet tertio quartoque modo connexionis antecedens membrum negationem haberet & consequens affirmaretur: atque ita assumeretur in tertio antecedētis contradīctio, in quarto ipsum consequens. Sed illa forma in tali exemplo contradīctionis specialis fallit hoc modo.

Fallax.

Si nullum animal est irrationale, omnis homo est rationalis. Sed aliquod animal est irrationale.

Exemplum.

Aliud.

At omne animal sentit. Ergo nullus homo est cæcus. In illis formis sic antecedente vero Consequens est falsum: Proprium autem Syllogismi est, certam dispositionem & nunquam fallentem præscribere, vt ex eius definitione apparet: itaque artis scriptori ne quis sua culpa periculose decipi posset, studiose fuit cauendum. Ergo P. Ramus tā diuturno iudicij morbo liberatus, cuius medicinam multis annis nullam inuenire vnquam potuisset, summa veritatis lætitia affectus iure cum Archimede, ^{ἔρπνε} exclamauit. Quapropter vt septuaginta Boëtij modi Connexi, ita & hi duo posteriores ad priores duos constantes, ordine & affectionibus mutatis reuocandi: sed interim & hi propter frequentem in bonis auctorib⁹ vsum obseruandi & extra artem notandi sunt. Ra. Schol. Dial. li. 20. ca. 6. Elenchos primi & secundi connexi legitimi annotauit: & monuit etiam de hoc errore, qui in tertium & quartum, etiam ad præscriptam à suis auctoribus artem factos, incidere possit. ἀσυνεχία igitur illa rectè ex arte exclusa est.

Cautio.

P. A. B. At cautio adhiberi possit, si propositio sit reciprocæ, eos firmiter concludere.

D i s c. Ita non vi illius dispositionis, sed reciprocatio-
nis efficeretur, & pertinerent exempla propriè ad legiti-
mos modos: quemadmodum & in Simplici Syllogismo
si propositio sit reciproca rectè ex Assumptione negante
concluditur in secunda specie explicati, cum in alijs ex-
emplis fallat, pertineatq; propriè ad priorem speciem. Sed ha-
ctenus de Syllogismis.

nexo.
Respon.

DISPUTATIO III. DE METHODO.

I. THESES.

Methodus à generalibus ad specialia unica, omniumq;
artium & rerum communis est.
Lex hic generalis unica est-

Natura prius precedat.

2. QVESTIO.

An Methodus à generalibus unica sit?

Affirmatur à causa.

Quod absolute notius est, & ad consequentia ignota de-
clarandum sine reciprocatione valet: ab eo Methodus in
quacunq; re perspicue docenda & explicanda procedet.
At generalia & universalis absolute notiora sunt, & va-
lent ad specialia declarandum, non hæc contra.

Nam generalia causas specialium continent: causæ
verò natura priores & scientificæ sunt.

Ergo methodus in quacunq; re perspicue docenda & expli-
canda ab universalibus ad specialia procedit: ideoq; unica est:
quam solum & Aristoteles docuit, & omnes præstantes au-
ctores usurparunt.

CONTENTIO.

*Methodi
vocab.*

P A E D. Principiò, vt de vocabulo constet, hoc argumētum, quod multos ancipites facit, in medium adducam, quòd quæuis explicatio, & cuiuscūq; quæstionis disputatio vel tota, vel eius pars Methodus dicatur Itaq; cū ita nō possit sēper à generalib⁹ deduci progressus, sic proposita thesis falsa esse videtur.

D I S C. Vulgatus ille error est, vt vel tota aliqua ars eiusq; pars aliqua, vel alia quauis tractatio integra, & in ea etiā particulæ disputatio Methodus dicatur. Sic enim sæpe loquuntur huius vel illius quæstionis methodus, id est tractatio & expositio nō quod per Synecdochē à Methodi ordine sic appellent, sed quòd hac voce ita pro qualibet tractatione aut tractationis modo abutantur. Nam sic vel in eadem vera Methodo, vel extra eā, illis sunt plures methodi, vt quæstionis finitæ methodus, quæstionis infinitæ methodus, in eadem aliqua Oratione dicatur, id est eius disputatio vel tractatio, quasi tu dicas Propositionis & Assumptionis per suos Pro/yllogismos explicatio. Sed quid logica Methodus sit, eius definitio ostendit, nempe quæ varia, ex varijs argumentis constituta, axiomata pro naturæ suæ claritate in ordinem ita redigit, vt inde omnium inter se conuenientia iudicetur memoriaq; cōprehendatur. Nec igitur tota ars propriè, nec eius pars, vt axiomata quædā aut Syllogismus, sed illarū variorum axiomatū homogeneorum ordinatio est logica methodus: quæ quidē in artibus & plenis rerū tractationib⁹ à summo deducta capite per media ad infima & indiuidua vsq; continuatur; in breuioribus autē scriptis & sermonib⁹ eius quædā vmbra & imago adhibetur. Quāquam in epistolis sæpe res, vt occurrunt, pro humanorum negotiorū varietate, non ordine illo naturali exponūtur.

*Logica
Methodus.*

*Methodus
Rhetorum.*

P A E D. Vt igitur de Methodo seu ordinis dispositione, quæ tradi solent, comparemus, Ramus non videtur iustè vniuersam Methodum Dialecticæ attribuisse: cū Rhetorum propria sit ea Dispositio, quæ orationis siue etiam Poëmatiss partes in ordinem redigit, quem tamen etiam
Phi-

Philosophi in Coniunctæ quaestionis disputatione sequū- thodo.
tur. Dialectica autem quia tota in Argumentatione con-
sistit, illam ordinis rationem non attendit, aut saltem in
Thematis simplicis expositione eam à Rhetoribus mu-
tuatur, & ad certas, quibus illud tractat, quaestiones ac-
commodat.

Dis. Sæpissimè hætenus de artium distinctione respō- Respon.
di, & Dialecticæ omnes non modo inveniendi vias, sed &
iudicandi rationes vindicaui, iudiciumq; non solum in
argumentatione seu Consequentia conclusionem, verum
etiā & primum quidem in veri falsiq; enunciatione, secū-
dum deinde tum in syllogistica Argumentatione, tum in
methodico ordine consistere planum feci. Quare his ia-
ctis fundamentis respondeo non Logicos à Rhetoribus
ordinis rationē sumere, sed solā logicā in omnib; dispu-
tationibus & tractationibus quibuscumq; ordinem guber-
nare.

P A E D. *Methodus definitur Dianois variorum axiomatum* Methodus in
homogeneorum: At verò etiam Thema simplex methodicè axiomatis.
disponitur, & tum Syllogismi, tum axiomata etiam he-
terogenea in methodum incidunt; imò tota aliqua Ora-
tio syllogismo sæpè vno & eius prosyllogismis iudicatur.
Ergo definitio illa non est accurata.

Dis. Thema simplex, ut Grammatica, Dialectica, vir- Respon.
tus, offerri & proponi potest: sed simpliciter & nudè tra- Thema simplex.
ctari non potest. Argumenta enim nuda absq; enunciatis
in usu nulla sunt, nec eorum simplicium vlla methodus
esse potest. Nam cum per sua affecta, per definitiones, di-
stributiones, & cætera, explicantur, cum ijs Axiomaticè
disponuntur; atq; hæc axiomata in ordinem rediguntur.
De heterogeneis respondeo, ea ab accurata artium ac do- Heterogenea.
ctrinarum methodo omnino aliena esse; in Poëtis au-
tem, Oratoribus, & historicis eatenus quædam tolerari,
quatenus ad eundem finem referuntur. Sic enim ut eiusdem
sunt propositi, sic eiusdem corporis membra habentur.
Syllogismi vero non dicuntur Methodo proponi, quod
& ipsi Axiomatis inseruiant, & non claritatis, sed conse-
quentiæ differentijs distinguantur. Itaque Syllogismorum,
nisi ex propositis axiomatis seu quaestionibus, ordo

quæri non potest. Axiomata igitur alia alijs pro naturæ suæ claritate methodicè præponuntur: claritas autem illa vel per se manifesta. anteaq; explorata est, vel inserto Syllogismo demonstratur. Et quando perpetui Syllogismi, quod tamen rarius fit, in ordinem rediguntur, ij non è Syllogismorum, sed ex Axiomatibus, quæ disputantur, differentijs ordinantur: quando verò vspiam incidunt, vt in Poëtis & similibus auctoribus sæpius, in artibus autem rarius, tū axiomatis dubijs suo in loco adiunguntur. Quapropter rectè sola axiomata, quæ alia alijs sūt generaliora, altiora, & clariora, methodo proposita esse dicuntur.

*Methodus
duplex.
Simplex.*

Coniuncta.

P A E D. Etsi verò Thema simplex nudè tractari nequit: attamen suam Methodum habet, quam multi etiam solam Logicæ tribuunt. Sed quia etiam quidam, vt Io. Hospianus Steinanus, Franciscus Byrsæus, Petrus Nunius Velius, & alij nonnulli, Coniunctam quoq; Methodum Dialecticæ vendicant, eorum Methodi in Simplicem & Coniunctam diuisio mihi legitima esse videtur. Simplex ijs dicitur, quæ discutiendæ simplici, Coniuncta, quæ tractandæ copulatæ quæstioni adhibetur.

Respon.

D I S. Ita quidè diuidunt: sed quia ex simplici themate, cum suis affectis argumentis disposito fiunt axiomata, quæ sunt coniuncta themata: illa diuisio locum non habet: quoniam semper coniuncta, & quidem eodem ordine disponuntur, vt & Ramus generatim præcipit, & omnium generum exemplis demonstrat. Et nos, deo annuente breuiter omnes illas methodos vel vnā sibi viam propositas habere, vel ordinis perspicuè docendi & explicandi methodo non esse ostendemus. Perge igitur aliorum partitiones explicare.

Omnes Methodi in vnicam recidunt.

*Declaratio
Methodi.
Io. Hospo.*

P A E D. Antequam genera persequamur, breuem vtriq; Methodi declarationē adhibebimus. Simplicis Methodi exemplum est apud Aristotelem in Categorijs, vt cum docet, quid & quotuplex sit substantia, quid itē prima, & quid secunda. Copulatæ verò apud eundem eodem in loco, cum disputat iurēne indiuiduæ substantiæ primæ sint appellatæ? Speciesne potius sit Substantia, quā genus? Vtquē vno verbo complectar, quoties artem quam piā tractamus in simplici themate versamur: quando verò de

aliquo artis problemate disputamus, ut Inuentione ad Rhetoricā aut Dialecticā pertineat? tum copulatā methodum præ manibus habemus. In arte explicanda certum ordinem teneamus oportet: in controuersia firmas rationes in modum asseramus necesse est. Sic illi Methodum primum communiter declarant.

DISC. Vides, quod supra dixi, methodi nomine quamcunq; tractationem, non tam propter ordinem, quā ob tractationis modum appellari, imo in alio genere ordinem, in alio argumentationis robur distinctē spectari? Partitio substantiæ, Methodus simplex, disputatio de aliqua eius quæstione, etiam in eadem tractatione posita, methodus coniuncta dicitur: quanta hæc confusio? argumenti, ut & iudicii vnumquodq; genus suum peculiare nomen habet. substantiæ illa explicatio, est physicū partitionis logicæ exemplum; in qua quatenus à summo genere per media ad infima descenditur ille ordo in physica tota est methodus, qua, ut eius membrum, etiam Syllogistica disputatio, si quæ incidat, comprehenditur. Itaque in Prædicamento Substantiæ est brevis illius Methodi & rerum illi subiectarum delineatio, & sic vniuersæ Methodi physicæ (in qua physicæ definitio est summum caput) præcipua pars: in quam Syllogistica argumentatio incidens, eius membrum, non noua methodus est. Nā Methodus est vniuersa & integra in varijs axiomatis suo vel syllogistico iudicio manifestis, ordinis deductio; non quælibet tractatio aut disputatio, multò minus eius aliqua pars, nedum ut duplex Methodus in vnica tractatione à diuersis differendi modis distinguatur. Vniuersa ordinis in tota aliqua explicatione seu disputatione deductio est methodus: cuius si aliqua pars seorsim tractetur; hæc ut rerum seu vniuersæ illius explicationis, sic etiam ordinis methodici pars adhibetur.

PAEB. Sed pergamus seorsim simplicem comparare. Simplex Methodus vicissim est bipartita: Aut enim singularum rerum & vocum significationes, naturam & proprietatem per certas quæstionum formas persequitur, aut vniuersam alicuius scientiæ disciplinam artificiosa ratione exponit. De priorē, quam nouam

Simplex bipartita.

1.

2.

vocant

vocant, sic præcipiunt: 1. Cùm de vna voce dicendum est, viam monstrant hæ decem quæstiones: 1. Quid vocabulum significet: 2. An sit res: 3. Quid sit res: 4. Quæ sunt rei partes: 5. Quæ sint species: 6. Quæ causæ? 7. Quæ effecta: 8. Quæ adiacentia: 9. Quæ cognota: 10. Quæ pugnancia,

2. Alterius tres formæ traduntur, ἀναλυτικὴ resolutiua, συνθετικὴ constructiua, ὁριστικὴ definitiua.

I. ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ.

1. ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ, Dissolutionis methodus dicitur, quæ integram quandam artem aut rem, à summo capite ac fine, ad minima usque principia & elementa prosequitur, omnes rei partes, causas, & accidentia ordine enumerans, inuentoribus rerum accommodatissima: vt qui Grammaticam inuestigârunt, primùm sermonem latinum in genere spectarunt; deinde partes constituendæ orationis collegerunt, postea easdem proprietate & communium frequentia discriminârunt, donec ad syllabas, & tandem ad literas peruenirent, omniâq; huius disciplinæ minutissimè recenserent. Sic Aristoteles in Ethicis, ex fine bonorum omnes virtutes ac officia boni viri rimatur.

ΣΥΝΘΕΤΙΚΗ.

2. ΣΥΝΘΕΤΙΚΗ, Constructionis methodus est, quæ à minimis cuiuslibet artis principijs, ad singulas formas & partes, usque ad perfectam rei constitutionem conscendit; omniâq; legitimè disponit & explicat, quæ priori methodo inuenta sunt. Hac via omnes ferè artes ac disciplinz solent proponi. Sic in Grāmatica à litteris ad syllabas, & ab his ad dictiones, indeq; ad orationem, in Dialectica à vocibus simplicibus & categorijs ad Definitiones, Diuisiones, & Enunciationes, & hinc ad syllogismos, vel vt apertius loquar, ab argumentis nudis ad axiomata, Syllogismos, & Methodum proceditur. Constructio igitur Dissolutioni contraria est: quia hæc à Concretis ad res simplices, illa à simplicibus ad concretas tendit.

ὍΡΙΣΤΙΚΗ.

3. ὍΡΙΣΤΙΚΗ, Definitionis methodus est, cùm præcipuas artis cuiusdam partes ac definitiones, quæ aut resolutione repertæ, aut compositione traditæ sunt quasi sub vno intuitu breuiter memoriæ causæ comprehendimus: quemadmodum si totam differendi materiam non minutissimè enumeremus, sed summatim partitionibus ac

defi-

Alij sic definiunt: Methodus definitionis est, quæ à definitione principes rei partes exprimente eoulque progreditur, donec omnes singulatim dissoluerit atque excusserit: vnde etiam *Διάλυσις* & *Αναλύσις* dicitur, sed definitionis nomine adiecto. Definitionis methodus reliquis duabus solet ancillari. Itaq; vel sola arti cuiquam docendæ adhiberi potest, vel in eius societatem aliqua alia admittitur. Exempla huius non ita passim sunt obuia velut superioris, Aristoteles tamen eam in *Ethicis* videtur sociam analyticæ adiunxisse. Nam beatitudinis definitionem quam primo libro statuit, eodemq; modo definitionem virtutis quam ponit libro secundo, videtur in sequentibus libris quasi retexendo enarrare. Hæc igitur hætenus de Methodo simplici, cuius primum genus per decem illas quæstiones nouam vocant, quod recentiores eam excogitauerint, cum alterius generis tres species à veteribus visitatæ sint.

Nona.
Venus.

Respon.

No. 12.

Definitiva.

DISC. Certè si liceat mihi discipulo bonarum arti-
um studioſo dicere, quod ſentio; dixerò mirabilem in il-
lis methodis & chymericam eſſe confuſionem. Miror hîc
doctos viros ita ſe torquere, & plures ſibi vias inani ima-
ginatione proponere, cum vna tamen pariter omnes au-
ctores in perſpicua rerum explicatione ingrediantur, e-
tiamſi non uſquequaq; inſiſtant, ſed uſpiam vel deſlectât,
aut aliquid traiſciant, vel aliquid alienum miſceant. Me-
thodus facta eſt à propoſito diuerſo duplex, ſimplex, &
compoſita; Simplex etiam bipartita, *Nova & Vetus*; ac
vetus ruruſum triplex; diciturq; alia in aliam cadere No-
ua in decem conſiſtit quaſtionibus, quarum præcipuæ
Definitione, Diuiſione, cauſarumq; & effectorum ex-
plicatione tractantur: & Definitiuæ definitionibus ac
partitionibus procedit. Quid igitur infer nouam & De-
finitiuam intereſt: nihil certè, niſi quod hæc præcipuas
definitiones & partes dicitur tractare; illa verò quaſtio-
nes iſtas omnes perſequi. At Epitomarum eſt, præci-
puæ ſeligere capita, quæ tamen non propriam, ſed eandem
cum vniuerſa explicatione methodum habent. Ille verò
nouæ methodi ordo, eſt vniuerſalis & vnicæ noſtræ me-
thodi

*Analytica.
Synthetica.*

thodi ordo, nisi quod eadē accuratatione non distinguatur, ut deinceps sigillatim dicetur. Cur igitur noua à definitiua distinguitur, si eadē viâ iisdem argumentorum seu potius axiomatum ex illis confectorum generibus tractantur? Porro Analytica & Synthetica quibusnam argumentis, si non definitionibus, distributionib., causis, effectis, aut cæteris generibus, quæ nouæ tribuuntur, constant? aut si iisdem, cur tanquam distincta genera separantur. Certè quæuis Methodus axiomatis seu propositionibus, etiam iunctis vsque Syllogismis, constet, necesse est. Axiomata autem certa argumentorum genera, & præcipuè Definitiones, Distributiones, aliasque proprietates enunciant: alioquin nec ipsa constitui, nec docere quicquam possent. Definitiones verò in docendo præcedunt, distributiones & partium explicationes sequuntur: alioquin adhiberi ad docendum perspicuè explicandum non possunt. Et ipsi methodorum illarum auctores tradunt, Analyticam methodum integram aliquam artem aut rem, à summo capite ac fine ad minima vsque principia & elementa prosequi, omnesque rei partes, causas & accidentia ordine enumerare: Syntheticam: autem à minimis principiis ad singulas formas & partes vsque ad perfectam rei constitutionem conscendere. At vtraque, etiamsi altera deorsum descendere, altera sursum ascendere videatur, re ipsa tamen & opere eadem est, eadēque via procedit, si modo ad docendum explicandumque adhibeatur, ut ab illis adhibere traditur. Nam si Analytica à summo capite fineque explicationem deducit; certè à generalissimo, nempe à Definitione, quæ summum caput est, finemque summū complectitur, ad minima vsque elementa, hoc est per media ad exempla, quæ sunt elementa, è quibus artes collectæ sunt, progreditur. Aiunt hanc Inuentoribus rerum accommodatissimam esse: at hi non retexendo tantum obseruant, sed è minimis etiam componunt, & sic vtriusque Logicæ partis usum simul adhibent. Sed exempla videamus: Analytica methodo Grammatica inuestigata esse dicitur: quia primū sermo latinus in genere fuerit propositus, deinde partes constituendæ orationis

Analytica.

Analysis Inuentio sic est, infra.

Grammatica.

rationis collectæ, postea eadem proprietate & commu-
thodo.

nium frequentia discriminatæ, donec ad syllabas, ran-
demque ad litteras peruentum sit, omniaque huius disci-
plinæ minutissimè exposita. At, inquam, idem ille ge-
neralis & vniuersalis methodi ordo est, à genere per par-
tes ad infima progredi. Et quando sic recensetur explica-
túrque Grammatica, tum methodicè docetur, non inue-
nitur & obseruatur. Inuentio enim & obseruatio arti-
um, non explicat ordine documenta, sed horum com-
munes notiones ab exemplis colligit, collectas eo-
rundem obseruatione & experientia ad legum manda-
ta æstimat, æstimata verò tandem in ordinem ad docen-
dum methodicè digerit. Et sic in illa artium obseruatio-
ne à minimis, id est, à singulis exemplis ad coniuncta,
hoc est, ad communes notiones, ascenditur. Ergo talis a-
nalysis nec inuentionem Grammaticæ aut alterius artis
nec peculiarem methodum continet: sed in ea, vt eius de-
scriptio, & exempla indicant, veræ methodi ordo à gene-
ralibus latet. Nam & Ethica Aristotelis, quæ Analytica
methodo cõstituta putatur methodum à generalib. sectan-
tur. Et si. n. Aristot. hominis beatitudinem & scelicitatẽ,
quam sibi his libris proponit, non ita perspicuè, vt in arti-
bus fieri solet, definiendo, distribuendo, proprietates ex-
plicando, & exẽplis illustrando, exponit, sed argutius varias
de ea quæstiones disceptando persequitur, tamẽ à genera-
lioribus ad specialia vniuersã disputationẽ continuat. Nã
distinguit in proœmiũ, *Ἀποδείξις*, & Epilogũ. In Proœmio
totũ hoc studiũ cõmẽdãs, de finibus, auditore & metho-
do ethices disserit. Apodixis habet reprehensiones falsa-
rum opinionum, & confirmationes verarum, vt sic quia
sit summum bonum, & in quibus positum sit intelliga-
tur. In Epilogo ad vsum & exercitationem huius doctri-
næ hortatur. Hęc methodus nostra seu Platonica, Aristo-
telica, & Ramea est à generalibus ad specialia. Exordium
enim de summo fine deq; ipso proposito generalius est
Explicatione præceptorum, & Epilogus de vso extremus
& infimus est, atq; in medijs passim etiam ad sua infima
descenditur.

Collatio.

*Inuentio ar-
tium, eiusq;
ordo.*

*Ethica
Aristot.*

1.

2.

3.

Synthe-

*Synthetica.
Collat.*

Synthetica Methodo omnes artes ac disciplinae proponi dicuntur: at eadem etiam re ipsa & opere est nostra à generalibus methodus. Grammatica enim, Dialectica, & ceterae artes, in quibus hanc se methodum, huius etiam ipsius auctores, seruare dicunt, primum definiuntur, deinde in partes distribuuntur, ac partes suo ordine explicantur, exemplisq; illustrantur. Id autem ita faciendum nostra Methodus praecipit lib. 2. Dial. cap. 18. Aristot. Organon dicitur synthetico ordine constare: Esto: etsi enim mutilatum & confusum est, ut Definitio partitioq; ab initio avulsae sint, tamen in partibus generalis & vniuersalis methodi forma est: quia à simplicioribus quae sunt naturae priora, fit progressus ad coniuncta, nempe ab argumentis ad Enunciata, & hinc ad argumenta rationem: qui progressus similiter in Rami etiam Grammatica, Dialectica, & ceteris artibus seruatur. Itaque si Definitio Partitioque propositae Organo essent, Methodus à suo capite integra duceretur, etiam si in partibus vspiciam quaedam non satis legitima inessent.

Definitiva.

Definitiva Methodus ideo analyticae in Ethicis Aristotelis sociata adiuncta esse dicitur quod definitio & beatitudinis primo libro, & virtutis secundo collocata, deinceps in sequentibus libris videatur retexendo enarrari. At quorsum haec confusio? quatenus definitur aliquid, definitiva, quatenus diuiditur, analytica, quatenus à prioribus simplicibus in partibus fit progressus, synthetica methodus appellatur: & illae methodi ita concurrere & sociari, sed affectione tantum & fine discriminari dicuntur. At in qua,

Collatio.

Methodi ordo.

1. *Definitio*

rei & vocis.

2. *Distributio*

*que Analysis
aliorum.*

3. *Genesis in*

*partium ex-
plicatio.*

4. *Cause Effe-*

cta, adiacen-

quia illae affectiones ita concurrunt, unica methodus est, eaque re ipsa in exemplis à generalibus ad specialia progredi deprehenditur. *Definitio passim & in toto & in partibus prima est*, summumq; finem & vniuersum rei statum complectitur: *Distributio proxima*, quae vniuersum illum statum in partes diducit & quasi retexit. *Partium explicatio proxima*, sed ita, ut quae pars res naturae priores (ut sunt quaeque simplicissimae, e quibus posteriores coniungantur) continet, ea priore loco; quae coniunctas, ea posteriore tradatur. Sic Grammatica & Dialectica primò definiuntur & diuiduntur, deinde in Etymologia voces simplices,

& in inuentione argumenta nuda, In Syntaxi autem voces coniunctæ, & in iudicio argumentorum Dispositio & compositio docetur. Atque in illis partibus passim definitiones & distributiones continuantur: proprietatum explicationes (in quas aliquando Comparata & Opposita incidunt) & exemplorum illustrationes suis locis adduntur. Sic igitur & *Novæ* Methodus, & *Vetus*, tum Analytica tum Synthetica, tum Definitiva, reuera & ipso opere vnica Methodus sunt, in vnicaq; methodo concurrunt, ac perperam ab argumentorum nominibus seu affectionibus, & rerum subiectarum nempe simplicium vel coniunctarum discrimine diuersæ Methodi finguntur.

P A R D. Mirabilis illa metamorphosis & confusio est, qua tu è duplici methodo simplici, & altera rursus triplici vnica facis: certè nec idem est à minimis ac specialibus ad composita & generalia adscendere componendo, & à generalibus descendere retexendo, nec decem nouæ Methodi quæstiones vnica Rami methodo cōtinētur, aut sanè aliter ea ipsa & planius informāda sit.

D I S C. Imo obscurissimæ Confusionis, è cuius caligine eius auctores vix respicere possunt, apertissima distinctio est. Nam si in omnium artium, Poëmatum, orationum, & historiarum descriptione, atque in ipsis diuersarum methodorum exemplis vnica re ipsa methodi ordo deprehenditur: cur non vnica methodus asseratur, ad eamq; variæ illæ, opinione tantū distinctæ, methodi reuocentur? *Analysis* & *Genesis* non sunt Methodi species, sed in vsu artium versantur, dum *analysis* aliena opera in sua principia retexit, *Genesis* verò è principijs nouum opus componit, siue id in Grammatica sit, siue in Rhetorica aut Dialectica. Confusio autem tota præcipuè à Medicis orta est, qui multa & varia de methodo tradunt, & nunc totam artem, nunc eius partem aliquam, Methodum vocant. Et ita sæpè *Analysis* mentione & cogitatione Inuentionem logicā, sicut *Genesis* dispositionem significant: quia per *Analysis* res inuendendas dicunt, per *Genesis* collocandas. Atque hinc etiam vulgò præcipitur Analyticam methodum rerum Inuentoribus, Syntheticam artium scriptoribus aptam esse.

*in Propri-
explic.*

5. *Cognata
pugnantiā in
Compa. & Oppo.*

Oppug.

1.
2.
3.

Respon.

*Analysis.
Genesis.*

*Vnde Metho-
dorum cōfusio.*

*Confer
superius.*

Definitionis autem & distributionis methodus inde nimis dura Catachresi Synecdoches conficta est, quod ex in vera methodo principes partes sint: quia duorum argumentorum axiomata non sunt integra methodus. Atque hinc est, quod ipsi auctores, dum distinguere volunt, inuoluunt, & sic tandem monent eas concurrere. Quapropter ego non incommodè dixi, quicquid in diuersis illis methodis methodicum sit, id vnica generali methodo comprehendendi, in qua & definitio, & diuisionis analysis, & à simplicibus ad composita progressus ac genesis, & denique aliquando separatim caussarum, effectorum, subiectorum, adiunctorum, cognatorum seu comparatorum & pugnantium explicatio, suo ordine quæq; locum habeant.

2.

*Simplicia
sunt genera-
liora.*

Sed quod dicis non idem esse, à minimis ac specialibus ad composita generaliaq; adscendere, & contrà descendere: in eo ego magnam captionis latebram esse, nec vllam à specialibus methodum progredi dico, vt etiam pag. 70. dixi. Minima & specialia non sunt eadem, sed prorsus contraria: quare non idem est à minimis ac specialibus, quæ tu coniungis, progredi. Quò quid est simplicius, & prius, eo est generalius, vt è quo composita, quæ sunt naturâ posteriora nascuntur. Ergo à minimis ac simplicissimis, non autem à specialibus, descenditur ad composita componendo, nec in methodo conformanda vnquâ, sed in methodo, syllogismo aut axioma in sua elementa retexendo retrò adscenditur. Et sic in Logica Definitio & Distributio vniuersæ artis primo loco sunt, sed prior pars simplicissima huius artis, id est, singula argumenta, sola & per se considerata altera Dispositione coniuncta exponit: quæ sic Genesis seu synthetica methodus vulgata esset.

A specialibus autem, quæ sunt ipsa exempla, nec vlla vulgata, nec vera methodus procedit: quia & infinita est exemplorum enumeratio, & ideo in artibus communes notiones & regulæ ab exemplis collectæ traduntur, vicissimq; exemplis illustrantur. Sed illæ regulæ partim sunt de rebus simplicibus & in arte natura prioribus, partim de coniunctis. Nunc Methodus illas ita partitione ordinat,

ordinat, vt quæ de simplicibus elementis sint; ex etiam præcedant, cæteræ sequantur.

Postremo decem nouæ methodi quæstiones, seu earû potius viam Rami methodo accuratius & ad ordinis rationem accommodatiùs contineri, ideoq; hanc aliter instruendam non esse confirmo. Prima quæstio est, quid vocabulum significet? secunda an sit? 3. quid res sit? 4. quæ partes? 5. quæ species? hæ conferantur: Ramea methodus sic præcipit: *Definitio prima sit, quæ quid res sit explicat, hoc est, quæ & nominis significationem, & rei naturam simul definit; & eadem Definitione vt res ab alijs rebus distinguitur, ita nominis significatio huic proposito conueniens ab alijs separatur.* Itaque cum in Ethicis virtutes, in physicis essentia naturales, animal, homo, bestia, Canis, cum reliquæ artes, & earum partes definiuntur; verborum significatio vna cum rei natura explicatur: nec alia seorsim vocabuli explicatio additur. Attamen si quid controuersia esse possit, definitioni tû nominis vel notatio, vel alia explicatio, tum par & Synonymon nomen, vt Dialecticæ definitioni Logica, addi potest, sed hoc nõ est *ἡ πρώτη*, imo valde rarum. Itaq; talis illustratio peculiari methodi lege non sancitur, sed communie locis artificio petitur. Hic igitur quæstio 1. *quid vocabulum significet?* & 3. *quid sit?* generale & perspicua methodi lege continentur. 2. *An sit,* verò nec *ἡ πρώτη*, nec homogenea, nec catholica videtur. Plurima methodicè traduntur, vt ferè omnes artes, de quibus initio non quæritur, an sint. Ergo non est generalis & perpetuæ veritatis præceptum. Deinde Methodus tradit res iam antea cognititas ac perspectas vt eius definitio ostendit: ignotorum enim ordo quæri nequit. Ergo in methodo talis quæstio heterogenea est. Tû iisdem argumētis, quib. res methodicè describitur, etiam eadem esse arguitur. Ergo & tautologia sit, si separatim an sit in methodo demonstretur. Attamen si omnino rei propositæ controuersia ita postulet, vt demonstretur, quoniam *ἡ πρώτη* peculiare præceptum nõ admittit, summa lege, *Natura prius præcedat*, admonemur, vt vel ante, vel post definitionem *An sit*, disputetur. Porro Definitionem Distributio sequetur, ait Methodus no-

S. ij.

stra:

3. *Noue Meth. quæstion. ad Rameam accommodantur.*
Definitio.

1. *quid voca.*
3. *quid sit?*
2. *An sit.*

Distributio.

4. *Quæ partes.*

5. *Quæ species.*

Διάλυσις.

3.

Explicatio.

6. *Causæ.*

7. *Effecta.*

8. *Adiacen.*

9. *Cognat.*

10. *Pugnan.*

stra: quæ si multiplex sit, præcedet in partes integras partitio, sequetur Divisio in Species. An non hæc Lex, quæ sint partes, & quæ species apertissime sancit? Quapropter hætenus via regia & capita seu principes partes in Generali, ac Nova Methodo conveniunt: sed deinceps in Nova Διάλυσις & hiatus quidam est. Generalis methodus præcipit, Partes & species eodem ordine esse rursus tractandas, ac definiendas, quo distribuitæ fuerint: & Transiuntium vinculis colligandas. At noua utrumq; illud præterit; imo causas, effecta, adiacentia, cognata, & pugnantia, deinceps tractanda monet. Hic igitur præter defectum dissimilitudo quædam est. Certè si partes & species ordine non definiantur & explicentur, caput sine reliquo corpore, & truncata Methodus fuerit. Sed contra in Generali Methodo Causas, effecta, & reliqua illa requiris: at ea in Methodo, vel nõ semper omnia adhibentur, vel sic ordine non continuantur. Ergo nec certus ille ordo præscribendus est. Generatim igitur Ramus præcipit, Partes & species ordine tractandas & definiendas esse. Argumentorum autem genera omnia hic, ut communia explicationis instrumenta, in promptu sunt: itaque res ipsa facile, quæ requirantur, ostendet. Nominatim autem Ramus de singulis artium documentis præcipit, ea axiomata καὶ πᾶσι, καὶ ὅτι αὐτῶν, & καὶ ὅτι ἄλλῃ esse debere, quæ sint vel Definitiones, vel Distributiones, vel proprietatum explicationes: Has autem omnes è consentaneis argumentis, eorumq; symbolis fieri; sed raro in artium materia etiam quædam Dissentanea & comparata assumi; quæ argumenta, ut & Notationes, Coniugationes & Testimonia in Poëtis, Oratoribus & historicis alioquin sint frequentissima. Hic igitur intelligis è causis, effectis, subiectis, adiunctis seu adiacentibus ipsas definitionum, diuisionum, & proprietatis explicationum præceptiones fieri: quid igitur attinet separatim illa requirere? Quæ causæ, effecta, & reliqua consentanea definitionibus & diuisionibus non continentur, ea Proprietatum regulis, sicut & dissentanea & comparata, quando ita necesse est, explicantur. Imo sæpe causæ vel effecti, vel alterius proprietatis explicatio paulò altius ipsius Generis seu Integri definitioni additur, sicut

Dissent.

Comparat.

sicut lex Catholica requirit, ut causæ & effecta, reliquæque non ita speciebus ordine subijciantur. Sed Notatio etiam Coniugatio & Testimonia in Methodi axiomatis adhibentur: quorum illæ Quæstiones nullam mentionem faciunt. At verò nec debebant. Nam generalis Inuentio omnia argumentorum genera exhibet, per quæ omne propositum seu quæstio ducenda est; Indèque Axiomatico Iudicio tum regulæ artium, tum aliarum disputationum axiomata exstruenda, suæque claritatis lumine distinguenda & si opus sit syllogismo demonstranda: de quorum tandem ordine Methodus, non de argumentorum generibus præcipit, quanquam ex principalibus argumentis, ut Definitione & Distributione, è quibus præcipua axiomatum lux est, ordinem præscriptum declarat. Quæ cum ita sint, concludamus, quicquid Methodicum Nouæ methodi quæstionibus contineatur, id Generali Methodo, quod ad principalia capita attinet, eodem ordine, sed accuratius & certius contineri; & tamen talem certarum quæstionum ac argumentorum designationem, esse potius rei per Locos deductionem, quam certam methodi descriptionem, ut Rami Methodus perfectè informata, aliter instruenda non sit. Ac de cæteris Medicorum Methodis concludamus, ijs quidem reuera ad generalem methodum respici, eoque omnia exempla, quomodocunque etiam torqueantur, recidere: sed Analysin ac Genesin seu Synthesin aliquando illis auctoribus, quasi aliud cogitantibus, Inventionem & Iudicium indicare, attamen omnino communem artium è præceptis vsum operationemque significare, qua ad eorum præscriptum & facta exempla retexantur, & è suis principijs noua cõponantur. Attamen hoc etiã teneamus, longè aliam esse artium aliarumque rerum perspicue docendarum & explicandarum Methodum, quæ videlicet semper à generalibus per subalterna, ad infima usque exempla procedat: aliam etiam & ordine quidem contrariam eam viam qua artium documenta è singularibus exemplis sensu, obseruatione, inductione, & experientia colligantur & constituentur. Itaq; etiam aliud & diuersum est singularia exempla axiomatum Syllogismorumque

Conclusio.

Discrimen
Methodi &
Inductionis in
artium inuen-
tione.

in sua principia, nempe in argumēta, & Methodum in sua nempe in Axiomata retexere itémque aliud est ex argumentis Axiomata ac Syllogismos, & hinc Methodum cōponere: quæ omnia iisdem in arte earundem partium, vt Argumentorum, Axiomatis, Syllogismi ac Methodi legibus continentur. Aliud verò etiam est è singularibus notionibus seu è singularū rerum communibus proprietatibus generalem & vniuersalem notionem, hoc est ab exemplis regulam eiusmodi exemplorum communionē exprimentem colligere. Hic affectio Specierum & Generum inest, & ab exemplis specialibus per Inductionem cōgregatis Syllogistica conclusione generalis regula colligitur: qui est documentorum ad artes constituendas obferuandorum ordo: quæ cum sic collecta & explorata fuerint, deinceps ad docendum methodicè ordinantur. Illic verò cum vel ex argumentis Axiomata, & hinc Syllogismus, & Methodus componitur, vel in eadem retexitur, affectio Integri & membrorum inest: quæ sic in primam artium inductionem etiam incidit. Nunc in vtroque genere & Analysis & Genesis adhibetur, dum & aliena retexuntur, vt in ijs communio appareat, & communione vel mente concipienda, vel Syllogismo concludenda, compositio adhibetur, & denique etiam axiomata explorata methodi ordine coniunguntur. Hæc igitur Causa est multiplicis methodi confingendæ, hic fons & origo confusionis est, vt analysi artium Inuentio, Genesi seu synthesi cōpositio tribuatur: cum vtraque tamen semper coniungatur, vel potius altera alterā antegrediat: Et hætenus de Methodo simplici: pauca de Coniuncta attingamus.

*Copulata
Methodus.*

1. Thesis.

2. Personæ.

Officia communia.

Oppug. propria.

P A R T. D. *Methodus Copulata est de Coniunctis questionibus quæ Syllogisticè pluribus argumentis disputantur.* Hic primum *Thesis* euidenter decidenda proponitur: deinde eius tractandæ methodus in personam & rem discerpitur. Personæ spectantur duæ, vna Oppugnantis, altera Respondentis seu Propugnantis. Harum tum communia tum propria officia traduntur. Communia, sollicitudo de re penitus consideranda, diligentia in affectis argumentis per locos inuestigandis, & denique constantia in sua sententia tuenda, &c. Propria Oppugnantis, Non vno al-

teroue

teròue argumenti obiecto contentum esse, sed instare & thodo.
 pro syllogismis, alijsque vicissim argumentis vrgere. *Respondemus.*
 spondētis semel iterumque; iisdem verbis oppugnationem
 repetere; deinde respondere vel negando: vel distinguen-
 do, vel cōcedendo. Quamquam & aliquando elabetur, vel
 regerendo, vel eleuando, vel digrediendo. Res autem sunt *Res & artifi-*
 distinguendæ, nempe necessariæ à probabilibus & viræ- *cium.*
 que ab impossibilibus. Omnium generum argumētatio-
 nes sunt adhibendæ, & nunc à firmioribus nunc ab ijs, *Copulata du-*
 quæ auditori magis conueniant, incipiendum. *plex.*

Et sic rursus tota hæc Methodus duplex est, Alia Pu-
 ra, alia Mixta. Pura vel Apodictica, vel Dialectica tantum:
 Mixta est ex utraque concreta. His Sophistica opponi-
 tur. Apodictica quæstionem propositam Demonstratio-
 nibus conficit: & sic tota etiam Methodus Demonstratio-
 nis dicitur. Apodictica vel perfecta est ex perfectis, vel im-
 perfecta, ex imperfectis demonstrationibus. Dialectica
 deinde è probabilibus dialecticis Syllogismis, Mixta ex
 utrisque, Sophistica è falsis constat. Atque hæc de Me-
 thodo copulata præcipiuntur.

Additur etiam postremò Methodus Controuersiarum, quæ Methodus
 Rhetorum propria esse dicitur. Hic, ut & in cæteris, *Fides Controuersia-*
 spectatur, sed & motus præterea. Methodi Oratoriarum par- *uum.*
 tes sunt quatuor. Harum duæ ad fidem, Narratio &
 Confirmatio, duæ etiam ad Motum pertinent, Princi-
 pium & Peroratio. Quæstiones oratorum dicuntur Cō-
 trouersiarum seu causæ: quarum tria genera sunt, Ex-
 ornatio, Deliberatio & Iudicium. Hic varij querendi
 modi, & status distinguuntur: itémque speciales Inuen-
 tiones & Dispositionum formæ cum varijs & admoniti-
 onibus & consilijs traduntur.

DISC. De Copulata Methodo respondeo, primum *Respon.*
 non Methodi nouam aut solam doctrinam hic tradi, *De Copulata.*
 sed varias, tum è tota logica, tum ex hominum instituto
 & consilio cautiones cumulari; deinde eam, qualiscunq;
 sit, nimis angustè ad Concisas concertantium disputa-
 tiones adstringi. Nam ut quicquid methodicum est, v-
 nius generalis methodi doctrinâ continetur; ita omni-
 bus etiam siue concisis, siue perpetuis disputationibus.

Admonitiones illæ quidem de Concisis Disputationibus non sunt inutiles aut contemnendæ; sed ^{et pariter} non sunt & sua sponte illi fructus è generalibus artibus manât, & extra artem ad rudiores quasi manu ducendos à Præceptorib. adhiberi possunt. Sed sigillatim videamus.

1. Thesis.

Thesis est axioma: quod si dubium sit in Syllogisticam disputationem venit. Dial. lib. 2. ca. 9. Methodus autem docet, generalissimum quodque & natura primum primo loco collocandum esse, ut certè est tali Disputationi proposita quæstio. Nihil igitur hîc novum.

2. Officia.

3. Res seu officium.

Respondentis & oppugnantis officia sunt quidem hominum consilia, sed ex ipsa arte deprompta. Nam Inuentio, Omne genus argumenti, iudicium, quodque genus iudicii seu dispositionis adhibendum esse sancit. Artium enim præcepta sunt sanctionum mandata & certa consilia: Sollicitos igitur, industrios, & circumspectos esse disputantes tum ipsa Logica, tum ethica etiam communiter præcipit. Urgere prosyllogismis & alijs etiam argumentis oppugnare, prosyllogismorum & tota etiam ars mandat. Repetere oppugnationem est singularis prudentiæ, non necessitatis. Vera necessaria, omnino, Contingentia conditione concedere, Falsa negare, Consequentia admittere, inconsequentia suspendere, ipsa axiomatum & syllogismorum doctrinâ iubemur. Ambigua distinguenda intelligentiæ dubitatio monet: Regerendi & Elevandi instrumenta præcipua sunt Comparata, Digressio inter Methodi crypses numeratur: sed eiusmodi in concertando non certæ artis, sed ingenij sunt & prudentiæ. Porro de Argumentationum axiomatis vel naturali ordine collocandis, vel nonnihil inuertendis, Methodus & eius crypsis apertè præcipit: & hoc solum est in his consilij methodicum.

Copulata non duplex.

Postremò quod nunc tota Logica, nunc Axioma (cuius tamè hæ affectiones propriæ sunt) nunc syllogismus, nunc denique Methodus in Apodicticam de necessarijs, Dialecticam de contingentibus, & sophisticam de captiosis, ac rursum in puram, vel ex illis mixtâ diuiditur: id heterogeniâ & tautologiâ nimis odiosam habet. Axiomatico iudicio necessitas, probabilitas & falsitas distinguitur:

guitur: illi syllogismus, si non constet, subsidio venit. Methodus illas per se differentias non attendit, sed axiomata qualiacunque è suæ claritatis differentia distinguit. Siue omnia sint necessaria, siue contingentia, siue vtriusque affectionis axiomata & disputationes misceantur, id nihil amplius ad methodicum ordinem attinet, nisi ut vel legitimè vel per crypsin disponantur. Ergo inde Methodi diuisio heterogenea, vana & inutilis est.

PAED. Atqui & aliam methodi accuratiorem video *Alia diuisio Methodi.* definitionem fieri, & habeo quod de Oratoria nominatim opponam.

Methodus in vniuersum est VNIVERSALIS & PARTICULARIS. *Alia Methodi diuisio:*

DISC. Imo Platoni, Aristoteli, & omnibus in vsu auctoribus reuera vnica vniuersalis.

PAED. *Vniuersalis est integrarum artium via, à fine & diuisio* VNIVERSALIS. dicta: estque triplex.

DISC. A fine *διδασκαλία* rectè nominatur: sed in tribus illis generibus vnica à generalibus via est: nisi quod ordo inueniendarum artium, qui methodus docendi esse nequit, videatur imaginatione cum illis confundi.

PAED. 1. Vniuersalis Synthetica, genesis dicta, est omninò naturalis, à simplicibus ad coniuncta progrediens, ut in grammatica à vocibus ad orationem, in Dialectica ab argumentis ad axiomata, &c.

DISC. Rectè, & hæc nostræ generalis methodi via *Respon.* est, ut, præmissa definitione ac partitione, à minimis, quæ naturæ priora sunt, ad coniuncta progrediatur.

PAED. 2. Vniuersalis analytica est syntheticæ contraria, à Compositis ad simplicia procedens: Sic Galenus sex libros *περὶ ὑγιεινῶν* disposuit, primò scopum seu finem definiens, deinde ordine omnia, quæ ad illum finem, hoc est ad sanitatem tuendam pertinent, attexens.

DISC. At certè & hæc nostra vniuersalis methodus *Respon.* est, à definitione & summo capite descendere ad ea, quæ ad illum vniuersum statum obtinendum pertinet, sed ita, ut in his simpliciora quæque præcedant. Monemur hîc à nostris præceptoribus, ne cogitatione Compositi seu coniuncti & è principiis simplicioribus orti fallamur. Defi-

nitionemq; propositæ artis summum eius finē statumq; complexam, pro compositis in arte rebus conturbemus. Omnia artium præcepta, etiam quæ de rebus minimis præcipiunt, sunt coniuncta, hoc est integræ sententiæ & enunciationes è primis rebus, id est ex argumentis factæ, & sic etiam Definitio ac Partitio artis, Sed alia præcepta de simplicibus ac naturâ prioribus, alia de Cōiunctis naturâ posterioribus præcipiunt: Definitio autē & simplicia illa, & coniuncta pariter communiore quodam symbolo ac quasi falciculo complectitur, Partitio autem vniuersum statū symbolo illo comprehensum ita in partes diducit, vt simpliciora à coniunctis & re & ordine separentur. Et Definitio in Poëtis, Oratoribus & similibus scriptoribus, est qualiscunq; integri comprehensio, ac Propositio. Nunc & in Synthesi, qui se hac vti dicunt, & in Analyfi Definitionem & partitionem pariter præponunt: quanquā hoc aliquando quidam aduersus Ramum non faciendum contenderunt, sed tandem concesserunt. Itaq; videndum ne hîc inuoluamur. Definitio artis non est illud in arte compositum, quod ex eius principijs nascitur: sed est generale axioma, vt cætera omnia eiusdem præcepta: at est alijs ideo gradu & ordine generalior, quod sit ipsa artis essentia, vno symbolo cōprehensa, quæ partitione distinguitur: cū cætera omnia sint de peculiaribus illius essentiæ particulis. Itaq; si Definitio & Partitio non præmitterentur, quod particulæ illæ pertineret ignoraretur. Præterea etiam ne simplicium coniunctorumq;, & singularium generaliumq; confusione conturbemur cauendum, vt initio pag. 70. & paulò antè monui. Nam quod simplicia pro singularibus à quibusdam imprudenter sumta sint, hinc ordo inuentarum artium pro methodi specie, & tamen cum aliqua methodi forma cōfusus, defenditur. Ergo Genesis seu synthesis & Analysis propriè quamuis compositionem, solutionemq; significant, & præcipuè ad artium vsum pertinent, cum nunc aliena exempla retexuntur, nunc propria componuntur: sed quatenus Methodi species factæ sunt, re & opere vnicam à generalibus methodum complectuntur, & vana è singularium simpliciumq; confusione discrimine

*Vera Analysis
& gen.*

distinguuntur. Phillippus Melanchthon sic in locis communibus, itemque in Epitome moralis philosophiae initio vniuersum statum definitione complexus est, quem deinceps per partes explicat; qui ordo est generalis Methodi. Collatio vtriusque huius methodi, quae in exemplo de arte scribendorum versuum additur, alienam dissimilitudinem habet. Synthetis dicitur hic à syllabis ad pedes, & hinc ad versus progredi rectè, hic methodi ordo est. Sed Analysis contra à versibus ad pedes syllabasque dicitur regredi: At hæc non methodus est, sed communis facti operis dissolutio, & quidem longè dissimilima illius ordinis, quo ad finem definitione propositum sequentia deinceps præcepta referuntur.

PAED. 3. *Vniuersalis Diæresis* propositum definit, diuidit in species, rursumque specierum inquit inferiores species: quæ methodus Platonica appellatur.

*Vniuers.
Diæresis.
Collat.*

DISC. At hoc nostræ vniuersalis methodi proprium est: in qua nihilominus in partium specierumque ordinatione à simplicibus fit progressus ad Composita. Nulla alia methodus in vlllo probato auctore deprehenditur, nisi quod per crypsin, de qua ars præcipit, vsquam immutatur.

PAED. PARTICULARIS Methodus est ministra vniuersalis, seu Organon, seu via monstrans certam rationem tractandi partes seu membra vniuersalis methodi. Hæc Dialectica dicitur, & in Simplicem, Compositamque diuiditur. His quoque generibus subiicitur Oratoria Methodus.

II.
Particularis.

DIS. Mirum est rem naturamque formamque omnino unicam sic tum à rebus propositis, in quibus tamen eadem est, tum à partibus, quæ nullam habent cum ipsa affectionem, turbari & alienis differentiis secari. Sed de simplici Compositaque supra respondi: Perge tamen perstringere.

R. spen.

PAED. Simplex cursum tum in Synthetis, Diæresin, & Analysis, tum in mixtam diuiditur: Composita verò in Dialecticam, Sophisticam, & Apodicticam: quarum postea varij sunt Rami. Nam quælibet harum spectatur vel in *Disputatione*, cum plures de aliqua quaestione litigant vel in *Collocatione*, cum ipsi de rebus sine aduersario scribimus quic-

Simplex.

quicquam seriò, siue declamamus ingenij excolendi gratia; vel in *Examine* eorum, quæ ab alijs scripta sunt, cum vberiore orationem detractis ornamentis reteximus. Neq; tamen hæc de Oratoria Methodo, de qua infra, intelligenda sunt. Atq; illa Methodi dialecticæ species accuratissimè exponuntur.

Respon.

DISC. Respondebo, vt & tu proposuisti, breuiter. Vnicam methodum generalem reuera esse, & quicquid in imaginarijs illis methodus methodicū sit, id illā ipsā omnino contineri, supra ostendi: sed paulò alia hîc iā distinctio est: Attamen Methodi partes non sunt Methodi. Particularis methodus hîc sit Simplex aut Composita, vt supra in vniuersum ipsa methodus. Si igitur eadem res docentur, respondi suprâ: sin diuersæ, minor tot methodos esse, & earum alterum genus ab alijs præteritū. Particulari simplici tres species, vt & vniuersali, iisdem nominibus tribuuntur: quæ aut eadem sunt, & frustrâ repetuntur; aut diuersæ, & methodi cum Cōposita etiā triplici, Oratoriaq; circiter quatuordecim existunt; aut deniq; methodi non sunt, & perniciofa tautologia iuuentuti obtruduntur. Vniuersales tres fuerūt, Synthetica, Analytica Diæretica: Particulares simplices totidem sunt iisdem nominibus, quibus quædā Copulata ex illis conflata additur, Cōposita triplex, Probabilis, Sophistica, & Apodictica: & quælibet harum rursus vel Disputatio, vel Collocatio, vel Examē seu Exegesis; Oratoria postrema est. Sed, vt breuiter conferam, in particularibus illis dialecticis methodis, Inventionis & Iudicij Syllogistici quædam è logicis fontibus deductæ admonitiones pro methodis, sed interim mixtis etiam quibusdam methodici ordinis indicijs, traduntur.

Collat.

I. Synthe.

Primò Synthesis particularis est vel *σύνθεσις*, quæ rei simplicis elementa colligit, partes componit, antecedentia, coniuncta, & consequentia ponderat, finem vsumq; rei commonstrat: vel *ὑπόθεσις*, quæ est certa via res singulas definitione complectendi. At vtraq; argumentorum, non methodi doctrina est, illa eorum, quæ nominantur, hæc definitionis. Nec vel peculiaria quædam argumenta exquirere, vel definitiones exsttuere, est methodici ordinis,

Collatio.

sed

thodi.
sed Inventionis. Citatur. Cicero in Topicis: at ibi defini-
endi modum, non methodum tradir.

Deinde *Dieresis* particularis dicitur diuidendi metho- 2. *Dieresis*.
dus: at illa Inventionis distribuendi, non methodica va- *Collas.*
ria axiomata ordinandi doctrina est, vt ipsa exempla &
leges hic traditæ ostendunt.

Tum *Analysis* particularis dicitur consistere in totius in 3. *Analysis*.
partes sectione & enumeratione. At similiter Distribu-
tionis hæc, non methodi doctrina est, vt leges & exempla
ostendunt.

Copulata didascalica ex illis dicitur cõflari: quæ constet
Definitione, Diuisione, *Analysis*, *Catagrapha*. Definitio quæ- 1.
rit, *An sit res, quæ nominis ratio, quid res sit?* Diuiso species 2.
recitat, probat, declarat, cõprobat. *Analysis* partes, *Caus-* 3.
as, & effecta rimatur. *Catagrapha* adiuncta rei, cognata, 4.
adiacentia, & contingentia cõpulat. Singulis harũ parti- *Collas.*
um exornandi & amplificandi gratia adhiberi possunt *Nona.*
contraria, similia, pronunciata, exempla, *χρηται*. At illa est,
quæ dicitur *Thematis simplicis* & noua methodus, decẽ
ab alijs, vel paucioribus quæsti. descripta, sed hic in qua-
tuor quasi classes distincta. Est q; rei per locos inuentionis
ad Methodi ordinem nonnihil distinctos, descriptio, vt
supra dixi.

De *Composita Methodo* supra respondi, Probabile, & Ne- *Composita.*
cessarium esse proprias Axiomatis affectiones, Sophisti-
cam autẽ ẽ trium generalium artium abusu nasci; & sic
nullas inde Methodi differentias esse posse. Quæ autẽ de
Demonstratione directa ducẽte ad impossibile, & con-
iecturali traduntur, ea nihil nouæ artis habent, sed sunt
admonitiones de quibusdam tum Argumentorum, tum
Syllogismorum generibus accommodandis: qui fructus
multo ẽ generali logica facilius colliguntur. De litigan-
tium Disputatione, de Collocatione simplicis expositio-
nis, deq; Examine seu Exegesi, qua aliorum scripta rete-
xuntur, respondeo illas similiter non Methodi species, sed
vniuersæ Logicæ operationes esse. quæ modis quidem, &
axiomatici Syllogisticiq; iudicij, nempe vel alterius puri,
vel vtriusq; mixti accommodatione distinguantur, sed eã-
dem arte, eãdemq; methodi via perficiantur. Siue enim
solus,

solus, siue cum alio & quidem vel simpliciter exponendo, vel Syllogistice concludendo disputes, eadem Inuentio- nis & Methodi arte vteris, sed exponis tantum Axioma- tis, concludis Syllogismis. Declamatoria argumēta cer- tē eādē methodo, qua Ciceronis & aliorum orationes constant, adumbranda sunt. In Exegesi & Interpretatio- ne scriptorum Analysis tam specialium, quam generalium artium, adhibetur, qua cuiusq; artis fructus ad suos fōtes referuntur. Nec illa propriam methodum habet, sed me- thodum logicam vnā cum alijs fructibus in proposito o- pere retexit. Hoc autem firmiter tenendum, iisdem om- nium artium praeceptis & earum doctrinam, intelligen- tiamq; & vsum, siue aliquid retexatur, siue componatur, constare. Mirum igitur est tot methodos fingi, & quam- libet doctrinam, tractationem, & artis operationem, vel illarum aliquam partem methodum nominari.

*Oratoria.
Methodus.*

P A E D. *Postremo de Oratoria Controuersiarū methodo, quæ superioribus subiicitur vel additur, considerandum, eam certis praeceptis etiam informari; cum in Ramea Logica vix indicatis quatuor Orationis partibus, adumbratur.*

Respon.

D I S C. *Oratoria Methodus peculiaris nulla est, sed accu- rata generalis logicæ methodi in partibus illis Orationis observatio pro exemplo & vnicæ Methodi testimonio in Logica demonstratur. Neq; hinc vlla sunt, præter genera- les Methodi leges, peculiaria praecepta legitima: sed Ora- torum prudentia è rebus subiectis & Circumstantibus partes methodi vel perspicue, vel quadam crypsi digerit, vt ars ipsa præcipit. Vide Dial. pag. 468. &c. Quæ verò a- lij de Methodo Controuersiarum præcipiunt, ea vel sunt ex axiomatum, aut syllogismi affectionibus, vt de thesi, hypothesi, statibus, firmamentis & rationibus, vel sunt Consilia de partibus Orationis prudenter ad methodi le- ges ordinandis. Exordia Expositione, Ratione, Reddito- ne, & Comprobatione dicuntur constare. At ea & com- munita sunt vniuersæ Orationis, nec ita in Exordijs con- tinuantur. Exordium est generalissimus ingressus, summā vniuersæ Orationis, plerumq; Syllogismo, additis sæpè Dissentaneis vel Cōparatis, ad auditores præparandos ac- commodans. Itaq; generali Syllogismorum arte, nisi nu-
da*

Collas.

Exord.

da constent Expositione, non illis legibus commodè re-
texuntur, vt tertio Tomo exemplis varijs demonstrabi-
tur. Similia sunt Narrationis, cæterarumq; partium con-
silia, nempe vel è communi generalium artium fructi-
bus, vt de perspicuitate, vel ex axiomaticum, Syllogismo-
rum Methodiq; legibus deducta. Et mirum est, singu-
larum partium methodum dici, cum ea sit in vniuersarū
ordine. Sed hæc aliàs, deo dante, in Rhetoricis repitioni-
bus, singulatim persequemur.

Methodo.
Partium.

De Sophistica & Captionibus separata repetitione
comparabimus, quod vt Orationis virtutes, sic etiam cap-
tionum vitia, trium generalium artium sint communia.

Sophistica.

Quæ cum ita se habeant, non modo omnium artium,
sed omnium etiam rerum perspicue docendarum & ex-
plicandarum, omniumq; ideo auctorum vnicam à ge-
neralibus methodum omnino communem esse conclu-
damus.

Et quoniam puerilium Scholæ nostræ Disputationū
repetitiones ad Logicæ finem perduximus, nos e-
tiam, nostris præceptoribus & alijs doctis vi-
ris iudicium permittentes, finem
comparandi faciemus.

Conclusio.

Pag. 242. pro. 10. Comparatio, Lege. 10.
Quæstio, &c.

Eni prætoris iudicium.

FINIS.

